

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ
DOKTORA TEZİ

İZMİR’DE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASININ KENT
KÜLTÜRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Nalan ALTAY

İzmir

2009

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ
DOKTORA TEZİ

İZMİR’DE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASININ KENT
KÜLTÜRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Nalan ALTAY

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Nevzat GÜMÜŞ

İzmir

2009

Doktora tezi olarak sunduğum “İzmir Kentinde Hemşehri dayanışmasının Kent kültürü Üzerindeki etkileri” adlı çalışmanın tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2009

Nalan ALTAY

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından.....*Ortaokulun Sosyal*
Alanlar Eğitimi..... Anabilim Dalı
Coğrafya Eğitimi..... Bilim Dalında
 DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : *Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY*
 Üye : *Doç. Dr. Serket İŞİK*
 Üye : *Yrd. Doç. Dr. Nevzat GÜMÜŞ (Dansınas) Arıyaka*
 Üye : *Prof. Dr. Mustafa MUTLUER*
 Üye : *Yrd. Doç. Dr. İsmail BULOAN*

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY
 Enstitü Müdürü

T.C YÜKSEKÖĞRETİM KURULU TEZ MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	345997
Yazar Adı / Soyadı	Nalan ALTAY
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 20866892618
Telefon / Cep Telefonu / e-Posta	02323473594 05055669105 nalankad@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	İZMİR'DE HEMŞEHİRİ DAYANIŞMASININ KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
Tezin Tercümesi	THE EFFECT OF FELLOW COUNTRYMAN SOLIDARITY ON THE URBAN CULTURE IN İZMİR
Konu Başlıkları	Coğrafya
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı
Tez Türü	Doktora
Yılı	2009
Sayfa	406
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Nevzat Gümüş
Dizin Terimleri	Hemşehrilik=Countryman Hemşehri cemaatleri=Fellowcountryman community Kent kültürü=Urban culture Kentleşme süreci=Urbanization process Kentleşme=Urbanized Kentleşme=Urbanization
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama / Kısıt Süresi	Yok

Yukarıda başlığı yazılı olan tezinin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda tamamen veya kısmen çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezime ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

03.08.2009

İmza:.....

ÖNSÖZ

Gelişmiş ülkelerin yaşadığı kentleşme deneyimini, beraberinde getirdiği sorunlar ile aşmaya çalışan pek çok ülke gibi Türkiye’de de bu süreçte pek çok bilimsel araştırma yapılmıştır. Bu araştırma Türkiye’de kentleşme sürecinde ortaya çıkan ve sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi açıdan etkileri olan bir dayanışma türünü, hemşehrilik dayanışmasını, çözümlemeye çalışmaktadır. Hemşehrilik, göç ve kentleşme sürecinde ortaya çıkan bir ilişki türüdür. Bu açıdan kentlileşme sürecini ve kentteki sosyo-kültürel yapıyı pek çok yönden etkilediği düşünülmektedir.

Hızlı göçlerle kırdan kente göç eden nüfusun, nerede yaşamak üzere yer değiştirdiği değil, aynı zamanda nasıl yaşadıkları ve göç ettikleri mekanı nasıl etkiledikleri de önemlidir. Bu çalışma göç süreci sonrasında İzmir kentinde ortaya çıkan hemşehri dayanışmasının kent kültürünü nasıl etkilediğini coğrafi bir yaklaşımla incelemeye çalışmaktadır.

Araştırmanın her basamağında görüş, eleştirileriyle değerli katkılarını gördüğüm danışman hocam Yard. Doç. Dr. Nevzat GÜMÜŞ’e teşekkürlerimi sunuyorum. Diğer taraftan değerli görüşlerini aldığım hocam Prof. Dr. h.c. İbrahim ATALAY’a, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Şevket IŞIK’a çok teşekkür ederim.

Nalan ALTAY (KADİROĞLU)

01.06.2009

İÇİNDEKİLER

ÖZET -----	xxiii
BÖLÜM I: GİRİŞ -----	1
1.1. Problem Durumu -----	1
1.2. Çalışmanın Amaç ve Önemi -----	4
1.3. Problem cümlesi -----	6
1.4. Alt Problemler -----	7
1.5. Sayıtlılar -----	9
1.6. Sınırlılıklar-----	10
1.7. Kavramlar-----	11
BÖLÜM II -----	13
İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR -----	13
BÖLÜM III: YÖNTEM -----	21
III.1. Araştırma Modeli -----	21
III.2. Evren ve Örneklem -----	21
III.3. Veri Toplama Araçları -----	25
BÖLÜM 4: KAVRAMLAR VE TEORİK ÇERÇEVE -----	28
4.1. KENT -----	28
4.1.1. Kentlerin Ortaya Çıkışı-----	28
4.1.2. Kentsel Yerleşmelerin Başlıca Özellikleri -----	30
4.2. KENTLEŞME -----	34
4.2.1. Hızlı Kentleşmeyi Oluşturan Süreçler -----	39
4.2.1.1. Türkiye’de Kentleşme Süreci -----	44
4.2.1.1.1. Türkiye’de Yıllara Göre Kır ve Kent Nüfusundaki Değişim-----	47
4.2. 2. Kentleşme Sürecinde Ortaya Çıkan Sorunlar -----	53
4.2.2.1. İşsizlik ve Kentlerde Enformel İş Piyasasının Gelişimi-----	54
4.2.2.2. Gecekondulaşma -----	56
4.2.2.2.1. Türkiye’de Gecekondulaşmanın Gelişimi -----	57
4.2.2.3. Çevre Sorunları -----	66
4.3. KENT KÜLTÜRÜ VE KENTLİLEŞME-----	70
4.3.1 KENTLİLEŞME KAVRAMI-----	73

4.3.2. KENT KÜLTÜRÜ VE KENT KÜLTÜRÜNÜN TEMEL ÖZELLİKLERİ -----	75
4.3.3. KENTLE BÜTÜNLEŞME SORUNU -----	78
4.3. GÖÇ SONRASI KENTTE KURULAN YENİ İLİŞKİLER-----	81
4.3.1. HEMŞEHRİLİK -----	83
4.3.1.1. Memleket Kavramı -----	86
4.3.1.2. Hemşehriliğe Dayanan İlişki ve Örgütlenmeler -----	87
4.3.1.2.1. Hemşehri Kahveleri -----	90
4.3.1.2.2. Hemşehri Dernekleri ve Vakıflar -----	92
BÖLÜM 5: İZMİR NÜFUSUNUN GÖÇE DAYALI OLARAK DEĞİŞEN YAPISI VE HEMŞEHRİLİK TEMELİNDE OLUŞAN KÜMELENMELER -----	95
5.1. İzmir Nüfusunun Göçe Dayalı Değişen Yapısı -----	95
5.1.1. XIX. Yüzyıla Kadar İzmir -----	96
5.1.2. XIX. Yüzyıl Başlarından 1950 Yılına Kadar İzmir'in Nüfus Özellikleri -----	107
5.1.3. 1950-1980 Yılları Arasında İzmir Kenti'nde nüfus ve mekansal yapıda görülen değişim -----	124
5.1.4. 1980'DEN GÜNÜMÜZE DEĞİN İZMİR'İN DEMOGRAFİK VE MEKANSAL DEĞİŞİMİ -----	130
5.1.4.1. Mekansal Yapıda Ortaya Çıkan Değişimler -----	130
5.1.4.2. Demografik Yapıda Ortaya Çıkan Değişimler -----	132
5.1.5. İZMİR'DE GÖÇÜN YÖRESEL NİTELİĞİ VE HEMŞEHRİLİK TEMELİNDE GELİŞEN KÜMELENME -----	136
5.1.5.1. İzmir Kent nüfusuna Coğrafi bölgelerin katılımı ile oluşan Kümelenme Olgusu -----	136
5.1.5.2 İzmir Kentinde Yöresel Ölçekte Kümelenme Olgusu -----	154
5.1.5.3. İzmir kentinde İl Ölçeğinde Kümelenme Olgusu -----	161
5.1.6. İzmir Kentinde Hemşehrilik Temelli Gelişen İlişkiler ve Hemşehri Dayanışması -----	197
5.1.6 İzmir Kentinde Hemşehri Dernekleri -----	199
5.1.6.1. Hemşehri Dernekleri ve Siyaset -----	205
BÖLÜM 6: ARAŞTIRMA BULGULARI -----	208

6.1. ÖRNEKLEM SAHASININ SOSYAL ÖZELLİKLERİ-----	224
6.1.1. CİNSİYET VE YAŞ-----	224
6.1.2. MEDENİ DURUM -----	227
6.1.3. EĞİTİM DURUMU -----	228
6.1.4. DOĞUM YERİ-----	230
6.1.5. AİLE BÜYÜKLÜĞÜ -----	235
6.2. ÖRNEKLEM SAHASINDA GÖÇÜN NİTELİKLERİ -----	238
6.2.1. GÖÇ YILI-----	238
6.2.2.GÖÇÜN NEDENLERİ -----	240
6.3. ÖRNEKLEM SAHASININ EKONOMİK YAPISI-----	242
6.3.1. MEMLEKETTE YAPILAN İŞ -----	242
6.3.2. MESLEK GRUPLARI -----	244
6.3.3. STATÜ -----	246
6.3.4. GELİR -----	247
6.3.5. SOSYAL GÜVENCE -----	249
6.3.6. EK GELİR -----	251
6.3.7 KONUT SAHİPLİĞİ-----	253
6.2.8. KONUT TÜRÜ -----	257
6.4. MEMLEKETLE İLİŞKİLER-----	259
6.4.1. MEMLEKETTEKİ MAL VARLIĞI-----	259
6.4.2. MEMLEKETE GİDİŞ SIKLIĞI-----	261
6.4.3. MEMLEKETTEKİ MAL VARLIĞI-----	264
6.5. KENTTE KURULAN VE SÜREÇ İÇİNDE GELİŞEN DAYANIŞMA İLİŞKİLERİ -----	266
6.5.1. GÖÇÜN İLK YILLARINDA KURULAN İLİŞKİLER -----	266
6.5.2. İŞ PİYASASINA ULAŞMADA KURULAN İLİŞKİLER -----	268
6.5.3. KONUT BULMADA KURULAN İLİŞKİLER-----	271
6.6. KAMUSAL ALANDA GELİŞTİRİLEN DAYANIŞMA İLİŞKİLERİ ----	273
6.6.1. ÖZEL YAŞAMDA GELİŞTİRİLEN İLİŞKİLER-----	273
6.6.2. HEMŞEHRİLERLE GÖRÜŞME SIKLIĞI-----	276
6.6.3. AİLE KURUMUNUN OLUŞTURULMASINDA HEMŞEHRİ SEÇİMİ -----	278

6.7. HEMŞEHRİYİ TANIMLAMA VE HEMŞEHRİ İLE ORTAK HAREKET ETME -----	280
6.7.1. HEMŞEHRİYİ TANIMLAMA VE HEMŞEHRİLİĞE YAKLAŞIM -	280
6.7.2. SEMT SORUNLARINA KARŞI HEMŞEHRİLERLE ORTAK HAREKET ETME EĞİLİMİ -----	282
6.7.3. HEMŞEHRİ DERNEKLERİNE ÜYELİK -----	284
6.7.3.1. DERNEK FAALİYETLERİNE KATILIM -----	286
6.8. KENTSEL YAŞAMA KATILIM VE KENTLE KURULAN İLİŞKİLER	288
6.8.1. GERİ DÖNME İSTEĞİ -----	288
6.8.2. İZMİR’İN KENTSEL SORUNLARINA YAKLAŞIM -----	290
6.8.3. YAŞANILAN SEMTİN SORUNLARINA BAKIŞ -----	292
6.8.4. İZMİR KENTİ İLE İLİŞKİLER -----	294
6.8.5. KENDİNİ KENTLİ OLARAK GÖRME EĞİLİMİ -----	296
6.8.6. “KENTLİ”Yİ TANIMLAMA BİÇİMİ -----	299
6.8.7. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINA ÜYELİK -----	301
4.8.8. BAZI TÜKETİM MALZEMELERİNE SAHİP OLUŞ -----	302
6.9. HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI -----	304
6.9.1. HEMŞEHRİLİK DAYANIŞMASI İLE CİNSİYET ARASINDAKİ İLİŞKİ -----	304
6.9.2. MEMLEKETTEKİ MAL VARLIĞI İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI ARASINDAKİ İLİŞKİ -----	304
6.9.3. <i>GÖÇ YILI</i> İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI ARASINDAKİ İLİŞKİ -----	305
6.9.4. KIR-KENT KÖKENLİ OLUŞ İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI İLİŞKİSİ -----	306
6.9.5. <i>COĞRAFİ KÖKEN</i> İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI ARASINDAKİ İLİŞKİ -----	307
6.9.6. EĞİTİM DÜZEYİNİN HEMŞEHRİ DAYANIŞMASINA ETKİSİ ----	310
6.9.7. HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI İLE YAŞ İLİŞKİSİ -----	312
6.9.8. MESLEK İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI ARASINDAKİ İLİŞKİ	313
6.9.9. HEMŞEHRİ DAYANIŞMASINA MESLEK STATÜSÜNÜN ETKİSİ -----	315

6.9.10. HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI İLE KONUT TÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİ-----	316
6.9.11. KONUT SAHİPLİĞİ İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI İLİŞKİSİ	317
6.9.12. MEMLEKETE GİDİŞ SIKLIĞI İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI İLİŞKİSİ -----	318
6.9.13. HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI İLE GELİR İLİŞKİSİ-----	319
6.9.14. GÖÇÜ NEDENİ İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI İLİŞKİSİ -----	320
6.9.15. HEMŞEHRİLERLE GÖRÜŞME SIKLIĞI İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI İLİŞKİSİ -----	322
6.9.15. HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI İLE AYNI SEMTTE İKAMET EDEN HEMŞEHRİ SAYISI ARASINDAKİ İLİŞKİ-----	323
6.10. KENT KÜLTÜRÜ-----	324
6.10.1. CİNSİYET İLE KENT KÜLTÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİ -----	324
6.10.2. MEMLEKETTEKİ MAL VARLIĞININ KENT KÜLTÜRÜ-----	325
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ-----	325
6.10.3. GÖÇ YILI İLE KENT KÜLTÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİ-----	325
6.10.4. KIR-KENT KÖKENKÖKENLİ OLUŞ İLE KENT KÜLTÜRÜ İLİŞKİSİ -----	327
6.10.5. COĞRAFİ KÖKEN İLE KENT KÜLTÜRÜ İLİŞKİSİ -----	328
6.10.6. EĞİTİM DÜZEYİNİN KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ -----	331
6.10.7. KENT KÜLTÜRÜ İLE YAŞ ARASINDAKİ İLİŞKİ-----	332
6.10.11. KONUT SAHİPLİĞİNİN KENT KÜLTÜRÜNE ETKİSİ -----	337
6.10.13. KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNDE GELİRİN ETKİSİ-----	338
6.10.14. GÖÇÜ NEDENLEYEN FAKTÖRLERİN KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ-----	339
6.10.15. KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNDE HEMŞEHRİLERLE GÖRÜŞME SIKLIĞININ ETKİSİ -----	342
6.10.16. KENT KÜLTÜRÜ İLE AYNI SEMTTE YAŞAYAN HEMŞEHRİ SAYISI ARASINDAKİ İLİŞKİ-----	343
6.11. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ KORELASYON-----	344
6.11.1. YAŞ İLE MESLEK ARASINDAKİ İLİŞKİ -----	344
6.11.2. EĞİTİM İLE MESLEK ARASINDAKİ İLİŞKİ -----	345

6.11.4. EV MÜLKİYETİ İLE GÖÇ YILI İLİŞKİSİ -----	345
6.11.5. MESLEK İLE STATÜ ARASINDAKİ İLİŞKİ -----	346
6.11.6. GELİR İLE EĞİTİM ARASINDAKİ İLİŞKİ-----	347
6.11.7. GELİR İLE MESLEK ARASINDAKİ İLİŞKİ -----	347
6.11.8. CİNSİYET İLE EĞİTİM ARASINDAKİ İLİŞKİ-----	348
6.11.9. CİNSİYET İLE MESLEK ARASINDAKİ İLİŞKİ -----	349
6.11.10. CİNSİYET İLE STATÜ İLİŞKİSİ -----	349
7.SONUÇ -----	352
KAYNAKÇA -----	362
EKLER	376

TABLO LİSTESİ

Tablo 5. 1: 1894 yılında İzmir'in etnik, dini ve inançlara göre durumu	115
Tablo 5. 2: İzmir'de gecekondu nüfusun oransal artışı	135
Tablo 5. 3: İzmir Büyük Şehir Bütününde 1986 yılı gecekondu nüfusunun ilçelere göre oransal dağılımı	135
Tablo 5. 4: 1990 verilerine göre bölgelerin İzmir Nüfusuna Katılım Oranı	136
Tablo 5. 5: Doğum Yerine Göre İzmir Nüfusunun Yıllar İtibarıyla Değişimi	137
Tablo 5. 6: İzmir doğumluların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler ve katılım oranları	138
Tablo 5. 7: İzmir doğumluların en düşük katılım payına sahip olduğu mahalleler ve katılım oranları	139
Tablo 5. 8: İzmir Nüfusunun dağılım oranı	140
Tablo 5. 9: Ege Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları	141
Tablo 5. 10: Marmara Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları	142
Tablo 5. 11: Akdeniz Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları	143
Tablo 5. 12: İç Anadolu Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları	143
Tablo 5. 13: Doğu Anadolu Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları	144
Tablo 5. 14: Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları	145
Tablo 5. 15: Karadeniz Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları	145
Tablo 5. 16: İzmir kenti sınırları içindeki ilçelerde nüfusun Türkiye'deki coğrafi bölgelere göre dağılımı	153
Tablo 5. 17: Bayburt, Giresun, Trabzon, Rize, Artvin ve Gümüşhane illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler	154

Tablo 5. 18: Sinop, Tokat, Amasya, Çorum illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler	155
Tablo 5. 19: Afyon, Kütahya ve Uşak illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler	156
Tablo 5. 20: Şanlıurfa, Gaziantep ve Adıyaman illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler	157
Tablo 5. 21: Hakkari, Şırnak, Mardin, Diyarbakır ve Batman illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler.....	158
Tablo 5. 22: Erzurum, Kars, Ardahan, Iğdır illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler	158
Tablo 5. 23: Ağrı, Van ve Muş illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler	159
Tablo 5. 24: Malatya, Elazığ, Bitlis, Erzincan, Tunceli, Bingöl illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler	159
Tablo 5. 25: Konya, Karaman ve Aksaray İllerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler	160
Tablo 5. 26: Çankırı, Kırıkkale, Niğde, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir, Sivas illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler	161
Tablo 5. 27: 1980 verilerine göre başka illerde doğanların İzmir Kent Nüfusuna katılım Oranları.....	162
Tablo 5. 28: Doğum Yerine (illere) göre İzmir Kent Nüfusunun Dağılımı.....	162
Tablo 5. 29: Manisa ilinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler.....	164
Tablo 5. 30: Konya ilinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler.....	164
Tablo 5. 31: Erzurum ilinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler.....	165
Tablo 5. 32: Mardin ilinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler.....	166
Tablo 5. 33: Afyon ilinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler.....	166

Tablo 5. 34: Kars ilinde doğanların yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler	167
Tablo 5. 35: Sivas ilinde doğanların yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler.....	167
Tablo 5. 36: Balıkesir ilinde doğanların yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler.....	168
Tablo 5. 37: Diyarbakır ilinde doğanların yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler.....	168
Tablo 5. 38: İzmir’de Yöresel Dayanışma Örgütlerinin Temsil Ettiği İller ve oransal dağılımı	204
Tablo 5. 39: İzmir’de hemşehri derneklerinin ilçelere dağılımı	205
Tablo 6. 1: Örneklem sahasının cinsiyet dağılımı	225
Tablo 6. 2: Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı	226
Tablo 6. 3: Katılımcıların medeni hallerine göre örneklem sahasına dağılımı.....	228
Tablo 6. 4: Katılımcıların eğitim seviyelerine göre örneklem sahasına dağılımı	229
Tablo 6. 5: Doğum yerine göre katılımcıların örneklem sahasına dağılımı	232
Tablo 6. 6: Örneklem sahasında nüfusun doğum yerine göre dağılımı	233
Tablo 6. 7: Katılımcıların kır-kent kökenlerine göre dağılımı.....	235
Tablo 6. 8: Örneklem alanında aile büyüklüklerinin dağılımı.....	236
Tablo 6. 9: Örneklem alanında aile yapısının dağılımı.....	238
Tablo 6. 10: Katılımcıların göç yılına göre dağılımı	239
Tablo 6. 11: Göç nedenlerine göre katılımcıların örneklem sahasına dağılımı	241
Tablo 6. 12: Katılımcıların memleketteki işlerine göre dağılımı.....	244
Tablo 6. 13: Örneklem sahasında meslek gruplarının dağılımı	246
Tablo 6. 14: Katılımcıların statülerine göre dağılımı	247
Tablo 6. 15: Katılımcıların gelir gruplarına göre örneklem sahasında dağılımı.....	248
Tablo 6. 16: Katılımcıların sosyal güvenlik durumlarına göre dağılımı.....	251
Tablo 6. 17: Katılımcıların ek gelire sahip olma durumlarına göre dağılımı	253
Tablo 6. 18: Katılımcıların örneklem sahasında konut sahibi olma durumuna göre dağılımı	254
Tablo 6. 19: Katılımcıların konut edinme yıllarına göre dağılımı.....	255
Tablo 6. 20: Konut sahibi katılımcıların konut sayısı.....	256

Tablo 6. 21: Katılımcıların yaşadıkları konut türüne göre örneklem sahasına dağılımı	259
Tablo 6. 22: Katılımcıların memlekette mal varlığı bulunup bulunmamayaışına göre dağılımı	260
Tablo 6. 23: Katılımcıların memlekete gidişı sıklığına göre dağılımı	262
Tablo 6. 24: Katılımcıların memlekete gitmeme nedenlerine göre dağılımı	263
Tablo 6. 25: Memlekette mal varlığının türüne göre dağılımı.....	264
Tablo 6. 26: Katılımcıların memlekette mal sahibi olma durumlarına göre dağılımı	265
Tablo 6. 27: Göçün ilk yıllarında hemşehri yardımı türü	266
Tablo 6. 28: Katılımcıların göçün ilk yıllarında hemşehri alma durumuna göre dağılımı	267
Tablo 6. 29 : Katılımcıların iş bulma-kurma şekline göre dağılımı.....	269
Tablo 6. 30: çalışan çocuklara iş bulmada hemşehri desteğı alan katılımcıların dağılımı	270
Tablo 6. 31: Katılımcıların konut bulma-yapma şekline göre dağılımı.....	272
Tablo 6. 32: Katılımcıların aynı semtte ikamet eden akraba sayısına göre dağılımı	274
Tablo 6. 33: Katılımcıların aynı semtte ikamet eden hemşehri sayısına göre dağılımı	275
Tablo 6. 34: Hemşehrileri ile görüşmeyen katılımcıların görüşmeme nedeni.....	276
Tablo 6. 35: Katılımcıların hemşehrilerle görüşme sıklığına göre dağılımı.....	277
Tablo 6. 36: Katılımcıların eş seçiminde hemşehrilik ilişkilerine yaklaşımlarına göre dağılımı	279
Tablo 6. 37: Katılımcıların hemşehriyi tanımlama biçimine göre dağılımı	281
Tablo 6. 38: Katılımcıların yaşanan semtin sorunlarına karşı ortak hareket etme eğilimine göre dağılımı.....	283
Tablo 6. 39: Katılımcıların hemşehri derneklerine üyelik durumuna göre dağılımı	285
Tablo 6. 40: Katılımcıların hemşehri derneklerine üyelik nedenlerine göre dağılımı	286

Tablo 6. 41: Katılımcıların hemşehri derneklerinin faaliyetlerine katılımlarına göre dağılımı	287
Tablo 6. 42: Katılımcıların geri dönme isteğine göre dağılımı.....	289
Tablo 6. 43: Katılımcıların İzmir'in kentsel sorunlarına yaklaşımlarına göre dağılımı	291
Tablo 6. 44: Katılımcıların yaşadıkları semt sorunlarına yaklaşımlarına göre dağılımı	293
Tablo 6. 45: İzmir Anakent ve ilçe belediye başkanının adını ve partisini bilenlerin oranı	294
Tablo 6. 46: İzmir ile kurulan ilişkilerin niteliği	295
Tablo 6. 47: Katılımcıların sosyal-kültürel aktivitelere katılım sıklığı	295
Tablo 6. 48: Katılımcıların kendini kentli olarak görme eğilimine göre dağılımı..	297
Tablo 6. 49: Katılımcıların kendilerini ait hissettikleri yere göre dağılımı	298
Tablo 6. 50: Katılımcıların kentli insanı tanımlama biçimine göre dağılımı.....	300
Tablo 6. 51: Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumuna göre dağılımı	302
Tablo 6. 52: Katılımcıların bazı tüketim malzemelerine sahip oluş durumuna göre dağılımı	304
Tablo 6. 53: Hemşehrilik dayanışması ile cinsiyet ilişkisi	304
Tablo 6. 54: Memleketteki mal varlığı ile hemşehri dayanışması arasındaki ilişki	305
Tablo 6. 55: Hemşehrilik dayanışmasında göç yılının aritmetik ortalaması ve standart sapması	306
Tablo 6. 56: Hemşehri dayanışmasında göç yılına göre varyans analizi sonuçları	306
Tablo 6. 57: Hemşehri dayanışmasında kökenin aritmetik ortalaması ve standart sapması.....	306
Tablo 6. 58: Hemşehri dayanışmasında kökene göre varyans analizi sonuçları.....	307
Tablo 6. 59: Hemşehri dayanışmasında doğum yerlerinin aritmetik ortalaması ve standart sapması	308
Tablo 6. 60: Hemşehri dayanışmasında doğum yerinin varyans analizi sonuçları.	308
Tablo 6. 61: Hemşehri dayanışmasında doğum yeri ölçümlerine Scheffè Testi Sonuçları	309

Tablo 6. 62: Hemşehri dayanışmasında eğitim düzeyinin aritmetik ortalama ve standart sapma.....	311
Tablo 6. 63: Hemşehri dayanışmasının eğitim düzeyine göre varyans analizi.....	311
Tablo 6. 64: Hemşehri dayanışmasının eğitime göre Scheffè Testi Sonuçları.....	312
Tablo 6. 65: Hemşehri dayanışmasında yaş gruplarının aritmetik ortalama ve standart sapma.....	313
Tablo 6. 66: Hemşehri dayanışmasının yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçları	313
Tablo 6. 67: Hemşehri dayanışmasında katılımcıların yaş gruplarına göre Scheffè Testi Sonuçları	313
Tablo 6. 68: Hemşehri dayanışmasının meslek gruplarına göre aritmetik ortalama ve standart sapma.....	314
Tablo 6. 69: Hemşehri dayanışmasının meslek gruplarına göre varyans analizi sonuçları.....	314
Tablo 6. 70: Hemşehri dayanışmasının meslek gruplarına göre Scheffè Testi Sonuçları	315
Tablo 6. 71: Hemşehri dayanışmasında statüye göre aritmetik ortalama ve standart sapma	315
Tablo 6. 72: Hemşehri dayanışmasında statüye göre varyans analizi sonuçları..	316
Tablo 6. 73: Hemşehri dayanışmasında katılımcıların statülerine göre Scheffè Testi Sonuçları	316
Tablo 6. 74: Hemşehri dayanışmasında ev türüne göre aritmetik ortalama ve standart sapma	317
Tablo 6. 75: Hemşehri dayanışmasında konut türüne göre varyans analizi	317
Tablo 6. 76: Hemşehri dayanışmasında konut türüne göre Scheffè Testi Sonuçları	317
Tablo 6. 77: Hemşehri dayanışmasında konut mülkiyet durumunun aritmetik ortalaması ve standart sapma	318
Tablo 6. 78: hemşehri dayanışmasında konut mülkiyet durumunun varyans analizi	318
Tablo 6. 79: Hemşehri dayanışmasında katılımcıların ev mülkiyet durumlarına göre Scheffè Testi Sonuçları	318

Tablo 6. 80: Hemşehri dayanışmasında memlekete gidiş sıklığının aritmetik ortalaması ve standart sapması	319
Tablo 6. 81: Hemşehri dayanışmasında memlekete gidiş sıklıklarının varyans analizi	319
Tablo 6. 82: Hemşehri dayanışmasında memlekete gidiş sıklığına göre Scheffè Testi Sonuçları	319
Tablo 6. 83: Hemşehri dayanışmasında aylık gelir miktarlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması	320
Tablo 6. 84: Hemşehri dayanışmasında gelir miktarının varyans analizi	320
Tablo 6. 85: Hemşehri dayanışmasında göç nedenlerinin aritmetik ortalaması ve standart sapması	321
Tablo 6. 86: Hemşehri dayanışmasında göç nedenlerinin varyans analizi	321
Tablo 6. 87: Hemşehri dayanışmasında göç nedenlerinin Scheffè Testi Sonuçları	322
Tablo 6. 88: Hemşehri dayanışmasında hemşehrilerle görüşme sıklığına göre aritmetik ortalama ve standart sapma	322
Tablo 6. 89: Hemşehri dayanışmasında hemşehrilerle görüşme sıklığının varyans analizi	322
Tablo 6. 90: Hemşehri dayanışmasında hemşehrilerle görüşme sıklığının Scheffè Testi Sonuçları	323
Tablo 6. 91: Hemşehri dayanışmasında hemşehri sayısının aritmetik ortalaması ve standart sapması	323
Tablo 6. 92: Hemşehri dayanışmasında hemşehri sayısının varyans analizi	324
Tablo 6. 93: Hemşehri dayanışmasında hemşehri sayısının Scheffè Testi Sonuçları	324
Tablo 6. 94: Kent kültürü ile cinsiyet ilişkisi	325
Tablo 6. 95: Memleketteki mal varlığı ile kent kültürü ilişkisi	325
Tablo 6. 96: Kent kültüründe göç yılının aritmetik ortalaması ve standart sapması	326
Tablo 6. 97: Kent kültürünün göç yılına göre varyans analizi sonuçları	326
Tablo 6. 98: Kent kültürünün göç yılına göre Scheffè Testi Sonuçları	326
Tablo 6. 99: Kent kültüründe kökenin aritmetik ortalaması ve standart sapması	327
Tablo 6. 100: Kent kültüründe kökene göre varyans analizi sonuçları	327

Tablo 6. 101: Kent kültürünün doğum yerine göre aritmetik ortalaması ve standart sapması.....	328
Tablo 6. 102: Kent kültürünün yöreye göre varyans analizi.....	329
Tablo 6. 103: Kent kültüründe doğum yeri ölçümlerine Scheffè Testi Sonuçları ..	330
Tablo 6. 104: Kent kültüründe eğitim düzeyinin aritmetik ortalama ve standart sapma	331
Tablo 6. 105: Kent kültürünün eğitim düzeyine göre varyans analizi.....	331
Tablo 6. 106: Kent kültürünün eğitime göre Scheffè Testi Sonuçları	332
Tablo 6. 107: Kent kültüründe yaş gruplarının aritmetik ortalama ve standart sapma	333
Tablo 6. 108: kent kültürünün yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçları	333
Tablo 6. 109: Kent kültürününmeslek gruplarına göre aritmetik ortalama ve standart sapma	334
Tablo 6. 110: Kent kültürünün meslek gruplarına göre varyans analizi sonuçları .	334
Tablo 6. 111: Kent kültürünün meslek gruplarına göre Scheffè Testi Sonuçları ...	334
Tablo 6. 112: Kent kültüründe statüye göre aritmetik ortalama ve standart sapma	335
Tablo 6. 113: Kent kültüründe statüye göre varyans analizi sonuçları.....	335
Tablo 6. 114: kent kültüründe ev türüne göre aritmetik ortalama ve standart sapma	336
Tablo 6. 115: :Kent kültüründe konut türüne göre varyans analizi	336
Tablo 6. 116: Kent kültüründe konut türüne göre Scheffè Testi Sonuçları	336
Tablo 6. 117: Kent kültüründe konut mülkiyet durumunun aritmetik ortalaması ve standart sapması	337
Tablo 6. 118: Kent kültüründe konut mülkiyet durumunun varyans analizi	337
Tablo 6. 119: Kent kültüründe memlekete gidiş sıklığının aritmetik ortalaması ve standart sapması	338
Tablo 6. 120: Kent kültürünün memlekete gidiş sıklıklarının varyans analizi	338
Tablo 6. 121: Kent kültüründe aylık gelir miktarlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması	338
Tablo 6. 122: Kent kültüründe gelir miktarının varyans analizi	339
Tablo 6. 123: Kent kültüründe aylık gelir miktarına göre Scheffè Testi Sonuçları	339

Tablo 6. 124: Kent kültürünün göç nedenlerinin aritmetik ortalaması ve standart sapması.....	340
Tablo 6. 125: Kent kültüründe göç nedenlerinin varyans analizi	340
Tablo 6. 126: Kent kültüründe göç nedenlerinin Scheffè Testi Sonuçları.....	341
Tablo 6. 127: Kent kültüründe hemşehrilerle görüşme sıklığına göre aritmetik ortalama ve standart sapma.....	342
Tablo 6. 128: Kent kültüründe hemşehrilerle görüşme sıklığının varyans analizi .	343
Tablo 6. 129: Kent kültüründe hemşehrilerle görüşme sıklığının Scheffè Testi Sonuçları	343
Tablo 6. 130: Kent kültüründe hemşehri sayısının aritmetik ortalaması ve standart sapması.....	344
Tablo 6. 131: Kent kültüründe hemşehri sayısının varyans analizi	344
Tablo 6. 132: Yaş ve meslek ilişkisi	345
Tablo 6. 133: Meslek ve eğitim ilişkisi.....	345
Tablo 6. 134: Ev mülkiyet durumu ile göç yılı ilişkisi	346
Tablo 6. 135: Meslek ve statü ilişkisi	347
Tablo 6. 136: Gelir ve eğitim ilişkisi	347
Tablo 6. 137: Gelir ve meslek ilişkisi	348
Tablo 6. 138: Eğitim ve cinsiyet ilişkisi	349
Tablo 6. 139: Meslek ve cinsiyet ilişkisi	349
Tablo 6. 140: Cinsiyet ve statü ilişkisi.....	350
Tablo 6. 141: Bağımsız değişkenler arasındaki pearson korelasyon tablosu	351

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3. 1: İzmir kenti mahalleleri ve örneklem sahası.....	23
Şekil 5. 1: İlkçağda İzmir.....	97
Şekil 5. 2: Roma döneminde İzmir	98
Şekil 5. 3: Bizans Döneminde İzmir.....	99
Şekil 5. 4: XVII. Yüzyılda İzmir	104
Şekil 5. 5: XVIII. yüzyıl başlarında İzmir	105
Şekil 5. 6: 18. yüzyıl’da İzmir	107
Şekil 5. 7: XIX. yüzyıl sonlarında İzmir.....	113
Şekil 5. 8: İzmir İlinde 1927–1950 yılları arasında kırsal ve kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı.....	121
Şekil 5. 9: İzmir’in 1927-1950 yılları arasındaki kentsel nüfus	123
Şekil 5. 10: İzmir ilinde 1950-1980 yılları arasında kırsal ve kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı.....	126
Şekil 5. 11: İzmir’de gecekonduların dönemlere göre alansal gelişimi	128
Şekil 5. 12: İzmir’in 1950-1980 yılları arasındaki nüfus miktarı	129
Şekil 5. 13: İzmir ‘de 1980-1997 yılları arasında kırsal ve kentsel nüfus oranları	133
Şekil 5. 14: 1980-2000 yılları arasında İzmir Kent Nüfusu.....	134
Şekil 5. 15: 1950-2000 Yılları Arası İzmir Kent Nüfusunun Artış Hızı	134
Şekil 5. 16: İzmir Nüfusunun Coğrafi Bölgelere Dağılımı.....	140
Şekil 5. 17: Ege Bölgesi’nden gelen nüfusun İzmir’deki mahallelere göre dağılımı	146
Şekil 5. 18: Marmara Bölgesi’nden gelen nüfusun İzmir’deki mahallelere göre dağılımı).....	147
Şekil 5. 19: Akdeniz Bölgesi’nden gelen nüfusun İzmir’deki mahallelere göre dağılımı	148
Şekil 5. 20: İç Anadolu Bölgesi’nden gelen nüfusun İzmir’deki mahallelere göre dağılımı	149
Şekil 5. 21: Doğu Anadolu Bölgesi’nden gelen nüfusun İzmir’deki mahallelere göre dağılımı	150

Şekil 5. 22: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	151
Şekil 5. 23: Karadeniz Bölgesin'den gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	152
Şekil 5. 24: İzmir kent nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	163
Şekil 5. 25: Manisa gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	170
Şekil 5. 26: Konya ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı ()	171
Şekil 5. 27: Erzurum ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (.....	172
Şekil 5. 28: Mardin ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı..	173
Şekil 5. 29: Aydın ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı ...	174
Şekil 5. 30: Afyon ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı ...	175
Şekil 5. 31: Kars ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	176
Şekil 5. 32: Sivas ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	177
Şekil 5. 33: Balıkesir ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	178
Şekil 5. 34: Diyarbakır ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	179
Şekil 5. 35: Ağrı ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	180
Şekil 5. 36: Ardahan ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	181
Şekil 5. 37: Çorum ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı .	182
Şekil 5. 38: Erzincan ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	183
Şekil 5. 39: Giresun ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı..	184
Şekil 5. 40: Iğdır ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	185
Şekil 5. 41: Isparta ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı...	186
Şekil 5. 42: Malatya ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	187
Şekil 5. 43: Kahramanmaraş ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	188
Şekil 5. 44: Muş ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	189
Şekil 5. 45: Rize ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	190
Şekil 5. 46: Şanlıurfa ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	191
Şekil 5. 47: Tokat ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	192

Şekil 5. 48: Yozgat ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı ..	193
Şekil 5. 49: Bitlis ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	194
Şekil 5. 50: Kütahya ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı	195
Şekil 5. 51: Bingöl ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı ..	196
Şekil 6. 1: İkinci İnönü Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	208
Şekil 6. 2: Adalet Mahallesinde nüfusun doğum yerine göre dağılımı	209
Şekil 6. 3: Atamer Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	210
Şekil 6. 4: Atatürk Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı.....	211
Şekil 6. 5: Balatçık Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	211
Şekil 6. 6: Beyazevler Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	212
Şekil 6. 7: Çamkule Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	213
Şekil 6. 8:Çamlık Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	214
Şekil 6. 9: Çamlıkule Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	214
Şekil 6. 10: İmariye Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	215
Şekil 6. 11: Kadifekale Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	216
Şekil 6. 12: Mevlana Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	216
Şekil 6. 13: Naldöken Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	217
Şekil 6. 14: Osmangazi Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	218
Şekil 6. 15: Kuruçeşme Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	218
Şekil 6. 16: Umut Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	219
Şekil 6. 17: Güzeltepe Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	220
Şekil 6. 18: M. Erener Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	221
Şekil 6. 19: Yamanlar Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	221
Şekil 6. 20: Küçükada Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	222
Şekil 6. 21: Peker Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	223
Şekil 6. 22: Cumhuriyet Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	224
Şekil 6. 23:Katılımcıların coğrafi yöreye göre dağılımı	231
Şekil 6. 24: Katılımcıların kır-kent kökenlerine göre örneklem sahasına dağılımı	234

ÖZET

Hemşehrilik, kente göç eden bireylerin gündelik hayatta yaygın olarak kullandıkları bir ilişki türüdür; bu yönüyle ana konusu hemşehrilik olmayan çalışmalarda bile değinilen bir olgudur. Bu tür ilişkiler modern ile geleneksel arasında, geleneksel olana daha yakın, kent ile kır arasında kıra daha yakın görünmektedir. Bu nedenle çoğunlukla geçici ve süreç içinde kaybolacağı düşünülen hemşehrilik ilişkileri, kentsel mekanda kümelenmeler yaratmaktadır.

Hemşehri birlikleri kentte kalmayı amaçlayan, kent toplumunun üyesi olma sürecine giren, yavaş ya da hızlı sosyalleşen bireylerin organize olduğu sosyal gruplardır. Yörelerinden getirdikleri değer norm sistemleriyle kültürel kimliklerini de korumak isteyen ve kültür şokunu aşmak için dayanışmayı esas alan yeni kentliler, eski ve yeni değerleri zaman içinde uzlaştırırlar. Böylece kentlere gelip burada zaman içinde tutunmaya çalışan bireyler kendilerine özgü yeni bir kent kültürünün oluşumunu sağlamışlardır. Bu kültür zaman zaman kentin yerleşik kültürü ile gerilimler yaşasa da günümüz kentlerinin genel karakteristik özelliklerini oluşturmaktadır.

Kente uyum sürecinde kentleşmenin yetersizliği, kentin sosyo-ekonomik alt yapısının ve kentsel kurumların kentlere göç eden insanların sorunlarını çözmede yeterli olmaması, bireyin kentlileşmesinde yeterli etkiyi yaratamamaktadır. Kente göçen bireyler kendi aralarında dayanışma temeline dayanan ilişkiler kurmaktadır. Kentsel alanlarda dayanışmayı gerekli kılan bir diğer unsur kırdan göçen bireylerin kentte ayakta kalabilmek ve geldikleri yere göre daha iyi koşullara kavuşmak için dayanışmak zorunda oluşlarıdır; çünkü kente göçenler için kent, kendisine yabancı unsurların bulunduğu, kırsal çevreyle veya geldiği yerle benzerlik göstermeyen bir alandır. Dolayısıyla birey yabancı olduğu bir ortama uyum sağlamak en azından yalnız kalmamak için kendisi ile aynı kültürel geçmişten gelen bireylerle iletişim kurmaya çalışır. Böylece aynı yerleşim birimlerinden, aynı köy, aynı ilçe, aynı il ve aynı coğrafi yörelerden gelenlerin bir arada toplandığı görülür. Pek çok çalışmada

“kümelenme” diye nitelendirilen bu durum aslında hemşehrilerin kentsel ortamda bir arada olma reflekslerinin bir ürünüdür.

İzmir’in yaşamakta olduğu yoğun göç deneyimi, Türkiye’nin içinde bulunduğu değişim ve dönüşümlerin etkisiyle şekillenmektedir. Bununla beraber her kent değişen şartlar içinde, barındırdığı çelişkilerle, kendine özgün koşulları ile biçimlenmektedir. İzmir’in göçle oluşmuş 22 mahallesine odaklanarak gerçekleştirilen bu çalışma; belirli ölçütlere göre seçilmiş örnek bir alanda hemşehri dayanışmasının kent kültürü üzerinde etkilerini ortaya koymaya çalışmaktadır.

THE EFFECT OF FELLOW COUNTRYMAN SOLIDARITY ON THE URBAN CULTURE IN İZMİR

ABSTRACT

Countryman means the people to be lived in the same places both in rural and city is a way of relationship which is commonly used by the people who migrates to cities and it takes place in some studies even it is not related to the main idea. This kind of relationships seems closer to traditional among modern and traditional, but closer to rural among city and rural. For this reason countryman relations that are majorly thought to be disappear easily in some time, form groups in big cities.

Fellow countryman unities, whose main target is to settle down and to be a citizen and which is socialized rapidly or in time, are organized groups. New citizens who try to keep their cultural identities with their norms brought from their hometowns and base on solidarity to protect their own cultural shock, conciliate the old and the new values in time. The individuals who try to remain standing in the course of time cause a new formation of a city culture which is peculiar to themselves. Whether this culture sometimes provokes tension with the settled city culture, it forms the characteristics of today's cities.

In this adaption period, insufficiency of urbanization, city's socio-economical structure and inefficiency of the associations in solving immigrants problems are not able to have enough effect in the urbanization of the individuals. The immigrants have relations mainly based on solidarity among themselves. One of the most important reason of this solidarity is cause they have to stand alive and live in better conditions than they have before; because city is a place where doesn't have any kind of similarities with their hometown and have a lot of strange elements. Consequently, they have to be in touch with the ones who come from their own culture in order not to be alone in this adaptation. So these people who come from same place, town, city or region get together in big cities. The position which is called "to come together in heap" in most of the studies is a natural reaction of the compatriots that stand together in the cities.

The dense migration experience in İzmir lives is changing effected by the variation and revolution in Turkey. However, each city is shaped by its own dilemmas and genuine stipulations in the changing circumstances of the country. This research realized by focusing on 22 immigrant quarters of İzmir, tries to achieve the effect of fellow countryman solidarity on city culture in a sample area which was selected according to some criterions.

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Özellikle 1950 yılından sonra kırsal çevrelerde meydana gelen ekonomik değişim beraberinde büyük nüfus kitlelerinin kentlere göç etmesi sonucunu doğurmuş, böylece ülkemizde kentleşme hızı yükselmiştir. 2000’li yıllara gelindiğinde kentsel nüfus oranının % 66’ya yükseldiği görülmektedir. Kentsel nüfusta meydana gelen artışta en önemli payın kırdan kente yoğun göçten kaynaklandığı söylenebilir. Yaşanan yoğun kır-kent göçü milyonlarca köylünün başta İstanbul, İzmir ve Ankara olmak üzere büyük kentsel alanlara yerleşmesine yol açtı. Kentler bir yandan alansal olarak büyürken diğer yandan göç eden nüfusla beraber toplumun sosyal ve kültürel yapısından dönüşümler ortaya çıktığı görülmektedir. Kente göç eden nüfus, yaşamaya başladıkları bu yeni ortamda sosyal bir varlık olmanın gereği olarak yeni ilişkiler kurmak durumundadır. Bu çalışmanın konusu kente göç eden bireylerin yine kentsel ortamda geliştirdikleri bir ilişki biçimi olan hemşehrilik olgusudur.

Bu tez çalışmasının amacı ülkemizde kentleşme sürecinde ortaya çıkan; sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal etkileri bulunan bir dayanışma şekli olan hemşehrilik olgusunun incelenmesi ve kentlileşme süreci ve kent kültürü üzerindeki rolünün ortaya konmasıdır. Hemşehrilik olgusu, aynı coğrafi kökenden gelenlerin, kentsel ortamda birbirlerine destek olmak, karşılaştıkları bu yeni mekanda sorunlarını çözmek, “memleket” lerine özlemlerini gidermek amacıyla kente özgü olduğu düşünülen ve pek çok sosyal bilimci tarafından “tampon mekanizma” olarak nitelendirilen bir ilişki türüdür.

Bu araştırmanın temel problemi, kentleşme sonucunda kentsel alanlarda ortaya çıkan hemşehrilik olgusunun İzmir kent bütününde yarattığı sosyal ve kültürel etkiyi incelemektir. Bu çalışma içerisinde geçen birey kavramı; farklı disiplinlerce farklı yaklaşımlarla ele alınmakta; bu çalışmada ise toplumsal yaşam içinde çevresinde meydana gelen olayları anlayan, çevresel değişimlere göre gelişen,

bir bilince sahip, süreç içinde gelişen ve değişen toplumsal bir varlık olarak ele alınacaktır.

Türkiye’de kentlere göçle gelen ve kentlerin gecekondu mahallelerini tercih eden kitlelerin ekonomik açıdan çoğunlukla orta ve alt gelir grubunda yer aldığı bilinmektedir. Özellikle oluşmaya başladığı 1950’li yılların başından itibaren gecekonduluların düşük gelirli insanların yaşama alanı olduğu yapılan pek çok saha çalışmalarında ortaya konmuştur. Ancak ülkemizde 1980 sonrası yaşanan ve ülke dinamiğini etkileyen ekonomik koşullar bölgeler arası dengesizlikleri daha da derinleştirmiş; bu durum iş bulma amaçlı göç akışını daha da hızlandırmıştır. Ayrıca 1990 sonrası Doğu ve Güneydoğu’nun kırsal kesiminde yaşayan çoğunlukla yoksul kitleler bu göç dalgasının hızlanmasını sağlamıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki 1980 sonrası ülke kentlerine de yansıyacak ekonomik değişim kentte yeni zenginler ortaya çıkarmış, bu durum gecekondu alanlarına da yansımış, aynı gecekondu mahallesinde bile farklı gelir grupları iç içe yaşamaya başlamıştır.

Türkiye’de büyük kentlere göç eden kitleler ekonomik alım gücü zayıf, geldikleri yerlerde tarım ve hayvancılıkla uğraşan kitleler oldukları için kentlerde de düzenli gelir getiren bir iş bulamamakta; dolayısıyla marjinal dediğimiz düzensiz işlerde çalışmaktadırlar. Kentin marjinal iş kollarında çalışmak akrabalık-hemşehrilik gibi tanışıklık ilişkilerini gerekli kılmaktadır. Kentin göçle beslenen alanlarında yaşayan topluluklar kentin sunduğu olanaklardan yararlanamamakta ve kent yaşamına katılamayarak, kentin bir parçası yani kentli olamamaktadırlar. Ancak göç yılı ile ilintili olarak göç eden bireylerin süreç içinde düzenli bir geliri olan işte çalışma olanakları artmakta, yani ekonomik durumları iyileşmektedir. Ekonomik açıdan en geri olanların çoğunlukla kente en son göç edenler olduğu gecekondu konulu saha çalışmalarında ortaya konmuştur.

Kentle bütünleşebilmenin en önemli ölçütlerinden biri olan ekonomik yeterlilik, kentte iyi gelir getiren bir işte çalışabilmektir; bunun yolu da toplumsal kimlik çerçevesinde yeni ilişki ağları geliştirmekle mümkün gibi görünmektedir. Hızlı kentleşmeyle beraber büyük kentlere göç eden topluluklar çeşitli ilişki ağları

geliştirerek kent ortamına ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. Bu ilişki ağları içerisinde göçen kitlelerin günlük yaşamlarında en sık kullandıkları “hemşehrilik” ilişkileridir. Kentlerde, nüfusu göçe dayalı yerleşme alanlarında yaşayan topluluklar kentte tutunabilme, kentin zor koşullarına ayak uydurabilme çabaları içinde kendilerine özgü ilişki ağları oluşturmaktadır. Bu dayanışma ilişkisi içerisinde “hemşehrilik” adı verilen bağlar aynı köy, aynı ilçe, aynı il, aynı yöre ve aynı bölgeden gelenleri ifade etmek için kullanılan bir ifadedir. Ayrıca hemşehrilik akrabalık ilişkisini de kapsayan geniş bir etkileşim biçimidir.

Göçe dayanan yerleşme pratiği kendini kent mekânının fiziksel özelliklerinde de ortaya koymuştur. Hızlı kentleşmenin getirdiği sosyal ve ekonomik sorunlar kent mekânlarında birbiriyle çelişen görüntüler yaratmış; bir yandan merkez dediğimiz alanlarda üst ve orta gelirli grupların yaşadığı yerleşme alanları ile diğer yandan kent çeperlerinde alt gelir gruplarının yaşadığı gecekondu, ya da gecekondu benzeri müstakil, bazen baraka tarzı bazen de birkaç katlı yapılar ortaya çıkmıştır.

Kentlerin yoğun göçle beslenen alanlarında yaşayan düşük gelir grupları kendilerini kentin merkezi alanlarından izole etmiş ve bu durum hem toplumsal hem de mekansal düzlemde kendini ortaya koymuştur. Kentsel mekanda alt ve üst gelir grupları birbirine fiziksel mesafe olarak yakın durmakla beraber sosyal ve ekonomik açıdan da bir o kadar uzak kalmaktadır.

Hemşehrilik genel yapısı itibarıyla göç edenlerin kentte ürettikleri bir ilişki biçimidir ve özünde aynı kültürel payda olan grupların bir arada kente karşı ayakta kalma mücadelesini barındırır. Hemşehrilik, memleketleri aynı coğrafi yer olan veya aynı coğrafi yere ait olma hissini taşıyan kişiler arası ilişki ve bağları; bu bağlardan doğan kimlikleri tanımlar. Bu bağlar genellikle toplumsal bir kimlik oluşturulmasını sağlar. Hatta bireylerin birbirini tanımadığı durumlarda bile kişiler birbirlerini kıyafetleri, konuşma biçimleri v.b. gibi öğelere bakarak sınıflandırır.

“Hemşehrilik” geline yere ve oradaki geleneksel yapıya özlemi dile getiren ve zaman zaman geline yerle ilgili haberleşmeyi de sağlayan bir bilgi ve kültür ağıdır. Kırdaki çözülme sonucu kırdan kopan ve kentlerde toplanan kitleler, kentsel yaşama ayak uyduramayıp kentsel değerleri benimseyememekte, kır ile kent arasında kalmakta ve kent yaşamına yabancılaşmaktadır. Hatta kente göçenler kır ile aralarındaki ilişkiyi çoğu zaman daha güçlü tutmaktadırlar.

Belli bir sosyal ilişki ağı içerisinde kırsal bir arka plana sahip olan cemaat tipi topluluklar, süreç içinde kentle uyumlu bir içerik kazanarak bir çeşit kentsel cemaat niteliği taşımaya başlamışlardır. Bu tür ilişki ağlarının kente uyum sağlamak, tutunmak, kentle bütünleşmek açısından bir ara-tampon mekanizma işlevi gördüğünü belirten çalışmalar da mevcuttur (Kıray, 1964; Şenyapılı, 1978; Kurtoğlu, 1989). Bu yaklaşım, hemşehrilik olgusunu kır ile kent arasında bir ara mekanizma olarak anlamlandırılmasına ve kırın kente bir devamlılığı olarak algılanmasına neden olmaktadır.

1.2. Çalışmanın Amaç ve Önemi

Ülkemizde kentlerin nüfusu kendi doğal nüfus artışı yanında diğer illerden göç süreci sonucunda gelenlerle hızla artmaktadır. Kentlerde farklı coğrafi kökenden geldikleri için doğal olarak farklı kültürel geçmişe sahip olan bireyler kentsel mekanda sosyal, kültürel, ekonomik yapı farklılaşmasına neden olmaktadır. Eğitim ve sosyal yapısı düşük olan bu nüfus kentsel yaşama uyum sağlayamamakta zaman zaman kırsal kültürün özelliklerini gösteren tutumlar sergilerken zaman zaman da kır-kent arasında üçüncü bir kültürel yapı ortaya çıkarmaktadırlar. Diğer taraftan aynı yerleşim biriminden ya da ortak coğrafi kökenden gelenlerin kente uyum sağlama, karşılaştıkları güçlükleri yenme çabaları sonucunda kendi aralarında kente uyum sağlayıcı yeni mekanizmalar ürettikleri veya daha önce üretilen bu mekanizma içine katıldıkları gözlenmektedir. Bu aşamada kente uyum sağlamayı kolaylaştıran bu mekanizmaya “hemşehrilik” denir.

Göç edilen yerde dolayısıyla “memleket”ten uzak bir yerde “gurbet”te ortaya çıkan bu “hemşehrilik” kavramı özellikle kentlere göç ile gelenlerin günlük yaşamlarında yaygın bir biçimde kullandıkları bir kavram olması bakımından ilgi çekicidir. Ayrıca bu yönüyle hemşehrilik, konusu göç, gecekondulaşma ve kentleşme olan pek çok araştırmada da ana tema olarak değinilen bir olgudur. Diğer taraftan hemşehrilik ilişkileri kent toplumunda ortaya çıkan geleneksel yani kırsal ilişkilere daha yakın bir etkileşim biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla hemşehrilik olgusu incelenirken, memleket, göç, gecekondulaşma, kentleşme ve kentleşme olgularının da analiz edilmesi gerekmektedir.

Yukarıda ortaya konan genel çerçeveden hareketle 1950’li yılların başından itibaren hızlanan kentleşme süreci, sonrasında özellikle büyük kentlerde ortaya çıkan hemşehrilik dayalı dayanışma ilişkileri Türkiye pratiğinden başlayarak, İzmir deneyimi ve giderek kenti çevreleyen gecekondulaşma mahalleleri çerçevesinde ele alınacaktır. Bu bağlamda İzmir kentinde hemşehri dayanışmasının kent kültürü üzerindeki etkilerini okumaya çalışmak bu tezin temel amacıdır. Ancak göç, kentleşme ve gecekondulaşma üzerine yapılan çalışmaların zenginliğine rağmen, kent mekanında dayanışma temelindeki ilişkileri neden ve sonuç ilişkileri bağlamında sorgulayan çalışmaların yetersiz olduğu gözlenmektedir. Bu durum çalışmaya belli bir özgünlük katmakla beraber araştırmayı zorlaştırabilmektedir. Bu çalışmanın kent coğrafyası disiplini içerisinde, kente ve kentsel mekanın şekillenmesinde etkili olan süreçlere ilişkin yeni bir yaklaşım oluşturmayı amaçlamakla beraber; kent coğrafyasının sosyoloji, ekonomi ve şehir planlaması gibi diğer disiplinlerle etkileşerek ekonomik, sosyal ve planlama ile etkileşerek yeni sentezler geliştirilebilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın kent coğrafyası konusundaki çalışmalara katkısı; kente göç edenlerin göç ettikleri semt ya da mahalleleri tercih etme nedenlerini ortaya çıkararak kentteki akrabalık, komşuluk gibi dayanışma ilişkileri ile paralel olarak hemşehrilik eksenli dayanışma ilişkilerinin kent kültürü üzerindeki etkilerini ortaya koymak olacaktır. Ayrıca kent mekanındaki kümelenme olgusu ele alınarak, kümelenmenin kent mekanında ortaya çıkardığı mekana ilişkin sorunlar

irdelenecektir. Hemşehrlik ilişkilerini ortaya koymak bakımından hazırlanan tutum ölçeği bu yapılanmayı ayrıştıracak biçimde hazırlanmaya özen gösterilmiştir.

1.3. Problem cümlesi

Hemşehrlik ve hemşehri dayanışmasının işlevi kentlileşme sürecinde oldukça önemlidir. Kente göçenler özellikle göçün ilk yıllarında kentsel hizmetlerden yararlanmada ve kentin sosyal-kültürel yaşamına uyum sağlamada çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Kentsel kurumların kente göç eden bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamada mevcut alt yapısının yetersiz oluşu yüzünden kente göç edenler kente uyum sürecinde, hemşehrlik temelinde bir dayanışma ilişkisi kurmak durumunda kalmışlardır. Hemşehrlik göç edilen yerde ortaya çıkan bir ilişki türü olması bakımından kentleşme sürecinde açılmanması gereken bir olgudur. Hemşehrlik, aynı köy ya da ilçeden göç etmiş olmaya bakılmaksızın, aynı il ve aynı yöreden ve bölgeden gelenlerin birbirlerini biz ve diğerleri olarak sınıflandırdığı, kategorizelendirdikleri bir aidiyet duygusudur.

İzmir kentine göç ile gelen hanelerde hemşehrlik dayanışması ile kent kültürü arasında ilişki var mıdır? sorunu bu çalışmanın ana problem cümlesini oluşturmaktadır. Bütün bu açılım, genel olarak Türkiye pratiğinden başlanarak İzmir deneyimi ve giderek İzmir Anakentinin değişik noktalarında yer alan ve en belirgin özelliği nüfusu göçle beslenmiş olan 22 mahalle çerçevesinde tartışılacaktır. Bununla beraber hemşehrlik olgusu aşağıda belirtilen varsayımlar çerçevesinde ele alınacaktır.

1. Kentin göçle beslenen yerleşme alanları kentlerde gelişen yoksulluğun en uç noktasını oluştururken; bireylerin kentte ayakta kalma, yaşamını geliştirme mücadelesi, temelinde dayanışma yatan çeşitli ilişkileri ortaya çıkarmıştır. Bu ilişkilerden günlük yaşamda en sık karşımıza çıkanı hemşehrliktir. Temelinde dayanışma yatan hemşehrlik

ilişkileri, kente göçle gelen bireylerin, kentin zor koşullarına karşı mücadele vermek amacıyla, bir arada olma biçimi şeklinde kendini göstermektedir.

2. Esas temelinde dayanışma yatan hemşehrilik ilişkileri kentli bireyin yaratılmasını engellemekle beraber, ortaya çıkardığı cemaat kültürü ile bireysel kimliğin oluşumunu aksatmakta, kişilerin hak ve sorumluluklarının farkına varması sürecinin yavaşlamasını sağlamaktadır. Bu açıdan değişik kültürlerin bir arada yaşama bilincini kazandığı, birbirine hoşgörü ve uyumla yaklaştığı, demokratik yaşamı özümsemiş kentli bireyin oluşumunu da engel olmaktadır.
3. Ülkemizin 1980 sonrası yaşadığı ekonomik ve politik süreç yaşama koşullarında da bazı olumsuzluklar yaratmış ve daha geniş yoksul kitleler ortaya çıkarmıştır. Bu durum ülkemiz kentlerinde hem mekânda hem de bireylerin sosyo-ekonomik yaşam biçimlerinde ciddi çelişkiler ortaya çıkarmıştır. 1990 sonrasında ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşanan terör olayları göçün daha hızlı ve kitlesel olmasını sağlamış, bu paralelde kentte informel dayanışma ağlarından biri olan hemşehrilik dayanışması göç edenlerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılayamamıştır.

1.4. Alt Problemler

Yukarıda temel çerçevesi çizilen varsayımlar ileriki bölümde saha araştırmasına taşınacak; ancak yine de saha çalışmasını yönlendirecek bir takım yardımcı varsayımlara gerek duyulmaktadır.

1.4.1. Hemşehri Dayanışması Temelindeki Alt Poblemler

- Yaş, hemşehri dayanışmasında etkili midir?
- Cinsiyet, hemşehri dayanışmasında etkili midir?
- Hemşehri dayanışması, coğrafi kökene bağlı olarak değişmekte midir?

- Kır veya kent kökenli olmak, hemşehri dayanışmasında önemli midir?
- Eğitim, hemşehri dayanışmasını etkilemekte midir?
- Meslek, hemşehri dayanışmasını etkilemekte midir?
- Mesleki statü, hemşehri dayanışmasında etkili midir?
- Yaşanılan konutun türü, hemşehri dayanışmasını etkilemekte midir?
- Ev mülkiyet durumu, hemşehri dayanışmasını etkilemekte midir?
- Göç yılı , hemşehri dayanışmasını etkilemekte midir?
- Göç nedeni, hemşehri dayanışmasını etkilemekte midir?
- Gelir ile hemşehri dayanışması arasında ilişki var mıdır?
- Yaşanılan semtteki hemşehri sayısı, hemşehri dayanışmasını etkilemekte midir?
- Memlekete gidiş sıklığı, hemşehri dayanışmasını etkilemekte midir?
- Hemşehri dayanışması ile hemşehrilerle görüşme sıklığı arasında bir ilişki var mıdır?
- Memleketteki mal varlığı hemşehri dayanışmasını etkilemekte midir?

1.4.2.Kent Kültürüne İlişkin Alt Problemler

- Yaş, kent kültürünü etkilemekte midir?
- Cinsiyet, kent kültürünü etkilemekte midir?
- Kent kültürü, coğrafi kökene bağlı olarak değişmekte midir?
- Kır veya kent kökenli olmak, kent kültürü üzerinde etkilemekte midir?
- Eğitim, kent kültürünü etkilemekte midir?
- Meslek, kent kültürünü etkilemekte midir?
- Mesleki statü, kent kültürünü etkilemekte midir?
- Yaşanılan konutun türü, kent kültürünü etkilemekte midir?
- Ev mülkiyet durumu, kent kültürünü etkilemekte midir?
- Göç yılı, kent kültürünü etkilemekte midir?
- Göç nedeni, kent kültürünü etkilemekte midir?
- Gelir ile kent kültürün arasında ilişki var mıdır?
- Yaşanılan semtteki hemşehri sayısı, kent kültürünü etkilemekte midir?
- Memlekete gidiş sıklığı, kent kültürünü etkilemekte midir?

- Kent kültürü ile hemşehrilerle görüşme sıklığı arasında bir ilişki var mıdır?
- Memleketteki mal varlığı, kent kültürünü etkilemekte midir?

1.5. Sayıtlılar

Türkiye’de 1950’li yıllardan sonra hızlanan kentleşme hareketi beraberinde kentlerde nüfusun hızla artması problemini yaratmış; kente göçenler kentsel yaşama uyum sağlama çabası içinde kente uyumlarını kolaylaştıracak, kentsel ortamla ilişki kurmalarına yardımcı olacak uyum mekanizmaları geliştirmişlerdir. Bunlar içerisinde kente göçenleri günlük yaşam içinde en sık kullandıkları mekanizma olan hemşehrilik, kente göçenlerin kentte ürettikleri bir dayanışma biçimidir. Böylesi bir dayanışmanın ekonomik, sosyal, kültürel temeli olduğu ve aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel düzeyde “kente uyum”a yardımcı oldukları pek çok saha çalışması bulgularında yer almıştır. Ancak böylesi bir uyum mekanizmasının kent kültürü ve kentsel yaşam üzerinde etkileri ve kentli bireyin yaratılamaması sorunu düzeyinde sorgulanmalıdır.

Araştırmanın sayıtlıları şunlardır:

1. Anket uygulamasına yapılan mahallelerde uygulamaya katılan deneklerin kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar ile tutum ölçeği ifadelerine katılım dereceleri hakkında belirttikleri düşüncelerinin doğru olduğu kabul edilmektedir.
2. Anket uygulaması yapılan katılımcıların kendileri ile yapılan görüşmelerde samimi cevaplar verdikleri kabul edilmektedir. Tezin bütünlüğü açısından gerek sosyal-kültürel ve dayanışma temelli ilişkilerini anlamak ve gözlemlemek amacıyla gidilen örneklem mahallelerinde; gerekse hemşehrilik temelli ilişkilerin içeriğini anlamak için katılan hemşehri derneklerinin düzenlediği gece, piknik ve diğer toplantılarda deneklerin doğal ve içten davrandıkları varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Kentleşme hızının yüksek olduğu ülkemiz kentlerinin özellikle göçle oluşmuş mahallelerinde gerek göç edenlerin eğitim düzeyinin düşüklüğü, gerek göç edenlerin nitelikli iş gücüne sahip olamaması ve gerekse kentlerin göç eden nüfusu ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan “kentli” yapacak kurumlarının oluşturulamaması, göç edenlerin kendi içlerinde dayanışma temelli ilişkiler yaratmalarına neden olmaktadır. Bu bakımdan İzmir’in genel göç yapısı içinde hemşehrilik temelli dayanışma ile kent kültürü arasındaki ilişkiler, büyükşehir bütününde yoğun göç alan 22 mahalle üzerine odaklanarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Araştırma İzmir Büyükşehir Belediyesi merkez ilçeleri içinde sosyal, kültürel ve ekonomik temeli olan hemşehrilik ilişkilerinin kentlileşme ve kent kültürü üzerindeki etkilerini kapsamaktadır. Dolayısıyla böyle bir araştırma ile bağlantılı olabilecek kentleşme, göç, kentlileşme, kent kültürü, kırsal yaşam, memleket olguları araştırmanın sınırlarını oluşturmaktadır. Kentleşmenin temel yan ürünleri olan gecekondulaşma, çevre sorunları, marjinal kesim bu araştırmanın dolaylı olarak içeriğinde yer almaktadır.

Araştırmanın sınırlılıkları;

1. Araştırma doğum yeri İzmir olmayan ve dolayısıyla İzmir’e göç eden nüfusla sınırlıdır. Ancak doğum yeri yurtdışı olan nüfus bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.
2. Araştırma İzmir kentindeki
3. on bir ilçe ile sınırlıdır. Bu ilçeler Güzelbahçe, Balçova, Narlıdere, Gaziemir, Konak, Buca, Bornova, Karşıyaka, Çiğli, Bayraklı ve Karabağlar ilçeleridir.
4. Araştırma İzmir’e 2007 yılına kadar göç eden nüfusu kapsamaktadır.

1.7. Kavramlar

Kent/Şehir: Uluslar arası istatistiklere göre nüfusu 10.000'i aşan, ekonomisi tarım dışındaki sektörlerde istihdam edilen büyük yerleşmelerdir. Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi. Başta işleyim, yönetim ve eğitim olmak üzere çeşitli görevleri bir araya toplayan ve bu görevlerden daha egemen olanına göre yaşam biçimi ve çevresine etkileri bakımından ayrımlı büyük yerleşim merkezi.

Kentleşme/Şehirleşme: Sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumda artan oranda örgütlemeye, uzmanlaşmaya ve insanlararası ilişkilerde kentlere özgü değişikliklere yol açan nüfus birikimi süreci. Tarım dışı etkinliklerin, özellikle işleyimin gelişmesi sonucu nüfusun kentlerde toplanması ve kentsel alanların genişlemesi süreci.

Bütünleşme: 1. Hızla kentleşen bir yerleşim yerinde, kente yeni gelenlerle orada eskidenberi oturmakta olanlar arasındaki kopukluğun ortadan kalkması, toplumsal ve ekonomik ilişkilerin gelişmesi süreci. 2 - Kente yeni göçmüş olanların yerleştikleri yeni kesimlerin, kentin bir parçası durumuna gelmesi süreci. Bireylerin toplumsal kümelerin ya da daha geniş toplumsal bütünlüklerin, davranış düzenlerinin vb. değişik ya da çatışan birimlerinin uyumlulaşıp karşılıklı bağımlılık içinde birleşmeleri süreci.

Hemşehri: Aynı memleketli kişilerin birbirlerini tanımlamak için kullandıkları ifade.

Hemşehrilik: Aynı memleketten olma durumu. Memleketleri aynı coğrafi alan olan kimselerin birbirine göre durumu. Memleketleri aynı coğrafi yer olan veya aynı coğrafi yere ait olma hissini taşıyan kişiler arası ilişkileri ve onlar arasındaki bağları ve bu bağlardan doğan çeşitli kimlikleri tanımlar.

Kültür: 1. Bir toplumu ya da halkı duyuş, düşünüş, yaşayış bakımından öbürlerinden ayıran ve gerek özdeksel gerek tinsel alanlarda oluşturulan ürünlerin tümü. 2- Bir topluma ya da bir halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat yapıtlarının tümü. 3- Usavurma, beğeni ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi.

Memleket: Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer. Aile toprağı, baba/ata toprağı.

Kimlik: Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü:

Topluluk: 1.Sınırları belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan ve bir uygarlığı paylaşan bireylerin oluşturduğu, değişik boyutlarda insan kümeleri. 2- Üyeleri birbirlerine duygusal bağlarla bağlı, toplumsal ilişkilerin yüz yüze olduğu, yüksek ölçüde bütünlenmiş herhangi bir toplumsal küme. 3-İleri ölçüde bütünlenmiş, birincil ilişkilerin egemen bulunduğu, ekinin geleneksel ve türdeş olduğu kapalı yerel kümeler.

Toplum: Yaşamlarını sürdürmek, birçok temel çıkarlarını gerçekleştirmek için işbirliği yapan, aynı toprak parçası üzerinde birlikte yaşayan ve ortak bir kültürü olan insan kümesi.

Birey: Toplumlara oluşturan ve düşünsel, duygusal, istençsel nitelikleri toplum içinde belirlenen insanların her biri.

Gecekondu: Bayındırlık ve yapı kurallarına aykırı olarak, gerçek ya da tüzel, kamusal ve özel kişilerin toprakları üzerine, toprak iyesinin istenç ve bilgisi dışında, onamsız olarak yapılan, barınma gereksinimleri devletçe ve kent yönetimlerince karşılanamayan yoksul ya da dar gelirli ailelerin yaşadığı barınak türü. Türkiye'de özellikle büyük kentlere göç eden kırsal nüfusun buralarda kamunun ya da özel kişilerin iyeliğindeki toprak parçaları üzerinde kaçak olarak yaptığı, sağlık ve bayındırlık kurallarına uymayan konutlar.

Kır-köy: Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi.

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Konu ile ilgili yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Hemşerilik olgusu her ne kadarda kentleşme ile ilgili araştırmalarda 1960 yıllarda fark edilmişse de hemşeriliği inceleyen çok az çalışma vardı. Derin bir literatür taramasından geçilerek seçilen ve içeriğinde hemşerilik temelli dayanışmaya yer veren bu eserler, konunun belirlenmesi ve tez ile ilgili temel fikirlerin oluşumunda katkıları olan eserlerdir.

AYATA, S, AYATA, A, 1996, Yazarlar alan araştırmasında farklı kent mekânları ve konut alanlarının, tutum, davranış, toplumsal ilişki ve kültürel pratikler üzerinde etki etmesinin söz konusu olmadığını savunmakta buna karşın bir mekâna damgasını vuran temel etkenin toplumsal grubun nitelikleri olduğunu savunmaktadır. İkinci olarak, kent ortamında toplumsal ilişki ve cemaat bağlarının fiziki sınırlarla tanımlanan konut alanlarının dışına taşarak bütün kent yüzeyine yayıldığını belirtmektedir. Birey ve ailenin kurduğu yakın ilişkiler komşuluk çevresi ile sınırlı değildir. Kentlerin özellikle orta alt sınıf semtlerinde üst gelir grupları ve alt gelir gruplarına oranla komşuluk, akrabalık, hemşerilik dayanışmasının yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Yazar bu durumun, iç grup yaratma, başkalarını dışlama ve karşıt grup yaratma eğilimini güçlendirdiğini, bireyselliğin düşük, geleneksel dayanışmanın yaygın olmasının farklılıkların belirginleşmesine, vurgulanmasına ve genel bir ayrışmaya yol açabileceğini düşünmektedir.

BAYRAKTAR, U, 2003, Yazar makalesinde kente göçenlerce oluşturulan hemşehri dayanışmasının formelleşme eğiliminde olduğunu ve bu toplulukların dernek çatısı altında bir araya geldiğine değinmiş, dernekleşme olgusunun göçmen topluluklar çerçevesinde ne anlama geldiğini irdelemek amacıyla İstanbul'daki hemşehri derneklerini incelemiştir. Yazar İstanbul'daki hemşehri derneklerinin

sayısındaki artışa dikkat çekerek hemşehri gruplarının formelleştğine işaret etmektedir.

Hemşehri derneklerinin temelde memlekete ait kültürü yaşatma, yeni kuşaklara ve “yabancılar” tanıtmak için çeşitli faaliyetler yürütmek amacını taşıdığı ifade edilmektedir. Aynı bölgeden göç edenlerin birbirine yakın oturma ve aynı iş kollarında çalışmayı tercih ettikleri ve böylece hem dayanışma hem de yabancıların sokulmadığı bir sığınma alanı yaratmanın hedeflendiği savunulmuştur. Hemşehri derneklerinin ticari anlamda işlevlerinin yanında memlekete hizmet götürmek gibi bazı görevleri de üstlendiğine dikkat çekilmiştir. Araştırmanın en önemli bir diğer bulgusu da hemşehri derneklerinin bünyesinde yoğun siyasal faaliyetlerin yürütülmesidir. Dernekler bu anlamda siyasete bir çeşit sıçrama tahtası işlevi görürken diğer yandan hemşehri oylarının siyasal tercihleri de etkilediğidir.

ÇAYMAZ, B, 2005, Yazar İstanbul’da üç Niğdeliler derneğinin yöneticileri ile yaptığı görüşmelerden ve derneklerin faaliyetlerini gözlemleyerek yaptığı çalışmasında göçün niteliği yani nereden nereye göçüldüğü, eski yaşam mekanı ve yeni yerleşilen yerin yaşama koşullarının kişilerin hemşehrilik bağları etrafında örgütlenme eğilimlerinde etkili olan faktörler olduğunu savunmuştur. Ayrıca bireysel profiller ve göç etme eyleminin nedenlerinin de kişinin hemşehrilik kimliğine duyarlı olup olmasını hatta böylesi bir kimliğe ihtiyaç duyup duymasını etkilediği vurgulanmaktadır.

Yazar çalışmasında dernekçilik- dernek yöneticiliği ve siyaset ilişkisini irdelemiştir. Seçim dönemleriyle sınırlı kalmayan dernekler ve siyasal/bürokratik aktörler arasındaki yapısal, özgün ve karmaşık çıkar ilişkilerinin çözümlenmesinin Türk siyasal sisteminin ve idarenin (devlet kurumlarının) işleyişi hakkında ilginç ipuçları vermeye aday olduğu görüşündedir. Araştırmanın temel bulgusu; hemşehri dernekleri, siyasi organizasyon niteliği taşımamakla birlikte büyük şehirlerde özellikle seçim dönemlerinde gözlenebilen verili siyasi ilişkiler ağının en önemli parçalarından birisini teşkil etmektedir. Dernek-parti ilişkisinin siyasi olmayan bir

zemin üzerine kurulu, süreklilik arz etmeyen ve çıkarların (maddi, sembolik, kişisel ve ortak) ön planda olduğu bir ilişki olduğunu belirtmektedir.

DUBEN, A, 2002, Yazarın çalışması 1976-1991 yılları arasında çeşitli dergi ve derlemelerde yayımladığı makalelerden oluşmaktadır. İki bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde Türkiye'nin çeşitli kentlerinin (İstanbul, Adana ve Mersin) gecekondu mahallerinde yürüttüğü araştırmaların sonuçlarını, ortaya koyuyor. Mahalledeki sınıflaşma olgusunun farklı cemaatlerle ve hemşerilik bağlarıyla ilişkisini, gecekondu sahibi olma sürecini ve Türkiye kentlerinde aile ve akrabalığın önemini ve kentleşmeyle bağlantısını ele alıyor. Araştırma da ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri; Türkiye kentlerinde göçle beraber toplumsal sınıflar değil cemaatlerin ortaya çıkması; halk geleneklerinin kentlerde yeniden dirilmesidir. Bu durum kente gelenlerin ekonomik seviyesi yükseldikçe daha da artmaktadır. İkinci bölümdeki yazılar ise, çok az nicel araştırma yapılmış bir konuyu, tarihsel perspektifle Osmanlı ve Türk hane ve ailelerini ele alıyor. Duben, Türkiye’de hanelerin geçmişte ve kırsal kesimde çok kalabalık olduğu iddiasının gerçek olmadığını gösterirken, aile tarihi araştırmalarında karşılaşılan epistemolojik ve metodolojik güçlükleri de irdeliyor.

ERKAN, R, 2002, Kent ve kentleşme ile ilgili ayrıntılı açıklamaların bulunduğu kitapta kentlerin ayırıcı özellikleri açıklanmış, kent kuramları, ilk çağdan günümüze kadar kentlerin değişimi ve kent algısındaki değişimler üzerinde durulmuştur. Asıl kentleşme olgusunun hızlanışının sanayi devrimi ile gündeme geldiği vurgulanarak sanayi öncesi kentlerle sanayi kenti arasındaki temel farklılıklara dikkat çekilmiş ve ülkemizde kentleşmeyi yaratan faktörler analiz edilmiştir. Kentlileşme olgusunun beraberinde kentlileşme sorununu da gündeme getirdiği savunulan kitap kentleşmenin yarattığı konut sorunu ve gecekondulaşma ile marjinal grupların kentlerdeki oluşumlarını zengin literatür desteği ile açıklamış; kentleşmenin yarattığı diğer çevre sorunlarına da değinmiştir.

GÖKÇE, B, 1993, Bu araştırmanın temel fikirlerinin oluşmasına katkı sağlayan çalışmada Türkiye’ de kırdan kente göçün doğurduğu “yığınlaşma”

sürecini yaşayan göçenlerin, kent çevresini hızla saran gecekondu oturdularına dikkat çekilmiştir. Gecekondu mahalleleri için “kır-kent” kavramı da kullanılan çalışma da gecekondu oturduların kent kültürüne ters düşen yaşam biçimlerine rağmen kentle bütünleşmede bir tampon mekanizma ürettiğine dikkat çekilmiştir. Kente göç eden ailelerin, kent yaşamına uyumunu kolaylaştıracak dinamiklerin varlığına dikkat çekilen çalışmada, kırdan taşınan akraba ve hemşeri temelli ilişkilere kapılan gecekondu oturduların kent mekânında ayrı bir alt kültür oluşturdıkları ortaya konmuştur.

GÖRMEZ, K, 1997, Kentleşme, kentlileşme ve kent kültürü kavramlarının analiz edildiği bu kitap, Ankara’da kentleşme ve kentlileşme düzeyi ile siyasal kültür ve siyasal davranışlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Betimsel bir alan araştırması olan kitap farklı gelişmişlik ve kentleşme düzeyindeki kentlilerin siyasal kültür ve davranışlarını karşılaştırmak amacıyla önce “güdümlü örnekleme” yöntemiyle araştırma alanı olarak üç bölge seçilmiş ve rastlantısal örnekleme 150 denek üzerinde anket uygulanmıştır.

Araştırma Ankara’da hem göçler hem de kent içi mekân değişiklikleri nedeniyle ciddi bir nüfus hareketliliği yaşandığını ortaya koymaktadır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan en önemli bulgulardan birisi, örneklem sahasındaki deneklerin çok fazla bir kısmı kendini doğduğu kentli olarak görmekte, kente göçenler belirli sahalarda kümelenmektedir. Bu durumun kentliliği engelleyen kültürel yapılardan biri olduğuna dikkat çekilmiştir. Kentlileşme ve kent kültürünün yerleşmesinin kentin değişik alanlarında farklı seviyede olduğu tespit edilmiş olup, kentleşme ile siyasal katılımın arttığına dikkat çekilmiştir. Ayrıca çalışmanın bulgularından bir diğeri de kentlerde cemaat ilişkilerinin devamını sağlayan derneklerin sayısındaki artıştır.

GÜÇLÜ, S, 2002, Antalya’nın üç farklı kentlileşme düzeyine sahip bölgesindeki nüfusun kentsel yaşam ile bütünleşmesi, çeşitli sosyal değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmada kentleşme, sadece bir nüfus değişmesi değil, ekonomik, toplumsal değişmeyi de içeren kentsel çevre içinde yaşayan bireyler arası ilişkileri farklılaştırıcı, kent kültürünü yeniden üretici bir olgu olarak ele alınmıştır.

Göç ve kentlileşme sürecinde hemşehri faktörünün önemi üzerinde durulan bu alan araştırmasında gelir düzeyi, kentte kalış süresi gibi değişkenlerin kentsel yaşamla bütünleşmeyi ve kentlileşmeyi etkilediği savunulmuştur. Göç ve gecekondulaşma sürecinde özellikle iş ve ev bulmada hemşehri ve akraba yardımının önemi ve işlevi açıklanmış, kentle bütünleşmede kentsel örgütlerle etkileşimin önemi açıklanarak, bu türden etkileşimlerin bireyin mesleği ve eğitimi ile olan ilişkisine değinilmiştir. Araştırmanın bir diğer bulgusu kentlileşme ve kent kültürünün bireyin kendisini yaşadığı kente ait hissetmesi, o kentli gibi kendini düşünmesi, bu anlamda yaşadığı kentin sorunlarının bilincinde olarak çözüm mekanizmasında da yer almasının kentlileşmenin bir göstergesi olarak algılanmasıdır. Bu açıdan yaklaşıldığında yaşadığı kentin yerel yayınlarını takip etme ve yerel yönetimlerden haberdar olmak kentli olmanın bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

IŞIK, Ş, 2000, “Bornova-Mevlâna Mahallesinin (İzmir) Gelişim Süreci ile Sosyo- Ekonomik Yapısı” adlı kitabında, Türkiye’de kentleşme olgusuna dikkat çekerek, kentsel nüfus miktarındaki değişimleri dönemler itibarıyla açıklamıştır. Yazar eserinde Bornova-Mevlana Mahallesinde 400 hanede yaptığı anket uygulaması ile elde ettiği sonuçları göç-kentleşme ve eğitim açısından değerlendirmiştir. Nüfusu göçle beslenen bu mahallede, kent kültürüne uyum sağlayamadığını, henüz kentle bütünleşmenin de söz konusu olmadığını ortaya koymuştur.

KARADAĞ, A, 1998, İzmir Anakent bütününde yer alan derneklerin üyeleri ile yaptığı anket görüşmelerini derlediği çalışmasında, kente göç edenlerin kent yaşamına uyumunu kolaylaştıran hemşehri derneklerini, benzer gelenekleri yaşatmayı amaçlayan kapalı birer sosyal gruplaşma örnekleri olarak ifade etmiştir. Çalışmada, hemşehri dernekleri göçle gelen insanların kentlileşme sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. Yazarın dikkat çektiği bir diğer durum ise kentlerde zaman içinde akrabalık bağının zayıflamasına karşılık hemşerilik bağının uzun süre varlığını koruduğudur. Hemşehri derneklerinin kentlileşme açısından işlevlerini tam olarak yerine getiremediği ve kente uyum sürecinde yetersiz kaldığını ifade etmektedir.

KARTAL, K, 1978, Yazarın çalışması Çankırı köylerinden Ankara'ya 1976 yılı sonuna kadar göç etmiş ve “üç aşamalı yöntem” ile seçilmiş 420 kişi ile yapılan görüşmelerin sonucunu kapsamaktadır. Kentleşmenin, Türkiye'deki ekonomik, toplumsal ve teknolojik değişmelerden kaynaklandığına işaret edilen çalışmada kentleşmenin olumlu ve olumsuz yönleri incelenmiştir. Yazar çalışmasında kente göç edenlerin çeşitli konularda tutum ve davranışlarında meydana gelen değişiklikleri incelemiştir. Yazar bu çalışmasında özellikle göçün ilk yıllarında göçerlerin güven ve dayanışma konularında duydukları ihtiyaca dikkat çekmiştir.

KIRAY, M, 1982, Türkiye'de özellikle kent sosyolojisi alanındaki çalışmalarıyla bilinen Mübeccel Kıray'ın makalelerinden oluşan kitapta kentlileşme olgusu üzerinde durulmaktadır. Yazar'a göre; sanayileşme sürecinde gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye'de tarımsal alana giren makineler kırsal alanlarda iş gücünü açığa çıkarmıştır ve kırsal alanların bu itici etkisiyle açığa çıkan nüfus kentlere göç etmek durumunda kalmıştır. Böyle bir göç sürecinin sonunda kentlerde gecekondulaşma ortaya çıkmıştır. Gecekondular işsiz ve vasıfsız iş gücünün mekânıdır.

Ayrıca Türkiye'de gecekonduların geçici yerleşmeler olmadığına da dikkat çekilmiştir. Gecekonduların zaman içerisinde muhafazakâr tercihler ortaya koyduğuna dikkat çeken yazar; özellikle bu çalışmaya da ana fikrini veren gecekondularda patronaj ilişkilere değinmiştir. Gecekondularda yaşayan göçerlerin bazı işlerini çözmede desteğe ihtiyaç duydukları, bu çerçevede hemşeriliğin patronaj ilişkileri çerçevesinde yeniden tanımlanması gerektiğini vurgulamıştır

KURDOĞLU, A, 2004, Bireylerin toplumsal ve siyasi süreçlerden geçerken çeşitli toplumsal ilişki ağları içinde oldukları ve bu ilişki ağlarının kentsel cemaatlerin oluşumundaki öneminden hareket edilerek hazırlandığı belirtilen bu çalışmada araştırmanın odağı Ankara'nın Keçiören ilçesindeki 1994- 1999 döneminde seçilmiş siyasi elitler diye ifade edilen Belediye Meclis üyelerine uygulanan anketler ve yapılan görüşmelerden ortaya çıkarılan sonuçlardır.

Hemşehrilik ilişki ve bağlarını gelişme ve kentleşme çerçevesinde anlamlı ilişkiler olarak görmeyen yazar “hemşehrilik”i toplumsal bir kimlik olarak ele almakla kalmamış, aynı zamanda hem bir coğrafi yere ait olmayı bildiren kimlik veya kimlikler olarak hem de etnik cemaatlerin siyaset içinde ve siyaset aracılığıyla kurulması anlamına gelen siyasi etnisite olarak problemleştirmektedir. Kurtoğlu, bir büyük şehirdeki hemşehrilik ilişkilerine odaklanmasının sebebini, siyaseten geçici olduğu söylenen ‘hemşehrilik’ ilişkilerinin asıl büyük şehirlerde ortaya çıkmasına bağlıyor ve hedeflediği kitlede kentsel etnisite, ya da türeyen etnisite (emergent ethnicity) kavramlarına uygun özellikler olduğunu belirtiyor. Moral cemaatler, işe ilişkin cemaatler ve siyasi cemaatler olarak ifade edilen alt cemaatlerin hemşehrilik cemaatlerini oluşturmadaki etkisi üzerinde durulmakla beraber asıl olarak çalışma formel siyasetle hemşehri ilişkilerin karmaşıklığına ve toplumsal ilişki ağlarının önemine dikkat çekmiştir.

ÖNEN, E, 1999, Hemşerilik dayanışmasının büyük kentlerimizde farklı yoğunlukta yaşandığını savunan makalede, hemşeri derneklerinin birbirinden farklı işlevleri olduğu ifade edilmiştir: Bazıları siyasi amaçlı mobilizasyon, bazılarında sosyal yardımlaşma ön plana çıkmaktadır. Hemşerilik türü dayanışmanın, kentte eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi modern kurumların bireyi saramamasından ve ayrıca kentsel yaşamda içine girilen belirsizlik durumunun da bu tür cemaatleri cazibe merkezi haline getirdiği vurgulanmıştır. Kentte farklı alt grupların varlığına işaret edilen çalışma, kişinin kendini yaşadığı kente değil, doğduğu yere ait hissetmesinin, kentsel yaşamla bütünleşmesini engellediğini ifade etmiştir. İzmir’de çeşitli hemşehri derneklerinin kurucu ve üyelerinin konuşmalarından alıntı yapılarak, aslında hemşehri derneklerinin siyasi himayeciliğe de zemin hazırladığına dikkat çekilmiştir.

TEKŞEN, A, 2000, Ankara’daki Malatyalılar üzerine yapılan çalışmada gecekondulaşma, göç, kümelenme ve hemşerilik olgusu tanımlanmış, kırdan göçenlerin şöyle ya da böyle şehri tanıma, maddi yardım, iş bulmada yardım düşüncesiyle tanıdıklarının bulunduğu kentleri tercih ettikleri, böylelikle ortak

kökeni olan bireylerin aynı mekânda kümелendikleri sonucunu doğurduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan kümeleşmenin yararlarına da dikkat çekilmiştir. Kümelenmenin sadece gecekondü alanlarına özgü bir durum olmadığına dikkat çekilmiştir. Hemşeri ilişkilerinin akrabamsı ilişkiler olarak tanımlandığı çalışma, hemşeriliğin bir sınıf ya da tabaka oluşturmadığını, farklı sınıf ve tabakalarda yer alanların hemşehri olabileceğini ortaya koymuştur.

ÜNVERDİ, H, 2002, İzmir Yamanlar ve Onur Mahallelerinde yapılan bir alan çalışmasıdır. Araştırmanın temel bulgularından biri, 1980 sonrası koşullar (ekonomi politikaları, iş bulma, terör) kentlerde var olan sınıfsal farklılaşmanın içeriğini değiştirmiş, önceki dönemlere göre çok farklı özellikler taşıyan ve çoğunlukla da göçle gelen kesimleri kapsayan yoksul kitleler yaratmıştır. Kentte marjinal sektörün varlığına ve nedenlerine işaret edilen bu çalışmada kentteki marjinal iş kollarında tutunabilmenin, akrabalık ve kente yerleştikten sonra edinilen yeni ilişkilerle mümkün olduğu ortaya atılmıştır. Göç sonucunda kente gelen bireylerin ekonomik yetersizlikler nedeniyle kent yaşamına katılamadıklarına dikkat çekilmiştir.

YEŞİLTUNA, D, 1997, İzmir’de 80 hemşeri derneğinden beşi üzerinde araştırma yapılmış ve bu hemşeri derneklerinin sağladığı iletişimin yapısı irdelenmiştir. Araştırmada dernekleşmenin temelinde kümelenmenin var olduğuna dikkat çekilmiştir. Hemşerilik ilişkilerinin getirdiği dayanışma, kentle bütünleşme sürecinde ekonomik yardımlaşma ile kendi kültürel özelliklerini yaşatma ve tanıtmadan, kentin yönetiminde yer alma ya da temsil edilme alanına yani siyasal boyuta doğru bir değişme eğilimi gösterdiğine dikkat çekilmiştir. Çalışmada, kentsel yaşama birey olarak katılma söz konusu olduğunda hemşehrilik ilişkilerinin zayıfladığı ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

III.1. Araştırma Modeli

Yapılan bu çalışma mevcut durumun belirlenmesi ve analiz edilmesine dayalıdır. Araştırmada anket yöntemiyle bilgi toplanması yoluna gidilecektir. Hazırlanan anket ve tutum ölçeği kente 2007 yılına kadar göç etmiş hanelerde uygulanacaktır. Anket kente göç etmiş hanelerde yaşayan bireylerin sosyal, ekonomik yaşamlarını yaşamlarını öğrenmeye yönelik oluşturulan sorular ile içeriği hemşehrilik ve kent kültürü olan tutum ölçeğinden oluşmaktadır.

III.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni İzmir merkez ilçeleri olup, Konak, Karşıyaka, Bornova, Gaziemir, Narlıdere, Balçova, Çiğli, Buca, Bayraklı, Karabağlar ve Güzelbahçe ilçelerini kapsamaktadır. Çalışmanın başında belirtilen sayıtlılara ve kuramsal çerçeveye uygun bir saha araştırmasının tasarımı yapmak için öncelikle;

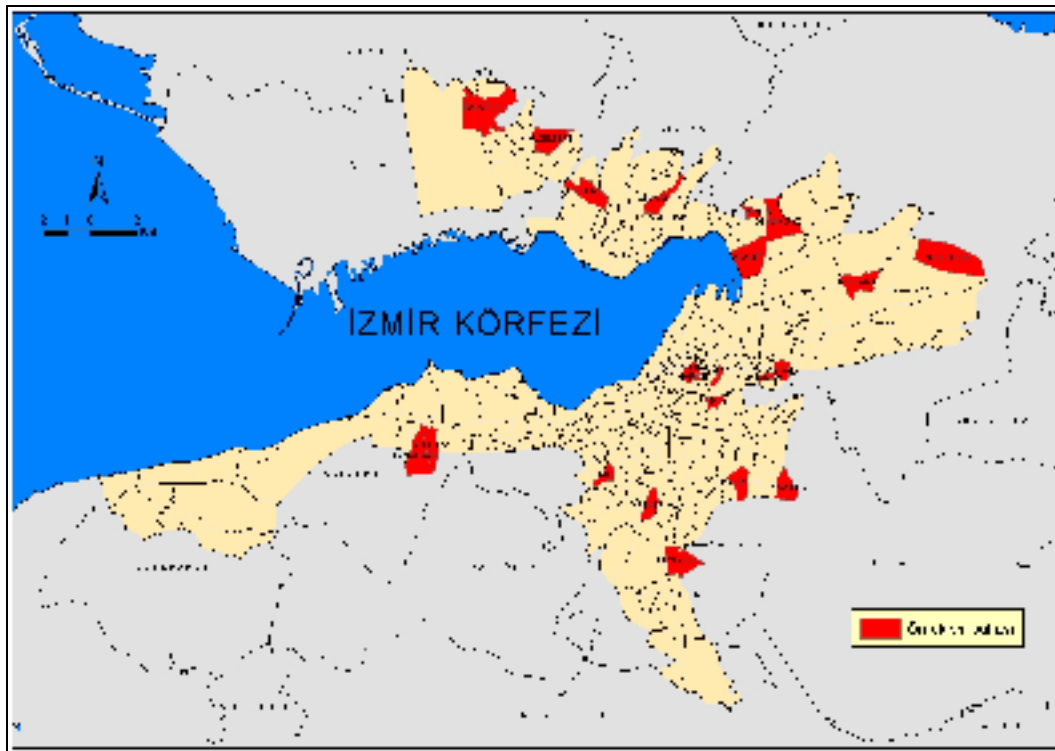
1. İzmir kent bütününde hemşehrilik temelinde dayanışmanın kentsel yaşam içinde ne tür bir işleve sahip olduğunu ortaya koymak gerekir. İzmir kentine diğer kentlerden sürekli yerleşmek için çeşitli yıllarda göç etmiş haneler üzerine yapılan bu çalışmada öncelikle kuramsal çerçevenin araştırmanın amacına uygun bir biçimde ortaya konulması gerekmektedir. Gecekondu mahallelerinde sosyal ve kültürel yaşamı analiz etmek ve göçle gelen ailelerin kent yaşamına katılım ve bütünleşme sürecini açımlayan pek çok çalışma farklı disiplinlerce yapılagelmiştir. Ancak burada sorun göçle gelen nüfusun kentle bütünleşme sürecine nasıl yaklaşılabacağıdır. Günümüz kentleri farklı sosyal, kültürel ve ekonomik yapıya sahip nüfusun bir mekanı paylaşması üzerine kuruludur. Dolayısı ile her bir grup kentin bir parçasını oluşturmaktadır ve bu grupların kenti algılayış biçimleri de farklıdır. Bu açıdan kentler farklı coğrafi kökenlerden gelen ve dolaylı olarak farklı kültürel geçmişi olan bireylerden oluşmaktadır. Bu yüzden “kent kültürü” ve

“kentlilik” kavramlarının farklı açınımlardan ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Konuya farklı açılardan yaklaşılması çalışmanın bütünlüğü açısından oldukça önem kazanmaktadır. Böyle bir yaklaşım sağlamaya çalışırken izlenecek yöntem açısından önemli bir noktanın göz önünde tutulması gerekir. Kente göç etmiş ve kentin çevre mahallelerinde oturan grupların kentlerin değişen koşulları içinde ayakta kalabilmek, kente tutunabilme, karşılaştıkları sorunlara çözümler üretebilme koşullarını oluşturmada bir takım stratejiler geliştirerek, kente özgü yeni ilişkiler kurduklarını doğrulamaktır.

2. Öncelikle 2000 yılı itibarıyla merkez kent bütünü oluşturulan 334 mahallede yaşayan bireylerin doğdukları illere dağılımını tespit etmek gerekmektedir. Bu amaçla Türkiye İstatistik Kurumu 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre İzmir ili nüfusunun mahalle bazında doğum yerine göre dağılımı incelenmiş ve elde edilen bulgular bu çalışmada kullanılmıştır.

3. İzmir’in mahalleler itibarıyla doğum yerlerine göre görüntüsünü ortaya koyan bulgular çalışmanın ana çatısını oluşturmaktadır. Göçün en belirgin özelliği olan hemşehrilik temelindeki dayanışma ilişkileri kentsel mekana yöresel temelli bir araya gelişler olarak yansımış ve bu çalışmada bu tür yöresel bir arada toplanışların kentte hangi düzeyde gerçekleştiği ve özellikleri bu çalışmada ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaçla her bir mahallenin doğum yeri bazında nüfus bilgileri teker teker incelenmiş nüfus oranları saptanmış; İzmir’in belirli illerden diğerlerine göre daha fazla göç aldığı ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan bu veriler ArgGis veri tabanında değerlendirilerek; sayısallaştırılan İzmir Anakent haritasında kullanılmıştır. Bu harita üzerinde her bir ilden gelenler için yoğunluk haritası çıkarılmış; bazı illerin belirli mahallelerde yoğunlaştığı görülmüştür. Bu konu ile ilgili analizler çalışmanın 5. bölümünde yapılacaktır. Ancak örneklem mahallesinin seçiminde de bu haritalardan ve TÜİK 2000 yılı doğum yerine göre İzmir kent nüfusu verilerinden yararlanılmıştır.

5. Bu ölçütler çerçevesinde İzmir kent bütününde yoğun göç almakla beraber belirli illerden gelenler yoğunluğunu gözlendiği mahalleler içerisinde 22 mahalle örneklem olarak seçilmiştir. Bu sebeple örneklem alanlarının hem yoğun göç almış hem de aynı kentten veya aynı coğrafi yöreden gelenlerce yerleşim yeri olarak seçilmiş olması çalışmanın amacına ulaşılması açısından gerekli görülmektedir.

Şekil 3. 1: İzmir kenti mahalleleri ve örneklem sahası

Doğum yerine göre kent nüfusu incelendiğinde aynı coğrafi yörelerden gelenlerin aynı mahalleler de yerleştiği görülmektedir. Mahallelerde uygulanacak anket sayısını belirlemek için;

- Her bir ilçenin göç eden nüfus miktarı belirlenmiştir. Her bir ilçe için göç eden nüfusun toplam göç eden nüfusa oranı hesaplanarak o ilçeye uygulanacak toplam anket sayısı belirlenmiştir.
- Elde edilen sonuçlar ilçelere uygulanacak anket sayısını vermektedir. Ancak bu ilçelerdeki her bir örneklem mahallesine uygulanan anket sayısını bulmak için, o ilçeye uygulanan toplam anket sayısı, o ilçede örneklem seçilen mahallenin göç nüfusu ile çarpılıp yine aynı ilçede

örneklem mahallelerindeki toplam göç nüfusuna oranı alınarak hesaplanmıştır (Tablo III.1). Örneklemin her bir mahallede tabakalı bir şekilde uygulanması bütünün karakterini yansıtmaya açısından önem taşımaktadır.

<u>İLÇE VE TOPLAM NÜFUSU</u>	<i>İlçe göç nüfusu</i>	<i>İlçeye uygulanacak anket sayısı</i>	<u>MAHALLE</u>	<i>Mahalleye göçle gelen nüfu</i>	<i>Mahalleye uygulanan anket sayısı</i>
BORNOVA (391.131)	231698	193	Naldöken	2806	21
			Çamkule	3675	27
			Mevlana	8789	65
			Osmangazi	10891	81
BUCA (308.661)	174979	146	Çamlık	5059	37
			Çamlıkule	6973	51
			Kuruçeşme	7955	58
ÇİĞLİ (106.740)	63541	53	Güzeltepe	5557	19
			Balatçık	9563	34
GAZİEMİR (70,035)	43839	36	Beyazevler	1944	36
KARŞIYAKA (438.428)	250423	208	Yamanlar(BAYRAKLI)	10653	71
			M.Erener(BAYRAKLI)	4244	28
			Cumhuriyet	7935	53
			Adalet(BAYRAKLI)	8387	56
NARLIDERE (54,103)	36583	30	2.İnönü	3836	18
			Atatürk	2651	12
KONAK (781.364)	400303	333	Peker(KARABAĞLAR)	5319	70
			Küçükada	2322	31
			İmariye	5608	74
			Umut(KARABAĞLAR)	5329	70
			Kadifekale	4393	58
			Atamer	2293	30
TOPLAM	1201366	1000	TOPLAM	129682	1000

Tablo 3. 1: Örneklem sahası ve uygulana anket sayısının dağılımı.

III.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın konusu ana hatları ile belirlendikten sonra, ilk aşamada kentleşme ve kentlileşme olgularının incelendiği makale, kitap, tez çalışmalarının incelenmesi olmuştur. Ülkemizde kentleşme olgusunu inceleyen pek az çalışma kentle bütünleşme, kente ortaya çıkan dayanışma örüntüleri üzerinde durmuştur. İncelenen bu çalışmalar hem tezin kuramsal çerçevesinin şekillenmesinde; hem de araştırmanın ikinci basamağını oluşturan anket soruları ve ölçek maddelerinin geliştirilmesinde etkili bir rol oynamıştır.

Araştırmanın ikinci basamağı anket soruları ile hemşehrilik ve kent kültürü tutum ölçeklerinin hazırlanmasıdır. Anket soruları katılımcıların genel bilgileri ile göç bilgileri ve kentsel hizmetlerden yararlanma derecelerini ortaya koymak, hemşehrilik olgusunu anlamaya yönelik sorular ile yaşanan kenti ve kentsel mekanı tanımaya yönelik sorulardan oluşmaktadır. Yöneltilen soruların alan çalışması sırasında ne gibi aksaklıklara yol açacağını belirlemek için bir ön çalışma yapılmış; ancak anket sorularının çalışmayı destekleme konusunda yeterli olmadığı saptanmış; anket sorularının ölçmede yetersiz kaldığı hemşehrilik ve kent kültürü olgularını ortaya koymaya yönelik tutum ölçeğine ihtiyaç duyulduğu gözlenmiştir. Bu aşamada hemşehri dayanışmasının kent kültürüne etkilerini ölçmek amacıyla 114 tane ölçek ifadesi belirlenmiştir. Belirlenen ölçek ifadeleri Bornova ilçesi Naldöken ve Osmangazi mahallelerinde toplamda 100 kişiye uygulanmış, 74 ölçek maddesinin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Çünkü bu maddelerin pilot çalışmalar sırasında; kent kültürü ve hemşehri ilişkilerini ölçmede yeterli olmadığı, katılımcılarca hemşehriliği olduğundan daha abartılı bir biçimde algılamaya yol açtığı tespit edilmiştir. Geriye kalan toplam 40 ölçek maddesi değerlendirmeye alınarak ölçeğin pilot çalışmada alpha güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve .8541 olarak hesaplanmış; böylelikle ölçeğin güvenilir olduğu ortaya çıkmıştır. Alan araştırması sürecinde katılımcılara bu ölçek maddelerinin uygulanmasına karar verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü basamağı örneklem sahasında İzmir kentine başka yerleşim birimlerinden göç ederek gelmiş bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda hemşehrilik dayanışmasının kent kültürü üzerindeki etkilerini ölçmek için hemşehrilik dayanışması ve kent kültürü tutum ölçeği uygulanmasıdır. Veri toplama çalışmaları çerçevesinde uygulanan anket ve ölçek uygulaması, göç nüfusunun yoğun olarak yaşadığı mahallelerde sosyal, kültürel, ekonomik ve mekansal açıdan hemşehrilik dayanışması ilişkileri ile kent kültürünü çözümlemeye çalışmaktır.

Anket uygulaması İzmir merkez metropol yani eski büyükşehir belediye sınırları içinde nüfusu göçle oluşmuş 22 mahallede toplam 1000 kişiye uygulanmıştır. Anket uygulaması sırasında aynı il ve aynı yöreden gelenlerin kümелendiği bu mahallelerde göç nüfusu ile yapılan bireysel görüşmeler ile göç nüfusunun sosyal ve kültürel yaşamı hakkında yapılan sistematik gözlemlerin anket bulgularının anket çalışması sırasında verilen cevapları desteklemek adına kullanılmış ve çalışma içerisinde bu gözlemler aktarılmıştır. Çalışma süreci içinde, birer sivil toplum kuruluşu olarak nitelendirilen yöresel dayanışma örgütlerinde (hemşehri örgütlenmeleri) gözlenen olgular ile yine bu örgütlerin düzenledikleri gece ve pikniklerde yapılan gözlemler değerlendirmeye alınmıştır ve çalışma içinde yorumlanarak aktarılmıştır.

Anket ve ölçek uygulaması bitiminde hemşehrilik tutum ölçeği ile kent kültürü tutum ölçeklerinin güvenilirlikleri ayrı ayrı hesaplanmıştır. 21 maddeden oluşan hemşehrilik dayanışması tutum ölçeğinin güvenilirlik katsayısı α . 8443; 19 maddeden oluşan kent kültürü tutum ölçeğinin ise .7693 olarak hesaplanmıştır. Madde güvenilirlikleri de hesaplanarak; istatistiksel olarak güvenilir olmayan maddeler ölçeklerden çıkarılmıştır. Böylece kent kültürü tutum ölçeğinden 6 madde; hemşehrilik dayanışması tutum ölçeğinden ise 2 madde güvenilir olmadığı için ölçekten çıkarılmıştır.

Madde analizleri yapıldıktan sonra hemşehrilik tutum ölçeğinin güvenilirlik hesapları yeniden yapılmış; güvenilirlik katsayısı Tablo 3.2.'de de gösterildiği gibi

.85 bulunmuştur. Aynı yöntemle kent kültürü tutum ölçeğinin güvenirlik katsayısı .80 olarak hesaplanmış; ölçeklerin güvenilir olduğu görülmüştür (Tablo: 3.3).

SAYI	ORTALAMA	VARYANS	STANDART SAPMA	ALFA
1000	64.61	143.96	11.99	0.8552

Tablo 3. 2: Hemşehrilik tutum ölçeği güvenirlik hesaplaması

SAYI	ORTALAMA	VARYANS	STANDART SAPMA	ALPHA
1000	41.97	93.11	9.65	0.8035

Tablo 3. 3: Kent kültürü tutum ölçeği güvenirlik katsayısı hesapları

Anket ve ölçek maddelerinden elde edilen sayısal veriler bilgisayar ortamına SPSS programına girilmiş; araştırmanın bağımsız değişkenleri tespit edilerek her iki ölçek için kullanılmıştır. Cinsiyet, yaş, meslek, statü, eğitim, kır-kent kökenli olma, coğrafi köken, göç yılı, ev türü, ev mülkiyet durumu, gelir, hemşehrilerle görüşme sıklığı, memlekete gidiş sıklığı, memleketteki mal varlığı, aynı semtte ikamet eden hemşehri sayısı araştırmada kullanılan bağımsız değişkenlerdir. Elde edilen sayısal değerler Anova testi ve t testi uygulanarak elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

BÖLÜM 4: KAVRAMLAR VE TEORİK ÇERÇEVE

4.1. KENT

4.1.1. Kentlerin Ortaya Çıkışı

Kentlerin tarihi uygarlık tarihiyle başlar. Kent sözcüğü tarihte çoğu kez “medeniyet” sözcüğü ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu açıdan “medeniyet” kentleşme ile ortaya çıkmış kabul edilir. Latin kökenli dillerde “civilization” sözcüğü medeniyet anlamına gelmekte; bu açıdan “civitas” sözcüğü de kent sözcüğünün ilk kullanıldığı şekli olarak bilinmektedir. Kent sözcüğü Latince “civitas” terimiyle ilk defa Roma İmparatorluğu’nda kullanılmış ve genellikle medeniyetin kökü olarak ifade edilmiştir (Ayan 1982: s.43). Eski çağda kent sözcüğünü karşılayan diğer önemli bir terim ise “polis” dir ve savunma gerekliliğini açıklamak üzere kale anlamında kullanılmıştır (Karaman, 2001: s.6). Hatta Arap kültüründe de “medeniyet” kavramı “uygarlık” sözcüğü yerine kullanılmakta ve kent anlamına gelen “Medine” sözcüğünün bu anlamda üretildiği bilinmektedir.

Toplumsal anlamda kentlerin temeli tarım devrimi sırasında atılmıştır (Güçlü, 2002: s.1). İlk kez Milattan Önce (M.Ö.) 4000’li yıllarda Mezopotamya’da ortaya çıktığı düşünülen kentler daha sonraki yıllarda sırasıyla Mısır, İndüs, Çin ‘de kurulmuştur. Antik çağlar hakkında fazla bir bilgi bulunmamakla beraber, Milattan Önce VI yüzyılda Babil 350 bin, IV. yüzyılda Syracuse 400 bin nüfuslu birer şehir olduğu bilinmektedir; antik çağın en büyük kenti Roma 1,5 milyon nüfusa sahipti. Göçebe toplum aşamasından yerleşik kültüre geçildiğinde ortaya çıkan antik toplum site biçiminde örgütlenmişti; bu dönemde zanaat ve ticaret tarımdan ayrı bir işbölümü idi. İlk ortaya çıktığı dönemlerde de kenti diğer yerleşimlerden ayıran en belirgin fark ve kabul edilmiş özelliği, topraktan ayrılmış iş sahasına sahip oluşudur (Ayan, 1982: s.43).

Tarihte pek çok kent, içinde barındırdığı toplumun sosyal ve kültürel özelliklerini yansıtarak var olmuştur. Bu açıdan bakıldığında ilk çağda kurulan kentler, ekonomik gelişmeye bağlı olarak köylerdeki yaşantının iyileşmesi, toprak sahipleri ve tüccar zenginleşerek ülkenin kontrolünü ellerine geçirmeleri sonucunda güvenliği sağlamak amacıyla duvar ile çevrelenmiş ve kale haline gelmiştir. Site biçiminde örgütlenen antik kentlerin çözülmesiyle ortaya çıkan orta çağ kentlerinin en belirgin özelliği ticaretin gelişmesi ile ortaya çıkmalarıdır. Bu sayede kentler surların dışına taşarak gelişmeye devam etmişlerdir (Karaman, 2001: s.2). Ortaçağ’ da Avrupa’ da genişleyen ticarete dayanan kapitalist ekonominin gelişmesi, milli devletlerin kurulması gibi nedenlerle hem şehirlerin sayısı, hem de nüfusu artmıştır. Ticari ilişkilerin gelişmesi ile ticareti yöneten sınıf hinterlanda sahip, ulaşım olanakları kolay yörelerde küçük kentsel yerleşmeler kurmuşlardır.

Ortaçağ kentlerinin gelişmesinde etkili olan diğer önemli bir olay da Haçlı Seferleri olmuştur. Ticaretle uğraşan sınıf loncalar halinde teşkilatlanarak ekonomik üstünlük kazanmıştır. XII. yüzyılda Paris, Venedik, Milano, Floransa nüfusu 100 bini aşan başlıca kentler iken, XVI. yüzyılda da Londra ve Brüksel’in nüfusu 400 bini aşıyordu. Surlarla çevrili Ortaçağ kentleri gerek savunma, gerekse güzel görünme kaygısıyla içine kapanık kentlerdir (Keleş, 2000: s.20).

Nüfusları itibarıyla “büyük yerleşmeler”, tarihin belirli dönemlerinde her zaman var olmuştur ama bunları günümüz anlamında kent saymak mümkün değildir. Şehirlerin kurulmasında ve gelişmesinde tarımsal üretim fazlasının önemli rolü olmuştur. Tarım teknolojisinde meydana gelen gelişmeler, nüfus fazlası ortaya çıkarmış ve şehirlerin gelişmesi hızlanmıştır. Ancak sanayi öncesi kentler günümüz kentlerinin çoğu özelliğini yansıtmamaktadır. Sanayileşmeye kadar kentleşmeye etki eden temel faktör ticaret olmuştur. XVI yüzyıldan itibaren ticaretin gelişmesi, denizaşırı ülkelerle ilişkilerin artması, bilimsel bilginin ilerlemesi sanayi devrimini doğurmuştur (Güçlü, 2002: s.2). İlk olarak İngiltere’de başlayan Sanayi Devrimi sonrasında tarım alanındaki ilerlemeler, mülkiyetle ilgili yeni gelişmeler köylülerin sanayi bölgelerine göç etmelerine neden olmuştur. Sanayi hareketleri kısa zamanda Almanya, Fransa, Belçika ve İsviçre olmak üzere diğer Avrupa ülkelerine

yayılmıştır. Böylelikle kısa zamanda Avrupa’da kent nüfusu giderek artmaya başlamış; sanayi kentleri doğmuştur. İş yaratma olanaklarına ve gelişme potansiyeline sahip bu kentler zamanla nüfus ve işyerleri yoğunluğu belirli bir limitin üzerinde bulunan; bu nedenle de yaşama ve konut koşulları zorlanan hatta sosyal dokusu bozulan yerleşim alanları haline gelmişlerdir. Sanayi devriminin kentte yarattığı bu değişme, kentin fiziki planlamasını da etkilemiş, kentin dışında ve uzağında yeni yerleşim alanları oluşturmuştur. (Karaman, 2001: s3).

Genellikle kentler, nitelikli işgücü ve üretimde teknolojinin kullanılması gibi nedenlerle sürekli ekonomik büyüme ve genişleme içindedir. Sermaye birikimi, transferi ve pazar yönlendirmeleri nedeniyle kentler güç merkezi halindedir. Kentler pazar stratejilerini düzenleyen merkezler olarak yalnızca hinterlandı olan köy ve kasabaların üretim tarzını ve işletmelerin özelliklerini değiştirmekle kalmamakta, aynı zamanda diğer kentlerin ekonomileri üzerinde de etkili olmaktadır. Birer ekonomik merkez haline gelen kentler hükümetin, finansmanın, ticaretin, medyanın ve ulaştırmanın ulusal ve uluslar arası merkezidir. Kentler büyük bir önemlilik içinde büyürken, diğer kentleri ve kasabaları birleştiren bir ölçü ile genişlemektedir (Tatlıdil, 1992: s.35).

Kentin tanımı; "nüfus ölçütüne, idari statü ölçütüne, ekonomik faaliyet ölçütüne ve sosyolojik yaklaşıma" göre yapılabilir. Kent olgusu üretimin sektörel kimliğine göre ortaya çıkmış ve önceleri sanayi sektörünün daha sonra ise sanayi ve hizmetler sektörlerinin ağırlıklı olduğu yaşamsal mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.2. Kentsel Yerleşmelerin Başlıca Özellikleri

Toplumbilimcilerin kentsel yerleşmeleri tanımlarken üzerinde durdukları temel özelliklerin başında; nüfus birikimi, uzmanlaşma, işbölümü, sanayi ve hizmetler sektörünün ön plan çıkması gelmektedir. Bu tanımlar kenti işlevsel özelliklerine göre tanımlarken, şüphesiz kentlerin uygarlığın doğduğu, beslendiği, her türlü bilimsel, siyasal ve ekonomik ilişkilerin sürdürüldüğü, bunun sonucu

olarak insanlığın uğraşmak zorunda kaldığı sorunların ortaya çıktığı ve bu sorunlarla başa çıkmak üzere her türlü gelişmenin kaynaklandığı yerler olduğu göz ardı edilmektedir.

Bir yerleşim biriminin kent olabilmesi için dünyanın birçok yerinde değişik ölçütler kullanılmıştır. Örneğin, Kanada ve Venezuela nüfusu 1000'in üzerinde olan yerleşimleri kent olarak kabul ederken, Ghana 5000, ABD 2500, Yunanistan 10.000 olarak kabul etmiştir. Bunun yanında Hindistan nüfusun 5000'in üzerinde olan yerleşmelerde bir mil kareye düşen yoğunluğun 1000 kişinin üzerinde ve ergen erkek nüfusunun %75'in tarım dışı işle uğraştığı yerleşmeleri kent kabul etmektedir. İsrail ise bir yerleşmenin kent olabilmesi için nüfusunun en az 2000 ve toplam aile reislerinin üçte birinden daha azının tarımla uğraşması koşulunu aramaktadır (Ayan, 1982: s.43–44). Ülkemizde ise Devlet İstatistik Enstitüsü'nün kent yerleşmesinin nüfusu ile ilgili kullandığı ölçüt 10 bindir.

Yönetimsel ya da demografik açıdan kentleri ele alan bakış açısına göre; bir yerleşim birimini kent olarak nitelemek için öncelikle nüfusuna bakmak gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak tek başına nüfus ölçütü de yeterli olmamaktadır. Bu görüşe göre nüfusun sayısal büyüklüğünün kentleri ele almada yeterli olmadığı nüfusun ekonomik özelliklerinin de önemli bir etken olduğu görüşü hâkimdir. Yani nüfusun sayısal özelliği değil ekonomik işlevlerdeki farklılığı önemlidir. Bu açıdan pek çok sosyal bilimci kent sorununun işlevsel ya da ekonomik ölçütle ele almış ve bu yerleşim birimlerini farklı ölçütler kullanarak irdelemişlerdir. Örneğin; Aristo kenti insanların daha iyi bir yaşam tarzı yaşamak için bir araya geldiği yerler olarak tanımlarken, Adam Smith kentlerin zanaat fonksiyonları üzerinde durmuş, İbn Haldun ise kentlerin sanayi merkezi olma özelliklerini işaret etmiştir (Karaman, 2001: s. 6).

Ancak 20. yüzyıl boyunca toplumbilimcilerin kent tanımlarında farklı açılardan yaklaşılarak yapılmaya çalışılmıştır. Örneğin bu yüzyılın başlarında toplumbilimci *Wirth* kenti toplumsal bakımdan benzerlik göstermeyen bireylerin oluşturduğu, göreceli olarak geniş, yoğun nüfuslu ve mekânda süreklilik niteliği olan

yerleşmeler (Keleş,1990:s.75) biçiminde tanımlarken; kentlerde nüfus büyüklüğü, yoğunluğu, heterojenliği, ikincil derece ilişkilerin ön plana çıkması, yardımlaşma duygusunun yok olması ve yabancılaşma gibi olumsuz etkilerinden kaynaklanan olgular üzerinde durmuştur. *Max Weber*'e göre kentin en önemli özelliği hukuk mahkemesi, yerel idari yapısı, kendi kendini yönetme hakkının yanında pazaryeri olduğunu vurgulamıştır (Kızılçelik, 1999: s.129).

Anderson, Thompson, Cottrell gibi yazarlar ise tarımla uğraşan nüfus topluluklarından daha geniş, karmaşık, yönetim, ticaret ve imalatla yoğunlaşmış etkinliklere (Tatlıdil, 1992: s.47) yönelik faaliyetlerin yer aldığı yerleşim birimi olarak tanımlamışlardır. *Childe* kentleri uygarlığın çekirdeği olarak düşünmüştür (Tatlıdil, 1992: s.47). Yirminci yüzyılın ortalarında yapılan çalışmalarda, kentte yaşayan bireylerin güçlü topluluk bağlarına ve toplumsal katılım duygusuna sahip olmaları kentin ve kentli olma kültürünün en önemli özellikleri olarak görülmüştür. Aynı dönemlerde kentlerin sınıf savaşımının yaşandığı yerler olarak algılanması da yapılan çalışmalara da yansımıştır.

Keleş'e göre kent tarımsal olmayan üretimin göreceli olarak ağırlık kazandığı, üretim araçlarının ve dolayısıyla nüfusun yoğun olarak toplandığı, örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma düzeylerinin yüksek olduğu yerleşim merkezleri olarak tanımlamaktadır (Keleş, 1972:s.7). *Tümertekin* ise kentlerin işlevini ele almıştır bu işlevleri sanayi, madencilik, genel hizmetler ve belirsiz etkinlikler olarak ifade etmiştir (Tümertekin, 1965: s.10). *Cavit Orhan Tütengil* köyü tarım temeli üzerinde, cemaat hayatının, nisbi bir kapalılığın, geleneksel dayanışma ve yaşama biçimlerinin nitelediği bir topluluk olarak ifade etmektedir (Tütengil, 1966: s 20). Bu tanımdan yola çıkarak köye karşıt bir topluluk düzeni olarak kent tarım dışı etkinlikler temeli üzerinde oluşmuş yerleşimler olarak ifade edilmiştir. Diğer bir sosyal bilimci *Sencer* ise kenti çoğunlukla tarım dışı kesimlerde yoğunlaşmış 10 binin üstünde bir nüfusu bulunan, farklılaşmış ve örgütlü bir fiziksel, toplumsal ve yönetsel bütünlüğe sahip olan yerleşmeler şeklinde tanımlamıştır (Sencer, 1979: s.4).

1980’li yıllarda yapılan çalışmalar dönemin sosyal ve ekonomik yapıda yarattığı değişimlerle birlikte kente bakış açısında da çeşitlilik yaratmış, gençlik, toplumsal cinsiyet, çevre sorunları, gündelik yaşam odaklı yeni toplumsal hareketler, sermayenin küreselleşmesi sürecinde metropolleşme, kimlik sorunları gibi olgular üzerinde durulmuştur.

Erdoğan kenti “kıra kıyasla, nüfus ve bina bakımından daha fazla ve daha yoğun, tarım dışı faaliyetlerin hakim olduğu üretimin koordine edilip, denetlendiği temel özellikleri ile kırdan ayrılabilen ve kenti yansıtan yönetim sistemine, ekolojik yapıya, sosyal organizasyonlara ve sosyal hayat tarzına sahip olan yerleşme türleri” (Erdoğan, 1998: s.153) olarak ifade etmiştir.

Kent; kendi kendine yetmeyen bir birim, üretimde bulunan ve bunun sonucunda toplumsal ve idari yönden de çevresi üzerinde denetimci bir görev üstlenen yerleşme düzenidir. Tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, tüm üretimin denetlendiği, dağıtımının kontrol edildiği, belirli teknolojinin beraberinde getirdiği, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış yerleşme türlerine kent denir (Kartal, 1978: s.5). Kırsal yerleşmeler, toplumsal konumu ve yaşam kalitesinin aynı olduğu, homojen, herkesin yaşam biçimi yönünden birbirine benzediği, sakin ve düzenli bir toplumsal yaşamı sürdürürken; kentler her zaman birbirinden farklı işlevleri olan tabakalaşmış ve farklılaşmış gruplardan oluşmuştur. Kentler, tarımsal olmayan üretimin yapıldığı hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış yerleşmelerdir (Kıray, 2003: s.19).

Bütün bu kent tanımlarından yola çıkarak bir yerleşmeyi kent olarak nitelerken o yerleşmenin üretim yapısına, nüfusun sayısal niteliklerine, heterojenliğine, işbölümüne, uzmanlaşma ve örgütlenme derecesine bakmak gerekir. Kırsal topluma karşıtı olarak günümüzde kentler;

1. Çeşitli etnik grupları, farklı inanç ve düşünce sistemini savunan insanların bir arada yaşayabildiği homojen olmayan bir yapısal özellik gösteren yerleşmelerdir;
2. Kentlerde hem nüfusun sayısal miktarı hem de yoğunluğu kırsal yerleşmelere oranla daha yüksektir.
3. Nüfusun ekonomik yapısı değişmiş, örgütlenmiş, karmaşık bir iş bölümü ve uzmanlaşma söz konusu olmuştur.
4. Tarımsal üretimin yerini sanayi ve hizmetler sektörü almıştır.
5. Kentler toplumsal hareketliliğin olduğu yerleşmelerdir;
6. Eğitim seviyesi kent toplumunda daha yüksektir, bireyler zamanlarının önemli bir bölümünü aile dışında geçirirler, çocukların eğitiminde aile dışı kurumlar etkilidir.
7. İnsan ilişkileri daha yüzeysel-geçici olup sosyal kontrol mekanizması zayıftır, sosyal normların etkisi zayıflamıştır.
8. Kırsal kesime özgü geleneksel-geniş aile ve onun işlevlerinin yerini kentte çekirdek aile almıştır,
9. Kent toplumunda kırsal toplumun karakteristik yapısal özelliği olan cemaat çözülmüş; bireysel ilişkiler ön plana çıkmıştır.

4.2. KENTLEŞME

Kent başlığı altında yapılan açıklamalardan yola çıkarak kentleşmeyi dar anlamda, kent sayısının ve kent nüfusunun artması olarak tanımlayabiliriz. Ancak kentlerdeki nüfus artışında etkili olan temel faktör, yalnızca doğumların ölümler aleyhinde artması şeklinde ifade edilemez; kentsel alanlardaki nüfus köylerden ve kasabalardan gelenlerle, yani göçlerle artar. Kentleşme hareketi süreç içerisinde bir değişmeyi anlatır. Bir ülkenin, ya da bölgenin kentleşme oranı, o ülke ya da bölge nüfusunun belli bir anda, belli bir tanıma göre kent sayılan yerleşme birimlerinde yaşayanların toplam nüfusa oranıdır. Yani, kentleşme hareketi demografik tanımla ile belli bir süre içinde kentleşme oranında meydana gelen değişiklik olarak algılanabilir (Keleş, 1984: s.2). Kentleşmenin bu yönü demografiktir yani nüfus artışıyla ilgilidir. Ancak kentleşme yalnız bir nüfus hareketi değil; aynı zamanda

toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerden de kaynaklanmaktadır Bu nedenle kentleşmeyi tanımlarken, nüfus hareketinin kaynağını oluşturan ekonomik ve toplumsal değişimlere de yer vermek gerekir (Keleş, 1984: s.1).

Avrupa’da XVIII. yüzyılda kısaca sanayi devrimi diye nitelendirdiğimiz, büyük değişimler yaşandı. Sanayi devriminin başlangıcında kentlerin ekonomik yapısında rol oynayan etmenler kentsoylular, tüccar ve bankacıları. Ancak makineleşmeyle beraber kentlerin geleneksel yapısı sarsılmış, Avrupa kentleri yeni bir yapısal sürece girmişti. Sanayi dalları, eski kentlerin dışına kurulmaya başladı; sanayileşmenin başladığı bu kentler enerji kaynakları ve insan gücünün ucuz ve kolay bulunabildiği alanlardı. Böylece fabrikaların yakınlarında işçi kentleri doğdu. Diğer taraftan tarımsal üretim alanlarında teknoloji ve buna bağlı modern tarım girdilerinin kullanılması verimliliği arttırırken kullanılmayan yoğun iş gücünü ortaya çıkarmıştı. Kentsel alanlarda ikincil mal üretiminde kullanılan yeni enerji kaynakları ve teknoloji, yarattığı iş arzı ile bu iş gücünü kentlere transfer etmiştir. Özellikle ekonomik anlamda yatırım ve pazar olanaklarına sahip kentler hızla büyümüş, yalnız ulusal sınırlar içinde değil, uluslar arası ekonomik ilişkilerde de merkezler haline dönüşmüşlerdi.

Sanayi şehirleri, tarımda makineleşme, tarımsal yapının çözülmesi, kırsal nüfusun kente göç etmeye hazır hale gelmesine ortam hazırlamıştır. Tarım dışı üretimin çoğalması; şehir sayısı ve nüfusunun artması sonucunu doğurdu. Böylece sanayi devrimi sonrasında kentleşme, sanayileşmenin bir yan ürünü olarak oluşmuştur. Kentleşme, teknolojiadaki gelişmelerin, tarımsal ve tarımsal olmayan üretim biçimi ve ilişkilerinde değişimlerin bir sonucudur. Yani tarımda ve sanayideki gelişmelerin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Kentleşme; üretimin, ticaretin ve hizmetlerin hızla büyümesini sağlayan, özellikle sanayileşmenin etkisiyle; nüfusun şehirlerde birikmesine ve şehir sayısının artmasına neden olan aynı zamanda da buralarda yaşayanları ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi davranışlar açısından etkileyen değişikliklerdir.

Kentleşme, herhangi bir yerleşmeyi fizik ve ekonomik bir yapı haline getirmekle kalmayıp, kendine özgü bir yaşam biçimi ve kültür yaratmaktadır. Kentleşme, çok sayıda uzmanlaşmış, özel bilgi ve beceri ile donanmış kişilerin büyük örgütler içerisinde her birinin ne yapacağı diğerine göre açıkça belirtilmiş bir biçimde çalışmaları, bilgi, hizmet ve mal üretimidir (Kıray,1982: s.58). Kentleşme, mekânda bir yerleşme, bir nüfus toplanması ve nüfus yoğunluğu, yerel örgütlenme, sosyal tabakalaşma, kurumlaşma, üretimde farklılaşma, uzmanlaşma, yeni bir yerleşme biçimlenmesi ve sosyo-ekonomik ve kültürel değişime yol açan bir nüfus toplanması sürecidir (Süher, 1996: 210). Bir yerleşmede ya da bir ülkenin yerleşmelerinde tarımsal olmayan üretim oranının artması ve tüm üretimin denetim ve koordinasyonunun yoğunlaşmasıdır. Bir ülkede sanayileşme ve ekonomik gelişmeye paralel olarak, o ülkedeki toplam kentsel nüfusun, toplam ülke nüfusuna olan oranının artması veya kent sayısının çoğalması sonucu toplum yapısının, örgütlenme, iş bölümü, uzmanlaşma vb. gibi davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü bir karakter kazanmasına yol açan, kent nüfusunun demografik artışından ayrı olarak kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru olan kayma sürecidir (Ayan, 1982: s.47).

Kentleşme sadece nüfus hareketi süreci olarak kabul etmek yeterli değildir, çünkü kentlerde artan nüfus aynı zamanda toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yapısında da bir takım değişiklikler meydana getirmektedir. Kentleşmenin farklı dönemlerde farklı sebepleri ve farklı görünimleri olmasına rağmen ekonomik, sosyal, siyasi, idari faktörlerin her dönemde kentleşmeyi yarattığı bilinmektedir (Görmez, 1997: s.12). Kentleşme olgusunun iki özelliği önem taşımaktadır. Birincisi kentleşme, ekonomik ve toplumsal süreçlerin işlemesi ile ortaya çıkan sonuçtur. Kentleşme, genelde teknolojiadaki gelişmelerin, özelde ise sanayileşme ve tarımsal ve tarımsal olmayan üretim biçimi ve ilişkilerinin değişimi sonucu oluşan bir olgudur. İkincisi ise toplumsal değişim süreci belirli bir noktadan sonra kentleşmeden etkilenmektedir. Bu açıdan bakıldığında ise kentleşme bir neden olmaktadır.

Ekonomik açıdan yaklaşıldığında kentleşme, işgücünün tarım sektöründen sanayi ve hizmetler gibi tarım dışı sektörlere aktarılmasıdır (Sezal, 1992, s:22). Son

yıllarda gelişmiş batı ülkelerinde sanayi kesiminde çalışanların toplam çalışanlar içindeki payı azalmaktadır. Batının bugün ulaştığı ve sanayi sonrası olarak adlandırılan dönemde ekonominin temel eğilimi ve yönünün sanayi kesiminden çok küresel ölçekte daha yarışmacı olan finans, bankacılık, bilişim, sigortacılık, iletişim, rekreasyon v.b. hizmetler kesimine yöneldiği belirtilerek bu hizmet dallarında büyüme, verimlilik ve ücret artışlarının sanayi kesiminden çok daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Tekeli,2000: s8).

Kentleşme olgusunu yaratan ve oluşan kentleşmenin zaman süreci ile birlikte çok büyüyüp, metropolleşmesini sağlayan bazı etmenler bulunmaktadır. Bunlar; itici, çekici ve iletilici etmenler olarak sıralayabiliriz. İtici etmenler, nüfus artışı, toprak dağılımındaki dengesizlik, gizli işsizlik, eksik istihdam, faaliyetlerin yetersizliği, doğal afetler, hukuki siyasal olgular, kan davaları, tarımsal arazinin özellikleri, eğitim düzeyinin yükselmesi olarak sıralayabiliriz. Çekici olanakları, kentin çekiciliği ve serbest yaşantı, iş bulma ümidi, daha yüksek hayat standart, yeterli ve çağdaş sağlık hizmetlerinden yararlanma olanağı ve çalışma olanakları sayılabilir. İletici etmenleri ise haberleşme ve ulaşım olanakları olarak sıralayabiliriz. Dikkat edilirse sayılan etmenlerin hemen hepsi ekonomik süreci içine almaktadır. Metropollerin ilk oluşum süreçleri ekonomi ile alt yapının yoğunluğunda ortaya çıkmıştır. Ancak bu sürecin zaman içinde değiştiği görülmüştür. Ekonomik etkilerle metropolleşen büyük yerleşim alanları zaman içinde yerini kültür merkezi, bilim merkezi, turizm merkezi gibi kavramlarla paylaşmaya başlamıştır. Paris, Londra, Madrid gibi metropoller sanayileşme sonrası yeniden organize edilen ve sanayi ekonomisi ağırlığını koyduran yerleşim merkezleri olmuşlardır.

Kentleşme olayı, belirli bir zaman ve ülkeye göre kent olarak kabul edilen yerleşme birimlerinde nüfusun yoğunlaşma hızı veya oranını ifade etmektedir. Bu nüfus değişimi ile beraber ülkedeki toplumsal ve ekonomik değişmeyi de kapsayan çok yönlü bir olaydır.

Kentleşmenin başlıca nedenleri şu şekilde sınıflandırılabilir.

1. Kırsal alandan kaynaklanan nedenler:

a. Tarımsal etkinliklerin ekonomik verimliliğinin düşük oluşu ve toprağın eşitsiz dağılımı

b. Tarımsal üretimin makineleşmesi

c. Ekilebilir toprakların sınırına ulaşmış olması

d. Tarımdan elde edilen gelirin ulusal gelir içindeki payının düşük olması

e. Yaşam biçiminin kısırlığı

f. Kırsal alanlarda artan nüfus baskısı

g. Kan davaları ve terör

h. Doğal afetler

2. Kentsel alanlardan kaynaklanan nedenler

a. hane halkı gelirinin kentlerde kırsal alanlara oranla daha yüksek oluşu

b. İş olanaklarının çeşitliliği

c. Eğitim ve sağlık olanakları gibi kentsel hizmetlerin kalitesinin daha yüksek oluşu

3. İletici Etmenler

a. Haberleşme olanaklarındaki artış

b. Ulaşım sisteminin gelişmesi

4. Siyasal Nedenler

a. kentin cazibesi ve toplumun kültürel değer yargıları

Son yıllarda, ekonomik işbirliği toplulukları, serbest bölgeler, yabancı iş göçü gibi faktörlerin de kentleşmeye sebep olduğu belirtilmektedir (İspir, 1993: s.32).

Kentleşmenin ekonomik nedenlerini uzmanlaşma, kentlerin sunduğu dışsal biriktirimler, kentleşme biriktirimleri, ekonomik üretim etmenlerinin kentlerde ucuz ve kolay sağlanması ve kentte yaşayan insanların daha geniş gelişme olanaklarının yanı sıra, köylerde bulmaları güç olan türlü mal ve hizmetlerden yararlanmaları olarak gruplandırılabilir. Kentleşmenin ekonomik sebeplerini kentlerin "iç ve dış görevler" ayırımı yaparak da bulmak mümkündür. İç ekonomik görev, idari sınırlar içerisinde yaşayanlara mahalli açıdan ekonomik hizmet veya faaliyetlerde bulunmalarıdır. Dış ekonomik görev ise, bitişik kent veya yerleşme alanlarıyla,

ülkenin diğer bölgeleri ve hatta yabancı ülkelerle hizmet ve mal alış-verişinde bulunmalarıdır.

Kentleşme, nüfus artışı ile şehirlerin sayısındaki artış, hem de şehir kültürünün yaygınlaşması bakımından sosyal, ekonomik ve kültürel bir olaydır. Kentleşme süreci; yerel örgütlenme, toplumsal tabakalaşma, kurumsallaşma, uzmanlaşma, sosyo-ekonomik ve kültürel değişime yol açan bir nüfus yoğunluğu gibi öğeleri bir arada toplayan bir dönüşümü içermektedir. Kısaca kentleşme, tarım sektöründen hizmetler ve sanayi sektörüne işgücü transferi içerdiği için ekonomik; kırsal yerleşim birimlerindeki nüfusun kentsel yerleşim birimlerine hareketini ifade ettiği için demografik; yeni bir toplumsal ilişki ve yaşam biçimi ifade ettiği için sosyolojik bir anlam içermektedir.

4.2.1. Hızlı Kentleşmeyi Oluşturan Süreçler

Kentleşme hareketleri ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyolojik etmenlerin etkisi altında oluşmaktadır. Ekonomik nedenlerin bir kısmı, köylü nüfusu köyünden iten, tarım kesiminin içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanmaktadır. Bunlara itici etmenler ya da olumsuz göç nedenleri adı verilebilir. Ekonomik nedenlerin bir diğer kısmı ise, köyünde beslenemeyen gelecek için güvence bulamayan nüfusu kent merkezlerine çeken nedenlerdir. Bunlara da çekici etmenler ya da olumlu göç nedenleri denmektedir. Örneğin kentlerdeki yaşam kalitesinin yüksekliği, eğitim ve sağlık olanaklarının kırsal alanlara göre daha ulaşılabilir olması gibi nedenler kentlerin çekici unsurlarıdır.

Gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerin kentleşme süreçleri birbirinden farklı gelişim süreci izlemiştir. Gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde sanayi devriminden sonra, kentleşme sanayileşmeye bağlı olarak ve onun bir yan ürünü şeklinde ortaya çıkmıştır. Kentleşme bu açıdan sanayileşmenin getirdiği kapitalist gelişim ve yayılmanın sonucu olarak doğmuştur (Güçlü, 2002:s.3). Özellikle İngiltere’de sanayileşme alanındaki yeni buluşların yanı sıra, tarım alanındaki ilerlemeler ve mülkiyetle ilgili yeni gelişmeler, köylülerin sanayi bölgelerine göç

etmelerine neden olmuştur. Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde gördüğümüz kentleşme ise daha çok demografik bir kentleşmedir. (Ayan, 1982: s.45). Gelişmekte olan ülkelerde kentleşme ve sanayileşme birbirine paralel gelişim göstermediği gibi, kentsel nüfus artış hızı ile kentsel iş gücü arzı birbirine eş düzeyde gerçekleşmemiştir. Kentlerin nüfusu kırsal kesimden gelen göçle beslenmektedir. Sonuçta kırsal kesimden nitelsiz iş gücüyle beslenen kent nüfusu sosyal ve kültürel bir değişim yaşanmaktadır.

Çağdaş sanayi toplumunun en önemli özelliklerinden biri olan kentleşme olgusu, günümüzde kentsel nüfus artışı, büyük kentlerin sayısal artışı ve kentsel alanların fiziksel-mekânsal genişlemesi ya da kentlerde oluşan ekonomik ve sosyal mekânlar doğrultusunda ortaya çıkan kentlileşme düzeyindeki kültürel dönüşümler çerçevesinde tanımlanmaya çalışılmaktadır. Gelişmiş ülkelerin kentlerinde sanayileşmenin gelişmesi ile birlikte, kent istihdam olanaklarının artması, kentsel işgücünün büyümesi ile eşzamanlıdır. Bu ülkelerde önemli olan tarım nüfusunun azalmasından çok, kentlerin kazandığı nüfusun çok sayıda uzmanlaşmış, özel bilgi ve beceri ile donatılmış bireylerin örgütlülük içinde mal, hizmet ve bilgi üretmek için istihdam edilmeleridir.

İkinci Dünya savaşından önce kentsel nüfusun toplam nüfusa oranı gelişmiş ya da azgelişmişliğin bir ölçütü iken, bugün değer yargıları değişmiş ve 3. dünya ülkelerinde hızla yaygınlaşan çarpık kentleşmenin beraberinde getirdiği, gecekondu, altyapı ve çevre kirliliği gibi sorunlarla, kentlerde mekan organizasyonları veya arazi kullanımı açısından bilinçsiz düzenlemeler azgelişmişliğin önemli bir göstergesi olarak kabul edilmeye başlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında, gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisine eklemlenme biçimi, geleneksel yapıların çözülmesine ve sonuçta hızlı kentleşme sürecinin doğmasına neden olmuştur. Ama bu ülkelerdeki geleneksel yapılardaki çözülme kentlere gelen grupları yeni bir toplumsal düzenle bütünleştirecek hızda olmamıştır. Kentsel yaşama uyum sağlayıcı ilişki biçimleri gelişmemiş, sivil toplum kurumları oluşamamıştır (Tekeli, 2000: s.50). Başka bir ifadeyle kentlere göç

eden kitleleri kentle bütünleştirecek kurumlar oluşamamıştır. Bu noktada kentleşmenin çarpık ve düzensiz bir süreçte gelişimi günümüze kadar bir problem olarak uzanmıştır. Örneğin, On yedinci yüzyıla kadar nüfusu 100 binin üzerinde çok az sayıda kent yalnızca Avrupa kıtasındayken 1977’ de nüfusu 1 milyonu aşan 151 kentin 36’sı Avrupa’dadır. Bugün ise nüfusu 10 milyona yaklaşan 25 kentin 20’si III. Dünya ülkeleri diye adlandırdığımız az gelişmiş ülkelerdedir. 1980’li yıllara kadar III. Dünya ülkelerinde gerek kentleşme düzeyinin yükselmesi, gerekse kentsel alanların yayılışının hızla genişlemesinin nedeni, bu ülkelerde hızla görülen nüfus artışı yanında (% 2,5–3,5) yapısal dönüşümler sonunda ortaya çıkan kentsel nüfus artış hızının ortalama % 6 hatta % 7’ye ulaşmasında ileri gelmektedir. Günümüzde ise, gelişmiş ülkelerde kentsel nüfus artış hızı ortalama % 1,7 iken, 3. Dünya ülkelerinde %4,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu fark nedeniyle, son 40 yılda gelişmiş ülkelerde kentsel nüfus iki katına ulaşırken az gelişmiş ülkelerde beş katına çıkmıştır (Sevgi 1988: s.20). Genel olarak gelişmiş batı kentleşme hareketi, sanayileşme ile olan ilişkisi, azgelişmiş ülkelerdeki kentleşmenin sanayileşme ile olan ilişkisine göre çok daha yoğundur.

Gelişmekte olan ülkelerde, ekonominin tarım dışı kesiminde yeterli işgücü talebi yaratılamaması, şehirlere göçün yaratılan iş olanaklarından daha hızlı olması, gibi faktörler şehirlerde yarı işsiz ve işsiz grupların ortaya çıkmasına/artmasına neden olmaktadır. Büyük merkezler sanayi işçisi yerine işsizler, gizli işsizlerle, çoğu kez geçici ve toplumsal güvenlikten yoksun işler tutan kitlelerle dolmaktadır. Oysa pek çok Avrupa ülkesinde nüfusun önemli bir bölümü sanayi ve hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. Örneğin; İngiltere nüfusunun % 67,4’ü hizmetler % 30,2’si sanayi sektöründe çalışırken % 2,4’ü tarımda istihdam edilmektedir. Almanya’da ise bu oran sırayla 54,2, 40,5 ve 5,2’dir. Ayrıca Avrupa topluluğu ülkelerinin toplam nüfusunun sadece % 8 kadarı tarımda istihdam edilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde yıllık kentsel büyüme oranı %3,5 iken; gelişmiş ülkelerde %1’ in altındadır. Günümüzde gelişmekte olan ülkelerin kentsel büyüme modelleri, bazı açılardan Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika’nın geçen yüzyılda yaşadığı deneyimleri çağrıştırmaktadır (Tatlıdil, 1992: s.29).

Gelişmekte olan ülkelerde kentleşmenin genel özellikleri şunlardır:

1. Kentleşme demografik bir süreç olarak hızla artan-hiç olmazsa azalmayan- bir süreç izlemektedir. Dış görüntüsüyle nüfusun kırdan kente göç etmesi, veya yer değiştirmesi biçiminde beliren ve toplumun nüfus yapısını değiştiren bu süreç, öncelikle demografik bir olaydır.
2. Büyük ve çok büyük kentler orta büyüklükteki ve küçük kentlere oranla daha hızlı büyümektedir.
3. Kentleşme hareketi kimi coğrafi bölgelere yöneldiği için diğer coğrafi bölgelerin kentleşme oranı düşük düzeydedir.
4. Kentleşen nüfus kent ve kamu hizmetleri gereksinimlerinin karşılanmasında yetersizlikler baş gösterir.
5. Kentlerin nüfusu istihdam edecek temel sanayi yatırımlarının yapılmaması nedeniyle işgücü marjinal mesleklerde ve çeşitli hizmet dallarında yığılmaktadır.
6. Yine kentleşen, işgücünün tarımsal üretim uğraşısından, tarım dışı etkinliğe kaymasına bağlı olarak ekonominin bileşimini değiştiren etkiye sahiptir.
7. Kentleşme aynı zamanda, kentsel yerleşmelerin büyüyerek yeni biçimler almasında ve mekanın şekillenmesinde temel etkenlerin başında gelmektedir. Yeni kent alanları ve altyapı hizmet sorunları yaratan bu fiziksel yerleşme sürecidir.
8. Toplumsal ve kültürel değişme sürecini etkileyen bir öge olmasıdır. Kentleşme, toplumsal değişme sürecini önemli ölçüde etkileyen ve bazı toplumlarda da hızlandıran bir olgudur.

Kentleşmeyi yaratan ekonomik etmenlerin başında üretim yapısındaki değişme gelmektedir. Tarımsal üretimin yerini alan sanayi üretimi yeni toplumsal yaşama biçimleri geliştirmiştir. Bu gelişim ise kentlerde ortaya çıkmıştır. Kentleşmenin ekonomik nedenlerini uzmanlaşma, kentlerin sunduğu dışsal biriktirimler, kentleşme biriktirimleri, ekonomik üretim etmenlerinin kentlerde ucuz ve kolay sağlanması ve kentte yaşayan insanların daha geniş gelişme olanaklarının yanı sıra, köylerde bulmaları güç olan türlü mal ve hizmetlerden yararlanmaları

olarak gruplandırılabilir. Bunlardan başka, literatürdeki ismiyle rant yaratma-yaratılması son dönemlerde metropollere özgü olmamakla birlikte, metropollerde en geniş uygulama alanı bulan etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomik etmenlerden bir diğeri ise holding sistemlerinin mekanda örgütlenme biçimidir. Ekonomik yapının bir tarafını oluşturan özel sektörün, holdingleşmeye ağırlık vermesi ekonomik yapının şekillenmesinde etkili olmaktadır. Holdinglerin ana merkez olarak ülkenin en büyük kentlerini seçmeleri bu yerlerin karar ve denetim merkezinin gerektirdiği bilgi akımını sağlamada çok elverişli olmalarıdır. Ayrıca bu kentlerde dünyanın diğer metropolleriyile ilişki yoğunluğunun yüksek olduğuda bilinen bir gerçektir.

Kentleşme yalnızca bir sonuç değil, özellikle Türkiye gibi ülkelerde, göreceli olarak yüksek hıza ve dereceye ulaştıktan sonra, ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısını değiştirmeye zorlayan temel öğelerden biridir (Kartal, 1978). Gelişmiş batı ülkeleri kentleşme sürecini XIX. yy.da en hızlı şekliyle yaşarken, gelişmekte olan ülkeler ve bu arada Türkiye bu süreci 2. Dünya Savaşından sonra hızlı bir şekilde yaşamaya başlamıştır. Sanayileşme ile birlikte yürüyen kentleşmeye literatürde dengeli kentleşme de denilmektedir. Buradaki dengeden kasıt, nüfusun istihdam olanaklarına paralel olarak yer değiştirmesi, kente göçen nüfusun kentsel iş arzı paralelinde iş bulabilmesidir. Dengesiz kentleşme, sahte kentleşme, demografik kentleşme ya da çarpık kentleşme kavramları ile ifade edilen kentleşme ise sanayileşme olmaksızın kentin sadece nüfus olarak büyümesi yani demografik anlamda kentleşmesidir. Ülkemizin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerin çoğunda yaşanan olgu dengesiz kentleşmedir. Evrensel bir nitelik taşıyan ve dinamik bir yapıya sahip olan kentleşme olgusu, farklı özellikleri olan bir süreçtir.

Kentleşmenin yukarıda belirtilen özelliklerinden de anlaşılacağı gibi, kentleşme sadece, mekanda fiziksel bir büyüme ve nüfus artışı olmayıp sosyal gelişme ve değişimin itici görev olarak değerlendirilen ve sosyo-kültürel ve ekonomik yönleri bulunan bir süreçtir. Buna göre kentleşmenin ölçülmesinde en önemli parametre nüfusun dışında istihdam ihtiyacı ve eğitim durumudur.

4.2.1.1. Türkiye’de Kentleşme Süreci

Türkiye’ de XIX. yüzyılın başlarında, batıya açılma sürecinin başlamasıyla birlikte kentsel nüfus artmaya ve kentlerin yapısı dönüşmeye başlamıştır. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğunun batılılaşma çabası içinde uyguladığı politika, ülkenin ekonomik ve toplumsal düzeninde bir değişim yaratmış; bu, ülkede kentsel fonksiyonların da farklılaşmasına neden olmuştur. Özellikle önemli liman kentlerinde, değişen ticaret biçimi ve Osmanlı yönetim sisteminde gerçekleştirilen reformlar, kentlerin değişen dış bağlantıları, kent merkezleri içinde geleneksel merkez dışında yeni bir modern merkezin doğmasına neden olmuştur. Kent nüfusunda çok yüksek olmasa da ortaya çıkan artışlar kentlerde yeni alanların iskana açılmasını gerektirmişti. Toplumsal yapıda ortaya çıkan yeni katmanlaşma konut alanlarının prestij sıralamasını ve sadece millet esaslı farklılaşmasını değiştirmişti (Tekeli, 2000: s.19-20).

Ülkemizde XIX. yüzyıl başlarından II. Dünya Savaşına kadar kentleşme süreci çok yavaş ilerleyen bir süreçtir. Bu süreçte kentleşme hızı denetim altına alınabilir bir nitelikte olup ortaya çıkardığı sonuçlar itibarıyla bir sorun olmamaktadır (Tekeli 1974). Cumhuriyetin ilanından sonra Batının güdümünden kurtulmuş ama aynı zamanda batıyı model alan bir anlayış benimsenmiş; önce Ankara’da denenen kent planlaması, 1930’lu yıllarda çıkarılan Belediye, Umumi Hıfzısıhha ve Yapı ve Yollar Kanunuyla, tüm kentler için zorunlu hale getirilerek kurumsallaştırılmıştır. Ayrıca mühendislik ve mimarlık mesleği için çıkartılan yasayla da kentlerde bina yapımı diplomalı meslek sahiplerine verilmiştir.

Türkiye’de kentlerin sanayileşmesi ve kentsel gelişme, Avrupa kentlerinde olduğu gibi bir yüzyıllık döneme yayılarak ortaya çıkmamış, daha çok ani ve sıçramalı bir büyüme göstermiştir. (Karaman, 2001: s5). Ülkemizde kentleşme

nedenlerini açıklayan kimi çalışmalarda itici-çekici-iletici faktörlerin kentleşmeyi yarattığı ifade edilmiş; kimi çalışmalar ise ekonomik, sosyal, demografik ve siyasi nedenlerle kentleşmeyi açıklamıştır. Ancak Türkiye’de kentleşmenin nedenlerinin başında hızlı nüfus artışı gelmektedir.

Ancak II. Dünya Savaşı sonrasında izlenen ekonomik politika, kurulan sanayi kuruluşlarının büyük kentlere ve onların çevresine yerleşmesi ve daha da önemlisi modern tarım araçlarının tarımda kullanılmaya başlanması ülkemizde nüfus hareketinin yönünü belirleyen önemli bir etken olmuştur. II. Dünya savaşından sonra ABD ve Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkelerin önce tarım sektörünü “modernleştirmeleri” yani traktör ve modern tarım girdilerini kullanmaları gerektiğini, daha sonra da tarım ürünleri ihracatına öncelik tanıyarak kalkınabileceklerini ileri sürüyordu (Köymen, 1999: s.10). Kırsal alana traktörün girişi köylerde farklı dönüşüm süreçlerini yaşatmıştır. Kapitallerini kullanarak, tarımsal kredileri veya borçlanma şeklinde bankalardan yararlanan ya da siyasi parti kanallarını kullanarak traktör sahibi olan tarımsal işletmeler ayakta kalabilmiş, ancak topraksızlaşan köylülerin bir kısmı, traktör sahibi olabilmeye olanağı bulunmayan küçük işletmeler ve büyük tarımsal işletmelerde çalışan ortakçıların bir bölümü kente göçe hazır hale gelmişlerdir.

1940’lı yıllardan itibaren tarımda traktörün kullanılmaya başlanması, iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşması, ulaşım araçlarındaki gelişmeler kentleşme sürecinin hızlanmasında etkili olmuştur. Sanayileşme 1950’den sonra kentleşmede bir neden olarak ortaya çıkmıştır. Kan davaları ve kentliliğin bir statü değişimi olarak algılanması da kentleşmede önemli faktörler arasında sayılabilir (Görmez, 1997: s.14–15). Kırsal kesimin yapısal dönüşümlerine bağlı olarak nüfusu itişti yanında, kentsel kesimde devreye giren iş olanakları ve daha iyi yaşam koşulları da kente özgü yapısal değişimleri gündeme getirmiş ve sonuçta kırdan kopan nüfusu çeken yeni bir ortam doğmuştur. Kentlerde elde edilen gelir görece olarak köylerden fazla olması da kentsel merkezleri çekici kılan diğer bir unsurdur. Bu dönemde karayolları ve iletişim sektöründeki gelişmeler de ülke pazarının bütünleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Yoğun göç kazanan kentlerin ekonomik yapısına bakıldığında, istihdam yaratıcı ekonomik yatırımların bu yerleşim alanlarında toplandığı görünür. Yoğun göç alan kentler, sanayi ve hizmetler sektöründeki iş kapasitesinin yüksek olduğu ya da idari ve ticari fonksiyonu ağır basan merkezlerdir. İş olanakları sağlayan sanayi ve hizmet kuruluşları genellikle kentlerde ya da onların çevresinde kurulmaktadır. Sanayi kuruluşlarının kuruluş yerleri ile ilgili ulusal politikanın bulunmadığı Türkiye gibi ülkelerde bu kuruluşlar kar amaçlarına en uygun yerlere, genellikle görece gelişmiş bölgelerin kentlerine ya da onların yakın çevresine yerleşmektedir. Bu kuruluşlar nereye yerleşirse nüfus da oraya akmaktadır.

Ülkemizde 1950 yılından sonra kentsel nüfusun kırsal nüfus aleyhine sürekli arttığı görülmektedir. Zaman zaman kentleşme hızında yaşanan durağan dönemler (özellikle 1960'ların ilk yarısında yaşanan tarımda faal nüfus başına düşen gelirin artması ve 1970- 1980 yılları arasında yaşanan ekonomideki olumsuz gelişmeler ve enflasyonist baskıların kente göçü yavaşlatması) olmasına rağmen ülkemizde kentsel nüfus sürekli artmış ve 1980' den sonra kırsal nüfusu geride bırakmıştır. Nitekim 1985 sayımlarına göre ülkemiz nüfusunun idari ayrıma göre % 53,6'sı kentlerde yaşar hale gelmiştir; bu sayım kent nüfusunun toplam nüfus içinde % 50 'nin üstüne çıktığı ilk sayımdır (Mutluer, 2000: s.13). Bu dönemde, petrol dış alım fiyatlarının düşmesi gerek sanayi kollarında gerekse ulaşım, konut ve kentsel hizmetlerde kısmen de olsa bir canlılık getirmiş; buna karşın tarım ürünleri ile ilgili ekonomik politikaların umulan iyileşmeyi yaratamaması kırlardan kentlere göçü yeniden hızlandırmıştır.

1980 sonrası dönem, Türkiye'de yeni bir kentleşme evresini tanımlamaktadır. Bu dönem yalnızca 20 yılı aşkın bir süredir uygulanan ekonomik politikaların farklılaştığı bir zaman dilimi değil, aynı zamanda kentlerin yeni işlevler kazandığı bir dönemdir. Bu dönemde Türkiye'nin dünya ekonomik sistemi ile daha sıkı ilişkiler kurmak yoluna girdiği, dış ülkelerle ilişkilerin daha da geliştiği, hatta çeşitli dış kaynak transferlerinin gündeme geldiği yeni bir dönem olarak ortaya çıkmaktadır. 1980 sonrasında kentleşme literatüründe büyük kent olgusuna

metropolitan kent, hatta megapol kent kavramları eklenmiştir. Metropoliten alanlarla, özellikle dış ticaret ilişkilerinin yoğun olduğu merkezlerdeki gelişmeler, uluslararası bağlantı noktaları olarak kentlere yeni işlevler kazandırmıştır. Dünya sistemi ile ilişkilerin kurulduğu merkezler ve dışa açılan turizm sektörünün önem kazandığı yerleşmeler en çekici odaklar olmuşlardır. Bu dönemde metropoliten merkezler, artan dış ilişkiler ve artan dış ticaret gelirleri ile sermayenin bu kentlerde yoğunlaşmasına ve denetlenmesinde ağırlıklarının arttığı bir dönem olmuştur. Bu durum metropoliten merkezlere yönelik hızlı nüfus akınına neden olmuştur. Özellikle iki metropoliten alan İstanbul ve İzmir diğer dışsattım merkezleri ile birlikte hızlı büyüme süreci içine girmiştir. 1980 sonrasında kamu yatırımları ile özel sektör sermayesinin büyük bir bölümünün İstanbul ve çevresinde yığıldığı ve bu mekanın giderek çekiciliğini artırdığı görülmektedir. Ancak bu yığılma beraberinde çeşitli sorunları da getirmektedir. Bunun yanı sıra bu süreçle bütünleşen diğer büyük kentlerinde hızlı bir büyüme süreci içine girdikleri görülmektedir.

Kentleşme olgusu XX. yüzyılda ortaya çıkan en önemli sorunlardan biridir ve ekonomi, sosyoloji, şehir planlama, mimarlık, sosyoloji ve coğrafya bilimine konu olmuştur. Aslında kentler her dönemde bir çekim merkezi olarak var olmuşlardır. Ancak kentleşmeyi bir sorun haline getiren, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin XX. yüzyıl ortalarında hızlı bir şekilde kent nüfuslarının artması olmuştur.

4.2.1.1.1. Türkiye’de Yıllara Göre Kır ve Kent Nüfusundaki Değişim

Genel bir değerlendirmeye 1927 yılında toplam 13.6 milyon olan Türkiye nüfusu 2000 yılında 62.8 milyona ulaşmış nüfus yoğunluğu aynı dönemde yaklaşık 5 katın üzerinde bir artış göstermiştir (Şekil 4.1). Bu dönemler arasında kır nüfusu 2,1 kat artış gösterirken, kent nüfusunda aynı dönemler arasında 14 kattan fazla artış olmuştur. Bu durum kentlere olan göçün açık ifadesidir. Ülke nüfus artış hızının 70 yılda yıllık ortalaması 2,2 gerçekleşmiş, 1990–1997 döneminde ve bu oran uluslararası gelişmiş ülke standardı seviyesine yakın, oranda 1,5 olarak gerçekleşmiştir.

Kentsel nüfus artış hızı 70 yılda yıllık ortalaması % 3,7 olmuş, bu oran 1990-1997 yılları arası son dönemde yıllık % 2,8 olarak gerçekleşmiştir. Kırsal nüfus artış hızının 70 yılda yıllık ortalaması % 1,1 olup, bu oran 1980'den sonra eksiye dönmüş, 1990-1997 arası dönemde göçler nedeniyle % -6 olarak gerçekleşmiştir. Doğal nüfus artış hızının ortalama % 2,9 civarında olduğu bilinen kırsal alanda, göçler nedeniyle, nüfus artış yüzdesi düşük görünmekte, hatta yerleşim birimlerine bakıldığında kırsal nüfusu mutlak rakam olarak azalan birimler görülmektedir. 1980–2000 yılları arası 20 yıllık dönemde bu oran genel oranıda kapsamış ve kırsal nüfus artış hızı eksiye dönmüştür.

Nüfus sayım yılları itibariyle kentleşme oranlarına, yani toplam nüfus içinde kentli nüfus oranına gelince, 1927'de % 24,2 olan bu oran, 1955 yılına kadar az çok durağan olduğu, 1955'den sonra sürekli bir artış eğilimi göstererek 1980 de kent lehine % 44'e, 1997'de % 65'e ulaştığı görülmektedir. Kırsal nüfus oranı ise azalış eğilimi göstererek 1927'de % 75,8'den, 1980'de % 56'ya, 2000'de % 35'e düşmüştür.

Toplam nüfus içinde kent ve kır nüfusları paylarının karşılaştırılmasından da anlaşılacağı gibi, Türkiye'de yüksek oranda bir kente göç, kentte yaşamayı tercih olayının cereyan ettiği ve bu tercihin 1950 yılından başlayarak giderek artan oranda sürdüğü bilinmektedir. Türkiye'de göç sürecinde metropoliten alanların ayrı bir önemi bulunmaktadır. Türkiye'de 1950'li yılların sonlarında nüfus artış hızı % 3'lerde iken 1990'lı yıllarda bu oran % 2'nin üstünde devam etmiştir. Yoğun iç göçle birlikte, Türkiye'de 1950 de kentsel nüfus oranı yaklaşık % 25'dir. Bu oran 1960'da % 31,9, 1980'de % 43,9'a ulaşmıştır. Giderek artan kentsel nüfus oranı 1985'de kırsal nüfusu ilk kez geride bırakarak % 53'e yükselmiştir (Işık, 2000: s.10).

1950'li yıllardan itibaren hızlanan iç göç hareketi ile birlikte doğdukları yer dışında yaşayanların oranı 1935 yılın-da % 6.8 iken (1 104 107 kişi), 1970 yılında % 16.1'e (5 789 000 kişi) , 2000 yılında % 29.2'ye (9 778 440 kişi) yükselmiştir. Bu göç hareketleri sonucunda Türkiye'de her 1000 kişiden; 1970–1975 döneminde 99'u, 1975–1980 döneminde 71'i, 1985–1990 döneminde 81'i daimi

ikametgâhını değiştirmiştir. Bu oran 1995–2000 döneminde % 18,5’lik bir artış göstererek 96’ya yükselmiştir. Türkiye’de 2000 yılında % 64,9 olmuştur (Gürbüz, 2007:s.2).

1997’de toplam 13.780.000 olan kişi metropoliten alanlarda yaşamakta olup, buna göre toplam nüfusun yaklaşık % 23’ü, toplam kentli nüfusun 1/3’den fazlasının, İstanbul, Ankara ve İzmir’den (% 34) oluşan 3 metropoliten alanda yaşadığı görülmektedir. Kentsel nüfusta metropoliten alanlarının payı 1970’den itibaren azaldığı görülmektedir. 1970’de % 46,4 olan oran azalış eğilimiyle 1997’de % 34’ e düşmüştür. İstanbul’un payı ise 1975–1980 döneminden başlayarak sürekli artmaktadır. 1990–1997 de bu pay % 62’ye ulaşmış olup, diğer iki metropolün üzerinde gerçekleşmiştir. İkinci olarak, 1950–1975 döneminde metropoliten alanlardaki ortalama nüfus artış hızı, metropollerin yer almadığı illerdeki nüfus artış hızının üstünde iken, 1975–1997 döneminde durum tersine dönmüştür. 1997’de kentsel nüfus artış hızı % 28,27, metropoliten illerin nüfus artış hızı ortalama % 24,5 olarak gerçekleşmiştir (Sazak, 1999: s.98).

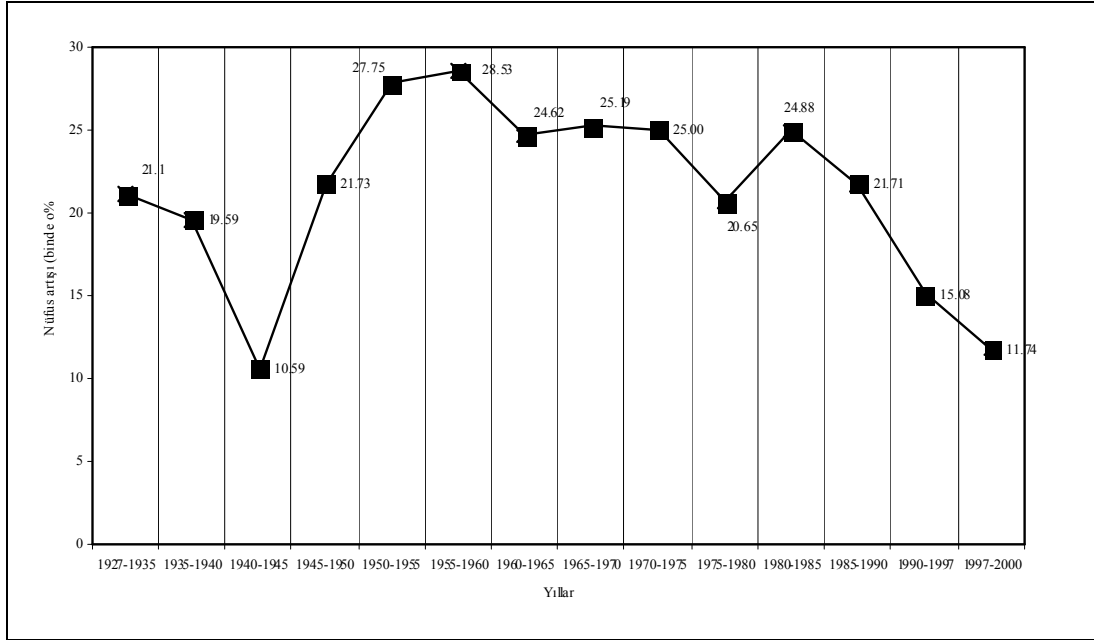
Büyük kentlerde diğer şehirlere göre nüfus artış hızının düşük olması temelde birkaç nedene bağlanabilir. Birincisi merkezleşmeden kaçış süreci iken bir diğeri merkezler arasından bir tanesinin öne çıkarak nüfus hareketlerinin yönlenmesinde ağırlığını arttırmasıdır. Ayrıca metropollerin göç süreci içinde henüz önemlerini yitirmemelerine rağmen, ancak bu ağırlığın, yeni bazı gelişme odakların çıkmasını engellememesi şeklindedir.

Ülkemizde nüfus hareketlerinin incelenmesi bazı illerimizde nüfus kayıpları olduğunu göstermiştir; bu illerin göç süreci içindeki en önemli özelliği mevcut nüfuslarına istihdam olanakları sunamamalarıdır. 1997’de ülkenin kuzey ve doğusunda yer alan 6 ilin (Zonguldak, Karabük, Kilis, Tunceli, Gümüşhane, Ardahan) merkez nüfuslarında azalma olmuştur. Güney Doğu Anadolunun bu illerinde doğal artışın çok yüksek olması nedeniyle, Türkiye ortalamasının çok üzerinde nüfus artışı gözlenmesine karşılık, yinede göç verdiği izlenmektedir. Diğer taraftan 1990-1997 döneminde, artı net göç değerine sahip illerin çoğu kıyı

kesiminde; I. grup İstanbul Çevresinde, (Kocaeli, Bursa, Tekirdağ, Yalova), 2. grup Akdeniz kıyı kesiminde turizm etkinlikleri açısından çekici olan (Antalya, İçel, Muğla) illerde yer almaktadır.

Güney Doğu Anadolu Projesinin getirdiği beklentilerle bu bölgeden Adıyaman, Şanlıurfa, Batman v.b. iller, hızlı nüfus artışı gösterirken, Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesindeki kent merkezleri (Hakkâri, Van, Şırnak, Diyarbakır) 1990 sonrası hızla tırmanan güvenlik sorunu nedeniyle olağanüstü bir nüfus artışı ile karşı karşıya kalmıştır. Bilindiği gibi Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinde gerek bölgede bulunan kent merkezlerine, gerekse batıdaki kentlere yoğun bir göç olayı yaşanmaktadır. Güney Doğu Anadolu Bölgesinin tarımsal alanından bölge kent merkezlerine yığılan nüfus sonucu, bölge kentlerinin toplumsal yapısı değişmiş ve demografik hareketlilik kent merkezlerinde korkunç rakamlara ulaşmıştır. Büyük ölçüde zorunlu göç tanımına giren bu hareketlilik çeşitli aşamalardan oluşan bir göç olgusu olmayıp, kentte yoğunlaşma olgusu olup bu araştırmanın konusu dışındadır.

1990-1997 döneminde, yüksek nüfus artışına sahip göreceli büyük kentler ise, İstanbul, Bursa, Antalya, Mersin, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Kocaeli özellikle 1980 sonrasında Antalya turizm, Mersin ticaret sektöründe aşama göstermiş kentlerdir. Bugünkü tablo 1980 sonrası dönemde başlayıp günümüzde de etkisini devam ettiren gelişmelerin sonucudur. 1990 verileri bu dönemde nüfus artışının daha çok kentsel alanlarda yaşandığını göstermektedir. 1985’de 26.865.757 olan kent nüfusumuz, 1990’da 33.326.351’e ulaşmıştır, bu Türkiye nüfusunun % 58,4’ ü demektir. 1997’de ülkemizde kentsel nüfus, bir önceki sayım yılına göre %0 28,7’lik bir artış göstermiş ve ülkemiz kentsel nüfusu toplam nüfusun % 65’ine ulaşmıştır (Mutluer, 2000: s.13). 2000 yılı genel nüfus verilerine göre kırsal ve kentsel nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı 1997 yılı ile aynı olmakla beraber; kentsel nüfus 1997 yılına göre %0 27.04 arttığı halde, kırsal nüfusun artış hızı ancak %0 3.95 düzeyinde kalmıştır (Tablo 4.1). Kısaca ülkemizde mutlak nüfus artış hızında düşme yaşanmasına rağmen (Şekil 4.1) hem kentlerimizin nüfusu hem de sayısı yükselmektedir.

Tablo 4. 1: Türkiye’de yıllara göre mutlak nüfus artış oranı (Kaynak: TÜİK verileri)

Sayım Yılları	Toplam Nüfus	ŞEHİR			KÖY		
		Sayım Yılları Toplam Nüfusu	Toplam İçindeki Oranı (%)	Yıllık Nüfus Artış Oranı (%)	Sayım Yılları Toplam Nüfus	Toplam İçindeki Oranı (%)	Yıllık Nüfus Artış Oranı (%)
1927	13.648.270	3.305.879	24,2	-	10.342.391	75,8	-
1935	16.158.018	3.802.642	23,5	17,5	12.355.376	76,5	22,2
1940	17.820.950	4.346.249	24,4	26,7	13.474.701	75,6	17,3
1945	18.790.174	4.687.102	24,9	15,1	14.103.072	75,1	9,12
1950	20.947.188	5.244.337	25	22,5	15.702.851	75	21,5
1955	24.064.763	6.927.343	28,8	55,7	17.137.420	71,2	17,5
1960	27.754.820	8.859.731	31,9	49,2	18.895.089	68,1	19,5
1965	31.391.421	10.815.817	34,4	39,7	20.585.604	65,6	17,1
1970	35.605.176	13.691.101	38,5	47,3	21.914.075	61,5	12,5
1975	40.347.719	16.869.068	41,8	41,8	23.478.651	58,2	13,8
1980	44.736.957	19.645.007	43,9	30,5	25.091.950	56,1	13,3
1985	50.664.458	26.865.757	53	62,6	23.798.701	47	-11
1990	56.473.035	33.326.351	59	43,1	23.146.684	41	-5,6
1997	62.865.574	40.882.357	65	28,7	21.983.217	35	-7,3
2000	67.844.903	44.109.336	65	27	23.735.567	35	3,95

Tablo 4. 2: Türkiye’de yıllara göre şehir ve köy nüfusu miktarları ve artış oranları (Kaynak: TÜİK verileri)

4.2. 2. Kentleşme Sürecinde Ortaya Çıkan Sorunlar

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine denk gelen XIX. yüzyıl, ülkemizde modernleşme projesinin hayata geçirilmeye çalışıldığı bir dönemdir. Ancak modernite projesi Cumhuriyet'le beraber toplumun her alanına yansımaya başlamış; yeni bir yaşam kurgusu yaratmak ve bu yaşam kurgusunu toplumun hemen her kesimini içine alacak şekilde pratiğe geçirmek Cumhuriyet döneminin temel politikalarından birini oluşturmuştur. Esas olarak batılılaşma projesi adı verilen bu proje batının güdümünde nkurtulup batıyı model alan bir politik yaklaşım üzerine kuruludur. Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik düzeninde köklü değişimler yaratan bu proje, zaten ülkenin XIX. yüzyıldan beri içinde bulunduğu kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden örgütlenişi ve bu üretim ilişkilerinin toplumsal alanda yarattığı değişimlerle kendini göstermiştir.

Batılı ancak batının güdümünden kurtulmuş bir toplumsal ve ekonomik düzen kurma idealinde olan Cumhuriyet yönetimi modernite projesinin ilk atılımı kendini eğitim alanında göstermiş; yeniden inşa edilen “ulus-devlet” bu bilince sahip bireylerin eğitimle oluşacağını görmüştür. Ancak modernite projesinin mekansal stratejilerde kendini ifade etmesi, 1928'de bir yarışma ile Ankara kentinde başlayan kent planlama çalışmalarıdır. Ne varki kaynakların sanayileşme çabalarına aktarıldığı sonraki dönemler kentlere ve kent planlamalarına yeterli kaynak aktarılmasına engel olmuştur. Bu durum devletin kent mekanlarının sağlıklı gelişimine müdahalesinin sınırlı kalmasına neden olmuş, kentler küçük çıkar gruplarının ellerine düşmüştür.

Bu gruplar içinde kentsel mekanda kendi çıkarlarını en iyi koruyan ve mekana damgasını vuran gruplar “orta sınıf” olmuştur (Şengül, 2001: s.71).

Modernite projesinin henüz aşınmaya başlamadığı bu dönemde kentler yeniden biçimlenirken toplumsal eşitsizliği de kent mekanlarına taşımaya başlamıştır. Kır-kent arasındaki nüfus değişiminin sınırlı olduğu bu dönem, göçün sınırlı düzeyde kalmasına,

göçen toplulukların süreç içinde ulusal ekonominin bir parçası olabilmesi ve modernizm politikasını benimsemeleri ile kentleşme ciddi bir sorun oluşturmamıştır.

XX. yüzyılın ortalarına doğru dünya ekonomisine bir tarım ülkesi olarak eklenmek isteyen Türkiye'nin 1950 sonrasında ithal ikameci politika benimsediği görülmektedir. Böylesi bir politika beraberinde dışa bağımlılığı beraberinde getirmiştir. Büyük sermayenin İstanbul başta olmak üzere en iyi yatırım olanaklarının ülkenin dışa açılabilirdiği kentlerde toplanması, nüfus hareketlerinin de belli başlı kentlerde yoğunlaşmasını sağlamıştır.

4.2.2.1. İşsizlik ve Kentlerde Enformel İş Piyasasının Gelişimi

Türkiye de sektörlere göre iktisaden faal nüfus oranı açık bir şekilde, tarım sektöründen, tarım dışı sektörlerle doğru kayma göstermektedir. Son 20 yılda tarımda çalışan toplam nüfus oranında ciddi ölçüde azalma olduğu söylenebilir; buna karşılık inşaat, ticaret, turizm ve hizmetler sektörünün son yıllarda gelişme gösterdiği ortaya çıkmıştır. 2004 yılı itibarıyla nüfusun % 23,4' ü tarım, % 12,6'sı inşaat, % 10,8'i sanayi, % 10,6'sı ticaret ve turizm, % 21,9 kamu hizmetleri, %8,2 ulaşım, % 9,6 serbest meslek, diğer %2,9 sektörlerde çalışmaktadır (<http://www.devplan.org/Ecosos/HTML/Tur/T35-a.html>). Kırdan göç eden nüfusa inşaat sektörü hariç modern sektörler büyük ölçüde kapalıdır. Oysa günümüzde iş gücü piyasası, koşulları gereği nitelikli iş gücü talep etmektedir. Bu durum işsizliğin ve kentlerdeki marjinal sektörün varlık nedenini açıklamaktadır. Öte yandan imalat sanayisinde çalışanlar ile çağdaş kentsel hizmetler olan turizm, ticaret, iletişim ve mali kurumlarda çalışma oranlarının yüksekliği sağlıklı kentleşme için önemli göstergelerdir.

Bilindiği gibi kentlere göç edenlerin temel beklentileri bir iş bularak daha iyi yaşam koşullarına kavuşmaktır. Ancak sanayileşmenin hızı ve mevcut sanayi kurumlarının kapasitesi şehre göçen kitlelerin iş bulma problemiyle karşılaşmasına neden olmaktadır. Başka bir ifadeyle talep edilen iş gücü; iş arzının çok altında olduğu için işsizlik ve gizli işsizlik ülkemiz kentlerinin başlıca sorunu haline gelmiştir. Ayrıca kente göç eden

kitlelerin önemli bir bölümünün sanayi ve hizmetler gibi formel iş piyasasının uzmanlaşmış iş gücünü oluşturabilecek nitelikte olmaması iş kaybına neden olmaktadır.

İşsizlik ekonomik açıdan yaklaşıldığında ülke ekonomisinde işgücü israfı olarak ele alınabileceği gibi birey açısından da gelir kaybı/yokluğu anlamı taşımaktadır. İşsizliğin neden olduğu esas sorun bireyin işbölümü içinde toplumla bütünleşmesini engelleyerek toplum ile kuracağı sağlıklı ilişkiden yoksun bırakmasıdır.

Sosyolojik açıdan işsizlik; her şeyden önce, birey-toplum bütünleşmesinde önemli bir bağın, “iş” bağının kopması anlamına gelir ki organik dayanışmanın egemen olduğu kent yaşamında; bu bağın yerini alabilecek güçlü ve sürekli başka bir kuramsal bağın meydana gelmesi olanaksız gözükmektedir (Erdoğan,1991).

Ülkemizde gelir dağılımındaki eşitsizliğin, başka bir deyişle köy-kent, doğu-batı arasındaki ekonomik dengesizliğin önemli diğer bir sonucu da kentlerde marjinal toplulukların oluşması problemidir. Kentlerde marjinal kesimin doğabilmesinin ön koşulu örgütlü iş kolları tarafından emilemeyen bir artık iş gücünün bulunmasıdır. Kentlerde örgütlü kesimin büyüklüğü ve nüfus artışına paralel olarak marjinal kesimin doğma/gelişme olasılığı da artmaktadır. Marjinal iş piyasası şehre gelen nüfusun ekonomik bakımdan bütünleşme sürecinin başlangıcını teşkil eder. Bu kesimde işe girenler bir süre sonra ekonominin başka kesimlerine geçerek marjinal işleri yeni gelenlere bırakmaktadırlar.

1945–1950 yılları arasında Türkiye kentlerinin gelişmemiş, farklılaşmamış ve uzmanlaşmamış ekonomik yapıları kente göçen becerisiz, eğitimsiz, niteliksiz emek türünü istihdam etmeye hazır değildi. Ekonomik mekanda kendisine geçerli bir işlev bulamayan bu kesim ilk ortaya çıktığında sistemden atılsa bile bir verim azalması yaratmayacaktı, ekonomik anlamda marjinaldi. Ancak “çarpık sanayileşme” diye tanımlanan, dışa bağımlı gelişme biçimi sonucu ucuz işgücü gereksinmesi belirilmiş ve bu kesim örgütlü, modern hizmet ve üretimin kapsayamadığı alanlarda önemli işlevler kazanmış ve ekonomik anlamda marjinalliklerini yitirmişlerdir (Şenyapılı, 2004: s.212).

Marjinal işler özellikle kente kırsal alanlardan göç edenlerin örgütlü iş kollarında çalışabilecek bilgi ve eğitime sahip olamaması ya da var olan iş kapasitesinin kente göçenleri emecek düzeyde olmaması nedenleriyle ortaya çıkmaktadır. Bu kitleler toplumdaki küçük iş fırsatlarını değerlendirerek yaşama olanağı bulabilmektedir. Marjinal işler tek kişilik işlerdir ve bu işlere girişte kurumsal engeller bulunmadığı için girişi çok kolay olmaktadır. Oto siliciliği, simit satıcılığı, boyacılık, midye satıcılığı, işportacılık ve inşaat işçiliği başlıca marjinal iş kollarını oluşturmaktadır. Marjinal işler geçici, zaman içinde devamlılığı olmayan, belirli kurallara bağlanmamış, çalışana hiçbir sosyal güvence vermeyen işlerdir ve değiştirme oranı yüksektir.

Marjinal kesimin diğer önemli bir özelliği de düşük istihdam ve düşük gelir kavramları ile özdeş olmamasıdır. Yani marjinal kesimde yer almak mutlaka çok düşük gelir elde etmek olmadığı gibi, her düşük gelirli işi de marjinal kesim içerisinde değerlendirmek yanlıştır. Marjinal sektörün bugüne dek vurgulanan tanımlarından biri de örgütsüz yapısıdır. Gerek Bağ-Kur türü olanaklar, gerekse kesim içinde işçi arzı ve talebi arasında dengesizliklerin ve yasallaşma kaygılarının kesim içinde yarattığı dernek türü örgütler bu kesime örgütlü bir görünüm kazandırmıştır.

Kırdan kente uyum sürecinde, kentlileşme veya kentte yeniden toplumsallaşmaya ilişkin sorunlar göçen bireylerin yeni davranışlar (bilgi, beceri, tutum) ve yaşama biçimi geliştirmesini gerektirmektedir ki bu da eğitim ihtiyaçları olarak ortaya çıkmaktadır. Eğitim ayrıca ekonomik işlevi gereği bireylere meslek kazandırır, bu açıdan istihdamı sağlayarak ülke ekonomisine de katkı sağlar. İstihdam edilen bireyler toplumla daha kolay bütünleşirler. Eğitim alanında geçmiş yıllara göre çok büyük gelişmeler kaydedilmiş olmasına rağmen günümüzün teknolojisine ve bilgi toplumuna bağlı olarak oluşan nitelikli insan gücü gereksinmesine cevap vermekte yetersiz kalmıştır ve eğitim göstergelerinde kadınlar yönünden çok büyük dengesizlik görülmektedir.

4.2.2.2. Gecekondulaşma

1966 tarih ve 775 sayılı gecekondu kanununda “imar ve yapı yasalarına aykırı olarak, başkalarına ait arsa ve araziler üzerinde ve arsa sahibinin rızası olmadan yapılmış

yapılara *gecekondu* denir. Gecekondu tanımı içinde iki unsur dikkati çekmektedir: birincisi, başkasının arazisinin sahibinin rızası olmadan işgali; ikincisi hukuki aykırılıktır (Karaman, 1991:s193).

Gecekondu kırsal-kentsel etkileşim sonucu ortaya çıkan fiziksel ve sosyal koşulları yeterli olmayan yerleşim birimleridir. Göçle büyük kentlere gelenlerin kendi olanakları çerçevesinde ve izinsiz olduğu için bir gecede yaptıkları barınaklar, hem konutsuzluğa karşı bir zorunluluğu hem de bu anlamda bir masumiyeti ifade etmekteydi. Ancak günümüzde ne bu tür bir masumiyet, ne de tek odalı, bir gecede yapılabilen barınaklar söz konusudur (Gökçe, 1993: s.4).

Gecekondular tarımda pazara yönelik üretime geçişin göreceli olarak hızlandığı ve kentteki nüfus yığılmasının hızla artmasına karşılık çok yavaş bir sanayileşmenin gerçekleştiği toplumlarda ortaya çıkmıştır. Hızlı kentleşmenin yaşandığı gelişmekte olan ülkelerin özellikle büyük kentlerinde diğer köy ve kasabalardan gelen kitlelerin konut ihtiyacını karşılanamamaktadır. Gerek konut açığı gerekse kentsel kiraların yüksekliği bu grubun gecekondu yapımına yönelmesinin başlıca nedeni olmaktadır. Gecekondular kentsel imara açılmamış, altyapısı gerçekleşmemiş, uygun teknolojiye bağlı kalınmayarak yapılan konut türleridir (Tatlıl, 1992: s.50).

4.2.2.2.1. Türkiye’de Gecekondulaşmanın Gelişimi

Ülkemizde gecekondu olgusunun geçirdiği süreç incelendiğinde, ilk gecekondulaşmanın görüldüğü 1945–1950 döneminde barınma ihtiyacının giderilmesine yönelik olarak işgal edilmiş kamu arazilerinde akraba ve eş-dost/hemşehri desteği ile yapılan kötü koşullara sahip barınaklar olarak ortaya çıkmıştır. 1950–1960 yılları arasında gecekondu mahalleleri yerleşik bir düzen halini almış ve gecekondulular hukuki ve toplumsal varlıklarını kabul ettirmişlerdir.

Türkiye’de kentleşme hızının artmaya başladığı ilk yıllar olan 1950’li yılların başı aynı zamanda gecekondulaşmanın da yaygınlaştığı yıllardır. Bu dönemde yukarıda genel seyri ile açıklanan kentleşme süreci özellikle büyük kentlerde mekansal yarılanın ilk

örneklerini yaratmıştır. Bu dönem 1945 yılında Marshall yardımının tarım sektöründe yarattığı yapısal değişme ve bu değişimden etkilenen nüfus bundan sonra kentlerde barakalaşma olgusunu aşarak gecekondulaşmayı ortaya koymuştur (Şenyapılı, 2004: s.118). Ülkemiz’de bu yıllar aynı zamanda çok partili rejimin de başladığı yıllardır. Özellikle kırsal kesimden aldığı oy ve destek ile tek parti iktidarını sarsmış ve iktidara gelmiş olan Demokrat Parti, yine aynı yıllarda yaşanan kitlesel köyden kente göç olgusuna popülist bir yaklaşım sergilemiş, gecekondu yapımına karşı sert ve kesin bir duruş almaktan kaçınmıştır. İktidarın bu esnek tavrı gecekondu yapımını yaygınlaştırmıştır (Erman, 2004). 1950’lerde Demokrat Parti ve 1960’larda Adalet Partisi iktidarlara sırasıyla ülkeye hakim olan iktisadi kalkınmaya olan inanç, gecekondu halkının muhafazakar iktidar partilerini desteklemesi sonucunu doğurmuş, ve bu durum toplumla bütünleşme eğilimlerinin belirtisi olarak görülmüştür.

1960’lı yıllarda ise devlet ithal ikameci planlı kalkınma modelini benimsemiş, ve bu modelde gecekondu halkı ucuz iş gücü kaynağı ve tüketici olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Bu da yine devletin gecekondu oluşumuna karşı kesin bir duruş almasını engellemiştir. Gecekonduların varlığının devlet tarafından kabul edildiği ilk gecekondu yasası bu dönemde çıkarılmıştır. 1960’lı yılların sonuna kadar geçen süreçte gecekondulaşma ile ilgili yapılan araştırmalarda bu sorun geçici bir durum olarak algılanmış; gecekondulaşmanın geleneksel yaşamdan modern yaşama geçişte ortaya çıkan bir olgu olduğu algılanmıştır; bu çerçevede yapılan çalışmalarda gecekondularda yaşayan kırsal kökenli nüfusun zamanla kentlileşeceği düşünülmüştür. Yine bu dönemde ülkemizde kentleşme süreci batının XVIII. ve XIX yüzyıllarda yaşadığı kentleşme deneyimine benzetilmiştir.

1960 ‘lı yıllarda akademisyenlerin gecekondulaşma üzerine genel algısı kente göçenlerce kentlerin köyleştirildiği, ancak gecekondu toplumun da kentlileştiği (Yörükhan 1968: s.11) yönünde olmuştur. Bu çerçeve içinde gecekondu halkı homojen bir grup olarak görülmekte, bu grubu kentteki diğer insanlardan ayırtıran temel farklılık köylü özellikleri taşıması olarak sunulmaktadır. Böylece gecekondu, “kentli” ailelerden farklı “Öteki” olarak kurgulanmaktadır (Tok, 1999: s.44). Genel bir değerlendirme ile devletin özellikle 2. Dünya Savaşı’nın bitiminden itibaren gecekondu sorununun

çözümüne yönelik birtakım girişimlerde bulunduğu gözlenir. Çıkarılan yasaların caydırıcı, önleyici hükümlerinin de bulunmasına rağmen gecekondulaşmanın önüne geçilememiştir.

1970’li yıllarda ise kentlerdeki orta gelirli gruplar gecekondulaşma sahibi olmaya başlamışlardır; bu dönemde sosyal bilimler literatüründe gecekondulaşma olgusu farklı bir biçimde ele alınmış; gecekonduluların süreç içerisinde gelenekselden kırsal kültürden modern yaşama geçiş süreci içinde yaşanan geçici bir olgu olarak görme eğilimi terk edilmeye başlanmıştır. Bu dönemde gecekondulular sistemdeki çarpıklığın ve eşitsizliğin yarattığı sömürülen, kentsel hizmet ve olanaklardan yararlanmayan bir tabaka olarak ele alınmıştır. Gecekonduluların kentle bütünleşmek istedikleri, ancak kentsel yapının buna izin vermediği; ayrıca devletin politik yaklaşımının da bunu engellediği savunulmuştur. Örneğin *Eke*, kente göçenlerin kentsel yaşama katılımlarının kolay olmadığını savunmuş ve bu durumun kente göçenlerden kaynaklanmadığını aksine göçenlere yardımcı olacak politikaların üretilmeyişi bu durumu yarattığını savunmuştur. Kente göçenlere olanak yaratıldığında kentsel işlevlere katılabileceğini; olanakları ölçüsünde eğitim, sağlık başta olmak üzere kentsel hizmetlerden yararlandığını belirtmiştir. (*Eke*, 1981: s.67). Yine bu dönem hızlı kentleşmeye dikkat çeken *Kıray* (1970) gecekondulaşmayı “yavaş işçileşme” (Erman, 2004) olarak ifade etmiştir. *Kongar* (1973: s.80) gecekondulaşmayı kentsel tabakalaşma açısından ele almaktadır. Yine *Kongar* tarafından Altındağ gecekondularında yapılan bir çalışmada gecekonduluların ezilen ve ikinci sınıf olarak görülmek istenmedikleri, kentsel olanakların kendilerine de götürülmesini bekledikleri ifade edilmiştir (*Kongar*, 1992: s.213).

Şenyapılı ise, gecekondulaşma nüfusunun, gecekonduların ilk ortaya çıktıkları zaman gözlenen marjinal konumunun zamanla değiştiğini, hem üretim hem de tüketim alanlarındaki katılımları ile gecekonduluların ekonomik olarak toplumla bütünleştiklerini, ancak kentli kesim tarafından sosyo-kültürel boyutta kabul görmediklerini ifade etmektedir. Ayrıca, gecekondulaşma halkının kentle ekonomik bütünleşmesinin, sunduğu ucuz ve örgütsüz iş gücü ile ve kentli kesimden dışlanmasını telafi etmek için satın almaya yöneldiği tüketim malları yoluyla olduğuna dikkati çekmektedir (*Şenyapılı*, 1982).

1970'ler dünyada ve ülkemizde ekonomik bunalım ve bunun getirdiği politik sorunların yaşandığı bir dönem olmuş, toplum iki ayrı kutba ayrılmış, ülkede siyasal çalkantılar yaşanmıştır. Bu süreçte bir önceki döneme göre sosyal demokrat fikirler geniş taban bulmuştur. Bunun sonucunda gecekondulular merkez sağ partilerden çok eşitlik ve emek yönünde değişim talebinde bulunan sosyal demokrat ve sol ideolojilere kaymıştır (Erman, 2004). Artık gecekondular varolana uyum sağlamak yerine var olan düzeni değiştirmek isteyen “sakıncalılara” dönüşmüştür.

1970'li yıllar gecekondularda yaşayanların kırsal kültürü yaşatan ve homojen bir topluluk olarak değil, içinde pek çok sosyal, kültürel ve politik sosyal grupları barındıran heterojen bir yapı gösterdiğinin anlaşıldığı dönemdir. Toplumsal açıdan gecekonduların kentlerde sanayi alanlarının gelişimine bağlı olarak ortaya çıktığı; Türkiye'nin toplumsal yapısında varlığını sürdüren geleneksel ilişki ve kurumlara, kentsel yapı içinde yeniden işlev kazandıran bir işçi konutu türü şeklinde yaklaşıldığı görülmektedir.

1980'li yılların başından itibaren gecekondulu topluluk içinde etnik, mezhepsel ve coğrafi köken açısından farklılıklar taşıyan heterojen bir topluluk olmuş; gecekondularda yaşayan halkın özellikle mezhep temelli farklılaşmasını konu alan çalışmalar gündeme gelmiştir. Bu durum batı dünyasında hakim olmaya başlayan kimlik ve farklılıkların vurgulandığı post-modern söyleme denk düşmüştür.

Tansı Şenyapılı gecekonduların alanlarının gelişiminin sanayi alanlarının gelişimine bağlı olduğunu savunmakta, benzer düşüncüyü ortaya koyan *Mübeccel Kıray*'da “Az gelişmiş ülkelerde metropolleşme süreçleri” isimli makalesinde gecekondular için alt kent yani banliyö (suburb) ifadesini kullanmaktadır. Bu dönemde gecekondular mahallelerinde yaşayanların farklı coğrafi kökenlere sahip olmaları yanında farklı farklı mezhep ve etnik kökenden gelmeleri nedeniyle kültürel ve siyasal yapılarının da farklı olduğuna dikkat çekilmiştir. Böylece gecekonduluların kendi içlerinde de farklılıkları olduğu, zaman zaman bu farklılıkların birbiriyle çelişen hatta çatışan alt gruplar oluşturduğu ortaya konmuştur. Örneğin kimi gecekondular mahallesi için “İslamcı”, “radikal sol”, “alevi”, “kürt” “kürt alevi”, “sunni” v.b. kimlikler ön plana çıkarılmıştır.

Hatta bu durum 1990'lı yılların ortalarında bazı gazete ve televizyonlarda haber programlarında bile konu edilmiştir.

Bu söylemden hareketle gecekondulular üzerine yapılan saha çalışmaları da farklılaşmış; özellikle gecekondulu kadınların tutum ve davranışları üzerinde çalışılmıştır. Gecekondularda yaşayan kadınlar toplumsal yaşam içinde bir önceki dönemlerin aksine nesne olarak değil özne olarak algılanmıştır. Ayrıca gecekondularda büyüyen ikinci ve üçüncü kuşakların ortaya çıkması gecekondulu halkının kendi içindeki farklılığı da daha da derinleştirmiştir.

1980'li yıllar liberal politikaların uygulandığı çıkarılan gecekondulu afları ve gecekondulu arazisi üzerinde dört kata kadar bina yapılmasına izin verilmesi ile birlikte gecekonduluya formel konut piyasasında rant yolu açılmış; gecekondulu arazisi büyük kazanç getiren ticari meta haline gelmiştir. Bunun da "evvelden bir gecede gecekondularını yapıyorlardı; şimdi bir günde köşeyi dönüyorlar" diye halkın tepkisini çektiği basında sıkça ifade edilmektedir (Erman, 2004). Ülkemizde kentleşme bir yerleşim süreci ve fiziki çevre değişikliği olarak barınma, mesken bulma ve hizmet sorunlarıyla gelişmektedir.

Türkiye'nin genelinde gecekondulu sayısı 2 milyonu aşmıştır. 10 milyondan fazla insan bugün gecekondularda yaşamaktadır. Uzun süre Türkiye'nin büyük kentlerinde, hem gecekondulara hem de gecekonduda oturanlara geçici diye bakılmıştır. Fakat son yıllarda gecekondular gelişmiş ve kentlerin egemen ve kalıcı özelliği durumuna gelmiştir. Bugün Ankara'da nüfusun % 61'i, İstanbul'da nüfusun % 45'i, İzmir'de nüfusun % 43'ü gecekondulu türü yerleşimlerde oturmaktadır. Gecekonduların % 30'u sağlam, % 30'ı çürük, % 40'u onarılabılır durumdadır. 2/3'ünde su, % 40'ında da elektrik yoktur (Sevgi, 1988: s.129-130).

Büyük kentlerimizin çoğunda gecekondulu yerleşmeleri varlık gösterir. Bu tür konutlar özellikle kentlerin fiziksel mekanı üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Kente gelen bireylerin barınma gereksinimini gecekondulu alanlarından karşılamaya çalışmaları, gerçekte gelir yetersizliğinin ve kente olan yabancılıklarının bir sonucudur. Gecekondular

hızla kentleşen ülkelerin şehirlerinde kentin eski ve modern kesimleri arasında hem maddi hem de sosyal anlamda geçiş halindeki alanlardır. Bu açıdan bakıldığında; şehre göç edenler başlangıçta gecekondu alanlarında yaşamaktadır. Ancak ülkemizde sanayileşmenin temposundaki yavaşlık hem de güvenli ve yüksek gelir getiren işlerin azlığı gecekondu bölgelerini kısa süreli gecekondu alanları olmaktan çıkarmış ve kalıcı mekanlar haline dönüştürmüştür.

Kent merkezini çevreleyen gecekondu; barındırdığı düşük gelir grubundaki insanlara, kentin veremediği sosyal ve ekonomik güvenceyi, kendi içinde yaratmış olduğu değerler ve ilişkilerle sağlayabilmektedir. Belki de kırsal kesimden taşınmış bulunan akrabalık, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinin yarattığı enformal etkileşim bu güvencenin kaynağı olabilmektedir..

Gecekondu kültürü ara kültür, alt kültür, veya geçiş kültürü gibi isimlerle de anılmaktadır. Kente gelen bireyler sabit ve güvenceli bir iş ve konut bulamadıklarından kendilerine çeşitli güven mekanizmaları aramaktadırlar. Akrabalık, hemşehrilik gibi ilişkilere yönelmekte ve dolayısıyla bu ilişkiler içerisinde modern kent işlev ve toplumuna uyum sağlayamamaktadırlar. Gecekondu kültürünün bir diğer özelliği de giyim-kuşamın geleneksel izler taşıması ve aile içi (akrabalık) ilişkilerinin hakim olmasıdır. Gecekonduarda yaşayanlar büyük oranda marjinal işler gibi vasıfsız ya da terzilik, marangozluk, şoförlük, oto onarım işçiliği gibi sanayileşmemiş iş kollarıyla veya küçük devlet memurluğu, hasta bakıcılık gibi alt-orta tabaka işlerle geçimlerini sağlamaktadır (Kıray, 2003: s.20-21).

Bazı gecekondu alanları yalnızca dar gelirli konutları olabildiği gibi bazı gecekondu bölgeleri düşük statülü etnik gruplar, bazı bölgeler ise aynı yöreden gelen aileler içinde (Kırşehirililer, Sivaslılar gibi) farklılaşmaktadır (Kıray, 1982). Sevgi'nin İzmir gecekonduaları ile ilgili yapmış olduğu bir araştırmada, gecekonduaların % 35,03'ünde herhangi bir sorun olmamasına karşın, % 12,41'i su, %12,26'sında kanalizasyon; % 10,95'inde çevre kirliliği, %9,90'ında ulaşım ve %9,30'unda elektrik sorununun bulunduğunu ortaya çıkmaktadır (Sevgi, 1988. s.131).

İzmir kent bütününde sağlık hizmetleri ile eğitim kurumlarından yararlanmayı ilgilendiren sorunların düşük oranlarda kalmasına karşılık, kanalizasyon (% 41,69), su (% 32,02) ve ulaşım (% 18,43) gibi sorunlar yüksek oranlara ulaşmaktadır. Aynı şekilde gecekonduların içinde yer aldığı yerleşim alanlarında çevre kirliliği sorunu %10,95 iken, bu oran kent bütününde % 2,11'e düşmektedir (Sevgi,1988). Gecekondudan apartmana taşınmış aileler üzerinde bazı araştırmalar mevcuttur. Gecekondu yerine yaptırdıkları apartmanda yaşayan akraba aileler üzerindeki bir araştırmada gecekondudaki yaşıntının apartmana taşındığından bahsedilmektedir (Şenyapılı, 1992: s.208).

Kentlerde yerleşim alanlarını ilgilendiren sorunların yalnızca gecekondu bölgelerinde rastlanmaz; ancak çarpık kentleşmenin beraberinde getirdiği bu sorunların daha çok gecekondu bölgelerinde yoğunlaştığını kabul eden pek çok çalışma yapılmıştır. Gecekondular ve gecekondulaşma her ne kadar da birçok araştırmacı tarafından kentsel bir sorun olarak görülse de *Gökçe*'nin ifade ettiği gibi kentle bütünleşme de bir tampon mekanizma görevi üstlenmektedir (Gökçe, 1993: s.1). Gecekondulaşma kentle mekansal bütünleşmenin ilk basamağını oluşturmaktadır. Gecekondular yapısı gereği kırsal kesimden kentsel kesime transfer olan nüfusun kentlileşme ya da kentsel yaşamla bütünleşmesinde önemli rol oynar (Tatlídil, 1991: s55–56). Benzer bir düşüncüyü paylaşan *Acar* “İşçi konutu olarak gecekondu” adlı makalesinde gecekondu alanlarının işçiyi, memuru, küçük üreticiyi, marjinal çalışanları birbirine kaynaştırdığını (Acar, 1982: s.256); kente yeni göçenlerin, ilk işlerini genellikle akraba ve hemşerilerinin yardımı ile edindiklerine dikkat çekmiş bu tür dayanışma mekanizmaları içeren gecekondu alanlarının hem iş bulmayı hem de işsizlik dönemlerini atlatmayı kolaylaştırdığına dikkat çekmiştir.

1990'lı yıllarda yapılan gecekondu konulu çalışmalara da gecekondulaşmanın diğer yüzü ele alınmış; gecekondualarda yaşayan yoksul halk kitleleri ve yoksulluk üzerine çalışılmıştır. Yani gecekondu kente göçen ve kırsal kültürün hakim olduğu bir yaşam süren kesim olarak değil, kent yoksulu olarak ele alınmıştır. Bu dönem hem liberal politikaların etkisiyle yoksulluğun arttığı özellikle kentsel mekanda ekonomik temelli yarılımların görüldüğü bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Hemşehrileri tarafından dışlanan, enformel ilişki ağları içine girmeyi başaramayan, Doğu'dan zorunlu göçle gelip,

çok kötü durumdaki konutlarda kirada oturanlar gecekondularında ortaya konulmuşlardır. Ayrıca, gecekondular arazisinin giderek rantta açılmasıyla, kent çevresindeki arazi üzerinde artan bir rekabet ortaya çıkmış, bu durum da güçsüz kesimleri gecekondular yapma sürecinden dışlamıştır (Erman, 2004).

Kırdan kente göçün yoğunlaştığı 1950’li yıllarda ülke gündemine giren gecekondular olgusu başlangıçta düşük gelirli grupların barınma problemini karşılamak amacıyla ürettikleri geçici bir çözüm olarak görülmekteydi. Bugün gelinen noktada ise gecekonduların düşük gelirli grupların barınağı olmanın ötesinde farklı anlam ve işlevleri üstlendiği görülmektedir. Günümüzde gecekondular toplumunun karşımıza zaman zaman yasa dışı, bölücü siyasi örgütlerin kök saldıkları; hatta aşırı İslamcı çevrelerin de kök saldığı yerler olarak görülme eğilimi artmıştır. Ayrıca, günümüzde gecekondular denilince toplumsal düzeni, zaman zaman sistemi de tehdit eden grupların oluştuğu alanlar olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Bugün tinerci çocuklardan, sokak çetelerine, kapkaççılara kadar her türlü şiddetin ve yasa dışılığın adresi gecekondular olarak görüldüğü bilinmektedir. Gecekondular çevreleri için “varoş” kavramının ortaya atıldığı görülmektedir.

Varoşlu sözcüğü giderek günlük yaşamda ve özellikle basında, yaygın olarak kullanılan bir kavram haline gelmektedir. Akademik çevrede bu kavramı kullanan (örneğin, Ayata, 1996) ya da bu kavramı eleştirel olarak irdeleyen (örneğin, Etöz, 2000) çalışmalar ortaya çıkmaktadır. “Varoş” Macar asıllı bir sözcüktür, Türk Dil Kurumu sözlüğünde kent veya kasabada dış mahalle olarak ifade edilirken, Meydan Larousse’de şehir surlarının dışındaki mahalleler, çevre mahalleler olarak tanımlanmaktadır. Varoş bugün kenti çevreleyen dış mahalleler ve gecekondular mahalleleri için kullanılan bir terimdir. Günümüzde “varoş”lar ile uyuşturucu, terör, yıkıcı ve bölücü unsurlar, suç, şiddet arasında ilişki kurulmuş; “varoş”lular kentin üst gelir gruplarını tehdit eden unsurlar olarak algılanmaktadır. Günümüz kentlerinde toplumsal şiddet, suça eğilim, sosyal dışlanma, yoksulluk, işsizlik, aile içi şiddet gibi toplumsal bozulmanın adresi olarak “varoşlar” gösterilmektedir. Bu kurgulamada “kentli” “varoş” luyu bir öteki olarak algılamaya başlamış, böylece kentsel mekânda “varoş”lular ile “kentli” ler arasında derin bir yarıma ortaya çıkmış; ya da var olagelen yarıma derinleşmiştir. Kısacası, “varoşlu”

şemsiyesi altında şiddet ve toplumsal düzensizlik, İslamcı köktencilik ve yasa dışı bölücü sol olarak sisteme karşı siyasal tehdit ve kültürel olarak yetersiz olma durumu biraraya getirilmektedir.

Günümüzde gecekondu mahallelerinde yaşayan kitleleri kentsel olanaklardan ve kentin sunduğu hizmetlerden yararlanan ancak “kent kültürünü ve estetiğini” benimsememiş kitleler olarak görme eğilimi de artmıştır. Kentsoylular gecekonducuları yeni bir dejenere kültür yaratmakla ve yozlaşma ile suçlamakta “varoş kültürü” adı altında gecekondu mahallelerinde yaşayanların benimsediği değer yargıları ve tutumları eleştirmektedir.

Gecekondu mahallelerinin zaman içinde birbirlerinden farklılaştıkları, kimisinin apartmanlara dönüşerek kentin formel konut piyasası içine katıldığı, kimisinin tipik gecekondu mahallesi özelliklerini koruyarak varlığını sürdürdüğü, kimisinin ise eskiyerek, bozularak en yoksulun sığınma mekanları haline geldiği gözlemlenmektedir. Buna paralel olarak, kimi gecekondulu apartman ya da bir/bir kaç gecekondu sahibi olurken, kimisi ise gecekonduda kirada oturmaktadır. Ayrıca gecekondu halkı kendi içinde de hiyerarşik olarak bölünebilmekte, böylece kentliden ayrılan gecekondulu süreç içinde kendi içinde de farklı bölünmeler yaşamaktadır..

Günümüzde Batı ülkeleri başta olmak üzere, kapitalist dünyada zengin ile yoksul arasındaki uçurum artmakta; toplumun avantajlı kesimi korunaklı, dışa kapalı, ve yüksek teknoloji ve özel güvenlik görevlileriyle korunan konut çevreleri, özel hastaneleri, özel okulları, özel sağlık ve yaşam sigortaları ile kendi yaşam mekan ve kurumlarını oluşturmakta, yoksullarla olan ilişkilerini en aza indirmektedir. Varoştan yayılan şiddet ve kişi güvenliğine olan tehdit söylemi, bu yöndeki gelişmeleri desteklemektedir. 1950'lerin kentle bütünleşemediği, köylü değerleri ve yaşam biçimini koruduğu için “kentli” tarafından toplumun modernleşmesi önünde bir engel olarak görülen gecekondu halkı, bugün “varoşlu” adı altında “kentliler” tarafından giderek kendi dışlarına itilmektedir.

4.2.2.3. Çevre Sorunları

Çevre; insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır. Bu bağlamda çevre kirlenmesi, bütün dünyada zarar derecesi bakımından en önemli ekolojik sorunlardan biridir. İçinde bulunduğumuz yüzyıl gerek nüfus artış hızının yükselişi gerekse kentleşme hızındaki artışla beraber insanın doğa ile kurduğu ilişkiyi bozmaktadır. Artan nüfusun gıda başta olmak üzere konut, ulaşım gibi ihtiyaçlarının karşılanması sorununu gündeme getirmektedir. Yine artan nüfus beraberinde altyapı problemlerini yaratmakta, plansız sanayileşme, düzensiz kentleşme çevre problemlerinin temel kaynağını oluşturmaktadır. Bununla beraber; tarımda verimi arttırmak için kullanılan kimyasal maddeler, çevresel önlemler alınmadan kurulan sanayi tesisleri, kişi başına düşen enerji, su, gıda artışı, orman alanlarının ve doğal bitki örtüsünün tahrip edilmesi, motorlu araç kullanımındaki artış, kalitesiz yakıt kullanımı, katı atıklar, sulak alanların, akarsu ve göllerin kuruması, aşırı otlatma, kirli suların sulamada kullanımı, yanlış arazi kullanımı çevre problemlerinin başlıca kaynakları olarak gösterilebilir.

Buradan yola çıkarak çevre kirliliğinin özellikle son 50 yıldır meydana gelen teknolojik gelişmenin ve onun paralelinde gelişen sanayileşmeye koşut olarak ortaya çıkan temel problemlerden birisi olduğu söylenebilir. Bu ekseninde çevre sorunlarının temel kaynağının hızlı nüfus artışı ve bu paralelde artan nüfusun gereksinimlerinin karşılamasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu bağlamda çevre sorunları nüfus artışı ve kentleşme hızının yükselişi ile eş zamanlı ortaya çıkmıştır ve dünyanın ekolojik dengesinin bozulmasına neden olmaktadır. Ancak çevre kirliliğini yaratan insan faktörü aynı zamanda kirliliği engellemek adına da önemli bir faktör olmakla beraber bu konuda sanayileşmiş ülkelerin teknik bilgi ve araçlara sahip olduğu da görülmektedir.

Hava ve su kirlenmesi, kıyıların yağmalanması, kentlerin kirliliği, trafik sıkışıklığı, yaya haklarının çiğnenmesi, konut ve işyeri yapımının açık ve yeşil alanları

alabildiğine daraltması, tarım topraklarının, doğal ve tarihsel değerlerin zarar görmesi, bu tür bir kentleşmenin doğrudan sonuçlarıdır.

Kentleşmenin neden olduğu başlıca çevre sorunları arasında verimli tarım arazilerinin yerleşim alanlarına dönüştürülmesi gelmektedir. Zaten sınırlı olan tarım arazileri plansız kentleşme süreci içinde yerleşime açılmıştır. Hızlı nüfus artışı ve kentleşme süreci sonrasında daha fazla kaynak gereksinimi ortaya çıkar. Bu süreç doğal kaynakların da bir süre sonra yok olması tehlikesini ortaya çıkarmaktadır.

Kentleşme atmosfer, litosfer ve hidrosfer üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Kentleşme sonucu ortaya çıkan yapılanma aşırı ısınmaya neden olmaktadır. Örneğin kentsel alanlarda yapılar gün boyu depoladıkları enerjiyi geceleri serbest bırakarak sıcaklıkların yükselmesine neden olmuştur. Aşırı yapılaşma rüzgarın esiş yönü üzerinde etki yaparak bitki örtüsüne zarar vermektedir.

Günümüzde dünyadaki toplam arazinin yaklaşık %1'ini kentler kaplamaktadır. Kentsel genişlemenin bugünkü hızıyla devam etmesi dünya üzerindeki yaşanabilir yerlerin azalmasına neden olacaktır. Kentleşmenin özellikle sahil şeridini mekan olarak seçmesi, bazı canlı türlerine yaşam alanı oluşturan bu yerlerin insanlar tarafından istilâ edilmesine yol açmıştır (Dünyada yaklaşık 1 milyar insan sahil şeritlerinde yaşamaktadır). Kıyılardaki bu durum hem su hem de karasal ortamlardaki yaşamı olumsuz etkilemektedir.. Bitki ve hayvanların doğal yaşam alanlarını kaybetmeleri zamanla bazı türlerin yok olmasına neden olmaktadır. Kentleşme toprak üzerinde de olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Kentsel yapılanmalar toprak yüzeyinin çimento, asfalt ve binalarla kaplanmasına yol açmaktadır.

Hava kirliliği kentlerin temel sorunlarından birisidir. Yapılan araştırmalara göre dünyada 1,1 milyardan daha fazla insan oldukça kötü havaya sahip şehirlerde yaşamaktadır. Şehirlerdeki hava kirliliğinin ana nedenleri endüstriyel gazlar, araçlar ve enerji üretiminin neden olduğu kirlenmedir. Hava kirliliği hava ortamındaki kirletici unsurların havanın kendini temizleme kapasitesini aşması sonucu meydana gelmektedir. Bu açıdan hava kirliliği toz, duman, koku, su buharı gibi kirletici unsurların insan ve

diğer canlılar ile eşyalara zarar verecek miktarlara yükselmesi olarak tanımlanabilir. 1990 yılında 580 milyon olan dünyadaki motorlu araç sayısının 2010 yılında 816 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bugün dünyadaki toplam otomobilin %70'i OECD ülkelerinde bulunmaktadır. ABD'de otomobillerin yol açtığı çevre kirliliğinin verdiği maddi zarar 93 milyon dolardır. Dünya Bankasına göre Çin'de hava kirlilinden her yıl 1.9 milyon kişi ölmekte idi ve yine hava kirliliğine bağlı olarak akciğer kanseri oranı 1998 yılından itibaren % 18.5 oranında artmıştır (Çepel, 2003: s.23).

Bütün dünyada başta karbondioksit olmak üzere diğer sera etkisi yapan gazların kontrolsüz biçimde artan emisyonları sonucu küresel iklim değişikliği ve dünyanın her geçen gün ısınmasıyla karşı karşıya kalmaktayız. Sera etkisi yapan gazlar yoğunlaşarak güneş ışınlarının uzaya geri dönmesini engellemektedir. Dünyanın ortalama sıcaklığının 15 °C civarında olduğu bilinmektedir. Bazı sera gazları olmasaydı, dünyanın ortalama sıcaklığı -18 °C olacaktı. Bu gazlar aynı zamanda, dünyada yaşanabilir bir iklim olmasını sağlamaktadır. Ancak atmosferdeki artan karbondioksit miktarı bir seradaki cama benzer şekilde güneş ışınlarının yeryüzüne gelmesine neden olurken tekrar atmosfere dönmesini engellemektedir (Özey, 2001:s.124). Nüfusu birkaç milyonu bulan sanayileşmenin geliştiği kentler hava kirliliği ve sıcaklık yönünden çevreye göre çok fazla olan adeta birer sıcaklık adaları ve kirlilik merkezleri halindedir. Kentlerde kullanılan fosil atıklar, bu kirliliğin ana kaynağıdır. Özellikle orta enlem kentlerindeki sıcaklık artışı, buradaki nüfusun ve sanayi tesislerinin enerji gereksinimini karşılamak için kullanılan fosil yakıtlardan kaynaklanır. Bu sıcaklık, kentlerde kent sıcaklık adası olarak tanımlanan sıcaklık artışına neden olur. Yine kent yüzeyinin çok fazla güneş radyasyonu absorbe etmesi hem gelen radyasyonun hem de yansıyan radyasyonun büyük bölümünü tutar bir bütün olarak kent yüzeyi hem büyük termal kapasiteye hem de iletkenliğe sahiptir, böylelikle gündüz depolanan sıcaklık gece sırasında verilir. Bundan başka kentlerde bitki örtüsünün zayıf oluşu, sanayi tesislerinin çalışması, ticari yerlerin ve meskenlerin ısıtılması kentsel alanlarda sıcaklığın yükselmesine neden olmaktadır (Atalay, 2008: 732).

Dünya genelinde kullanılabilir suya ulaşma oranı toplam dünya nüfusu içinde % 82'dir. Bu oran sanayileşmiş ülkelerde % 99, gelişmekte olan ülkelere % 66, Afrika'da % 38, Asya ve Pasifikte % 63, Latin Amerika, Karaibler ile Kuzey Afrika ve Orta

Doğu'da % 77' olup; ülkemizde ise bu oran % 90'dır. Diğer taraftan kişi başına günlük ortalama kentsel su tüketim standardı 150 litre olarak kabul edilmektedir. Dünya genelinde bölgelere göre kişi başına su tüketim miktarları sanayileşmiş ülkelerde 266 litre iken Afrika'da 67, Asya'da 143, Arap ülkelerinde 158, Latin Amerika'da 184 litre olarak gerçekleşmektedir. Türkiye'de ise kişi başına günlük su tüketimi ortalama 111 litredir. Bu oran İstanbul için 125 Ankara için 141 lt/gün/kişi olarak hesaplanmaktadır (http://www.yerelnet.org.tr/yerel_hizmetler/su_atiksu).

Kentleşme sonucunda ortaya çıkan en önemli problemlerden biri de su kaynaklarında meydana gelen kirlenme ve azalmadır. Özellikle büyük kentlerde yapılan aşırı su tüketimi su kaynaklarını tehdit eder boyutlara ulaşmıştır. Günümüz dünyasında yaklaşık 1 milyar insanın temiz ve sağlıklı suya ulaşamadığı tahmin edilmektedir. Sağlıklı suyun giderek azalması beraberinde ürkütücü sonuçlar getirmiştir. Kentlerde yaşanan çarpık yapılanma suyun hidrolojik döngüsünü de bozmaktadır.

Yapılan araştırmalar Dünyadaki mevcut çevre kirliliğinin % 50 'sinin, son 35 yılda meydana geldiğini ortaya koymaktadır. Kentleşme hareketi ile birlikte gerek kentlerde nüfusun artması, gerekse artan nüfusla beraber motorlu taşıma araçlarındaki artış gürültü kirliliği sorununu da beraberinde getirmiştir. Yine motorlu taşıt kullanımındaki artışla beraber artan nüfusun karşı karşıya olduğu bir diğer problem trafik kazalarıdır. Trafik kazaları insan kaybı yanında maddi kayıplara da neden olmaktadır.

Hızlı nüfus artışı ve kentleşmenin yol açtığı çevre sorunları ülkemizi de büyük ölçüde tehdit etmektedir. Türkiye, dünyada doğal dengenin bozulduğu, erozyonun tüm şiddeti ile yaşandığı ülkelerin başında gelir. Türkiye'deki en önemli çevre sorunu arazi degradasyonu (arazi bozulması) ve bunun sonucu olarak toprakların aşınması, toprakların tamamen aşındığı sahalarda ana materyalin aşınmaya devam etmesidir. Türkiye'de arazisinin yaklaşık yarısında çeşitli derecede erozyon olayları devam etmektedir. Bunun anlamı, Türkiye arazisinin yarısının potansiyelinin kaybolması demektir.

Türkiye, OECD ülkeleri arasında en yüksek nüfus artış oranına sahiptir. Birleşmiş milletlerin yaptığı nüfus tahminlerine göre, Türkiye nüfusunun 2025 yılında 92 milyona

yükselmesi beklenmektedir. Bu durum Türkiye'nin bugün olduğu kadar, gelecekte de çevre sorunları ile karşılaşacağının bir göstergesidir. Öte yandan, kentlerde dikey yapılaşmanın çoğalması ve yeşil alanların yetersizliği, kentlerin betonlaşmayla özdeşleşmesi, bir yanda çok katlı binalar diğer yanda derme çatma ve estetikten yoksun baraka tarzı yapılar kentsel alanlarda estetik yapıyı bozmaktadır. Köylerden kentlere doğru hızlı bir nüfus akımı olduğu bu nüfus artışı sebebiyle ortaya çıkan çevre bozulmaları da yadsınamaz. Kırsal alanlardan devamlı akıp gelen insanlar, şehirlerimizin her yıl % 8 oranında büyümesine neden olmaktadır.

Böyle hızlı nüfus artışı sonucu, şehirler gecekondu mahalleriyle çevrelenmekte; şehir nüfusunun büyük bir kısmı, derme çatma konutlarda barınmaya çalışmaktadır. Kent bilimci Keleş'e göre; büyük şehirlerimizde konut açığının en önemli sonuçlarından biri olan gecekondulaşmanın önemli bir çevre sorunu olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin; İstanbul ve İzmir nüfusunun % 55'i Ankara'nın % 71'i gecekonduarda yaşamaktadır. Türkiye'de yıllık konut gereksinmesi 300 bin kadar olduğu halde, inşaat sektörü bunun yalnız üçte birini karşılayabilmekte; aradaki açık, gecekondu yapımı ile giderilmektedir.

4.3. KENT KÜLTÜRÜ VE KENTLİLEŞME

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre kültür (ekin, eski dilde hars) kavramının tanımı şu şekildedir: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür (TDK sözlüğü). Kültür, toplumun ve insanların sosyal olarak kuşaktan kuşağa aktardığı maddi ve manevi ürünler bütünü, sembolik ve öğrenilmiş ürünler ya da özellikler toplamı şeklinde ifade dileyebilir.

Sosyolojik olarak, bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü o toplumun kültürüdür. Kültür kuşaklar boyunca toplumun kazandığı deneyimlerin birikimi ile oluşan bir üründür; bir toplumun kültürü, o toplumun hafızasını oluşturur. Kültür dinamik bir karaktere sahiptir. Aynı zamanda bir toplumda zaman içinde değişebileceği gibi toplumdan topluma farklılık gösteren bir olgudur. Kültür, hem

toplumsal dayanışma ve uyumun nedeni, hem de sosyal çatışmaların kaynağı ve su üstüne çıktığı bir alandır (Erol, 1994: s.344).

Kültür bir toplumdaki bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve diğer tüm yetenek ve alışkanlıkların meydana getirdiği karmaşık bir bütündür. Bir yandan, insanı bireyleştirip, onun hareketlerine, tavır ve davranışlarına, toplumun diğer üyeleri tarafından “beklenebilir” ve “anlaşılabilir” niteliği kazandırırken; diğer yandan, bireyleşen insana biz duygusunu da vererek, toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunur (Erdoğan, 1991: s.9).

Bireysel açıdan ele alındığında yargılama, zevk ve eleştirme yeteneklerinin, öğrenme ve tecrübeler yoluyla geliştirilmiş olan biçimine o kişinin kültürü denir. Bireyin edindiği bilgileri anlatmak için günlük konuşma dilinde kültür sözcüğü kullanılır.

Kentleşme sadece, çok sayıda insanın farklı bir işbölümü içinde belirli yerleşme merkezlerinde yoğunlaşması anlamına gelmez. Kentleşme, toplumun ekonomik ve sosyal yapısındaki değişmelerden doğan ve bu değişmelerin görülebilen bir sonucudur. Ancak, kendisi bir sonuç olan kentleşme, oluşum sürecinin başlaması ile birlikte, kendisini yaratan toplumsal değişmeyi etkileyen ve bütünleşmeyi gerçekleştiren önemli bir unsur olarak nitelediğimiz “kültür” de bunun bireyler tarafından özümsemesinde ve en genelde de, yaşam biçiminde farklılaşmalara neden olan bir olgu şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Erdoğan, 1991: s.9).

1950’li yıllardan sonra ülkemizde hızlanmaya başlayan kentleşme hareketini inceleyen kimi çevrelerde, kentlere göç eden bireylerin belli bir süreçten sonra kentlileşeceği, yani geleneksel-kırsal yapıdan, modern-kentsel yapıya bir geçiş yaşanacağı tahmin edilmişti. Ancak kentleşme hızı beklenenin üzerinde olunca, kentin bürokratik ve toplumsal alt yapısı göç eden bireyleri eritemedi ve dolayısıyla göçenler kent kültürünü içselleştiremediler. Hatta pek çok araştırma da kentlerimizin giderek köyleştiği ifade edilmiş, kentlerde oluşan yeni toplumsal yapıyı ifade etmek için köy-kent, konu-kent ifadeleri kullanılmıştır. Bu açıdan yaklaşıldığında kent kültürünü ve kentsel bütünleşme sorununu ortaya koyan çalışmalarda da farklı yaklaşım biçimlerinin

olduğu görülmektedir. Şöyle ki 1980’li yıllara kadar yapılan çalışmalarda kentsel bütünleşme ve kırsal alanlardan kentlere göçenlerin kentlileşme biçimi ve bu sürece yaklaşım da değişikliğe uğramıştır. Çünkü bu döneme kadar yapılan çalışmalarda köyden kente göç sonucunda gelen bireylerin süreç içinde eriyeceği ve kentlileşeceği düşünülmüştür. Özellikle gecekondulu yurttaşları ne kentli ne de köylü, ikisi arasında yeni bir alt kültür olarak, yani modern ile geleneksel arasında kalan kitleler olarak tanımlama eğilimi vardı.

Bu süreçte gecekondulu insanı toplumsal değer ve alışkanlıkları bakımından bir ucu köyde, öbür ucu kentte iki aile tipi arasında bir geçiş durumu gösterir. Bu kurumun yapısında ve görevlerinde, köy ailesi özellikleri ile kent ailesi özelliklerinin bir arada bulunması, onu kendine özgü bir tür yapmıştır (Yasa 1970: 10). Bu açıdan “gecekondulu ailesi” Türkiye’nin belirli bir döneminin toplumsal yapı koşullarında ortaya çıkmış ve yine bir süre sonra ortadan kalkması beklenen kendine özgü nitelikleri olan bir aileydi. Yasa 1973 tarihli makalesinde gecekondulu ailelerinin kentteki maddi kültür öğelerini kolaylıkla benimsemelerine karşın, değerlerinde aynı hızla değişimin gerçekleşmemesinden yakınmaktadır: “...birtakım manevi değerler görevlerini tamamladıkları halde, taşınmış kalıntılar halinde hala yaşamaktadır. Bunları söküp atmak, herhangi maddi bir kültür öğesini söküp atmaktan çok daha zordur” (Yasa 1973: s.45). Gecekondulu ailesi köyle kentin arasına sıkışmıştır; ya kentli olup kurtulacak, ya da köylü kalarak mutsuzluk yaşayacaktır: “Gecekondulu ailesi 'araf'da bekleyen bir ailedir” (Yasa 1973: s.46) ama yine de eninde sonunda kentli olacağı beklenmektedir.

1980’li yılların başına kadar yapılan ve kent kültürü ile gecekondulu kültürünü karşılaştıran çalışmalarda öne çıkan diğer bir konu da “kentsoylu aileler”in gecekondulu aileleri ile karşılaştırılması ve bu karşılaştırmalarda aile büyüklüğü, çocuk sayısı, giyim-kuşam biçimleri, evlerin kat ve oda sayısı ile hijyenik durumu, nerede ve nasıl yemek yendiği gibi konular olmuştur. Böylelikle kente göç edenlerin kentle bütünleşme dereceleri ortaya konmuştur. Bunun karşıtı olarak “kent kültürü” sinema-tiyatroya gitme, gazete okuma alışkanlığı, modern kılık kıyafet giyme, konserlere gitme şeklinde dar bir alanda ele alınmış ve bunlara yapan bireyler üzerinde kentli kurgusu yaratılmıştır. Bu

açıdan gecekondulu sadece kent kökenlilerden farklı olarak görülmemekte aynı zamanda “köylü zevkleri” ve yaşam tarzından dolayı aşağıda görülmektedir.

1950’li yılların başında kente göçenin kendisini kent yaşamına uyarlamak için geçirdiği süreç çok uzun ve sıkıntılıyken, 1980’li yılların başından beri yaşanan ikinci büyük göç dalgasıyla kente gelenlerin yaşadığı süreç göreceli olarak daha kısa ve daha az sıkıntılıdır. Çünkü 1980’lerden itibaren adına 2. sanayi devrimi denilen yeni bir üretim tarzı ile karşı karşıya kalınmıştır Bu yeni üretim tarzı, ilk sanayi devriminin ürünü olan kentlerin “klasik” yapısını köklü bir değişime uğratarak, yerine yepyeni bir kent olgusuna bıraktığı bir süreçtir. Buna ek olarak Türkiye kentleri 1980’li yıllara kadar kente göçenler tarafından yaratılan dönüşümle, yeni göçenler için yabancı olmamakla bir sosyo-kültürel yapıyı bünyesine katarak içselleştirmiştir.

4.3.1 KENTLİLEŞME KAVRAMI

Toplumsal değişme, toplumu oluşturan tüm ilişkileri ve bu ilişkilerden oluşan tüm kurum ve yapılarıdaki değişimleri içine alan bir süreçtir. Toplumsal değişme kültürel değişimleri de beraberinde getirir. Kentleşme, kentsel yaşam deneyimi içinde elde edilen bir kültür birikimidir; kentlerde yoğunlaşma nedeniyle nüfusun ekonomik ve sosyal bakımdan kırsal özelliklerinden arınarak kentin özelliklerini kazanması süreci olup ekonomik ve toplumsal anlamda kent yaşamına uyumdur. Kentleşmeye bağlı olarak kırsaldan kente göçen nüfusun, ekonomik ve sosyal bakımdan kentsel özellik göstermesi kentleşme olarak tanımlanabilir. Kentleşme hareketi toplumsal değişmeye neden olmaktadır.

Kentleşmenin iki boyutundan söz edilebilir: Ekonomik açıdan kentleşme, kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerle sağlıyor duruma gelmesiyle gerçekleşir. Sosyal açıdan kentleşme ise, kırsal kökenli insanın çeşitli konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve kültürel değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşmektedir (Kartal, 1983: s94). O halde kentli olmak demek ekonomik anlamda kente özgü bir işte çalışmak, sosyal anlamda kente özgü davranışlar geliştirmesidir. İlerleyen süreçte kente göçen birey ekonomik anlamda kentle bütünleşse de sosyal

bütünleşmenin daha yavaş ilerlediği görülmektedir. Günümüzde kentlerin büyüyen yapısı içinde anakent olgusuna doğru ilerledikçe kentsel çevrelerde eski kent dokusu giderek bozulmuş ve kentlerin sosyal yapısı büyük bir değişim yaşamıştır.

“Kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratma sürecine kentlileşme denir” (Kartal,1982: s.268, Keleş, 1980: s.50).

Kentleşmenin, insan tutum ve davranışlarında bir değişmeye neden olması, kente göç edenlerin kent kültürünü özümsemeleri, kentin hayat biçimini yaşamaları kentlileşme sürecini oluşturur (Bayhan 1997: s.178). Ülkemiz kentlerinde plansız bir gelişme söz konusudur. Çarpık/düzensiz kentleşme olarak da tanımlanan bu gelişme, özellikle büyük kentlerde, kent nüfusunun belli bir bölge veya mahallede yığılmasına neden olmaktadır. Bunun nedenlerinin başında, sanayi kuruluşlarına olan yakınlık/uzaklık, ulaşım olanakları, kentin fonksiyon alanları, eski kent merkezinin çekiciliği yanında idari kuruluşların bulunup bulunmaması gibi faktörler olumlu ya da olumsuz yönde etki etmektedir.

Kentlileşme, bir yandan kentin bireye iş, eğitim, sağlık, ulaşım, konut gibi ekonomik ve sosyal olanaklar sunması diğer yandan da bireylerin bu olanaklardan yararlanması sonucunda bireylerin eğitimsel, ekonomik, sosyal ve siyasal bakımlardan tutum, davranış ve değer yargılarında bir değişim gerçekleştirmeleri sürecidir. Toplumsal bir değişime uyum ve bu değişimle bütünleşmedir. Kısaca kente göç eden nüfusun yeni koşullara uygun ilişkiler biçimi geliştirerek kentin bir ögesi olma sürecidir (Erkan, 2002, s:20).

Kentlileşme, bir kültür değişimi ve/ veya toplumsal uyum olarak kırdan kente göç sonucu kişinin kente özgü işlerde çalışması, hem kente özgü davranış kalıplarını benimsemesi, hem de kentin sunduğu tüm olanaklardan yararlanması yönünde bir değişim olarak tanımlanabilir (Güçlü, 2002: s.14). Bir yaşam biçimi olarak hem

karmaşık ve sosyal hareketliliğe açık olma, hem de yaşam içinde çok daha etkin olma eğilimidir (Tatlídil, 1982: s.58).

Kente göç edenler açısından yaklaşıldığında göçün birey ya da grupta bir kültür değişimi yarattığı söylenebilir. Sadece kente göç edenlerin bir kültür değişimine maruz kaldıklarını söylemek yeterli değildir. Günümüz kentlerinin kültürü, farklılıkları, eşitsizlikleri, çoğulculuğu bünyesinde taşıyan heterojenik kentlerin kültürüdür. Kentler farklı kültürlerin, farklı yaşam biçimlerinin mekânıdır. Kentte yaşayan her bir kentli kenti kendine göre başka açılardan ve kısmen algılamaktadır. Kentli olma ve kentlilik bilinci düzeyi farklı düzeyde ortaya çıkmaktadır.

4.3.2. KENT KÜLTÜRÜ VE KENT KÜLTÜRÜNÜN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Kentleşme sürecini inceleyen pek çok araştırmada kırsal çevrelerden kentlere daha iyi bir sosyal yaşam ve daha iyi bir ekonomik kazanç elde etmek için gelen bireyler kentin hazır olmayan sosyo- ekonomik altyapısı içinde aradıklarını tam olarak bulamadıklarını, ancak geldikleri yerlere kıyasla yaşam koşullarında bir iyileşme olduğunu göstermektedir. Ayrıca kente göçen bireyler uzun süre kırsal ile kent arasında bir bocalama devresi de yaşamakta; köyden birden bire kopamamaktadırlar. Bir yandan kente kökleşmek için çabalanırken; bir yandan da köyle ilişkiler sürdürülmektedir. İşte kentleşme dediğimiz olgu bu süreçte karşımıza bir sorun olarak çıkmaktadır.

Günümüzde modern toplumun en belirgin özelliği, çok sayıda uzmanlaşmış ve özel bilgi ve becerilerle donanmış bireylerin, işbölümü halinde sanayi ve hizmetler sektöründe çalışmalarıdır. Başka bir deyişle, kırsal nüfusunun hemen hemen tümünün tarımsal üretimde bulunmasına karşılık, kentsel nüfus da çalışanların tümü, tarım dışında sanayi, ticaret, teknik hizmetler, yönetim ve diğer meslek dallarında üretimde bulunmaktadır.

Kentsel yaşam içerisinde, toplumsal farklılaşma ve katmanlaşma çok daha yoğun ve karmaşıktır. Bireyler arası ilişkiler çok daha geniştir. Başka bir ifadeyle birey, kırsal

topluma göre daha fazla insanla ilişki içerisindedir. Bu durum pek çok sosyal bilimci tarafından kent toplumundaki bireyler arası ilişkilerin daha kısa ömürlü ve kır toplumsal yaşamında görüldüğünden daha az samimi ve daha az içten olarak yorumlanması sonucunu doğurmuştur.

Kentsel ailede bireyin yetişmesi için gerekli bilgi ve beceriyi verecek kurumlar ailenin dışındaki örgütlerle ve eğitim kurumlarınca gerçekleştirilmektedir. Eğitim kurumları; işbölümünün gereği olarak farklı meslek dallarına uygun bilgi ile donatılmış bireyler yetiştirmektedir. Dolayısıyla kentsel ailede eğitim ve uzmanlaşma aile dışında gerçekleşmektedir. Oysa kırsal toplumda; meslek edinmede örgün eğitim kurumlarından çok aile etkilidir; yaşa ve cinsiyete dayalı kesin bir işbölümü vardır. Bu açıdan bakıldığında kentlileşme; bir yaşam biçimi olarak hem karmaşık ve devingen hem de sosyal hareketliliğe açık olma eğilimindedir.

Öte yandan bireyin aile dışında kurduğu ilişki ve etkileşimler aile bireylerinin de farklılaşmasına neden olmuştur. Çünkü birey aileden çok zamanını dışarıda geçirmektedir. Toplumun devamlılığı sağlayıcı ilişkiler ve kültür aktarımı da evin dışında, kitle haberleşme araçlarına geçmiş durumdadır. Basın, yayın tiyatro, müzik v.b. her güç değişerek, yenileşerek toplumun zenginliğini oluşturmaktadır. Çağdaş kent toplumunun en belirgin özelliklerinden bir diğeri; kır toplumuna göre, evrensel nitelik gösteren etkileşimlere ve değişimlere açık olmasıdır. Ailede geleneksel bağlar çözülmüş, aile otoritesi aile fertleri arasında bölüşülmüş durumdadır, kadın da üretim hayatına katılabilmekte ve ücretli bir işgücü oluşturabilmektedir. Ancak kırsal toplumda geleneksel geniş aile tipi egemendir; ailede otorite ve karar verme yetkisi evin en yaşlı erkeğinin ya da babanın elindedir. Bu açıdan bakıldığında kent insanı kırsal insandan çok daha açık görüşlü ve geleneklere daha az bağımlıdır.

Kırsal kesimde etkin olan informal eğitimidir, siyasetin alt sistemleri olan siyasi partiler, sendikalar, dernekler organize olamamıştır (Kızılcıkelik, 1999: s.126). Kentsel kesimde ise, nüfusun artması, mesleki anlamda uzmanlaşmanın artmasını zorunlu kılmaktadır. Kent ortamları heterojen olup kentler, evrensel değerlere yönelik bir kültürdür ve bünyesinde farklılıkları barındırmaktadır. Kentliler yeniliklere ve yabancı

metalara, olaylara ve düşüncelere uyum gösterirler (Tatlídil, 1992: s.58). Cemiyet karakteri gösteren kentsel kesim, ikincil toplumsal ilişkilerin yaygın olduğu, kişisel olmayan, biçimsel ilişkilerin olduğu yerleşim birimidir. İnsanlar arasında etkileşim alanının geniş olduğu kentsel alanlarda kısa süreli ve resmi etkileşimler ön plandadır.

Bugün ayrı kültürlerin karşılaştığı şehirlerimizde zamanla bütün kültürlerden farklı ve hepsinden de bazı değerler almış, yeni bir kültürel yapı ortaya çıkmıştır. Ancak kentlerin çevresini sarmalayan gecekondu alanlarına göç ederek gelen nüfus beraberinde, köy ve kasaba yaşantılarını getirmektedirler. Bu kültür şehir kültürü ile karşılaşmakta ve zamanla farklı bir kültür ortaya çıkmaktadır. Buna kimi çevrelerde gecekondu kültürü adı verilmiştir.

Kente gelenler bir süre sonra kültürel dönüşüm geçirmektedirler. Yaşadıkları kültürel dönüşümün arkasında kente gelen grupların atomistik birey haline gelerek kentte kaybolma korkuları yatmakta; eldikleri yörelerde farkında olmadıkları kimliklerini kentte “hemşehrilik” adıyla yeniden üreterek bir savunma mekanizması oluşturuyorlar. Öte yandan kendi müziklerini, kendi kültürel değerlerini piyasa mekanizmasının kanalları içinde sürekli olarak yeniden üretebilme ve yaygınlaştılabilmek olanağı bulmaktadırlar (Tekeli, 2000: s.51).

Ülkemizde hızlı kentleşme, bazı kent merkezlerinin aşırı kentleşmeye sahne olmasına yol açmakta, bu merkezlerde konut, istihdam, altyapı, sektörler arası dengesizlik gibi sorunların yanı sıra, farklı kentleşme derecesinde katman ve grupların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kentte bulunan grupların her biri konumları, katmanların farklılığına ilaveten, farklı yaşam biçimi, davranış ve ilişkileri sergilemektedirler (Özen, 1996, s:12). Farklı kültürlerin ve farklı yaşam biçimlerinin mekânı olan kentler, çoğunlukla kırsal çevreden gelen nüfusla beslenmektedir. Kent ve kırsal arasında sosyal ve kültürel yapının birbirinden farklı olduğu bir gerçektir. Kırsal çevrede ilişkiler yüz yüze olup çoğu kez kan bağına dayanmakta, basit bir teknoloji ve farklılaşmamış bir ekonomik yapı vardır (Gökçe, 1993: s.9), ilişkiler samimi ve birincil türdendir, cemaat yapısı söz konusudur. Ayrıca kırsal çevrede nüfus daha az yoğun ve

homojendir, akrabalığa ve komşuluğa dayalı ilişki bağları hâkimdir. Kırsal kesimde ekonomik yaşam tarımsal etkinliklere dayalıdır.

Günümüz kentleri, heterojen bir yapı göstermekte; farklı kültürlerin bir arada bulunduğu yerleşimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla her bir kentli grubun/bireyin kenti algılayışı farklıdır. Kentlileşme, çoğulculuğun, farklılığın ve çeşitliliğin egemen olduğu kentsel mekanda, kentsel fırsatlardan farklılıklar doğrultusunda yararlanan bir kentli kültürünün oluşumudur (Güçlü, 2002: s.15). Bireyin kenti algılaması, kente sahip çıkması, kent sorunlarına duyarlı davranması ve kendini yaşadığı kente ait hissetmesi bu süreci kapsamaktadır. Kentlileşme birey ölçeğinde bir değişim sürecidir. Kentli insan, örgütlerin yoğurduğu, şekillendirdiği örgütler içinde doğan, eğitilen, çalışan boş zamanlarını değerlendiren insandır.

Kentli olmak kenti algılamak, kent sorunlarına duyarlı davranıp kente sahip çıkmak, kentle ilgili karar verme mekanizmalarına katılmak ve kendini yaşadığı kente ait hissetmektir. Kentlileşme bireyin kentin iş, sağlık, eğitim, konut, ulaşım, iletişim, kültürel olanaklarından yararlanması anlamı taşımaktadır. Dolayısıyla kentlileşmeyi ele alırken kentlerin değişmediğini kabul ederek kente göçenlerin kente uyum sağlayarak kentli davranışlar sergileyip sergileyemedikleri biçiminde tanımlamak yerine, bireyin kentsel fonksiyonlara katılımı şeklinde (Eke, 1982: s.229) tanımlamak gerekir. Bu süreç içerisinde ancak birey kentle bütünleşebilir.

4.3.3. KENTLE BÜTÜNLEŞME SORUNU

Türkiye’de kentsel bütünleşme kavramı, çeşitli nedenlerle kırsal alanlardan kente göç etmiş nüfusun kente karşılaştıkları kültürel sorunlar nedeniyle önem kazanmıştır. Kentsel bütünleşme, aynı toplumsal yapı içinde yer alan birey veya grupların etkileşim yoluyla içinde yer aldıkları toplumsal sistemin bir parçası, bir unsuru olma derecesidir. Nitekim pek çok alan araştırmasında kente göç edenlerin özellikle birinci kuşağın kentle bütünleşemedikleri ortaya çıkmıştır. Örneğin *Tahire Erman*’ın alan araştırmasında araştırmaya katılanların % 49,5’i kendini köylü ya da köy kökenli hissetmektedir (Erman, 1997: s.304). Bazı araştırmalarda ise kente göç eden kitlelerin zamanla geleneklerden

koptuğunu ortaya koymaktadır. Göçenlerin bir bölümü tamamen şehirle bütünleşirken, bir bölümü de şehre uyum sağlamaktadır. Ancak şehre göç edenlerin şehrin yerli halkından nüfus bakımından fazla olması şehrin yerli halkının değer yargıları üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu noktada bazı araştırmacılar kentlerimizin giderek köyleştiği fikrini savunmaktadır.

Türkiye’de kırdan kente göçenler, bir taraftan kır özelliklerini kente taşımaya çalışan öte taraftan kent özelliklerine uyum sağlamak zorunda olan, kır ile kent arasında sıkışmış yaşamlarında zaman zaman kıra özlemi zaman zaman da kente tepkiyi sergileyen bir alt kültür oluşturmaktadırlar (Gökçe, 1993: s:1).

Göçün ilk yıllarında kente göçen kırsal nüfusun geleneksel değerlere bağlı kalacağı; kentle bütünleşme ve kente uyumun yollarının süreç içinde bulunacağı genel bir kanı olarak ortaya konabilir. Kente uyum ve kentle bütünleşme sürecinde önce maddi kültür unsurlarının değişeceği daha sonra sosyal ve kültürel uyumun oluşacağı düşünülebilir.

Kentlileşme ve kentle bütünleşme sürecinde etkili olan iki önemli faktörden söz edilebilir:

1. Kentsel örgütlerin yeterliliği, yapısı ve işlerliği: Birey bürokrasi ile kolay iletişim kurabildiği ölçüde kentlileşebilir, aynı açıdan yaklaşıldığında kentin yerleşik nüfusu ve kentsel örgütler içinde yer almak kentlileşmeyi ve kentle bütünleşme sürecini hızlandırmaktadır. Günümüzde kentsel örgütlerin kente göçen bireylerin ihtiyaçlarını, sorunlarını çözmede yetersiz kalması kırsal kökenli nüfusun kente uyum sürecini aksatmaktadır.
2. Kente göçen nüfusun sosyal ve ekonomik düzeyleri: kente göçen nüfusun geldiği yerdeki eğitim seviyesi, mesleği gibi sosyo-kültürel unsurlar kentsel bütünleşmeyi etkilemektedir. Kentlileşme sürecinin artması kentle bütünleşmeyi de hızlandırmaktadır. Şehre göç edenlerin kentle bütünleşmesini engelleyen unsurların bir diğeri göçenlerin ekonomik yetersizliğidir. Bu anlamda kentle bütünleşme göçenin geliriyle doğru orantılıdır. Şüphesiz geleneksel geçim faaliyetleri içinde bulunan, geniş ölçüde tarım ve hayvancılıkla uğraşan kırsal kökenli insanların şehirde nitelik ve beceri

gerektiren hizmet ve sanayi kollarında çalışmaları mümkün değildir. Ancak şehirle bütünleşmeyi salt şehirselleşme olarak niteleyebileceğimiz bir işte çalışmak değil, ayrıca yeterli gelir elde etmek olarak da tanımlayabiliriz. Örneğin kapıcılar zaman zaman şehrin üst gelir grubunun ikamet ettiği yerlerinde oturmalarına karşın, şehre en az uyum göstermiş kişilerdir. Yapılan çalışmalarda kente göçenlerin önce maddi kültür değişimi (mekân değişimi, ev eşyası değişimi, meslek değişimi gibi) yaşadığı, sosyal değişimin (değer yargılarındaki değişim, sosyal ilişkilerdeki değişim gibi) ise daha sonra gerçekleştiği saptanmıştır. Ancak bazı gruplarda maddi kültür değişimi gerçekleşse bile, sosyo-kültürel değişim gerçekleşmemektedir. Ülkemizde kente göçenlerin ekonomik durumu geldikleri yere oranla yükselmiştir. Akrabalık, hemşehrlik durumları yaygın ve hatta işyerlerinde, kahvehanelerde, çeşitli hemşehri derneklerinde devam etmektedir. Dolayısıyla zaman zaman hemşehrlik resmi teşkilatlara dönüşebilmektedir. Bu tür yapılar ülkemizde kente göç edenlerin kentle bütünleşmesini engelleyen başlıca unsurlardır.

Kentli olmak kentin eğitim, sağlık, siyasal, ekonomik, hukuki, sanatsal bütün kurumları içerisinde, kentin örgütlü dokusu içerisinde hem yer almak hem de bu kurumların ürünlerinden pay almak demektir. Kent kültürü kentte farklı bireylerin yaşayış tarzlarından meydana gelen karmaşık bir yapısal özellik gösterir. Ancak kentler toplumsal değişimin en hızlı olduğu yerler olarak kabul edilmekle beraber, siyasi katılım, çoğulculuk, hoşgörü, farklı kültürel çevrelerin bir arada bulunabileceği dinsel, sanatsal özgürlüklerin bulunduğu, bilimselliğin ve nesnelliğin gelişme olanağı bulunduğu yerleşim birimleri olarak kabul edilirler. Kentler kırsal çevrelere göre yeniliklere daha açıktır ve gerek dernek ve sendikalar baskı unsurları gerekse sanatsal ve kültürel faaliyetler kentlerde gelişirler. Kent kültürünün bir diğer göstergesi de bu tür kuruluşlara üyeliktir.

Kentli insan, günlük zamanının büyük bir kısmını kentsel örgütler içerisinde geçirir. Dolayısıyla, bireyin gelişiminde aile, akraba gibi geleneksel çevreden çok modern örgütler etkindir. Kentli insan kendini kentli olarak kabul eder, kent sorunlarına karşı

duyarlıdır, hatta çözüm arayışları içerisinde yer alır, katılımcıdır. Kentli insan geleneklere daha az bağlıdır, dini hayat günlük yaşam içerisinde kırsal alanlara göre daha az etkilidir

4.3. GÖÇ SONRASI KENTTE KURULAN YENİ İLİŞKİLER

Günümüze kadar kent toplumunu ve kent kültürünü inceleyen çalışmalara bakıldığında farklı tartışmalar olduğu dikkati çekmektedir. Örneğin bazı çalışmalar kentleşmenin olumlu özellikleri üzerinde durmuştur: uygarlaşma, uzmanlaşma, bilim ve sanatın gelişmesini teşvik eden toplumsal ortamlar, çoğulcu değerlerin yaygınlaşması ve hoşgörünün yerleşmesi. Bireyin sıkı cemaat bağlarından kopması veya kurtulması sürecinin yattığı genel bir varsayım olarak kabul görmüştür. Birey ve grup yaşamını kendi başına etkileme yeteneğine sahip olan kent toplumunun, geleneksel cemaati çözerek özgürleşmeyi getirdiği vurgulanmıştır. Kentin olumsuz özelliklerini üzerinde duran yaklaşımlar, artan suç oranları, çevre kirliliği, yoksulluk, bireyselleşme, toplumsal sarsılma gibi kentsel sorunların altını çizmiştir. Toplumda geleneksel bağları koparan kent yaşamı, bunların yerine ikincil, kısmi, geçici, yüzeysel ilişkiler koyabilmekte, sonuçta birey tek başına kalmakta, yalnızlaşmaktadır. Ancak kentleşmenin ortaya çıkardığı sonuçlar her zaman yukarıdaki gibi olmamış; kente göçen bireyler kırsal kültürü de beraberinde taşımışlardır. Kent toplumunda cemaat türü ilişkilerin devam ettiğini ortaya koyan pek çok toplumbilimci kent merkezinde oturanlarda bile etnik temelli dayanışma ilişkilerinin uzun süre korunduğunu ileri sürmüşlerdir. Ancak birçok araştırmada cemaat tipi yapılar geçici olarak görülmüştür. Kentsel mekanda ortaya çıkan ve genel olarak kırsal kültürü barındıran cemaat tipi yapıların 3 özelliğinden söz edilebilir:

1. Kentlileşme birkaç kuşağa yayılan bir süreç olduğu için bu tür yapılar kaçınılmazdır.
2. Cemaat tarzı yapıların ortaya çıkma nedeni kentteki formel yapılarla enformel yapılar arasındaki eşitsiz gelişmedir. Yani denge sağlandığında bu yapılar ortadan kalkacaktır.
3. Cemaat tarzı yapılar, devletin bu dayanışma yapılarının işlevini üstlenecek kurumları oluşturamaması nedeniyle ortaya çıkmıştır.

Kentle bütünleşmek kente göç eden birey için önemli bir problemdir. Bu yüzden ülkemiz kentlerinde kente göçen bireylerin kente uyum mekanizmaları yine daha önce göçenlerce üretilen yardımlaşma ve dayanışma türü desteklerle sağlanmaktadır. Bireyin kent toplumunun bir ferdi olmasını sağlayacak sağlıklı kent yaşamının özelliklerinden yoksun olan kentlerimiz, bireye üretim sürecine katılma yollarını açmayarak, kentlerdeki yoksul kesimlerin daha da yalnızlaşmasına zemin hazırlamaktadır. Kentsel üretim sürecinin dışında kalan kent yoksullarının önüne iki seçenek çıkmaktadır. Ya kalabalık içinde yalnızlığın bunaltıcı ağırlığı altında ezilmeyi kabullenecek ya da köyündeki dayanışmacı yaşam biçimini burada da sürdürmenin yollarını bulacaktır. Bu çember, kişiyi doğuştan gelen ya da aile çevresinden aldığı özelliklerle ortak olduğu öteki insanların önceden oluşturdukları birlikteliklere katılmaya yöneltir.

Göçün temel özelliklerinden biri olan dayanışma ilişkileri kentin zor koşullarına karşı örgütlenebilen kesim gecekondulu yoksulları olmuştur. Gecekondulu alanlarının dayanışma temelli ilişki ağları ile temellenen kentsel ilişki sistemi içerisinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Süreç içinde göçün değişen niteliği ve kentsel yaşamın ağırlaşan koşulları kentlerde aile, akrabalık ilişkilerinden, cemaat ilişkilerine, etnik ve mezhebe dayalı ilişkilerden patronaj ilişkilerine kadar büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Ne şekilde ortaya çıkarsa çıksın kentlerde var olan eşitsiz güç ilişkilerine karşı mücadele etmenin koşulları nı oluşturmaktadır.

Dayanışma ilişkileri içinde hemşehrilik ilişkileri ile iç içe değerlendirilen aile ve akrabalık temelli ilişkiler kentlere göçen kitlelerin her zaman en birincil dayanışma kanallarını oluşturmuştur. Göçün hızlanmaya başladığı yıllardan günümüze değin işlevini koruyan akrabalık temelli ilişkiler kentte yeni bir hayat düzeni oluşturma, çalışma şartlarının ve yaşam alanlarının oluşturulması gibi toplumsal dayanışmayı güçlendirici bir işlev üstlenmiştir. Özellikle gecekondulu adı verilen yaşama alanlarında akraba ve cemaat kümelenmelerinin yoğun olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur (Heper, 1993, Kartal 1978, Karpat, 1978, Ayata 1989, Sosyoloji Derneği 1993). Ancak süreç içinde aile ve akrabalık ilişkileri daha kapsamlı bir işlevi olan patronaj-himaye ilişkilerinin oluşumunu sağlamış ve kentsel mekanlarda kimi zaman içe kapalı cemaatlerin oluşumu gündeme gelmiştir.

1970’li yıllardan itibaren aile ve akrabalık temelli ilişkilere ek olarak ortaya çıkan hemşehrilik temelli ilişkiler, göçün kaynağı olan yöreler ile göçle gelen kentlerde ortaya çıkan değişimler ile temellenmektedir. Göç kaynağı aynı coğrafi mekan (köy, ilçe ya da il) olan bireylerin göç ettikleri kentsel ortamda ürettikleri bir ilişki biçimi olan hemşehrilik, dayanışma temelinde gelişen en önemli ilişki türüdür. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da etnik yarılımlar göç süreci ile kentsel ortamlara da taşınmış, göçle oluşan yaşama alanları her yörenin kendi içine kapandığı mekansal ve toplumsal parçalar haline dönüşmüştür. Bu kapanma beraberinde bir himaye düzenini de getirmiş, yöresel temelli bir himaye ve dayanışma ön plana çıkmıştır. Aynı süreçte kente göç edenlerin kentlerde yaşadığı sorunların niteliği de değişmiş, kente gelenlerin başlangıçta konut ve iş bulma gibi sorunlarına kente eklenme ve kentle bütünleşme sorunu da eklenmiştir. Bu açıdan hemşehrilik hen kente yeni göç edenlere bir güvence hemde kentle bütünleşme sürecinde önemli bir işlev yüklemiştir.

4.3.1. HEMŞEHRİLİK

Ülkemizde kentleşmenin en önemli özelliklerinden birisi, aynı köy, aynı ilçe, aynı il ve çoğu kez aynı coğrafi yöreden göç edenlerin, kentlerin gecekondü semtlerinde bir arada yaşadıkları gerçeğidir. Türkiye’de kırdan kente göç eden köylülerin kendilerinden sonra kente göç eden akraba ve yakınlarına da birer sosyal model oldukları ve henüz kente göç etmemiş olan akraba ve tanıdıklarının kente göç etmelerinde ve yerleşmelerinde yardımcı oldukları dikkati çekmektedir (Erdoğan, 1989: s.106). Hemşehri kümelenmesi ile akraba kümelenmesi iç içe geçmiş olgulardır. Kümelenmenin nedenleri ve ona süreklilik sağlayan dinamikler çeşitli etkenlere bağlıdır.

Semtin kurucularından olan akraba ve hemşehrilerine yakın olmak, yakınlarının desteği sayesinde güçlerine arttırabilmek, birlik ve beraberliği bozmayacak ve uyumsuzluk çıkarmayacak kişilerle bir arada olabilmek için memleketinden yakınlarının gelmesine ön ayak olmuşlar ve zaman içinde topluluk büyüyüp çoğalmıştır. Büyük kentlerimizde akrabalık bağının zamanla azalmasına rağmen hemşehrilik bağı gücünü

korumaktadır. Hemşehrilik bağının en çok bilindik olanı ekonomik yanıdır. Çünkü kente gelenlerin en çok karşılaştığı sorun iş ve konut bulma konusundadır.

Hemşehrilik temelinde gelişen dayanışma ilişkilerinin oluşum sürecinde şu faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir:

1. Yardımlaşma ve dayanışma: Hemşehri ve akraba kümelenmesi ailelerin kente uyum sağlamalarında, geçinebilmelerinde ve çevreye güven sağlamalarında başka olanaklar çıkıncaya kadar önemli bir tampon mekanizma olarak işlerlik kazanmaktadır. Kümelenme gecekondudışındaki dünya ile ilişkilerde önemli bir rol oynadığı için varlığını sürdürmektedir (Gökçe, 1993: s:14).
2. Kıra bağımlılık ve kır geleneklerinin korunması: Köy, bir taraftan kırdan transfer edilen kaynakların kent ailesinin geçimini kolaylaştırması, hem de kentte tutunma mümkün olmazsa dönülebilecek bir sığınma niteliği taşıması itibarıyla önemli bir güvence kaynağıdır. Bu güvencenin bedeli ise yaşamını köy gelenekleri ile birlikte kentte de sürdürme şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Hemşehrilik, ortak paydaları aynı coğrafi alanda doğup büyümüş olan kişilerin birbirlerine göre durumunu niteler. Hemşehrilik sözcüğü ikinci olarak, memleketleri aynı coğrafi yer olan veya aynı coğrafi yere ait olma hissini taşıyan kişiler arası ilişkileri; onlar arasındaki bağları ve bu bağlardan doğan çeşitli kimlikleri tanımlar. Bu bağlar kimi zaman toplumsal kimlik düzeyinde iş görür. Yani, birbirlerini tanımayan kişiler, birbirlerinin fiziksel görünüşüne, giyim kuşamlarına, konuşmasına vs. bakarak birbirlerini bir coğrafi alana referansla kategorileştirirler; “biz” ve “onlar” kategorilerinde değerlendirirler. “Hemşehrilik” kavramının anlamı ve işlevi göç eden grupların kültürel özelliklerine, mensubu oldukları toplumsal katmana, göçten sonra kentte yaşanan deneyime bağlı olarak değişir (Önen, 1997: s.451).

Önceden planlanmamış, geçici karşılaşmalarda ve /veya kişilerarası iletişimin başlangıcında daha önce birbirlerini tanımayan kişilerce “nerelisin?” sorusuna verilen cevaba göre karşıdakini sınıflandırmak için kullanılır. Karşıdakinin kültürel yakınlığı bu

cevaba göre öznel olarak belirlenir. Hemşehri, aynı coğrafi kökenden gelen ve/veya kendisiyle hemşehrilik bağı tanımlanan kişidir (Kurdoğlu, 2004: s.19). Hemşehrilerin “memleketleri” ortaktır.

Hemşehri, memleketi aynı yer olan kişidir ve bu kişiler birbirlerini tanımlarken “hemşehri” ifadesini kullanırlar. Hemşehriler memleket dışındadırlar. Göç edilmiş olan yerde memleket, özlenen bir coğrafyayı ifade eder. Çünkü memleket göç eden kişinin doğup büyüdüğü; ailesinin, atalarının kök saldığı yerdir. Hemşehri ise bu coğrafyadan gelen kişidir. Hemşehrilik sözcüğü aynı coğrafi alandan gelen iki kişiden birinin diğerine göre konumunu ifade etmektedir. Bu açıdan göç eden kitleler kentlerin özellikle gecekondulu mahallelerinde, kendileri ile aynı coğrafi alanlardan gelenlerle yani hemşehri olarak gördükleri kimselerle birarada yaşamayı tercih etmekte, hatta bunu bir güvence olarak görmektedirler.

Geldikleri coğrafi mekânın unsurlarını göç ettikleri mahallelere taşıyan gruplar kentsel yaşama hiç ya da çok az katılabilmekte ve dolayısıyla kendi içlerinde kapalı ve akrabalık-hemşehrilik ile temellenen bir sosyal yaşam kurmaktadır. Kente göç eden grupların kentteki tabakalaşmış sistem içerisinde yer alıp kentte bir yer edinme ve kentte ayakta kalabilme mücadelesi hemşehrilik ilişkilerinin dışında dini, etnik ya da politik temelli yeni ilişkilerin kurulmasını da gündeme getirmiştir. Göçe dayalı yerleşme alanlarında etnik, dini ve politik temelli ayrışma ekonomik temelli ayrışma ile bütünleşerek kentlerde daha da keskin bir ayrışma yaratmıştır. Ekonomik farklılıkların iyice ortaya çıktığı kentlerde yeni kurulan mahallelerde sosyal yapı daha karmaşık ve heterojen bir biçimde gelişme göstermektedir.

“Hemşehrilik” kentte güven duyma, kendini bir yere ait hissetme duygusunu ifade eder. Birbirine güven duyan bu kimseler aynı coğrafi kökenden gelmiş olmanın verdiği güven duygusu ile birbirlerine yakınlık duyarlar. Hemşehriler kentte karşılaşılan sorunları çözmede birbirlerine yardımcı olurlar. “Hemşehrilik” gelinen yerde var olmayan, kentte ortaya çıkan bir ilişki tipidir.

Köy-kent aynı zamanda cemaat-cemiyet tipi dayanışmayı ifade eder. Kentlileşmiş insan, geleneksel bağlarından sıyrılmış ve bireyselleşmiş insandır. Kentte özgürleşen ve yalnızlaşan insanın dayanışması ve siyasete katılımı gönüllü kuruluşlar çerçevesinde gerçekleşecek modern bir formdur. Gönüllü kuruluş ya da sivil toplum örgütü olarak anılan örgütlenmelerin en yaygın olanı derneklerdir. Kent kültürü ile kırsal kültür arasında yer alan hemşehrilik, kırsal kültüre daha yakın bir yerde görülür. Bu açıdan hemşehrilik, bir “gecekondu” olgusu gibi algılansa da sırf bir “gecekondu” olgusu olarak görmek doğru değildir. İkinci olarak kentte ilk tanışma aşamasında işe yarayan bir mekanizma olsa bile, hemşehriliğin dışarıdan bakıldığında görünür olmasına aracılık eden süreçler, kentle kaynaşma sonucunda ortaya çıkar. Hemşehrilik;

1. Ata toprağı olarak görülen, “memleket” aracılığıyla ifade edilen ve kök salınan yere ait bir toplumsal kimlik tanımlar.
2. Memleketleri aynı yer olan kişilerin birbirlerine göre durumunu tanımlar.
3. Toplumsal bir ilişkiyi tanımlar.

İki kişi arasındaki temel paylaşım noktasının ata toprağının aynı coğrafi yer olması temelinde gelişen hemşehrilik ilişkilerinde ortak toplumsal eylemlerinde yönelimleri cemiyetsel değil, cemaatseldir. Yani, hemşehrilik bağlamında kişileri harekete geçiren ana unsur bireylerin kültürel dokusunda aynı veya benzer oldukları düşüncesidir; bu fikir hemşehrilik ilişkilerinin yapıştırıcı unsurudur.

4.3.1.1. Memleket Kavramı

Memleket kavramının insan ilişkileri bağlamında iki anlamı vardır. “Memleket” ifadesinin birinci anlamı ulusun toprağıdır. Bu anlamında memleket, bir ulusun yaşadığı coğrafyadır; anavatanıdır. Ancak kentlere göç edenler açısından “memleket” aile toprağı anlamına gelir; ailenin kök saldığı yerdir; babanın atanın toprağıdır. Bu açıdan, kente göç eden bireyler açısından memleket özlenen bir coğrafyadır. Memleketin hemşehri ve hemşehrilik olgularıyla ilişkisi, bu ikinci anlamdadır. Bu noktada memlekettten uzakta olmak memlekettten göç etmiş olmak anlamı taşır. Bu çalışmada kullanılan baba toprağı anlamında memleket kavramının daha fazla kültürel içeriğı olduğu ve anavatan anlamında memlekettten daha eski olduğu ileri sürülebilir. Memleket, bir kurgudur, bir

‘kağıt kategorisi’dir (Kurdoğlu, 2004). Yani memleket kişisel ve toplumsal kimliklerin ana teması olmasının yanında, ötesinde ve öncesinde devlet kayıtlarında tanımlanmıştır ve devletin vatandaşları kategorileştirmesi, onlara ilişkin istatistikleri tutması gibi uygulamalarının bir ürünüdür. Devletin kayıtları, her vatandaşın bir memleketi olması gerektiği kabulüne dayanır. Devletin ve vatandaşın idaresi bağlamında, anavatan illere, iller ilçelere ve ilçeler de mahallelere ve köylere bölünmüştür. Böylesi bir idari bölünme ve yapılanma, tarihsel olarak bütünüyle yeni olmasa da düzen kurma sistemetiği olarak ulus-devlet yönetimi kurmanın bir ürünüdür. Bu idari bölünmenin memleket anlayışı bağlamında önemi, devletin her vatandaşa sadece bu idari bölünmeler kapsamında bir memleket tanımlamasıdır (Kurdoğlu, 2004).

Hemşehriliğin ana teması olan memleket erildir. Ancak ‘ata toprağı’ anlamına gelen bu erilliğin tek kaynağı, kültür içinde ailenin ataerkil bir şekilde tanımlanması değildir. Devlet her vatandaşının, hiç değilse formel düzeyde memleket olarak tanımlayabileceği yeri ‘nüfusa kayıtlı olunan yer’ şeklinde tanımlamıştır. Ancak vatandaş bireyler nüfusa kayıtlı olacakları yeri özgürce seçme hakkına sahip değildirler. Devletin vatandaşlık kayıtları erkek egemendir, çünkü kayıtlar ataerkil düzen içinde statüsü yüksek erkek üzerinden yapılır. Statüsü yüksek erkek baba veya kocadan biridir (Kurdoğlu, 2004). Bu açıdan hemşehriliğe konu olan memleket kavramı kente göç eden bireylerin doğup büyüdüğü, aile, akraba gibi kan bağlarının kaynağının olduğu yerlerdir.

4.3.1.2. Hemşehriliğe Dayanan İlişki ve Örgütlenmeler

Akraba ve hemşehrilerin kendi aralarında yardımlaşmaları sayesinde ortaya çıkan informal dayanışma ağları kentsel alanda göç öncesi ilişkilerin sürdürülmesini mümkün kılmıştır. Dolayısıyla kentlere gelip burada bir şekilde tutunmayı başlamış bireyler bile, kente tam olarak eklemlenmeden, kendilerine özgü ve hatta zaman zaman kentin yerleşik kültürüyle gerilim yaşayan, yeni bir kent kültürünün oluşmasına neden olmuşlardır.

Hemşehriliğe dayalı informal ilişki ağları, göç sürecinde göç edilecek yeri seçmekten, barınacak ev ve çalışacak iş bulmaya kadar her alanda birincil sayılan ilişkiler türünü içerir. Aynı coğrafi yere ait olmadan doğan karşılıklı güven, hemşehrilik ilişkilerinin temelidir. Göç sürecinin ötesinde informal hemşehrilik ilişkileri, hastanede doktor bulmak, bürokratik örgütlerde çalışanların istedikleri yere tayin edilmelerini sağlamak, kiracı bulmak, kariyer yapmak gibi kamusal alanı ilgilendiren pek çok konuda işlevsel bir araç gibi çalışır. İlişki ağları içinde formel kurallar ya işe yaramaz veya bir birleriyle bağlantı kuran kişiler formel kuralların sınırlarında iş yapmaları gerekiyor ise formel kurallar aşılır, çünkü kişilerin bir birleriyle kurdukları ilişkinin çerçevesini formel kurallar değil, karşılıklı güvene dayalı dayanışma belirler. Ancak hemşehriye duyulan güvenin koşulsuz olduğu düşünülmemelidir. Hissedilen güvenin güvencesi, karşılıklılığa dayalı değiş-tokuş veya mübadele ilişkisinin kendisidir. Benzerden benzere mübadele mantığı içinde ‘alan’ tarafında olan kişi, gelecek bir zamanda ‘verme’ sorumluluğunu yüklenir. Verme sorumluluğu ahlakidir ve yerine getirmeyen kişi güvene dayalı ilişkilerin dışına itilir.

Kırdan kente göçmek hızlı bir biçimde kentsel yaşama ayak uydurmayı gündeme getirmekte, kente uyum sürecinde, göçen bireyler kentte karşılaştığı sorunları çözmede kentsel örgütleri yeterince kullanamamaktadır. Bu nedenle kırsal çevrede alışageldiği ilişkileri kentte yeniden üretmek durumunda kalmış ve yeni ilişki ortamı yaratmıştır. Hemşeri dernekleri başlangıçta bireylerin kentte karşılaştığı sorunları çözmede yardımcı ara bir kurum olarak yine kente göç yoluyla gelenlerce oluşturulmuştur. Bu açıdan hemşehri örgütleri kente uyum sürecinde pek çok araştırmacı tarafından tampon mekanizma olarak görülmüştür (Kıray, 1972, Kurdoğlu2004). Ancak bu informal dayanışma ağları süreç içinde formelleşmekte ve hemşehri toplulukları dernek çatısı altında bir araya gelmektedir. Başka bir deyişle bireysel düzeydeki çabalarıyla kentte tutunma, iş fırsatlarını değerlendirme ve kültürel kimliklerini korumanın mümkün olmadığını gören gruplar, topluluk düzeyinde dayanışmaya, örgütlü olmaya yönelirler. Bu örgütlülük hemşehri birlikleri biçiminde ortaya çıkar (Bal, 1997: s.431).

Hemşehriliğe dayalı ilişki ağları patronaj ilişkileri veya hemşehri kahvehaneleri örneklerinde olduğu gibi yüz yüze ve/veya teke tek ilişkilerden, komşuluk ilişkileri

örneğinde olduğu gibi enformel grup ilişkilere; enformel ilişkilerinden, Midyeciler örneğinde olduğu gibi aynı iş kolunda yoğunlaşmış olmak nedeniyle iş kolundaki hemşehrilerin ortak çıkarlarını korumaya yönelik örgütlenmelere kadar, tamamen enformelle tamamen formel arasında çok çeşitlilik gösterir.

Hemşehri birlikleri, kırsal toplum üyelerinin kentsel toplumun yaşama biçimini, değer sistemini ve davranış kalıplarını anlama sürecinde kurulan, tampon kurum niteliğinde işlevsel bir yapıya sahip örgütlerdir. Hemşehri birlikleri, bir yandan kentsel yaşama katılmayı ve hatta söz sahibi olmayı, diğer yandan kırsal kesimde edinilmiş kültürel değerleri sürdürmeyi amaçlar. “Biz” ve “ötekiler” ilişkisinde bizi ifade eden hemşehri birlikleri ötekilerle kurulan ilişkilerde hem bireysel hem de grupsal düzeyde güçlü olmayı amaçlar. Sayısal çoğunluk, seçmen olma anlamında siyasal bir gücü ifade eder. Bu siyasal planda pazarlık gücünü artırır, yerel yönetim organlarına gimeyi, baskı grubu olarak kendini ifade etmeyi ya da kentin yarattığı fırsatlardan pay almayı sağlar (Bal, 1997: 431).

Hemşehrilik temelinde gelişen ilişkilerin ve örgütlenmelerin en önemli özelliklerinden birisi cemaatsel ilişkileri de barındırmasıdır. Cemiyetsel çıkarlara dayalı pek çok ilişki süreklilik taşıyamazken, kültür ve duyguda aynılığı barındıran cemaatimsi ilişkiler ve örgütlenmeler süreklilik taşımaz. Bu yüzden hemşehrilik ilişkilerinin ana fikri çıkarların ortak olmasından öte aynı kültüre sahip olmak ve aynı coğrafi mekandan göç etmiş olma temeline dayanır. Türkiye’de 1990’lı yıllarda göç olgusunun daha önceki dönemlere göre başta terör ve güvenlik nedeniyle hızının çok daha hızlı artması, geleneksel uyum mekanizmalarının işlemlerini aksatmış, bu süreçte göç edenler daha büyük zorluklarla karşılaşmışlardır. Ancak hemşehrilik temeline dayanan ilişkiler süreç içinde formel bir yapıya dönüşmekte ve dernek, vakıf çatısı altında toplanmaktadır. Kente göç eden grupların dernekleşmemesi, onların kamusal alanda örgütlenmiş etkileşim kanallarından yoksun olduğu anlamına gelmez. Hemşehrilerin etkileşim içinde olduğu en önemli mekanlar hemşehri kahveleridir.

4.3.1.2.1.Hemşehri Kahveleri

Oldukça eski bir geçmişe sahip olan kahvehaneler, toplumumuzda, hemen her zaman yaygın/islek mekanlar olmuştur. Geçmisten günümüze tasınan bir gelenegin canlı kurumları arasında yer alan bu mekanlar, islevsel vizyonlarını sürdürdüklerinden dolayı bugün de ilgi odağı olmaya devam etmektedirler. Kahvehane, kıraathane, çayhane, cafe, oyun salonu vb. isimlerle anılsalar da, esasta benzer islevleri yerine getirmekteler; sohbet etme, vakit geçirme, oyalanma, dış gözlem yapma, dertleşme/iç dökme vb. kisisel/sosyal ihtiyaçlara yanıt vermektedirler. Bu yönleriyle, toplumsal kaynasmaya ve toplumsal bir platform olmaya yatkınlık göstermektedirler. Kente göç edenler için, kırsal çevrede de islevsel olan kahvehane, ilk etapta yönelinen bir kurumdur. Her kesimden insana kapılarını açan, sınırlayıcı/ayrımcı davranmayan bu mekanlar, kuskusuz yeni kentlileri kent yaşamıyla tanıştıran kurumların basında gelirler.

Hemşehriliğe dayalı ilişki ağları sadece teke tek ilişkiler üzerinden yürütülmez. Bir araya gelmeye dayalı örgütlenmeler de ilişki ağlarının devamlılığına katkıda bulunur. Bu tür toplumsal mekanların çok büyük çoğunluğunu hemşehri kahvehaneleri oluşturur. Göç alan yerleşim yerlerinin özellikle hemşehrilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerinde, hemşehri kahvehaneleri, erkek nüfusun boş zamanlarını geçirip, enformel bilgi alış verişinde bulundukları mekanlardır. Kimi zaman toplanma yeri kahvehaneler değil, bir hemşehrinin işlettiği bakkal dükkanı gibi yerler de olabilmektedir.

Gültepe Gecekondu bölgesinde yapılan bir araştırmada, gecekondu sakinlerinin hayatında hemşehri gruplarına hizmet veren kahvehanelerin büyük ağırlığa sahip olduğu görülmüştür. Hane halkı reislerinin yaklaşık yarısının, kahvehaneye degisen sıklıklarla gittiği, vakti kahvehanede geçirdiği, kahvehaneyi, bir bulusma, fikir alışverisinde bulunma yeri olarak kullandıkları tespit edilmistir. Kent göçmenleri, genelde oturdukları bölgedeki hemşehri kahvelerini tercih etmektedirler (Şenyapılı, 1978: s.161-163).

Tatlıdil'in Kayseri kentlesmesi üzerine yaptığı bir araştırmada da, kente yeni gelenlerin neredeyse tamamının (% 92.3) kahvehaneyle irtibat halinde olduğu, günün belli saatlerini buralarda geçirdikleri ortaya çıkmıştır. Yeni kentliler, iş dışındaki

zamanlarının büyük bir kısmını, kahvelerde geçirmekte, kentle kurdukları ilişki, bir bakıma bu tür mekanlar üzerinden gerçekleşmektedir (Tatlídil, 1989: s.108). Tekşen'in Ankara'daki Malatyalılar konulu çalışmasında, kahvehaneye en sık giden kitlenin kente yeni gelenler olduğu belirtilmektedir. Bu durum, kahvelerin, enformel haberleşme ve yardımlaşmadaki rollerine bağlanmakta ve kente ilk gelenler açısından daha yoğun bir işlevsellik taşıdıklarına vurgu yapılmaktadır (Tekşen, 2003: s.145).

Hemşehrilik ilişkilerine dayanan kahvehanelerde dayanışmacı bağlar güçlendirildiği gibi, kent hayatına uyum sürecine yardımcı olunur. Özellikle gecekond alanlarındaki kahvehaneler, aynı zamanda yeni kentlilerin hemşehri olma bilinci edindikleri yerlerdir. Büyük ölçüde belli köy, kasaba ya da kentten gelenlere hitap eden ve gelinen yöreyle iletişimi canlı tutan bu mekanlar, hemşehrilik bağlarının üretilmesi ve sürdürülmesinde merkezi bir rol oynarlar (Aytaç,2005).

Erder'in, Ümraniye gecekond bölgesinde yaptığı bir araştırmada, kahvehanelerin, hemşehrilige dayalı geniş bir ilişki ağına ev sahipliği yaptıklarını, kent koşullarına adapte olmada ve kentteki güçlüklerle direnmede, bir tür destek mekanizma işlevi gördüğüne temas etmektedir. Erder'in araştırmasında, farklılaşmış hemşehri gruplarının bulunduğu gecekond mahallelerinde, her hemşehri grubuna ait kahveler olduğu tespit edilmiştir. Bu kahveler, hemşehri grubuna dahil erkeklerin gündelik olarak buluştukları, kendi gruplarıyla ve özellikle de mahalleyle ilgili sorunları konuşup tartıştıkları, haber alış-verişinde bulundukları yerlerdir. Bu kahvelerin müdavimleri arasında, hemşehri gruplarının ileri gelenlerini ve yerel enformel liderleri bulmak mümkündür. Yine Erder, buradaki kahvehanelerin büyük bir kısmının, mesleki dayanışma faaliyetlerine ev sahipliği yaptığını belirtir. Hemşehri grupları, getirdikleri beceri ve hüneler ile buradaki dayanışma sonunda uygun meslek kollarında çalışmaya başlarlar. Örneğin, Bolu'lu ahçıların, Sile'li parkecilerin ve Ordu'lu plastikçilerin ilişkileri bu türdendir. Ev dışında süren, hanenin yetişkin erkeklerinin katıldığı, kent düzeyinde daha geniş hemşehri grubunu kapsayan ilişkiler de vardır ve bunlarda kendisini daha çok mesleki dayanışma ilişkisi şeklinde gösterir. Kimi kahveler, bu tür meslek grubu üyelerinin buluştukları, bir araya geldikleri yerlerdir. Bu kahveler, kentin değişik yerlerinde oturan, ancak çalışan hemşehrilerin ulaşabilecekleri daha merkezi kahvelerdir (Erder, 1996: s.248-249).

Kurtoglu'nun Keçiören'de yaptığı bir araştırmada da, kent göçmenlerinin hemşehrilik teması etrafında bir araya geldikleri kurumlar arasında kahvehaneler önemli bir yer tutar. Hemsehrî ağı ilişkilerinin dernek veya vakıf gibi daha örgütlü yapılardan sonra dolasımda olduğu yer, kahvelerdir. Hem hemşehrîlerin örgütlenmesinde, hem de lider ve lider kadrolarının belirlenmesinde kahvehanelerin önemli bir yeri vardır. İkinci olarak kimi kahvehanelerin köy, ilçe dernekleri gibi kimi derneklerin tamamlayıcısı durumunda olduğu görülmektedir. Kahvehaneler hemşehrîlerin toplandıkları yerler arasında ilişkilerin en kendiliğinden yürüdüğü ve en az dışlayıcı olanıdır; aynı zamanda çeşitli siyasi partilerin seçmenlere doğrudan ulaşmalarında, yüz yüze temas kurmalarında ve propaganda faaliyetleri yapmalarında önem taşıyan mekanlardır (Kurdoğlu, 2004: s.198-202).

4.3.1.2.2. Hemşehrî Dernekleri ve Vakıflar

Hemşehrîlik ilişkî ağlarının formel örgütlenmesi, bir grup hemşehrînin kurduğu dernek veya vakıflardır. Dernek ve vakıflar hem yapılandırılmış olduklarından, hem de hemşehrîlerin yoğun olarak yaşadığı yerlerden az çok bağımsız olarak seçilen bölgelerde bulunduklarından en fazla dışlayıcı olan örgütlenme şeklidir. Buna karşın, hemşehrî ilişkî ağlarının ve hemşehrîlik olgusunun devamlılığına en fazla katkısı olan örgütlenme şeklidir, çünkü ilk olarak, bu yolla hemşehrîlik bağının varlığı resmi makamlarca onaylanmış ve tescillenmiştir. İkinci olarak, dernekler ve vakıflar aracılığıyla hemşehrîler, varolan ilişkî ağlarına dahil olmuş olur. Dernek ve vakıf için seçilen yerlerin her zaman hemşehrîlerin yoğun olarak yaşadığı yerler olma beklenmez; zaten amaç kentin değişik semtlerinde yaşayan hemşehrîleri bir araya getirmek olduğundan kentin nisbeten merkezi bir noktasında, ulaşımın kolay olduğu bir yere de kurulabilir.

Dernek ve vakıfların her birisinin ortak noktası aynı coğrafi alanda kök salmış olma ve bir anlamda o coğrafi alanın ortak kültürünü paylaşmış olma düşüncesine dayalı olarak, karşılıklılık temelinde birliktelikler kurmadır. Bu nedenle, formel ya da enformel ilişkî ağlarının temelinde 'oraya' ait hissetme duygusu vardır. 'Burada' sürdürülen ilişkî ağlarının ortak dayanağı genellikle memleket olan 'orasıdır'.

Vakıfların en önemli özelliği derneklere benzemesidir. Ancak vakıflara üyelik bağışesasına dayalı olduğu için hem derneklere göre daha kapalı, hem de üyeliğin belirli bir ekonomik güç gerektirdiği kurumlardır. Bu nedenle vakıflara dah çok iş adamları kulübü gibi bir işlev görmektedir. Buna karşılık dernekler hayırsever kuruluşlar olarak algılanmaktadır (Kurdoğlu, 2004:s. 207).

Hemşehri dernekleri üyelerine aidiyet duygusu veren, kentte yaşayan hemşehrileri bir araya getiren fiziksel ve toplumsal mekanlardan biridir. Hemşehri gruplarının bir iş kolunu kapatmaları, dernek kurmaları, festivaller düzenlemeleri veya memleketlerine ve aynı yerleşim yerinde yaşayan memleketlilerine hizmet sunmaları gibi faaliyetleri, kente entegre olmaya çalışanların ilk elde başarabilecekleri faaliyet türleri değildir. Hemşehrilik ilişki ağlarına dayalı örgütlenmeler, formelliğin kentsellikle özdeşleştirilmesi nedeniyle kentsel bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Hemşehri derneklerinin hemşehri kahvelerinden en önemli ayırt edici yanı derneklerin daha kapalı olmasıdır. Çünkü kahvelere gitmek kendiliğinden gelişen bir durumdur; kahveler herkese açık mekanlardır.

Memlekete, yani belirli bir yöreye; kent, kasaba, köy, kimi zaman da bölgeye aidiyet üzerine kurulu hemşehri derneklerinde insanları hemşehriler olarak bir araya getiren temel öge ortak çıkarların, ortak hedeflerin olduğuna inanmadır. Göçün niteliği yani nereden nereye göçüldüğü, eski yaşam mekanı ve yeni yerleşilen yerinin yaşama koşulları kişilerin hemşehrilik bağları etrafında örgütlenme eğilimlerinde etkili olan faktörlerdir.

Türkiye’de gerek bürokrasinin işleyişi gerekse bürokrasi algısı bir tanıdık bir bildik kişi arama eğiliminin arttırmaktadır. Bu şekilde bürokrasiye yolu düşenler işlerini kolayca halletmek amacıyla bu kurumlarda çalışan “hemşehrilerini” bulmaya başlamaktadır. Bazen hemşehri derneği kimin nerede çalıştığını üyelerine basın yoluyla duyurabilmektedir.

Hemşehrilik dernekleri hemşehrilik ilişki ağlarının yapılandırılmış (formel) örgütlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Gerek kente göç ettiğinde konut ve iş bulma,

gerekse ekonomik kriz dönemlerinde karşılaşılan ekonomik zorluklarda yoğunlaşan aile, akrabalık ve hemşehrilik gibi informel dayanışma ilişkilerinin (hemşehri dernekleri) belli bir refah rejimi ile olan bağı sayesinde ekonomik sorunlarına kısmen çözüm bulabilmekte; böylelikle informel ilişki ağları bu tür derneklerle formelleşmektedir. Hemşehri dernekleri köy dernekleri, ilçe dernekleri, il dernekleri şeklinde örgütlenebilmekte, bazen de bölge ya da ildeki bütün dernekleri kapsayan federasyonlar şeklinde örgütlenebilmektedir. Bu derneklerin yöneticilerinin eğitim düzeylerinin yüksek olması görece olarak daha iyi gelir getiren işlerde çalıştığı söylenebilir.

İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı 2006 yılı verilerine göre Türkiye’de hemşehri dernekleri sayısı 8.135’e ulaşmıştır. Bunun yanında özellikle İstanbul’da son yıllarda hemşehri derneklerinde önemli bir artış gerçekleşmiştir. Bu derneklerin yaklaşık yarısı İstanbul’da faaliyet göstermektedir. 1997 yılında 1922 adet hemşehri derneği var iken, 2006 yılında bu sayı 3.876’ya ulaşmıştır. Son 10 yıllık dönem içinde İstanbul’daki dernek sayıları yaklaşık iki kat artış göstermiştir. Türkiye’de toplam derneklerin yaklaşık % 5’i hemşehri derneklerinden oluşmaktadır (Narlı, 1999).

BÖLÜM 5: İZMİR NÜFUSUNUN GÖÇE DAYALI OLARAK DEĞİŞEN YAPISI VE HEMŞEHRİLİK TEMELİNDE OLUŞAN KÜMELENMELER

Türkiye'nin batılılaşma süreci içinde geçirdiği dönüşüm kentleri de kaçınılmaz bir değişim sürecinin içine sokmuştur. Üretim ilişkilerinin sanayi devrimi sonrasında yeniden biçimlenmesi dünya üzerinde büyük bir değişim yaratırken, kentleşme bu değişimin bir yan ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu deneyimde gelişmekte olan ülkeler ve geri kalmış ülkelerde kentleşme hızlı ve çarpık bir biçimde ortaya çıkmıştır. Üretim ilişkilerinde ortaya çıkan bu değişim Türkiye'de kentsel yaşam biçimi üzerinde de belirleyici etkiler yaratmıştır.

İzmir kenti kuruluşundan günümüze değin önemli bir ticaret kenti olma özelliğini hep korumuş, ancak hızlı kentleşme süreci kenti de etkilemiş ve kent mekanında yeni bir değişim süreci yaratmıştır. Çalışmanın bu bölümünde, kentleşmenin farklı dönemlerde toplumsal ve mekansal düzlemde ortaya çıkan değişim Türkiye'nin modernleşme süreci ile ilintili olarak ele alınacak, göçle büyüyen yerleşme alanlarında toplumsal ve ekonomik yapı irdelenmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda göçe dayalı ve kentte kurulan dayanışma temelinde gelişen ve günlük dilde "hemşehrlik" ilişkilerinin kent mekanında yarattığı kümelenme olgusu açıklanacaktır.

5.1. İzmir Nüfusunun Göçe Dayalı Değişen Yapısı

Coğrafi konumu başta olmak üzere tarihsel süreç içerisinde nüfus yapısı ile ekonomik ve kültürel özelliklerinin değişen yapısı içinde kentin gelişimini üç döneme ayırmak mümkündür:

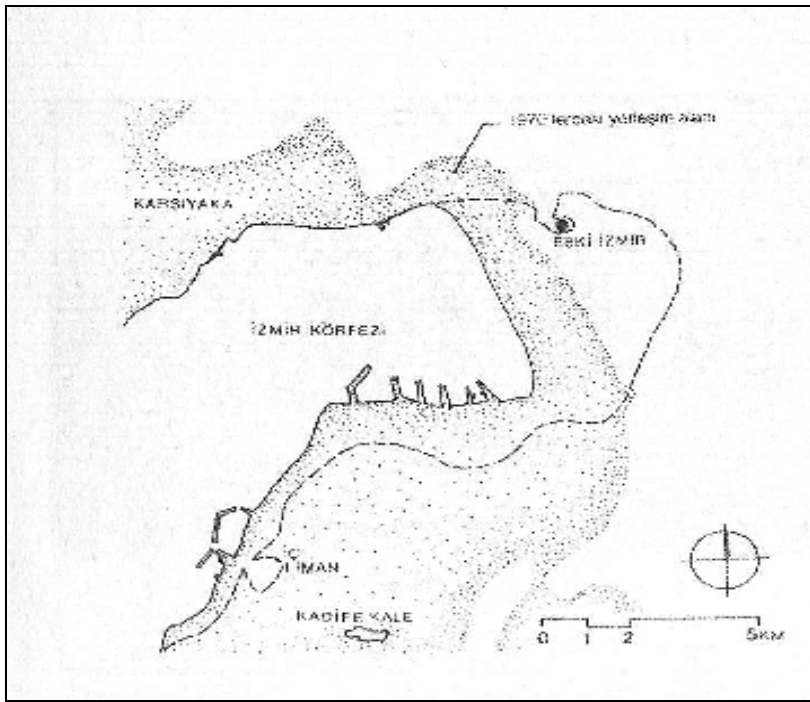
1. Antik çağda Ege'de Efes, Bergama, Halikarnas ve Pirene ile birlikte ortaya çıkan ve büyük ölçüde Roma ve Bizans kültürü etkisinde kalan ilk İzmir.
2. Selçuklu Türkleri ile başlayan ve XIX. yüzyıla kadar bir doğu ile batı arasında önemli bir liman kenti olan ikinci İzmir.
3. XX. yüzyıl başlarında bir yangınla bozulan fakat Cumhuriyet'le beraber yeniden kurulan; ancak günümüze düzensiz bir kentsel yapıyla gelen üçüncü İzmir.

5.1.1. XIX. Yüzyıla Kadar İzmir

İzmir, Milattan Önce (M.Ö.) 3000 yıllarında bugünkü körfezin güneydoğu ucunda Bayraklı yakınlarında kurulmuş olan İzmir'in aslında bir örenyeri olduğu sanılmaktadır. Eski İzmir'in bulunduğu yarımada dar bir kıstasla anakaraya bağlıydı, fakat körfeze akan derelerin binlerce yılda taşıdığı malzeme denizin dolmasına ve bugünkü hattına çekilmesine neden olmuştur (Yılmaz, Yetkin, 2003: s.23). Bu örenyerinin coğrafi konumu kenti dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı koruyabilecek durumdadır. Kuruluş yerinin güvenlik kadar kente doğal bir liman olanağı sağlayan deniz ticaretini de her zaman canlı tutan bir özelliği vardı. İzmir'in kuruluş yerinde etkili olan bir diğer faktör Bayraklı çevresinde o dönemde denize dökülen küçük akarsuların verimli tarım arazilerini sulayarak denize ulaşmaları olmuştur. Körfezin bitiş noktasından başlayarak günümüzdeki Belkahve'ye kadar ulaşan bu ova kimi yerde bataklıkta olsa çoğunlukla tarıma uygun bir araziydi. Bayraklı Tepekule çevresinde yapılan arkeolojik kazılarda yeterli verinin bulunamaması İzmir'in kurucuları hakkında ortaya atılan söylencelerin kanıtlanamaması sonucunu doğurmuştur.

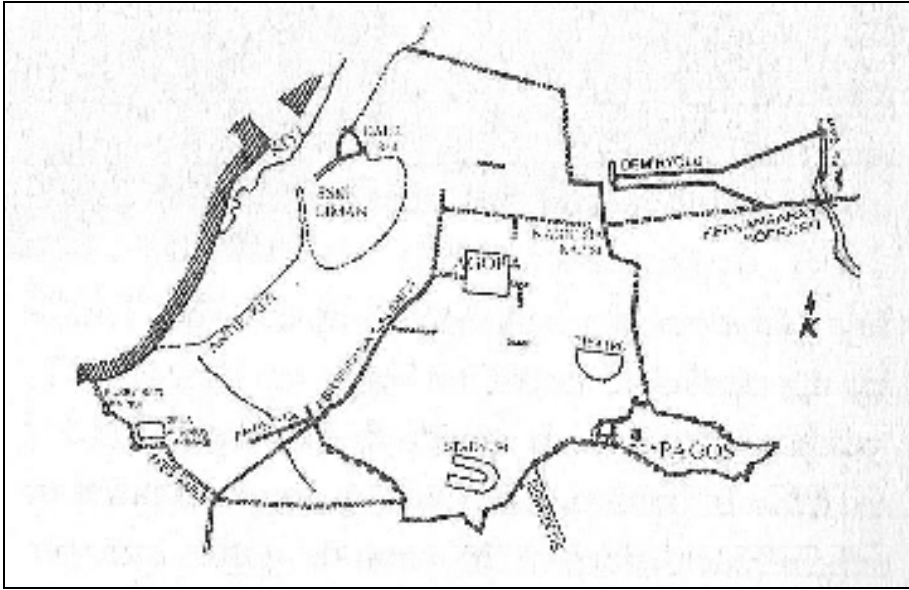
M.Ö. 1200–600 yılları arasında İon Federasyonuna bağlı olan şehir, M.Ö. VI. yüzyılda Lidyalılar tarafından tamamen yıkılarak yok edilmiştir, ancak İzmirililer kentlerini yeniden kurmayı başarmışlardır. M.Ö. 545 yılında İzmir Pers istilasına uğramış ve büyük ölçüde tahrip edilmiş; Bayraklı'daki bu ilk yerleşim bir daha kent statüsüne ulaşamayarak köy büyüklüğünde örgütsüz bir yerleşim olarak varlığını korumuştur. İzmir'in ilk dönemi olarak bilinen bu evreden sonra İzmir M.Ö. IV. yüzyılda Büyük İskender'in Anadolu'daki Pers hâkimiyetine son verip, İzmir kentini Kadifekale civarında yeniden kurması ile Kadifekale yamaçlarından denize doğru uzanan yoğun biçimde deniz ticareti ile uğraşan bir kent statüsüne kavuşmuştur. Başka bir deyişle ikinci evresinde kent, Kadifekale ile küçük bir koy arasında kurulmuştur, kentin yapısı gelecekte de bu limanın canlılığı üzerine şekillenecektir. İzmir kent yerleşimi, Kadifekale'den aşağı inerek, bugünkü Kemeraltı bölgesinden denize ulaşmakta; günümüzde Kemeraltı Çarşısı'nın yayıldığı alanda ve Anafartalar Caddesi kıvrımının rıhtımını belirlediği iç liman, zaman içinde dolmaya başlamakla beraber varlığını onsekizinci yüzyılın ikinci yarısına kadar korumuştur.

Bir içkale olan Kadifekale ile liman arasında kentin dış surları yer almaktaydı. Kentin doğu surları Kadifekale'den aşağıya bugünkü Basmane'ye inmekte ve oradan da denize paralel bir şekilde şimdiki Hisar camii'nin bulunduğu yere kadar uzanmaktaydı. Kentin batısında yer alan surlar ise, Kadifekale'den şimdiki bayramyeri civarına kadar uzanıyor, oradan da Hükümet Konağı yakınlarından denize ulaşıyordu (Şekil: 5.1). Hem doğuda hem de batıda yer alan bu surlar üzerinde kentin kapıları yer almakta idi. İzmir M.Ö. III-II. yüzyıllarda Bergama Krallığına bağlanmışsa da M.Ö.133 yılında diğer İon şehirleri ile birlikte Roma topraklarına katılmıştır (Yılmaz, Yetkin, 2003: s:30).

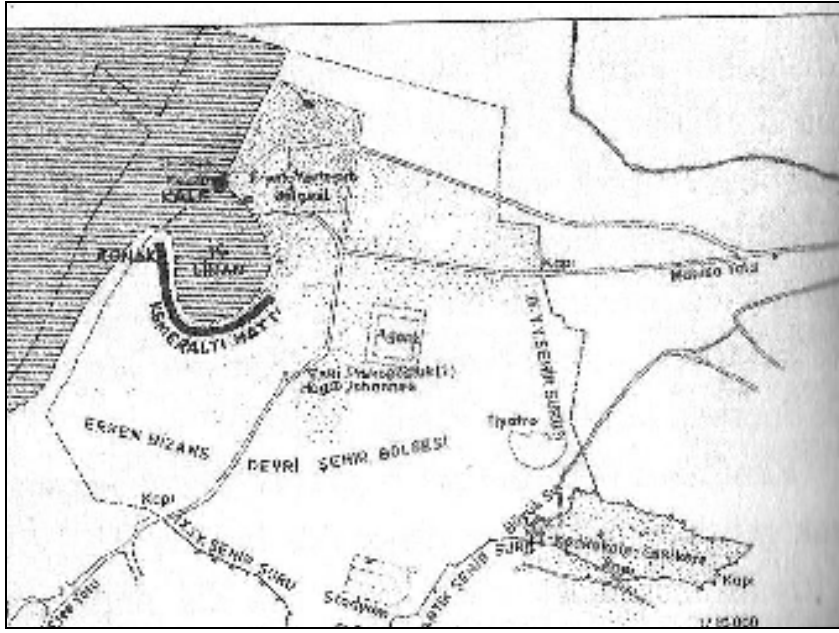
Şekil 5. 1: İlkçağda İzmir (Kaynak: Yılmaz, Yetkin, 2003: s.24)

Roma egemenliği altına girdikten sonra kent, çıkan ayaklanmadan etkilenmiş, iç çekişmeler ile dış saldırılar kentin gelişimini zaman zaman kesintiye uğratmasına rağmen kent önemini ilk çağ boyunca hep korumuştur. Kentin bu dönemde yaşadığı bir diğer problemse M.Ö. 178 yılında yaşanan ve kenti yerle bir eden depremdir ancak kent depremden sonra adeta yeniden kurulmuştur (Şekil:5.2). Roma İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra İzmir Doğu Roma İmparatorluğu'nun önemli bir kenti olarak varlığını sürdürmüştür (Yılmaz, Yetkin, 2003: s:31).

Şekil 5. 2: Roma döneminde İzmir (Kaynak: Yılmaz, Yetkin, 2003: s.26)

Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans)'nın etkisine girdikten sonra kentin bir süre eski canlılığını yitirdiği söylenebilir. Ancak bir süre sonra kent bir dini merkez olma özelliği kazanarak yapısal bir dönüşüm geçirmiş ve bu yeni kimliği ile önemli bir kent olma sürecine girmiştir. Kent hem dini hem de idari bir merkez olarak gelişirken (Şekil: 5.3); bir süre sonra Milattan Sonra (M.S.) VII. Yüzyılda Sasaniler ve daha sonra Emevilerin saldırılarına uğradı. Bu saldırılar İzmir'in gelişimini bir süre kesintiye uğrattı da IX. yüzyıldan sonra kent Bizans'ın donanma üslerinden biri olarak önemli bir kent olma özelliği kazandı ve bir süre sonra da Ege kıyılarının en önemli ticari merkezlerinden biri oldu. Kentin dini, ticari, idari ve askeri açıdan önemi kette yeni yapıların ortaya çıkması sonucunu doğurmuş, ancak kentin 1025 yılında uğradığı deprem bu yapıların büyük ölçüde tahrip edilmesine neden olmuştur. XI. yüzyıla gelindiğinde kentin Bizanslılar ile Türkler arasında birkaç kez el değiştirdiğini kentin ilerde gelişimini büyük ölçüde sağlayacak ticaret merkezi olma özelliği tam anlamıyla bu dönemde oluşmuştur. Venedik ve Ceneviz'li tüccarların sık sık uğradığı kent bir yandan ekonomik canlılığı ile gelişimine devam ederken diğer yandan da hakimiyet çekişmelerine sahne olmuştur (Yılmaz, Yetkin, 2003: s.35).

Şekil 5. 3: Bizans Döneminde İzmir (Kaynak: Yılmaz, Yetkin, 2003: s.36)

Malazgirt Savaşı'ndan sonra Selçuklu ***Türkleri***nin egemenlik dönemi yaşansa da kent, 1095 yılında Çaka Bey'in hâkimiyetine girmiştir. Bu ilk dönem 20 yıl kadar sürmüş, I. Haçlı Seferi sırasında yeniden Bizans egemenliğine girmiştir. Bu dönemden sonra kent Bizans'ın yaşadığı iç karışıklıklara rağmen uluslar arası bir ticaret merkezi konumuna gelmeyi başarmıştır. Çünkü doğu batı ticaretinde etkili olan Ceneviz ve Venedik devletleri İzmir'in avantajlı konumundan yararlanmak istemişler ve Bizanslılarla yaptıkları antlaşmalarla önce Cenevizliler kentte ayrıcalıklı bir konum edinmiş; liman civarında ileride Frenk mahallesi olacak bölgeye yerleşmişlerdir. Bir süre sonra Venedikliler de benzer bir anlaşma ile kendi mahallelerini kurmuşlardır. XIV. yüzyılda ve XV. yüzyıl başında İzmir Limanı süregelen kuşatmalar dolayısıyla karmaşa içinde bulunmaktaydı (Yılmaz, Yetkin, 2003: s.36).

“Düsturname’de Aydınoğlu Mehmet Bey’in İzmir havalisinin yönetimi ile oğlu Umur Bey’i görevlendirdiği ve 1326’da başlayan Aşağı İzmir kuşatmasının iki buçuk yıl sürdüğü ifade edilir. Ancak liman bu dönemde, daha zorlu pek çok çatışmaya sahne olmuş ve Türklerle Latinler arasında zaman zaman el değiştirmiştir” (Kayın, 2000: s.202).

Kent XIV. yüzyıl başlarında Aydınoğu Umur Bey'in denetimi altına girmiştir. Aynı yüzyılın ortalarına doğru Venedik-Kıbrıs, Rodos şövalyelerinin saldırısına uğrayan kentin Liman çevresi Latinlerin, Kadifekale (Pagos) ise Müslümanların egemenliğinde kalmıştır. Böylelikle kent Müslüman İzmir ve Hıristiyan İzmir olarak ikiye ayrılmıştır. Daha sonraki dönemde limanı korumak için yeni bir kale inşa edildiği anlaşılmaktadır. Kente Timur'un saldırısının ardından, şövalyelerin burada yeni bir kale yaptırmaya başladıkları, I. Mehmet tarafından durdurulan kale inşaatının uzrinde daha sonra yeni bir savunma hattı kurulduğu bilinir. XV. yüzyılın başında Timur'un Liman çevrsini ele geçirmesi sonrasında kentte Aydınoğulluları Türkmen Beyliğinin yeniden canlandırılmasını sağlamak için Umur Bey'in torununa vermiştir (Baykara, 1974: s.37).

Kent Osmanlıların Aydınoğullarına son vermesi ile ancak 1426 yılında Osmanlı Devleti'nin egemeliğine girebilmiştir. Osmanlı Devleti İzmir'i her ne kadar da hakimiyeti altına almışsa da Ege Denizi üzerinde tam bir egemenlik kuramamıştır. Bu yüzden kent uzun yıllar Venedikli tüccarlar Ege Denizinde İzmir merkezli ticari faaliyetlerini hep sürdürmüş ve kente zaman zaman saldırılar düzenlemişlerdir. Fatih zamanında Liman kalenin yeniden inşa edilmesiyle limandaki kale ile bir iç kale olan Kadifekale arasında kent tekrar bütünleştirilmiş oluyordu. Bu devrede liman çevresinde ticari merkezinde gelişimini olanaklı kılacak güvenli bir ortamın sağlandığı anlaşılmaktadır. Ancak kent XV. ve XVI. yüzyıllar boyunca fazla bir gelişme gösteremedi ve Ege Bölgesinde bir kıyı kasabası görünümünde kaldı. Çünkü bu yüzyıllarda İzmir ve çevresi İstanbul nüfusunun beslenme ve tüketim ihtiyacını sağlayan ve başkente mal sevkiyatı yapılan bir liman kasabası görünümündeydi. Osmanlı'nın bu dönemlerinde, Ege Bölgesi'nde özellikle Bakırçay ve Gediz Ovaları boyunca pek çok yerleşme farklı alanlarda uzmanlaşmış gerek tarımsal ve gerekse tarımsal olmayan üretimin yapıldığı merkezler konumundaydılar. Örneğin Ayvalık ve Edremit zeytinyağı ve sabun, Manisa ipekli dokuma, Uşak halıcılık, İzmir pamuklu dokuma alanında uzmanlaşmış kasabalardı. Bu açıdan İzmir uzun yıllar bütün bu üretimin dağıtım ve koordine merkezi olan Manisa iline bağlı idi ve bölgede elde edilen artık ürünün uzmanlaşmış bir dış ticaret merkezi konumunda idi (Kıray, 1998: s.19).

XVI. yüzyıl başlarına kadar İzmir’de Kadifekale eteklerinde Türkler, kıyı kesimlerinde ise gayrimüslimler yaşamaktaydı. Bu yüzyıl tüm Akdeniz havzasında olduğu gibi İzmir’de de nüfus artışının yaşandığı bir dönemdi. Nüfus artışıyla beraber Türkler tepedeki yerleşim alanlarından limandaki kaleye doğru dört mahalle kurarak, kentin merkezine doğru yerleşmeye başlamışlardı, bu mahalleler Faikpaşa, Selatinzade mescidi, Pazar (Hanbey) ve Liman isimlerini taşımaktaydı. Ancak XVI. yüzyıl boyunca kentin nüfus artışı devam etmiş Ali Çavuşü, Yazıcı ve Şeyhler adı verilen yeni mahalleler kurulmuştur. XVI. yüzyıl başlarında İzmir’de 225 hane olduğu bunlardan 50’sinin kent mekanı dışında kalıp sadece idari açıdan kente bağlı olduğu; aynı yüzyılın sonlarında ise hane sayısının 307 olduğu bilinmektedir. Şüphesiz kent nüfusundaki bu artışında sebeplerinin başında doğal nüfus artışı gelmektedir. Ancak kent bu dönemde Sakız adasından göç almıştır. Göç nüfusu ticaretle uğraşmış, buda kentin bir süre sonra pazar kentine dönüşmesine neden olmuştur. Aynı dönemde Sakız adası ile beraber Kıbrıs’ında Osmanlıların eline geçmesi Akdeniz ve Ege’de Venedik aleyhine ticari alanda Türk üstünlüğünün başlamasına neden olmuştur. Bu dönemde İzmir’i etkileyen bu ticari dönüşüme, doğudan gelen malların güvenlik nedeniyle yön değiştirerek, kuzey Anadolu’dan İzmir’e ulaşarak batıya nakledilmesi eklenmiştir. İzmir’i bir ticari kent haline getiren üçüncü unsur, Coğrafi Keşifler sonucunda Akdeniz ticaretini canlı tutmak için Osmanlı Devleti’nin bazı Avrupa Devletlerine ticari ayrıcalıklar kentin ticaret fonksiyonunu güçlendirerek sürdürmesine neden olmuştur (Yılmaz, Yetkin,2003:s.43).

XVII. yüzyıl kentin ticari fonksiyonlarının daha da arttığı, batılı tüccarların Batı Anadolu’da üretilen ürünlerin Avrupa’ya aktarılmasında transit bir liman olarak seçildiği görülmektedir. İzmir bu dönemde dış ticaret alanında uzmanlaşmış, özellikle kontrol fonksiyonları bakımından Manisa’ya bağlı bir şehirdi. Çok geçmeden tüccar devletlerin konsolosluk binaları, liman çevresinde gelen tüccar ve gemicilerin kalıp, zaman geçireceği mekanlar yükselmeye başladı. Ticaretteki gelişme, İzmir’in kentsel yerleşim ve nüfus açısından dönüşüm yaşamasına neden oldu, Avrupalı tüccarlar kentin sahil çizgisi boyunca yerleşirken, aynı zamanda inşa ettikleri ticarethene, depo, dükkân, ürün işleme binaları, tuz işleme atölyeleri, kahvehaneler, sabun üretim atölyeleri, yağhaneler gibi unsurlarla kentin fiziki yapısını da değiştirmişlerdir. Bu dönemde kentin değişik mekanlarında ve özellikle kemeraltı yayı üzerinde kurulan camilerde İzmir’de önemli yer

tutmaktaydı. XVII. yüzyıl kenti fiziki mekanında görülen bir diğer değişim birbiri ardına yapılan hanların sayısındaki artıştır. Kıyıya yakın bölgelerde iş alanları yoğunlaşırken, bu bölgenin arkasında yerleşim alanları içeriye doğru genişlemiş olduğunu söylemek mümkündür.

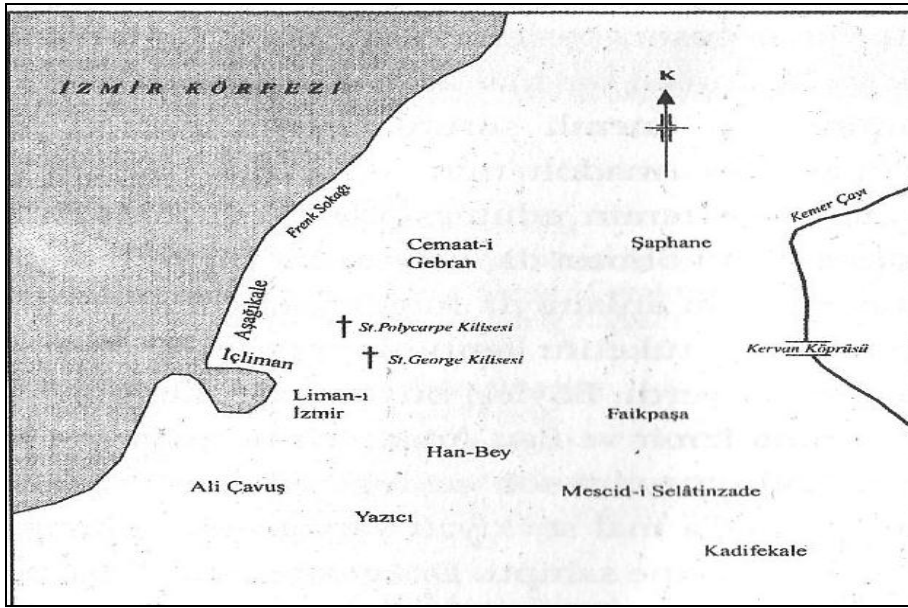
Kentteki ticari faaliyetler ve ekonomik gelişim yöneticilerin kentin ticari altyapısını sağlamaya yönelik gümrük binası ve bedesten (çarşı) inşa ettiler. Bunu içme suyu temininde kullanılmak üzere su kemerinin yapılması takip etmiş kentin değişik noktalarında çeşmeler kurulmuştur. Ancak kent 1654 ve 1664 yıllarında deprem felaketi yaşamış, kentte nüfus kaybı yanında çok büyük yıkıma da neden olmuştur. Bu felaketin ardından kentin imar çalışmaları hızlanmış ve kısa süre sonra toparlanmıştır.

İzmir'in yoğun dış ticaret öncesi merkezi iş mıntıkası XVII. yüzyılda küçük bir iç liman etrafında bir rıhtım üzerinde nüveleşmiştir; bu iç limanın körfeze açıldığı yerin kuzey ucunda bir kale vardır. Kale etrafındaki meydana ise şimdiki Hisar cami (Bugünkü Anafartalar Caddesinin, Şadırvanlı Camiinden Başdurak Camiine kadar uzanan kavis kısmı eski iç limanın rıhtımını meydana getiriyordu. Hisar Camii de tam iç limanın körfeze açıldığı yerdeki hisarın yanında idi ve burada bir meydan vardı) ile uzun mesafe ticaretin yapıldığı önemli “hanlar” bulunuyordu. Buradan etrafa radyal uzanan yollar üzerinde çeşitli zanaat erbapları ve onların dükkanları bulunuyordu. Bu dönemde İzmir'i Anadolu'ya bağlayan ana yol; bugünkü Anafartalar Caddesi'nin Tilkilik'ten Basmane'ye uzanan kısmı ile oradan demiryolunu takip ederek şimdi Kemer Çayı üzerindeki Kemer Köprüsü'nün şehir dışına uzantısıydı (Kıray, 1998: s.22).

XVII. yüzyılda şehrin sınırları yaklaşık olarak doğu- kuzey aksında bugünkü Basmane İstasyonu, doğuda mezarlık diye anılan Tilkilik'in üstündeki mezarlık ve güneyde bugünkü Eşrefpaşa Parkları, Bahribaba Parkı, Musevi Mezarlığı'dır. Bu dönemde şehrin bütününün 150 hektar kadar olduğu söylenebilir. 1580 yılında İzmir nüfusu 2000 kadar iken, kentin XVII. yüzyıl ortalarında 30.000- 40.000 nüfusa sahip olduğu tahmin edilmektedir. Kentin XVII. yüzyılda nüfusu ile ilgili Kıray'ın Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne dayanarak verdiği nüfus miktarı 50.000 dolaylarındadır (Kıray, 1998: s.23).

Türkler iç liman çevresinde yoğunlaşırken, Avrupalılar ise gemilerini, kendi konsolosluklarının bulunduğu, Frenk Bölgesi paralelinde açıkta demirliyorlardı. Mallar küçük kayıklarla karaya çıkarılıyor ya da yükleniyordu. Bu dönemde İzmir limanı oldukça işlek ve batı ile çok yoğun ticari ilişkileri olan bir kenttir.

Kadifekale eteklerinde Türkler yaşasa da İkiçeşmelik gibi Türk bölgelerinin arasına Havra Sokağı gibi Musevi yerleşmeleri girmişti. Kıyıda Frenk mahallesinin hemen gerisinde Rumların, Rumlarla Türk bölgeleri arasında da Ermenilerin yaşadıkları mahalleler mevcuttu. Görüldüğü gibi ticaret XVII. yüzyılda kentin nüfus yapısını ve mekansal özellikleri büyük ölçüde belirlemiştir. O dönem kentte ticareti elinde bulunduran Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler batı ile ticaretin vazgeçilmez aracıları haline gelmişlerdi, ancak bu durum kentteki Türklerin ticaretten ve ticari etkinliklere katılımının düşük olması sonucunu doğuruyordu. Ancak ticari canlılık kentin nüfusunun kozmopolitleşmesini sağlayarak Türkler ve Osmanlı uyruğundaki gayrimüslimlerin yanı sıra kentte Avrupalı bir nüfus grubu oluştu. Frenk mahallesinde yaşayan bu Avrupalı nüfus kentte kendi kulüp, lokanta, ibadet yeri, hastane gibi yapılarını inşa ettirmiş ve Avrupalı bir yaşam tarzı sürdürmeye çalışmışlardır. Bu batılı yaşam tarzı ileride de İzmir'in kültürel yapısını etkileyen unsurların oluşmasında etkili olacaktır. XVII. yüzyıl sonlarında kent nüfusunun (1699 yılında) 24,000 olduğu tahmin edilmektedir (Yılmaz, Yetkin, 2003: s. 49).

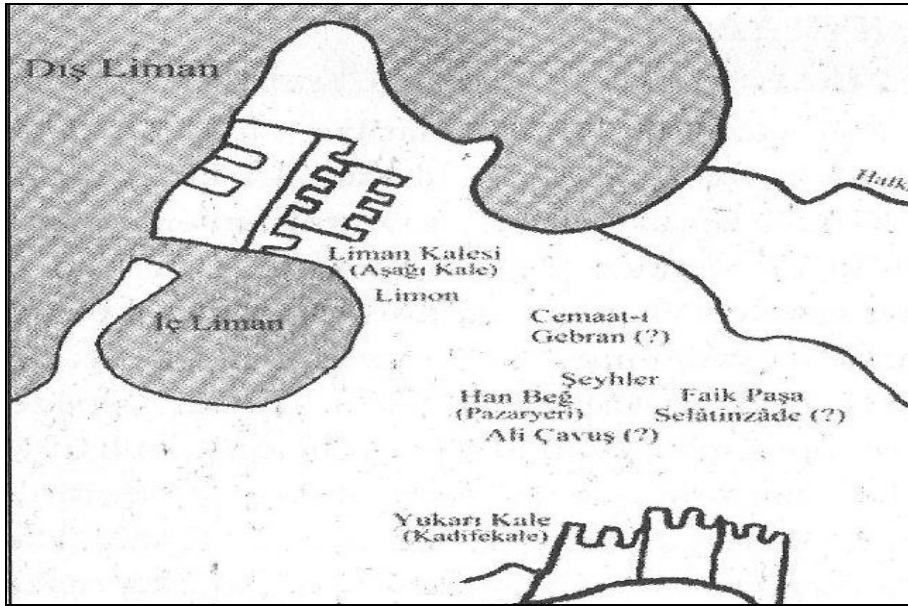
Şekil 5. 4: XVII. Yüzyılda İzmir (Kıray, 1998: s.30)

XVIII. .yüzyıldan itibaren bölgede ilişkiler sistemi tamamen değişmiştir. Çünkü İngiltere’de başlayıp Batı Avrupa ülkelerine yayılan sanayi devriminin etkileri tüm dünyada ve ülkemizde de görülmüş, sanayileşen Avrupa ülkelerinin artan üretim kapasitesi sonucu ortaya çıkan ürün fazlasını pazarlayabilmek için yeni stratejiler geliştirdikleri bir dönemin başlangıcıdır.

Bu dönemde söz konusu ülkeler teknolojik olanakları ve işgücünü de ellerinde tutuyorlar, üretim kapasitelerini arttırmak için hammadde kaynağı sağlayabilecek yeni yayılma alanları yaratma çabası içindeydiler. Bu durum sanayileşen ülkelerin başka kıtalararası ticareti teşvik etmek için yeni yöntemler geliştirmelerine neden olmuştur. Bu durum özellikle liman fonksiyonu ile öne çıkan kentlerin öneminin artmasına neden olarak bu kentlerde başta ekonomik yapı olmak üzere, toplumsal, kültürel dönüşümler yaşatmıştır. Bu dönemde İzmir Limanı değişik ülkelere gelen tüccarların ve malların bir arada bulunduğu, depremlerle tahrip olan limanın bu yoğunluk nedeniyle yeniden onarıldığı aktarılır.

Bu süreçte Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa’da değişen ekonomik dönüşüme ayak uydurma ve bütünleşme çabaları içinde, uluslar arası ticarete açık hatta sahip olduğu hammaddeyi işleyecek Avrupa’lı sanayi kuruluşlarının ve Avrupalı tüccarları ülkesinde

kurulmasına izin vermişti. Bu açıdan uluslararası bir limana sahip olan İzmir hem konumu hem de sahip olduğu ardaanın hammadde potansiyeli nin yüksek olması nedeniyle XVI. yüzyılda küçük bir sahil kasabası iken XVII. yüzyıl başlarından itibaren hızla büyümüş ve XIX. yüzyılda İstanbul'dan sonra devletin ikinci büyük kenti olma noktasına gelmiştir (Martal, 1999: s.183).

Şekil 5. 5: XVIII. yüzyıl başlarında İzmir (Yılmaz, Yetkin, 3003: s.50)

Bakırçay ve Gediz Ovaları'na ek olarak Küçük Menderes ve Büyük Menderes ovalarından elde edilen buğday, bakliyat özellikle pamuk olmak üzere, kuru üzüm, doğal kök boya, sabun, zeytinyağı, kuru incir gibi tarımsal üretim malzemeleri İzmir Limanından Avrupa'ya ihraç edilmekte idi. Üstelik İç Anadolu'nun derileri, İran ipeği, Ankara tiftiği ve hatta Uzak doğu malları da İzmir Limanı üzerinden Avrupa'ya ithal edilmiştir. Bu durum İzmir'i XVIII. yüzyılda uluslararası bir liman kenti statüsünden dünya kenti statüsüne getirmiştir.

Kentin XVII. ve XVIII. yüzyıllarda sahil kuşağında üst gelir gurubunun yaşadığı alanlarda kaçakçılığın da kent ekonomisini ciddi ölçüde etkilediği söylenebilir. Osmanlı yönetiminin aldığı önlemlere rağmen kente giren yabancı gemiler kaçakçılığı yürütmekte idi. Evleri deniz kıyısında bulunan Avrupalı tacirler evlerin doğrudan denize açılan arka cephelerinden mal değiş tokuşu yapıyordu. Bu dönemde kentin sahil kuşağının

doldurulması ile kent dokusunda değişiklikler ortaya çıkmıştır. Onsekizinci yüzyılın ortalarına yaklaşırken iç liman büyük gemilere hizmet vermekte, ana körfez de ise yoğun bir ticari aktivite sürmekteydi (Beyru, 1982: s.136).

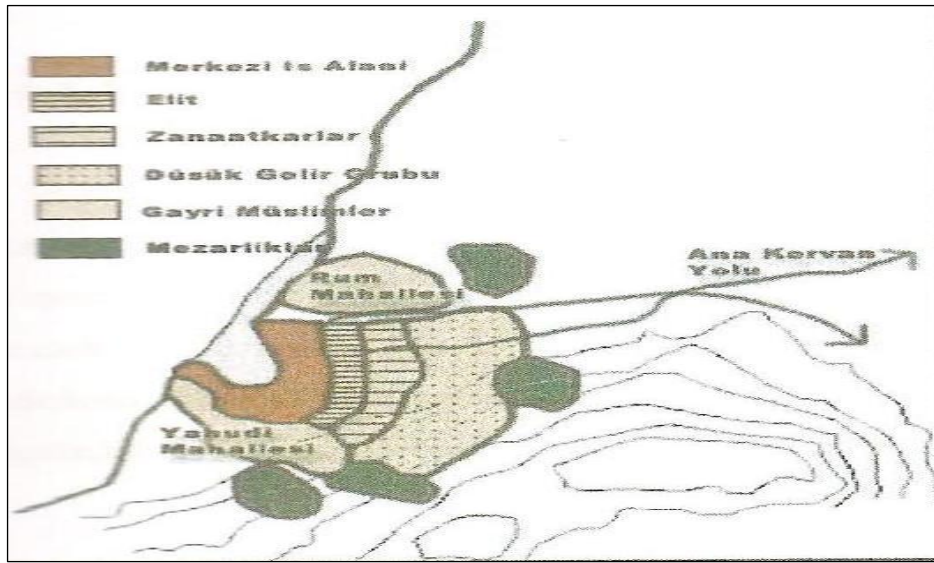
Yüzyılın ikinci yarısında ise iç liman, yamaçlardan akan suların toplandığı zamanlar dışında kurumuş durumdaydı. Burası kent içinde kenarlarında yapıların sıralandığı geniş bir boşluk görünümündeydi. Kale halen bu alanda varlığını sürdürüyordu. Aynı dönemde körfez, çok sayıda küçük geminin yanı sıra, Avrupa'nın önemli limanlarından sıklıkla gelen yük gemileriyle doluydu. İzmir Limanı, kentin hinterlandının ürünlerini Avrupa'ya ulaştıran bir çıkış kapısı konumundaydı. İzmir'den Fransa'ya pamuk, ince ve kanba yün, büyük halı, kabuklu ceviz, afyon, v.b. ürünler gidiyor ve oradan şayak, saten, çeşitli kumaşlar, kağıt, ince kalay, çelik, fayans, kürk gibi mallar geliyordu. İngiliz tüccarlar ise ham ipek, halı, angora, devetüyü, kumaş gibi ürünler alıyor, çuha, kurşun, kalay gibi mallar getiriyorlardı. İzmir Limanı'na Venedik'ten cam eşya, İtalya'nın bazı şehirlerinden de kumaş yollanıyordu (Kayın, 2000: s.204).

İzmir XVIII. yüzyılın ikinci yarısından sonra ticarete yepyeni bir yoğunluk kazanınca merkezi iş mıntıkası da değişmeye başlamıştır; liman fonksiyonları dış körfez sahiline yerleşmiş; liman doldurulmuştur ve iş merkezi kuzeye kaymıştır. Eskiden rıhtım şimdi şehrin eksenini diyebileceğimiz yol (Anafartalar Caddesi), iki tarafından çarşı sokaklarının uzandığı, üzerinde ise önemli yeni "han"ların inşa edildiği hem Başdurak'ta hem de Hisar Camii etrafında iki merkezi birleştiren ana yol haline geldi. Bu dönemde yapılan hanların çoğu malın taşınmasından çok, malın tasnifi, korunması ve satışı ile ilgilenen hanlar niteliğine büründü. Bu dönemde yapılan çok sayıda han, ticaretin beslenmesi işlevi yanında İzmir'e ulaşan malların depolanmasında da kullanılıyordu. Yeni ürünlerin ticareti, ticareti elinde bulunduranlarında farklılaşmasına neden olmuştur. Ticarete Yahudi ve Ermeniler'in yerini Batı Anadolu Rumları almıştır (Kıray, 1998: s.23-24).

İzmir, tarih boyunca Anadolu'dan gelen kervan ticaret yollarının son limanı ve bu özelliği ile bölgede ekonomik, politik ilişkilerin düğüm noktası olarak, bulunduğu

bölgeyi uzmanlamış zanaat ve dış ticaret merkezi haline getiren bir kent olmuştur. 18. yüzyıl İzmir kentini bölge için yeni bir etkileşim düzlemine taşıması nedeniyle, bu yoğun ve karmaşık ilişkiler örüntüsünün oluşumuna temel teşkil eden en önemli tarihsel süreçlerden biri olmuştur. Bu dönemde Anadolu'nun zengin hammadde kaynaklarının dışarıya pazarlama biçiminde gelişen Osmanlı Devleti'nin politikaları, Batılı ülkelerin bu hammadde kaynaklarını kendi ülkelerine aktarmak için geliştirdikleri stratejilerle de birleşince güçlü ticari ilişkiler sistemi ortaya çıktı (Kıray, 1998: s.28-29).

İzmir kenti XVIII. yüzyıldan itibaren bir yandan coğrafi konumu gereği Anadolu'nun batıya açılan penceresi olarak ön plana çıkarken; diğer taraftan ekonomik ve sosyal yaşamda dışa bağımlı ve yabancı sermayenin etkisi altında gelişme gösteren bir kent olmuştur.

Şekil 5. 6: 18. yüzyıl'da İzmir (Ünverdi, 2002: s.150)

5.1.2. XIX. Yüzyıl Başlarından 1950 Yılına Kadar İzmir'in Nüfus Özellikleri

İzmir Limanı XIX. yüzyıl boyunca da önemini orumuş, yüzyılın ilk yarısında da batılıların demirlediği kıyı "Frenk İskelesi" ya da "Avrupalılar Rıhtımı" diye adlandırılmaktadır. Bir yüzyıl öncesinde olduğu gibi bu dönemde de Avrupa ile ticareti sağlayan gemiler gemiler açıkta demirlemekte ve kıyı ile bağlantı sandallarla yapılmaktaydı.

“XIX. yüzyıl başlarında İzmir, bugünkü Kemeraltı bölgesinin bir kısmını dolduran geleneksel çarşısı ile bunun doğuya doğru uzantısı niteliğindeki batı karakterli Frenk sokağından oluşan bir merkez alanını çevreleyen çeşitli toplumlara ait konut alanlarından meydana gelmektedir. Merkezi en batıda ve sırtlarda Türk mahallesiyle, bunlarla kısmen karışan Musevi Mahallesi sarmakta, batıya gidildikçe bugünkü Basmane çevresinde ve düzlükte Ermeni mahallesi ve daha sonra kuzeydoğuda içerde Rum, sahilde ise Frenk Mhalleri çevirmektedir” (Beyru, 1982: s.134).

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti’nin önce İngiltere ile ardından Fransızlarla bir dizi ticari ayrılalıklar içeren 1838 Balta Limanı Antlaşması’nı imzalaması ile ticarete yepyeni bir dönem başladığı görülmektedir. Bu durum ülke içerisinde özellikle İzmir’de ticaretin yönünü değiştirmiş ve Osmanlı’nın kendi topraklarında ticaretin kontrolünü yabancı tüccarlara kaptırmıştır. 1856 Islahat Fermanı ile ülkedeki yabancılara mülk edinme hakkı verilmesi İzmir’de ticari konumundan dolayı yabancı nüfusun artışına neden olmuştur. 1847 yılında 15.000 olan yabancı nüfus 1880’de 50.000’e yükselmiştir. Kentin ticari kapasitesi kentte yabancı tüccarların finansal örgütlenmelerinde de önemli rol oynamış bu yüzyıl ortalarında pek çok yabancı banka kurulmuştur (Yılmaz, Yetkin, 2003: s.55).

Bu süreçte, bu gelişen yeni ticaretin yönü ve miktarı artık ürünün kontrolünde yeni sorunların çıkmasına da yol açıyordu. Yeni ürünlerin ticarete girmesi vergi sistemi ile bölgesel bütünleşmenin kademelenmesini bozuyordu. Osmanlı Devleti bölgede bozulan dengeyi onarmak amacıyla İzmir’i 1811 yılında Saruhan (Manisa) Sancağı’ndan çıkarıp, artık daha sıkı ticari ilişkiler geliştirdiği Aydın Sancağı’na bağlamıştır. Kentin bu dönemdeki önemine ve büyüklüğüne rağmen, Osmanlı yönetim sistemi yönünden, önce Saruhan ardından Aydın vilayetine bağlanması kente hak ettiği önemi kazandıramamış; 1851 yılında İzmir vilayetinin merkezi haline getirilmiştir (Kıray,1982, s:24). Aydın vilayetinin merkezi olduğu 1850 yıllarından XX. yüzyıl başlarına kadar geçen süre kentin ilk kentleşme dönemi olarak adlandırılabilir (Beyru, 1982: s.133). İzmir bu dönemde adaklardan ve çevre yerleşmelerden gelen Rum nüfusun akınına uğramış, diğer azınlık gruplar ile Yabancı nüfus miktarındaki artış kentin büyümesinde etkili olmuştur. Kent nüfusu 1850’den Birinci Dünya Savaşı’na kadar geçen sürede iki kat atmıştır.

XIX. yüzyıl ortalarına kadar geçen süreçte kent;

- Osmanlı Devleti'nin ikinci büyük kentidir.
- Yunan bağımsızlık Savaşı'nın etkisi altında kalmasına rağmen ülkenin en önemli ihracat limanıdır.
- Yabancı nüfus ve Levantenlerin yoğun olarak yaşadığı ve bu nedenle batıya dönük bir kenttir.
- Azınlık nüfusun da oransal olarak yüksek olduğu bir kent olma özelliği göstermektedir.

XIX. yüzyılda, İzmir'in ekonomisi Avrupa ülkeleri ile gerçekleştirilen ticarete bağlı olarak gelişmeye devam etmekte; deniz ticaretini çağa uygun koşullarda sürdürmek için yeni liman ve rıhtım tesislerin inşa edilmesi gündeme gelmiştir. Kentin sosyal ve ekonomik yaşamında batılıların hakim olduğu kentte kent ile hinterlandı arasında ulaşım sisteminin yenilenmesi söz konusu olmuştur. 1856 yılında İzmir-Aydın, İzmir-Kasaba demiryolları ile kollarının yapımı ve rıhtım inşaatı yapımı çalışmaları başlamıştır. Konak'tan Aydın Garı'na kadar uzanan kıyı boyunca uzanan alana inşa edilecek olan Rıhtım inşaatı ile imtiyaz sahiplerine deniz ticaretinde belirli oranda rüsum alma ve deniz doldurulması ile elde edilecek alana sahip olma hakkını tanıyordu. Rıhtım boyunca tramvay hatlarının döşenmesi, başta olmak üzere kent içinde bu alanda alt yapı çalışmalarının da iyileştirilmesi öngörülmüyordu (Kayın, 2000: s.205).

Rıhtımın inşası bölgenin fiziksel yapısını değiştirmekle beraber, kentin sosyal yapısında da bazı değişimler yaratmıştır. Denizin doldurulması sonucunda kıyı boyunca kente kimliğinin kazandıran unsurlardan biri olan Kordonboyu meydana gelmiş; bu yol tramvay hattının da yardımıyla Frenk Mahalleinin merkezle bağlantısını kolaylaştırmakta idi. Birinci Kordon Caddesi üzerinde, büro, dükkan, mağaza, depo, banka, posta ofisi gibi kentin ticari fonksiyonunu destekleyen kuruluşlar bulunmaktaydı. Bunların yanı sıra aynı yol üzerinde otel, lokanta, tiyatro, kafebar gibi eğlence ve dinlenme fonksiyonlarını yerine getiren tesisler bulunmaktaydı. Bu durum kentin kıyı çizgisine özel ve seçkin bir nitelik kazandırmaktaydı. Rıhtımın inşası ile birlikte, İzmir'in özellikle on dokuzuncu yüzyılda daha da belirgin hale gelmiş olan kozmopolit ve batılı kimliğinin, Konak'tan

Aydın Garı'na kadar uzanan kıyı hattı üzerinde daha da belirgin hale geldiğini saptamak mümkündür.

Avrupa kentsel nüfusun artan satın alma gücü İzmir' den ihraç edilen ürünlerin cinsini etkilemiş ve XIX. yüzyıl ortalarında Avrupalı için lüks gelen incir, üzüm ve çeşitli sanayi bitkilerin ihracı ön plana çıkmıştır. Bu dönemde demiryolu ve liman inşasının tamamlanması da İzmir'in iş yaşantısında değişikliklere neden olmuştu. Özellikle yabancı şirketler; onların banka, depo, yazıhaneleri İzmir' de örgütlenmiş konumdaydı. Şimdiki Balıkhanenin doğusundan başlayıp gene Cumhuriyet Alanı civarına kadar Kordon üzerinde Basmane civarından gelen ana yolun Kordon'a açıldığı yerde malların gemilere yüklenmeye hazır hale geldikten sonraki el değiştirmesi ile ilgilenen büyük yabancı şirketler, bankalar, sigorta kurumlarının yerleştiğini görüyoruz (Kıray, 1998: s.43).

İzmir Limanı XIX yüzyıl boyunca Avrupa ülkeleri ile yoğun ticari ilişkilerini sürdürüyordu. Ticareti gerçekleştirmede limanla entegre biçimde çalışan demiryolları, bölgesel kervanların da yardımıyla, zengin Batı Anadolu topraklarının ürünlerini İzmir Limanı'na taşımaktaydı. Özellikle Endüstri devrimini yaşayan sanayi kentlerinin talep ettiği ürünler buharlı gemilere ve diğer deniz nakliye vasıtalarına yüklenerak Avrupa limanlarına naklediliyordu.

“1890 yılında İzmir Limanından, 94.787.961 franklık ihracat ve 71.951.717 franklık ithalat gerçekleşmişti. 1 Mart 1891 ile 28 Şubat 1892 tarihleri arasında, 2376 adet vapur ve 3693 adet yelkenli olmak üzere toplam 6069 adet gemi İzmir limanına giriş-çıkış yapmış olup, bu araçların toplam tonajı 1.598.452 idi” (Kayın, 2000:s.206).

XIX. yüzyıl sonlarına gelindiğinde hepsinin merkezi yabancı ülkelerde olmak üzere 7 banka ve 4 büyük sigorta şirketinin İzmir'de iş gördüğü bilinmektedir. Bu şirketler çalıştırdıkları memurları aracılığı ile köylerde üretilen tarımsal üretimi daha çok kontrol altında tutabiliyor ve eskiye nazaran daha fazla artık ürün dışarıya akıtabiliyorlardı. Görüldüğü gibi İzmir, XIX. yüzyıl sonlarına değin bölgede elde edilen özellikle tarımsal

üretimin çeşitli yabancı şirketlerce Avrupa'ya satıldığı, bu anlamda dış ticaret ve çeşitli zanaat kollarında uzmanlaşmış bir kent görüntüsündedir. Nitekim 1885 İzmir Ticaret Odası ve 1892 İzmir Ticaret Borsası'nın kurulması İzmir'in çok eski bir ticari örgütlenme merkezi olduğunu göstermektedir.

Yabancılar kente sadece banka şubeleri aracılığı ile sermayelerini getirmekle kalmayıp beraberlerinde iletişim araçları, yatırım planları, nakil araçlarını da getirmişlerdi. Ancak yabancılar kenti kolonileştirmeye çalışsalar da pek fazla içeriye sokulamadılar. İç bölgeyle ilişkilerini Osmanlı uyruğunda yaşayan Rum ve Ermeni nüfusla sürdürmek durumunda kaldılar. Bu durum Rum ve Ermeni nüfusun bölgede kapitülasyonları kullanarak çeşitli ayrıcalıklar elde etmeleri sonucunu doğurdu. Ticaretin değişen şekli aynı yüzyıl içinde bugünkü Pasaport'ta yabancılar tarafından yeni deniz nakliye şirketlerinin kurulmasına neden olurken, bu tüccarların çok sayıda konsolosluk açılması sonucunu doğurmuştu.

İzmir'in XIX. yüzyıl ortalarından itibaren ticaret hacmindeki bu değişim ve dönüşüm kentin çevre kent ve kasabalarla ulaşım ağı oluşturması gereğine yol açarak ülkenin ilk demiryolu hattının oluşturulmasına neden olmuştur. İzmir-Aydın, İzmir-Turgutlu demiryolu bağlantısı bölgede ticaretin kontrolünü sağlayan Fransız ve İngilizler tarafından, hammadde açısından oldukça zengin olan iç bölge ile Liman'ı bağlamak için yapılmıştı. Demiryolunun ardından gelişen ticaret yeni ve büyük bir rıhtımın yapılması zorunluluğunu doğurmuştu. Yüzyıl sonlarına doğru İngilizler tarafından yapıлып hizmete açılan rıhtım Alsancak Garında hizmete açılmasından sonra gar çevresindeki geniş arazilerde yeni yapıların oluşmasını sağlamış, buralarda lojman, depo, tamir ve bakım atelyelerinin kurulmasına neden olmuştur. Mekânsal düzeyde kendini özellikle demiryolu ve liman gibi altyapı unsurları ile ortaya koyan ve dışa bağımlılığı gösteren bu gelişmeler, toplumsal düzeyde bu altyapı unsurlarının kontrolünü elinde bulunduran yabancılar ile azınlıkların kent içindeki yer seçiminde etkili olmuştur. Serbest ticaret faaliyeti yürüten yabancılar dışında, merkezi yabancı ülkelerde bulunan bankaların ve sigorta şirketlerinin de gözde mekânı haline gelen kent, yabancı ailelerin kolay para kazanma ve kolay bir yaşam sürdürme şansı yakaladıkları bir kent olarak ön plana çıkmıştır (Beyru, 2000:s.71).

XIX. yüzyıl sonlarında sanayileşme hızındaki yükseliş kentin yerleşim alanlarında da değişimler yaratmıştı. Örneğin bugünkü Alsancak stadının önünde bulunan cadde Rum işçilerin yerleşim alanı iken; Gar çeçresinde buharlı değirmenler, Havagazi Fabrikası, sigara ve kağıt fabrikası, zeytinyağı fabrikası, makarna fabrikası, dokuma fabrikaları, deri fabrikaları gibi yapıların tamamı yabancılar tarafından kurulmuştu. Kentin işçi kapasitesi yeterli gelmeyince Ege Adalarında yaşayan Rumlar'ın bir bölümü İzmir'e getirilmiş bu nüfusun önemli bir kısmı İngilizlerin tekelinde bulunan sanayide istihdam edilmeye başlanmıştı. Bu durum kentin yerleşim yapısında değişimlere neden olurken; gecekondulaşmaya benzer biçimde Halkapınar, Tepecik, Şirinyer ve Buca'da işçi mahalleleri kurulmuştu. Ancak Rıhtım ve Kordon çevresi üst gelir gruplarının yaşam alanı olarak varlığını sürdürmekteydi. Bu grup kendi statüsüne uygun yeni ve görkemli yapılar kurmaktaydı. Bunlardan bazıları Avcılar kulübü, Tüccarlar Derneği ve Avrupalılar Kulübü idi. Kentin gelir düzeyine bağlı yerleşim yapısındaki bu değişim, Kordon bölgesi ile Pasaportun kuzeyinde bulunan alanlarda tüccarların konut edinmeleri ile iki katlı cumbalı konutların bu bölgede konut mimarisinde gelişmesine olanak tanımıştı. Yabancı üst tabaka sahip oldukları ayrıcalıklarla neredeyse kentin sahipleri konumuna gelmiş, kendilerine has yaşamları ile neredeyse izole olmuşlardı. Bunun en somut örnekleri özellikle Buca ve Bornova'da "banliyo" şeklinde malikâneledir. Bu yerleşmelerden merkezi iş alanına ulaşan kent içi demiryolu ile üst gelir grupları uzun süre gözden uzak bir yaşam sürmeyi başarmışlardı (Kıray, 1998: s.51).

XIX. yüzyılda rıhtım ve limanın yapımı, kenti banliyölere bağlayan yolların yapılması, tramvay, tren ve vapurun kent içi ulaşında kullanılmaya başlanması kentin fiziksel görünümünde büyük değişikliklere neden olmuştur.

XIX. yüzyıl başlarında İzmir'i Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli ticaret kenti konumuna getiren gelişmeler nüfusu sürekli artan, her topluluğun kendi sosyal kültürel, dinsel ve ekonomik örgütlenmeleri çerçevesinde gruplandığı çok kimlikli bir kenti olarak ortaya çıktığı görülmektedir. 16. yüzyıldan beri milliyet eksenli ayrışma XIX. yüzyıldan sonra gelir gruplarına bağlı ayrışmaya bırakmış; öyle ki kentte aynı milletten olsalarda farklı statü grupları bir arada barınmamaya başlamıştır (Ünverdi, 2002: s.155).

Turgutlu demiryollarının yapımı, Ege bölgesinin verimli ovalarından elde edilen tarımsal ürünler yanında maden zenginliklerinin de bu dönem yaşanan ekonomik krize çare olması nedeniyle İzmir nüfusu önemli artışlar göstermiştir.

XIX. yüzyıl ile ilgili elimizde sağlıklı veriler olmamasına rağmen; XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde, 1812–1814 salgın hastalıklarında 40.000–60.000 kişinin öldüğü dikkate alınırsa, İzmir nüfusunun 130.000'e indiği tahmin edilmektedir. Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısına kadar veba salgınlarının etkilediği kent, bu dönemde kolera saldırılarına sahne olmuştur.¹ Bu yüzyılın ortalarında ise 1841 yangınından sonra kent nüfusunun 100.000 dolaylarında olduğu varsayılmaktadır. Yine 1850–1870 yıllarına ait rakamlar birbirinden farklı olmakla beraber, Yunanistan'dan pek çok Rum göçmenin de getirilmesi kent nüfusunu 1885 yılında 190 000'e çıkarmıştır. 1891 yılında 207 547, 1910 yılında 250 000 civarında nüfusu olduğu görülen İzmir'de yabancı nüfus 35.000 kadardı. İzmir'in ülke kentsel nüfusu içindeki payı XIX. yüzyıl ortalarında yaklaşık % 4,5; bu yüzyılın sonlarında ise % 6,7 kadardı (Kıray, 1998: s.32).

XIX. yüzyıl sonlarına geç daha çok etnisite ile temellene ayrışma bu dönemden sonra yerini sınıfsal temelli ayrışmaya bırakmıştır. Özellikle Türkler içinde bulundukları zor koşullarda merkezin dışına itilmiş halde yaşıyordu. Merkezi iş alanından kentin çeperine doğru yayılan alanlarda fakir mahalleler yer alıyor, burada işçiler, yevmiyeciler, sokak satıcıları, balıkçılar gibi ayak işlerinde çalışanlar oturuyorlardı. Bu yoksul mahallelerde yaşayan kızlar daha çok terzi, kanaviçecilik ve tütün tekeline işçi olarak çalışıyorlardı (Politis, 1994: s.74).

¹ İzmir XIX. yüzyılın ilk yarısında ilkin 1831, ardından 1848 yılında ikinci defa kolera salgınına yaşması 1903 kişi ölmüştür. Bundan sonra sırasıyla 1854 kolerasında 172 kişi, 1856 kolerasında da 1950 kişi ölmüştür. 1910-1911 yıllarında yaşanan kolera salgınında da toplam 696 kişi ölmüştür (Yetkin, 2001)

KÖKEN	KİŞİ
Müslüman	89000
Grekokatolik	52000
Ermeni	5628
Yahudi	16
YABANCILAR	
Alman	512
Amerikalı	20
İngiliz	980
Avusturya-Macar	1800
İspanyol	12
Fransız	1000
Yunanlı	25000
Hollandalı	300
İtalyan	6400
Acem	200
Rus	85
TOPLAM(YAKLAŞIK)	200000

Tablo 5. 1: 1894 yılında İzmir'in etnik, dini ve inançlara göre durumu (Kaynak: Kıray, 1998: s.32)

XIX. yüzyıl İzmir için Devlet'in diğer kentlerine nazaran modern anlamda kent olgusunun oluşma başladığı az sayıdaki şehirden biriydi. İzmir'i simgeleyen saat kulesi ve Konak'taki Hükümet Konağı bu dönemde oluşturulan yapılardır. Bu yapılar kentin modern anlamda ilk kamusal meydanını oluşturmuştu. Modernleşme sürecinde kentin alt yapı ihtiyaçlarının karşılanması için Belediye teşkilatı kurulmasını zorunlu kılmış; ancak kozmopolit bir kent olması nedeniyle yüzyıl sonlarında kentte iki ayrı belediye dairesi kuruldu. Yine Milli Kütüphane de bu yüzyılın başında açılan yapılardır.

Ticari hayatın çok canlı olduğu İzmir XIX. yüzyılda ticaret mekânlarında da canlılığın yaşanmasına neden olmuştu. Kentte Kemeraltı'nın doğusundan başlayarak Pasaport, Alsancak ve Cumhuriyet Meydanı'na ulaşan Frenk Mahallesi içinde yer alan Frenk Çarşısı, Avrupa mallarının satıldığı, Avrupa'nın büyük mağazalarının şubelerinin bulunduğu, yabancı malların satıldığı bir çarşı iken; Kemeraltı, iç liman boyunca gelişmiş geleneksel ticaretin yapıldığı ve daha çok yerli malların satılıp yerli unsurlara hitap eden ve Osmanlı'nın geleneksel çarşısı satüsündeydi (Kıray, 2003: s.48)

“Denize paralel olarak uzanan Frenk Caddesi, batıya dönük ticaretin yer aldığı bir çarşı kesimidir. Bunun büyük Vezir Hanı ve bedestenlerle kesilen batı ucunda ise bugün de biçimsel ve hatta fonksiyonel varlığını çok fazla değişmeden koruyabilen geleneksel Türk çarşısı yer alır. Ama gerek Frenk Caddesi’nin gerekse geleneksel çarşı sokaklarının trafik düzeni 19.yy’ın ilk yarısında da bugünkü kargaşayı aratmayacak bir karmaşıklıktadır. (Beyru,1982: s.137).

XIX. yüzyıl’da yukarıda genel çerçevesi çizilen ticari yapılanmada temel işlevi Levantenler ve yabancılar üstlenmişti. Tıpkı ticari alanda olduğu gibi üretim alanında da dışa bağımlı gelişmeler devam etmiş, nitelikli eleman ihtiyacı Avrupa’dan getirtilen teknisyen ve ustalarla sağlanmaya çalışılmıştır. Zamanla ülkelerine geri dönem yabancı ustaların bıraktığı boşluğu ise; Rum, Ermeni ve Yahudi azınlıklar doldurmuş, basit işler ise yerli işgücüne bırakılmıştır. Kentte Museviler bankerlik ve sarraflıkla uğraşırken; sanayi, küçük ölçekte yapılan ticaret ve bankacılık sektörleri neredeyse tümüyle kentte yaşayan Rum ve Ermeniler’in kontrolündeydi. Ticareti ellerinde bulunduran Levantenler ve Rumlar kentteki sosyal ve ekonomik yaşamı da ellerinde tutmuşlardı. Dolayısıyla Türkler ticareti zenginliğin ve ekonomik faaliyetlerin dışına itilmişti (Martal, 1999: s.22).

Bu dönemde ekonomik yetersizlikler nedeniyle kent bütününden ayrışan toplam 13 Türk Mahallesi vardı. En büyük Türk mahallesi Beyler Sokağı’ndan İkiçeşmelik’e kadar bir alan üzerine yayılmış olan o zamanki adıyla Cam’i Atık’di. Bugün Feczipaşa, Yıldız, Odunkapı, Uğur, Türkyılmaz, Kestelli, Ülkü ve Tuzcu mahallelerini içene alan kesimdir (Kütükoğlu, 2000: s.3–9).

Bu dönemde İzmir’in yerleşme düzeninde ortaya çıkan bir diğer gelişme, ilk kez yaşanmaya başlayan kır kökenli göçlerdir. O dönemde tüm denetim önlemlerine rağmen kırdan kopup kentlere yerleşen kitlelerin büyük bir çoğunluğu eski mahallelere benzemeyen bir dokuda ve bugünkü gecekondu mahallelerine benzer biçimdei kentin hemen bitişiğindeki bölgelere yerleşmeye başlamışlardır (Tekeli, 1982: s.39).

XX. yüzyıl başlarına gelindiğinde ise Osmanlı yönetiminin uygulamaya çalıştığı ulusal ekonomi politikası ve Türk burjuvazisinin yaratılmaya çalışılması kentte ticari alanda Türklerinde ön plana çıkmak için mücadele etmesi sonucunu doğurmuştu. Giderek kentteki Türk ve Rum kitle ekonomik rekabette birbiriyle çatışıyorlardı. 1. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Osmanlı yönetimi ulusal ekonomi konusundaki düşüncelerini hayata geçirmeye başlamış ve Türkler İzmir'deki ticaret hayatında ön plana çıkmıştı. Ancak Savaşın ilerleyen yılları kentte ticari hayatın durma noktasına geldiği yıllardır.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde İzmir'de kentsel nüfus 250.000'i bulmuştur. Bu dönemde İzmir kent nüfusu ülke kentsel nüfusu içinde % 8,3'lük bir paya sahiptir. Nüfusun yaklaşık yarısı Türklerden oluşmakla beraber, Rumlar en büyük etnik grubu oluşturuyordu; bunun yanında Ermeni ve Yahudi nüfus da vardı. Türkler kentin güney mahallelerinde otururken, yerli nüfusun dışındaki Levantenler Alsancak'ta toplanmıştı. Bu dönemde bölgedeki diğer şehir ve kasabaların nüfusunda böyle bir artış yoktu. Bölgedeki yerleşmeler İzmir merkez olmak üzere yeniden bütünleşmişlerdir. 1914 yılında Rıhtım Şirketi, liman ve garın işletmesini 2000 yılına kadar üstlenmeyi talep etmişse de 1953 yılına kadar almıştır (Kıray, 1998: s.57).

İzmir'in 1910–1911 yıllarında maruz kaldığı kolera salgını kentte pek çok sağlık önleminin alınmasına neden olmuştur. Ancak Osmanlı kentlerinde sağlık ile ilgili çıkan sorunlar geleneksel yöntemlerle çözülemeyecek durumda idi. Kentin Frenk mahallesi ile kuzey bölgesi dışında kalan yerleşim alanları temizlik açısından sağlığa uygun değildi. Kentte XX. yüzyıl başlarında bir de su sorunu bulunmaktaydı. Şöyle ki kentin su ihtiyacını karşılayan Vezir ve Osman Ağa suları ile Kumpanya suyu olarak da bilinen Halkapınar suyu yer almaktadır. Bunlardan ilk ikisi fakir halkın kullandığı su kaynakları iken Halkapınar da çok üst gelir grubunu kapsayan Frenk mahallelerinde kullanılmaktadır. Zengin ve fakir İzmir sadece kentin ticari kimliğinin belirginleşmesinde ortaya çıkmamakta; aynı zamanda kentte altyapı yatırımlarının tamamlanması sonrasında da keskin farklar ortaya çıkmıştır. Kıyı hattı ve ona komşu olan mahalleler gelişmiş, modernleşmiş ve kentsel olanaklardan yararlanmışlardır; kentin üst kesimlerinde yer alan bölgeler fakir ve kentsel olanaklara ulaşamayan kesimi oluşturmuştur. Bu fakir mahalleler yukarı mahalle olarak bilinir, buralarda bu dönemde de Türk ve Yahudi nüfus

yaşardı. Kadifekale sırtları, Mezarlıkbaşı, Tilkilik, Damlacık, İkiçeşmelik, Namazgah ve Karataş semtlerini kapsayan bu fakir mahalleler dar sokaklar, evlerin sağlık koşullarına uygun olmadığı, kanalizasyonların sokak aralarında aktığı yerleşim alanlarıdır (Yetkin, 2001: s.13; Serçe, 1998: s.66).

XX. başlarına değin Doğu Akdeniz'in en önemliliman kentlerinden biri olan İzmir'e iş bulmak amacıyla sürekli olarak yaşanan göç sonucunda hamal, işçi, rençber başta olmak üzere vasıfsız işgücü kente yığılmıştı. Bunlar bekar odaları, Rumhane, Yahudihanelerde topluca yaşamaktaydılar (Yetkin, 2001: s.13).

Savaşın Osmanlılar aleyhine kaybedilmesi kentin 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar tarafından işgal edilmesi sonucunu doğurmuştu. Kentte Rum nüfusun fazla gösterilmesi çabalarıyla Ege Adaları ve Yunanistan'dan önemli sayıda nüfus getirilmişti. Öyle ki savaş öncesinde 200.000 civarında olan Rum nüfus savaş bitiminde 600.000'e yaklaşıyordu (Yılmaz, Yetkin,2003: s.57)

9 Eylül 1922'de İzmir'e Türk ordusunun girişi sürecinde kentte yaşayan azınlıkların bir kısmı kenti terk etmiş, kentten ayrılırken yangın çıkarmışlardı. Yangın rüzgarın da etkisiyle büyümüş 2.600 bin hektarlık alan, Türk mahalleleri dışında kalan alanın dörtte üçü, yanmış; kentin ortası adeta yok olmuştu. 1922'de çıkarılan yangın sırasında liman, kentten bir kaçışkapısı anlamına gelmekte, yağmacılar binaları talan ederken, İzmir'den ayrılan halkın bir kısmı da yanlarında getirdikleri eşyalarıyla rıhtımda toplanmıştı. Ancak rıhtım da yangından etkilenmiş, Limanın ticari aktivitesi yangın nedeniyle büyük darbe almıştır. Rıhtım boyunca uzanan işyeri, otel, kafe, restoran gibi yapıların harap olduğu görülmekteydi.

Yunan işgalinden kurtarılan kentte Rıhtım Şirketine ait tesisler Uşakızade Muammer Bey'e devredilmiş; limanın işletme hakkı ise E.Guiffroy ve şirketinin elinde kalmıştır. Uşakızade ve ortakları ise işletmekte oldukları vapurları 1925 yılında İzmir Liman ve Körfez İşletmesi'ne devretmişse de 1934 yılında şirket devlet tarafından satın alınarak 1943'de Deniz Yolları'na devri gerçekleştirilmiştir (Atay,1978,s.104).

Birinci Dünya savaşı ile Kurtuluş savaşı sonrası İzmir, nüfusunun yarıdan fazlasını kaybetmiş, yanıp yıkılmış, ekonomik yapısı büyük değişikliklere uğramış bir kentimizdir (Beyru, 1982: s134).

Bu çerçevede yabancıların boşalttığı konut alanlarının yeniden kazandırılması ve kente göçen nüfus için yeni yerleşim alanlarının nerelere ve ne şekilde kurulacağı konusunda oluşan belirsizliklerin çözümünde kentin ilk planlama çalışması yapılmıştır. Kentin yangın sonrasında yeniden inşa edilmesi, yenilenmesi için yurtdışından uzmanlar getirilmiş, bu uzmanlar Avrupa tarzında yeşil alanları, düzenli ve geniş sokak ve caddeleri, geniş bulvarlı, bahçe içinde iki katlı evleri olan bir kent imar planı hazırlamışlardı. Adını Fransız mimardan alan Rene Danger Planı kapsadığı alan bakımından küçük olmasına rağmen, kentin mekânsal kurgusunda büyük izler ortaya koyacak bir plan olmuştur. Fevzipaşa Bulvarı'ndan başlayarak Alsancak'ın büyük bir bölümünü içeren plan, ne kent bütünü ile ne de planlama alanının çevresi ile uyumlu olmayan farklı bir kent bölgesi ortaya çıkarmıştır. Öte yandan Yabancı egemenliğinde gelişen ticari, ekonomik ve sosyal yapı azınlıklarınülkeyi terk etmesiyle, yani sermayenin ve dolayısıyla rekabet koşullarını iyi bilen deneyimli sınıfın ülkeden ayrılması yalnız kent için değil ülke içinde büyük bir boşluk doğurmuştu. Yeni Türk Devleti'nin yeni bir sermaye birikim düzeni kurması yönünde yeni stratejiler geliştirme çabası içine girmesine neden olmuştur. Bu çalışmalar içerisinde en önemli oluşum 1. İzmir İktisat Kongresi'dir Ünverdi, 2002: s.157).

Kurtuluş Savaşı sonrasında toplanan 1923 İzmir İktisat Kongresi ulusal ekonomi düşüncesinin yeniden vurgulandığı, ekonomik yaşamda yabancıların aradan çekilmesini öngörüyordu. Kapalı ekonomik yapının dış pazara açılması, yabancı sermayenin ülkeye giriş olanaklarının yaratılması ve sanayi kuruluşlarının oluşturulması temelide şekillenen kongre kararları Osmanlı Devletinden alınan mirasın kullanılması ve dünya ekonomik sistemiyle bütünleşmenin yollarının aranması kongreyi bir dönüm noktası haline getirmiştir. Aynı yıl imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye ve Yunanistan arasında nüfus mübadelesini gündeme getirmişti. Bu süreçte kentte yaşayan ve ekonomik, kültürel ve sosyal alanda kentli diyebileceğimiz Rum nüfus kentten ayrılmıştı. Bu kent için aynı zamanda ekonomik bir kayıp olmakla beraber kentteki nüfus

hareketlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ticaret ve sanayi hayatında ortaya çıkan bu emek açığı genç Cumhuriyet'in ilk yıllarında en önemli ekonomik sorunlardan birini oluşturuyordu. Ancak İzmir kenti böyle bir ortamdan, içinde bulunduğu bölgenin tarımsal üretim potansiyelini ve tarıma dayalı üretim sanayiye kullanarak kısa sürede çıkmayı başararak Teşvik-i Sanayi Kanunu ile üretilen politikaların başarılı sonuçlarının yaşandığı kentlerden biri olmuştur (DEÜ,1996: s.12).

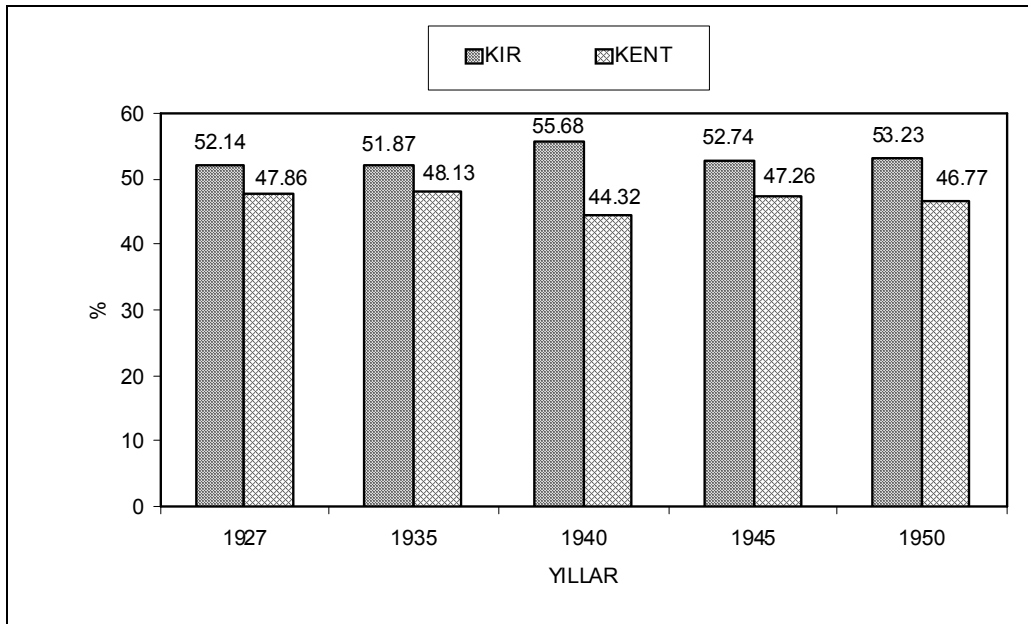
İzmir'e kaybettiği önemini kazandırmak için atılan ilk adımlardan biri Kurtuluş Savaşı sonrasında çıkarılan yangının en fazla etkilediği alanın Kültürpark olarak imar edilmesidir. Bu dönemde yabancılardan devralınan sanayi kuruluşlarının kamulaştırılması, Şark Sanayi, İzmir Pamuk Mensucat gibi özel kuruluşlar ile Tariş gibi devlet kuruluşlarının kurulması ile birlikte tarıma dayalı sanayinin kentte ciddi ölçüde arttığı görülmektedir (Ünverdi, 2002: s.158). Yine bu dönemde sanayiye teşvik politikaları sonucunda İzmir'li girişimcilerin çabasıyla kentteki sanayi tesislerinin sayısı iki katına çıkarılmıştır. 1923 yılında 60 olan fabrika sayısı 1933'de 129 olmuştur. Aynı dönemin verilerine göre, ülke genelinde kurulmuş işyerlerinin % 5,4'ünün; bu işyerlerinde çalışan toplam işgücünün de % 10.8'inin İzmir'de bulunduğu ortaya çıkmaktadır (Altınçelik, 1987,s:34).

Kentte İzmir'li girişimciler İzmir valisi Kazım Dirik'in da desteği ile İzmir Esnaf ve Ahali Bankası adıyla milli sermayeli bir banka (1929) kurmuşlardı. Aynı yıl projelendirilmesi başarılan Cumhuriyet Meydanı ve Atatürk Anıtı da kentin önemli yapıları olmuştur. Yangının etkilerinin silinmeye çalışıldığı Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan Fevzi Paşa Bulvarı, Kavaflar Çarşısı, Vakıfbank Binası, Borsa Binası, Opera ve Milli Kütüphane Binaları gibi yapılar dönemli önemli mimarisini de yansıtan yapılarıdır (Yılmaz, Yetkin, 2003. s.71).

Kentte Cumhuriyet'in ilk yıllarında kültür ve eğitim alanında da önemli ilerlemeler yaşandığı görülmektedir. XIX. yüzyılda yabancılardan elinde bulunan basın ulusallaştırılmış; okuma yazma oranı arttırılmaya çalışılmıştır. Memleket, Halkın Sesi, Yeni Asır gibi gazeteler yayın hayatına başlamış, çok sayıda kitap basılmıştır. Mevcut ilk ve ortaokulların sayısı arttırılmış, Atatürk Lisesi, İzmir Ticaret Okulu bu yıllarda

açılmıştır. İzmir Milli Kütüphane Tiyatrosu, İzmir Hakevi tiyatrolar ile Palas, Asri, Kulüp, Lale, Milli sinemalar gibi yapılanmalar, kentte daha önceki yüzyılda Levanten ve yabancıların ön planda olduğu kültürel yaşamda, Cumhuriyet sonrasında kültürel hareketliliği sağlıyordu.

1927 yılı verilerine göre İzmir kent nüfusu 153.845'tir. 1927–1950 İzmir kent nüfusu düzenli olarak artış göstermektedir. Nitekim 1927' de 153.845 olan kent nüfusu 1935'te 17.114 kişilik bir artış göstermiştir. Yine 1935–1940 yıllarında İzmir kent nüfusu 12.803; 1940–1945 yılları arasında 14.634; 1945–1950 yıllarında da 29.182 kişilik bir artış göstermiş ve kent nüfusu 1950' de 227.587'e çıkmıştır. Bu dönemde İzmir ili nüfus artış hızı Türkiye nüfus artışının gerisindedir. Çünkü bu dönem ülkemizde kentleşme hızının çok yavaş ilerlediği dönemlerdir (Tablo: 5.8).

Şekil 5. 8: İzmir İlinde 1927–1950 yılları arasında kırsal ve kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı (Kaynak: Mutluer 2000)

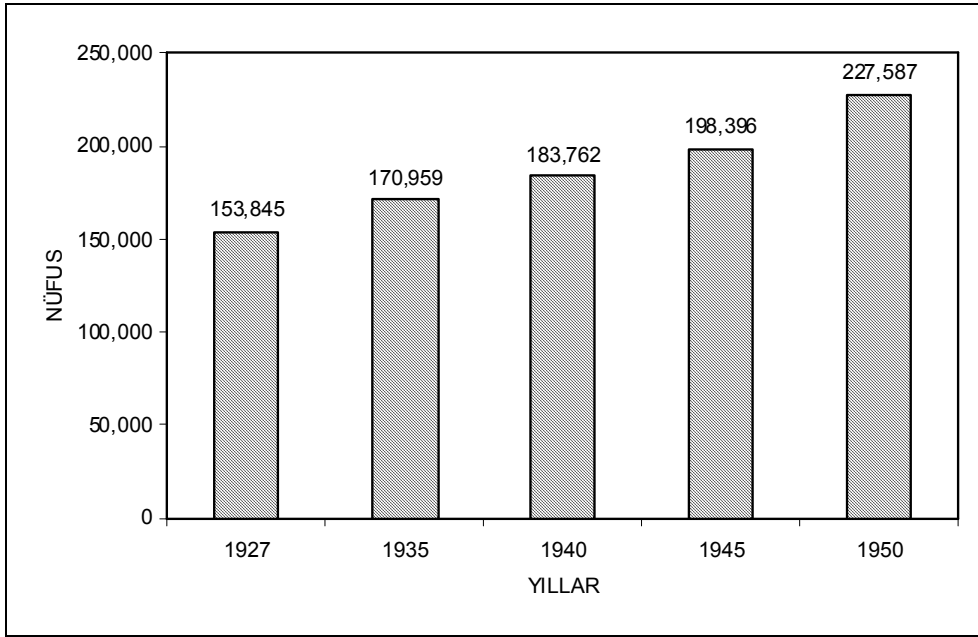
1925 yılında yangın yerlerinin imarı için Rene Danger tarafından hazırlatılan imar planı İzmir için yapılan ilk ciddi kent planı olması açısından önemlidir. 1938 yılında Rene Danger Planı'nın sadece yangın yerleri ile sınırlı kalması nedeniyle, planı kent bütününe yayma fikri benimsenmiştir. Agamemnon ve İnciraltı gibi alanların merkezi iş alanı ve prestijli alanlarla ilişkilerini güçlendirmek amacıyla düzenlenmiştir. Aynı planda kent ekonomisine yeni girdi sağlayacak alanlar yaratılmaya çalışılmış ve kent içindeki mevcut

fabrika ve depo gibi unsurların kent dışına çıkarılması süreci başlatılmıştır. Bu plan henüz büyük kentlerdeki anormal nüfus artışlarının başlamadığı bir dönemde toplumsal gereksinme ile tam örtüşmesi nedeniyle geniş ölçüde uygulanma olanağı bulmuş; 1950’li yılların başlangıcında Alsancak bu plana göre yapılmış yollar üzerinde dengeli yoğunlukta iki katlı binaların oluşturduğu çağdaş bir kent görünümündeydi Ünverdi, 2002: s.162).

1923-1950 yıllarını kapsayan dönemde öncelikle yabancılardan oluşan seçkin sınıfın kenti terk etmesi ile boşalan konut alanları yerli orta ve üst gelir grubunun yaşama alanı haline gelmesiyle, toplumsal yapı belli oranda dönüşüm geçirmiştir. Kentte refah seviyesi yüksek olan bu grup kısa sürede bir önceki dönemde kentte yaşayan yabancı azınlık kadar abartılı olmasa da kentin sosyal yaşamı içinde önemli bir yer bulmuşlardır (Göksu,2002,s.52). Yine aynı grubun kentten ayrılmasından sonra mübadelesi yolu ile kente gelen nüfus yeni konut alanlarının oluşturulması sorunu gündeme gelmiştir.

Cumhuriyet döneminde özellikle Selanik’ten gelen mübadillerin önemli bir kısmının İzmir’e yerleştirilmesi ile beraber ülkenin farklı yerlerinden gelen nüfusun da eklenmesi kent nüfusunu önemli ölçüde arttırmıştır. 1935 yılında 170.959 olan kent nüfusu 1950’de 227.587’dir (Tablo: 5.9). Yine göçle gelenler Karataş, Alsancak, karantina, Basmancane, Göztepe, İkinci Kordon ve Karşıyaka’ya yerleştirilmiş, bu durum kentte ilk iskan sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu problem çeşitli semtlerde göçmen konutlarının inşa edilmesi ile aşılmaya çalışılmıştır (Karadağ, 2000: s.53).

Aynı dönemde Güzeyalı, Göztepe, Karantina ve Karşıyaka düzenli ve yüksek gelir gruplarının yaşam alanı olma özelliğini sürdürmüş, kent çeperlerinde kır kökenli, yetersiz ekonomik koşullara sahip nüfusun oluşturduğu yaşam alanları ortaya çıkmaya başlamıştır.

Şekil 5. 9: İzmir'in 1927-1950 yılları arasındaki kentsel nüfus (Kaynak: Mutluer 2000)

İzmir kentinin Kurtuluş Savaşı'ndan sonra geçirdiği yangın sonucunda; kurtarılabilen Anafartalar Caddesi çevresindeki eski iş mıntıkası ile bugünkü Atatürk Bulvarı, Cumhuriyet Caddesi ve Fevzipaşa Bulvarı ve Gazi Bulvarının denize yakın kısımları 1950'lere kadar ticaret hayatının başlıca merkezi olmuştur (Sözer, 1988). İzmir, 1945 yılında Türkiye'nin 2. büyük kenti olma özelliğini Ankara'ya bırakmasına rağmen İstanbul'dan sonra Türkiye'nin ikinci önemli ticaret limanı ve bir sanayi kenti olma özelliğini hep korumuştur.

XX. yüzyılın ortalarında Pasaport Limanı, büyük bir ticaret hacmi ve geniş bir hinterlanda sahip olan İzmir kenti için yetersiz kalmıştı. Batı rüzgarı ve dalgalara karşı korunmuş bir alanda konumlanan Alsancak Limanı inşaatı 1954 yılında başlanmış ve 1967'de liman faaliyetlerinin büyük bir kısmı buraya kaydırılmıştır. 1963 'de başlatılan yolcu rıhtımının inşası ise 1968'de bitirilmiş, 1969 yılında ise modern bir yolcu salonu hizmete sokulmuştur.

XIX. yüzyılda kent çeperinde göç nedeniyle küçük gecekondu alanları oluşmuşsa da İzmir'de ilk gecekondulaşma hareketi 1940'dan sonra görülmeye başlanmıştır. 1944 yılına kadar ortaya çıkmış olan II. Kadriye Mahallesinden sonra 1944-1950 döneminde

Gürçeşme, Kadifekale, Boğaziçi, Gültepe, Ferahlı gibi mahallelerde 10 adet daha gecekondulu alanı oluşmuştur (Altınçekiç,1987, s.50).

5.1.3. 1950-1980 Yılları Arasında İzmir Kenti'nde nüfus ve mekansal yapıda görülen değişim

İkinci Dünya Savaşı öncesinde, Türkiye, gerek mali ve gerekse insan gücündeki sınırlı kaynaklara rağmen, kentsel altyapı gerçekleştirme ve düzenli kent hizmetleri sağlamada önemli adımlar atmıştı. Ancak 1950- 1980 döneminde kentsel normlara uygun altyapı ve konut üretiminde hem toplumun, hem kentsel yönetim yapısının, hem de kente yeni gelenlerin kaynaklarının yetersizliği gecekondulu mahallelerini ortaya çıkarmıştır. Yine bu dönemde, kent planlamasıyla uğraşanlar Cumhuriyet yönetiminin getirdiği kentsel normları savunmalarına karşın, gerçekleşen kent dokusu, yüksek yoğunluklu, altyapıları eksik, apartman mahalleleri olmuştur. Bu, Türkiye'nin hızlı kentleşme döneminde kentlerin yap- satıcı denilen küçük üreticiler eliyle geliştirmek zorunda kalmasının sonucudur. Bu dönemde kentlerin mekandaki formunu bir yandan kentsel rantları ödemekten kaçınan gecekondular, öte yandan kentsel rantları en çoğa çıkarmaya çalışan yap-satıcılar biçimlendirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ekonominin içine düştüğü çıkmazdan kurtarılması tarımda üretimin arttırılması çözümü ile giderilmeye çalışılmıştır. Ancak zaten tarımsal üretime dayalı bir sanayinin geliştiği İzmir ve çevresi bu politikalardan ciddi ölçüde etkilenmemiştir. Özel sektörün ülkedeki yatırım alanında kendini gösterdiği bu dönem aynı zamanda sermayenin büyük kentlerde yığılmaya başlaması ile ülkede ve dolayısıyla İzmir'de tüm dengeleri değiştirmeye başlamıştır. İlk kez çıkarılan 1951 tarih ve 5821 sayılı yasa, dış sermayeye davet çıkarırken, 1954 tarih ve 6224 sayılı yasa özel sanayi kuruluşlarının temelini oluşturarak, yabancı sermayenin ülkeye girişini kolaylaştırmıştır (Ünverdi, 2002: s.166).

Bu dönemde Çimento Fabrikası, Pamuk ve Çırçır Fabrikası, Çamaltı Tuzlası'nın geliştirilmesi, İzmir Çimento Fabrikası, Taç Tekstil, DYO Boya, Turyağ, Metaş

Metalurji, Bayraklı Boya, Etitaş Transformatör gibi kuruluşlar 1950’li yıllarda kurulan başlıca sanayi kuruluşları olmuştur (Altınçelik, 1987: s.67).

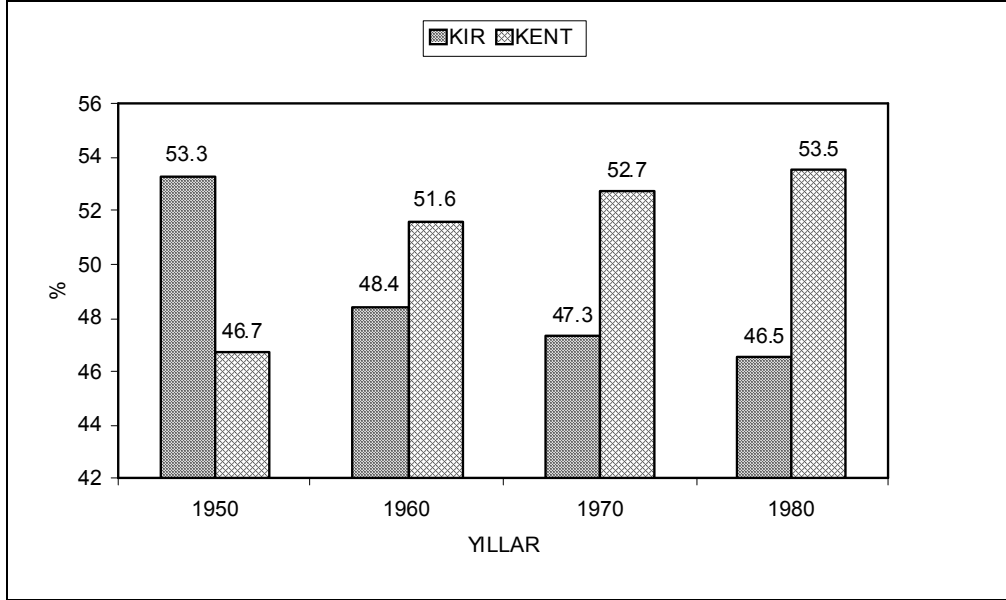
İzmir’de 1950 yılından sonra başlayan yoğun sanayileşme hareketi nüfusu tarım dışı sektörlere çekmiştir. Nitekim, İzmir’de tarım dışı sektörlerde çalışan nüfusun oranı % 42.2 iken ülke genelinde bu oran % 22.6’dır. (DEÜ, 1996: s.22).

Ülkemizin 1950 yılından sonra içine girdiği hızlı kentleşme süreci, çoğu büyük kentlerde olduğu gibi, İzmir’de de etkisini göstermiş ve kent özellikle 1950 yılından sonra hızlı bir nüfus artışına sahne olmuştur. 1950 yılında kent nüfusu 227.578’e ulaşmış ve 1950’den sonra iç göçlerin bir sonucu olarak İzmir nüfus kazanmaya başlamıştır. Nitekim kent nüfusu 1960 yılında 335.217’ye, 1970 yılında 554.105 yılında ve 1980 yılında 818.930’a ulaşmıştır. Temel göç etme nedeni iş bulmak olan nüfus kitlesi; kırdaki tarımsal üretim faaliyetleri ile sınırlı olan, düşük eğitim seviyelerine olmaları bakımından; İzmir’i büyük kapital birikimine sahip illerden biri yapan sisteme ucuz iş gücü olarak girmiştir. Bu bakımdan kente göçen bu nüfus kitlesi ekonomik olanakların yarattığı düşük yaşam standartları nedeniyle, giderek kentselyaşamdan dışlanmaya başlamışlardır.

1980 yılında İzmir kent nüfusu, sadece İzmir ilçe merkezi ve Karşıyaka ilçe merkezi nüfuslarından elde edildiği için insanı yanıltmamalıdır. Gerçekte İzmir kent nüfusu kendine eklenen çevre yerleşmelerle beraber 1milyonu aşmış bulunmaktadır. Bu kentsel yerleşmelerin başlıcalarını; Bornova ilçe merkezi, Çamdibi, Altındağ, Buca, Gültepe, Narlıdere, Balçova, Güzelbahçe, Yeşilyurt, Gaziemir, Uzundere, Doğanlar, Naldöken, Örnekköy, Çiğli, Doğançay, Balatçık, Pınarbaşı ve Işıkkent oluşturmaktadır.

İzmir kent nüfusunun artış hızı; 1950-1955 döneminde ‰ 54.40, 1960-1965 döneminde ‰ 56.70, 1970-1975 döneminde ‰ 56.40 ve 1975-1980 döneminde ‰ 37.10 olarak gerçekleşmiştir. 1970–1980 yılları arasında ülke ekonomisinde kalkınma hızının özellikle 1974 petrol krizi nedeniyle düşüşü, gerek tarım ve gerekse sanayiye bağlı üretimde ortaya çıkan durgunluk, kentleşme hızını Türkiye genelinde düşürmüştür. Ekonomideki bu olumsuz gelişmeler toplumun düşük gelirli gruplarına yansımış ve bu kitlelerin kente göç etme olanağını sınırlandırmıştır.. Bu dönemin bir diğer özelliği de

İzmir il nüfusunda 1960 yılından sonra kırsal nüfusun üstünlüğünün sona ermesidir (Tablo: 5.10).

Şekil 5. 10: İzmir ilinde 1950-1980 yılları arasında kırsal ve kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı (Kaynak: Mutluer: 2000)

İzmir’de 1950’lerden sonra üzüm, incir, tütün işleme atölyeleri ile depoları merkez dışına taşınmaya başlanmış, bunların yerini banka, sigorta şirketleri ve yeni yönetim binaları almıştır. Kemeraltı ve Tilkilik Çarşıları, Anafartalar Caddesi’nin oluşturduğu geniş yay boyunca alt ve orta gelir gruplarına yönelik geleneksel merkez yapısını koruyabilmiş, yer yer toptancıların ve küçük imalathanelerin de faaliyet gösterdiği bölge, Basmane’ye doğru gelişme göstermiştir. Merkezi iş sahasının güney uzantısı ise üst gelir gruplarına hitap eden büyük konfeksiyon mağazaları, turizm acentaları, sanat galerileri, otel, lokanta ve gece klüpleri gibi birimler sıralanmıştır. Limana yakınlıkları nedeniyle Pasaport-Çankaya-Konak arasındaki eski sanayi kuruluşlarının hemen hepsi şehrin merkezinde kalmıştır.

Alsancak- Çınarlı arasında bitkisel yağ, dokuma, sabun üreten tesislerin bu dönemde Mersinli üzerinden Bornova’ya doğru genişlik kazandığı; içki ve gıda sanayinin yanı sıra kimya sanayiinin de geliştiğini görüyoruz. Aynı sanayii kuruluşları, aynı eksen üzerinden doğuya doğru İzmir-Ankara yolu ve Pınarbaşı- Işıkkent boyunca gelişme göstermiştir. 1950 yılından sonra sanayileşmeye başlayan bu alanda daha sonra demir-

çelik, çimento, otomotiv, motor sanayii, madeni eşya, makine kimya, mobilya, gıda ve içki sanayi gelişme göstermiştir. Bu dönemde İzmir-Menemen- Aliağa üzerinde ve İzmir-Cumaovası ve Torbalı üzerinde iki sanayii aksı daha gelişmeye başlamıştır.

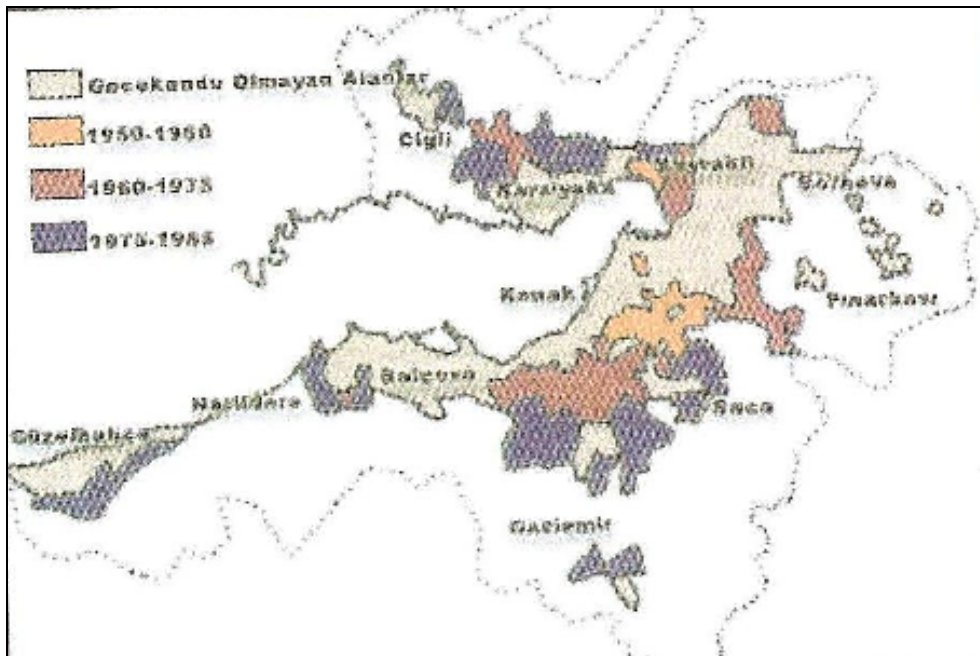
Bununla birlikte 1960'lı yılların başına kadar kentte oluşan gecekondu bölgeleri Kadifekale ve Bayraklı çevresinde yoğunlaşmış, kent merkezine yakın, nibetin kentin içinde kalan alanlarda kurulmuştur. Bu dönemde gecekondulular sınırlı ekonomik olanaklar yaşasa da iş ve konut piyasası içinde serbest hareket eden ve üstelik sınıfsal konumunu değiştirme umudu taşıyan kitlelerdir. Aynı dönem göç eden kitlelerin bir araya gelme arayışı içinde, kente beraber getirdikleri komşuluk, akrabalık gibi bağlar temelinde geliştirdikleri ilişkilerle de kendini göstermiştir (Ünverdi, 2002: s.168).

İzmir' de ilk gecekondulaşma Kadifekale'nin körfeze bakan kuzey yamaçları ile Melez Çayı tabanından başlayarak batı yamaçlarından Kadifekale sırtlarına kadar uzanan sahada ve Bayraklı- Bornova ovası arasındaki dağlık kütlelerin yamaçlarında başlamıştır. İmariye, Yeşilyurt, Cennetoğlu, ve Vezirağa gecekondu mahalleleri ilk ortaya çıkan gecekondu mahalleleridir. Yine Bayraklı demiryolunun doğu uzantısı boyunca Altındağ ve Bornova Ovası'na bakan tepelerde de gecekondulaşma hızlanmıştır; bugünkü Bayraklı ilçesi içinde yer alan ve Yamanlar Dağı eteklerinde bulunan Muhittin Erener ile Çay Mahallesi ve Çiçek Mahalleleri ortaya çıkmıştı (İBŞB, 1996: s.47).

1960'lı yıllardan sonra ise ülke bütününde sanayinin katma değerdeki payı tarımı geçmiş; ülke genelinde uygulanan ithal ikamesi, ulaşım-altyapı politikaları İzmir kentini de etkilemiştir. 1960'lı yıllar izmir'in yatırımlar açısından İstanbul'dan sonra ikinci sırada yer alması sonucunu doğurmuştur. Bu yıllar İzmir kentinde teşvik sistemi ile kente yatırım projeleri uygulanmış, Kamu yatırımları desteklenmiş ve son olarak da yabancı sermayenin de yoğunlaştığı yıllar olmuştur. 1960 'lı yıllar kentte gıda başta olmak üzere makine ve kimya sanayinin geliştiği yıllardır. 1970 'li yılların sonuna doğru gıda sanayi etkinliğini yitirmiş başta Aliağa Rafinerisi olmak üzere kimya sanayi büyük bir gelişme göstermiştir.

Sanayide yaşana olumlu gelişmeler 1970’li yıllarda başta imalat, inşaat, ticaret ve son olarak hizmet sektörünün gelişmesi sonucunu doğurmuştur dolayısıyla kent bundan sonra çok daha fazla göç almaya başlamıştır. Göç olgusunun hızlanması kentte marjinal gelir gruplarının da ortaya çıkmasına olanak sağlamış, prestiji olmayan iş piyasasında önemli artışlar görülmeye başlamıştır. Prestiji olmayan meslek türlerinin dağılımında meydana gelen artışlar, gecekondu bölgelerinde yaşayan ailelerin kent içinde en düşük gelir düzeyine sahip nüfusu oluşturması sonucunu doğurmuştur. Ekonomik koşullar bakımından kötü durumda olan, ya da düzenli ve sürekli bir geliri olmayan bu kesim, kentsel yaşamı oluşturan unsurlardan giderek daha da kopmaya daha çok akrabalık, komşuluk, hemşehrilik temelinde gelişen ilişkilerle yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır.

1970 ‘li yıllar gecekondulu kesimin kentle bütünleşme, kentsel ilişkilere katılma ve kentlileşme gibi sorunlarla da yüzleştiği; gecekonduların bir konut sorunu olmanın yanı sıra gecekondulularında aynı kentliler tarafından dışlandığı bir dönem olmuştur.

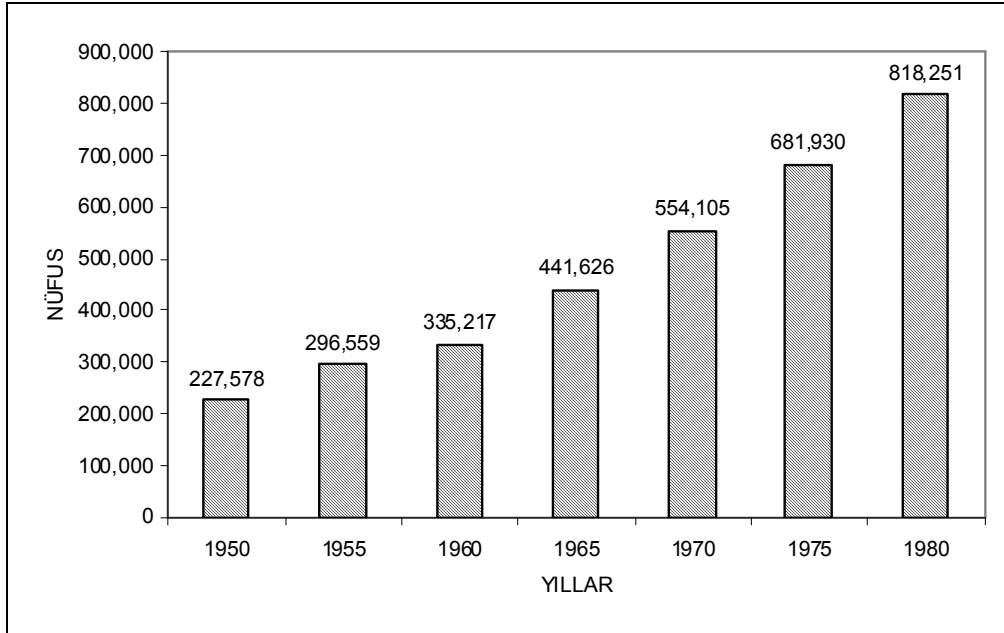

Şekil 5. 11: İzmir’de gecekonduların dönemlere göre alansal gelişimi (Kaynak: Sevgi: 1988, s.126)

Kent bu dönemde daha önceki gecekondulu alanları büyümüş ve çevrelerine yeni gecekondulu alanları eklenmiştir. 1970’li yıllardan itibaren eski İzmir yolu üzerinde

Bornova ovasının güney kesiminde yeni gecekondu alanları gelişmiştir. 1975 yılından sonra özellikle sanayi eksenleri üzerinde, kent çevresinde hisse tapulu ucuz araziler ve tarımsal alanlarda gecekondulaşma gelişme göstermiş, gecekondu mahalleleri kenti çepeçevre saran bir kuşak haline gelmiştir. Bu dönem sanayi kuruluşlarının kentin çevresindeki alanlarda kurulması, nüfusun da bu bölgelere yığılması sonucunu doğurmuştur. Bu süreçte İzmir belediyesi dışında Karşıyaka, Büyük Çiğli, Bornova, Pınarbaşı, Altındağ, Çamdibi, Gültepe, Buca, Gaziemir, Yeşilyurt, Balçova, Narlıdere ve Güzelbahçe Belediyeleri olmak üzere toplam 13 ayrı belediye ile 30 köy yerleşmesinin bulunmakta; 1969 yılında İzmir Belediyesi Mücavir Alanı diğer 13 belediye ve köy yerleşmelerini de içerecek şekilde birleştirilerek İzmir Büyük Şehir Bütünü statüsünde tanımlanmıştır (DEÜ,1996, s:29).

1960'lı yılların başına kadar İzmir kentine yakın konumlu ve hatta birbiriyle iç içe olan çevre belediyeleri, 1960'lı yıllardan sonra İzmir'in sosyo-ekonomik yönden günlük etkinliği altına girmişlerdir. Bundan sonra kentte yoğun gecekondulaşmanın yanı sıra apartmanlaşma eğilimi ile kent bir beton yığının dönüşme sürecine girecektir. 1950-1980 yılları arasında İzmir kent nüfusu düzenli olarak artmıştır (Şekil: 5. 12).

Şekil 5. 12: İzmir'in 1950-1980 yılları arasındaki nüfus miktarı (Kaynak: Mutluer 2000)

1970’li yıllarda sanayi kuruluşlarının Eski İzmir-Kemalpaşa yolu boyunca gelişmesi, sanayi sitesinin Mersinli-Çamdibi bölgesinde kurulması bu bölgede gecekondulaşmanın yayılmasına yol açarken; Yeşildere bölgesinde Meles Çayı boyunca uzanan sanayi kuruluşlarını artması sonucunda bu bölgelerin yoğun gecekondulaşmanın baskısı altına girdiği görülmektedir (İBŞB, 1996: s.47).

Bayraklı, Altındağ, Buca, Yeşilyurt, Karabağlar, Bozyaka çevrelerinde de gecekondulaşma hızlanmıştır. Dolayısıyla entte bu dönemde Karşıyaka sahil boyu, Konak Karataş, Küçükyalı, Göztepe, Güzelyalı, Alsancak semtleri üst gelir gruplarının yaşam alanı olarak yer almaktadır. Buna göre kıyıya en yakın olan en iç halkada kentin üst gelir grupları yer alırken; en dış halkada en düşük gelir grupları yaşama olanağı bulmaktadır (Keleş, 1972: s.17). İzmir’e göç gönderen illerin başında bu dönemde Ege Bölgesi ve yakın çevresi gelirken, 1980 verilerinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde doğanların İzmir kent nüfusuna katılım payında ciddi bir artışın meydana geldiği dikkati çekmektedir. Bu dönemin en önemli değişikliği; çok hızlı bir kentleşme olgusunun yaşanmaya başlamasıdır.

5.1.4. 1980’DEN GÜNÜMÜZE DEĞİN İZMİR’İN DEMOGRAFİK VE MEKANSAL DEĞİŞİMİ

5.1.4.1. Mekansal Yapıda Ortaya Çıkan Değişimler

Geçmişte bir liman kenti olma özelliğinin avantajını kullanarak büyüyen İzmir, 1980’li yılların başına gelindiğinde ekonomik ilişkilerde İstanbul’un ülke açısından ön plana çıkması ile gerilemiştir. Ülke genelinde uygulanan kalkınma politikalarının liman bölgelerini birer ihracat merkezi olarak ön plana çıkarmayı amaçlamışsa da kent bu dönemde ekonomik bir sermaye birikimi krizi yaşamaktan kurtulamamıştır. Kent bu dönemde kalkınmada öncelikli yöreler içinde yer alamayışı ile başlayan gelişmeler, teşviklerden yararlanamayan sanayi sektörünün gerilemesine neden olmuştur. Sanayi yatırımlarının durma noktasında olduğu, yoğun bir iç göç hareketi ile karşı karşıya kalan kent, 1980 sonrasında konut sektörünü büyük bir hareketlilik yaşamıştır.

Bu dönemde sanayi kuruluşları daha çok kentin çeperinde büyük işletmeler halinde kurulmuş; bu durum kent şemasında derin izler bırakmıştır. Kent çevresindeki büyük sanayi işletmeleri ile merkezdeki küçük işletmeler arasında genişleyerek yayılan gecekondu bu dönemde kenti kuşatmıştır. Gerek ülke ve gerekse yöresel koşullar çerçevesinde gelişerek döneme damgasını vuran temel olgu gecekondu ve gecekondulaşmanın yarattığı kentsel sorunlar olmuştur. Bu dönemde gecekondu, göçle gelen yoksul kesimin konut edinme biçimi dışında farklı anlamların yüklenmeye başladığı yaşama alanları olmuştur.

Bunun yanında, göçe dayalı yerleşme alanlarında 1980 sonrasında belediye sınırları konusunda yapılan düzenlemeler ve artık yerleşilebilecek hazine arazisinin kalmaması üzerine gecekondu kentin uç noktalarına yayılmaya ve zaman zaman da ulaşımın bile güç olduğu noktalara kurulmaya başladı. Bu dönemde devreye giren af yasaları çerçevesinde oluşturulmaya başlayan ıslah planları sonrasında gecekondu yasal bir kimlik kazanarak yeni bir yapılaşma düzeni içine girmişlerdir. İlk ortaya çıktığı 1940'lı yıllardan bu yana İzmir gecekonduları kentin dış çeperlerine doğru yayılma özelliğini hiç kaybetmemiştir.

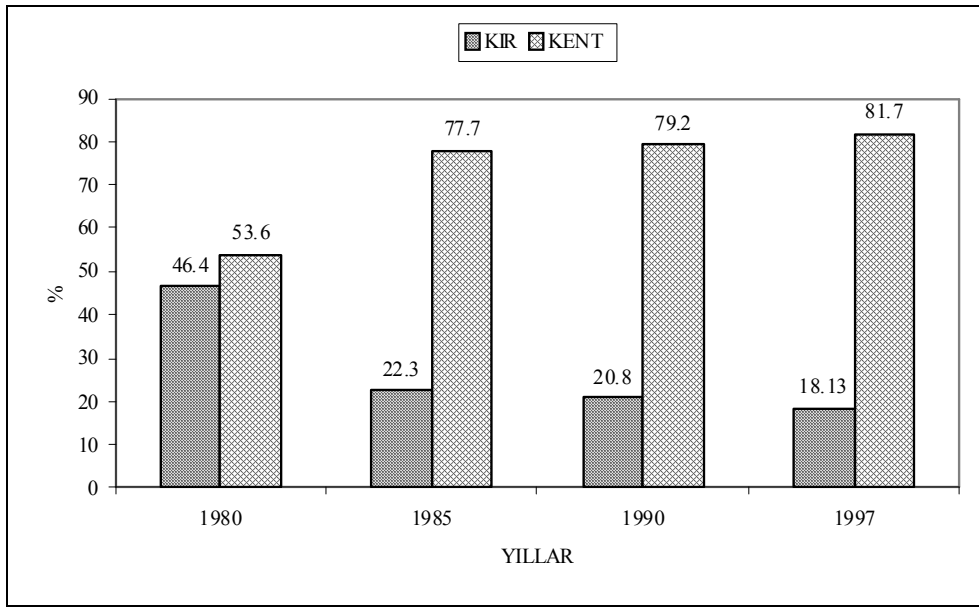
1981 yılında çıkarılan 3030 sayılı kanunla İstanbul, Ankara, Adana, Konya, Kayseri ile birlikte İzmir'e de Anakent (Büyükşehir) statüsü verilmiş; böylece kent Merkez ilçe belediyesi dışında Karşıyaka ve Bornova ilçelerini de içine alan üç ilçe belediyesinden oluşan idari bir yapılanmaya sahip olmuştur. 1987 yılında Buca Belediyesi de dördüncü ilçe belediyesi olarak Büyükşehir'e dahil edilmiş Merkez ilçe olarak anılan belediye ise adını Konak olarak değiştirmiştir.

“Bununla birlikte Çiğli-Menemen arasında kalan yamaçlar, Bornova-Işıkkent-Pınarbaşı ve Kavaklıdere kuşağı ile Gaziemir-Karabağlar arasında kalan alanlar ve İzmir-Aydın karayolunun batı bölümleri bu dönemde yeni gecekondulaşmalarına sahne olmuştur” (Ünverdi, 2002: s.191)

Bu dönemde ilk kez gecekondu sanayi kuruluşlarının yoğun olmadığı hisse tapulu ve ucuz arazi olanakları sunan Buca, Narlıdere ve Güzelbahçe bölgelerine kaymıştır. Göçe dayalı yerleşme bölgeleri bu dönemde kuzeyde Karşıyaka-Çiğli; güneydoğuda Buca çevresi, güneyde Karabağlar-Gaziemir hattı ve batıda Güzelbahçe-Narlıdere hattı boyunca gelişmiştir. Bu gelişme bölgeleri içinde en yoğun nüfus çeken alan Buca-Karabağlar-Gaziemir hattı ile Karşıyaka-Çiğli arasındadır. Kenti çepeçevre sarmalayan gecekondu, genişleyerek yayılma stratejisinde yükselerek yoğunlaşma biçiminde strateji değiştirmiş; böylece alansal olarak büyüyen gecekondu alanları bu dönemde dikey yönde de gelişme göstermiştir.

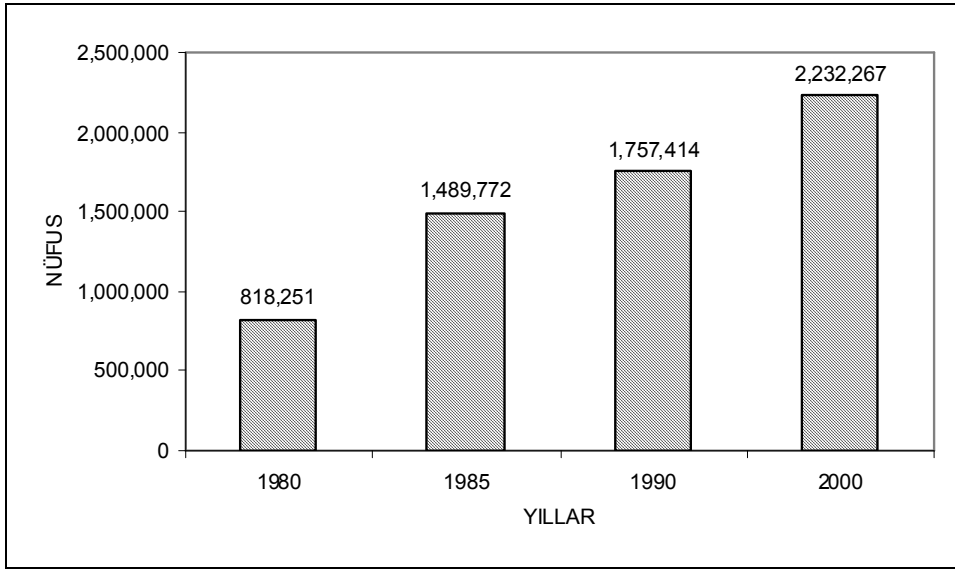
5.1.4.2. Demografik Yapıda Ortaya Çıkan Değişimler

İzmir kentinin 1980 yılından sonra nüfus gelişimi incelendiğinde; nüfus artış hızının en yüksek olduğu dönem 1980–1985 yılları arasındır. Bu nüfus artışında İzmir kentinin 1981 yılında yerel idari birim olarak “Büyük Kent Bütünü” statüsüne kavuşturulması (Büyük kent bütünü içine merkez ilçe, Karşıyaka, Bornova, Pınarbaşı, Işıkkent, Altındağ, Çamdibi, Gültepe, Buca, Gaziemir, Yeşilyurt, Balçova, Narlıdere ve Güzelbahçe girmektedir) nedeniyle alansal genişlemenin yarattığı bir gelişim söz konusudur. 1985 yılında İzmir kent nüfusu 671 521’lik bir mutlak artış değeri ile 1 489 772 kişiye ulaşmıştır. 1980- 1985 döneminde İzmir’de nüfus artış hızı ‰ 127,30 düzeyinde artmıştır. 1980–1997 yılları arasında kent nüfusu hızla artmış 1997 yılında kentsel nüfusun toplam nüfusa oranı % 81,7 olmuştur (Şekil: 5. 13).

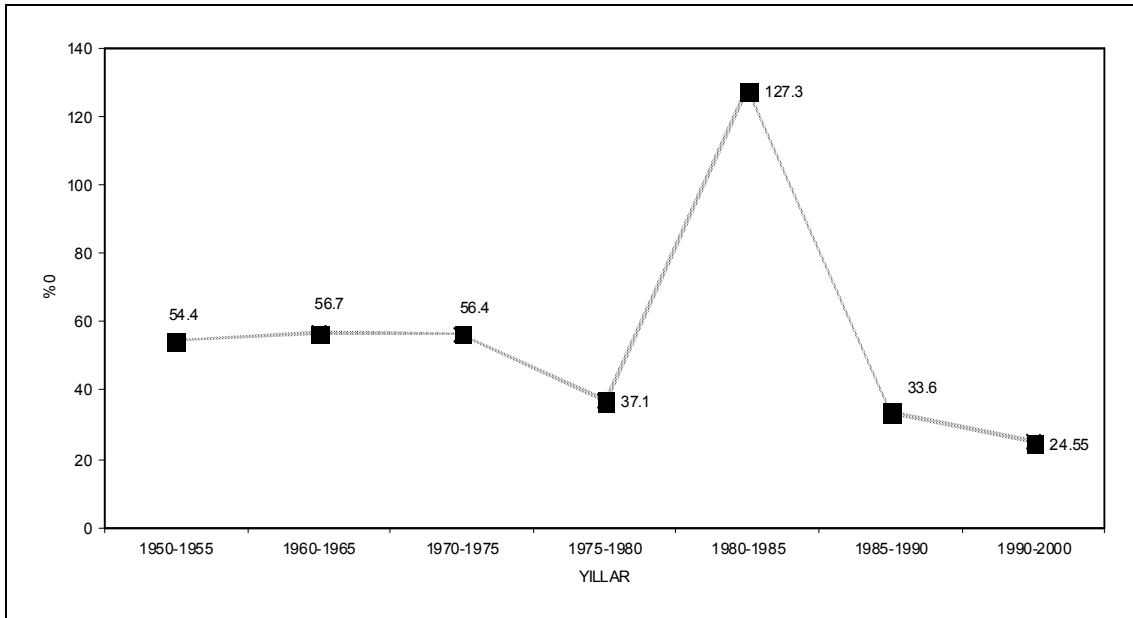
Şekil 5. 13: İzmir 'de 1980-1997 yılları arasında kırsal ve kentsel nüfus oranları (Kaynak: Mutluer 2000)

Ülkemizde büyük kentlerimizde yaşanan nüfus artışının temel nedeni, iç göçlerle ilgilidir. Yani, kentlerimiz kendi doğal nüfus artışlarının yanında çok daha yüksek oranda iç göçlerle beslenmektedir. İzmir'in 1950'de iç göç oranı doğum yeri ölçütüne göre, % 17,1, 1965 yılı iç göç oranı % 27, 1980 yılı verilerine göre % 37,9 ve 1990 yılı iç göç oranı da % 43'tür (Mutluer, 2000: s.17-18). Kentleşme hareketinin ilk başladığı dönemlerde Ege Bölgesi illeri İzmir'e göç verirken özellikle son dönemlerde Doğu ve Güney doğu Bölgeleri İzmir'e yoğun olarak göç göndermektedir. 1990 yılında İzmir'in metropol nüfusu 1.757.414 kişidir (Şekil: 5.14).

Şekil 5. 14: 1980-2000 yılları arasında İzmir Kent Nüfusu (Kaynak: Mutluer 2000)

1990 yılında bir önceki sayım yılına oranla ‰ 33,60 oranında bir artış hızı gerçekleşmiştir. 1997 yılı sayım sonuçlarına göre İzmir’de kentsel nüfus artış hızı ‰ 23.80 olmuş ve Anakent nüfusu 2 081 556 kişiye ulaşmış bulunmaktadır 1990-2000 yıllarında kent nüfus artış hızında % 24.55’dir (Şekil: 5.15).

Şekil 5. 15: 1950-2000 Yılları Arası İzmir Kent Nüfusunun Artış Hızı (Kaynak: Mutluer 2000)

Bu nüfus gelişimi içinde gecekondü nüfusu kentin toplam nüfusunun neredeyse yarıya yakın bir kısmını oluşturmaktadır. Kentte yaşayan nüfusun % 44.7’lik bir

bölümünün gecekondualarda yaşadığını ortaya koyan veriler, İzmir’de toplam 245 mahallenin 110’unun da gecekondu nüfusun barındırğını ortaya koymaktadır. Bu gecekondu mahallelerinin bir kısmı da gerek kazandıkları yasal nitelik çerçevesinde ve gerekse kentin imarlı bölgelerine benzeyen yapıları ile kısmi gecekondu niteliği kazanmıştır. Bu açıdan ele alındığında bu 110 gecekondu mahallesinin 37’sinin kısmi gecekondu olduğu söylenebilir. Kısmi gecekonduların 24’ü merkez ilçe, 9’u Karşıyaka ve 4’ü de Bornova’da bulunmaktadı; tamamen gecekondu alanı olan mahallelerin ise 54’ü Merkez ilçe, 12’si Karşıyaka ve 7’si Bornova da’dır. (Sevgi,1988:s.130).

Yıllar	Gecekondu nüfusun kent nüfusuna katılım oranı (%)
1965	29,70
1966	33,40
1970	36,70
1972	36,00
1980	40,00
1986	44,70

Tablo 5. 2: İzmir’de gecekondu nüfusun oransal artışı (Kaynak:Sevgi,1988: s.129)

Gecekondu 1980 ‘li yıllarda gerek mekansal açıdan gerekse kentsel nüfus içerisindeki payları bakımından ilçelerin yarıya yakın bir kısmını kapsamaktadır. Bu yayılma biçimi içinde en fazla gecekondu nüfusu barındıran ilçe Karşıyaka’dır (Tablo: V.3). Bu süreçte Buca, Gültepe ve Yeşilyurt bölgelerinin de gecekondu nüfusu önemli ölçüde barındırdığı görülmektedir.

İlçeler	Gecekondu Nüfus (%)	Kısmi Gecekondu Nüfusu (%)	Gecekondu Olmayan Nüfus (%)
Merkez	36.6	5.9	57.45
Karşıyaka	41.03	6.75	52.23
Bornova	20.61	7.54	71.82
Toplam	35.8	6.3	57.9

Tablo 5. 3: İzmir Büyük Şehir Bütününde 1986 yılı gecekondu nüfusunun ilçelere göre oransal dağılımı (Kaynak: Sevgi, 1988,s.50)

5.1.5. İZMİR'DE GÖÇÜN YÖRESEL NİTELİĞİ VE HEMŞEHRİLİK TEMELİNDE GELİŞEN KÜMELENME

5.1.5.1. İzmir Kent nüfusuna Coğrafi bölgelerin katılımı ile oluşan Kümedenme Olgusu

Bölgesel dengelerin giderek bozulduğu ve terör nedeniyle Doğu ve Güneydoğu illerinde yaşam koşullarının giderek daha da bozulması nedeniyle İzmir gibi önemli bir kentin varış noktası olarak seçilmesi 1980 sonrası kent nüfusunun önemli ölçüde artışını gündeme getirmiştir. İzmir'e 1980–1985 yılları arasında göçle gelen nüfus miktarı 137.539 kişi olup; bunun 75.343'ü erkek ve 62.196'sının kadın olduğu tespit edilmiştir. Bu dönemde göçler ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu illerinden kaynaklanmaktadır (Gümüş, 1996: s.18). İzmir kenti ilçeleri nüfusu incelendiğinde de hemen hemen tüm ilçelerde Doğu Anadolu illerinde doğanların oransal yüksekliğidikkati çekmektedir (Tablo: 5.16).

1990 verilerinin de bir önceki verilerle örtüştüğü gözlenmekte, kentin bu dönemde de Ege Bölgesi illerinden yoğun göç almakla beraber; kentte bu dönemde Doğu Anadolu kaynaklı göçün yükseldiği göze çarpmaktadır. Kent nüfusu içinde yurtdışı doğumlular da önemli bir katılım payına sahiptir. Bu dönemde İzmir doğumluların oransal yüksekliği görülmekle beraber, bir sonraki sayım yılı olan 1997 yılında bu oran % 35'i bulmaktadır (Tablo: 5.4).

BÖLGELER	KATILIM ORANI (%)
İZMİR	34,49
EGE BÖLGESİ	12,54
DOĞU NADOLU BÖLGESİ	10,15
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	8,71
KARADENİZ BÖLGESİ	5,24
MARMARA BÖLGESİ	4,90
GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	4,26
AKDENİZ BÖLGESİ	2,77
YURTDIŞI	11,94
TOPLAM	100,00

Tablo 5. 4: 1990 verilerine göre bölgelerin İzmir Nüfusuna Katılım Oranı (Kaynak: Ünverdi, 2002: s.195)

1990 nüfus verilerine göre Ege Bölgesinin İzmir kent nüfusuna katılım oranı % 12,54 ile en yüksek paya sahip olmakla beraber, Doğu Anadolu illerinde doğanların payı % 10,15’lik bir seviyede kalmaktadır. İzmir doğumluların payı % 39.49’luk bir değer taşımakta, yurtdışı doğumlular ise % 11,94’lük katılım payına sahiptir.

Kentleşme hızının artmaya başladığı 1950’li yıllarda Doğu ve Güneydoğu kaynaklı göç 1980 yılı verilerin incelendiğinde önemli bir artış göstermiştir. 1980 yılında % 21,10 olan Doğu ve Güneydoğu kaynaklı göç 1990 verilerinde % 27,70 olduğu göze çarpar. Dönemler itibarıyla Ege bölgesinden kaynaklanan göçün azaldığı göze çarpmaktadır (Tablo: 5.5.).

Bölgeler	1950 %	1980 %	1990 %
EGE BÖLGESİ	27,90	25,00	22,20
DOĞU NADOLU BÖLGESİ	8,30	14,50	18,30
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	17,50	14,10	15,50
MARMARA BÖLGESİ	20,20	11,10	9,30
KARADENİZ BÖLGESİ	9,90	8,90	9,40
GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2,10	6,60	9,20
AKDENİZ BÖLGESİ	8,10	5,00	5,00
YURTDIŞI	6,00	14,70	11,10
TOPLAM	100,00	100,00	100,00

Tablo 5. 5: Doğum Yerine Göre İzmir Nüfusunun Yıllar İtibarıyla Değişimi (Kaynak: Karadağ, 2000, s.118)

1997 verilerine bakıldığında İzmir’de yaşayan nüfusun % 35’inin İzmir doğumlu olduğu, % 17,5’inin Ege Bölgesi illeri, % 17,1’inin de Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinden oluştuğu görülmektedir (Peker, 1997: s.62). 1998 verileri değerlendirildiğinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu’dan göç etmiş nüfusun toplam nüfusa oranı %36,5; İç Anadolu Bölgesi’nin payı % 14,1 ve Ege Bölgesi’nin payı ise % 13.7’dir. 1980’li yıllara kadar Muğla, Manisa, Uşak, Denizli, Çanakkale, Balıkesir, Aydın ve Afyon illerinden göç edenlerin kent nüfusuna katılım payı % 12 iken 1990’larda bu pay % 10’a kadar düşmüştür. Doğum yerlerine göre bir değerlendirme yapıldığında İzmir nüfusu içinde Doğu Anadolu Bölgesi doğumluların oranı 1980 yılında % 14,5 iken 1990 yılında % 18,3’e yükselmiş; Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumluların oranı 1980 yılında % 6,6’dan 1990’da % 9,2’ye yükselmiştir (Ünverdi, 2002: s.196).

1990 verilerine göre İzmir nüfusu içinde en fazla iç göç alan ilçenin % 51,92'lik payla Karşıyaka olduğu; % 48,65'lik oranla Buca ve 47,86'lık payla Konak ilçesi olduğu görülmektedir.

2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre İzmir Merkez metropol nüfusu 2 232 267'dir. Nüfusun %45,09'u İzmir doğumludur. Başka bir ifade ile İzmir nüfusunun yarıdan fazlası İzmir ili doğumlu değildir (% 55,92). Bu durum İzmir nüfusunun yoğun göç almaya devam ettiğini göstermektedir. Nitekim İzmir doğumluların mahalle nüfusuna katılım payının en yüksek olduğu mahalleler Konak ilçesindeki Ege, Emirsultan, Hilal Mahalleleridir (Tablo: 5.6).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	EGE	81.48
KONAK	EMİR SULTAN	81.14
KONAK	HİLAL	72.65
KARSIYAKA	DOĞANÇAY	70.57
KONAK	CİMENTEPE	67.45
KONAK	DUATEPE	64.88
KONAK	ÜLKÜ	64.22
KONAK	GNR. ASIM GÜNDÜZ	63.72
KONAK	ZAFERTEPE	63.58
KONAK	İKİNCİ KADRIYE	63.33

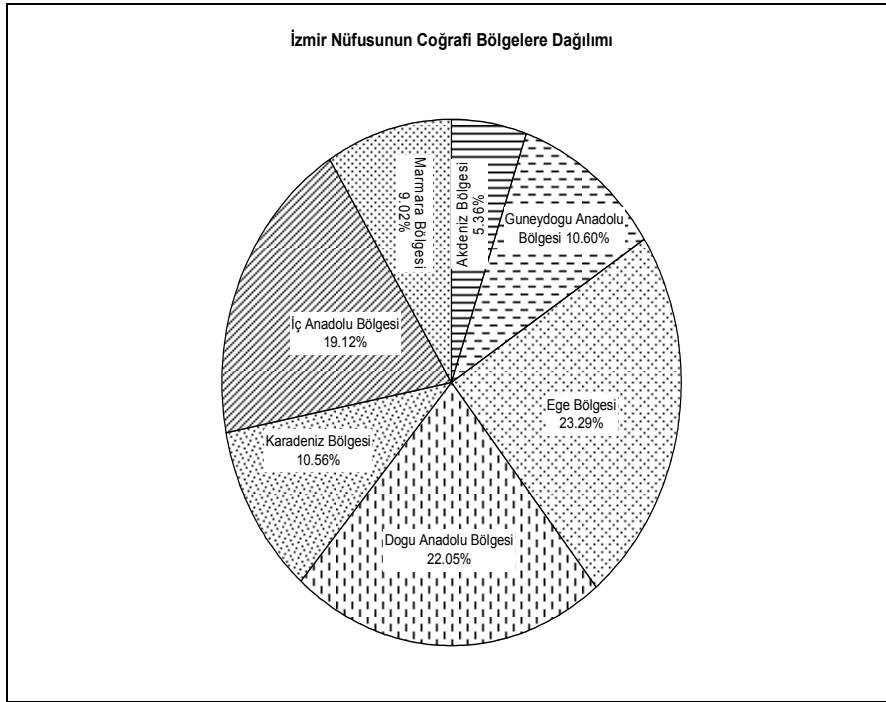
Tablo 5. 6: İzmir doğumluların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler ve katılım oranları (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

Kentin yoğun göçle beslenmesi sürecinde ortaya çıkan kümelenme olgusunun en önemli göstergelerinden biri de bazı mahallelerde İzmir doğumluların oransal olarak düşük bir değerde kalmasıdır (Tablo: 5.7).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
BUCA	AYDOĞDU	1.11
KARSIYAKA	TURAN	14.87
KONAK	AKINCI	16.31
NARLIDERE	HUZUR	16.65
GUZELBAHCE	CELEBİ	17.82
KONAK	KONAK	19.42
BALCOVA	İNCİRALTI	20.02
KONAK	UĞUR MUMCU	20.03
GAZİEMİR	DOKUZ EYLÜL	20.06
KONAK	İSMET KAPLAN	20.55

Tablo 5. 7: İzmir doğumluların en düşük katılım payına sahip olduğu mahalleler ve katılım oranları (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

Toplumsal Yapıda 1950’li yıllardan itibaren yaşanan değişim ve gelişmeler İzmir’i de bir kent olarak etkilemiş, kentin yoğun bir şekilde göç almasına neden olmuştur. İzmir sadece etki alanına giren Ege Bölgesinden göç almamakta, hemen bütün bölgelerden göç almaya devam etmektedir. Nitekim 2000 yılı verilerine göre İzmir anakent merkezine giren 9 ilçenin İzmir il doğumlular dışında nüfusunun % 23,29’u Ege Bölgesi’ndeki illerde doğmuştur. % 22,05’lik bir pay ile Doğu Anadolu Bölgesi kent bütünü içinde en ağırlıklı ikinci bölge olarak, oransal dağılım açısından çok daha yüksek aralıklar ile ifade bulan bir mekansal dağılım sergilemektedir. Doğu Anadolu Bölgesi kentin en dış halkasında oluşmuş olan yeni göç alanlarında en ağırlıklı düzeyine ulaştığını ve kenti çepeçevre her yönden saran bir kuşak yarattığını söyleyebiliriz. İç Anadolu Bölgesi doğumluların oranı ise % 19,12’dir (Şekil: 5.16). İzmir en az Akdeniz Bölgesi’nden göç almaktadır (% 5,36).

Şekil 5. 16: İzmir Nüfusunun Coğrafi Bölgelere Dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000)

2000 yılı verilerine göre İzmir Büyükşehir bütünü içinde yer alan mahallelerin tümü, doğum yeri açısından yedi coğrafi bölge ile temellenecek bir çeşitlilik oluşturmaktadır. İzmir büyük kent bütünü içinde yer alan mahallelerin tümü 1990-2000 döneminde yoğun olarak göç almaktadır. Mahalleler açısından oransal dağılıma göre bir değerlendirme yapıldığında yöresel gruplanmaların ağırlıklı olarak ön plana çıktığı görülmektedir.

BÖLGE	Sayı	%
AKDENİZ BÖLGESİ	58657	2.63
GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	115918	5.19
EGE BÖLGESİ	254843	11.42
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	241241	10.81
KARADENİZ BÖLGESİ	115511	5.17
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	209219	9.37
MARMARA BÖLGESİ	98635	4.42
İZMİR	1017210	45.57
YURTDIŞI	95901	4.30
BELİRSİZ	25137	1.13
TOPLAM	2232267	100

Tablo 5. 8: İzmir Nüfusunun dağılım oranı (Kaynak TÜİK 2000 yılı verilerine göre)

Kentin nüfusu İzmir ve yurtdışı doğumlular dikkate alınarak elde edilen veriler değerlendirildiğinde ise yine Ege ve Doğu Anadolu Bölgesi doğumluların oransal olarak kent nüfusuna katılımındaki yükseklik dikkati çekmektedir. Bölgelerin kent nüfusuna katılımı mahalle ölçeğine indirgenerek incelendiğinde şu sonuçlar 2000 yılı TÜİK nüfus sayımı verilerinden elde edilen bulgularla ortaya çıkmaktadır.

Ege Bölgesi: Her mahallede bu yedi coğrafi bölgeye ilişkin doğum yeri verilerine rastlanmaktadır. Bununla birlikte hemen her mahallede en ağırlıklı grup Ege Bölgesi olmakta; ancak bazı mahallelerde oransal olarak azalma göstermektedir (Şekil: 5.17). Her mahallede ağırlıklı olarak her mahallede ön plana çıkmasının yanında kent çeperinde yer alan gecekondu kuşağı ile kent merkezindeki alanlarda yoğunluk göstermektedir. Yöresel gruplaşmalar açısından Ege Bölgesi illeri yine her mahallede sahip olduğu ağırlıklı payı korumaktadır. Bunlarla beraber İzmir ili doğumlular çıkarıldığında Ege Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler Konak-Lale Mahallesi, Karşıyaka Alparslan Mahallesi ile Konak Küçükada Mahallesi'dir (Tablo: 5.9).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI(%)
KONAK	LALE	26.45
BAYRAKLI	ALPARSLAN	24.78
KONAK	KÜÇÜKADA	24.74
BAYRAKLI	ÇİÇEK	23.75
KONAK	YENİDOĞAN	23.60
BUCA	DİCLE	20.68
KONAK	GN KAZIM ÖZALP	20.52
BAYRAKLI	ÇAY	19.33
BORNOVA	EGEMENLİK	19.27
BORNOVA	KARACAOĞLAN	19.06

Tablo 5. 9: Ege Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

Ege Bölgesi illerinde doğanların İzmir kentine mahalle bazında alansal dağılımı incelendiğinde Konak-Güzelyurt, Kahramanlar, Hurşidiye, Namazgah Kestelli, Uğur, Sümer, Güneş ve Türkyılmaz mahallelerinde Ege Bölgesi doğumlu bulunmamakla beraber en az katılım payının olduğu mahalleler ise Karşıyaka Demirköprü Mahallesi, Konak Uğur Mumcu ve İmariye Mahalleleridir.

Marmara Bölgesi hemen her mahalleye yayılmış olan alansal dağılımı dışında, yüzde dağılımı açısından en alt seviyede yer alan yapısı dışında, kentin iç halkası sayılabilecek alanlarda ön plana çıkmıştır. Marmara Bölgesi doğumlular kentin daha çok üst gelir gruplarına hitap eden alanlarında yoğunlaşmakta, Karşıyaka ve Alsancak'ta ağırlıklı olarak bulunmaktadır (Şekil: 5.18). Bu açıdan Marmara Bölgesi için yöresel bir gruplaşmadan söz etmenin mümkün olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte İzmir'e yakın mesafede bulunan Balıkesir ilinde Marmara Bölgesi içinde değerlendirmeye alınması Marmara Bölgesi doğumluların dağılımını önemli ölçüde etkilemektedir. Marmara Bölgesi doğumluların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler Buca-Aydoğdu, Narlıdere-Altınevler, Buca Akıncılar mahalleleridir (Tablo: 5.10).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI(%)
BUCA	AYDOĞDU	49.00
NARLIDERE	ALTINEVLER	16.10
BUCA	AKINCILAR	13.06
GUZELBAHCE	MALTEPE	10.84
KARSIYAKA	ATAKENT	10.52
NARLIDERE	HUZUR	10.32
KONAK	KONAK	10.13
KONAK	FAHRETTİN ALTAY	9.87
GAZİEMİR	GAZİKENT	9.82
KONAK	MİMAR SİNAN	9.63

Tablo 5. 10: Marmara Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

Akdeniz Bölgesi kent nüfusuna katılım oranı açısından en düşük bölge olarak ön plana çıkmaktadır. İzmir geneli içerisinde hemen her mahallede en düşük katılım payına sahiptir (Şekil:5.19). Akdeniz Bölgesi illerinde doğanların İzmir mahalleleri açısından alansal dağılımı ve oluşturdukları kümelenme incelendiğinde en fazla katılımı yer aldıkları mahalle Karşıyaka-Demirköprü Mahallesi, Buca Akıncılar Mahallesi ve Konak-Halkapınar mahalleleridir (Tablo: 5.11).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KARSIYAKA	DEMİRKÖPRÜ	55.40
BUCA	AKINCILAR	12.52
KONAK	HALKAPINAR	11.27
BALCOVA	İNCİRALTI	11.21
KONAK	MEHTAP	9.87
BUCA	ÇAMLIK	9.70
GAZİEMİR	EMREZ	9.03
KARSIYAKA	YAMANLAR	7.22
GAZİEMİR	DOKUZ EYLÜL	6.98
KONAK	ABDİ İPEKÇİ	6.51

Tablo 5. 11: Akdeniz Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları (Kaynak: TÜİK verilerine göre)

İç Anadolu Bölgesi Kent çeperinde yer alan gecekondü kuşağında ağırlıklı bir gruplaşma eğilimi göstermekte ve kentin güneyinde yer alan mahallelerde en yüksek oransal düzeyine ulaşmaktadır. Bornova ve Karşıyaka ilçelerindeki mahallelerde yüksek bir katılım oranına sahip olduğu görülmektedir (Şekil:5.20). Ancak mahalle ölçeğinde ele alındığında Güzelbahçe- Çelebi Mahallesi, Konak-Salih Omurtak Mahallesi ile Konak-Peker Mahallesi İç Anadolu Bölgesi illerinde doğanların katılım payı açısından en yüksek olduğu mahalleler olarak karşımıza çıkmaktadır. Konak-Güzelyurt, Hurşidiye, Vazırağa, Nedim Tuğaltay, Namazgah, Uğur, Kestelli, Tan ve Sümer mahallelerinde ise İç Anadolu kökenli nüfusun mahalle nüfusuna katılım payının %1'in altında olduğu görülmektedir (Tablo: 5.12).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI(%)
GUZELBAHCE	ÇELEBİ	68.17
KONAK	SALİH OMURTAK	28.03
KONAK	PEKER	27.54
BUCA	MUSTAFA KEMAL	21.73
GAZİEMİR	GAZİKENT	20.83
KONAK	YENİGÜN	20.00
GUZELBAHCE	MALTEPE	18.13
KONAK	KİBAR	18.08
KONAK	HUZUR	17.92
BORNOVA	NALDÖKEN	17.36

Tablo 5. 12: İç Anadolu Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları (Kaynak: TÜİK verilerine göre)

Doğu Anadolu Bölgesi kent bütünü içinde en ağırlı bölgelerden biri olarak oransal dağılım açısından yüksek bir değer taşımakla beraber Doğu Anadolu Bölgesi kentin dış

çeper olarak ifade edilen yeni göç alanlarında en ağırlıklı düzeyine ulaştığı, kenti çepeçevre her yönde saran bir kuşak yarattığı söylenebilir (Şekil: 5.21). Çiğli-Güzeltepe, Konak Uğur Mumcu, Çınartepe, Atamer Mahalleleri, Bornova- Çamlıkule Mahallesi Doğu Anadolu’lu nüfusun katılım payı açısından en yüksek olduğu mahallelerdir. Konak Mirali, Fevzipaşa Yenigün mahallerinde Doğu Anadolu illerinde doğan nüfus bulunmazken, Konak-Süvari, Emirsultan, Ali Reis, Hilal, Dayıemir, Ege, Bozkurt ve Sakarya Mahallelerinde ise katılım payı %1’in altındadır (Tablo: 5.13).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI(%)
CIGLI	GÜZELTEPE	53.21
KONAK	UGUR MUMCU	49.69
KONAK	ÇINARTEPE	48.41
KONAK	ATAMER	47.94
BORNOVA	CAMLIKULE	42.74
BALCOVA	ONUR	40.09
KONAK	CENNETÇEŞME	34.79
BUCA	KURUÇEŞME	33.91
KONAK	MİLLET	32.78

Tablo 5. 13: Doğu Anadolu Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Doğu Anadolu bölgesin aksine kent merkezindeki gecekondü alanlarında yoğunlaşmakta, çekirdekte yoğunlaşan bir oransal dağılım göstermektedir (Şekil: 5.22). Konak ilçesinin Ali Reis, İmariye, Mirali, Yeni, ve Kadfikekale Mahalleleri Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlu nüfusun mahalle nüfusuna en yüksek düzeyde katıldığı mahallelerdir. Konak-Yavuzsultan, Emir ve Zeybek Mahalleleri ise en Güneydoğu Anadolu kökenli nüfusun katılım payı açısından %1’in altında yer aldığı mahallelerdir (Tablo: 5.14).

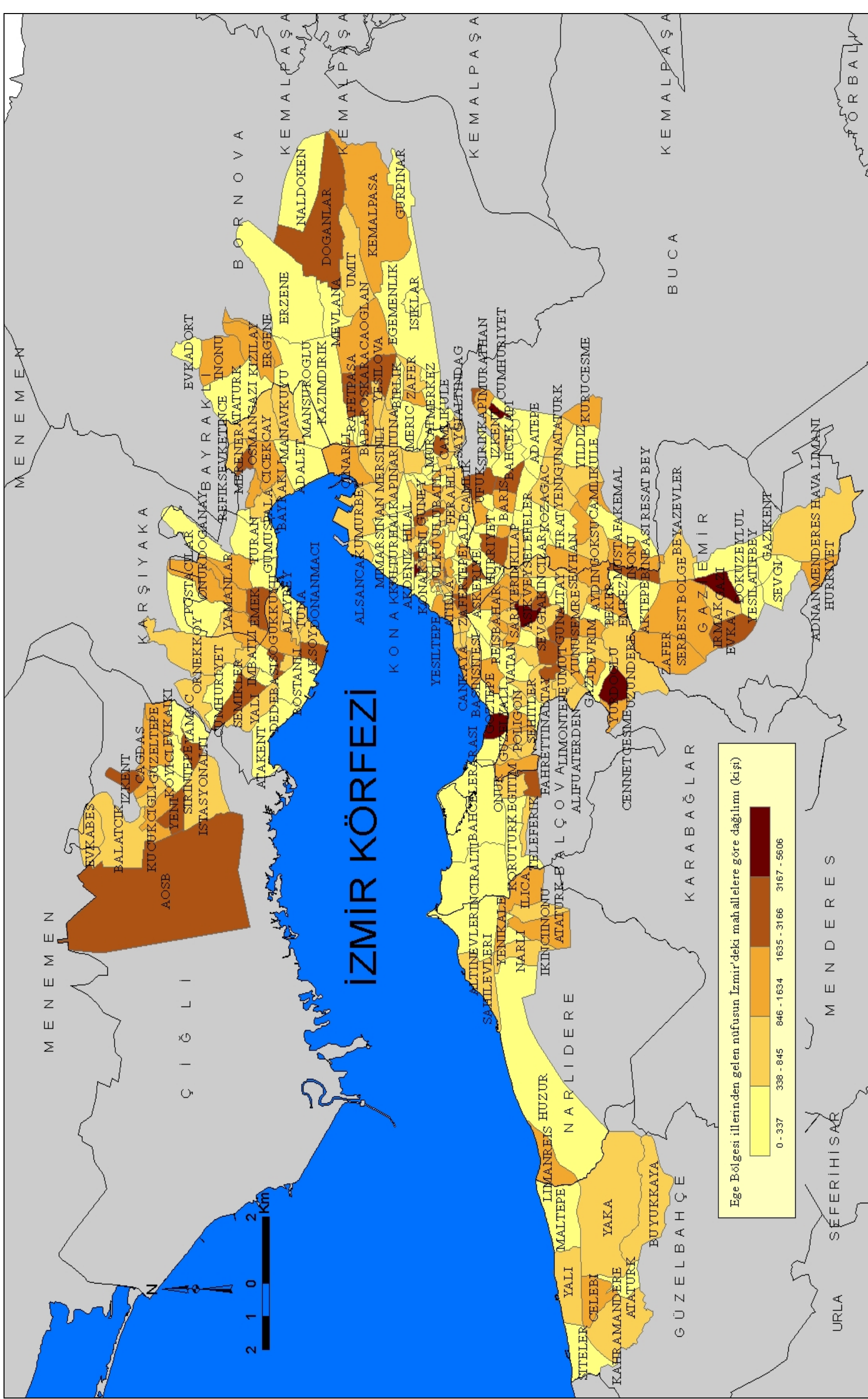
İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	ALİ REİS	51.97
KONAK	İMARIYE	48.33
KONAK	MİRALİ	46.69
KONAK	YENİ	45.86
KONAK	KADİFEKALE	44.13
KONAK	VEZİRAĞA	42.97
KONAK	KUBİLAY	42.61
KONAK	TÜRKYILMAZ	40.51
KONAK	ALTAY	38.97
KONAK	SÜVARİ	38.89

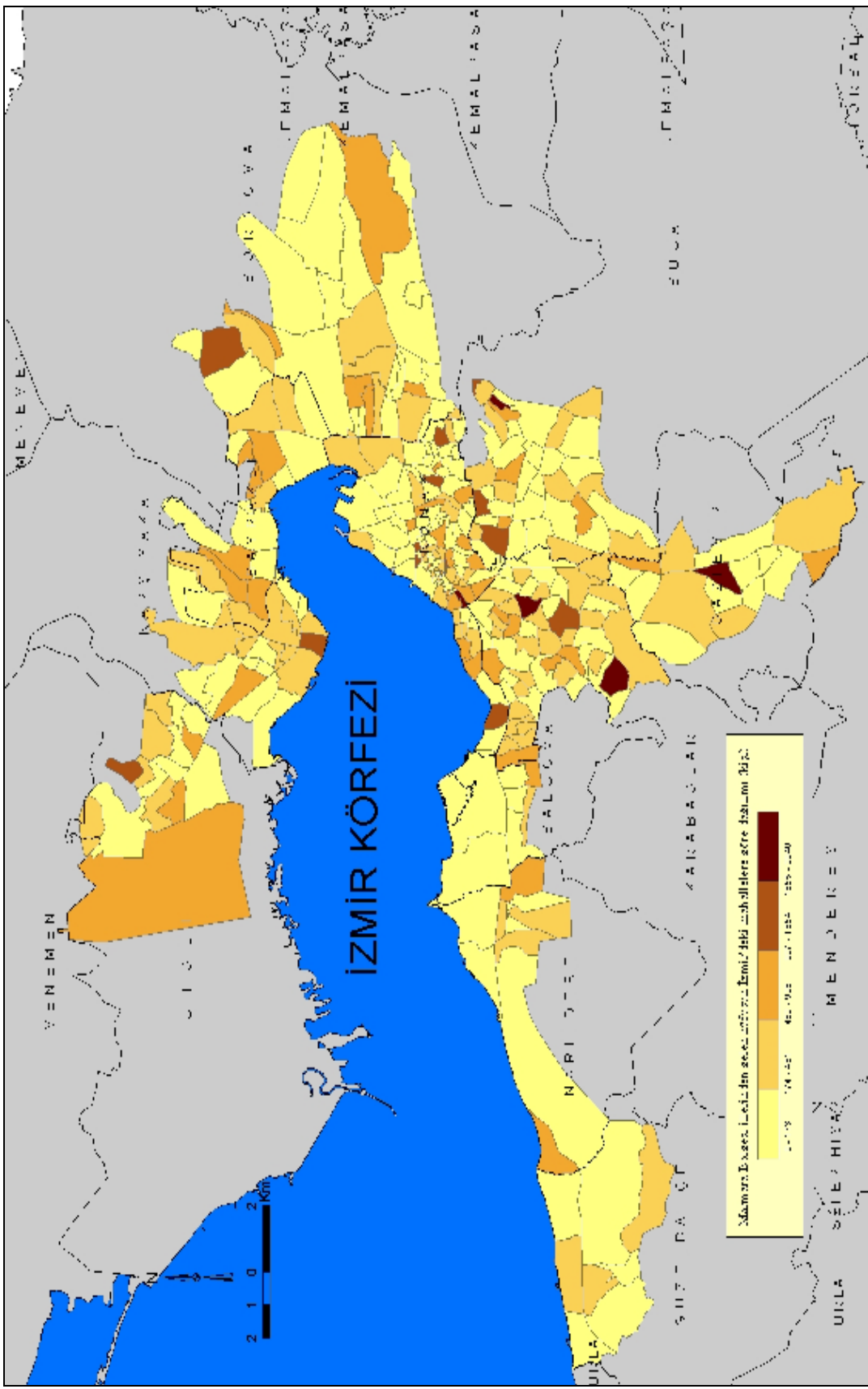
Tablo 5. 14: Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

Karadeniz Bölgesi her mahalle içerisinde düşük oranda katılım göstermekle beraber; kentin orta kuşağında yoğunlaşmalar göstermektedir (Şekil: 5.23). Balçova-Bahçelerarası, Buca-Akıncılar, Karşıyaka-Emek, J_Konak-Güneş ve Umut Mahallerleri Karadeniz’li nüfusun en yoğun olduğu mahalleler olarak görülmekte; Konak- Mirali, Veziraga, Altay, Süvari, Namazgah, Nedim Tuğaltay, Tuzcu, Dayıemir, Dolaplıkuyu, Bozkurt, Odunkapı, Kahramanmescit, Sümer, Oğuzlar, Fevzipaşa, Güzelyurt, Hurşidiye, Çakabey, Ege, Halkapınar, Küçükada, Kocakapı, Alireis, Hilal, İmariye, Ballıkuyu Mahalleleri ile Buca-Yıldız, Bornova-Işıklar Mahalleleri %1’in altında katılım payına sahip mahallerdir (Tablo: V.15).

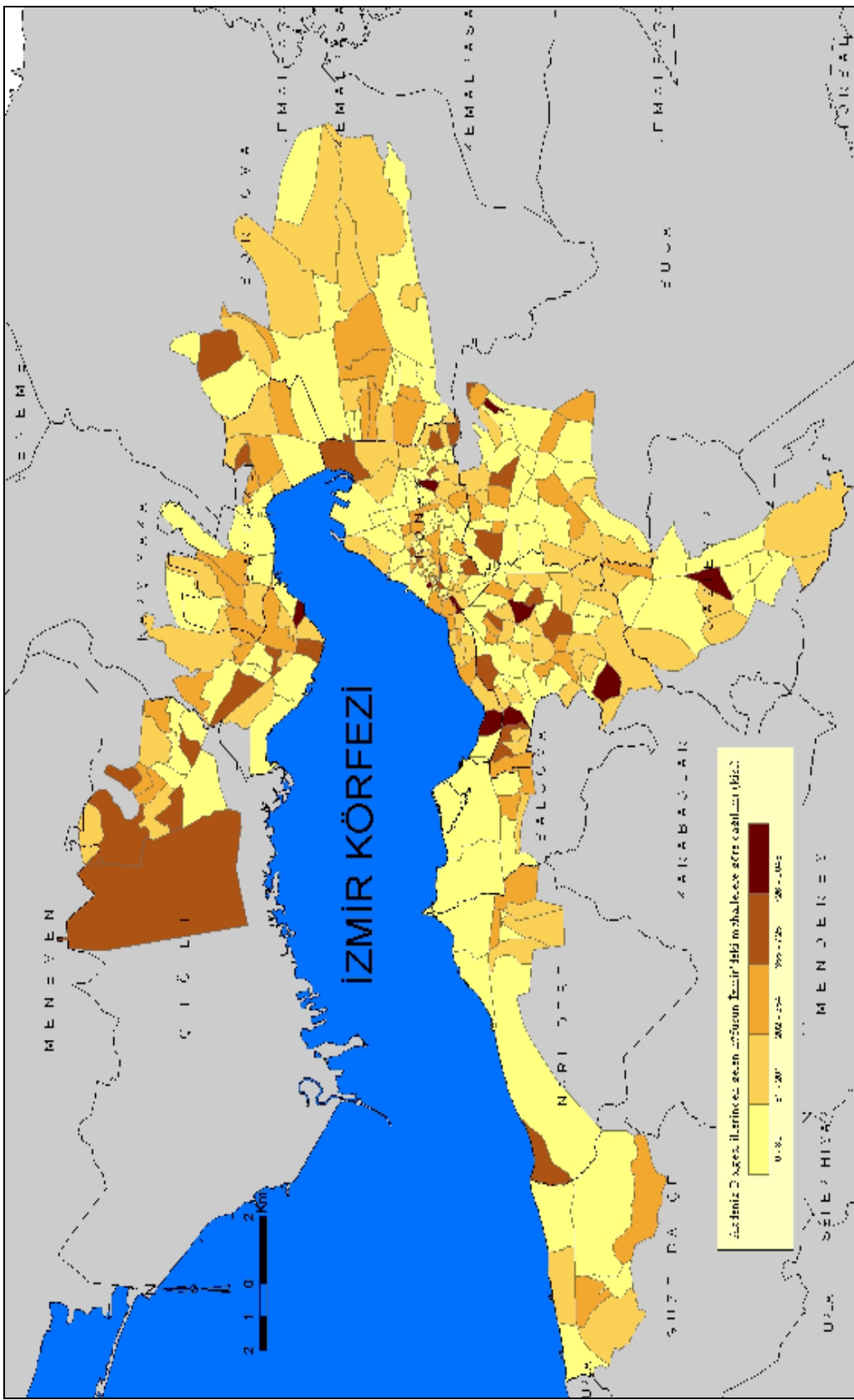
İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI(%)
BALCOVA	BAHÇELERARASI	25.98
BUCA	AKINCILAR	17.50
KARSIYAKA	EMEK	14.63
KONAK	GÜNEŞ	14.45
KONAK	UMUT	13.73
NARLIDERE	HUZUR	13.22
KONAK	UZUNDERE	12.65
KONAK	BAHRİYE ÜÇÖK	12.21
KARSIYAKA	CUMHURİYET	11.84
GAZİEMİR	AKTEPE	11.72

Tablo 5. 15: Karadeniz Bölgesi illerinde doğanların en yüksek katılım oranına sahip olduğu mahalleler ve katılım payları (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

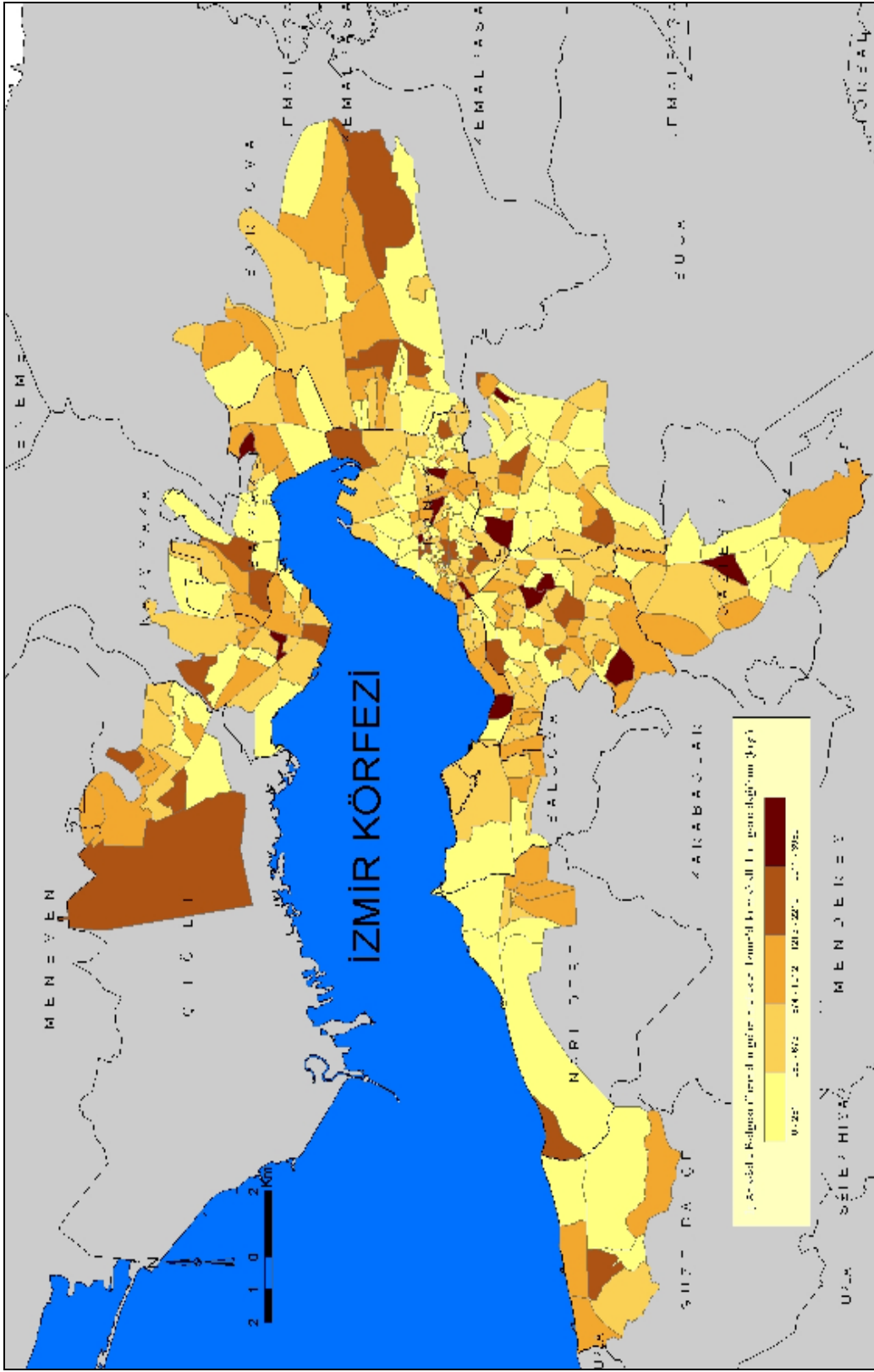

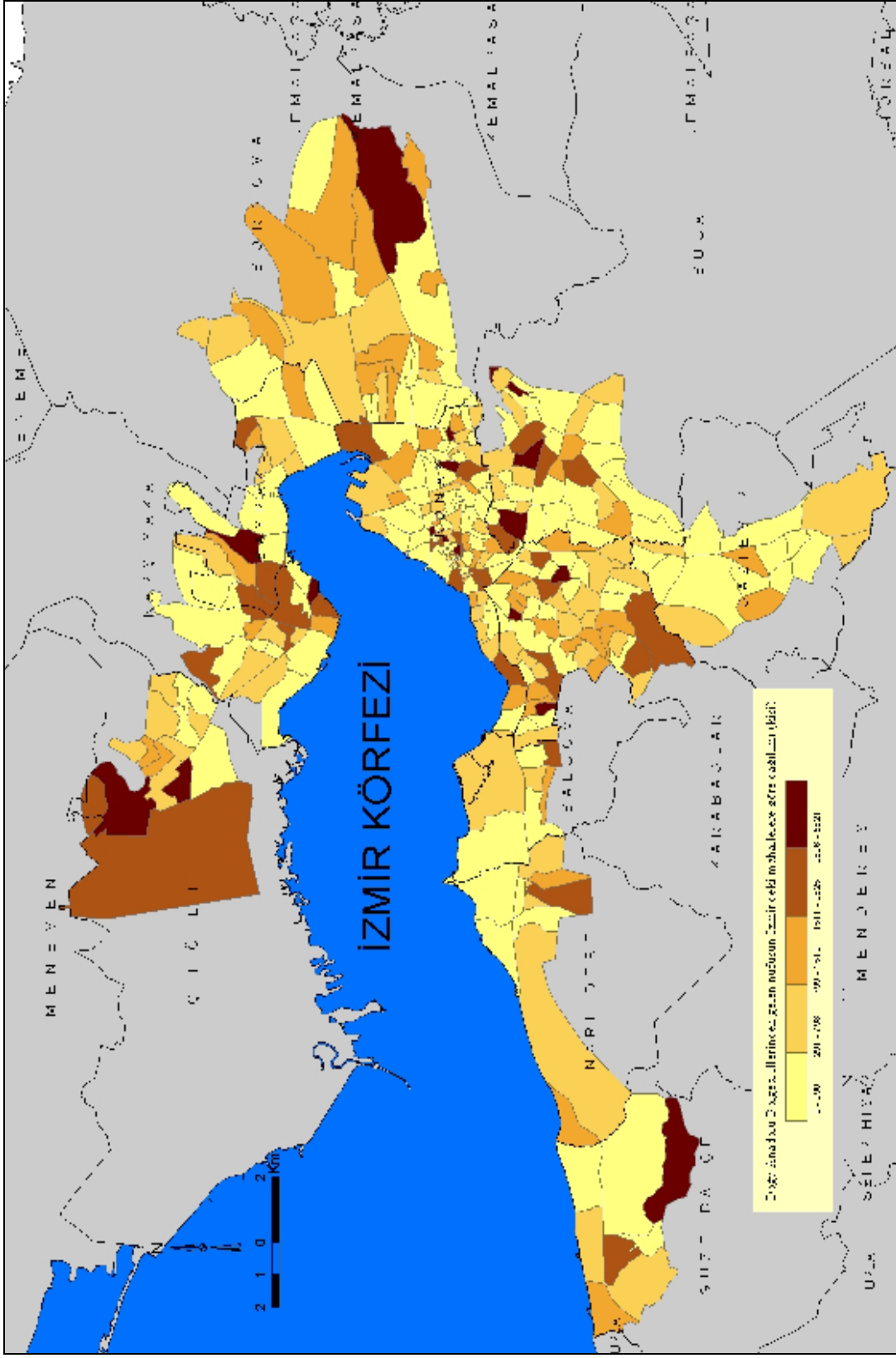

Şekil 5. 18: Marmara Bölgesi'nden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

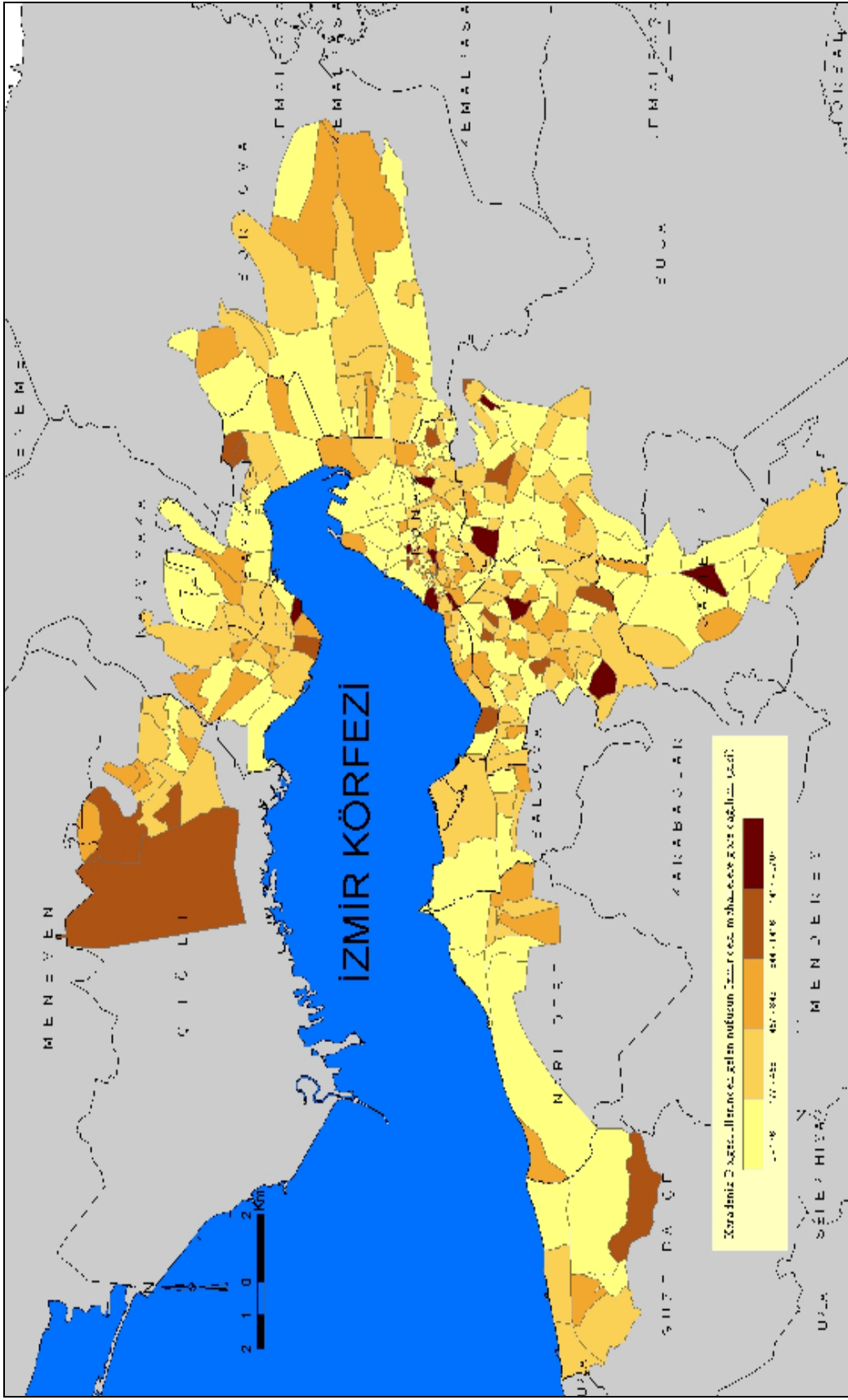

Şekil 5. 19: Akdeniz Bölgesi'nden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

Şekil 5. 21: Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

Şekil 5. 23: Karadeniz Bölgesi'nden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

BÖLGE	AKDENİZ BÖLGESİ		GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ		EGE BÖLGESİ		DOĞU ANADOLU BÖLGESİ		KARADENİZ BÖLGESİ		İÇ ANADOLU BÖLGESİ		MARMARA BÖLGESİ		İZMİR		YURTDIŞI		BELİRSİZ		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
İLÇE	2292	3.37	3967	5.83	5684	8.35	10883	15.98	4767	7.00	6520	9.58	2807	4.12	28424	41.75	2413	3.54	328	0.48	68085	100
BALCOVA	9062	2.42	10589	2.83	52415	14.01	41384	11.06	18840	5.04	33976	9.08	18962	5.07	153135	40.94	32980	8.82	2677	0.72	374020	100
BORNOVA	7763	2.67	11516	3.96	31503	10.83	39106	13.45	14366	4.94	28044	9.64	10238	3.52	129324	44.47	16628	5.72	2323	0.80	290811	100
BUCA	2022	2.10	2635	2.73	10695	11.10	18753	19.46	5654	5.87	8486	8.81	4718	4.90	39512	41.01	2838	2.95	1040	1.08	96353	100
CIGLI	3523	4.79	5683	7.73	8842	12.03	6992	9.51	5333	7.26	9573	13.03	4415	6.01	26196	35.65	1990	2.71	943	1.28	73490	100
GAZİEMİR	358	2.19	240	1.47	1328	8.13	739	4.52	1103	6.75	4305	26.34	998	6.11	6057	37.07	424	2.59	789	4.83	16341	100
GÜZELBAHÇE	12634	3.09	19419	4.74	51585	12.60	42465	10.38	28974	7.08	39534	9.66	22418	5.48	174551	42.65	15673	3.83	2025	0.49	409278	100
KARŞIYAKA	19108	2.42	57150	7.25	88354	11.21	72744	9.23	31984	4.06	71755	9.10	30453	3.86	440614	48.30	21957	2.79	14008	1.78	788244	100
KONAK	1895	3.40	4719	8.46	4437	7.96	8175	14.66	4490	8.05	7026	12.60	3626	6.50	19397	34.78	998	1.79	1004	1.80	55766	100
NARLIDERE	58657		115918		254843		241241		115511		209219		98635		1017210		95901		25137		2172388	
TOPLAM																						

Tablo 5. 16: İzmir kenti ilçelerinde nüfusun coğrafi bölgelere göre dağılımı (TÜİK 2000 verilerine göre)

İzmir kentinde Bölgeleri karşılaştırmalı olarak ele aldığımızda bölgelerin iç içe geçen halkalar şeklinde bir dağılım gösterdiği, bu halkaların en ortasında Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlular, orta halkada İç Anadolu Bölgesi doğumlular, en dış halkada ise Doğu Anadolu Bölgesi doğumluların yoğunlaştığı söylenebilir. Göçün kentte akrabalık ve hemşehrilik temelli gruplaşmalar yaratması süreci her dönemde yeniden üretilerek bu yapıyı koruyarak devam ettirecek gibi görünmektedir. Elde edilen verilerle hazırlanan haritalarda ortaya çıkan en önemli bulgu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin kentin mekansal açıdan diğer bölgelerin olmadığı kadar keskin bir biçimde mekansal olarak parçalayan bir yapı göstermektedir. Bu bölgelerden İzmir’e gelen göçün büyük ölçüde yoksul göçü olduğunu söylemek abartılı sayılmamakta, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin genellikle kentin gelir düzeyi açısından düşük gruplarına hitap eden mahallelerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

5.1.5.2 İzmir Kentinde Yöresel Ölçekte Kümelenme Olgusu

İzmir Büyükşehir bütününde kümelenme olgusunun en önemli göstergelerinden biri aynı yöreden göç ederek İzmir’e sürekli oturmak için gelenlerin belirli mahallelere yerleşmeleri şeklinde kendini göstermektedir. Doğu Karadeniz Bölümünde yer alan Bayburt, Giresun, Trabzon, Rize, Artvin ve Gümüşhane illerinde doğanların kentin alansal dağılımındaki oranları incelendiğinde; Konak-Güneş (% 14.45) ve Güzelyurt (% 12.50), Gaziemir-Aktepe (% 11.01), Buca-Kuruçeşme (% 9.59) mahallelerinde en fazla katılım payına sahip olduğu görülmektedir (Tablo: 5.17).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	GÜNEŞ	14.45
KONAK	GUZELYURT	12.5
GAZİEMİR	AKTEPE	11.00
BUCA	KURUÇEŞME	9.59
KONAK	UMURBEY	6.92
KONAK	ÖZGÜR	6.38
GUZELBAHCE	YALI	6.29
NARLIDERE	ALTINEVLER	5.83
BUCA	AKINCILAR	5.22
BORNOVA	ATATURK	4.90

Tablo 5. 17: Bayburt, Giresun, Trabzon, Rize, Artvin ve Gümüşhane illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Sinop, Tokat, Amasya, Çorum illerinde doğanların Büyükşehir mahallelerinin nüfusuna katılım oranları incelendiğinde; Balçova-Bahçelerarası (% 23,40); Konak-Uzundere (% 12.55), Umut (% 12.30); Karşıyaka-Emek (% 12.04), Yamanlar (% 9,28), Buca-Akıncılar (% 9,23) en yüksek katılım oranına sahip mahallelerdir (Tablo: 5.18).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
BALCOVA	BAHÇELERARASI	23.41
KONAK	UZUNDERE	12.55
KONAK	UMUT	12.30
KARSIYAKA	EMEK	12.04
KARSIYAKA	YAMANLAR	9.28
BUCA	AKINCILAR	9.23
KARSIYAKA	POSTACILAR	8.91
KONAK	BAHRIYE ÜÇÖK	8.51
KONAK	SEHITLER	8.39
BALCOVA	ONUR	8,00

Tablo 5. 18: Sinop, Tokat, Amasya, Çorum illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Batı Karadeniz illeri ise İzmir metropolünde mahalle ölçeğinde az katılım payına sahiptir. Düzce, Karabük, Bartın, Sinop, Kastamonu, Zonguldak illerinde doğanların en yoğun nüfusu oluşturdukları mahalleler Narlıdere-Huzur (% 7,16), Balçova-İnciraltı (% 6,55) ve Karşıyaka-Turan (% 4,67) mahalleleridir (Şekil:5.28).

Kırklareli, Edirne ve Tekirdağ illerinde doğanların İzmir nüfusuna katılım payı az olmakla beraber, en fazla katılıma sahip oldukları mahalleler Bornova-Koşukavak (% 2,64) ve Buca-Akıncılar (% 2,43) mahalleleridir (Şekil: 5.29). Marmara Bölgesinde Çanakkale, Yalova, Bursa, Bilecik ve Balıkesir illerini kapsayan Güney Marmara Bölümü doğumluların kent içerisinde Buca-Akıncılar (% 9,60), Güzelbahçe-Yalı (% 6,68) ve Karşıyaka- M. Erener (% 6,07) mahallerinde en fazla katılıma sahip olduğu görülmektedir (Şekil: V. 30). İstanbul, Adapazarı, İzmit illerinde doğanlar da Buca-Aydoğdu (% 47,01), Narlıdere-Altınevler (% 11,36) ve Konak Merkez Mahallesi (% 6,66)'nde önemli katılım payına sahip olduğu görülmektedir (Şekil: 5.31). Bu mahallelerde özellikle Balıkesir ili doğumluların yüksek olduğu görülmektedir.

Manisa, Muğla, Denizli, Aydın illerinde doğanların İzmir Büyükşehir bütünündeki mahallere dağılımı incelendiğinde Bayraklı-Çiçek (% 18.48), Konak-Piri Reis (% 15.25), Bornova-Barbaros (%15,14), Yıldırım Beyazıt (% 14,79), Konak-Murat Reis (% 14.50), Altıntaş (% 14.21), Bayraklı Merkez (% 14.12) mahallerinde katılım payının yüksek olduğu görülmektedir. Kıyı Ege illerinde katılım payının yüksek oluşu özellikle bu mahallelerde Manisa ili doğumluların yüksek oluşundan kaynaklanmaktadır (Şekil: 5.32).

Afyon, Kütahya ve Uşak illerinde doğanların İzmir kentine katılımında önemli kümelenmeler görülmektedir. En fazla payın Konak-Lale (% 19,32), Küçükada (% 17.46), Yenidoğan (% 16.83), General Kazım Özalp (% 15,11), Buca-Dicle (% 14,62) ve Bayraklı-Alparsalan (% 12,23) mahallelerinde kümelendiği görülmektedir (Tablo: 5.19, Şekil: 5.33).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	LALE	19.32
KONAK	KÜÇÜKADA	17.46
KONAK	YENİDOĞAN	16.83
KONAK	GN KAZIM OZALP	15.11
BUCA	DICLE	14.62
KARSIYAKA	ALPARSLAN	12.23
KONAK	MEHMET AKİF	12.22
KONAK	ONDOKUZ MAYIS	11.33
BUCA	ÇAMLIK	11.33
BUCA	ÇALDIRAN	10.06

Tablo 5. 19: Afyon, Kütahya ve Uşak illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Antalya, Isparta ve Burdur illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler Karşıyaka-Demirköprü (% 52.77), Konak-Halkapınar (%9.44) ve Gaziemir-Emrez (% 7,54) mahalleleri en yüksek katılıma sahip mahallelerdir (Şekil: V.34). Adana, Mersin, Kilis, Osmaniye, Antakya ve Kahramanmaraş illerinde doğanların İzmir Anakent mahalle nüfuslarında önemli katılım payına sahip olduğu mahalleler Konak-Mehtap (% 9,51), Buca-Çamlık (% 8,93), Balçova-İnciraltı (% 8,50), Buca-Akıncılar (% 7.23), Karşıyaka-Yamanlar (% 7.15) mahalleleridir (Şekil: V.40).

Şanlıurfa, Gaziantep ve Adıyaman illerinde doğanların İzmir Anakent mahallelerine dağılımı incelendiğinde Konak-Kurtuluş (% 8,13), Yeni (% 7,79), Altınordu (% 7.76), Faikpaşa (% 7.58) ve Tan (% 7,57), Etiler(% 7.16) mahallerinin nüfusu içinde en yüksek katılım payına sahip mahallelerdir (Tablo: 5.20, Şekil: 5.25).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	KURTULUŞ	8.13
KONAK	YENİ	7.79
KONAK	ALTINORDU	7.76
KONAK	FAİKPASA	7.58
KONAK	TAN	7.57
KONAK	ETİLER	7.15
BUCA	AKINCILAR	6.50
KONAK	OĞUZLAR	5.65
KONAK	KÜCÜKADA	5.02
KONAK	PAZARYERİ	4.87

Tablo 5. 20: Şanlıurfa, Gaziantep ve Adıyaman illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Hakkari, Şırnak, Mardin, Diyarbakır ve Batman illerinde doğanların Anakent mahallelerinin nüfuslarına katılım payı açısından önemli değerler görülmektedir. Konak ilçesinde yer alan Ali Reis (% 47.71), İmariye (% 47.54), Mirali (% 45.61), Kadifekale (% 42,45), Vezirağa (% 41.27), Türkyılmaz (% 40,51), Kubilay (% 38.86), Süvari (% 38.83), Altay (% 37.19), Yeni (% 36,87), Kosova (% 36,05), Namazgah (% 31.76) mahallerinde nüfusun önemli bir oranı bu illerden doğanlardan oluşmaktadır (Tablo: 5.29). Kentin merkezinde özellikle Konak ilçesinin güneydoğusu boyunca uzanan ve kentin en eski gecekondulaşma gösteren yapılarını oluşturan bu alanda Dicle Bölümü illerinden gelenlerin yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo: 5.21, Şekil: 5.35).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	ALİ REİS	47.71
KONAK	İMARIYE	47.54
KONAK	MİRALİ	45.61
KONAK	KADİFEKALE	42.45
KONAK	VEZİRAĞA	41.28
KONAK	TÜRKYILMAZ	40.51
KONAK	KUBİLAY	38.86
KONAK	SUVARİ	37.83
KONAK	ALTAY	37.19
KONAK	YENİ	36.87
KONAK	KOSOVA	36.05
KONAK	NAMAZGAH	31.76
KONAK	PAZARYERİ	29.72

Tablo 5. 21: Hakkari, Şırnak, Mardin, Diyarbakır ve Batman illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Erzurum, Kars, Ardahan, Iğdır illerinde doğanların kent içerisinde önemli kümelenmeler gösterdiği görülmektedir. Konak-Atamer (% 43,97), Çınartepeler (% 42.67), Çiğli-Güzeltepe (% 25.19), Konak-Millet (% 25.07), cennetçeşme (% 23.79), Uğur Mumcu (% 23.33), Özgür (% 23.57), Saygı (% 20,71), M. Erener (% 20,04) mahallelerinde yöresel ölçekte Erzurum-Kars Bölümü illerinde doğanların yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo: 5. 22, Şekil: 5.36).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	ATAMER	43.97
KONAK	ÇINARTEPE	42.62
CİGLİ	GÜZELTEPE	25.19
KONAK	MİLLET	25.07
KONAK	CENNETÇEŞME	23.79
KONAK	UGUR MUMCU	23.34
KONAK	ÖZGÜR	23.27
KONAK	SAYGI	20.71
KARSIYAKA	M. ERENER	20.04
BALCOVA	ONUR	19.66

Tablo 5. 22: Erzurum, Kars, Ardahan, Iğdır illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Ağrı, Van ve Muş illerinde doğanlarında kent içinde kümelenme gösterdiği görülmektedir. Bu illerde doğanların mahallelerin nüfusuna katılım payının en yüksek olduğu mahalleler Bornova-Çamlıkule (% 24,99), Çiğli-Güzeltepe (% 23,26), Bornova-

Merkez (% 16,43), Konak-Uğur Mumcu (% 14,68), Narlıdere-İkinci İnönü (% 13,58), Balçova Onur(% 13,50), Bornova-Gürpınar (% 13,10), Egemenlik (% 12,06) mahalleleridir (Tablo: 5.23, Şekil: 5.38).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
BORNOVA	ÇAMLIKULE	24.98
CIGLI	GÜZELTEPE	23.26
BORNOVA	MERKEZ	16.43
KONAK	UGUR MUMCU	14.68
NARLIDERE	İKİNCİ İNÖNÜ	13.58
BALCOVA	ONUR	13.50
BORNOVA	GÜRPINAR	13.10
BORNOVA	EGEMENLİK	12.06
KONAK	ŞEHİTLER	9.93
KONAK	ALİ FUAT CEBESÖY	9.46
KONAK	KAHRAMAN MESCİT	9.39

Tablo 5. 23: Ağrı, Van ve Muş illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Hakkâri ve Şırnak illerini içine alan Hakkari Bölümü'nde doğanlar İzmir nüfusuna çok az katılmakla beraber en fazla katılım payı % 1,58 ile Konak- Mersinli mahallesidir. Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Yukarı Fırat Bölümü illerinde doğanlarda kent içerisinde belirli mahallelerde oransal olarak büyük paya sahiptir. Malatya, Elazığ, Bitlis, Erzincan, Tunceli, Bingöl illerinde doğanların yoğunlaştığı mahalleler Buca-Kuruçeşme (% 13,43), Akıncılar (% 13,06), Konak- Limontepe (% 12,92) mahalleleridir (Tablo: 5.24).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
BUCA	KURUÇEŞME	13.43
BUCA	AKINCILAR	13.06
KONAK	LİMONTEPE	12.93
BUCA	YEŞİLBAĞLAR	9.44
KONAK	UGUR MUMCU	9.29
NARLIDERE	HUZUR	8.85
BUCA	GÖKSU	8.58
KARSIYAKA	YAMANLAR	8.45
NARLIDERE	ÇAMTEPE	8.33
NARLIDERE	İKİNCİ İNÖNÜ	8.31

Tablo 5. 24: Malatya, Elazığ, Bitlis, Erzincan, Tunceli, Bingöl illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Eskişehir, Ankara illerinde doğanların mahalle nüfusuna katılım oranları açısından en yüksek pay Gaziemir-Gazikent (% 10,18), Güzelbahçe- Maltepe (% 8,54), Karşıyaka-Postacılar (%8,48), Karşıyaka-Atakent (% 8,36) ve Konak-Fahrettinaltay (% 8,30) mahalleleridir. Ancak bu mahallelerde var olan kümelenme olgusu bu mahallelerin kentin prestijli konut alanları olmasından kaynaklanmaktadır. Konya, Karaman ve Aksaray İllerinde doğanların kent içinde hemen her mahalleye dağılmakla beraber en fazla katılımın olduğu mahalleler Güzelbahçe-Çelebi(% 65,24), Konak-Peker (% 21,24), Huzur (% 16,57), Trakya (% 15,70), Murat (% 13,84), Cengiz Topel (% 13,51), Yunus Emre(% 11,53) ve Gümüşpala (% 10.23) mahalleleridir (Tablo: 5.25).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
GUZELBAHCE	ÇELEBİ	65.24
KONAK	PEKER	21.24
KONAK	HUZUR	16.57
KONAK	TRAKYA	15.69
KONAK	MURAT	13.84
KONAK	CENGİZ TOPEL	13.51
KONAK	YUNUS EMRE	11.53
KARSIYAKA	GÜMÜŞPALA	10.24
KONAK	ABDİ İPEKÇİ	9.05
GAZİEMİR	AKTEPE	8.50

Tablo 5. 25: Konya, Karaman ve Aksaray İllerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Orta Kızılırmak ve Yukarı Kızılırmak bölümleri içinde yer alan Çankırı, Kırıkkale, Niğde, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir, Sivas illerinde doğanların Anakent mahallelerinin nüfusu içindeki katılım oranları açısından en yüksek pay Konak-Salih Omurtak (% 20,55), Yenigün (% 20.00), Kibar (% 15,80), Buca- Mustafa Kemal (% 13,55), Naldöken (% 13,37), Şehitler (% 12,08), Günaltay (% 10,92), Bozkurt (% 10,74), Narlıdere-İkinci İnönü (% 10,58) ve Devrim (% 10,36) mahalleleridir (Tablo: 5.26).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	SALİH OMURTAK	20.55
KONAK	YENİGÜN	20.00
KONAK	KİBAR	15.79
BUCA	MUSTAFA KEMAL	13.55
BORNOVA	NALDÖKEN	13.37
KONAK	ŞEHİTLER	12.08
KONAK	GÜNALTAI	10.92
KONAK	BOZKURT	10.74
NARLIDERE	İKİNCİ İNÖNÜ	10.58
KONAK	DEVİRİM	10.36

Tablo 5. 26: Çankırı, Kırıkkale, Niğde, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir, Sivas illerinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

5.1.5.3. İzmir kentinde İl Ölçeğinde Kümelenme Olgusu

İzmir kenti göçün hızlanmaya başladığı dönemlerden bu yana sayısal olarak giderek kalabalıklaşan ve karmaşık hale gelen nüfus yapısı çerçevesinde gelişimini sürdürmüştür. Yıllar itibarıyla ele alındığında kentin nüfusunun göçe bağlı olarak ciddi ölçüde arttığı görülmektedir. 1980 yılı verilerine göre nüfusun doğum yeri bilgisine ilişkin ulgular kent nüfusunun başka illerden göçle gelen nüfusla beslendiğini açıkça ortaya koymaktadır.

1960–1965 yıllarına kadar Konya ve Erzurum dışında Ege Bölgesindeki illerden göç alan kent, 1965 yılından sonra başlayan bir Doğu ve Güneydoğu Anadolu kökenli göç ile karşı karşıya kalmıştır. 1980 yılında İzmir’e yakın mesafedeki kentler dışında, Konya, Ankara, Erzurum, Kars ve Mardin gibi uzak mesafede bulunan kentlerden de göç almaya başlamıştır (Tablo: 5.27).

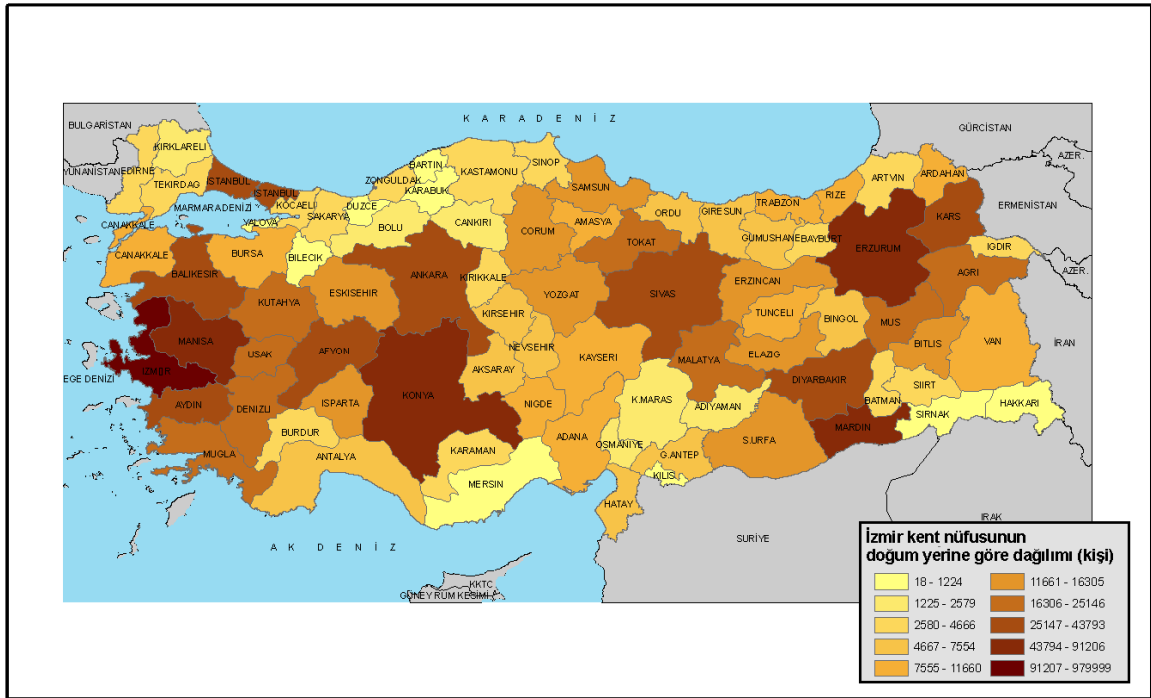
DOĞUM YERİ	KATILIM ORANI (%)
MANİSA	5,13
KONYA	3,29
AYDIN	2,8
MARDİN	1,8
AFYON	1,79
BALIKESİR	1,78
ERZURUM	1,73
İSTANBUL	1,71
DENİZLİ	1,67
KARS	1,62
MUĞLA	1,41
ANKARA	1,38
UŞAK	1,02

Tablo 5. 27: 1980 verilerine göre başka illerde doğanların İzmir Kent Nüfusuna katılım Oranları
Kaynak: Sevgi, 1988)

İzmir kentinde doğum yerine göre nüfus incelendiğinde (yurtdışı doğumlular çalışma kapsamı dışında tutulmuştur) Konya, Erzurum, Mardin, Aydın, Afyon, Sivas, Diyarbakır, Kars ve Aydın ili doğumluların önemli paya sahiptirler. Bu kentlerden İzmir’e yoğun bir göç yaşandığı gözlenmektedir (Tablo: 5.28).

İLLER	KATILIMORANI (%)
MANİSA	7.5
KONYA	4.92
ERZURUM	4.9
MARDİN	4.26
AYDIN	3.57
AFYON	3.46
KARS	3.33
SİVAS	2.68
BALIKESİR	2.59
DİYARBAKIR	2.48
DİĞER	60.31

Tablo 5. 28: Doğum Yerine (illere) göre İzmir Kent Nüfusunun Dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Şekil 5. 24: İzmir kent nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK verileri)

İzmir kent nüfusunun İzmir doğumlular ili yurtdışı doğumlular dışında nüfusun doğum yeri incelendiğinde, Manisa ili doğumluların oranının belirgin bir biçimde yüksek olduğu görülür (% 7.50). Bu durum Manisa ili ile İzmir ilinin yakın oluşundan kaynaklanmakta ve doğal bir sonuç olarak algılanmaktadır.

2000 yılı mahalle bazında doğum yerine göre İzmir nüfusu verilerinden elde edilen sonuçlardan bi diğeri de aynı ilden göç edenlerin belirgin ölçüde bazı mahallelerde yoğunlaştığı görülmektedir. İzmir kent nüfusunda **Manisa** İli doğumluların oranı % 7.50'dir. Manisa Doğumlular kentin doğusunda Karşıyaka-Bayraklı-Bornova çevresinde yoğunlaşmıştır. Manisa ilinin en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler Bayraklı-Çiçek (% 15.25), Bornova-Barbaros (% 11,89), Yıldırım Bayezit (% 11,67), Rafetpaşa (% 10,44), Konak-Mersinli (% 10,33) mahalleleridir (Tablo:5.29).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KARŞIYAKA	ÇİÇEK	15.25
BORNOVA	BABAROS	11.89
BORNOVA	YILDIRIM BEYAZIT	11.68
BORNOVA	RAFETPASA	10.44
KONAK	MERSİNLİ	10.33
KARŞIYAKA	ALPARSLAN	9.85
KARŞIYAKA	BAYRAKLI	9.80
KARŞIYAKA	FUAT EDİP BAKSI	9.72
KARŞIYAKA	FİKRİ ALTAY	8.88
KONAK	HUZUR	8.85
BORNOVA	SERİNTEPE	8.78
BORNOVA	KARACAOGLAN	8.75
BORNOVA	ÇINAR	8.72

Tablo 5. 29: Manisa ilinde doğanların yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verineri)

Konya İzmir nüfusu içinde Konya doğumluların kente dağılımı Karşıyaka-Bayraklı-Bornova boyunca uzanmakta, Konak'ın Güney mahalleleri ile Buca'nın batısında yer alan mahalleler boyunca yoğunlaşmaktadır. Konya ilinde doğanların anakent nüfusu içinde dağılımı incelendiğinde Güzelbahçe-Çelebi (% 64,85), Konak-Peker (% 18,67), Huzur (% 16,30), Trakya (% 15,69), Murat (% 13,38), Cengiz Topel (% 12,91), Bayraklı- Gümüşpala (% 9,99) mahallelerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo:5.30).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
GÜZELBAHÇE	ÇELEBİ	64.85
KONAK	PEKER	18.67
KONAK	HUZUR	16.28
KONAK	TRAKYA	15.69
KONAK	MURAT	13.38
KONAK	CENGİZ TOPEL	12.91
KARŞIYAKA	GÜMÜŞPALA	9.99
KONAK	YUNUS EMRE	8.55
KARŞIYAKA	ALPARSLAN	8.05
KONAK	ZEYBEK	7.71

Tablo 5. 30: Konya ilinde doğanların yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verineri)

Erzurum doğumlular Çiğli-Karşıyaka ilçelerinin kuzeydoğusu boyunca, Bayraklı ve Bornova İle Buca'nın Güneydoğusunda yer alan mahalleler boyunca

yoğunlaşmaktadır. Çoğunlukla bu alanlar çevre mahalle diye tanımlanabilir. Afyon ili doğumlular Karşıyaka-Bayraklı ve Bornova'nın iç kesimindeki mahalleler ve Buca'nın Konak ile komşu olan mahalleleri boyunca yoğunlaşmaktadır. Konak-Uğur Mumcu (% 21,95), Çiğli-Güzeltepe (% 19,42), Konak-Çınartepe (% 18,79), Çiğli-Şirintepe (% 16,42), Balçova-Onur (% 16,42), Konak-Özgür (% 15,65), Karşıyaka-Yamanlar (% 12,21), Buca-Kuruçeşme (% 12,08), Karşıyaka-Nafiz Gürman (% 11,31) mahalleleri Erzurum ili doğumluların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahallerdir (Tablo: 5.31).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	UĞUR MUMCU	21.95
ÇİĞLİ	GÜZELTEPE	19.42
KONAK	ÇINARTEPE	18.79
ÇİĞLİ	ŞİRİNTEPE	16.42
BALÇOVA	ONUR	16.42
KONAK	ÖZGÖR	15.65
KARŞIYAKA	YAMANLAR	12.20
BUCA	KURUÇEŞME	12.08
KARŞIYAKA	NAFİZ GÜRMAN	11.31
CİGLİ	KÜÇÜK ÇİĞLİ	9.85
KONAK	GÜNEŞ	9.83
KARŞIYAKA	ADALET	9.17

Tablo 5. 31: Erzurum ilinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Mardin doğumlular ise farklı bir dağılım göstermekte Konak ilçesinin güney doğusundaki mahallelerde yoğunlaşmaktadır. Özellikle kentin merkezinde yer alan gecekondü mahalleleri Mardin ilinden göç edenlerin en yüksek katılı payına sahip olduğu yerleşim alanları olmuştur. Konak-İmariye(% 45,23), Mirali (% 41.06), Alireis (% 40,06), Türkyılmaz (% 39.24), Kadifekale (%38,98), Süvari (% 34,27), Kosova (% 33,71), Altay (% 33.36), Yeni (%32.93), Vezirağa (% 31,25), Kubilay (% 31.23) mahalleleri kentin Mardin kökenli nüfusun en yüksek katılıma sahip olduğu mahallelerdir (Tablo:5.32).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	İMARIYE	45.32
KONAK	MİRALİ	41.07
KONAK	ALİ REİS	40.06
KONAK	TÜRKYILMAZ	39.24
KONAK	KADİFEKALE	38.98
KONAK	SÜVARİ	34.07
KONAK	KOSOVA	33.71
KONAK	ALTAY	33.36
KONAK	YENİ	32.93
KONAK	VEZİRAĞA	31.25
KONAK	KUBİLAY	31.23
KONAK	BALLIKUYU	27.12

Tablo 5. 32: Mardin ilinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Aydın doğumluların dağılımı açısından kümelenme oluşmadığı (Şekil:5.45); Karabağlar-Merkez (% 6,33), Tan (% 6.06) mahallelerinde önemli oranda katılım sergiledikleri söylenebilir. Afyon doğumluların Aydın kökenlilerin tersine daha büyük yığılmalar gösterdiği mahallelerin varlığı gözlenmektedir Konak-Lale (% 14,48), General Kazım Özalp (% 13.54), mahallelerinin nüfusunda önemli bir paya sahip olduğu ortaya çıkmaktadır (Tablo: 5.33).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	LALE	14.47
KONAK	GN KAZIM ÖZALP	13.54
BUCA	DİCLE	7.56
BORNOVA	ZAFER	7.25
BUCA	ÇALDIRAN	7.08
KONAK	ONDOKUZ MAYIS	6.45
KONAK	HALKAPINAR	6.03
BUCA	ÇAMLİK	5.62
KONAK	MEHTAP	5.52
BORNOVA	MEVLANA	5.21
BUCA	BAHÇEKAPI	5.15

Tablo 5. 33: Afyon ilinde doğanların en yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Kars ilinde doğanların İzmir anakent mahallelerinde Erzurum ilinin dağılımına benzer bir dağılım gösterdiği dikkati çekmektedir. Konak-Atamer (%30,34), Çınartepe(520,49), Konak-Millet (%1 7,50), Devrim (% 12.03), Cennetçeşme (%)

11.96), Saygı(% 11.29), Bornova-Çamlıkule (% 10,57) mahallelerinde Kars ilinde doğanların payı önemli orandadır (Tablo: 5.34).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	ATAMER	30.37
KONAK	ÇINARTEPE	20.49
KONAK	MİLLET	17.50
KONAK	DEVİRİM	12.03
KONAK	CENNETÇEŞME	11.96
KONAK	SAYGI	11.29
BORNOVA	ÇAMLIKULE	10.57
KONAK	UZUNDERE	8.96
KARŞIYAKA	M. ERENER	8.17
KONAK	UMUT	8.03

Tablo 5. 34: Kars ilinde doğanların yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Sivas doğumlarının kent içinde belirli mahallelerde kümелendiği görülmekle beraber; mahalle nüfuslarında en yüksek katılım payına sahip olan mahalleler şunlardır: Konak-Kibar (% 11,89), Bornova-Naldöken (% 9,66), Konak-Devrim(% 8,64), Konak-Günaltay (% 7,92) mahalleleri (Tablo: 5.35).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
KONAK	KİBAR	11.89
BORNOVA	NALDÖKEN	9.66
KONAK	DEVİRİM	8.64
KONAK	GÜNALTAY	7.92
NARLIDERE	İKİNCİ İNÖNÜ	7.66
KONAK	BOZKURT	7.43
KONAK	YUZBAŞI ŞERAFETTİN	6.73
BUCA	MUSTAFA KEMAL	6.29
KONAK	ALİ FUAT ERDEN	6.24

Tablo 5. 35: Sivas ilinde doğanların yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Balıkesir ili doğumları Karşıyaka ve Bornova da yoğunluk göstermekle beraber; Buca-Akıncılar (%5,59), Bayraklı-M.Erener (% 5,44), Güzelbahçe-Yalı (% 5,27) mahallelerinde Balıkesir ili doğumları en yüksek katılım payına sahiptir (Tablo:5.36).

İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
BUCA	AKINCILAR	5.59
KARŞIYAKA	M. ERENER	5.44
GÜZELBAHÇE	YALI	5.27
GÜZELBAHÇE	YAKA	4.53
KONAK	KÜLTÜR	3.78
KONAK	ALSANCAK	3.75
ÇİĞLİ	İSTASYONALTI	3.67

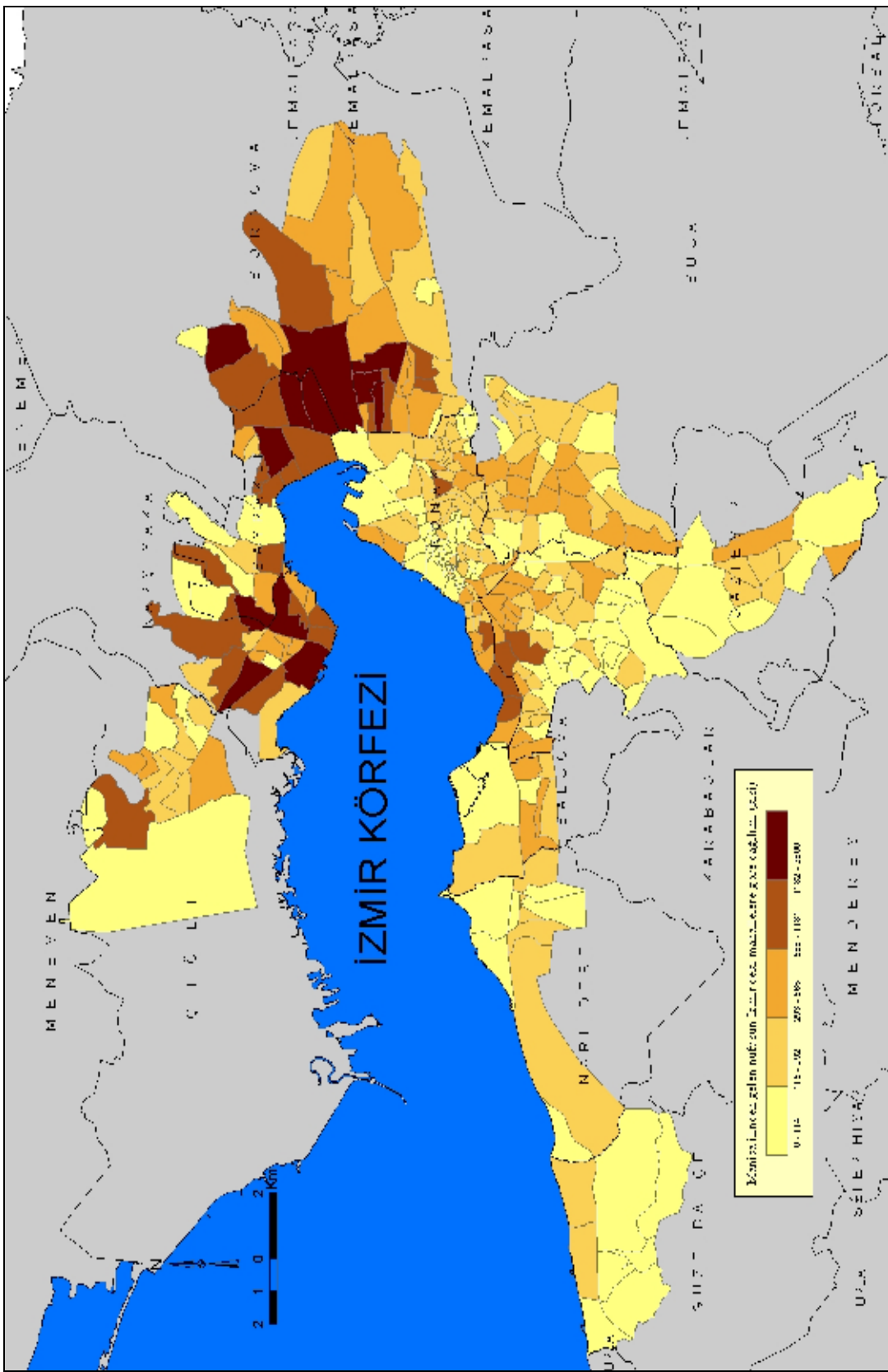
Tablo 5. 36: Balıkesir ilinde doğanların yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

Diyarbakır doğumlular kent içinde Karşıyaka ve Bayraklı boyunca yoğunlaşmakta kentin güney kesiminde yer alan Narlıdere’de de yoğunluk göstermektedir. Buca-Yıldız (%24,42), Balçova-Bahçelerarası (%14,68), Narlıdere-Narlı (% 9,15) mahallelerinde Diyarbakır doğumluların katılım oranı yüksektir (Tablo: 5.37).

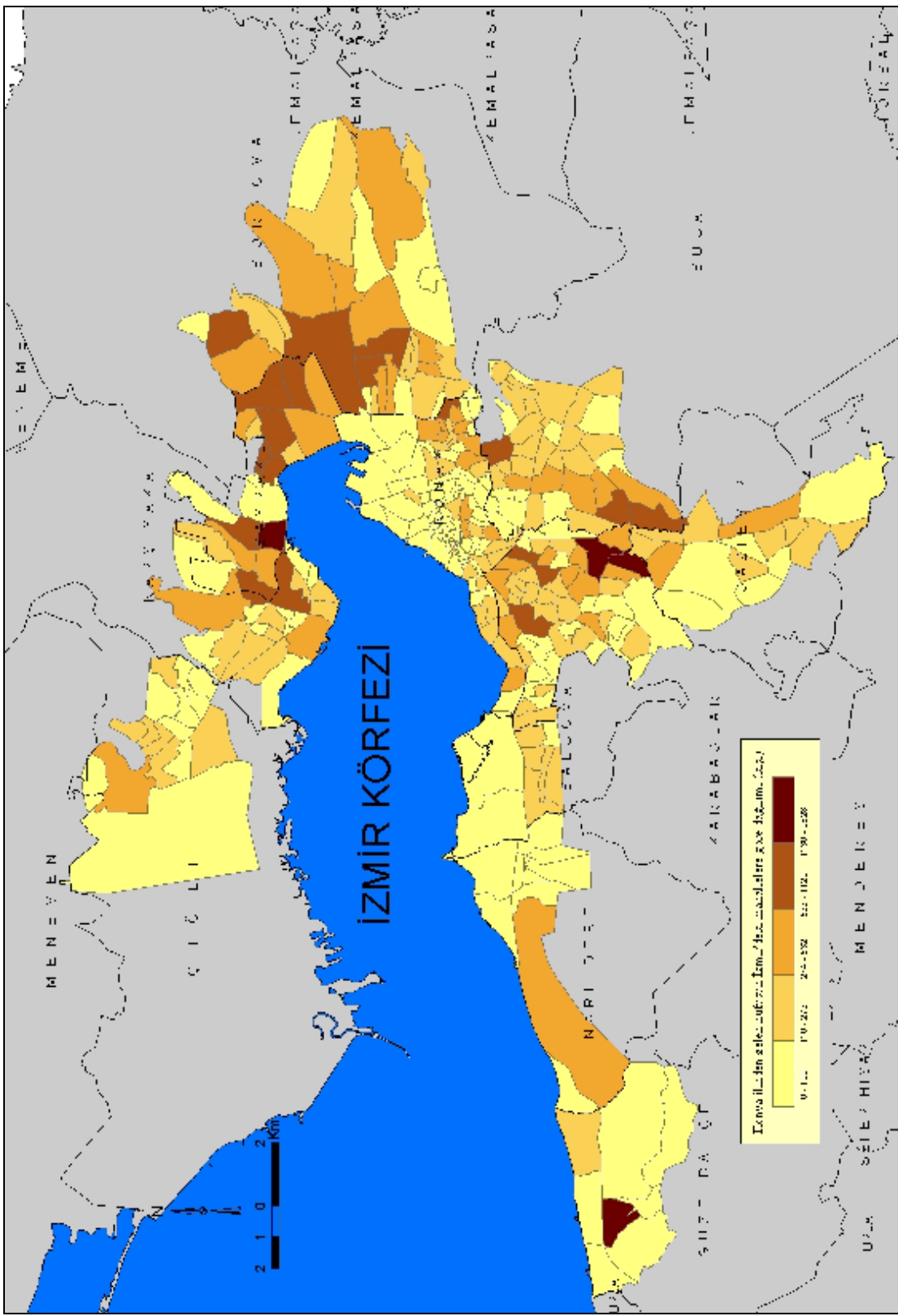
İLÇE	MAHALLE	KATILIM ORANI (%)
BUCA	YILDIZ	24.42
BALCOVA	BAHÇELERARASI	14.68
NARLIDERE	NARLI	9.15
KONAK	ALTINORDU	5.89
KONAK	KUCUKADA	5.61
KONAK	ETİLER	5.28
NARLIDERE	CAMTEPE	5.19
KONAK	YENİDOĞAN	5.08
NARLIDERE	HUZUR	4.91

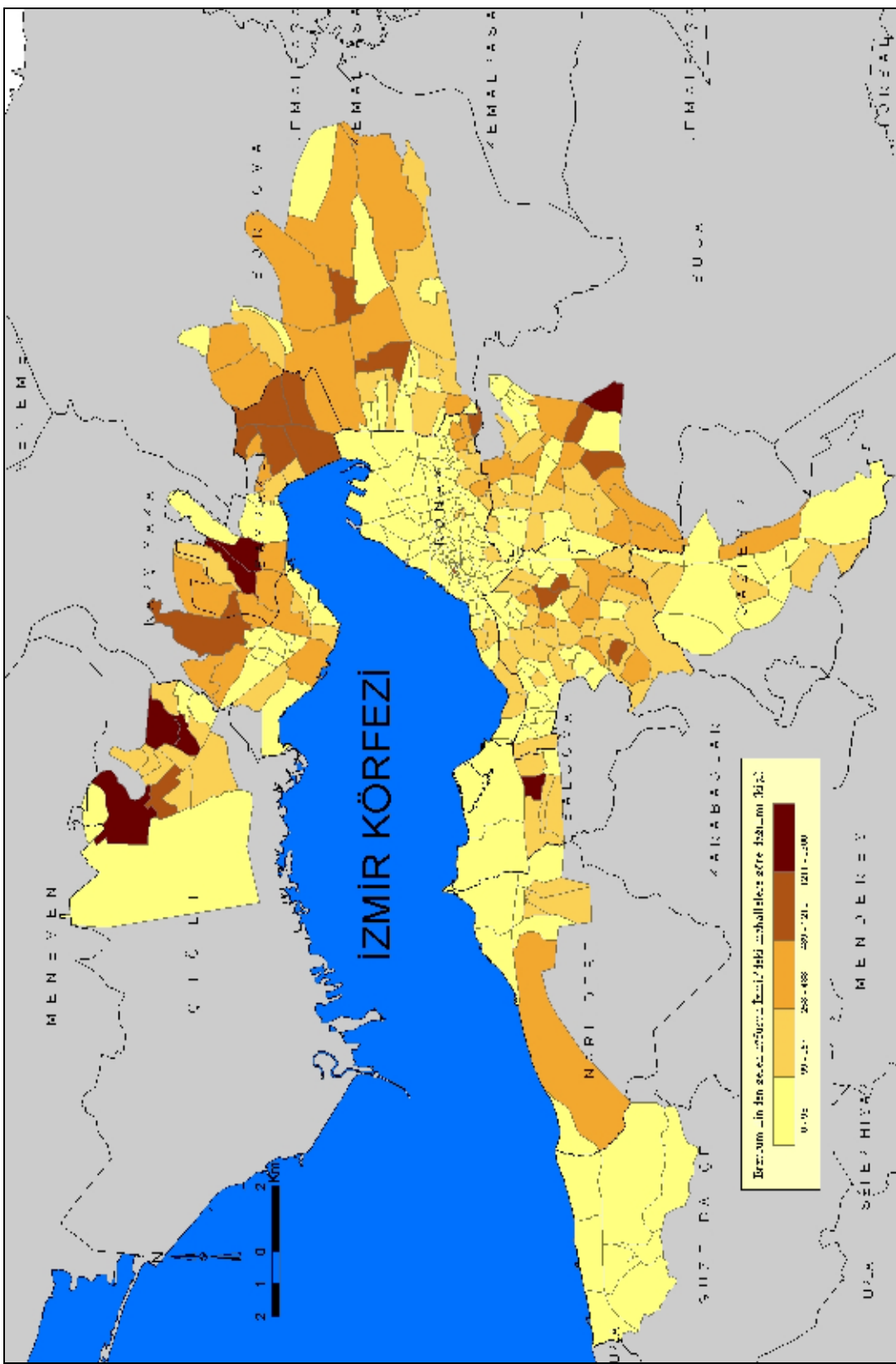
Tablo 5. 37: Diyarbakır ilinde doğanların yüksek katılım payına sahip olduğu mahalleler (Kaynak: TÜİK verileri)

İzmir kentinin 2000 yılı mahalle bazında doğum yerine göre nüfus verileri incelendiğinde, İzmir’in özellikle Karşıyaka- Bayraklı- Bornova boyunca kentin doğu ve kuzeydoğusu ile Konak ilçesinin güneyi ile Buca ve Gaziemir’in yoğun göç almış olduğu ortaya çıkmaktadır. Manisa, Konya, Erzurum, Mardin, Aydın, Afyon, Kars, Sivas, Balıkesir, Diyarbakır, Ağrı, Ardahan, Çorum, Erzincan, Giresun Iğdır, Isparta, Malatya, Kahramanmaraş, Muş, Rize, Şanlıurfa, Tokat, Yozgat, Bitlis, Kütahya, Bingöl illerinden göç edenlerin kentte belirli mahallelerde kümелendiği görülmektedir (Şekil: 5.25- 5.51).

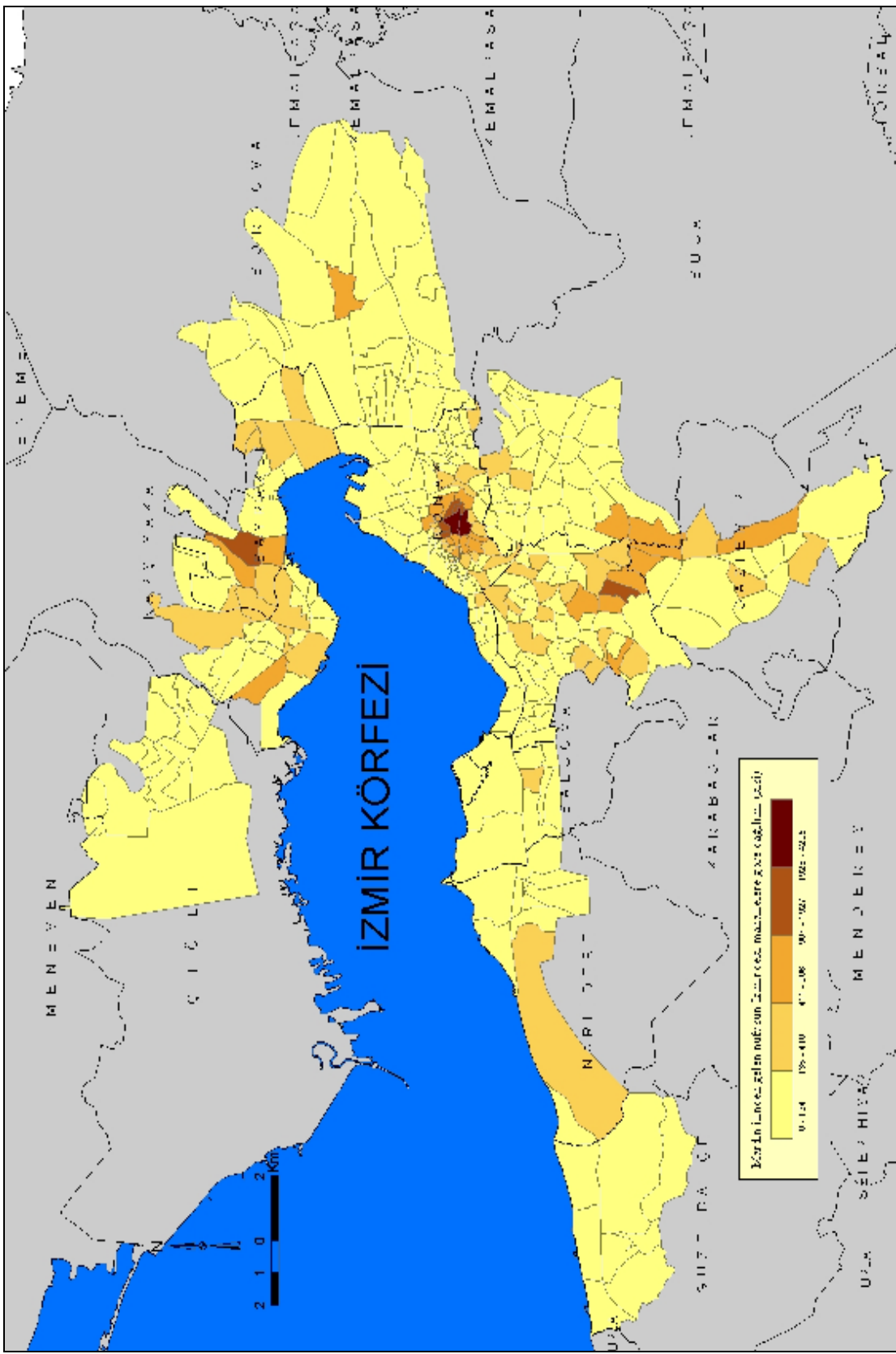

Şekil 5. 25: Manisa gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

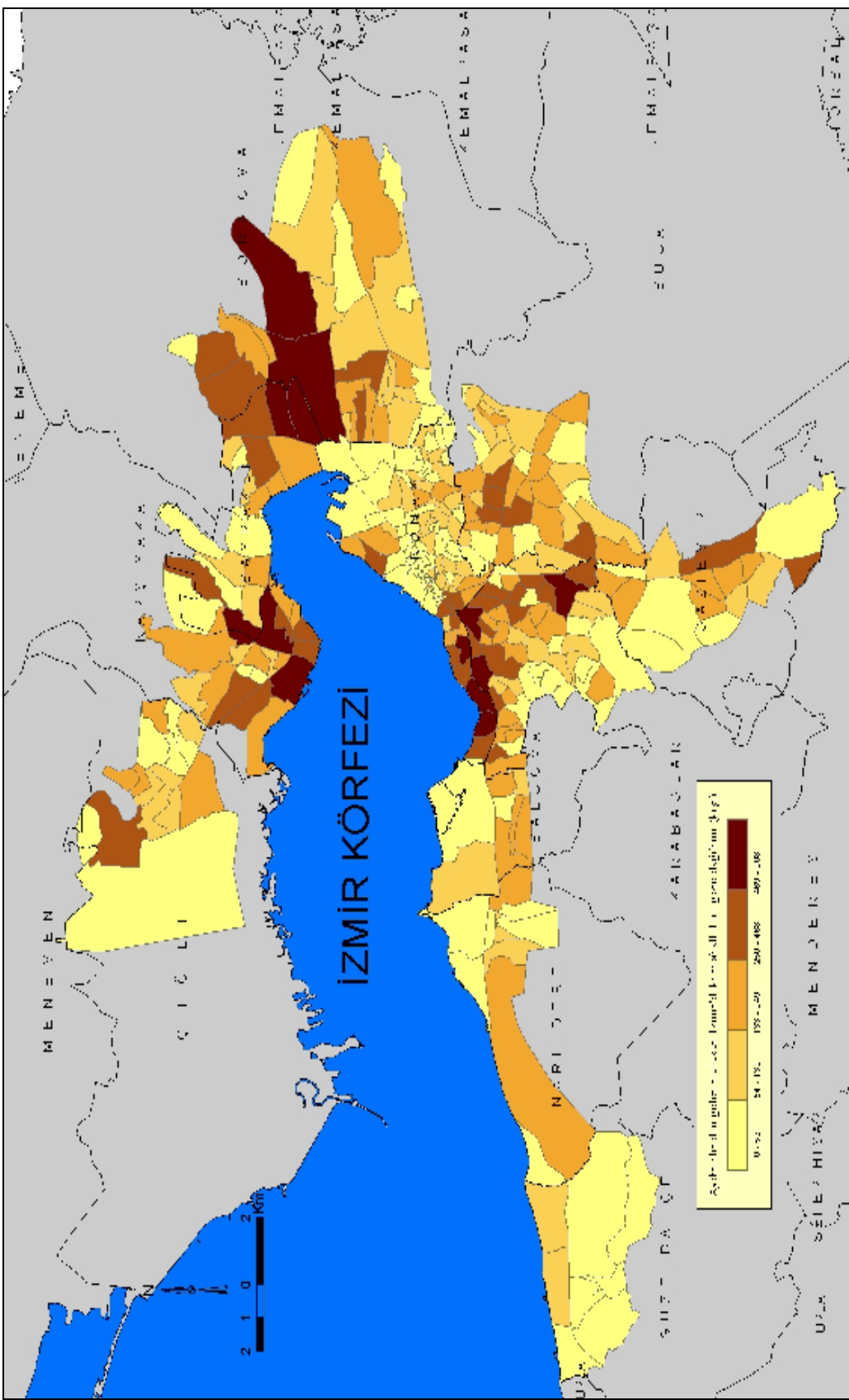

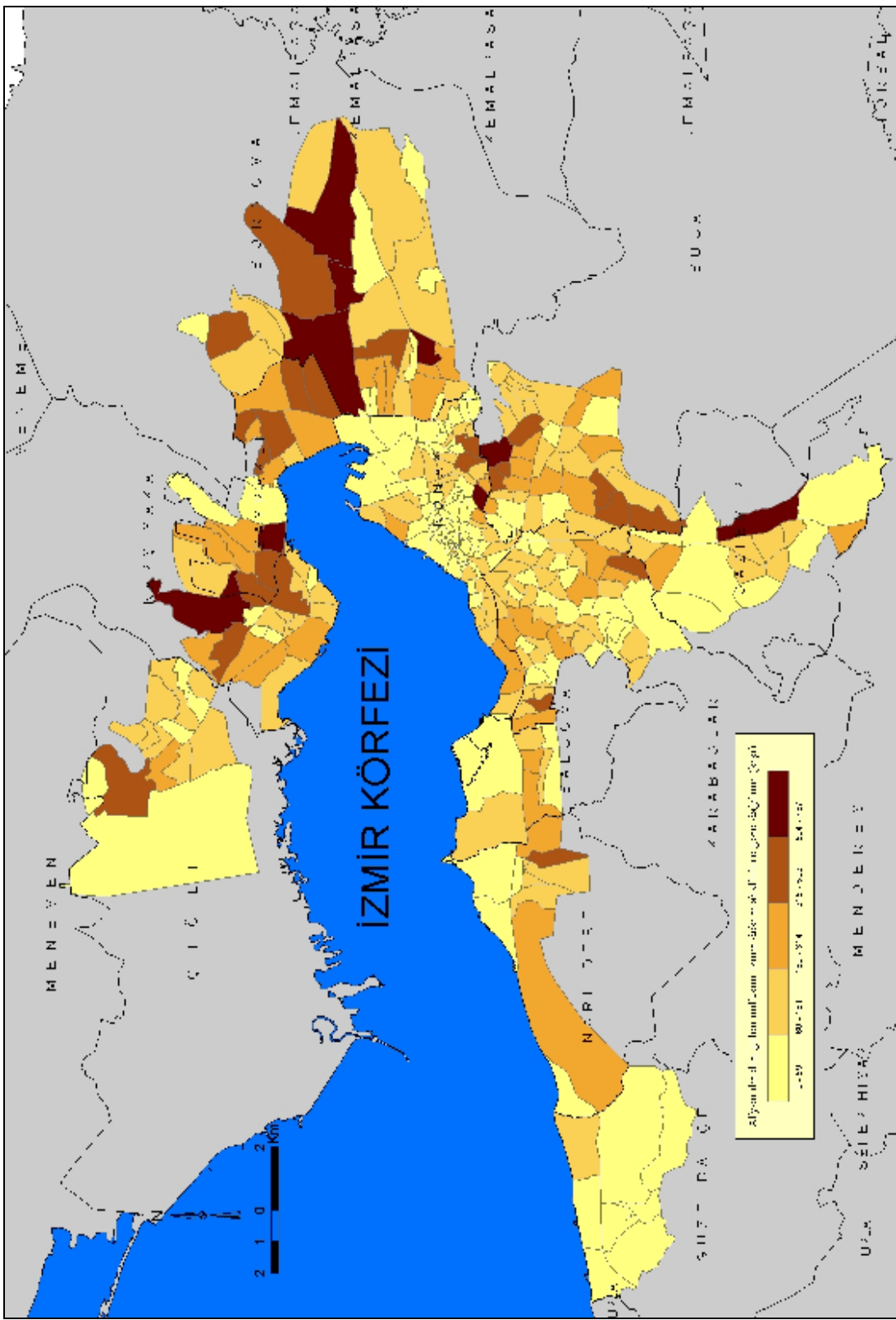
Şekil 5. 27: Erzurum ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak:TÜİK 2000 verilerine göre)

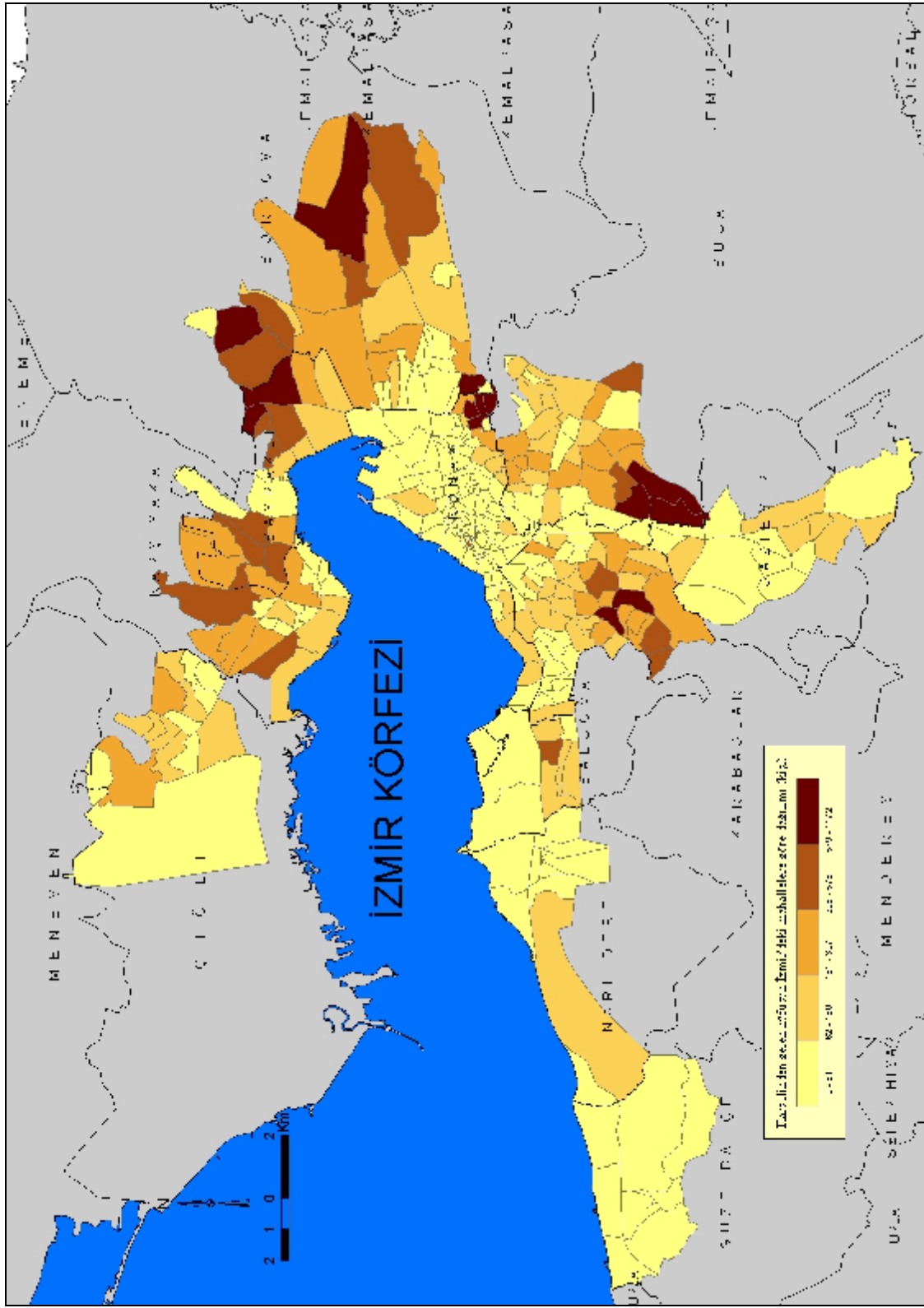
Şekil 5. 28: Mardin ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

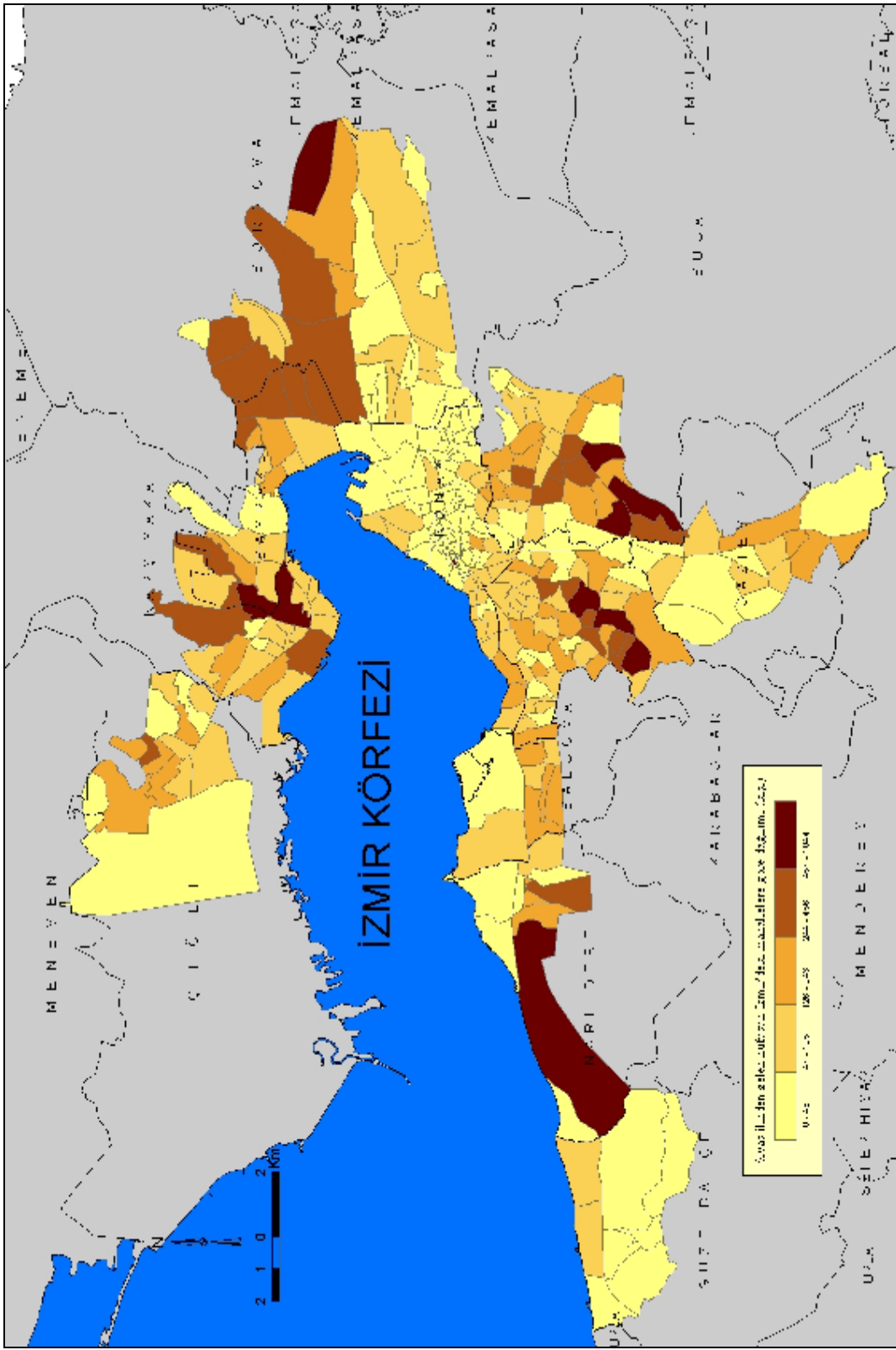
Şekil 5. 29: Aydın ilinden gelen nüfus İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

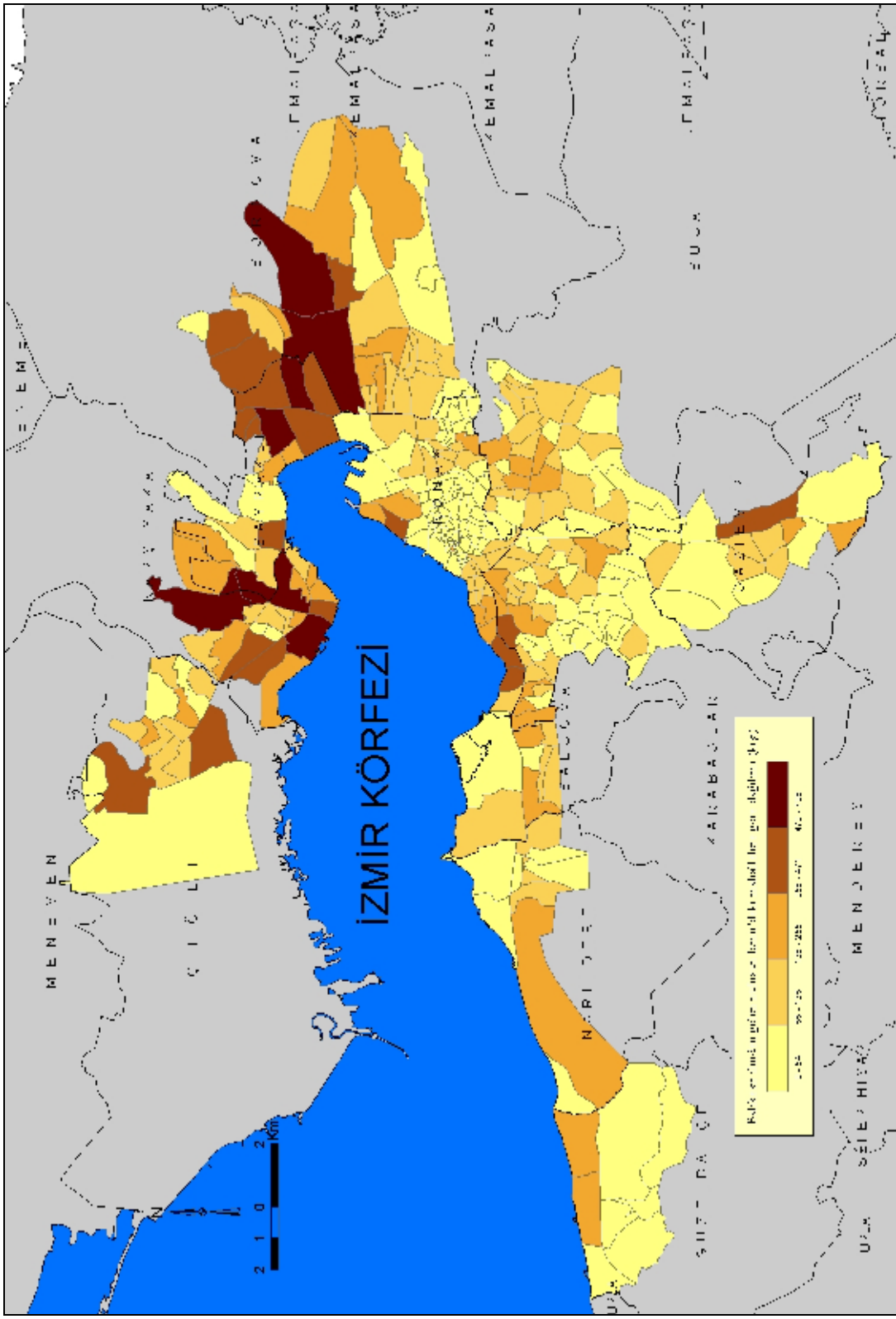
Şekil 5.30: Afyon ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

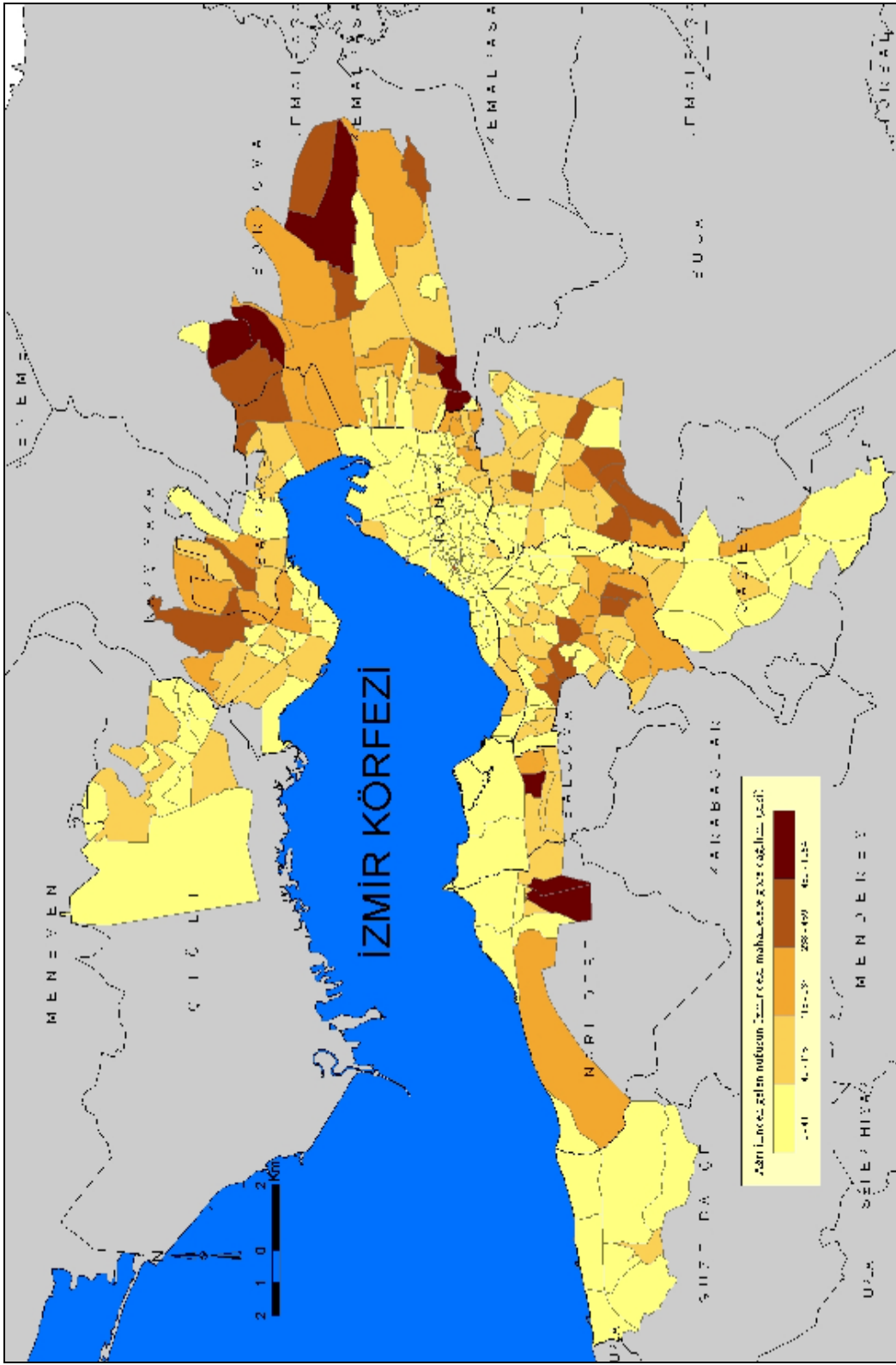
Şekil 5. 31: Kars ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

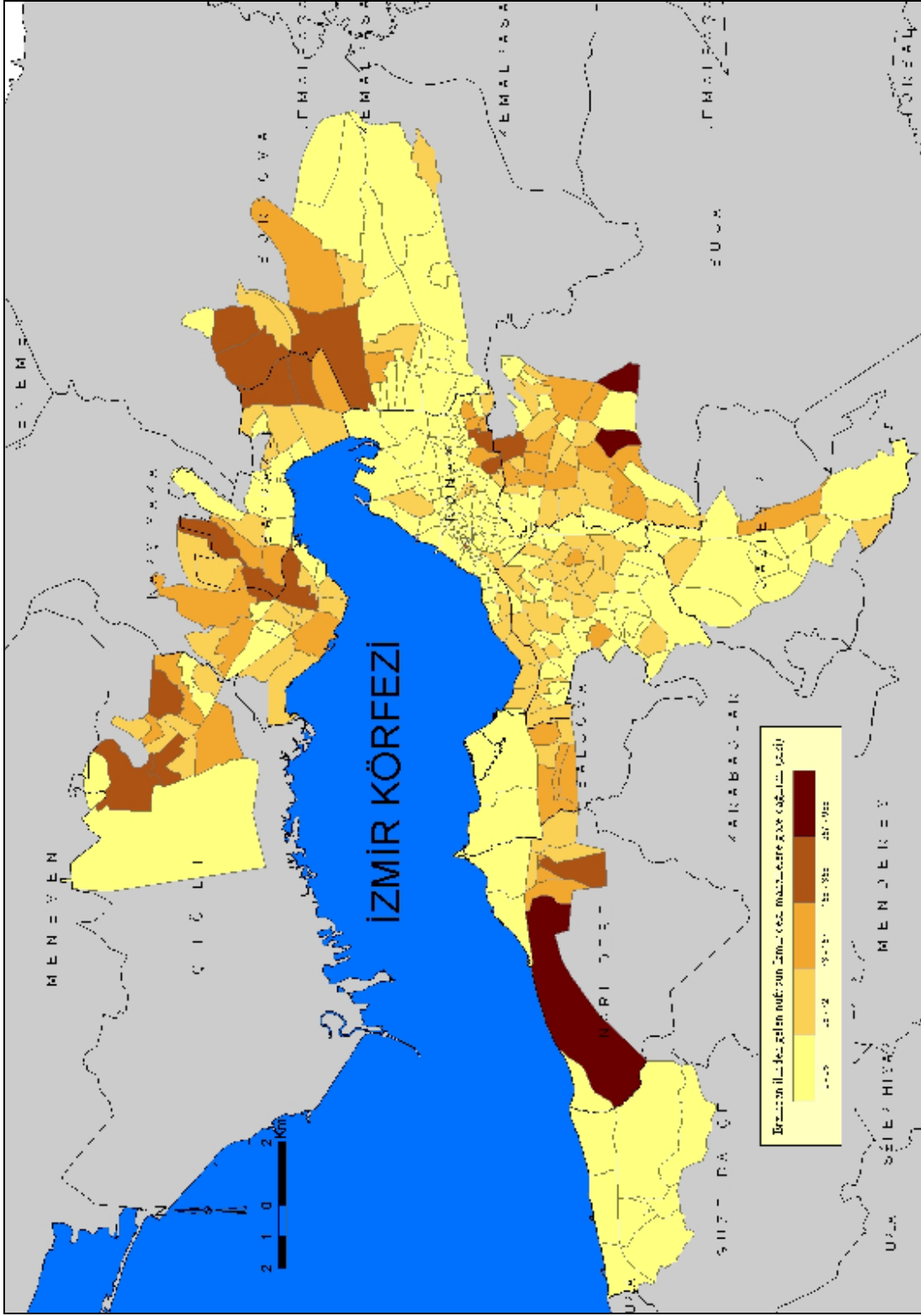
Şekil 5. 32: Sivas ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

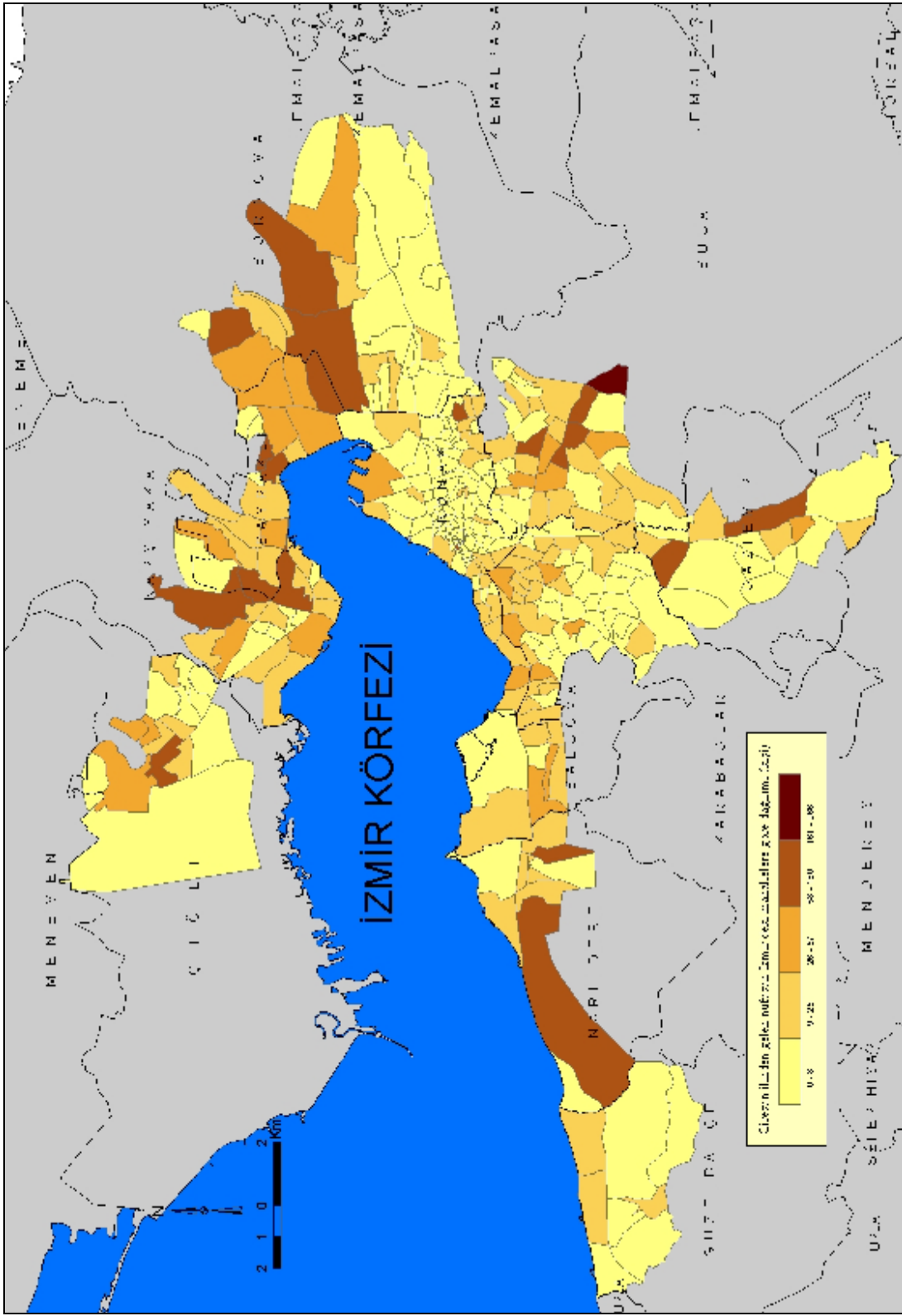
Şekil 5. 33: Balıkesir ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

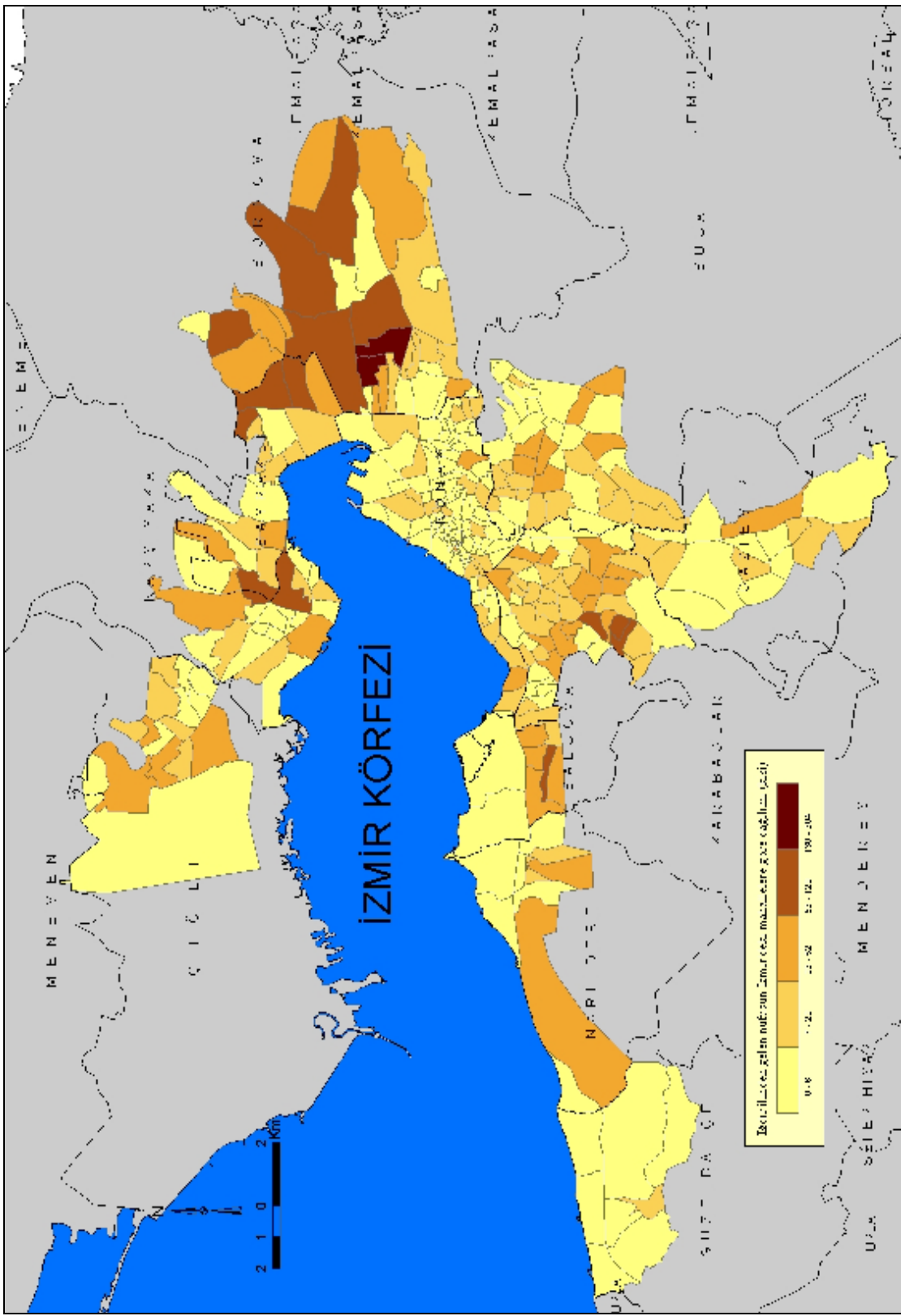
Şekil 5.35: Ağrı ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

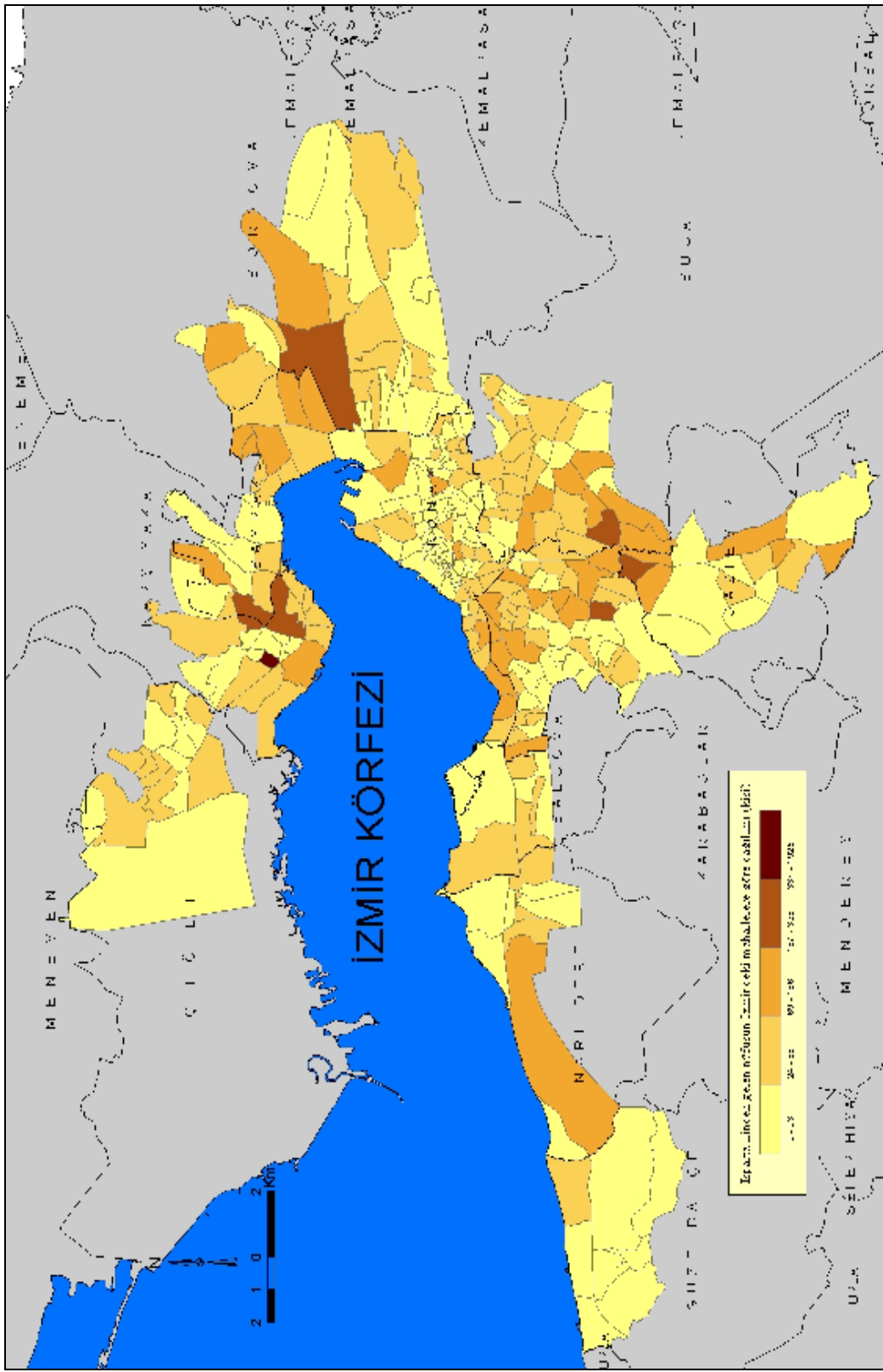
Şekil 5. 38: Erzincan ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

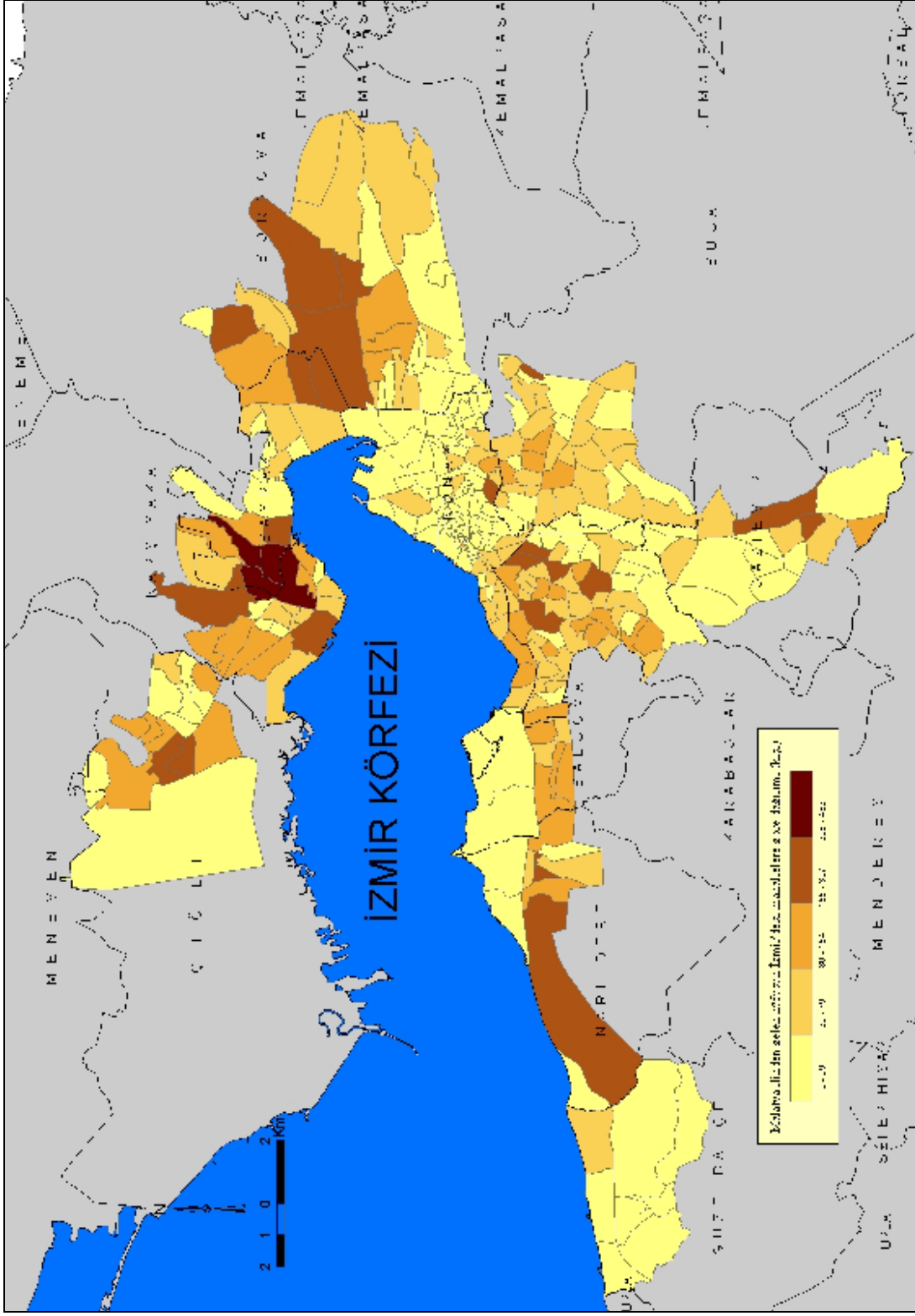
Şekil 5. 39: Giresun ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

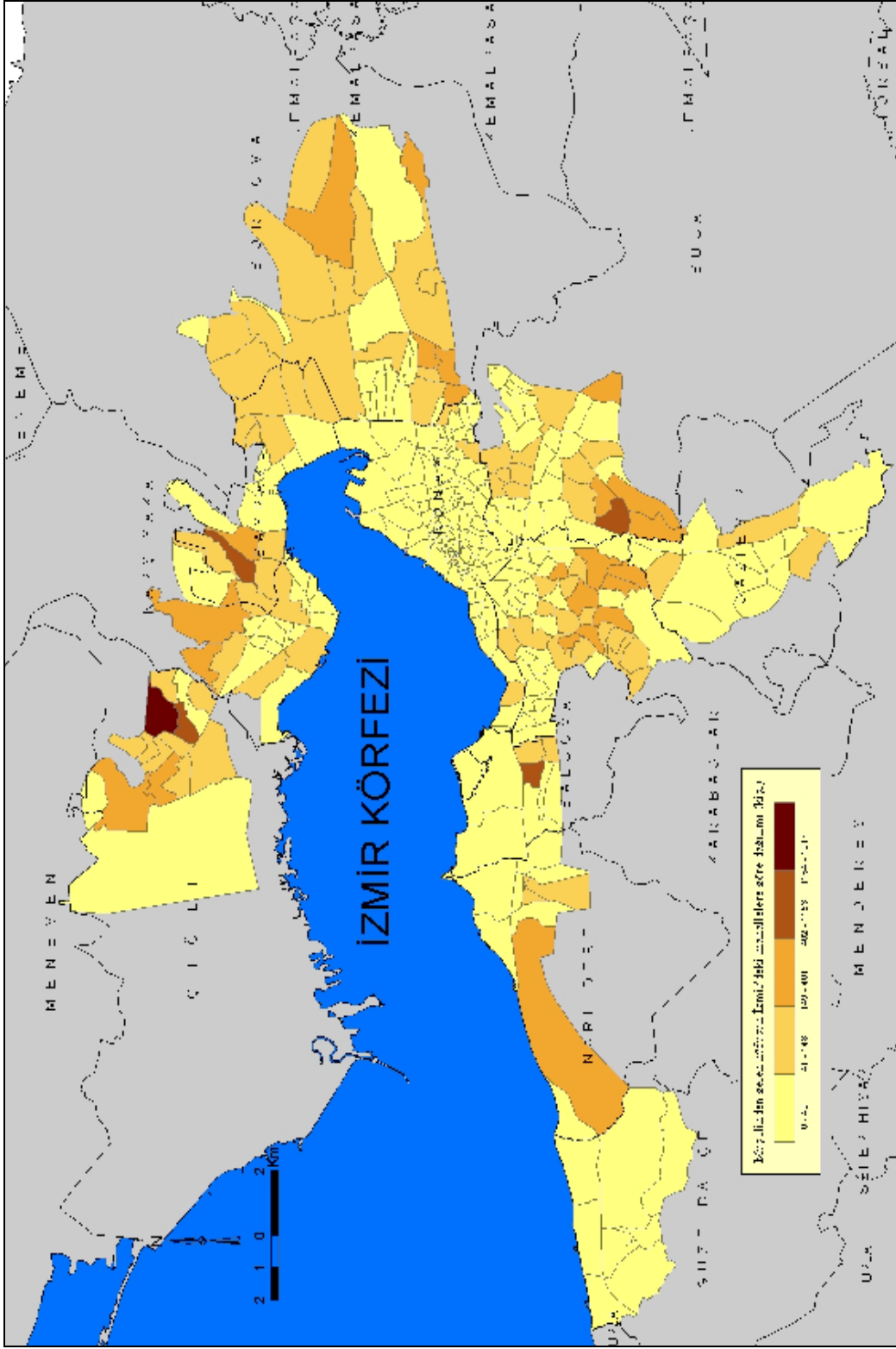
Şekil 5. 40: İzmir ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

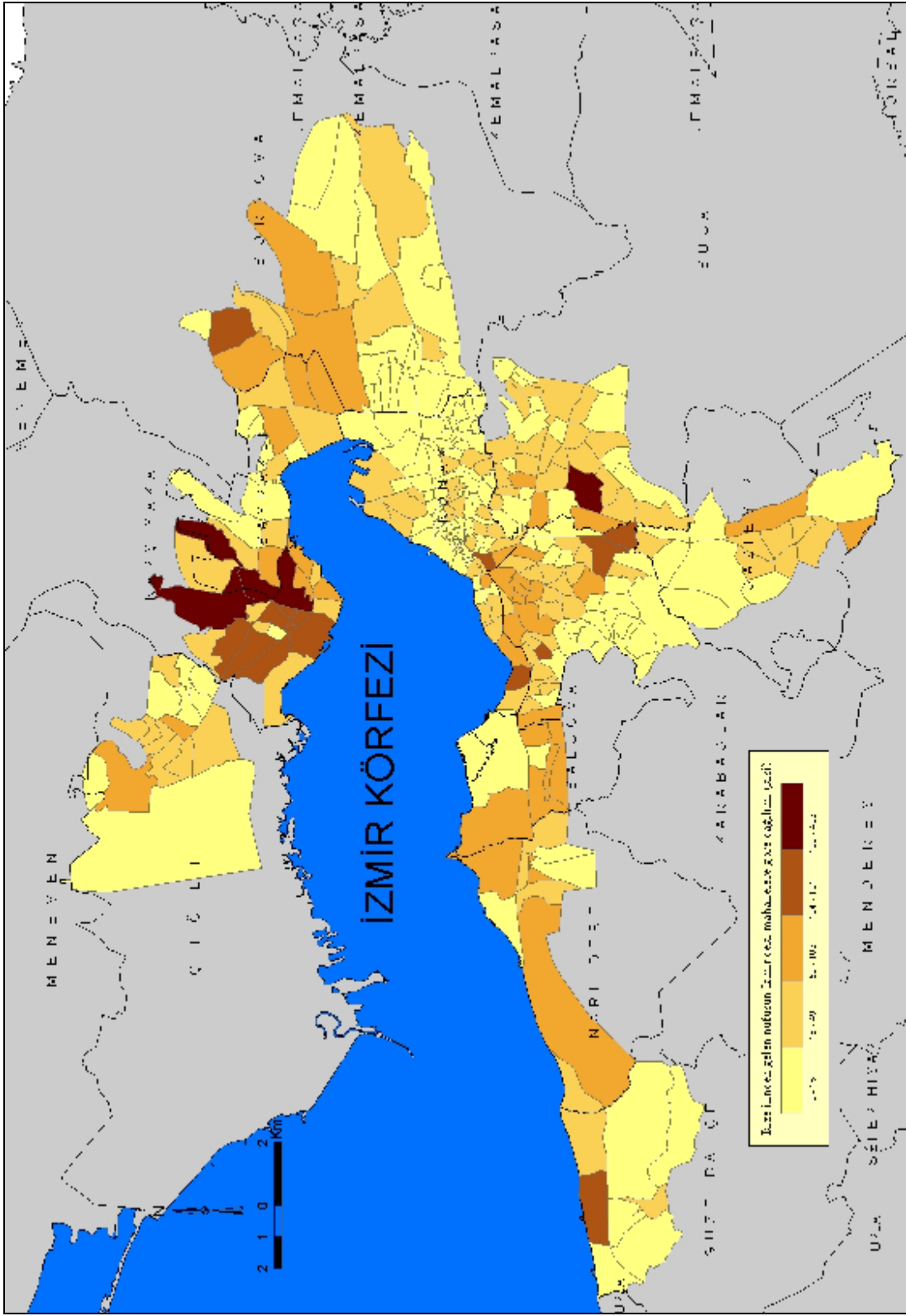
Şekil 5. 41: Isparta ilinden gelen nüfusum İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

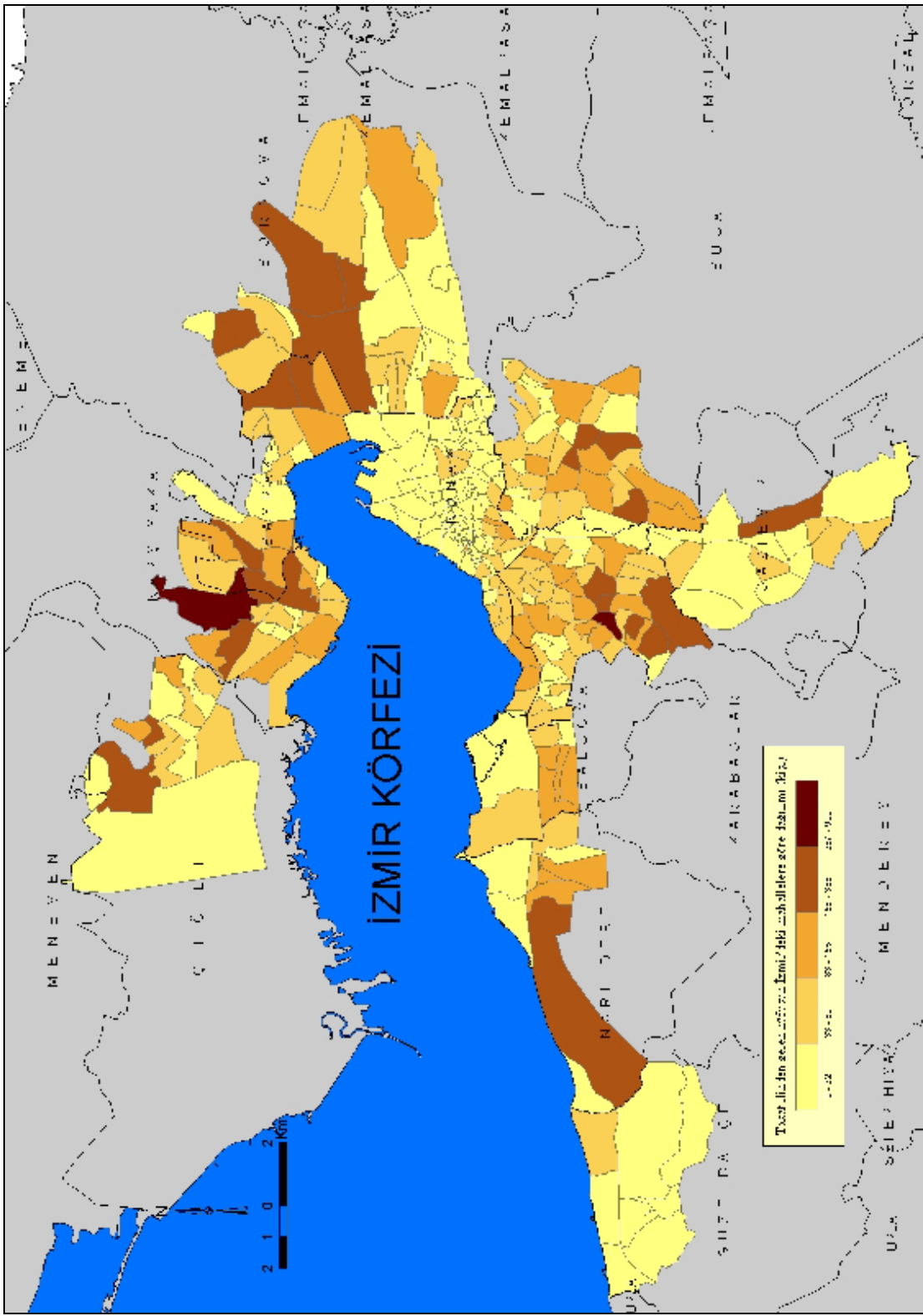
Şekil 5. 42: Malatya ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

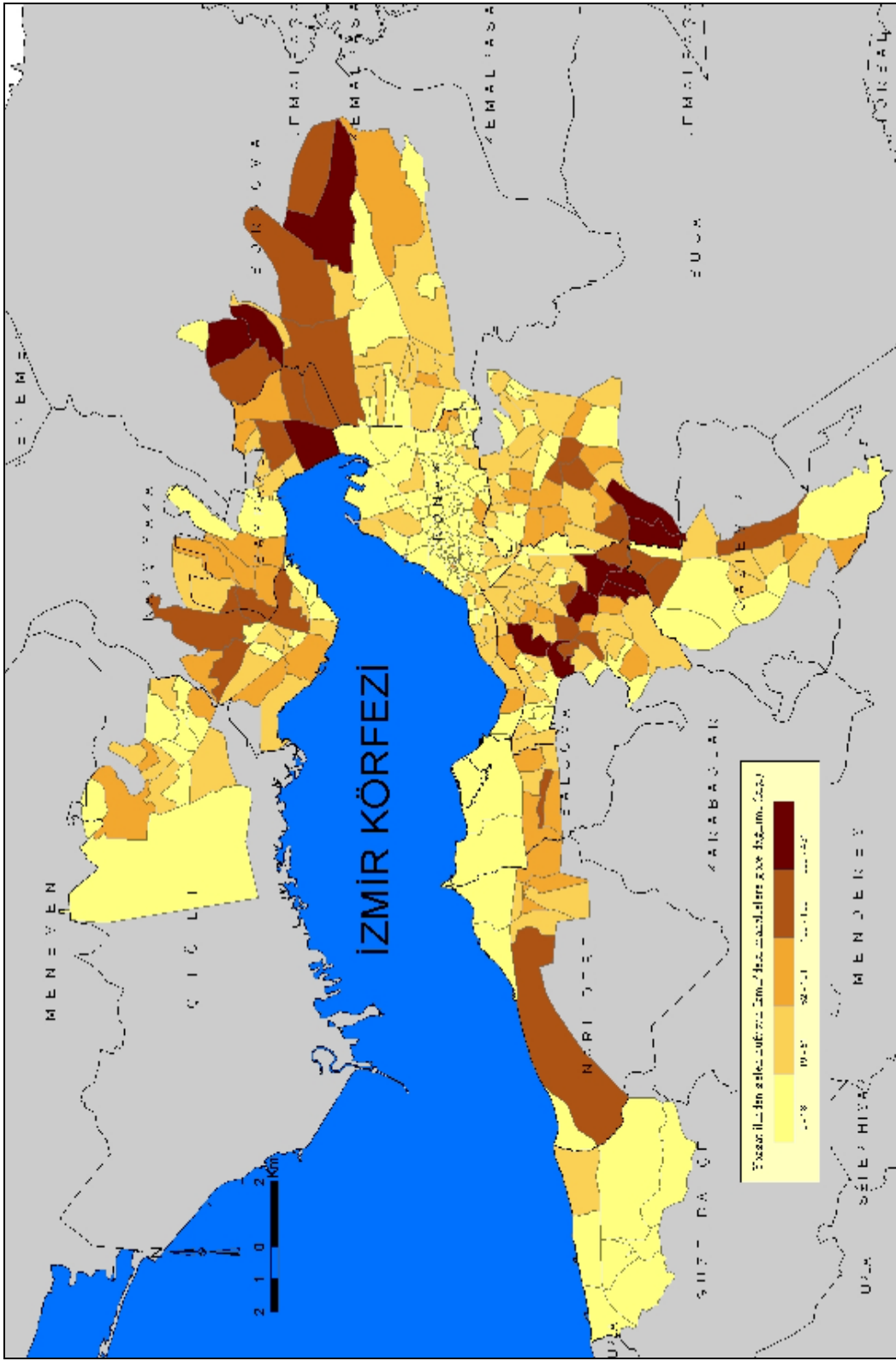
Şekil 5. 44: Muş ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

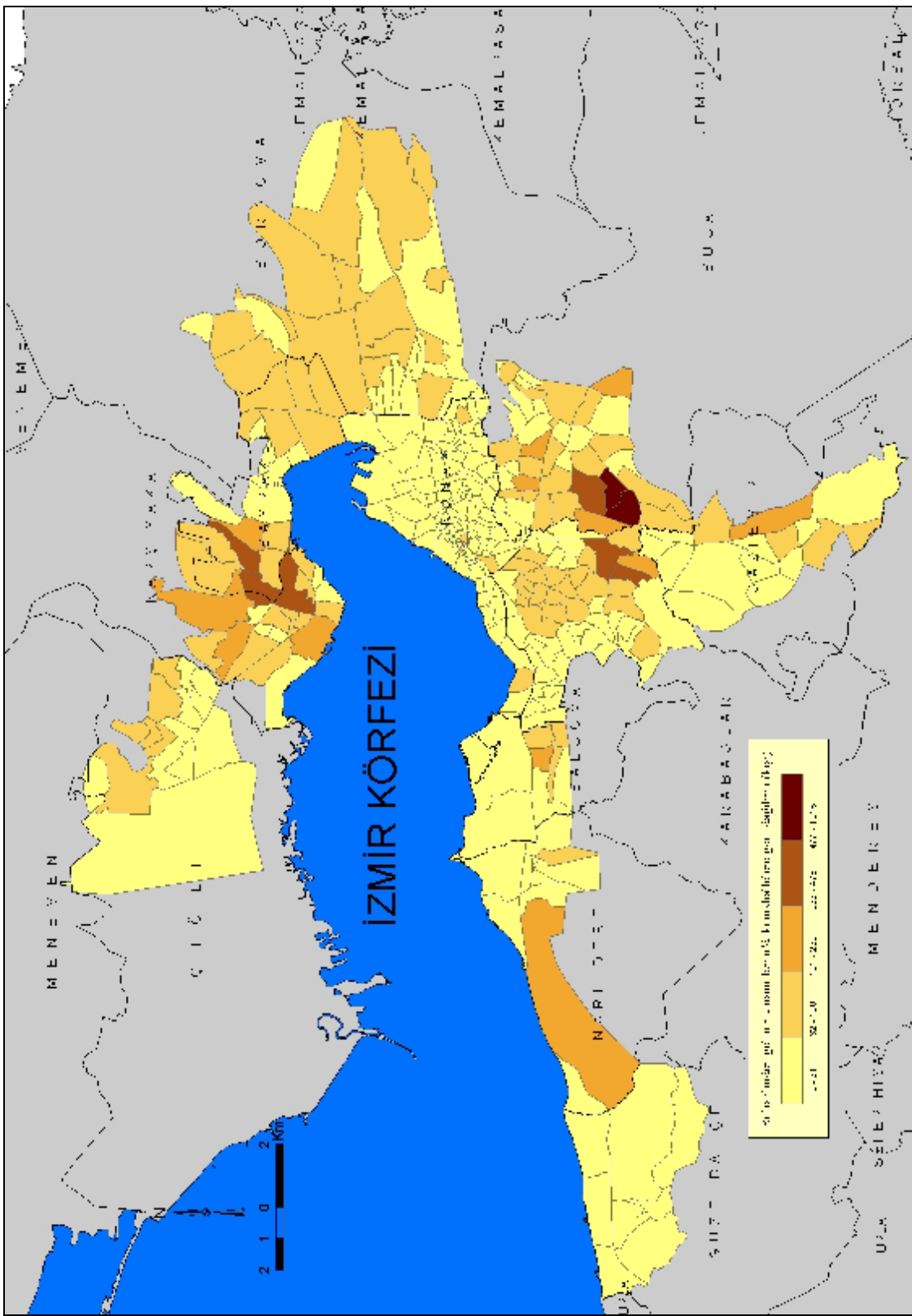
Şekil 5. 45: Rize ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

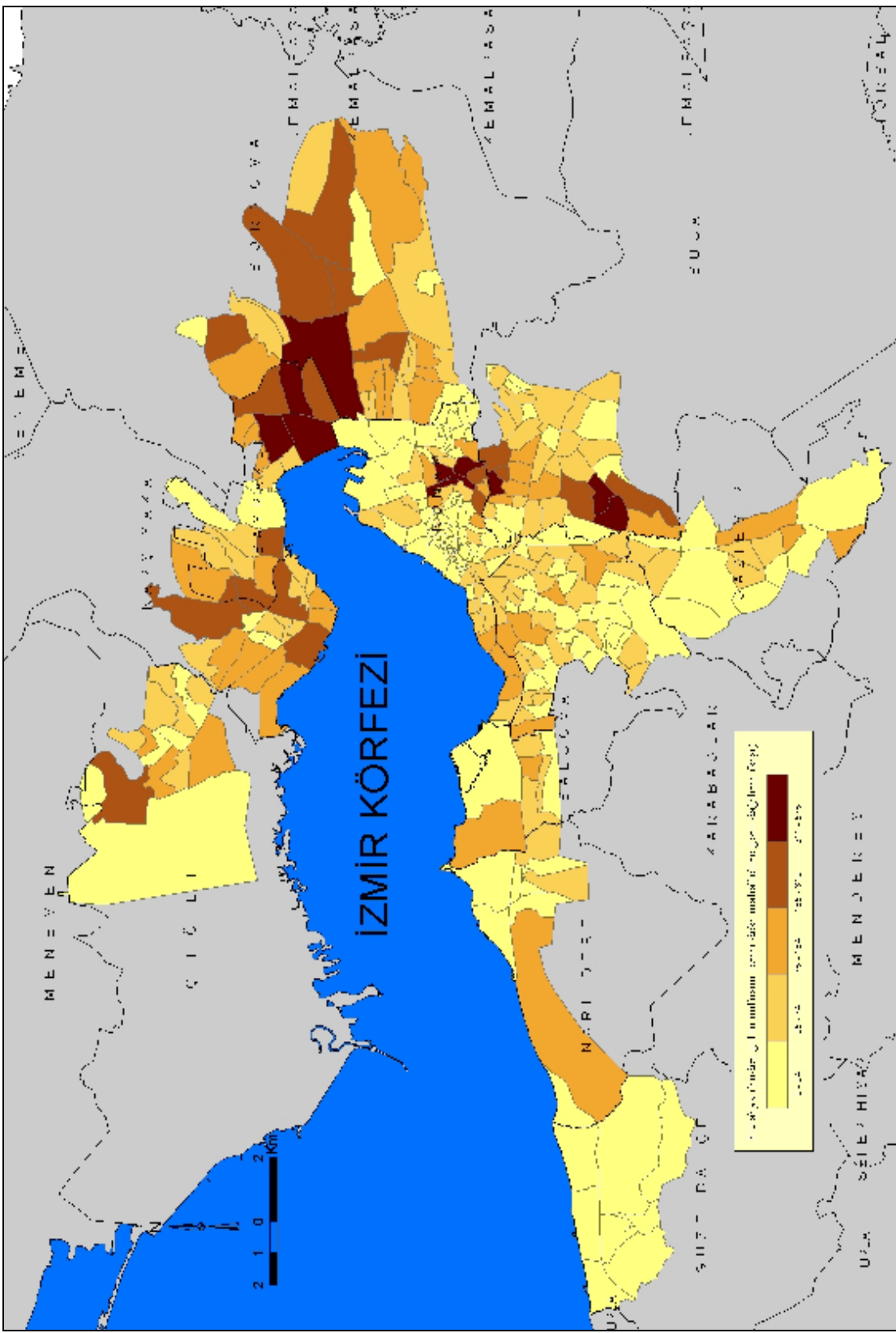
Şekil 5. 47: Tokat ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

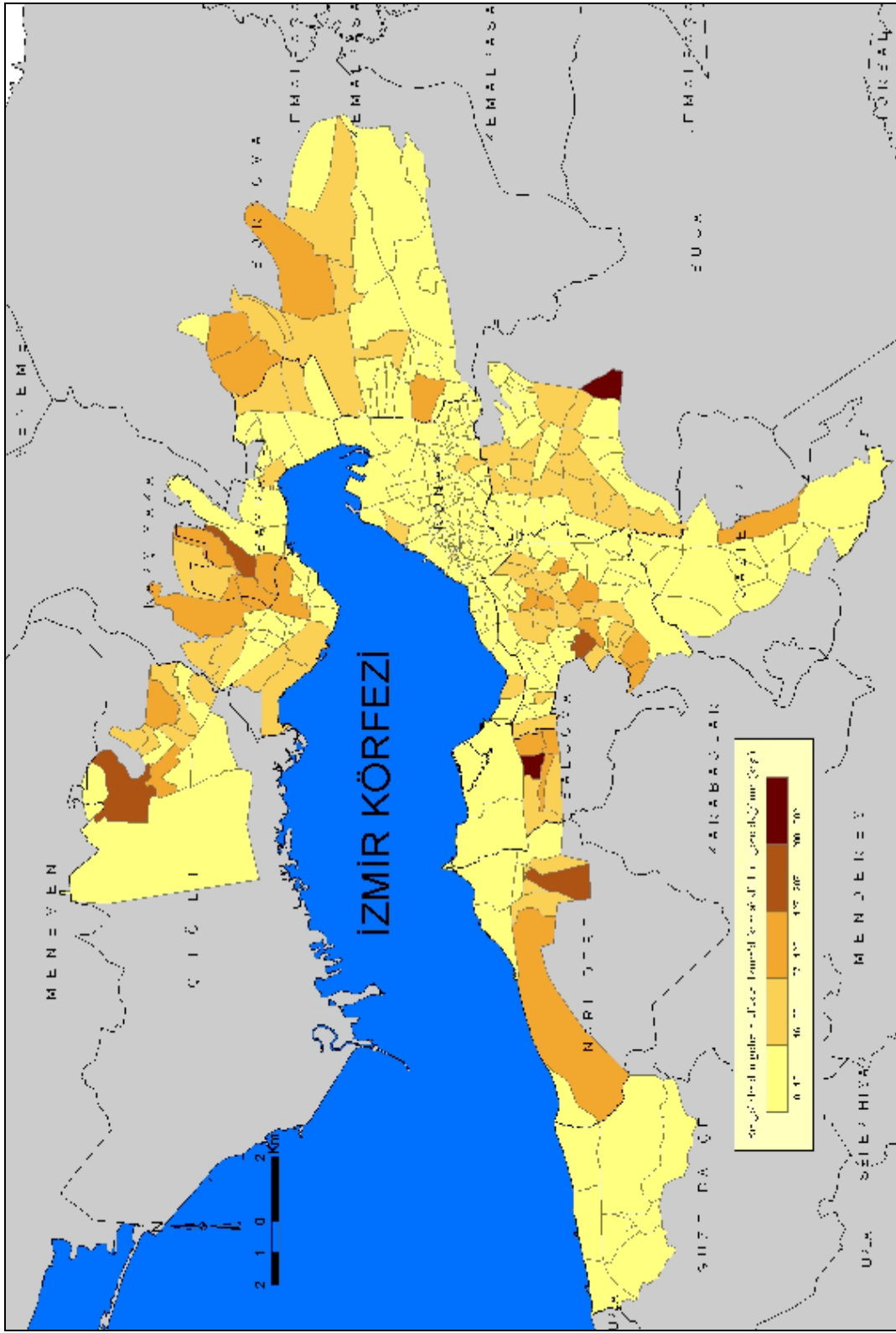
Şekil 5. 48: Yozgat ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

Şekil 5. 49: Bitlis ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

Şekil 5. 50: Kütahya ilinden gelen nüfusun İzmir'deki mahallelere göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verilerine göre)

5.1.6. İzmir Kentinde Hemşehrilik Temelli Gelişen İlişkiler ve Hemşehri Dayanışması

İzmir kentine göçle gelen nüfusun özellikleri değerlendirildiğinde, geline yörenin sosyal-ekonomik ve kültürel yapısı dikkat çekmektedir. Çünkü kentte sahip olunacak toplumsal konum, kente getirilen eğitim, meslek, sosyal güvence, gelir v.b. gibi faktörlerle doğrudan ilişkilidir. Bu açıdan göç eden nüfusun eğitim düzeyi, nüfusun niteliği büyük önem taşımakla beraber, kente yönelen göçün kentte mekansal dağılımını da etkilemektedir.

Eğitim seviyesi düştükçe işgücüne katılamama oranı artmakta; eğitim seviyesi yükseldikçe de tersi durum ortaya çıkmaktadır. Düşük eğitim düzeyinde işçi, küçük işletme, seyyar satıcılık gibi düzensiz gelir getiren işler egemen olurken, kişinin eğitimi yükseldikçe orta sınıflara özgü çalışma iş türleri ve büyük işletmelerde çalışma durumu öne çıkmaktadır. Örneğin 1990 verilerine göre herhangi bir eğitim kurumuna gitmemiş olanların % 7,4, ilkokul mezunu olanların oranı % 47 olduğu, göçle gelen nüfusun genel olarak eğitim seviyesi düşük kitleden oluştuğu görülmektedir (Peker, 1997: s. 47).

“Buna göre çalışanlar içerisinde esnaf ve zanaatkârların oranı % 32’ye, işçilerin oranı % 33’e, memurların oranı % 16’ya profesyonellerin oranı %8’e ulaşmaktadır. Sanayici ve sistemde büyük ticaretle uğraşanların oranı beklendiği gibi en düşüktür (%25).” (Peker, 1997: s.55).

İş statüsü toplumsal konum açısından tek belirleyici olmasa da sağladığı **gelir** açısından önemli bir parametredir. Gelirin sağladığı hareketlilik kent içinde yaşama katılma açısından önemli bir belirleyicidir. Bu yüzden göçle gelen toplulukların düşük ve düzensiz gelir getiren işlerde çalışan nüfus kentsel yaşama katılamamakta ve kenin sunduğu olanaklardan yararlanamamaktadır (Ünverdi, 2002: s.222).

Ayrıca 1980 sonrası İzmir kentinin maruz kaldığı göç olgusu incelendiğinde 1980–1985 döneminde il merkezlerinden gelen göç oranlarının bir önceki döneme göre

% 10 oranında azaldığı görülmekte; buna karşılık ilçe merkezi ve yurtdışından gelen göçlerin % 5–6 oranında arttığı görülmektedir. Yine 1996–1998 yılları arasında İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yapmış olduğu bir çalışmaya göre göç edenlerin % 13,7'si il, % 26,9'u ilçe, % 13,7'sinin bucak ve % 45,3'ünün köy kökenlilerden oluştuğunu ortaya koymaktadır (İBŞB, 1998: s.18-19). Göçün çıkış yerinin çoğunlukla köylere kaymış olması, göç eden nüfusun kırsal özellikler taşıması, dolayısıyla gelen nüfusun vasıfsız, eğitim düzeyi düşük ve kırsal toplumun karakteristik sosyo-kültürel yapısına sahip olması sonucunu doğurmaktadır.

Karmaşık ilişkiler bütünü olarak tanımlanan bu yeni yapı içinde kırsal alandan kente göç eden insanlar kendilerini kent ortamında güvencede hissetmemekte ve bu nedenle kendi geleneklerine yakın bir gruba ait olma gereksinimi duymaktadır. Ayrıca, bu insanların kente yeni geldikleri dönemde bir derneğe, partiye yada kooperatife üye olmaları konusunda bir sosyal/ekonomik baskının varlığı da bilinmektedir (Karadağ, 1993: s.108). Yabancıları oldukları kent ortamında sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda dışarıda bırakılmak ve kent yaşamına ilişkin hizmetlerden mahrum kalma endişesi yeni kentlileri herhangi bir sivil organizasyonun üyesi olmaya itmektedir. Nitekim bu tip organizasyonlara üye olma oranı kente yeni gelenler arasında daha yüksektir. Ancak bu, çoğu zaman bilinçsiz ve kişinin öz seçimine dayalı olmayan üyeliklerdir. Bununla birlikte, kentleşme süreci aşama aşama yaşanırken, kente yeni gelenlerin birbiri ile bağlantı kurdukları ya da buluştukları daha yaygın olarak kahvehaneler yada hemşerileri tarafından oluşturulan dayanışma kültür dernekleri olmaktadır. Günümüzde kentin büyüklüğü arttıkça oluşan metropol yapısının geleneksel bağları kırmanın aksine, onları kent ortamında yeniden ortaya çıkardığı görülmektedir. Tüm büyük kentlerimizde olduğu gibi, İzmir'de de kırdan göçle gelenlerin kent yaşamına uyum aşamasında sinema, tiyatro, sergi gibi kent ortamına özgü mekanlar yerine geleneksel kültürün bir uzantısı olan kahvehaneleri buluşma yeri olarak seçtikleri bilinmektedir. Diğer bir anlatımla, kente yeni gelenler, kendileri ile benzer alışkanlık vb geleneğe sahip insanlarla bir araya gelmeyi tercih etmektedir. Nitekim daha çok gecekondu semtlerinde çok sayıda, aynı yöreden insanların oluşturdukları vb isimleri de yörelerinden alan kahvehane-kıraathane bulunmaktadır (Erzurumlular kıraathanesi,

Eskişehirli kahvehanesi gb.). Bunlar, çoğunlukla gecekondu semtlerindeki mahalle aralarında yer alan küçük mekanlardır.

Hemşeri dayanışması; hızlı toplumsal dönüşüm sürecini ifade eden kentleşme sürecinde, bu sürece uyum sağlanması için yeni bir yaşam stratejisi olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim ev sahibi olmaları işe girme ya da çocuğunu okula göndermeye kadar hemşerilik temelli dayanışma, özellikle metropollerimizin kentsel yaşamında etkili olmuştur. Gerçekten gözlenen odur ki, hemşerilik dayanışma dernekleri kültürel kimliğin korunması amacının yanında, esas olarak iş bulma, ev sahibi yapma gibi fonksiyonlara sahiptir.

5.1.6 İzmir Kentinde Hemşehri Dernekleri

Ülkemizde kırsal nüfusu kente göç etmek zorunda bırakan sorunlara yönelik çözümler üretilmeye çalışılmadığı gibi, göç eden nüfusun kentlerde konut, iş ve sosyal güvenlik gibi hayati ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hiçbir politikanın da geliştirilememesi, kentlere göç eden nüfusun kendi hayatta kalma ve sorunlarla baş etme stratejilerini geliştirmesine neden olmaktadır. Göç eden bu nüfus kendi arasında geliştirdiği enformel dayanışma ağları aracılığıyla kente uyum sağlamaya çalışmışlardır. Komşuluk, akrabalık ve hemşehrilik temelinde ortaya çıkan bu enformel dayanışma ağları kentsel alanda, göç öncesi kırsal kültüre ait ilişkilerin sürdürülmesini mümkün kılmıştır.

Son zamanlarda bu enformel dayanışma ağlarının yanı sıra, hemşehrilik ilişkileri formelleşmekte, dernekleşmektedir. Memlekete, yani belirli bir yöreye; kent, kasaba, köy, kimi zaman da bölgeye aidiyet üzerine kurulu hemşehri derneklerinde insanları hemşehriler olarak bir araya getirmektedir. Hemşehrilik bağlamında birleştirici veya ilişkilendirici olan, formel olarak örgütlenmiş etkileşim kanalları genel olarak iki türdür: dernekler ve vakıflar. Her ikisi de il, ilçe, köy veya bunların bir araya gelmesinden oluşmuş birleşik gruplar şeklinde örgütlenebilirler. Hemşehrilik vakıfları iş adamı çevresini bir araya getirmesi ve üyelik maliyetinin yüksek olması nedeniyle

derneklere göre dışarıya daha kapalı yapılardır. Vakıflar iş adamı kulüpleri olarak görülürken, dernekler hayırsever kuruluşları olarak kabul edilirler.

Bir dernek etrafında toplanan hemşehrilerin en önemli özelliği ortak çıkarların, ortak hedeflerin olması, olduğuna inanmadır. Kişilerin hemşehrilik bağını etkileyen faktörlerin başında göçün niteliği yani nereden nereye göçüldüğü, eski yaşam mekanı ve yeni yerleşilen yerin yaşama koşulları gelmektedir. Ayrıca bireysel profiller ve göç etme eyleminin nedenleri de kişinin hemşehrilik kimliğine duyarlı olup olmamasını hatta böylesi bir kimliğe ihtiyaç duyup duymamasını etkileyebilmektedir. Örneğin görece iyi bir eğitim düzeyi ve iyi bir işi olan bir kişinin hemşehri derneklerine ilgi göstermeyeceğini düşünebiliriz. Buna karşılık daha ziyade ekonomik zorunluluklardan dolayı göç etmek zorunda kalmış kişiler için hemşehri dernekleri iş, ev, sağlık, eğitim gibi sorunların çözümünde önemli işlevler üstlenebilmektedir. Aynı bölgeden göç edenlerin yakın semtlerde konut edinmeleri ve-veya aynı iş kollarında çalışmaları bu grupların çoğu zamanlarını kendi aralarında, dışarıya yarı kapalı biçimde yaşamaları sonucunu doğurmuştur.

Devam eden göç dalgaları hemşehri gruplarının farklı semt ve mahallelere dağılmasını zorunlu kılmıştır. Genellikle en son gelenler şehrin en dış mahallelerine yerleşirken, eskiler zamanla içlere, özellikle yarı merkezi semtlere taşınma eğilimi gösterirler. Bu kent içi hareketlilik, eskiden homojen biçimde belirli semtlere yerleşen hemşehri gruplarını şehrin farklı köşelerine dağıtarak, beraberken sahip oldukları ilişkilerin yürütülmesini veya yenilerinin kurulmasını sağlamaktadır. Bu kent içi kopuşun derneklerin ortaya çıkıp hızla yaygınlaşmasında etkili olduğu iddaa edilebilir.

Çeşitli formlar alabilen hemşehrilik dernekleri kurucuları kimler ve resmi kuruluş amaçları ne olursa olsun, bir yandan hemşehrileri bir araya getirirken, diğer yandan hemşehri olanla olmayanlar arasındaki ayrımların devam ettirilmesine katkıda bulunur. Bu nedenle hemşehrilik dernekleri hem üyelerine aidiyet duygusu veren hem de toplumsal biriktirildiği fiziksel ve toplumsal mekanlardan biri olarak görülebilir. Ayrıca hemşehrilik dernekleri durağan değil, bir araya getirdikleri nüfusla birlikte değişen ve dönüşen yapılardır. Hemşehri dernekleri aynı zamanda hemşehrilik cemaatleri içinde

liderlerin veya lider adaylarının birbirleri ile yarıştıkları toplumsal mekanlardan biridir (Kurdoğlu, 2004: s.196).

Hemşehri dernekleri partiler üstü bir çizgiyi benimseyerek, tüm partiler ile eşit uzaklıkta kalmaya özen gösterirken, zaman zaman kendi hemşehrileri söz konusu olduğu zaman adayın partisine bakmaksızın onu desteklemek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu açıdan dernekler bir tür siyasete sıçrama tahtası olmaktadır. Hemşehri birlikleri, kırsal toplum üyelerinin kentsel toplumun yaşama biçimini, değer sistemini ve davranış kalıplarını anlama sürecinde kurulan, tampon kurum niteliğinde işlevsel bir yapıya sahip örgütler olarak kabul edilmektedir. Hemşehri birlikleri, bir yandan kentsel yaşama etkin katılmayı ve bazı alanlarda söz sahibi olmayı, diğer yandan edinilmiş kültürel değerleri sürdürmeyi amaçlar. “Biz” ve “ötekiler” ilişkisinde bizi ifade eden hemşehri birlikleri ötekilerle kurulan ilişkilerde hem bireysel hem de grupsal düzeyde güçlü olmayı amaçlar. Bu güç hemşehrilerin niteliği ve niceliği ile orantılıdır. Sayısal çoğunluk, seçmen olma anlamında siyasal bir gücü ifade eder. Bu siyasal planda pazarlık gücünü artırır, yerel yönetim organlarına girmeyi, baskı grubu olarak kendini ifade etmeyi ya da kentin yarattığı fırsatlardan pay almayı sağlar.

Karadağ’ın 1998 yılında İzmir’de hemşehri dernekleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilere göre, İzmir anakent bütününde kalan hemşehri derneklerinin amaç ve etkinlikleri özetle şunlardır;

1. Yerel kültürün yaşatılması ve göçsonrası kuşaklara memleket değerlerinin tanıtılıp sevdirmesi,
2. Kente göç eden hemşherilerinin kentte sosyal ve ekonomik yalnız kalmalarına engel olunması,
3. Göçle gelen hemşherilerinin özellikle bürokratik sorunlarının (eğitim, sağlık, istihdam) çözümlenmesine yardımcı olmak,
4. İzmir’de yaşayan hemşherileri arasındaki bağları ilişkileri güçlendirmek amacıyla yönelik olarak yemek, gezi, sergi ve kermesler düzenlemek,
5. Etkinliklerden elde edilecek gelirle, yardıma muhtaç hemşherilerine maddi yardımda bulunmak (Karadağ, 1998: s.111), ihtiyaç sahiplerine burs, barınak v.b. sağlamak.

6. Kent yaşantısının rekabetçi ortamına karşı sığınak yaratmak, örneğın; bir esnaf ya da zanaatkarın dernekler aracılığı ile hemşehrilerine ulaşırp müşteri yelpazesini genişletmesi.
7. Memlekete hizmet götürmek,
8. Bürokratik tıkanıklıklarla karşılaşan bireyin sorunlarına çözüm üretmekte veya o kurumda çalışan hemşehrileri bularak yardımcı olmak.

Amaçlarının memleketlerine ait kültürü kendi aralarında yaşatmaya çalışmanın ötesinde, yeni kuşaklara ve diğerkentteki gruplara tanıtılabilmek amacıyla çeşitli faaliyetler yürütmek olduğu hemen hemen tüm derneklerin irtak amacı gibi görünmektedir. Öte yandan devam eden göç dalgaları hemşehri gruplarının farklı semt ve mahallelere dağılmasını zorunlu kılmıştır. Genellikle kente en son gelen grupların kentin en dış mahallelerine yerleşmeleri, daha eskiden göç eden grupların kentin nispeten merkezi-yarı merkezi semtlerine göç etmeleri eğilimi göze çarpmaktadır. Bu kent içi hareketlilik, daha önce homojen biçimde belirli semtlere yerleşen hemşehri topluluklarının şehrin farklı köşelerine dağıldıktan sonra da, beraberken sürdürdükleri ilişkilerin yürütölmesini güçlendirmiştir.

Hemşehri topluluklarının en önemli faaliyetlerinden biri de çeşitli yayınlar basarak sadece kent içindeki heşehriler arasında etkileşim sağlamak değil, aynı zamanda diğerkentlerde yaşayan ve belirli mevkilere ulaşmış diğerkemşehriler hakkında bilgi vermektir. Bu yayınlar incelendiğinde kentte yaşayan diğerkemşehrilere yardımlaşmak, özellikle yoksul hemşehrilerin ihtiyaçlarını görmek, hemşehrilerinin yoğun yaşadığı mahallelerdeki okullara yardım ulaştırmaya çalışmak gibi dayanışmayı güçlendiren faaliyetlere teşvik edildiği görülür. Yine aynı yayınlarda çeşitli bürokratik kurumlarda çalışan kimselerin yazı ve makaleleri ile hemşehrilere ulaştıkları gözlenmektedir. Bu yazı ve makalelerde hemşehriliğın övölmesi, dayanışmanın önemine dikkat çekildiği görölmektedir, yine bu yayınlarda memleketin kalkındırılması üzerinde durulmaktadır. Memleketete sanayi yatırımları, altyapı iyileştirilmesi, gibi memleketin kalkındırılmasına yönelik söylemler genellikle hemşehri topluluğunun tümünü seferber etmeye, memlekette yürütölün kalkınma projelerine fon aktarılmaya

çalışılmaktadır. Aynı yayınlarda memlekete özgü yemekler, şiirler, ticaretle uğraşan hemşehrilerin işyeri reklamlarının da bulunduğu görülmektedir.

Dernekler ne kadar kolay ulaşılabilir olurlarsa olsunlar büyük ölçüde erkeklere hitap eden sosyal mekanlardır. Dolayısıyla tüm hemşehri gruplarına hitap eden, sadece erkeklere değil ailenin diğer fertlerini de hemşehrilerle kaynaştıracak farklı etkinliklerin düzenlenmesi gündeme gelmektedir. Böylelikle “memleket geceleri” ve “piknikler” gibi etkinliklerle memleketteki kültürü beraberce yaşamayı ve dayanışmayı güçlendirerek, aileler arası ilişkilerin geliştirilmesine de katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Derneklerin yürüttüğü bu kültür etkinliklerinin, kentte olası bir “dejenerasyonu” önleyeceğine de inanılmaktadır.

Hemşehri gruplarının birbiriyle etkileşimini hızlandıran diğer bir unsur internet yoluyla olmaktadır. Çeşitli hemşehri gruplarının hazırladığı internet sitelerinde yöresel maniler-şiirler-fıkralar, kim nerede yaşıyor? bölümü, memlekette haberler gibi memleketle diğer şehirlerde yaşayan hemşehri toplulukları arasındaki bağı güçlendirmeyk ve memleket değerlerinin korumak gibi kaygıların yattığı görülür.

Hemşehri dayanışma derneklerinin İzmir'deki etkinlikleri ise; yöreye özgü geleneksel kültürün yaşatılmasına yönelik sergi, kermes, gösteri (folklorik), piknik, yemekli eğlence, kurtuluş geceleri gibi etkinliklerin düzenlenmesidir. Periyodik olarak düzenlenen yemekler ve geziler aracılığı ile aynı kentte yaşayan diğer hemşehrileri ile tanışıp kaynaşmalarının sağlanması, bir güç birliğinin oluşturulması ve uzun vadede kent yönetiminde bir ölçüde yaptırıma sahip siyasi birlikteliğe destek verme amacı da güdülmektedir.

Son dönemlerde büyük kentlerde hemşehri derneklerinin sayısında büyük bir artış görülmektedir. Ayrıca hemşehrilerin bir iş kolunu kontrol altına almaları da çok sık karşılaşılan bir durumdur. Örneğin İstanbul'daki Karadenizlilerin inşaat sektöründe önemli bir yer edinmeleri ve bölge kimliğini ön plana çıkarmaları(Bayraktar, 2003:s.108), İzmir'deki Mardinlilerin midyecilik yapması, Erzurum-İspirililerin fırıncılık yapması gibi. İzmir valiliğinin 2004 yılı verilerine göre İzmir'de 1000'in

üzerinde dayanışma derneği mevcuttur Ancak bunlardan çoğu cami yaptırma, ihtiyaç sahiplerine yardım, meslek ve göçmenlerin kurduğu dayanışma dernekleridir. Bunlardan 246 tanesinin hemşehri derneği olduğu tespit edilmiştir (Tablo:5.38).

İl	Dernek sayısı	%	İl	Dernek sayısı	%
Adana	3	1.22	Kastamonu	1	0.41
Adıyaman	3	1.22	Kayseri	5	2.03
Afyon	6	2.44	Kırıkkale	1	0.41
Ağrı	2	0.81	Kırşehir	3	1.22
aksaray	1	0.41	Konya	17	6.91
Amasya	3	1.22	Kütahya	4	1.63
Antalya	3	1.22	Malatya	5	2.03
Ardahan	4	1.63	Manisa	7	2.85
Aydın	4	1.63	Mardin	3	1.22
Balıkesir	5	2.03	Muğla	3	1.22
Bayburt	7	2.85	Muş	6	2.44
Bingöl	1	0.41	Nevşehir	1	0.41
Bitlis	2	0.81	Niğde	4	1.63
Burdur	1	0.41	Ordu	2	0.81
Çorum	7	2.85	Rize	1	0.41
Denizli	3	1.22	Samsun	1	0.41
Diyarbakır	4	1.63	Siirt	1	0.41
Elazığ	3	1.22	Sinop	1	0.41
Erzincan	4	1.63	Sivas	14	5.69
Erzurum	35	14.23	Şanlıurfa	4	1.63
Eskişehir	1	0.41	Tokat	4	1.63
Giresun	3	1.22	Trabzon	3	1.22
Gümüşhane	5	2.03	Tunceli	2	0.81
Hakkari	1	0.41	Trakya	1	0.41
Isparta	5	2.03	Uşak	4	1.63
K.Maraş	3	1.22	Van	1	0.41
Karadenizliler	4	1.63	Yozgat	4	1.63
Karaman	3	1.22	Zonguldak	1	0.41
Kars	16	6.50	TOPLAM	246	100

Tablo 5. 38: İzmir’de Yöresel Dayanışma Örgütlerinin Temsil Ettiği İller ve oransal dağılımı(Kaynak: İzmir Valiliği Dernekler Masası verileri, 2004)

Söz konusu hemşehri derneklerinin hangi yörelere ait olduğu incelendiğinde, İzmir’e yoğun biçimde göç veren bölgelerle paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Nitekim, İzmir anakent sınırları içinde kalan hemşehri derneklerinin bölgelere dağılımı incelendiğinde söz konusu derneklerin büyük bölümü, merkez ilçe olan Konak sınırları içinde bulunurken, bunu gecekondü semtlerinin çok olduğu Karşıyaka, Buca, Bornova, Çiğli izlemektedir Bununla birlikte, kentte hemen her ili temsil eden bir hemşehri

derneği olmasının yanında, bir bölgeyi ya da sadece bir köyü temsil eden demekler de bulunmaktadır. Köy derneklerinin amaçları çoğunlukla bir köyden gelmiş olanların hala köyde yaşayanlarla dayanışma ve yardımlaşmasıdır. Zaman içinde evrenselleşmeyip varlıklarını köy derneği olarak sürdürdüklerinde, kuruluş amaçlarında değişiklik olmasa da kentsel siyaset sürecine eklenilebilir ve bu süreç köy derneğinin sürekliliğine katkıda bulunabilir. Amaç bakımından en evrensel olan dernekler il dernekleridir. Kuruluşlarından itibaren hemşehri cemaatini oluşturmaya ve bu cemaate hem yerel hem de genel düzeyde hizmet etmeyi amaçlamaktadır (Kurdoğlu, 2004, s.203-204)

BÖLGELER	BALÇOVA	BORNOVA	BUCA	ÇİĞLİ	GAZİEMİR	K.YAKA	N.IDERE	KONAK	TOPLAM
AKDENİZ BÖLGESİ		2	1					9	12
EGE BÖLGESİ		4				5	2	17	28
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	15	8	3		25	2	45	101
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	3	8	5	1		7		25	49
GÜNEY DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	1				4		7	13
KARADENİZ BÖLGESİ	2	5	6	1		9	1	12	36
MARMARA BÖLGESİ		1							1
İZMİR		2			1	1		2	6

Tablo 5. 39: İzmir’de hemşehri derneklerinin ilçelere dağılımı (Kaynak: İzmir Valiliği)

5.1.6.1. Hemşehri Dernekleri ve Siyaset

Hemşehri dernekleri çoğunlukla partiler üstü bir nitelik taşımakla beraber, hemşehriler söz konusu olduğunda siyasi partilere bakılmaksızın hemşehrilerin desteklenmesi yoluna gidileceği düşünülebilir. Amaç belli bir partiyi desteklemenin ötesinde aday olan hemşehrinin seçilmesini sağlamaktır. Siyasetle ne kadar ilişkili olursa olsun bir hemşehri derneğinin her hangi bir siyasi partiyi desteklemesi topluluğun iç bütünlüğünü bozabilecek bir durum yatmakta; aynı zamanda o siyasi partinin diğer hemşehri grupları üzerinde etkinliğini azaltabilecektir.

Hemşehri derneklerinin siyasetle ilişkisi genellikle seçimler öncesinde kamuoyunun gündemine gelmektedir. Hemşehri dernekleri siyasi organizasyon niteliği taşımamakla birlikte büyük şehirlerde özellikle seçim dönemlerinde gözlenebilen verili siyasi ilişkiler ağının en önemli parçalarından birisini teşkil ediyor. Derneklerle siyasi partiler arasındaki ilişki siyasi olmayan bir zemin üzerine kurulu, süreklilik arz etmeyen ve çıkarların (maddi, sembolik, kişisel ve ortak) ön planda olduğu bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz.

Siyasi partilerin seçim dönemlerinde hemşehri topluluklarının yaşadığı gecekondü alanlarını zengin oy depoları olarak görmeleri ve buralarda yoğun propaganda yapmaları (Karpas, 1976:s.210) yeni bir olgu değildir. Ancak zamanla kentsel alanların büyümesi ve kente göçen grupların tümüne ulaşma sorununun ortaya çıkmasıyla doğrudan yürütölen propagandaların yerini çeşitli aracı mekanizmalar almaya başladı. Hemşehri gruplarının siyasi desteğini kazanabilmek için onlarla iç içe olabilecek, birincil ilişkiler kurabilecek, bu sayede güven duyacakları kendi çevrelerinden siyasi aktörlerin devşirilmesi gerekmektedir. Bu aşamada hemşehri dernekleri önemli bir işlev üstlenmektedir (Güneş-Ayata,1990). Erder'in yaptığı bir çalışmada Ümraniye belediye meclis üyelerinden hiçbir dernekle ilgisi olmayanların çok az olduğu, bunlarsa İstanbul doğumlular ile Balkan göçmenleri olduğu ortaya çıkmaktadır (Erder, 1996: s.110).

İzmir'de yapılan bir çalışmada 1994 yerel seçimlerinde Konak Merkez Belediye Başkanlığına aday olan Konyalılar Derneğı başkanının Konak ilçesinde aldığı toplam oyun aynı partinin büyükşehir Belediye başkan adayının aynı ilçeden aldığı oydan çok fazla olması hemşehri topluluklarının siyasi açıdan birbirlerine verdiği desteğı göstermektedir (Önen, 1997: s.456). Böylece siyasi kadrolarda hemşehrilerin bulunması ile bürokratik işlerin kolaylaşması yanı sıra, hemşehri topluluklarının refah düzeyinin artması söz konusu olabilecektir.

Çaymaz tarafından İstanbul'daki hemşehri dernekleri üzerine yapılan çalışmada dernek yöneticileri seçim dönemlerinde 'adaylar arasında bir hemşehrimiz varsa ona

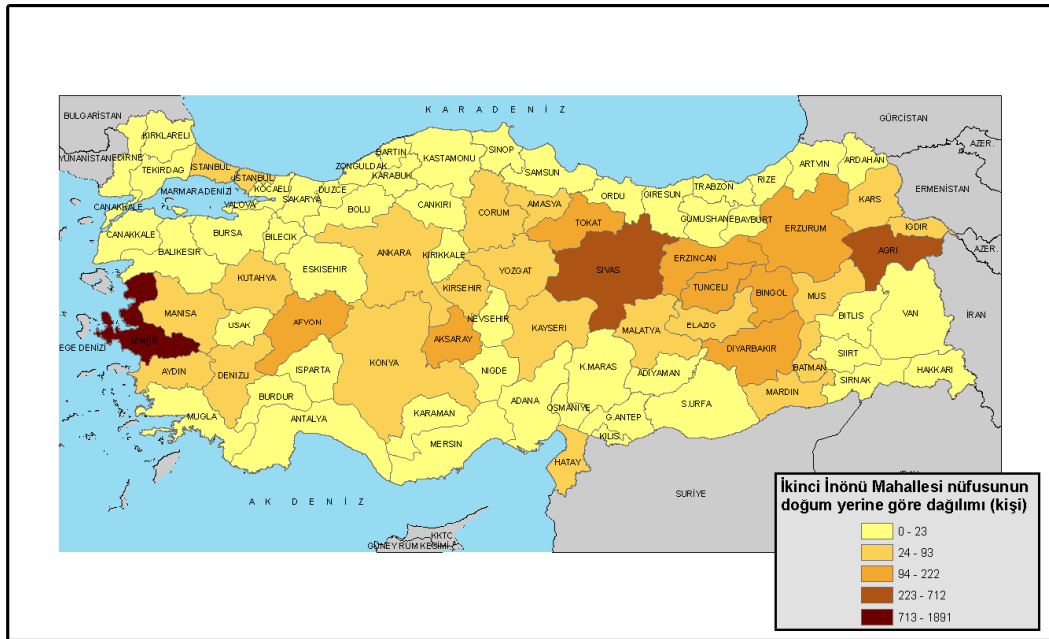
sahip çıkılım' anlayışıyla çalışmaları da hemşehriliğin siyasetle ilişkisini örneklendirmektedir. Aynı çalışmada hemşehriler grubunun ortak çıkarları olduğunu ifade eden ve bunların taşıyıcısı olmayı üstlenen yöneticilerin bireysel özgeçmişleri çoğunun hiç de tesadüfî olmayan bir biçimde dernek yönetiminde yer aldıklarını gösteriyor. 70'li yılların yoğun mobilizasyon ortamında siyasal hareketlerin içinde aktif olarak yer alan günümüz dernekçileri, 80'lerin ikinci yarısından itibaren bir yandan siyasal faaliyetlerine partilerde görece yüksek pozisyonlarda devam ederlerken, diğer yandan sayıları giderek artan ve 'a-politik' bir görünüm sergileyen hemşehri derneklerinde yer aldılar. Böylece geçmişte siyasi hareketler ve partilerde edindikleri deneyimlerini dernekçilik sermayesine çevirmeyi başaran yöneticilerin siyasi tecrübeleri derneğin siyasal partilerle ve devlet kurumlarıyla kurduğu ilişkilerde önemli bir faktör haline gelmektedir (Çaymaz, 2005).

Hemşehri derneklerinin siyasetle ilişkisinin incelendiği başka bir çalışmada; belediye meclis üyelerinin çoğunlukla hemşehri dernekleri ile birbirine çok benzemeyenkarmaşık ilişkileri olduğu saptanmıştır (Kurdoğlu, 2004:s.199-200).

BÖLÜM 6: ARAŞTIRMA BULGULARI

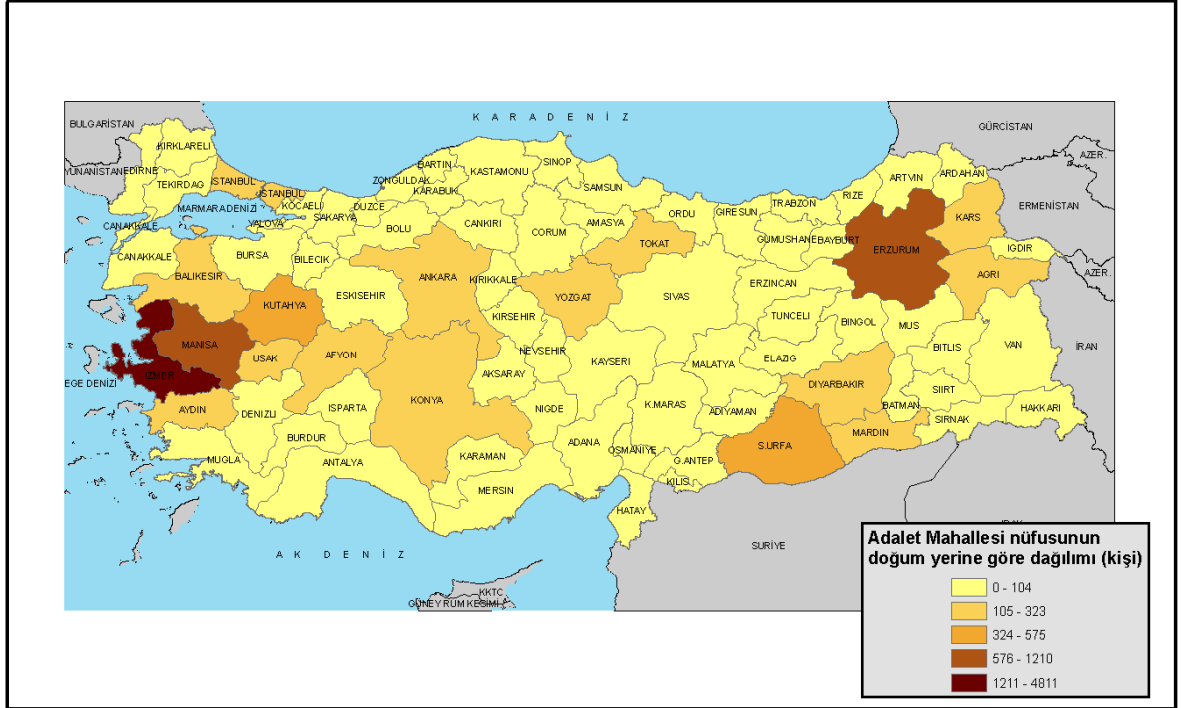
Özellikle büyük kentlere göçle gelen nüfusun, kentin göç eden kitleleri kentsel yaşama uyum sağlayacak gerekli altyapı unsurlarının bulunmayışı nedeniyle çeşitli ilişki ağları kurmasına neden olduğu görülmektedir. Göç eden nüfusun kentin yoksul kesimini oluşturması ve böylesi bir nüfusun her geçen gün daha da güçleşen yaşam koşullarında ayakta kalabilmek, kent yaşamına katılmak ve özellikle ekonomik açıdan yaşamını devam ettirebilmek için dayanışma temelli ilişkiler kurmakta olduğu gözlenmektedir. Göçle gelen kitleler içerisinde sözkonusu dayanışma ilişkilerini geliştirebilenler, kentin zor koşullarına karşı örgütlenebilenler gecekondü yoksullarıdır.

Örneklem sahasını oluşturan mahallelerin nüfus özellikleri incelendiğinde göçle oluştuğu görülmektedir. *İkinci İnönü Mahallesi* nüfusunun özellikle Doğu Anadolu'dan göç aldığı görülmektedir. Sivas ve Ağrı illeri Narlıdere İkinci İnönü Mahallesi'ne en çok göç veren illeri oluşturmaktadır (Şekil: 6.1).

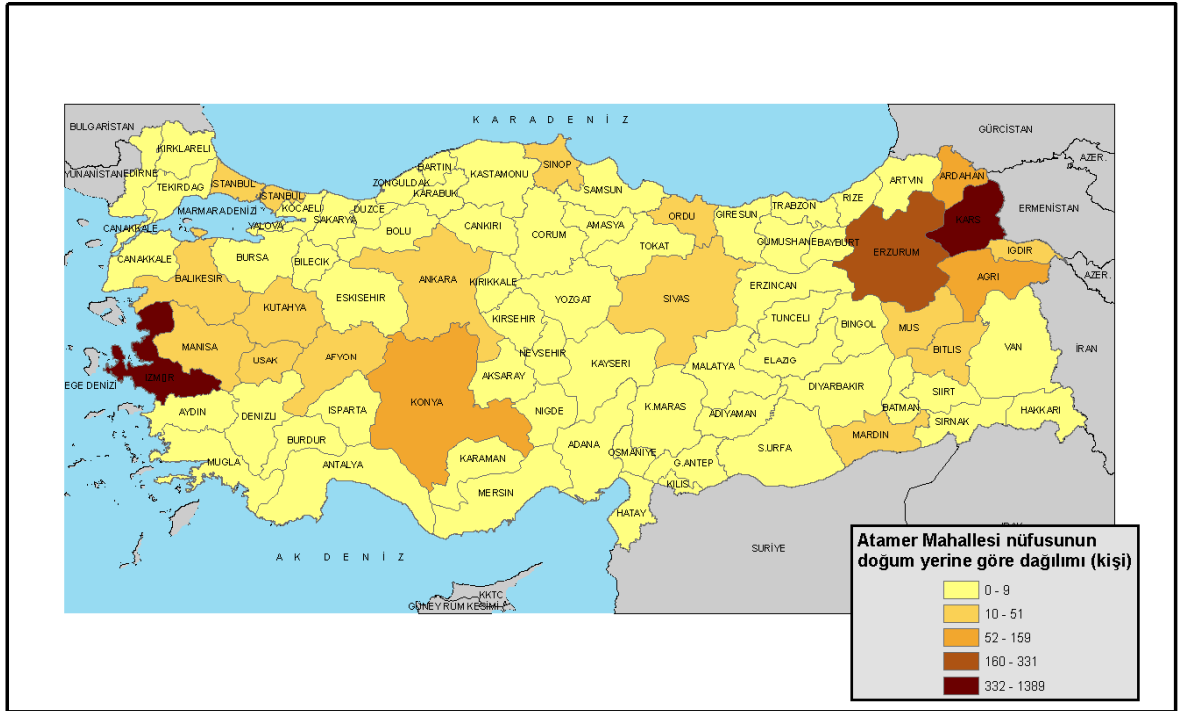
Şekil 6. 1: İkinci İnönü Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Örneklem sahasında yer alan Bayraklı *Adalet Mahallesi* nüfusu en fazla Manisa ve Erzurum illerinden göç almakla beraber Şanlıurfa, Ağrı, Kars ve Kütahya illeri ile bu illere komşu olan diğer illerden yoğun göç almaktadır (Şekil:6.2).

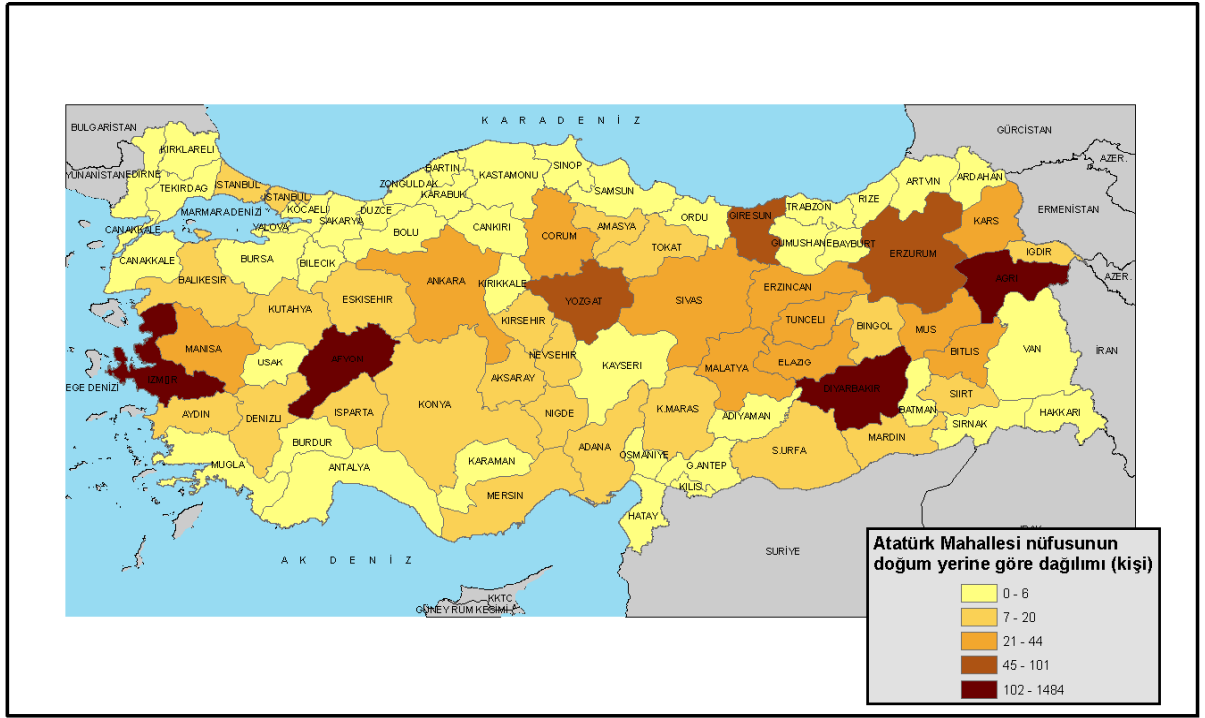
Şekil 6. 2: Adalet Mahallesinde nüfusun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Konak *Atamer Mahallesi* nüfusunun Kars başta olmak üzere Erzurum, Ağrı, Ardahan, ve Konya illerinden göç aldığı görülmektedir. Bu illere komşu olan diğer illerinde azımsanmayacak miktarda Atamer mahallesi'ne göç verdiği görülmektedir. Bu da göçün yöresel bir nitelik taşıdığı, başka bir ifadeyle aynı il ve hatta yöreden göç edenlerin kentte birbirine yakın olmayı tercih ettikleri söylebilir (Şekil:6.3).

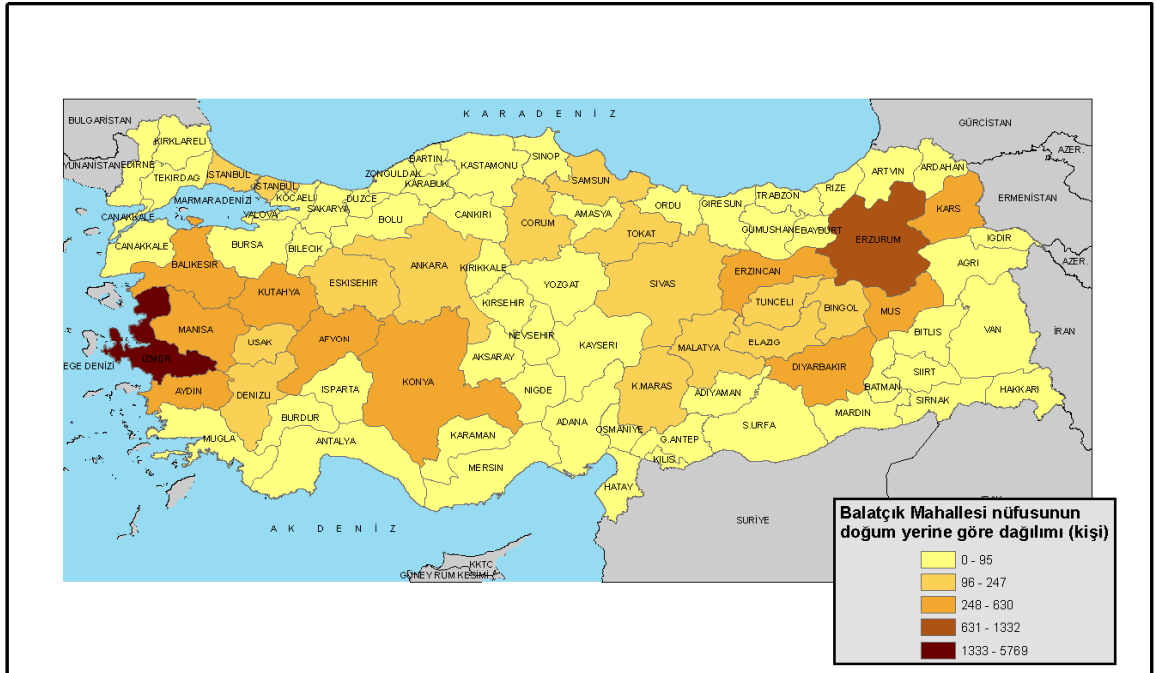
Şekil 6. 3: Atamer Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Narlıdere *Atatürk Mahallesi* daha karmaşık bir yöresel profil göstermektedir. Mahalle nüfusu pek çok ilden göç almakta bu açıdan heterojen bir yapı sergilemektedir. Ancak Ağrı, Diyarbakır ve Afyonkarahisar illeri bu mahalleye en çok göç veren illerdir. Erzurum, Yozgat ve Giresun illerinin de önemli bir katılım payı olduğu görülmektedir (Şekil:6.4).

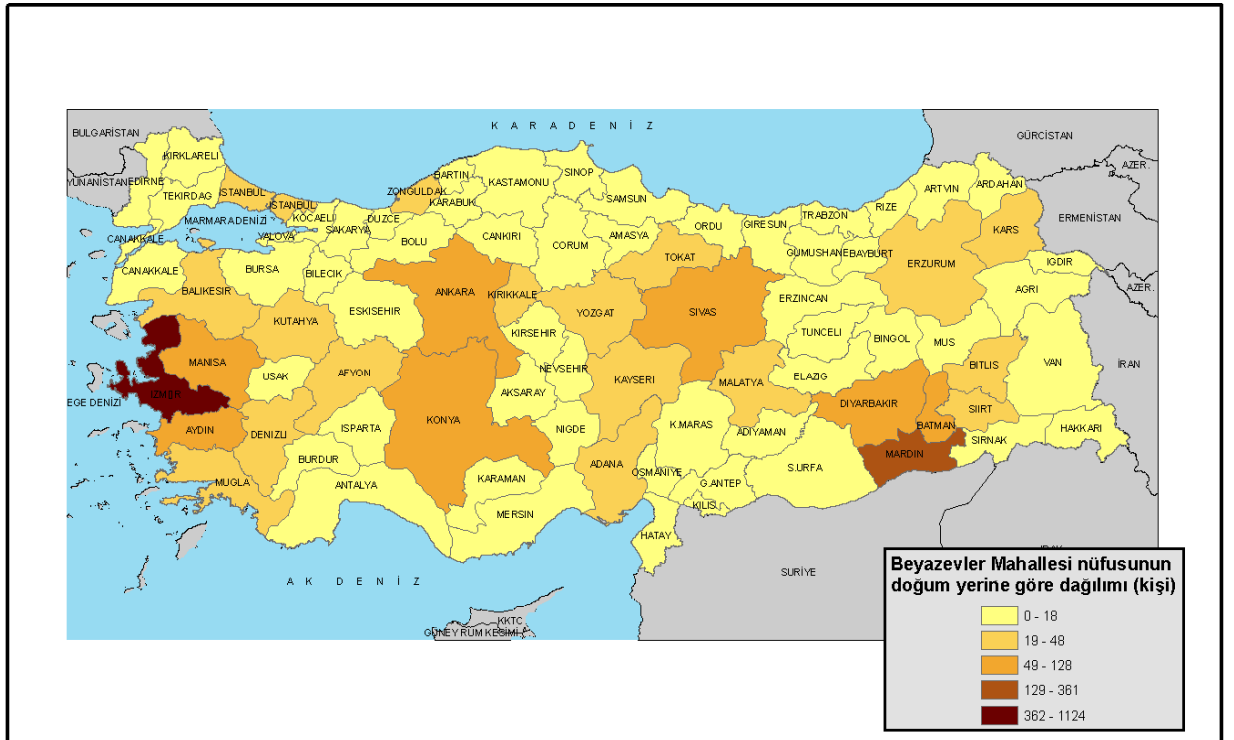
Şekil 6. 4: Atatürk Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Çiğli *Balatçık Mahallesi* nüfusu Erzurum ve Erzurum’a komşu illerden göç almakta, aynı zamanda Ege Bölgesi illeri ile Konya ili doğumlularında sayısal ağırlıkta oluşu ile dikkati çekmektedir (Şekil:6.5).

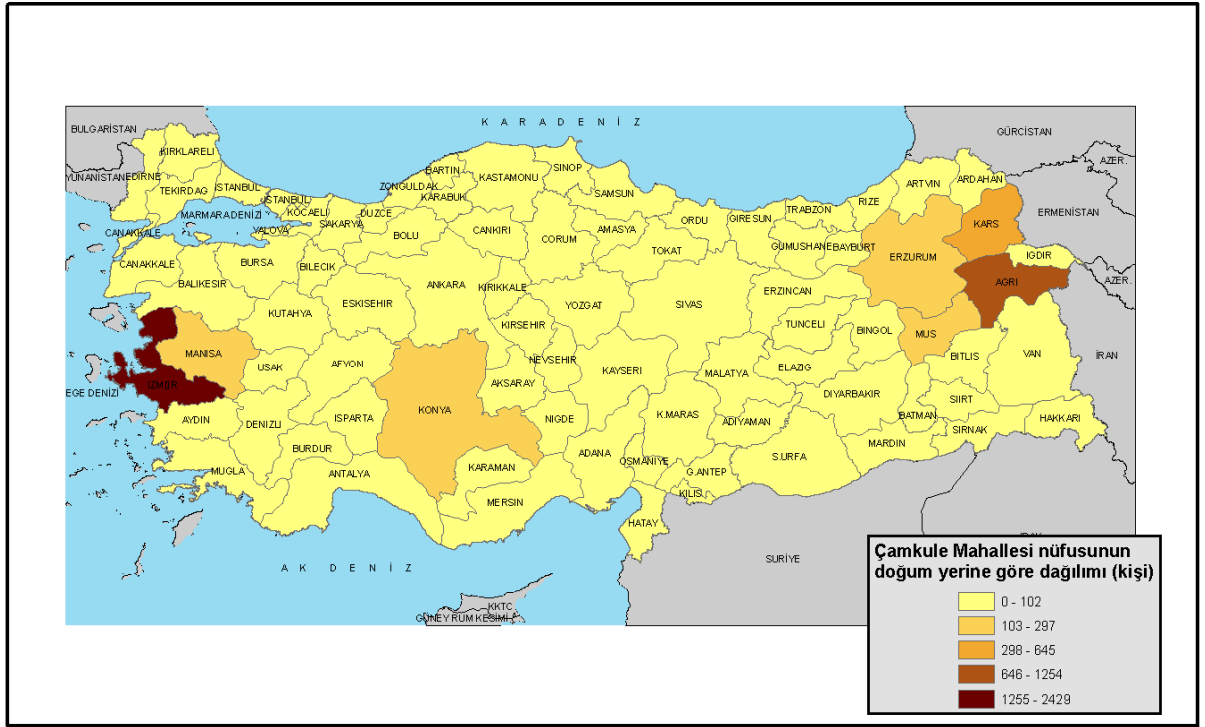
Şekil 6. 5: Balatçık Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Gaziemir *Beyazevler Mahallesi* Mardin iliden yoğun olarak göç aldığı görülmektedir. Mardin'e komşu olan Batman ve Diyarbakır illeri de yoğun olarak göç vermiştir. Konya, Ankara ve Sivas illeri'nin de mahalle de ağırlıklı payı görülmektedir. Mahalle nüfusunda dikkati çeken diğer bir özellik Manisa ve Aydın illerinin de Beyazevler mahallesine göç verdiğidir. Mahalle nüfusu belirli il ve yörelerden oluşmaktadır (Şekil:6.6).

Şekil 6. 6: Beyazevler Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Buca *Çamkule Mahallesi*'nde nüfus belirli illerde doğanlardan oluşmaktadır. Mahalle Ağrı başta olmak üzere Kars, Erzurum ve Muş illerinden göç almıştır. Konya ve Manisa illerinin de Çamkule mahallesine göç verdiği görülmektedir (Şekil:6.7).

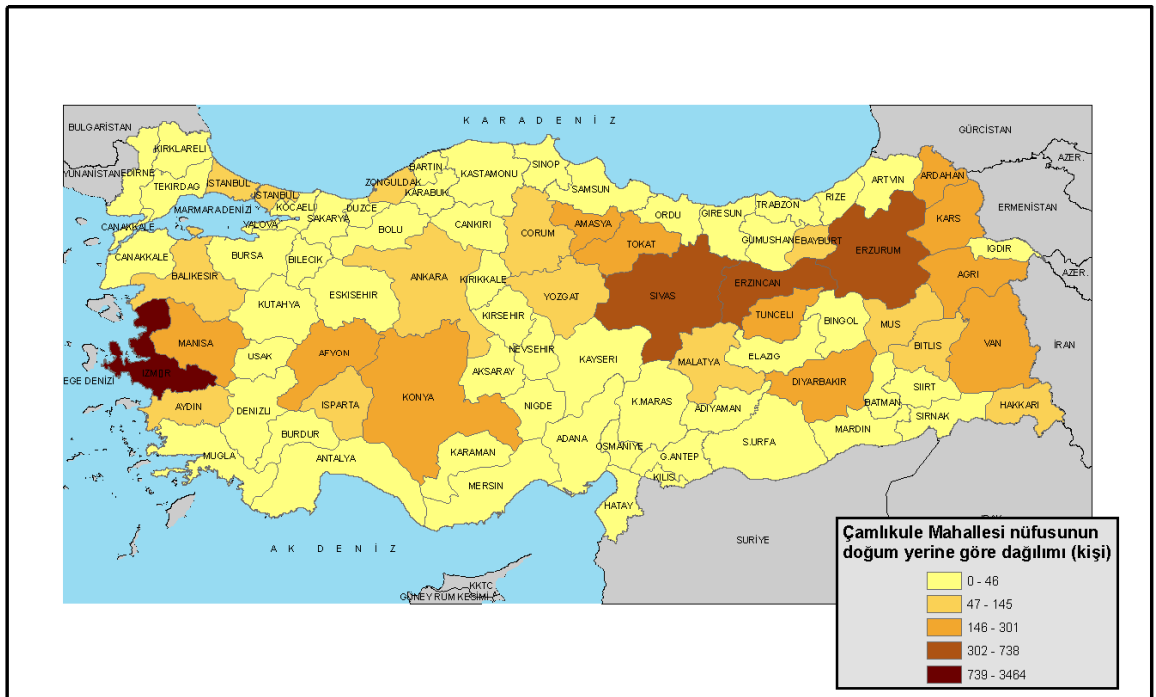
Şekil 6. 7: Çamkule Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Buca *Çamlık Mahallesi* nüfusu doğum yeri açısından homojen bir yapı göstermemektedir. Değişik pek çok ilden göç aldığı görülmektedir. Ancak mahalle nüfusunun ağırlıklı olarak Kahramanmaraş, Afyonkarahisar ve Kütahya illerinden göç aldığı gözlenmektedir (Şekil: 6.8).

Şekil 6. 8: Çamlık Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Buca *Çamlıkule Mahallesi* nüfusunun Erzurum, Erzincan ve Sivas illerinden çok miktarda göç aldığı görülmektedir. Mahalle nüfusu Doğu Anadolu illeri olan Ardahan, Kars, Van, Ağrı ile Diyarbakır, Tunceli, Amasya, Tokat, Afyonkarahisar, Konya ve Manisa illerinden de göç almıştır (Şekil: 6.9).

Şekil 6. 9: Çamlıkule Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Konak *İmariye Mahallesi* nüfusunun doğum yerine göre dağılımı incelendiğinde Mardin ilinin payının çok yüksek olduğu görülmekle beraber, Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinin mahalleye fazla göç verdiği bu illerin mahallede kümелendiği söylenebilir. Konya doğumluların da mahallede önemli bir katılıma sahip olduğu gözlenmektedir. Mahalle nüfusunda kümelenmeyi işaret eden bir diğer bulgu Erzurum- Kars, Adana-Mersin-Hatay, Sivas-Tokat illeri ile İzmir'in komşu illeri olan Manisa, Balıkesir ve Aydın illerinde doğanların miktarının da yüksek oluşudur (Şekil: 6.10).

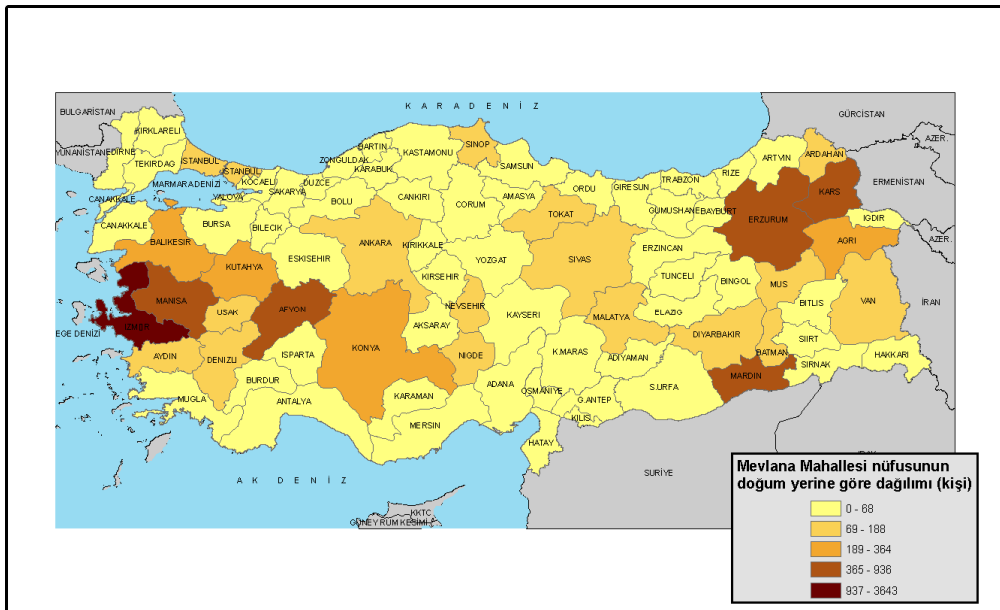
Şekil 6. 10: İmariye Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Kadifekale Mahallesi nüfusu doğum yeri açısından çeşitlilik göstermektedir. Ancak mahalle nüfusunda Mardin ili doğumluların sayısal açıdan önemli miktarda olduğu görülmektedir. Batman, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde doğanların mahalledeki payının da yüksek oluşu aynı yöreden gelenlerin kentte bir arada olmak, birbirine yakın mesafede oturmayı seçtiğini göstermektedir. Mahalle nüfusunun önemli bir kısmı Erzurum ve Konya illeri ile Manisa ve Aydın illerinde doğanlardan oluştuğu görülmektedir (Şekil: 6.11).

Şekil 6. 11: Kadifekale Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Bornova *Mevlana Mahallesi* nüfusu incelendiğinde Erzurum, Kars, Mardin, Afyon ve Manisa illerinden göç edenlerin yoğunluklu olarak bu mahalleye göç ettikleri görülmektedir (Şekil: 6.12).

Şekil 6. 12: Mevlana Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Bornova *Naldöken Mahallesi* Kars, Ağrı illeri ile Sivas ilinden göç aldığı görülmektedir (Şekil: 6.13).

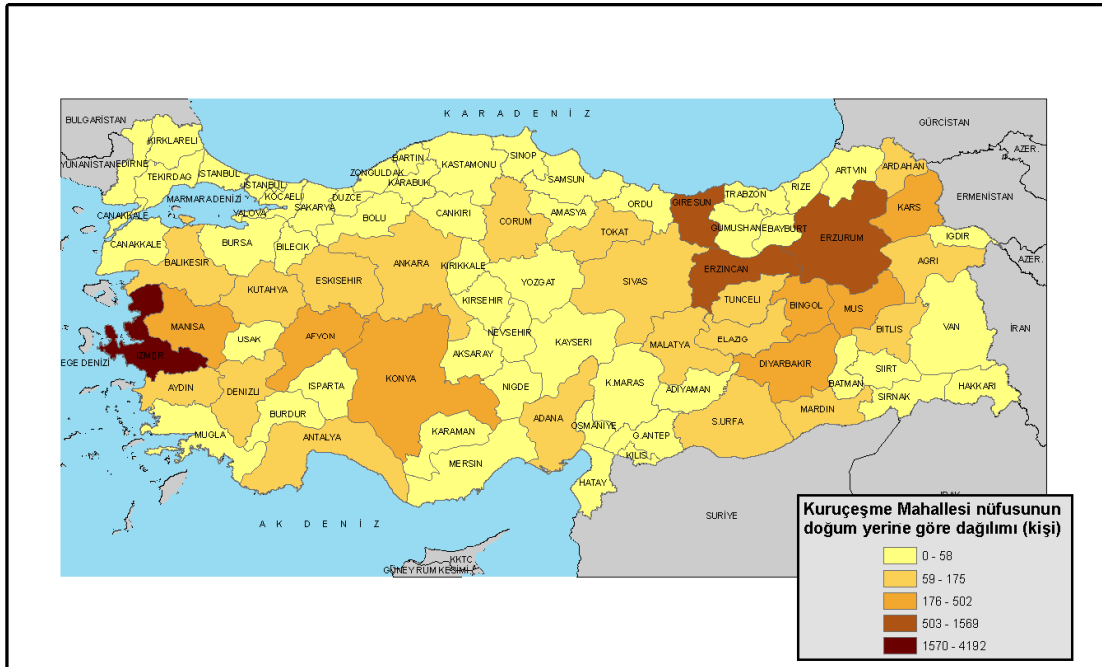
Şekil 6. 13: Naldöken Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Bayraklı ilçesi sınırlarına dahil olan *Osmangazi Mahallesi* ağırlıklı olarak Doğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgelerinden göç almaktadır. Mahallede Erzurum, Kars ve Ardahan illeri ile Konya ve Manisa, Balıkesir illerinden göç edenlerin sayısal olarak fazlalığı görülmektedir (Şekil:6.14).

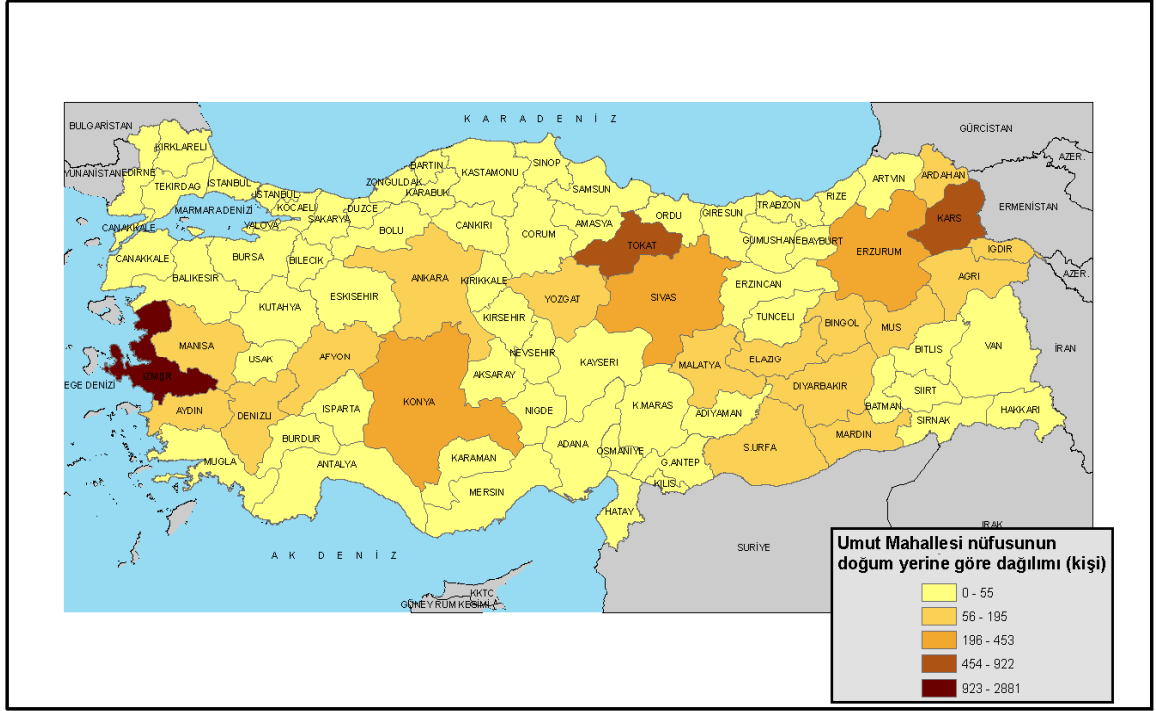
Şekil 6. 14: Osmangazi Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Buca *Kuruçeşme Mahallesi*’nin doğum yerine göre nüfus bilgilerine göre Erzincan, Erzurum ve Giresun illerinde doğanların yoğun olarak bu mahalleye göç ettiği görülmektedir (Şekil: 6.15).

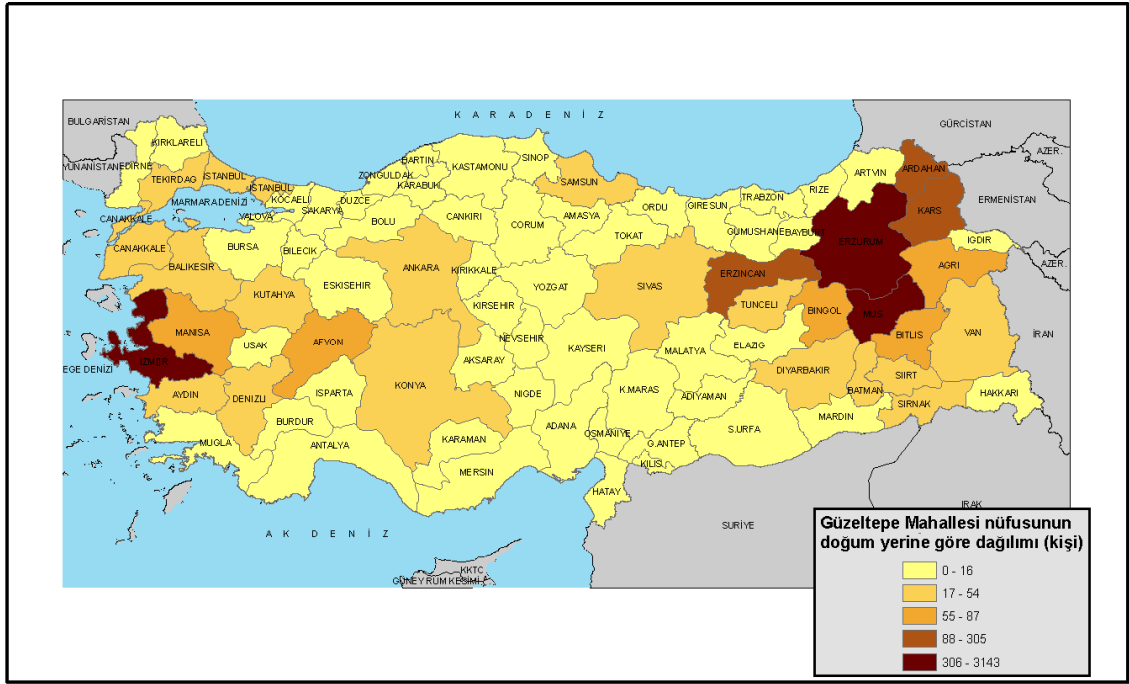
Şekil 6. 15: Kuruçeşme Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Konak *Umut Mahallesi*'nin doğum yerine göre nüfusu incelendiğinde İzmir ili doğumlulardan sonra Kars ve Tokat ilinden gelenler fazla olduğu dikkati çekmektedir. Yine Tokat ve Kars illerine komşu olan illerinden gelenler de Umut Mahallesi nüfusu içinde önemli bir paya sahiptir (Şekil: 6.16).

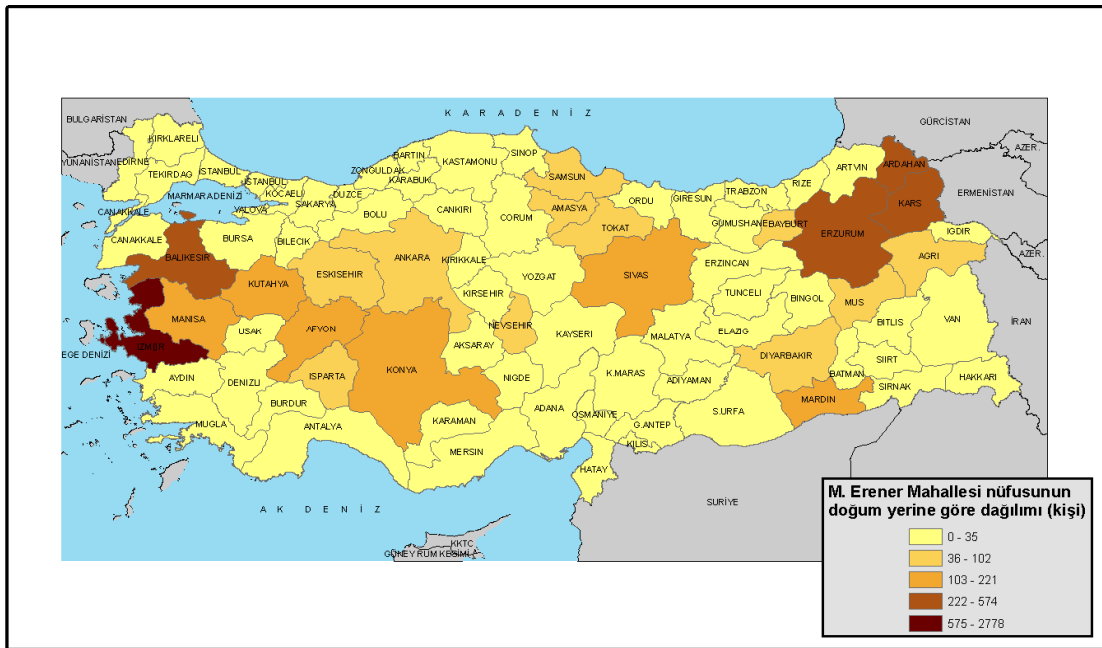
Şekil 6. 16: Umut Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Çiğli *Güzeltepe Mahallesi* nüfusu içinde İzmir doğumlular ile Erzurum ve Muş ili doğumluların yoğun olduğu görülmekle beraber; mahalle Doğu Anadolu illeri ile Ege Bölgesi illerinden gelenler mahalle nüfusunda önemli paya sahiptir (Şekil: 6.17).

Şekil 6. 17: Güzeltepe Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

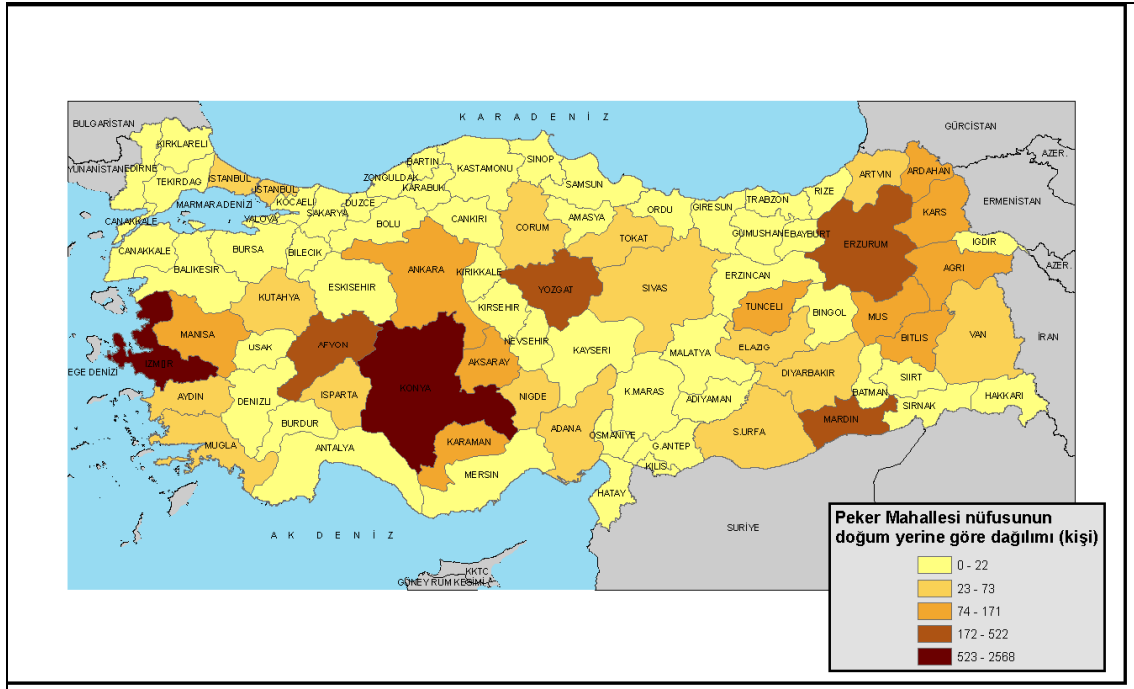
Bayraklı *M. Erener* Mahallesi'nde İzmir doğumlular ile Kars, Ardahan ve Erzurum illerinde gelenler ile Balıkesir ili doğumluların önemli paya sahip olduğu dikkati çekmektedir. Mahallede aynı yöreden gelenlerin toplandığı göze çarpmaktadır (Şekil:6.18).

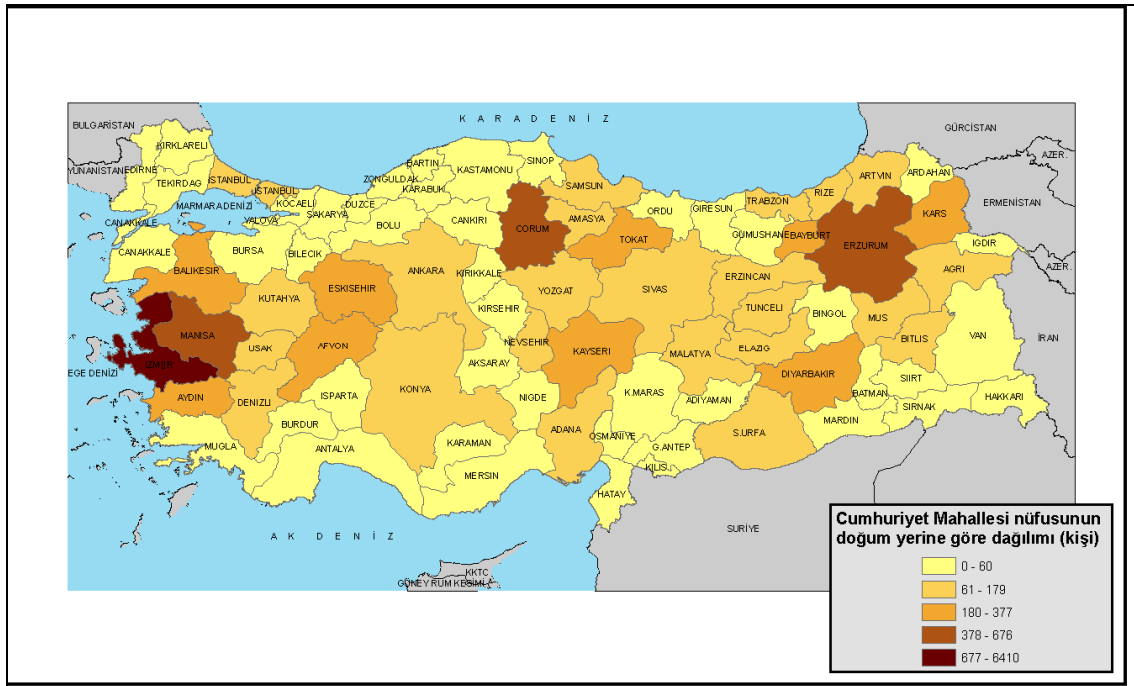
Şekil 6. 20: Küçükada Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Karabağlar *Peker Mahallesi* nüfusu Konya ve çevresindeki iller (Afyonkarahisar, Karaman, Ankara, Aksaray), Yozgat ve çevresindeki iller (Sivas, Tokat, Çorum), Erzurum ve çevresindeki iller (Ardahan, Kars, Ağrı, Muş, Bitlis) ve Mardin illerinden gelenlerin yoğun olarak kümелendiği bir mahalledir (Şekil: 6.21).

Şekil 6. 21: Pekar Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

Karşıyaka Cumhuriyet Mahallesi hemen bütün illerden göç almaktadır.. Gerek İzmir'e yakın mesafede olan iller gerekse uzak mesafedeki illerden başlayan göç olgusunun varış noktası Cumhuriyet Mahallesi olmaktadır. Bununla birlikte mahalleye en çok göç veren iller Manisa, Çorum ve Amasya illeridir (Şekil: 6.22).

Şekil 6. 22: Cumhuriyet Mahallesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı (Kaynak: TÜİK 2000 verileri)

6.1. ÖRNEKLEM SAHASININ SOSYAL ÖZELLİKLERİ

Anket çalışmasının ilk bölümünü örneklem sahasında aile yapısını anlamaya yönelik sorular oluşturmaktadır. Yapılan görüşmelerde araştırmaya veri teşkil eden ailelerin nüfus büyüklüğü, yaş yapısı, nüfus özellikleri, gibi özellikleri ortaya koyacak, eğitim düzeyini ve evlilik kurumunun işleyişini ortaya koyacak sorular sorulmaya çalışılmıştır.

6.1.1. CİNSİYET VE YAŞ

İzmir kent bütününe temsil eden örneklem sahasından alınan verilere göre katılımcıların % 35,9'u kadın, % 64,1'i erkeklerden oluşmaktadır (Tablo:6.1). Erkek nüfusun fazla olmasının temel nedeni araştırma sürecinde haneyi temsil eden kişilerle, hane reisleri denen kişilerle görüşülmeye çalışılması; araştırma sürecinde erkek nüfusun yoğun olduğu kahvehanelerden örnekler alınmasıdır.

Katılımcılar yaş grupları açısından değerlendirildiğinde, % 41.60'ının 35–44 yaşında olduğu görülmektedir. Nitekim 45–55 yaş grubu katılımcı oranının % 22.70 ve 25–34 yaş grubunun ise % 20.50 olduğu dikkate alınırsa örneklem sahasındaki nüfusun faal nüfus olarak kabul edilen 25–55 yaş grubunda olduğu dikkati çekmektedir (Tablo:6.2). Bu durum kentteki işgücü piyasası açısından önemli bir rol oynamakta bu rol aracılığı ile süreç içinde sınıfsal konumlarında sıçrama yapabilme potansiyeli çok yüksek bir kesim olduğunu bize göstermektedir. Araştırma sahasında nüfusun yaş yapısı açısından genç, çalışma hayatına aktif olarak katılabilen bir özellik gösterdiği, araştırma sahasının dinamik bir nüfusa sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

MAHALLE		CİNSİYET		TOPLAM
		Kadın	Erkek	
Naldöken	SAYI	2	19	21
	%	9.52	90.48	100
Çamkule	SAYI	14	13	27
	%	51.85	48.15	100
Mevlana	SAYI	15	51	66
	%	22.73	77.27	100
Osmangazi	SAYI	34	45	79
	%	43.04	56.96	100
Çamlık	SAYI	17	20	37
	%	45.94	54.05	100
Çamlıkule	SAYI	18	33	51
	%	35.29	64.71	100
Kuruçeşme	SAYI	15	43	58
	%	25.86	74.14	100
Güzeltepe	SAYI	4	15	19
	%	21.05	78.95	100
Balatçık	SAYI	10	24	34
	%	29.41	70.59	100
Beyazevler	SAYI	19	17	36
	%	52.78	47.22	100
Yamanlar	SAYI	26	45	71
	%	36.62	63.38	100
M.Erener	SAYI	10	18	28
	%	35.71	64.29	100
Cumhuriyet	SAYI	17	36	53
	%	32.07	67.93	100
Adalet	SAYI	22	34	56
	%	39.22	60.71	100
2. İnönü	SAYI	2	16	18
	%	11.11	88.89	100
Atatürk	SAYI	4	8	12
	%	33.33	66.67	100
Peker	SAYI	29	41	70
	%	41.43	58.57	100
Küçükada	SAYI	7	24	31
	%	22.58	77.42	100
İmariye	SAYI	39	35	74
	%	52.71	47.29	100
Umut	SAYI	28	42	70
	%	40.00	60.00	100
Kadifekale	SAYI	15	43	58
	%	25.86	74.14	100
Atamer	SAYI	12	19	31
	%	38.71	61.29	100
TOPLAM	SAYI	359	641	1000
	%	35.9	64.1	100

Tablo 6. 1: Örneklem sahasının cinsiyet dağılımı

MAHALLE		YAŞ						Toplam
		18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 +	
Naldöken	SAYI		3	10	7		1	21
	%		14.29	47.62	33.33		4.76	100.00
Çamkule	SAYI	1	9	8	4	5		27
	%	3.70	33.33	29.63	14.81	18.52		100.00
Mevlana	SAYI	1	10	32	17	6		66
	%	1.52	15.15	48.48	25.76	9.09		100.00
Osmangazi	SAYI	1	17	47	12	1	1	79
	%	1.27	21.52	59.49	15.19	1.27	1.27	100.00
Çamlık	SAYI		5	12	11	7	2	37
	%		13.51	32.43	29.73	18.92	5.41	100.00
Çamlıkule	SAYI	1	9	16	17	5	3	51
	%	1.96	17.65	31.37	33.33	9.80	5.88	100.00
Kuruçeşme	SAYI	1	7	31	15	2	2	58
	%	1.72	12.07	53.45	25.86	3.45	3.45	100.00
Güzeltpe	SAYI	2	4	5	5	2	1	19
	%	10.53	21.05	26.32	26.32	10.53	5.26	100.00
Balatçık	SAYI	5	10	10	6	3		34
	%	14.71	29.41	29.41	17.65	8.82		100.00
Beyazevler	SAYI	3	9	15	7	1	1	36
	%	8.33	25.00	41.67	19.44	2.78	2.78	100.00
Yamanlar	SAYI	5	14	25	16	9	2	71
	%	7.04	19.72	35.21	22.54	12.68	2.82	100.00
M.Erener	SAYI	1	8	14	4	1		28
	%	3.57	28.57	50.00	14.29	3.57		100.00
Cumhuriyet	SAYI	7	12	11	15	5	3	53
	%	13.21	22.64	20.75	28.30	9.43	5.66	100.00
Adalet	SAYI	2	8	31	11	3	1	56
	%	3.57	14.29	55.36	19.64	5.36	1.79	100.00
2. İnönü	SAYI	3	5	5	2	3		18
	%	16.67	27.78	27.78	11.11	16.67		100.00
Atatürk	SAYI	3	4	3	2			12
	%	25.00	33.33	25.00	16.67			100.00
Peker	SAYI	5	13	37	11	4		70
	%	7.14	18.57	52.86	15.71	5.71		100.00
Küçükada	SAYI	3	8	13	5	1	1	31
	%	9.68	25.81	41.94	16.13	3.23	3.23	100.00
İmariye	SAYI	5	23	31	12	2	1	74
	%	6.76	31.08	41.89	16.22	2.70	1.35	100.00
Umut	SAYI	4	12	24	22	7	1	70
	%	5.71	17.14	34.29	31.43	10.00	1.43	100.00
Kadifekale	SAYI		12	25	16	1	4	58
	%		20.69	43.10	27.59	1.72	6.90	100.00
Atamer	SAYI		3	11	10	7		31
	%		9.68	35.48	32.26	22.58		100.00
TOPLAM	SAYI	53	205	416	227	75	24	1000
	%	5.30	20.50	41.60	22.70	7.50	2.40	100.00

Tablo 6. 2: Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı

6.1.2. MEDENİ DURUM

Anket uygulaması gerçekleştirilen katılımcıların % 86.7'si resmi nikahla evli oldukları görülmektedir. Oysa göçe dayalı yerleşme alanlarında beklenen eğilim imam nikahlı evlilerin fazla olması yönündedir. Resmi nikahın yaygın olması, evlilik kurumunun daha çok formel hukuki temellelere dayanması bugünün yaşama koşullarının yarattığı bir aile içi dönüşüm süreci ile açıklanabilir. Pek çok şeyin daha çok enformel yapı içinde gerçekleştiği alanlarda evlilik kurumunun formel kurallara dayandırılması, bireylerin bilinç düzeylerindeki artışın bir sonucu olarak algılanabilir. Bunun yanı sıra kentsel mekanın ağırlaşan ekonomik ve sosyal sorunlarına karşı bir tür savunma ve aile kurumunu hukuki temellere dayandırma kaygısı şeklinde de algılanabilir (Tablo:6.3).

MAHALLE		MEDENİ HAL					TOPLAM
		Evli	Bekar	Boşanmış	Eşi vefat etmiş	İmam nikahlı	
Naldöken	SAYI	17	3		1		21
	%	80.95	14.29		4.76		100.00
Çamkule	SAYI	24	1	2			27
	%	88.89	3.70	7.41			100.00
Mevlana	SAYI	59		1	2	4	66
	%	89.39		1.52	3.03	6.06	100.00
Osmangazi	SAYI	75			4		79
	%	94.94			5.06		100.00
Çamlık	SAYI	33		2	2		37
	%	89.19		5.41	5.41		100.00
Çamlıkule	SAYI	47	3		1		51
	%	92.16	5.88		1.96		100.00
Kuruçeşme	SAYI	56	1			1	58
	%	96.55	1.72			1.72	100.00
Güzeltepe	SAYI	15	1	1		2	19
	%	78.95	5.26	5.26		10.53	100.00
Balatçık	SAYI	27	6	1			34
	%	79.41	17.65	2.94			100.00
Beyazevler	SAYI	28	6	1	1		36
	%	77.78	16.67	2.78	2.78		100.00
Yamanlar	SAYI	62	7	1		1	71
	%	87.32	9.86	1.41		1.41	100.00
M.Erener	SAYI	28					28
	%	100.00					100.00
Cumhuriyet	SAYI	30	15	3	4	1	53
	%	56.60	28.30	5.66	7.55	1.89	100.00
Adalet	SAYI	50	1	2	3		56
	%	89.29	1.79	3.57	5.36		100.00
2.İnönü	SAYI	15	3				18
	%	83.33	16.67				100.00
Ataturk	SAYI	10	1	1			12
	%	83.33	8.33	8.33			100.00
Peker	SAYI	61	8		1		70
	%	87.14	11.43		1.43		100.00
Küçükada	SAYI	23	5		2	1	31
	%	74.19	16.13		6.45	3.23	100.00
İmariye	SAYI	61	4	1	2	6	74
	%	82.43	5.41	1.35	2.70	8.11	100.00
Umut	SAYI	64	4		1	1	70
	%	91.43	5.71		1.43	1.43	100.00
Kadifekale	SAYI	55		1	2		58
	%	94.83		1.72	3.45		100.00
Atamer	SAYI	27		3	1		31
	%	87.10		9.68	3.23		100.00
TOPLAM	SAYI	867	69	20	27	17	1000
	%	86.7	6.9	2	2.7	1.7	100

Tablo 6. 3: Katılımcıların medeni hallerine göre örneklem sahasına dağılımı

6.1.3. EĞİTİM DURUMU

Yapılan görüşmeler genel olarak hane halklarının eğitim düzeyinin düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Örneklem olarak seçilen mahallelerde görüşülen katılımcıların % 46,9'u ilkokul mezunudur. Ortaokul mezunları % 16,6 iken lise mezunu olama durumu % 16,3'tür. Okuma yazma bilmeme oranı da düşük düzeydedir (% 7,1) (Tablo:6.4).

MAHALLE		EĞİTİM							TOPLAM
		Okur-yzr. değil	Okur-yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Y.okul	Üniv.	
Naldöken	SAYI		1	12	4	3	1		21
	%		4.76	57.14	19.05	14.29	4.76		100.00
Çamkule	SAYI	3	5	8	5	5	1		27
	%	11.11	18.52	29.63	18.52	18.52	3.70		100.00
Mevlana	SAYI	6	4	43	9	4			66
	%	9.09	6.06	65.15	13.64	6.06			100.00
Osmangazi	SAYI	2	2	48	8	13	4	2	79
	%	2.53	2.53	60.76	10.13	16.46	5.06	2.53	100.00
Çamlık	SAYI	6	1	12	9	7	2		37
	%	16.22	2.70	32.43	24.32	18.92	5.41		100.00
Çamlıkule	SAYI	4	2	22	9	12	1	1	51
	%	7.84	3.92	43.14	17.65	23.53	1.96	1.96	100.00
Kuruçeşme	SAYI	5	3	27	15	7		1	58
	%	8.62	5.17	46.55	25.86	12.07		1.72	100.00
Güzeltepe	SAYI	1	3	5	2	3		2	19
	%	5.26	15.79	26.31	10.53	15.79		10.53	100.00
Balatçık	SAYI	1	1	16	4	11		1	34
	%	2.94	2.94	47.06	11.76	32.35		2.94	100.00
Beyazevler	SAYI	3	1	16	6	9		1	36
	%	8.33	2.78	44.44	16.67	25.00		2.78	100.00
Yamanlar	SAYI	8	9	28	12	11	1	2	71
	%	11.27	12.68	39.44	16.90	15.49	1.41	2.82	100.00
M.Erener	SAYI	1		20	5			2	28
	%	3.57		71.43	17.86			7.14	100.00
Cumhuriyet	SAYI	4	1	12	12	16	2	6	53
	%	7.55	1.89	22.64	22.64	30.19	3.77	11.32	100.00
Adalet	SAYI	1	4	35	8	6		2	56
	%	1.79	7.14	62.50	14.29	10.71		3.57	100.00
2. İnönü	SAYI		3	8	2	3	1	1	18
	%		16.67	44.44	5.56	16.67	5.56	11.11	100.00
Atatürk	SAYI	1	1	4	1	4		1	12
	%	8.33	8.33	33.33	8.33	33.33		8.33	100.00
Peker	SAYI	2	3	35	8	16	1	5	70
	%	2.86	4.29	50.00	11.43	22.86	1.43	7.14	100.00
Küçükada	SAYI	3	3	13	6	2	2	2	31
	%	9.68	9.68	41.94	19.35	6.45	6.45	6.45	100.00
İmariye	SAYI	18	8	28	10	6	1	3	74
	%	24.32	10.81	37.84	13.51	8.11	1.35	4.05	100.00
Umut	SAYI	1	4	30	20	12	2	1	70
	%	1.43	5.71	42.86	28.57	17.14	2.86	1.43	100.00
Kadifekale	SAYI	3	6	30	8	7	2	2	58
	%	5.17	10.34	51.72	13.79	12.07	3.45	3.45	100.00
Atamer	SAYI		6	14	4	6	1		31
	%		19.35	45.16	12.90	19.35	3.23		100.00
Toplam	SAYI	73	71	469	166	163	22	36	1000
	%	7.3	7.1	46.9	16.6	16.3	2.2	3.6	100

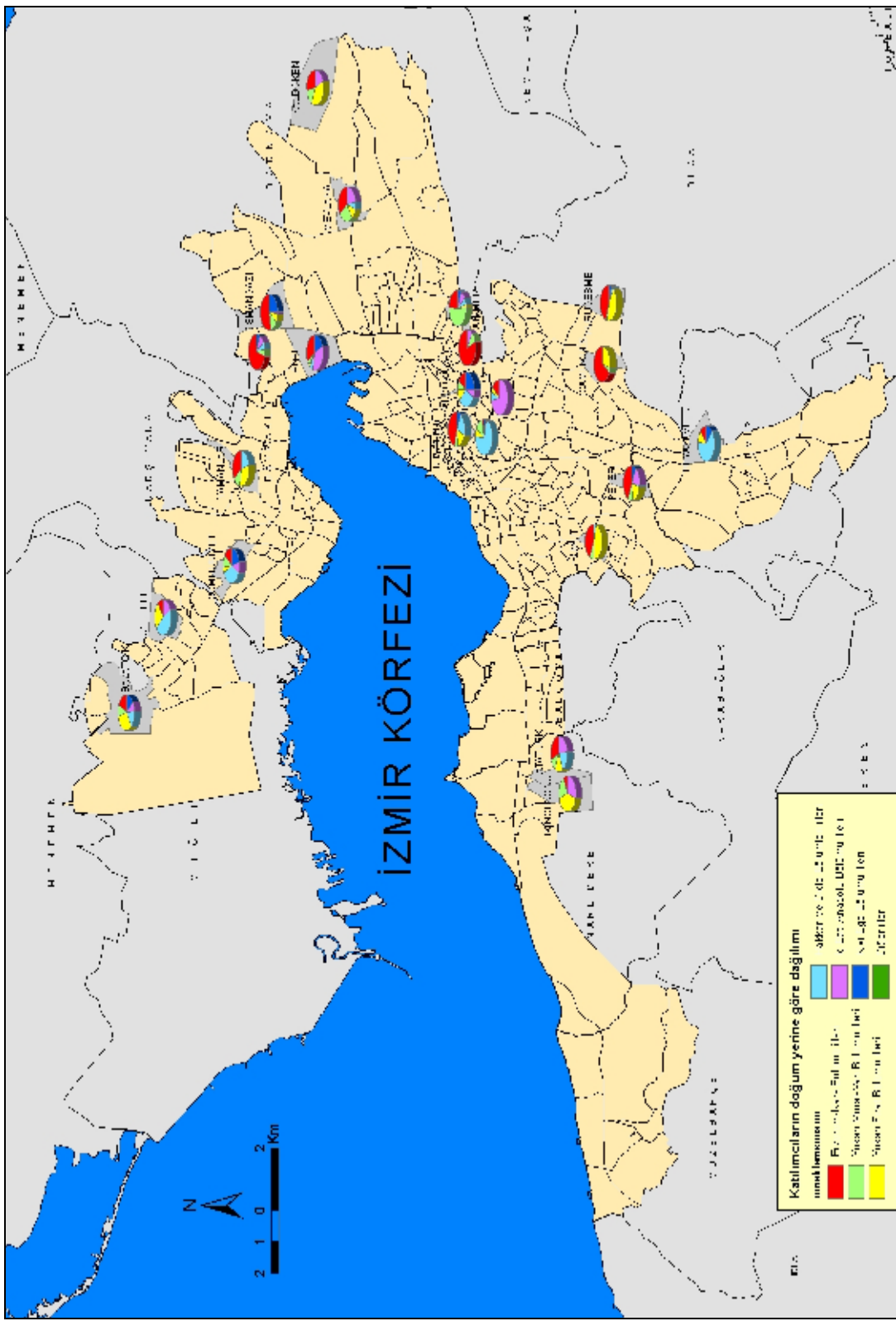
Tablo 6. 4: Katılımcıların eğitim seviyelerine göre örneklem sahasına dağılımı

6.1.4. DOĞUM YERİ

Köken başlığı altında katılımcıların doğdukları il, coğrafi bölge ve kır-kent bağlamında doğum yerleri ile kente gelirken getirdikleri kökene bağlı ilişkileri üzerinde durulabilir. Kökene bağlı ilişkiler göç eden kitlelerin kendileri için yeni ve üstelik yabancı oldukları bir ortamda kendilerini diğerlerinden ayırmak, yabancı oldukları kent ortamında ekonomik olarak da ayakta kalabilmek ve üstelik kültürel açıdan da farklılıklarını ortaya koymak temelinde gelişen ilişkilerdir.

Genel açıdan ülkemizde dönemler itibarıyla göç edilen yerler değişmekle beraber; kökene bağlı ilişkilerin çok karmaşık ve çok geniş bir alanda ele alınması gerekmektedir. Farklı dönemlerde farklı yerlerden göç alan İzmir kenti son 20 yılda Doğu ve Güneydoğu bölgeleri ağırlıklı olarak göç almıştır. Örneklem sahasında görüşülen katılımcıların en önemli bölümü Erzurum, Kars, Ardahan, Iğdır illerinden göç edenlerden oluşmaktadır. Bu illerde doğanlar toplam katılımcıların % 26.60'ını oluşturmaktadır. Bu illerde doğan katılımcıların en yoğun olduğu mahalleler Atamer (% 80.14), M. Erener (% 57.14) ve Kuruçeşme (% 44.83) mahalleleridir (Şekil: 6.24, Tablo: 6.5).

İmariye, Beyazevler ve Güzeltepe mahallelerinde Mardin, Diyarbakır, Şırnak, Hakkari ve Batman illerinde doğanların yoğun olduğu görülmekle beraber; bütün örneklem alanında bu değer % 12 olduğu gözlenmektedir. Çamkule Mahallesinde Ağrı, Muş, Van, Bitlis illerinde doğanların(% 48,15) yoğun olduğu ortaya çıkmakta; Bingöl, Erzincan, Malatya, Tunceli illerinde doğanların en yoğun olduğu mahallenin Kuruçeşme (%43,10), Naldöken (%33,33) ve II. İnönü (%33,33) Mahalleleri olduğu görülmektedir.

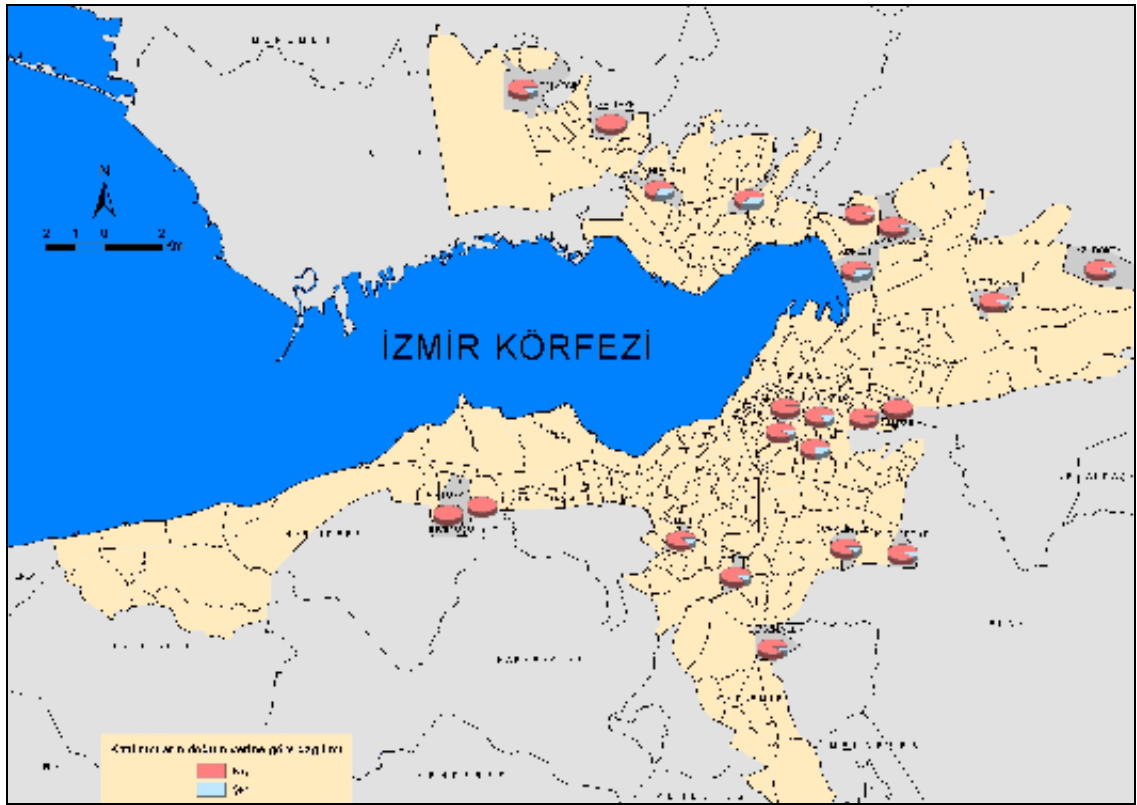
MAHALLE		DOĞUM YERİ									
		Erzurum-Kars Bölümü	Y.Murat-Van Bölümü	Doğu Karadeniz Bölümü	Yukarı Fırat Bölümü	Hakkari-Dicle Bölümü	O.Fırat-Adana Bölümü	Konya Bölümü	Orta Kızılırmak	Diğer	Toplam
Naldöken	SAYI	5	3		7				3	3	21
	%	23.81	14.29		33.33				14.29	14.29	100.00
Çamkule	SAYI	6	13		1	2		2	2	1	27
	%	22.22	48.15		3.70	7.41		7.41	7.41	3.70	100.00
Mevlana	SAYI	17	9	2	5	4		10	10	9	66
	%	25.76	13.64	3.03	7.58	6.06		15.15	15.15	13.64	100.00
Osmangazi	SAYI	28	6	4	5		3	12	2	19	79
	%	35.44	7.59	5.06	6.33		3.80	15.19	2.53	24.05	100.00
Çamlık	SAYI	2			1	2	12	6	12	2	37
	%	5.41			2.70	5.41	32.43	16.22	32.43	5.41	100.00
Çamlıkule	SAYI	30	3	1	14		1			2	51
	%	58.82	5.88	1.96	27.45		1.96			3.92	100.00
Kuruçeşme	SAYI	26	1	1	25	1	1		1	2	58
	%	44.83	1.72	1.72	43.10	1.72	1.72		1.72	3.45	100.00
Güzeltepe	SAYI	1		1	4	6	3	1	2	1	19
	%	5.26		5.26	21.05	31.58	15.79	5.26	10.53	5.26	100.00
Balatçık	SAYI	4	4	1	7	5	4	2	3	4	34
	%	11.76	11.76	2.94	20.59	14.71	11.76	5.88	8.82	11.76	100.00
Beyazevler	SAYI	2			3	14	3	7		7	36
	%	5.56			8.33	38.89	8.33	19.44		19.44	100.00
Yamanlar	SAYI	20	6		17	11	8	1		8	71
	%	28.17	8.45		23.94	15.49	11.27	1.41		11.27	100.00
M.Erener	SAYI	16	2	1		2		2	2	3	28
	%	57.14	7.14	3.57		7.14		7.14	7.14	10.71	100.00
Cumhuriyet	SAYI	3	4	3	2	8	6	2	4	21	53
	%	5.66	7.55	5.66	3.77	15.09	11.32	3.77	7.55	39.62	100.00
Adalet	SAYI	15	2	1	1	2	4	5	15	11	56
	%	26.79	3.57	1.79	1.79	3.57	7.14	8.93	26.79	19.64	100.00
2. İnönü	SAYI	1	3		6			1	5	2	18
	%	5.56	16.67		33.33			5.56	27.78	11.11	100.00
Ataturk	SAYI	3	1	2	1	2			2	1	12
	%	25.00	8.33	16.67	8.33	16.67			16.67	8.33	100.00
Peker	SAYI	21	3	1	9	1	1	12	10	12	70
	%	30.00	4.29	1.43	12.86	1.43	1.43	17.14	14.29	17.14	100.00
Küçükada	SAYI	4	3	1	4	7			3	9	31
	%	12.90	9.68	3.23	12.90	22.58			9.68	29.03	100.00
İmariye	SAYI	1	7	3	5	40	6	5	1	6	74
	%	1.35	9.46	4.05	6.76	54.05	8.11	6.76	1.35	8.11	100.00
Umut	SAYI	15	2	1	16	1		5		30	70
	%	21.43	2.86	1.43	22.86	1.43		7.14		42.86	100.00
Kadifekale	SAYI	21	2	2	7	12	2	9		3	58
	%	36.21	3.45	3.45	12.07	20.69	3.45	15.52		5.17	100.00
Atamer	SAYI	25	3	1					2	0	31
	%	80.65	9.68	3.23					6.45	0.00	100.00
TOPLAM	SAYI	266	77	26	140	120	54	82	79	156	1000
	%	26.60	7.70	2.60	14.00	12.00	5.40	8.20	7.90	15.60	100.00

Tablo 6. 5: Doğum yerine göre katılımcıların örneklem sahasına dağılımı

MAHALLE ADI: DOĞUM YERİ	CAMKULE	MEVLANA	OSMANGAZI	CAMLIK	CAMLIKULE	KURUCESME	GUZELTEPE	BALATCIK	BEYAZ- EVLER	YAMANLAR	MERENER	CUMHURİYET	ADALET	İKİNCİİ NONU	ATATURK	PEKER	KUCUKADA	İMARIYE	UMUT	KADİFE- KALE	ATAMER	NALDOKEN	TOPLAM
AFYON	2	8	1	6		1	2	2			1	2	1	4	2	8			1		2		43
AGRI	10	7	5		3					1	2	4	1	3	1	1	1	2	2	2	2	3	50
DIYAR BAKIR				2		1		2	1	1		7	2		2		7	9	1				35
ERZURUM	3	10	12	1	21	18	1	3	2	17	4	2	13	1	1	18	2		8	8	1	1	147
KARS	3	5	8	1	6	6				1	6	1	1		1		2		7	6	14	4	72
KONYA	2	7	5	5				2	5	1	1	1	3	1		9		5	4	2			53
KUTAHYA		2	1	6								2	14	1			3					3	32
MANISA	1		13			1		3			1	3	5			2	4			3			36
K.MARAŞ				12						7										2			21
MARDIN	1	4						2	8	9	2	1				1				12			64
MUS	3		1			1		3		5						1	1	5					20
SIVAS	1	3	2	1	4		1	1	1					1		1	1		12	2		5	36
TOKAT			1	1					1	2		2	1						29			1	38
URFA			1				2	2				2	4					4					15
ARDAHAN		2	6		3	2		1		1	5				1	3				3	9		36
AYDIN						1			2			1	2			1	2	1					10
BALIKESİR		5	2				1				2	3											13
BINGOL		1				4		1		4						2							12
BITLİS						2	2			5					1	4		1					15
CKALE		3								6		3			1							1	14
ERZİNCN					9	7	1		1				1				1			1			21
MALATYA					1	4			1	6		1				1	2	1	2	4		2	25
TUNCELİ		1	1			8		3		2		1		5				1					22
BATMAN									5														10
IGDIR			2							1	1		1					1		4	1		11
DİĞER	1	8	18	2	4	2	9	9	9	2	3	17	7	2	2	18	5	14	5	9	2	1	149

Tablo 6. 6: Örneklem sahasında nüfusun doğum yerine göre dağılımı

Çalışma alanında yaşayan katılımcıların doğum yerleri açısından ortaya çıkan çeşitlilik bölgesel olarak ele alındığında Doğu Anadolu illeri, Güneydoğu Anadolu Bölgesi illeri ve İç Anadolu Bölgesi illeri doğumluların ön planda olduğu görülmektedir. Köken olarak yapılan değerlendirmede dikkati çeken en önemli olgu katılımcıların %77'sinin kır-köy kökenlilerden oluşmaktadır. Örneklem sahasında kent kökenlilerin payı %23'dür. Göç yapısı olarak bütün örneklem mahallelerinde ağırlıklı olarak kırsal göçe dayanmakta; M. Erener, Çamkule Kadifekale ve Atamer mahallelerinde daha yoğun oldukları ortaya çıkmaktadır. Ancak 22 mahallede de kırsal kökenlilerin oransal yüksekliği göze çarpmaktadır. Bu durum kente göçenlerin çoğunlukla kırsal yörelerden göçen kitleler olduğunu doğrulamaktadır (Şekil: 6.23, Tablo:6.6).

Şekil 6. 24: Katılımcıların kır-kent kökenlerine göre örneklem sahasına dağılımı

MAHALLE		KÖKEN		TOPLAM
		Köy	Kent	
Naldöken	SAYI	19	2	21
	%	90.48	9.52	100
Çamkule	SAYI	26	1	27
	%	96.3	3.7	100
Mevlana	SAYI	53	13	66
	%	80.3	19.7	100
Osmangazi	SAYI	68	11	79
	%	86.08	13.92	100
Çamlık	SAYI	24	13	37
	%	64.86	35.14	100
Çamlıkule	SAYI	42	8	51
	%	82.35	17.64	100
Kuruçeşme	SAYI	50	8	58
	%	86.21	13.79	100
Güzeltepe	SAYI	12	7	19
	%	63.16	36.84	100
Balatçık	SAYI	24	10	34
	%	70.59	29.31	100
Beyazevler	SAYI	29	7	36
	%	80.56	19.44	100
Yamanlar	SAYI	43	28	71
	%	60.56	39.43	100
M.Erener	SAYI	27	1	28
	%	96.43	3.57	100
Cumhuriyet	SAYI	33	20	53
	%	62.26	38.74	100
Adalet	SAYI	35	21	56
	%	62.5	37.5	100
2.İnönü	SAYI	11	7	18
	%	61.11	38.89	100
Ataturk	SAYI	9	3	12
	%	75	25	100
Peker	SAYI	53	17	70
	%	75.71	24.29	100
Küçükada	SAYI	20	11	31
	%	64.52	35.48	100
İmariye	SAYI	59	15	74
	%	79.73	20.27	100
Umut	SAYI	52	18	70
	%	74.29	25.71	100
Kadifekale	SAYI	55	3	58
	%	94.83	5.17	100
Atamer	SAYI	26	5	31
	%	83.87	16.13	100
TOPLAM	SAYI	770	230	1000
	%	77	23	100

Tablo 6. 7: Katılımcıların kır-kent kökenlerine göre dağılımı

6.1.5. AİLE BÜYÜKLÜĞÜ

Anket uygulanan haneler aile büyüklükleri açısından incelendiğinde en yaygın hane büyüklüğünün 3-5 kişiden oluştuğu saptanmıştır. Çalışma alanı içerisindeki bütün

mahallelerde en fazla yoğunluk 3–5 kişilik ailelerde görülmektedir. Çok çocuklu aile yapısının yaygın olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu durumun görüşme yapılan ailelerin genç ailelerden oluşması nedeniyle ortaya çıktığı düşünülebilir (Tablo: 6.8)

MAHALLE		HANE NÜFUSU						
		1kişi	2 kişi	3-5kişi	6-8kişi	9-11kişi	12 +	TOPLAM
Naldöken	SAYI	1	1	11	6	1	1	21
	%	4.76	4.76	52.38	28.57	4.76	4.76	100.00
Çamkule	SAYI	1	4	15	5	2		27
	%	3.70	14.81	55.56	18.52	7.41		100.00
Mevlana	SAYI	1	4	40	18	2	1	66
	%	1.52	6.06	60.61	27.27	3.03	1.52	100.00
Osmangazi	SAYI	2	2	54	14	2	5	79
	%	2.53	2.53	68.35	17.72	2.53	6.33	100.00
Çamlık	SAYI	2	6	25	2	2		37
	%	5.41	16.22	67.57	5.41	5.41		100.00
Çamlıkule	SAYI		6	33	12			51
	%		11.76	64.71	23.53			100.00
Kuruçeşme	SAYI		1	34	22	1		58
	%		1.72	58.62	37.93	1.72		100.00
Güzeltepe	SAYI		5	8	4	2		19
	%		26.32	42.11	21.05	10.53		100.00
Balatçık	SAYI	3	6	17	8			34
	%	8.82	17.65	50.00	23.53			100.00
Beyazevler	SAYI	1	2	24	7	2		36
	%	2.78	5.56	66.67	19.44	5.56		100.00
Yamanlar	SAYI		6	45	17	3		71
	%		8.45	63.38	23.94	4.23		100.00
M.Erener	SAYI	1	1	18	6	1	1	28
	%	3.57	3.57	64.29	21.43	3.57	3.57	100.00
Cumhuriyet	SAYI	1	11	31	9	1		53
	%	1.89	20.75	58.49	16.98	1.89		100.00
Adalet	SAYI		4	40	9	1	2	56
	%		7.14	71.43	16.07	1.79	3.57	100.00
2.inönü	SAYI		1	11	5	1		18
	%		5.56	61.11	27.78	5.56		100.00
Ataturk	SAYI		1	7	3	1		12
	%		8.33	58.33	25.00	8.33		100.00
Peker	SAYI	1	5	39	22	3		70
	%	1.43	7.14	55.71	31.43	4.29		100.00
Küçükada	SAYI	1	6	15	9			31
	%	3.23	19.35	48.39	29.03			100.00
İmariye	SAYI	1	6	29	34	3	1	74
	%	1.35	8.11	39.19	45.95	4.05	1.35	100.00
Umut	SAYI		5	52	11		2	70
	%		7.14	74.29	15.71		2.86	100.00
Kadifekale	SAYI	3	3	33	13	4	2	58
	%	5.17	5.17	56.90	22.41	6.90	3.45	100.00
Atamer	SAYI		4	19	6	1	1	31
	%		12.90	61.29	19.35	3.23	3.23	100.00
TOPLAM	SAYI	19	90	600	242	33	16	1000
	%	2	9	60	24	3	2	100

Tablo 6. 8: Örneklem alanında aile büyüklüklerinin dağılımı

Kırdan kente göçen nüfusun kentlerde oluşturduğu aile yapısı ve özellikleri kentte kalış süresine göre değiştiği bilinmektedir. Ancak kentte temsil eden aile yapısının çekirdek aile olduğu tezini çürüten pek çok araştırma mevcuttur. Araştırma alanı içinde %81.40 çekirdek aileden oluşmaktadır. Hemen bütün mahalelerde geniş aile yapısına raslamak mümkünken, en fazla payın % 26,8 ile Yamanlar'da olduğu görülmektedir. Küçükada mahallesinde ise katılımcıların % 96,8 'inin çekirdek aile yapısında olduğu dikkati çekmektedir (Tablo: 6.9).

MAHALLE		AİLE YAPISI					
		Sadece anne-baba ve çocuklar	+1kişi	+2kişi	+3kişi	+4 ve üzeri	TOPLAM
Naldöken	SAYI	16	2	2		1	21
	%	76.19	9.52	9.52		4.76	100.00
Çamkule	SAYI	20	4	3			27
	%	74.07	14.81	11.11			100.00
Mevlana	SAYI	60	3	1	2		66
	%	90.91	4.55	1.52	3.03		100.00
Osmangazi	SAYI	62	9	2	2	4	79
	%	78.48	11.39	2.53	2.53	5.06	100.00
Çamlık	SAYI	32	4		1		37
	%	86.49	10.81		2.70		100.00
Çamlıkule	SAYI	44	7				51
	%	86.27	13.73				100.00
Kuruçeşme	SAYI	41	9	6	1	1.00	58
	%	70.69	15.52	10.34	1.72	1.72	100.00
Güzeltepe	SAYI	14	2	1	1	1	19
	%	73.68	10.53	5.26	5.26	5.26	100.00
Balatçık	SAYI	28	3	1		2	34
	%	82.35	8.82	2.94		5.88	100.00
Beyazevler	SAYI	30	4	1		1	36
	%	83.33	11.11	2.78		2.78	100.00
Yamanlar	SAYI	52	11	4	4		71
	%	73.24	15.49	5.63	5.63		100.00
M.Erener	SAYI	21	2	3	1	1	28
	%	75.00	7.14	10.71	3.57	3.57	100.00
Cumhuriyet	SAYI	41	9	2	1		53
	%	77.36	16.98	3.77	1.89		100.00
Adalet	SAYI	49	4	1	2		56
	%	87.50	7.14	1.79	3.57		100.00
2.inönü	SAYI	14	2	1	1		18
	%	77.78	11.11	5.56	5.56		100.00
Ataturk	SAYI	9	3				12
	%	75.00	25.00				100.00
Peker	SAYI	62	4	4			70
	%	88.57	5.71	5.71			100.00
Küçükada	SAYI	30			1		31
	%	96.77			3.23		100.00
İmariye	SAYI	58	9	4		3	74
	%	78.38	12.16	5.41		4.05	100.00
Umut	SAYI	59	5	4		2	70
	%	84.29	7.14	5.71		2.86	100.00
Kadifekale	SAYI	47	7	3	1		58
	%	81.03	12.07	5.17	1.72		100.00
Atamer	SAYI	25	4	2			31

	%	80.65	12.90	6.45			100.00
	SAYI	814	107	45	18	16	1000
TOPLAM	%	81.40	10.70	4.50	1.80	1.60	100.00

Tablo 6. 9: Örneklem alanında aile yapısının dağılımı

6.2. ÖRNEKLEM SAHASINDA GÖÇÜN NİTELİKLERİ

Çalışma alanında göçün niteliğinin ele alınabilmesi için katılımcılara doğum yeri ve köken bilgileri yanında kente göç etmeden önce ilk çıkış noktaları, memleketlerinin neresi olduğu yanında, memleketlerinden ne zaman göç ettikleri, göç etmelerinde etkili olan faktörler sorulmuştur.

6.2.1. GÖÇ YILI

Yaşana göçlerin niteliğini ortaya koyan en önemli göstergelerden biri göçün gerçekleştiği dönemin özelliğidir. Çalışma alanında anket yapılan katılımcıların 7-16 yıl önce göç edenlerin diğer göç yılı aralıklarına göre yoğun olduğu görülür. Katılımcıların % 37,4'ü 1991–2000 yılları arasında göç etmiştir. 17–26 yıl önce göç edenlerin (1981–1990) payı % 29,1 ile önemli oranda katılım payına sahiptir. Örneklem sahasında nüfusun özellikle 1980 sonrası yaşanan göç dalgası ile oluştuğu söylenebilir. Çamlıkule, Beyazevler, Yamanlar, Atatürk ve Atamer mahallelerinde 1981–1990 yılları arası göç edenlerin sayısal yüksekliğine rağmen, diğer mahallelerde göç yılı 1991–2000 yılları arasında yoğun olarak gerçekleşmiştir (Tablo:6.10).

MAHALLE		GÖÇ YILI					
		37 yıl ve öncesi	27-36 yıl önce	17-26 yıl önce	7-16 yıl önce	1-6 yıl önce	TOPLAM
Naldöken	SAYI	1	3	6	8	3	21
	%	4.76	14.29	28.57	38.10	14.29	100.00
Çamkule	SAYI	2	5	7	9	4	27
	%	7.41	18.52	25.93	33.33	14.81	100.00
Mevlana	SAYI	6	4	11	34	11	66
	%	9.09	6.06	16.67	51.52	16.67	100.00
Osmangazi	SAYI	8	10	15	40	6	79
	%	10.13	12.66	18.99	50.63	7.59	100.00
Çamlık	SAYI	7	2	12	14	2	37
	%	18.92	5.41	32.43	37.84	5.41	100.00
Çamlıkule	SAYI	3	7	21	14	6	51
	%	5.88	13.73	41.18	27.45	11.76	100.00
Kuruçeşme	SAYI		5	13	29	11	58
	%		8.62	22.41	50.00	18.97	100.00
Güzeltepe	SAYI	2	4	5	5	3	19
	%	10.53	21.05	26.32	26.32	15.79	100.00
Balatçık	SAYI	2	2	9	15	6	34
	%	5.88	5.88	26.47	44.12	17.65	100.00
Beyazevler	SAYI	1	7	15	11	2	36
	%	2.78	19.44	41.67	30.56	5.56	100.00
Yamanlar	SAYI	8	12	24	23	4	71
	%	11.27	16.90	33.80	32.39	5.63	100.00
M.Erener	SAYI	2	4	8	10	4	28
	%	7.14	14.29	28.57	35.71	14.29	100.00
Cumhuriyet	SAYI	3	10	13	16	11	53
	%	5.66	18.87	24.53	30.19	20.75	100.00
Adalet	SAYI	8	8	11	17	12	56
	%	14.29	14.29	19.64	30.36	21.43	100.00
2.inönü	SAYI	2	2	6	7	1	18
	%	11.11	11.11	33.33	38.89	5.56	100.00
Ataturk	SAYI		1	6	5		12
	%		8.33	50.00	41.67		100.00
Peker	SAYI	5	8	20	29	8	70
	%	7.14	11.43	28.57	41.43	11.43	100.00
Küçükada	SAYI	1	3	9	13	5	31
	%	3.23	9.68	29.03	41.94	16.13	100.00
İmariye	SAYI	5	5	22	30	12	74
	%	6.76	6.76	29.73	40.54	16.22	100.00
Umut	SAYI	6	15	33	14	2	70
	%	8.57	21.43	47.14	20.00	2.86	100.00
Kadifekale	SAYI	4	12	15	23	4	58
	%	6.90	20.69	25.86	39.66	6.90	100.00
Atamer	SAYI	5	7	10	8	1	31
	%	16.13	22.58	32.26	25.81	3.23	100.00
TOPLAM	SAYI	81	136	291	374	118	1000
	%	8,1	13,6	29,1	37,4	11,8	100

Tablo 6. 10:Katılımcıların göç yılına göre dağılımı

6.2.2.GÖÇÜN NEDENLERİ

Göçün çok değişik nedenlerle ortaya çıkan bir yer değiştirme süreci olduğu için benzer dönemlerde benzer bölgelerden gerçekleşmiş de olsa çok farklı dinamiklerin etkisi altında gelişebilmektedir. Çalışma alanı içinde görüşülen katılımcıları bu açıdan değerlendirdiğimizde göçe neden olan süreçler çeşitlilik göstermekle beraber en büyük paya sahip göç nedeni iş bulmak-gelinen yerde ekonomik sıkıntı çekmektir. Dolayısıyla pek çok yan etmenin varlığına rağmen göç hala ilk başladığı yıllarda olduğu gibi bölgeler arasında fırsat eşitsizliği üzerine kuruludur. Katılımcıların %54.30'u iş bulmak ve geçim sıkıntısı yüzünden göç etmiştir Şekil: 6.28, Tablo. 6.10).

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından göç etme nedenine göre 1995-2000 döneminde İzmir'e göçedenlerin %13.64'ü iş bulmak, %10,16'sı tayin-atama nedeniyle, %35.57'si hanehalkı fertlerinden herhangi birine bağımlı göç ettiğini; evlilik nedeniyle göç edenlerin oranının %8.55'olduğunu ortaya koymaktadır (TÜİK, 2005: s.19).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden göçen kitlelerin bulundukları yerlerdeki ekonomik koşulların yetersiz oluşu, göçe neden olan koşullar açısından yoksul göçü denilen bir olguyu ortaya çıkarmaktadır. Örneklem sahasında ortaya çıkan bir diğer sonuç, göçe temel teşkil eden en ağırlıklı konunun kentteki yaşam şartlarının olumlu olmasıdır, bu nedenle göç eden katılımcıların oranı % 14.30'dur. Böyle bir sonuç kır ile kent arasında giderek artan dengesizlikler ve yaşam standartlarının giderek keskinleşen farklılığının açık bir ifadesi olarak yorumlanabilir.

MAHALLE		GÖÇ NEDENİ									
		Eğitim	Sağlık	İş bulmak	Tayin	Güvenlik- Terör	Kentin olumlu özellikleri	Evlilik	Çocuk- ların eğitimi	Diğer	Toplam
Naldöken	SAYI	2		12	2		3	1	1		21
	%	9.52		57.14	9.52		14.29	4.76	4.76		100.00
Çamkule	SAYI			16	1	3	6			1	27
	%			59.26	3.70	11.11	22.22			3.70	100.00
Mevlana	SAYI	3	1	32	4	4	13	3	4	2	66
	%	4.55	1.52	48.48	6.06	6.06	19.70	4.55	6.06	3.03	100.00
Osmangazi	SAYI	3	2	39	5	2	11	10	7		79
	%	3.80	2.53	49.37	6.33	2.53	13.92	12.66	8.86		100.00
Çamlık	SAYI			19	5	4	3	4		2	37
	%			51.35	13.51	10.81	8.11	10.81		5.41	100.00
Çamlıkule	SAYI		1	33	1	3	5	1	6	1	51
	%		1.96	64.71	1.96	5.88	9.80	1.96	11.76	1.96	100.00
Kuruçeşme	SAYI		2	30	1	3	7	3	12		58
	%		3.45	51.72	1.72	5.17	12.07	5.17	20.69		100.00
Güzeltepe	SAYI	3	1	4	3	3	3	1	1		19
	%	15.79	5.26	21.05	15.79	15.79	15.79	5.26	5.26		100.00
Balatçık	SAYI	2		19	4	4	2	2	1		34
	%	5.88		55.88	11.76	11.76	5.88	5.88	2.94		100.00
Beyazevler	SAYI	1		14	1	2	12	3	1	2	36
	%	2.78		38.89	2.78	5.56	33.33	8.33	2.78	5.56	100.00
Yamanlar	SAYI	2	1	54	2	2	6	2	2		71
	%	2.82	1.41	76.06	2.82	2.82	8.45	2.82	2.82		100.00
M.Erener	SAYI	1		19		1	6		1		28
	%	3.57		67.86		3.57	21.43		3.57		100.00
Cumhuriyet	SAYI	5	3	16	9	7	6	4	2	1	53
	%	9.43	5.66	30.19	16.98	13.21	11.32	7.55	3.77	1.89	100.00
Adalet	SAYI	2	2	22	4	4	8	7	5	2	56
	%	3.57	3.57	39.29	7.14	7.14	14.29	12.50	8.93	3.57	100.00
2. İnönü	SAYI	1		8	1	3	5				18
	%	5.56		44.44	5.56	16.67	27.78				100.00
Atatürk	SAYI			5		3	4				12
	%			41.67		25.00	33.33				100.00
Peker	SAYI	1	1	38	5	6	10	4	4	1	70
	%	1.43	1.43	54.29	7.14	8.57	14.29	5.71	5.71	1.43	100.00
Küçükada	SAYI	3	1	17	2		3	2	2	1	31
	%	9.68	3.23	54.84	6.45		9.68	6.45	6.45	3.23	100.00
İmariye	SAYI		2	45	3	2	12	8	1	1	74
	%		2.70	60.81	4.05	2.70	16.22	10.81	1.35	1.35	100.00
Umut	SAYI	4		48		1	6	9	2		70
	%	5.71		68.57		1.43	8.57	12.86	2.86		100.00
Kadifekale	SAYI	3		34	3	1	7	6	4		58
	%	5.17		58.62	5.17	1.72	12.07	10.34	6.90		100.00
Atamer	SAYI		1	19	4	1	5	1			31
	%		3.23	61.29	12.90	3.23	16.13	3.23			100.00
TOPLAM	SAYI	36	18	543	60	59	143	71	56	14	1000
	%	3.60	1.80	54.30	6.00	5.90	14.30	7.10	5.60	1.40	100.00

Tablo 6. 11: Göç nedenlerine göre katılımcıların örneklem sahasına dağılımı

6.3. ÖRNEKLEM SAHASININ EKONOMİK YAPISI

Göç mekansal olarak bir yerdeğiştirme hareketi olmasının yanında, toplumsal anlamda da konum değiştirme anlamı taşımaktadır. Genel olarak kentin iş olanaklarından yararlanmak ve ekonomik koşullarını iyileştirmek amacıyla, kente göç eden kitleler, eğitim, gelir ve maddi güçleri ölçüsünde kenteki formel iş piyasası içine girmekte ekonomik açıdan kentlileşebilmektedirler bu olanaklardan yoksun kitleler ise enformel iş piyasası içinde kalmaktadır.

6.3.1. MEMLEKETTE YAPILAN İŞ

Memlekette yapılan iş kente göçenlerin kentte çalışmaakları iş kollarını etkilemekle beraber, kente göçen nüfusun ekonomik ve toplumsal özelliklerini de yansıtır. Memlekette düzenli bir gelire sahip olmak ya da nitelik gerektiren bir işte çalışmak bireyin kente hem ekonomik, hem kültürel hem de toplumsal uyumunu kolaylaştırmaktadır. Bu açıdan nüfusu göçle beslenmiş çalışma alanında katılımcıların % 30.20'si tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Ekonomik açıdan tarım ve hayvancılıkla uğraşan nüfusun kentte nitelik ve uzmanlık gerektiren iş kollarında çalışması, en azından bu iş kollarında iş bulabilmesi oldukça zordur. Bunun yanında tarım kültüründen gelen kitlelerin kent ortamında ekonomik açıdan kentlileşmeler bile sosyal ve kültürel açıdan kentlileşmesi kısa dönemde mümkün olmamaktadır.

Katılımcıların % 20.80'i memlekette işsizdir. Bu durum kente göçün temelde işsizlik yüzünden gerçekleştiğini göstermektedir. Öte yandan kente göç eden işsiz kitlelerin kentte düzenli gelir getiren bir iş kolunda çalışmaları veya iş bulmaları kolay olmamaktadır (Tablo 6.12).

MAHALLE		MEMLEKETTEKİ İŞ										Toplam
		Tarım-hayvan-cılık	İşsiz	Ev hanımı	Marjinal	İşçi	Memur	Esnaf	Serbest	Öğrenci	Diğer	
Naldöken	SAYI	14	6	1								15
	%	66.67	28.57	4.76								100.00
Çamkule	SAYI	4	2	7	3	3	1			7		15
	%	14.81	7.41	25.93	11.11	11.11	3.70			25.93		100.00
Mevlana	SAYI	29	6	6		13	3	4	3	1	1	45
	%	43.94	9.09	9.09		19.70	4.55	6.06	4.55	1.52	1.52	100.00
Osmangazi	SAYI	34	4	12	2	15	2	2	4	4		37
	%	43.04	5.06	15.19	2.53	18.99	2.53	2.53	5.06	5.06		100.00
Çamlık	SAYI	10	6	10	2	3	2		2	2		29
	%	27.03	16.22	27.03	5.41	8.11	5.41		5.41	5.41		100.00
Çamlıkule	SAYI	9	23	7	3	5			1	2	1	35
	%	17.65	45.10	13.73	5.88	9.80			1.96	3.92	1.96	100.00
Kuruçeşme	SAYI	10	21	8	1	1	12			3	2	34
	%	17.24	36.21	13.79	1.72	1.72	20.69			5.17	3.45	100.00
Güzeltepe	SAYI	3	7	2		2	3	1		1		10
	%	15.79	36.84	10.53		10.53	15.79	5.26		5.26		100.00
Balatçık	SAYI	5	12	7	1	2	3	2		1	1	17
	%	14.71	35.29	20.59	2.94	5.88	8.82	5.88		2.94	2.94	100.00
Beyazevler	SAYI	12	5	9	1	4	1		2	2		17
	%	33.33	13.89	25.00	2.78	11.11	2.78		5.56	5.56		100.00
Yamanlar	SAYI	29	11	9	2	8		3	3	5	1	42
	%	40.85	15.49	12.68	2.82	11.27		4.23	4.23	7.04	1.41	100.00
M.Erener	SAYI	12	2	3		6			3	1	1	13
	%	42.86	7.14	10.71		21.43			10.71	3.57	3.57	100.00
Cumhuriyet	SAYI	4	8	8	6	6	7	9	2	2	1	46
	%	7.55	15.09	15.09	11.32	11.32	13.21	16.98	3.77	3.77	1.89	100.00
Adalet	SAYI	17	3	6	1	11	5	4	3	5	1	27
	%	30.36	5.36	10.71	1.79	19.64	8.93	7.14	5.36	8.93	1.79	100.00
2.İnönü	SAYI	8	6				1	1		2		13
	%	44.44	33.33				5.56	5.56		11.11		100.00
Ataturk	SAYI	9	1	1				1				9
	%	75.00	8.33	8.33				8.33				100.00
Peker	SAYI	20	20	8		8		1	3	9	1	38
	%	28.57	28.57	11.43		11.43		1.43	4.29	12.86	1.43	100.00
Küçükada	SAYI	4	9	5		1	2	6	1	1	2	13
	%	12.90	29.03	16.13		3.23	6.45	19.35	3.23	3.23	6.45	100.00
İmariye	SAYI	22	11	26	1	7	2	2	1	2		37
	%	29.73	14.86	35.14	1.35	9.46	2.70	2.70	1.35	2.70		100.00
Umut	SAYI	14	30	11	1	3	1	6		4		46
	%	20.00	42.86	15.71	1.43	4.29	1.43	8.57		5.71		100.00

	SAYI	15	13	7	1	7	3	5	5	2		41
Kadifekale	%	25.86	22.41	12.07	1.72	12.07	5.17	8.62	8.62	3.45		100.00
	SAYI	18	2	2	1		2	1	1	3	1	23
Atamer	%	58.06	6.45	6.45	3.23		6.45	3.23	3.23	9.68	3.23	100.00
	SAYI	302	208	155	26	105	50	48	34	59	13	1000
TOPLAM	%	30.20	20.80	15.50	2.60	10.50	5.00	4.80	3.40	5.90	1.30	100.00

Tablo 6. 12: Katılımcıların memleketteki işlerine göre dağılımı

6.3.2. MESLEK GRUPLARI

Göçe dayalı yerleşme alanlarında iş piyasası kendine özgü bir yapı sergilemektedir. Bu yapı göçle gelen kitlelerin kentin var olan işgücü piyasasına uyum sağlayıncaya kadar geliştirdikleri kendine özgü çalışma faaliyetleri ile ortaya çıkar. Bu süreç marjinal sektör olarak adlandırılan kesim yer alır. Bu kategori içinde en çok çalışanı bulunan kategoriler inşaat işçiliği, boyacılık, boya ustalığı, sıvacılık'dır. Araştırma alanında enformel iş piyasasında çalışanların payı düşük düzeydedir (% 5,8). Fakat marjinal kesimde çalışan pek çok katılımcının kendini işçi olarak tanımlaması bu kesimde çalışanların düşük oranda kalmasına neden olmaktadır.

Araştırma alanında görüşülen nüfusun % 7,6'sı işsiz ve geçici işçidir. Çalışan nüfusun en büyük payını % 26,2 oranı ile işçiler oluşturmaktadır. Örneklem sahasında görüşülen katılımcıların % 27,9'u ev hanımıdır. Tuhafiyecilik, ticaret, toptan gıda ticareti, kuaförlük, mobilyacılık, mahalle bakkallığı, terzilik, nalburluk, kahvehane işletmeciliğini içine alan esnaf grubu içinde çalışanların oranı %12.50' dir (Tablo: 6.13).

MAHALLE	MESLEK									Toplam
		İşsiz	Ev hanımı	Marjinal	İşçi	Memur	Esnaf	Serbest	Diğer	
Naldöken	SAYI	3		3	10		2	1	2	21
	%	14.29		14.29	47.62		9.52	4.76	9.52	100.00
Çamkule	SAYI	1	14	1	6	2	1	1	1	27
	%	3.70	51.85	3.70	22.22	7.41	3.70	3.70	3.70	100.00
Mevlana	SAYI	9	11	2	28	2	3	6	5	66
	%	13.64	16.67	3.03	42.42	3.03	4.55	9.09	7.58	100.00
Osmangazi	SAYI	3	27	6	24	4	6	4	5	79
	%	3.80	34.18	7.59	30.38	5.06	7.59	5.06	6.33	100.00
Çamlık	SAYI	2	16	2	8	2	6		1	37
	%	5.41	43.24	5.41	21.62	5.41	16.22		2.70	100.00
Çamlıkule	SAYI	3	17	1	11	3	4	4	8	51
	%	5.88	33.33	1.96	21.57	5.88	7.84	7.84	15.69	100.00
Kuruçeşme	SAYI	6	15	1	13	3	16	2	2	58
	%	10.34	25.86	1.72	22.41	5.17	27.59	3.45	3.45	100.00
Güzeltepe	SAYI	2	1		6	6	3		1	19
	%	10.53	5.26		31.58	31.58	15.79		5.26	100.00
Balatçık	SAYI	4	9	3	8	2	4		4	34
	%	11.76	26.47	8.82	23.53	5.88	11.76		11.76	100.00
Beyazevler	SAYI	1	10	4	11		4	4	2	36
	%	2.78	27.78	11.11	30.56		11.11	11.11	5.56	100.00
Yamanlar	SAYI	13	21	4	18	3	4	2	6	71
	%	18.31	29.58	5.63	25.35	4.23	5.63	2.82	8.45	100.00
M.Erener	SAYI		7	2	10	2	1	2	4	28
	%		25.00	7.14	35.71	7.14	3.57	7.14	14.29	100.00
Cumhuriyet	SAYI	1	13	2	12	7	13	1	4	53
	%	1.89	24.53	3.77	22.64	13.21	24.53	1.89	7.55	100.00
Adalet	SAYI	2	13	1	21	4	4	3	8	56
	%	3.57	23.21	1.79	37.50	7.14	7.14	5.36	14.29	100.00
2.İnönü	SAYI	3		3	6	1	3	2		18
	%	16.67		16.67	33.33	5.56	16.67	11.11		100.00
Ataturk	SAYI	1	2	2	3	2	2			12
	%	8.33	16.67	16.67	25.00	16.67	16.67			100.00
Peker	SAYI	5	24	2	15	6	10	2	6	70
	%	7.14	34.29	2.86	21.43	8.57	14.29	2.86	8.57	100.00
Küçükada	SAYI	3	4	1	9	3	6	3	2	31
	%	9.68	12.90	3.23	29.03	9.68	19.35	9.68	6.45	100.00
İmariye	SAYI	4	32	10	14	3	6	3	2	74
	%	5.41	43.24	13.51	18.92	4.05	8.11	4.05	2.70	100.00
Umut	SAYI	5	24		10	1	19	4	7	70
	%	7.14	34.29		14.29	1.43	27.14	5.71	10.00	100.00
Kadifekale	SAYI	4	13	6	15	3	6	3	8	58
	%	6.90	22.41	10.34	25.86	5.17	10.34	5.17	13.79	100.00
Atamer	SAYI	1	6	2	4	2	2	4	10	31
	%	3.23	19.35	6.45	12.90	6.45	6.45	12.90	32.26	100.00
TOPLAM	SAYI	76	279	58	262	61	125	51	88	1000
	%	7.60	27.90	5.80	26.20	6.10	12.50	5.10	8.80	100.00

Tablo 6. 13: Örneklem sahasında meslek gruplarının dağılımı

6.3.3. STATÜ

Araştırma alanında çalışan nüfusun en büyük çoğunluğunu maaşlı-ücretli çalışanlar oluşturmaktadır. Bütün katılımcıların % 48,8'i bu statüde çalışmaktadır. Anket uygulanan mahallelerin hepsinde maaşlı-ücretli çalışanların çokluğu görülmektedir (Tablo: 6.14).

MAHALLE		STATÜ						TOPLAM
		Mesleksiz	Maaşlı- ücretli	Kendi hesabına çalışan	İşveren	Aile işletmesi	Diğer	
Naldöken	SAYI		18	2	1			21
	%		85.71	9.52	4.76			100.00
Çamkule	SAYI	14	10	2			1	27
	%	51.85	40.74	7.41			3.70	100.00
Mevlana	SAYI	11	42	7	3	2	1	66
	%	16.67	65.15	11	4.55	3.03	1.52	100.00
Osmangazi	SAYI	27	34	13	3	2	0	79
	%	34.18	46.84	17.72	1.27	3.80	2.53	100.00
Çamlık	SAYI	16	12	7	2			37
	%	43.24	35.14	21.62	5.41			100.00
Çamlıkule	SAYI	17	26	8				51
	%	33.33	50.98	15.69				100.00
Kuruçeşme	SAYI	15	24	19				58
	%	25.86	41.38	32.76				100.00
Güzeltepe	SAYI	1	15	1		1	1	19
	%	5.26	78.95	5.26		5.26	5.26	100.00
Balatçık	SAYI	9	17	4		3	1	34
	%	26.47	52.94	14.71		8.82	2.94	100.00
Beyazevler	SAYI	10	13	10	1		2	36
	%	27.78	38.89	27.78	2.78		5.56	100.00
Yamanlar	SAYI	21	33	13	1	2	1	71
	%	29.58	46.48	18.31	1.41	2.82	1.41	100.00
M.Erener	SAYI	7	13	5		2	1	28
	%	25.00	53.57	21.43		7.14	3.57	100.00
Cumhuriyet	SAYI	13	25	4	3	6	2	53
	%	24.53	47.17	7.55	5.66	11.32	3.77	100.00
Adalet	SAYI	13	34	4	2	3		56
	%	23.21	62.50	7.14	3.57	5.36		100.00
2.İnönü	SAYI		14	4				18
	%		77.78	22.22				100.00
Ataturk	SAYI	2	5	3	1		1	12
	%	16.67	50.00	25.00	8.33		8.33	100.00
Peker	SAYI	24	33	10		3		70
	%	34.29	47.14	15.71		4.29		100.00
Küçükada	SAYI	4	16	9	1		1	31
	%	12.90	51.61	29.03	3.23		3.23	100.00
İmariye	SAYI	32	23	14		1	4	74
	%	43.24	33.78	20.27		1.35	5.41	100.00
Umut	SAYI	24	27	16		3		70
	%	34.29	40.00	24.29		4.29		100.00
Kadifekale	SAYI	13	34	9		2		58
	%	22.41	63.79	18.97		3.45		100.00
Atamer	SAYI	6	20	5				31

	%	19.35	67.74	16.13				100.00
	SAYI	279	488	169	18	30	16	1000
TOPLAM	%	27.9	48.80	16.90	1.80	3.00	1.60	100.00

Tablo 6. 14: Katılımcıların statülerine göre dağılımı

6.3.4. GELİR

Örneklem mahallelerinde yaşayan göç nüfusunun ekonomik koşullarını daha anlamlı veriler çerçevesinde ortaya koyabilmek için gelir faktörünün de dikkate alınması gerekir. Çalışma alanı içerisindeki katılımcı grubun geliri konusunda elde edilen bulgular katılımcıların düşük gelir grubunda yer aldığını göstermektedir. Türkiye kentlerinde gelir grupları arasındaki uçurumun giderek açıldığı göçle oluşmuş yerleşme alanlarında yaşayan göç nüfusunun % 23,9'u yoksulluk sınırının altında yaşadığını ortaya çıkmaktadır.² Katılımcıların % 47,9'u 501–1000 TL arasında gelire sahiptir (Tablo: 6.15).

Görüşme yapılan katılımcıların gelir durumu, çalıştıkları iş kolları çerçevesinde değerlendirildiğinde ağırlıklı olarak düzensiz işlerde çalışanların 500 TL'den az gelir kategorisi içinde yer aldığı pek çok çalışmada ortaya çıkmıştır.

² Türkiye İstatistik Kurumu, 2007 yılında Türkiye'de fertlerin yaklaşık yüzde 0.54'ünün açlık sınırının, yüzde 18.56'sının yoksulluk sınırının altında yaşadığını belirledi. Bu oranların dört kişilik ailenin açlık sınırının 237, yoksulluk sınırının 619 YTL olarak esas alınması ile belirlendi.

MAHALLE		AYLIK TOPLAM GELİR					
		500'Tlden az	501-1000TL	1001-1500TL	1501-2000TL	2001-2500TL	TOPLAM
Naldöken	SAYI	3	8	7	1	2	21
	%	14.29	38.10	33.33	4.76	9.52	100.00
Çamkule	SAYI	5	14	6		2	27
	%	18.52	51.85	22.22		7.41	100.00
Mevlana	SAYI	23	25	13	2	3	66
	%	34.85	37.88	19.70	3.03	4.55	100.00
Osmangazi	SAYI	24	41	8	2	4	79
	%	30.38	51.90	10.13	2.53	5.06	100.00
Çamlık	SAYI	11	15	11			37
	%	29.73	40.54	29.73			100.00
Çamlıkule	SAYI	17	28	3	1	2	51
	%	33.33	54.90	5.88	1.96	3.92	100.00
Kuruçeşme	SAYI	12	22	10	14		58
	%	20.69	37.93	17.24	24.14		100.00
Güzeltepe	SAYI	3	5	5	2	4	19
	%	15.79	26.32	26.32	10.53	21.05	100.00
Balatçık	SAYI	3	15	14	1	1	34
	%	8.82	44.12	41.18	2.94	2.94	100.00
Beyazevler	SAYI	6	19	6	3	2	36
	%	16.67	52.78	16.67	8.33	5.56	100.00
Yamanlar	SAYI	23	34	12	2		71
	%	32.39	47.89	16.90	2.82		100.00
M.Erener	SAYI	6	19	2		1	28
	%	21.43	67.86	7.14		3.57	100.00
Cumhuriyet	SAYI	3	15	27	4	4	53
	%	5.66	28.30	50.94	7.55	7.55	100.00
Adalet	SAYI	10	37	7		2	56
	%	17.86	66.07	12.50		3.57	100.00
2.İnönü	SAYI	2	8	5	2	1	18
	%	11.11	44.44	27.78	11.11	5.56	100.00
Ataturk	SAYI	3	5	1	3		12
	%	25.00	41.67	8.33	25.00		100.00
Peker	SAYI	15	38	12	4	1	70
	%	21.43	54.29	17.14	5.71	1.43	100.00
Küçükada	SAYI	11	17	2		1	31
	%	35.48	54.84	6.45		3.23	100.00
İmariye	SAYI	34	25	6	4	5	74
	%	45.95	33.78	8.11	5.41	6.76	100.00
Umut	SAYI	13	35	13	5	4	70
	%	18.57	50.00	18.57	7.14	5.71	100.00
Kadifekale	SAYI	10	37	7		4	58
	%	17.24	63.79	12.07		6.90	100.00
Atamer	SAYI	2	17	6	4	2	31
	%	6.45	54.84	19.35	12.90	6.45	100.00
TOPLAM	SAYI	239	479	183	54	45	1000
	%	23.90	47.90	18.30	5.40	4.50	100.00

Tablo 6. 15: Katılımcıların gelir gruplarına göre örneklem sahasında dağılımı

6.3.5. SOSYAL GÜVENCE

Düzensiz ve kamu ya da özel bir kuruma bağlı olmayan iş yapısının ağırlık kazandığı meslek gruplarında çalışanlar, sözkonusu meslek yapısının özellikleri nedeniyle çoğunlukla herhangi bir sosyal güvenceye sahip olaksızın çalışmaktadırlar. Nitekim katılımcıların % 34,5'i sosyal güvenceden yoksundurlar. En fazla sosyal güvencesi olmayan katılımcılar Kadifekale'de bulunmaktadır (% 50). Böyle bir sonuç çalışma alanı içinde yaşayan göç nüfusunun ekonomik olarak ayakta kalabilmek için ciddi bir mücadele içinde olduklarını göstermektedir. Bu grupta yer alan nüfusun daha çok yeni göç edenler, çalışma yaşamına yeni girenler, nitelikli bir işte çalışabilecek eğitimden yoksun olanlar, bir sermayesi olmadan göç edenlerden oluştuğu izlenimi vermektedir. Katılımcıların % 65,5'i bir sosyal güvenlik kurumu kapsamında çalışmaktadırlar. Sosyal güvencenin olması hem çalışanlar hem hane halklarının diğer üyeleri açısından bir sosyal güvencenin olması, hem sağlık hem de ilaç giderleri açısından destek görebilmelerini olanaklı kılmıştır(Tablo:6.16).

MAHALLE		SOSYAL GÜVENÇE		
		SG'si olmayan	SG'si olan	TOPLAM
Naldöken	SAYI	5	16	21
	%	23.81	76.19	100
Çamkule	SAYI	8	19	27
	%	29.63	70.37	100
Mevlana	SAYI	25	41	66
	%	37.88	62.12	100
Osmangazi	SAYI	32	47	79
	%	40.51	59.49	100
Çamlık	SAYI	10	27	37
	%	27.03	72.98	100
Çamlıkule	SAYI	15	36	51
	%	29.41	70.59	100
Kuruçeşme	SAYI	14	44	58
	%	24.14	75.86	100
Güzeltepe	SAYI	5	14	19
	%	26.32	73.68	100
Balatçık	SAYI	13	21	34
	%	38.22	61.76	100
Beyazevler	SAYI	12	24	36
	%	33.33	66.67	100
Yamanlar	SAYI	23	48	71
	%	32.39	67.61	100
M.Erener	SAYI	12	16	28
	%	42.86	57.14	100
Cumhuriyet	SAYI	14	39	53
	%	26.4	73.58	100
Adalet	SAYI	14	42	56
	%	25	75	100
2.İnönü	SAYI	7	11	18
	%	38.89	61.11	100
Ataturk	SAYI	5	7	12
	%	41.67	58.33	100
Peker	SAYI	21	49	70
	%	30	70	100
Küçükada	SAYI	14	17	31
	%	45.16	54.84	100
İmariye	SAYI	35	39	74
	%	47.2973	52.7027027	100
Umut	SAYI	23	47	70
	%	32.86	67.14	100
Kadifekale	SAYI	29	29	58
	%	50	50	100
Atamer	SAYI	9	22	31
	%	29.03	70.97	100
TOPLAM	SAYI	345	655	1000

	%	34.5	65.5	100
--	---	------	------	-----

Tablo 6. 16: Katılımcıların sosyal güvenlik durumlarına göre dağılımı

6.3.6. EK GELİR

Çalışma alanı içinde göç nüfusunun ekonomi durumunu ortaya koymada diğer bir veri göç nüfusunun ek gelire sahip olup olmamasıdır. Çünkü içinde bulunduğumuz dönemin ağırlaşan ekonomik koşulları kişilerin ikinci bir işte çalışmalarını zorunlu hale getirmekle beraber, İzmir gecekondularında ek iş yapma oranı 1997 verilerine göre %7 olarak saptanmıştır (Peker ve diğerleri, 1997: s.56). Katılımcıların % 89,2'si aylık gelir dışında başka ek bir gelire sahip değildir. Çalışma alanında böyle bir sonuç elde etmenin en önemli nedenleri içerisinde öncelikle göç nüfusunun esas işlerinde elde etme ve sürdürme konusunda henüz sıkıntılarını aşamamış olmalarıdır. Göç nüfusunun ayakta durma çabası içinde tutundukları, güvence ya da gelecek umudu yaratmayan işler dışında ek işler yaratmaları oldukça zordur. Bu kesim için düzenli ve yüksek gelir elde edilecek işler elde etmek öncelikli olduğundan ek iş yapma oranı düşüktür. Böyle bir çerçevede göç nüfusu çoğunlukla ekonomik açıdan alt gelir grubu içinde yer aldığından gerek aile desteği gerekse başka bir konuttan elde edilen kira geliri oranı da çok düşük düzeydedir (Tablo: 6.17).

MAHALLE		EK GELİR				
		Yok	Kira geliri	Aile desteği	Ek iş yapan	TOPLAM
Naldöken	SAYI	19			2	21
	%	90.48			9.52	100.00
Çamkule	SAYI	26	1			27
	%	96.30	3.70			100.00
Mevlana	SAYI	61	4		1	66
	%	92.42	6.06		1.52	100.00
Osmangazi	SAYI	69	3		7	79
	%	87.34	3.80		8.86	100.00
Çamlık	SAYI	33	3		1	37
	%	89.19	8.11		2.70	100.00
Çamlıkule	SAYI	46	2		3	51
	%	90.20	3.92		5.88	100.00
Kuruçeşme	SAYI	54	3		1	58
	%	93.10	5.17		1.72	100.00
Güzeltepe	SAYI	16	3			19
	%	84.21	15.79			100.00
Balatçık	SAYI	27	2	1	4	34
	%	79.41	5.88	2.94	11.76	100.00
Beyazevler	SAYI	28	5	1	2	36
	%	77.78	13.89	2.78	5.56	100.00
Yamanlar	SAYI	65	1		5	71
	%	91.55	1.41		7.04	100.00
M.Erener	SAYI	25	2		1	28
	%	89.29	7.14		3.57	100.00
Cumhuriyet	SAYI	48	2	2	1	53
	%	90.57	3.77	3.77	1.89	100.00
Adalet	SAYI	46	3	2	5	56
	%	82.14	5.36	3.57	8.93	100.00
2.İnönü	SAYI	16		1	1	18
	%	88.89		5.56	5.56	100.00
Ataturk	SAYI	11			1	12
	%	91.67			8.33	100.00
Peker	SAYI	62	3	3	2	70
	%	88.57	4.29	4.29	2.86	100.00
Küçükada	SAYI	28	1	2		31
	%	90.32	3.23	6.45		100.00
İmariye	SAYI	72			2	74
	%	97.30			2.70	100.00
Umut	SAYI	56	9	1	4	70
	%	80.00	12.86	1.43	5.71	100.00
Kadifekale	SAYI	55	3			58
	%	94.83	5.17			100.00
Atamer	SAYI	29	1		1	31
	%	93.55	3.23		3.23	100.00
TOPLAM	SAYI	892	51	13	44	1000

	%	89.20	5.10	1.30	4.40	100.00
--	---	-------	------	------	------	--------

Tablo 6. 17: Katılımcıların ek gelire sahip olma durumlarına göre dağılımı

6.3.7 KONUT SAHİPLİĞİ

Konut sahipliği önemli bir ekonomik gösterge gibi görünse de özellikle göç nüfusu, birikim sahibi oldukça konuta yatırım yapmakta bu yüzden göçle oluşmuş mahallelerde konut sahipliği yüksek olmaktadır. Ancak son yıllarda yapılan çalışmalarda gecekondularda kiracılık oranının arttığı ortaya çıkmıştır. Çalışma alanı içinde göç nüfusunun konut sahipliği oranı % 56.90; kiracılık oranı ise % 36.10'dur (Tablo: 6.18). 1997 yılında yapılmış bir çalışmada İzmir gecekonduları için kiracılık oranı %31 (Peker,1997:s.53); 2002 yılında Karşıyaka Yamanlar –Onur mahallelerinde yapılan bir başka çalışmada da kiracılık oranı % 28.87 ve % 25.00 olarak tespit edilmiştir (Ünverdi,2002,s.293).

Konut sahibi olan katılımcıların konut sahibi olma yıllarına göre dağılımı incelendiğinde konut sahibi olma yılı açısından belirgin bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmaktadır (Tablo: 6.19). Yine katılımcıların %95.08'i kendi oturduğu konut dışında başka bir konuta sahip değildir (Tablo: 6.20). Çünkü kente göçenler için temel hedef bir ev sahibi olmaktır.

MAHALLE		KONUT SAHİPLİĞİ			
		Ev sahibi	Kiracı	Bir yakınına ait kira ödemeyen	TOPLAM
Naldöken	SAYI	15	3	3	21
	%	71.43	14.29	14.29	100.00
Çamkule	SAYI	15	8	4	27
	%	55.56	29.63	14.81	100.00
Mevlana	SAYI	44	21	1	66
	%	66.67	31.82	1.52	100.00
Osmangazi	SAYI	37	29	13	79
	%	46.84	36.71	16.46	100.00
Çamlık	SAYI	29	7	1	37
	%	78.38	18.92	2.70	100.00
Çamlıkule	SAYI	35	14	2	51
	%	68.63	27.45	3.92	100.00
Kuruçeşme	SAYI	34	22	2	58
	%	58.62	37.93	3.45	100.00
Güzeltepe	SAYI	9	10		19
	%	47.37	52.63		100.00
Balatçık	SAYI	15	17	2	34
	%	44.12	50.00	5.88	100.00
Beyazevler	SAYI	17	19		36
	%	47.22	52.78		100.00
Yamanlar	SAYI	41	27	3	71
	%	57.75	38.03	4.23	100.00
M.Erener	SAYI	13	12	3	28
	%	46.43	42.86	10.71	100.00
Cumhuriyet	SAYI	23	26	4	53
	%	43.40	49.06	7.55	100.00
Adalet	SAYI	24	20	12	56
	%	42.86	35.71	21.43	100.00
2.İnönü	SAYI	13	5		18
	%	72.22	27.78		100.00
Ataturk	SAYI	9	3		12
	%	75.00	25.00		100.00
Peker	SAYI	38	28	4	70
	%	54.29	40.00	5.71	100.00
Küçükada	SAYI	13	16	2	31
	%	41.94	51.61	6.45	100.00
İmariye	SAYI	36	35	3	74
	%	48.65	47.30	4.05	100.00
Umut	SAYI	45	21	4	70
	%	64.29	30.00	5.71	100.00
Kadifekale	SAYI	41	13	4	58
	%	70.69	22.41	6.90	100.00
Atamer	SAYI	23	5	3	31
	%	74.19	16.13	9.68	100.00
TOPLAM	SAYI	569	361.00	70	1000
	%	56.90	36.10	7.00	100.00

Tablo 6. 18: Katılımcıların örneklem sahasında konut sahibi olma durumuna göre dağılımı

MAHALLE		KONUT SAHİBİ OLMA YILI						
		1-4 yıl	5-8yıl	9-12yıl	12-15yıl	16-19yıl	20yıl +	TOPLAM
Naldöken	SAYI	1	3	5	3	2	3	17
	%	5.88	17.65	29.41	17.65	11.76	17.65	100.00
Çamkule	SAYI	2	2	4	6	1	1	16
	%	12.50	12.50	25.00	37.50	6.25	6.25	100.00
Mevlana	SAYI	1	17	13	9	6	3	49
	%	2.04	34.69	26.53	18.37	12.24	6.12	100.00
Osmangazi	SAYI	6	3	8	8	6	10	41
	%	14.63	7.32	19.51	19.51	14.63	24.39	100.00
Çamlık	SAYI	3	8	5	8	2	3	29
	%	10.34	27.59	17.24	27.59	6.90	10.34	100.00
Çamlıkule	SAYI	5	8		11	6	9	39
	%	12.82	20.51	0.00	28.21	15.38	23.08	100.00
Kuruçeşme	SAYI	5	10	9	5	5	4	38
	%	13.16	26.32	23.68	13.16	13.16	10.53	100.00
Güzeltepe	SAYI	4	3	3			1	10
	%	40.00	30.00	30.00	0.00	0.00	10.00	100.00
Balatçık	SAYI	3	5	3	2	5		18
	%	16.67	27.78	16.67	11.11	27.78	0.00	100.00
Beyazevler	SAYI	2	4	6	4	2	5	23
	%	8.70	17.39	26.09	17.39	8.70	21.74	100.00
Yamanlar	SAYI	3	4	4	9	9	13	42
	%	7.14	9.52	9.52	21.43	21.43	30.95	100.00
M.Erener	SAYI	1	3	4	5	2	3	18
	%	5.56	16.67	22.22	27.78	11.11	16.67	100.00
Cumhuriyet	SAYI	10	1	5	2	2	5	25
	%	40.00	4.00	20.00	8.00	8.00	20.00	100.00
Adalet	SAYI	3	3	4	4	9	9	32
	%	9.38	9.38	12.50	12.50	28.13	28.13	100.00
2.İnönü	SAYI		7	2	2	1	2	14
	%	0.00	50.00	14.29	14.29	7.14	14.29	100.00
Ataturk	SAYI		4	3	3		1	11
	%	0.00	36.36	27.27	27.27	0.00	9.09	100.00
Peker	SAYI	3	12	10	8	2	8	43
	%	6.98	27.91	23.26	18.60	4.65	18.60	100.00
Küçükada	SAYI	2	1	7	3	5	3	21
	%	9.52	4.76	33.33	14.29	23.81	14.29	100.00
İmariye	SAYI	9	3	9	12	3	3	39
	%	23.08	7.69	23.08	30.77	7.69	7.69	100.00
Umut	SAYI	2	8	10	6	7	16	49
	%	4.08	4.08	4.08	4.08	4.08	4.08	100.00
Kadifekale	SAYI	4	9	6	10	3	10	42
	%	9.52	21.43	14.29	23.81	7.14	23.81	100.00
Atamer	SAYI		5	3	4	1	13	26
	%	0.00	19.23	11.54	15.38	3.85	50.00	100.00
TOPLAM	SAYI	69	123	123	124	79	125	643
	%	10.73	19.13	19.13	19.28	12.29	19.44	100.00

Tablo 6. 19: Katılımcıların konut edinme yıllarına göre dağılımı.

MAHALLE		KONUT SAYISI						
		1	2	3	5	6	7	TOPLAM
Naldöken	SAYI	15						15
	%	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Çamkule	SAYI	14			1			15
	%	93.33	0.00	0.00	6.67	0.00	0.00	100.00
Mevlana	SAYI	44				1		45
	%	97.78	0.00	0.00	0.00	2.22	0.00	100.00
Osmangazi	SAYI	36					1	37
	%	97.30	0.00	0.00	0.00	0.00	2.70	100.00
Çamlık	SAYI	28				1		29
	%	96.55	0.00	0.00	0.00	3.45	0.00	100.00
Çamlıkule	SAYI	33		2				35
	%	94.29	0.00	5.71	0.00	0.00	0.00	100.00
Kuruçeşme	SAYI	33				1		34
	%	97.06	0.00	0.00	0.00	2.94	0.00	100.00
Güzeltepe	SAYI	10						10
	%	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Balatçık	SAYI	16			1			17
	%	94.12	0.00	0.00	5.88	0.00	0.00	100.00
Beyazevler	SAYI	14	2	1				17
	%	82.35	11.76	5.88	0.00	0.00	0.00	100.00
Yamanlar	SAYI	39	3					42
	%	92.86	7.14	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
M.Erener	SAYI	13						13
	%	100.00						100.00
Cumhuriyet	SAYI	22	1					46
	%	95.65	4.35	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Adalet	SAYI	24	2		1			27
	%	88.89	88.89	88.89	88.89	88.89	88.89	100.00
2.İnönü	SAYI	13						13
	%	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Ataturk	SAYI	9						9
	%	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Peker	SAYI	37	1					38
	%	97.37	2.63	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Küçükada	SAYI	13						13
	%	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00		100.00
İmariye	SAYI	35	1			1		37
	%	94.59	2.70	0.00	0.00	2.70	0.00	100.00
Umut	SAYI	45	1					46
	%	97.83	2.17	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Kadifekale	SAYI	38	2				1	41
	%	92.68	4.88	0.00	0.00	0.00	2.44	100.00
Atamer	SAYI	23						23
	%	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
TOPLAM	SAYI	554	13	3	3	4	2	579
	%	95.68	2.25	0.52	0.52	0.69	0.35	100.00

Tablo 6. 20: Konut sahibi katılımcıların konut sayısı

6.2.8. KONUT TÜRÜ

Yaşanılan konutun türü ekonomik bir gösterge olduğu kadar sosyal ve kültürel düzeyi gösteren göstergelerden biridir. Örneklem sahası içinde göç nüfusunun %40.80'i müstakil konutta yaşamaktadır. Çoğunlukla bu tür konutlar 1-2 katlı küçük bir bahçesi olan, ancak dışarıdan bakıldığında herhangi bir konforun bulunmadığı izlemimi veren ve çoğunlukla köy evlerini andıran yapılardır. Bu tür konutların diğer katlarda çoğunlukla evli erkek çocukların yaşadığı gözlenmektedir.

Tapulu gecekonduda yaşayanların oranı % 27.4'dür (Tablo: 6.21). Apartman dairesinde oturanların payı ise % 31.80'dir. Örneklem sahasında yapılan gözlemlerde apartman binalarının 3-4 katlı yapılardan oluştuğu gözlenmektedir.

MAHALLE		KONUT TÜRÜ			
		Çok katlıda daire	Müstakil	Gecekondu	TOPLAM
	SAYI	1	9	11	21
Naldöken	%	4.76	42.86	52.38	100
	SAYI	12	12	3	27
Çamkule	%	44.44	44.44	11.11	100
	SAYI	21	35	10	66
Mevlana	%	31.82	53.03	15.15	100
	SAYI	32	33	14	79
Osmangazi	%	40.51	41.77	17.72	100
	SAYI	12	21	4	37
Çamlık	%	32.43	56.76	10.81	100
	SAYI	25	18	8	51
Çamlıkule	%	49.02	35.29	15.69	100
	SAYI	20	18	20	58
Kuruçeşme	%	34.48	31.03	34.48	100
	SAYI	11	2	6	19
Güzeltepe	%	57.89	10.53	31.58	100
	SAYI	23	4	7	34
Balatçık	%	67.65	11.76	20.59	100
	SAYI	8	18	10	36
Beyazevler	%	22.22	50	27.78	100
	SAYI	19	17	35	71
Yamanlar	%	26.76	23.94	49.3	100
	SAYI	4	8	16	28
M.Erener	%	14.29	28.57	57.14	100
	SAYI	18	22	13	53
Cumhuriyet	%	33.96	41.51	24.53	100
	SAYI	19	24	13	56
Adalet	%	33.93	42.86	23.22	100
	SAYI	3	9	6	18
2.İnönü	%	16.67	50	33.33	100
	SAYI	2	5	5	12
Ataturk	%	16.67	41.67	41.67	100
	SAYI	25	27	18	70
Peker	%	35.71	38.57	25.72	100
	SAYI	12	13	6	31
Küçükada	%	38.71	41.94	19.36	100
	SAYI	18	37	19	74
İmariye	%	24.32	50	25.68	100
	SAYI	14	31	25	70
Umut	%	20	44.29	35.72	100
	SAYI	13	25	20	58
Kadifekale	%	22.41	43.1	34.49	100
	SAYI	6	20	5	31
Atamer	%	19.35	64.52	16.13	100

TOPLAM	SAYI	318	408	274	1000
	%	31.8	40.8	27.4	100

Tablo 6. 211: Katılımcıların yaşadıkları konut türüne göre örneklem sahasına dağılımı

6.4. MEMLEKETLE İLİŞKİLER

Göçle gelen nüfusun kırla sürdürdükleri ilişkinin niteliği kentsel yaşantıya uyum sağlama sürecinde önemli bir etki oluşturmuştur. Göç nüfusunun kırla olan ilişkileri, kentsel ilişkileri güçlendikçe azalmaktadır. Kentte sürekli ve düzenli gelir elde edilen bir iş, sağlıklı bir konutta oturma, kırdaki malların elden çıkarılmış olması kırla olan ilişkileri zayıflatan en önemli unsurlardır.

6.4.1. MEMLEKETTEKİ MAL VARLIĞI

Memleketle göçten sonra iletişim kurmanın en önemli yollarından biri memlekette mal varlığının bulunmasıdır. Kentte sahip olunan sürekli bir iş ve yaşanabilir bir konut ve kırla olan maddi ilişkilerin devredilmiş olması kırla ilişkileri zayıflatmaktadır (Şenyapılı, 1981: s.295). Kentte yeterli geçim koşullarının sağlanamaması, bireyi kırdan gelecek her türlü maddi desteğe ihtiyaç duyar hale getirmektedir. Göç süreci sonrasında katılımcıların %64'ünün memleketlerinde ev, arsa, tarla-bağ-bahçe, arazi, arsa gibi malları bulunmamaktadır. Bu durum göç nüfusunun kırla ilişkilerini kesip kentleştiği anlamı taşımamakta; kente göçenlerin memleketlerinde de ekonomik açıdan dar gelir grubunu oluşturduğunu yansıtmaktadır.

Memleketle ekonomik ilişkilerin devamı kente göç sonrası kentlileşmeyi yavaşlatsa da birey için bir güvence gibi görünmektedir. Katılımcı nüfusun %34'ü memlekette malları bulunmaktadır. Bu kesim nispeten diğer % 64'lük kesime göre refah düzeyi daha yüksek grubu oluşturmaktadır (Tablo: 6.22).

MAHALLE		MEMLEKETTEKİ MAL VARLIĞI		TOPLAM
		YOK	VAR	
Naldöken	SAYI	11.00	10.00	21.00
	%	52	48	100
Çamkule	SAYI	15.00	12.00	27.00
	%	56	44	100
Mevlana	SAYI	38.00	28.00	66.00
	%	58	42	100
Osmangazi	SAYI	58.00	21.00	79.00
	%	73	27	100
Çamlık	SAYI	24.00	13.00	37.00
	%	65	35	100
Çamlıkule	SAYI	20.00	31.00	51.00
	%	39	61	100
Kuruçeşme	SAYI	32.00	26.00	58.00
	%	55	45	100
Güzeltepe	SAYI	13.00	6.00	19.00
	%	68	32	100
Balatçık	SAYI	19.00	15.00	34.00
	%	56	44	100
Beyazevler	SAYI	19.00	17.00	36.00
	%	53	47	100
Yamanlar	SAYI	45.00	26.00	71.00
	%	63	37	100
M.Erener	SAYI	23.00	5.00	28.00
	%	82	18	100
Cumhuriyet	SAYI	34.00	19.00	53.00
	%	64	36	100
Adalet	SAYI	39.00	17.00	56.00
	%	70	30	100
2.İnönü	SAYI	10.00	8.00	18.00
	%	56	44	100
Ataturk	SAYI	3.00	9.00	12.00
	%	25	75	100
Peker	SAYI	46.00	24.00	70.00
	%	66	34	100
Küçükada	SAYI	22.00	9.00	31.00
	%	71	29	100
İmariye	SAYI	59.00	15.00	74.00
	%	80	20	100
Umut	SAYI	53.00	17.00	70.00
	%	76	24	100
Kadifekale	SAYI	45.00	13.00	58.00
	%	78	22	100
Atamer	SAYI	12.00	19.00	31.00
	%	39	61	100
TOPLAM	SAYI	640.00	360.00	1000
	%	64	36	100.00

Tablo 6. 22: Katılımcıların memlekette mal varlığı bulunup bulunmamasına göre dağılımı

6.4.2. MEMLEKETE GİDİŞ SIKLIĞI

Araştırma sonuçları, İzmir kentinde göçle gelen nüfusun % 14.60'ının memleketlerine yılda birden fazla gittiklerini ortaya koymaktadır. Memleketle ilişkilerin devam etmesinin en önemli nedenlerinde biri şüphesiz kırla ekonomik ilişkilerin devam etmesi (hasat toplama gibi), geride bırakılan aile, akrabalık ilişkileri, memlekete duyulan özlemdir. Kentte yeterli geçim koşullarının sağlanamaması, kente uyum sürecinde çeşitli zorlukların yaşanması, kente göç eden ailenin güç koşullarda kendisine destek sağlayacak kentsel kurumların (belediyeler, valilik, kaymakamlık, sivil toplum örgütleri, özel şirketler gibi) yetersiz kalması kır ile ilişkilerin sürdürülmesinde etkili olan başlıca faktörlerdir. İzmir kentinde göçle gelen nüfusun % 18.40'i yılda bir kez, % 31.30'ı 2-3 yılda bir kez memleketlerine giderken; 5-10 yılda bir memleketlerine gidenler % 18.50'dir (Tablo:6.23). Bununla birlikte memleketlerine hiç gitmeyenler de vardır (% 17.20).

Memlekete gidememe nedenlerin içinde en önemli unsur ekonomik sıkıntılardır. Memleketine ekonomik nedenlerden dolayı gidemeyen katılımcıların oranı % 62.98'dir (Tablo:6.24). Yılın belli dönemlerinde de olsa memlekete gitmek düzenli bir geliri olmayan birey için büyük bir maddi yük getirmektedir.

MAHALLE		MEMLEKETE GİDİŞ SIKLIĞI					TOPLAM
		Yılda 1'den fazla	Yılda 1 kez	2-3 yılda bir	5-10 yılda bir	Hiç	
Naldöken	SAYI	4	3	3	5	6	21
	%	19.05	14.29	14.29	23.81	28.57	100.00
Çamkule	SAYI	1	5	8	4	9	27
	%	3.70	18.52	29.63	14.81	33.33	100.00
Mevlana	SAYI	21	18	7	9	11	66
	%	31.82	27.27	10.61	13.64	16.67	100.00
Osmangazi	SAYI	15	15	17	20	12	79
	%	18.99	18.99	21.52	25.32	15.19	100.00
Çamlık	SAYI	7	9	11	6	4	37
	%	18.92	24.32	29.73	16.22	10.81	100.00
Çamlıkule	SAYI		3	26	11	11	51
	%		5.88	50.98	21.57	21.57	100.00
Kuruçeşme	SAYI	3	6	34	10	5	58
	%	5.17	10.34	58.62	17.24	8.62	100.00
Güzeltepe	SAYI	3	3	7	1	5	19
	%	15.79	15.79	36.84	5.26	26.32	100.00
Balatçık	SAYI	8	3	10	8	5	34
	%	23.53	8.82	29.41	23.53	14.71	100.00
Beyazevler	SAYI	8	11	9	3	5	36
	%	22.22	30.56	25.00	8.33	13.89	100.00
Yamanlar	SAYI	4	10	21	15	21	71
	%	5.63	14.08	29.58	21.13	29.58	100.00
M.Erener	SAYI	2	8	7	4	7	28
	%	7.14	28.57	25.00	14.29	25.00	100.00
Cumhuriyet	SAYI	11	11	17	6	8	53
	%	20.75	20.75	32.08	11.32	15.09	100.00
Adalet	SAYI	11	16	13	8	8	56
	%	19.64	28.57	23.21	14.29	14.29	100.00
2.İnönü	SAYI	3	4	9	1	1	18
	%	16.67	22.22	50.00	5.56	5.56	100.00
Ataturk	SAYI	1	3	4	1	3	12
	%	8.33	25.00	33.33	8.33	25.00	100.00
Peker	SAYI	15	13	20	13	9	70
	%	21.43	18.57	28.57	18.57	12.86	100.00
Küçükada	SAYI	6	3	10	9	3	31
	%	19.35	9.68	32.26	29.03	9.68	100.00
İmariye	SAYI	5	14	22	18	15	74
	%	6.76	18.92	29.73	24.32	20.27	100.00
Umut	SAYI	3	8	28	20	11	70
	%	4.29	11.43	40.00	28.57	15.71	100.00
Kadifekale	SAYI	12	14	20	8	4	58
	%	20.69	24.14	34.48	13.79	6.90	100.00
Atamer	SAYI	3	4	10	5	9	31
	%	9.68	12.90	32.26	16.13	29.03	100.00
TOPLAM	SAYI	146	184	313	185	172	1000
	%	14.60	18.40	31.30	18.50	17.20	100.00

Tablo 6. 23: Katılımcıların memlekete gidişi sıklığına göre dağılımı

MAHALLE		MEMLEKETE GİTMEME NEDENİ							TOPLAM
		Ekonomik Nedenler	Terör-güvenlik	Uzaklık	Akraba-tanidik kalmaması	Yeni taşındığımdan	Gitmek istememek	İşlerin yoğunluğu	
Naldöken	SAYI	7	1	1					9
	%	77.78	11.11	11.11					100.00
Çamkule	SAYI	4	1	3	2			1	11
	%	36.36	9.09	27.27	18.18			9.09	100.00
Mevlana	SAYI	6	1	4	2	1			14
	%	42.86	7.14	28.57	14.29	7.14			100.00
Osmangazi	SAYI	12	2	4				1	19
	%	63.16	10.53	21.05				5.26	100.00
Çamlık	SAYI	4		1					5
	%	80.00		20.00					100.00
Çamlıkule	SAYI	5	1	1	1	1	2		11
	%	45.45	9.09	9.09	9.09	9.09	18.18		100.00
Kuruçeşme	SAYI	5		2					7
	%	71.43		28.57					100.00
Güzeltepe	SAYI		4	1					5
	%		80.00	20.00					100.00
Balatçık	SAYI	5	2						7
	%	71.43	28.57						100.00
Beyazevler	SAYI	5	1	3					9
	%	55.56	11.11	33.33					100.00
Yamanlar	SAYI	20		4	1				25
	%	80.00		16.00	4.00				100.00
M.Erener	SAYI	8		3				1	12
	%	66.67		25.00				8.33	100.00
Cumhuriyet	SAYI	5	4	1					10
	%	50.00	40.00	10.00					100.00
Adalet	SAYI	6		2	2				10
	%	60.00		20.00	20.00				100.00
2.İnönü	SAYI	1							1
	%	100.00							100.00
Ataturk	SAYI	2		1					3
	%	66.67		33.33					100.00
Peker	SAYI	9		3					12
	%	75.00		25.00					100.00
Küçükada	SAYI	10	1						11
	%	90.91	9.09						100.00
İmariye	SAYI	16	2	3					21
	%	76.19	9.52	14.29					100.00
Umut	SAYI	8	1	6					15
	%	53.33	6.67	40.00					100.00
Kadifekale	SAYI	5	1	3					9
	%	55.56	11.11	33.33					100.00
Atamer	SAYI	5		4					9
	%	55.56		44.44					100.00
TOPLAM	SAYI	148	22	50	8	2	2	3	235
	%	62.98	9.36	21.28	3.40	0.85	0.85	1.28	100.00

Tablo 6. 24: Katılımcıların memlekete gitmeme nedenlerine göre dağılımı

6.4.3. MEMLEKETTEKİ MAL VARLIĞI

Kırla olan bağlantıların devam etmesini sağlayan en önemli unsurlardan biri memlekette mal varlığı bulunmasıdır. Memlekette mal varlığının bulunup bulunmaması bir yandan kent ile ilişkilerin yönünü belirlerken, öbür yandan kır ile kent arasında kaynak akışını sağlamaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında İzmir kentinde araştırma alanı içinde toplam katılımcıların % 64.00'ünün memlekette mal varlığı bulunmamaktadır (Tablo: 6.25). Elbette bu kesimi çeşitli zamanlarda kente göç etmiş süreç içinde kentleşmiş olarak değerlendirmek çok geçerli bir yaklaşım olmamakla beraber bu grup kırdaki mal varlığını elden çıkarıp kentte daha iyi koşullarda yaşamaya çalışan kesimdir.

Memlekette mal varlığı olan katılımcıların mal varlığı cinsine göre dağılımı incelendiğinde toplam katılımcıların % 18.90'ı memleketlerinde sadece arsa, tarla, bahçe sahibidirler. Memlekette sadece ev sahibi olan katılımcıların payı % 7,40 iken hayvan sahibi katılımcılar % 5,10'dur (Tablo: 6.26).

Memlekette mal varlığı	Sayı	%
Yok	640	64,00
Ev	74	7,40
Arsa, tarla, bahçe	189	18,90
Hayvan	51	5,10
Büyük arazi	15	1,50
Ev ve arsa	22	2,20
Ev ve hayvan	2	0,20
Arsa, tarla ve hayvan	1	0,10
Ev, arsa ve hayvan	4	0,40
Ev, arsa, arazi, hayvan	2	0,20
Toplam	1000	100

Tablo 6. 25: Memlekette mal varlığının türüne göre dağılımı

MAHALLE		MEMLEKETTEKİ MAL VARLIĞI		
		Yok	Var	TOPLAM
Naldöken	SAYI	11	10	21
	%	52.38	47.62	100.00
Çamkule	SAYI	15	12	27
	%	55.56	44.44	100.00
Mevlana	SAYI	38	28	66
	%	57.58	42.42	100.00
Osmangazi	SAYI	58	21	79
	%	73.42	26.58	100.00
Çamlık	SAYI	24	13	37
	%	64.86	35.14	100.00
Çamlıkule	SAYI	20	31	51
	%	39.22	60.78	100.00
Kuruçeşme	SAYI	32	26	58
	%	55.17	44.83	100.00
Güzeltepe	SAYI	13	6	19
	%	68.42	31.58	100.00
Balatçık	SAYI	19	15	34
	%	55.88	44.12	100.00
Beyazevler	SAYI	19	17	36
	%	52.78	47.22	100.00
Yamanlar	SAYI	45	26	71
	%	63.38	36.62	100.00
M.Erener	SAYI	23	5	28
	%	82.14	17.86	100.00
Cumhuriyet	SAYI	34	19	53
	%	64.15	35.85	100.00
Adalet	SAYI	39	17	56
	%	69.64	30.36	100.00
2.İnönü	SAYI	10	8	18
	%	55.56	44.44	100.00
Ataturk	SAYI	3	9	12
	%	25.00	75.00	100.00
Peker	SAYI	46	24	70
	%	65.71	34.29	100.00
Küçükada	SAYI	22	9	31
	%	70.97	29.03	100.00
İmariye	SAYI	59	15	74
	%	79.73	20.27	100.00
Umut	SAYI	53	17	70
	%	75.71	24.29	100.00
Kadifekale	SAYI	45	13	58
	%	77.59	22.41	100.00
Atamer	SAYI	12	19	31
	%	38.71	61.29	100.00
TOPLAM	SAYI	640	360	1000
	%	64.00	36.00	100.00

Tablo 6. 26: Katılımcıların memlekette mal sahibi olma durumlarına göre dağılımı

6.5. KENTTE KURULAN VE SÜREÇ İÇİNDE GELİŞEN DAYANIŞMA İLİŞKİLERİ

Başta barınma ve iş bulma sorunları olmak üzere, kente göçen bireyler için kentsel ortamda karşılaşılan sorunları kısmen de olsa çözmenin tek aracı kentte sahip olunan ilişkilerdir. İster önceden tasarlanmış, ister kentte birden bire veya zorunlu biçimde oluşmuş olsun kentsel ortamda sahip olunan araba, tanıdık, komşuluk ve hemşehri ilişkileri göçle gelen yerde tutunabilmenin ön koşulu haline gelmiştir. Sahip olunan bu ilişkiler, kente geline ilk dönemde, barınma koşullarını sağlayıncaya kadar bir konut, düzenli gelir getiren bir iş buluncaya kadar yaşamını devam ettirme garantisi sağlar. Sonraki dönemlerde ise, kentsel ortam içerisinde iyi bir konum elde etmenin en önemli koşulunu oluşturur.

6.5.1. GÖÇÜN İLK YILLARINDA KURULAN İLİŞKİLER

Çalışma alanı içinde akrabalık, komşuluk, hemşehrilik türü dayanışma ilişkilerinin çok önemli bir yeri vardır. Özellikle göçün ilk yıllarında bu tür ilişkiler kente yeni göç edenler için hem ekonomik bir güvence hem de bir aidiyet duygusu vermesi bakımından sosyal bir güvencedir. Katılımcıların % 67,40'ı göçün ilk yıllarında hemşehrilerinde çeşitli yardımlar görmüştür (Tablo: 6.27). Ev alırken-yaptırırken, konut arsasını bulmada ve iş bulma gibi ekonomik problemlerin çözümünde yardım alınabildiği gibi kentsel yaşama uyum sürecinde kent yaşamını öğrenme konusunda yardımlar edildiği ortaya çıkmaktadır. Yardımın cinsi açısından bir değerlendirme yapıldığında göçün ilk yıllarında en fazla yapılan yardım ev ya da arsasını bulmak konusundadır (% 29,10). İş bulmada yardım etme oranı % 25,80, ev yaptırırken yardım etme oranı % 7,30'dur. Kentsel yaşamı öğrenmede da önemli oranda göçün ilk yıllarında yardım edilmektedir (Tablo: 6.28).

Yardımanın cinsi	Ev-arsasını bulmak	İş bulmak	Kent yaşamını öğrenmek	Ev yaptırırken
Sayı	291	258	205	73
%	29,10	25,80	20,50	7,30

Tablo 6. 27: Göçün ilk yıllarında hemşehri yardımı türü

MAHALLE		GÖÇÜN İLK YILLARI		TOPLAM
		Yardım görmeyen	Yardımlaşan	
Naldöken	SAYI	9	12	21
	%	43.00	57.00	100.00
Çamkule	SAYI	7	20	27
	%	26.00	74.00	100.00
Mevlana	SAYI	3	63	66
	%	5.00	95.00	100.00
Osmangazi	SAYI	36	43	79
	%	46.00	54.00	100.00
Çamlık	SAYI	16	21	37
	%	43.00	57.00	100.00
Çamlıkule	SAYI	6	45	51
	%	12.00	88.00	100.00
Kuruçeşme	SAYI	6	52	58
	%	10.00	90.00	100.00
Güzeltepe	SAYI	5	14	19
	%	26.00	74.00	100.00
Balatçık	SAYI	13	21	34
	%	38.00	62.00	100.00
Beyazevler	SAYI	15	21	36
	%	42.00	58.00	100.00
Yamanlar	SAYI	13	58	71
	%	18.00	82.00	100.00
M.Erener	SAYI	13	15	28
	%	46.00	54.00	100.00
Cumhuriyet	SAYI	17	36	53
	%	32.00	68.00	100.00
Adalet	SAYI	14	42	56
	%	25.00	75.00	100.00
2.İnönü	SAYI	1	17	18
	%	6.00	94.00	100.00
Ataturk	SAYI	1	11	12
	%	8.00	92.00	100.00
Peker	SAYI	40	30	70
	%	57.00	43.00	100.00
Küçükada	SAYI	9	22	31
	%	29.00	71.00	100.00
İmariye	SAYI	25	49	74
	%	34.00	66.00	100.00
Umut	SAYI	39	31	70
	%	56.00	44.00	100.00
Kadifekale	SAYI	30	28	58
	%	52.00	48.00	100.00
Atamer	SAYI	8	23	31
	%	26.00	74.00	100.00
TOPLAM	SAYI	326	674	1000
	%	32.60	67.40	100.00

Tablo 6. 28: Katılımcıların göçün ilk yıllarında hemşehri alma durumuna göre dağılımı

6.5.2. İŞ PİYASASINA ULAŞMADA KURULAN İLİŞKİLER

Ülkemizin içinde bulunduğu koşullar kentsel iş piyasası olarak adlandırılan eğitim, beceri gibi nitelikler isteyen iş olanakları dışında; eğitimsiz ve vasıfsız kesimlerin dahil olduğu kendine has ilişki ve kurallar çerçevesinde varlığını sürdüren enformel ya da marjinal gibi isimlerle adlandırılan iş piyasası hakimdir. Bu çerçevede en belirgin olan yapı, bu sektörler içerisine girebilme olanaklarının, aile, tanıdık ya da hemşehri temelinde gelişen ilişki ağları çerçevesinde gelişiyor olmasıdır. Antalya’da yapılan bir çalışmada hemşehri ve akrabalarla ilişki kurma ikinci ve üçüncü sırada yer alırken herkesle ilişki kurma birinci sıradadır. İş yeri olanlar yanlarında hemşehri ve akrabadan çok işi bilen kişiyi çalıştırmayı tercih etmektedir (Bal: 438). İzmir genelinde çalıştığı işe akraba ya da hemşehrileri aracılığı ile girenlerin oranı % 33 olarak tespit edilmiştir (Peker ve diğerleri, 1997: s.55). *Ünverdi*’nin çalışmasında akraba veya hemşehri yardımı ile iş bulanların oranı % 37,11’dir (Ünverdi, 2002: s.316). Bu çalışmada hemşehri yardımı ile bulunduğu işe girenlerin oranı % 20,70; akraba yardımı oranı ise % 20,40’dır (Tablo: 6.29). Politik, dinsel, etnik temellere dayanan ilişki ağları ve bağlantı biçimleri anket çalışması kapsamında gizli tutulmak istenmiş, dolayısıyla bu ilişkilerin nasıl kurulduğu ve içeriği çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Mahalleler arasında çıkan farklılaşmayı ise göçün dönemsel ve nedensel olarak değişen içeriği ile açıklamak mümkündür. Özellikle 1990’lı yıllarda ve sonrasında yaşanan göçün, ağırlaşan yaşam şartları içerisinde iş bulma olanaklarının zayıflaması ve bu tür abaların başarısız olmasıdır.

Görüşülen hanelerde çalışan çocukların iş bulmasında, işe girmelerinde yardımcı ya da aracı olan kişilerin çok az bir kısmı hemşehridir. Başka bir deyişle çalışan çocuklara iş bulmada hemşehri desteği azalmaktadır (Tablo:6.30). Böyle bir tablonun ortaya çıkmasında en etkili faktör giderek ağırlaşan yaşam şartlarının çocukların işe girmesinde yardımlaşmayı azalttığı sonucunu doğurmaktadır. İş piyasasına atılmada hemşehri desteği gören birey çocuklarının işe alınmasında bu desteği bulamamaktadır.

MAHALLE		İŞİN ELDE EDİLİŞ BİÇİMİ							TOPLAM
		Komşu yardımı	Akraba Yardımı	Hemşehri Yardımı	Atama	Sınav	Hiç kimse	Diğer	
Naldöken	SAYI	3	5	3			10		21
	%	14.29	23.81	14.29			47.62		100.00
Çamkule	SAYI	1	7	6	1	1	6	5	27
	%	3.70	25.93	22.22	3.70	3.70	22.22	18.52	100.00
Mevlana	SAYI	5	12	8	4		33	4	66
	%	7.58	18.18	12.12	6.06		50.00	6.06	100.00
Osmangazi	SAYI	3	21	11	5	5	30	4	79
	%	3.80	26.58	13.92	6.33	6.33	37.97	5.06	100.00
Çamlık	SAYI	3	1	6		4	20	3	37
	%	8.11	2.70	16.22		10.81	54.05	8.11	100.00
Çamlıkule	SAYI		6	26			19		51
	%		11.76	50.98			37.25		100.00
Kuruçeşme	SAYI		16	20			21	1	58
	%		27.59	34.48			36.21	1.72	100.00
Güzeltepe	SAYI		4	4	4	2	3	2	19
	%		21.05	21.05	21.05	10.53	15.79	10.53	100.00
Balatçık	SAYI	2	6	4	1	2	13	6	34
	%	5.88	17.65	11.76	2.94	5.88	38.24	17.65	100.00
Beyazevler	SAYI	1	5	8		1	14	7	36
	%	2.78	13.89	22.22		2.78	38.89	19.44	100.00
Yamanlar	SAYI	3	15	14	5	3	26	5	71
	%	4.23	21.13	19.72	7.04	4.23	36.62	7.04	100.00
M.Erener	SAYI		9	4	2	2	8	3	28
	%		32.14	14.29	7.14	7.14	28.57	10.71	100.00
Cumhuriyet	SAYI		10	3	6	6	23	5	53
	%		18.87	5.66	11.32	11.32	43.40	9.43	100.00
Adalet	SAYI	4	8	8	4	3	26	3	56
	%	7.14	14.29	14.29	7.14	5.36	46.43	5.36	100.00
2.İnönü	SAYI	4	1	8	1	1	3		18
	%	22.22	5.56	44.44	5.56	5.56	16.67		100.00
Ataturk	SAYI		4	3		1	4		12
	%		33.33	25.00		8.33	33.33		100.00
Peker	SAYI	3	13	16	6	1	28	3	70
	%	4.29	18.57	22.86	8.57	1.43	40.00	4.29	100.00
Küçükada	SAYI		7	10	3		9	2	31
	%		22.58	32.26	9.68		29.03	6.45	100.00
İmariye	SAYI	3	16	17	3		31	4	74
	%	4.05	21.62	22.97	4.05		41.89	5.41	100.00
Umut	SAYI	3	9	11	4	2	36	5	70
	%	4.29	12.86	15.71	5.71	2.86	51.43	7.14	100.00
Kadifekale	SAYI		23	12	5	3	15		58
	%		39.66	20.69	8.62	5.17	25.86		100.00
Atamer	SAYI	4	6	5	3	5	6	2	31
	%	12.90	19.35	16.13	9.68	16.13	19.35	6.45	100.00
TOPLAM	SAYI	42	204	207	57	42	384	64	1000
	%	4.20	20.40	20.70	5.70	4.20	38.40	6.40	100.00

Tablo 6. 29 2: Katılımcıların iş bulma-kurma şekline göre dağılımı

MAHALLE		ÇOCUKLARA İŞ BULMADA HEMŞEHRİ YARDIMI			TOPLAM
		Yardım almayan	Yardım alan	Çalışacak yaşta çocuğu olmayan	
Naldöken	SAYI	5	2	14	21
	%	23.81	9.52	66.67	100.00
Çamkule	SAYI	6	5	16	27
	%	22.22	18.52	59.26	100.00
Mevlana	SAYI	18	8	40	66
	%	27.27	12.12	60.61	100.00
Osmangazi	SAYI	11	6	62	79
	%	13.92	7.59	78.48	100.00
Çamlık	SAYI	16	3	18	37
	%	43.24	8.11	48.65	100.00
Çamlıkule	SAYI	17	4	30	51
	%	33.33	7.84	58.82	100.00
Kuruçeşme	SAYI	8	20	30	58
	%	13.79	34.48	51.72	100.00
Güzeltepe	SAYI	4	4	11	19
	%	21.05	21.05	57.89	100.00
Balatçık	SAYI	7	5	22	34
	%	20.59	14.71	64.71	100.00
Beyazevler	SAYI	10	2	24	36
	%	27.78	5.56	66.67	100.00
Yamanlar	SAYI	26	10	35	71
	%	36.62	14.08	49.30	100.00
M.Erener	SAYI	9	2	17	28
	%	32.14	7.14	61.00	100.00
Cumhuriyet	SAYI	8	9	36	53
	%	15.09	16.98	67.92	100.00
Adalet	SAYI	16	2	38	56
	%	28.57	3.57	67.86	100.00
2.İnönü	SAYI	1	6	11	18
	%	5.56	33.33	61.11	100.00
Ataturk	SAYI	1	4	7	12
	%	8.33	33.33	58.33	100.00
Peker	SAYI	19	6	45	70
	%	27.14	8.57	64.29	100.00
Küçükada	SAYI	3	9	19	31
	%	9.68	29.03	61.29	100.00
İmariye	SAYI	24	10	40	74
	%	32.43	13.51	54.05	100.00
Umut	SAYI	35	8	27	70
	%	50.00	11.43	38.57	100.00
Kadifekale	SAYI	26	8	24	58
	%	44.83	13.79	41.38	100.00
Atamer	SAYI	8	4	19	31
	%	25.81	12.90	61.29	100.00
TOPLAM	SAYI	278	137	584	1000
	%	27.80	13.70	58.40	100.00

Tablo 6. 30: çalışan çocuklara iş bulmada hemşehri desteği alan katılımcıların dağılımı

6.5.3. KONUT BULMADA KURULAN İLİŞKİLER

Göçe dayalı yerleşme alanlarının konut piyaaası içinde çok önemli bir konumu olduğu bilinmektedir. Hukuk dışı süreçlerle başlayan ve zamanla imar afları ile yasal niteliğe kavuşan konut alanları, önemli bir spekülâtif araç olarak kullanılmaktadır. Gelir ve satın alma gücü tarafından belirlenen bu yapı içinde, bir gecekondû mahallesinde ya da kaçak bir konutta yaşamak zorunda kalmak kentin bireye sunduğu olanaklar çerçevesinde zorunlu gibi görülmektedir. Farklı statüdeki bir konut alanına taşınmak veya yer değiştirmek mümkün olmamakta, bu tür yer değiştirmeler bir gecekondû bölgesinden diğetine, ya da aynı mahallede başka bir konuta doğru olmaktadır. Bu süreçte akrabalık ve hemşehrîlik ilişkileri etkinlik kazanmaktadır.

Konut yapımı ya da arsasını bulmada akraba-hemşehrî ilişkilerinin yaşam koşullarının kente göç edenler aleyhine ağırlaşmaya başladığı 1980’li yıllardan sonra önemli ölçüde farklılaştığı ortaya çıkmaktadır. Bu yıllardan günümüze değin tüm mahalle sakinlerinin ya da sadece akraba veya hemşehrîlerin çabasıyla konut inşa etme geleneğinin önemli ölçüde azaldığı gözlenmektedir. Bu işlev farklı kesimlerin eline geçmiş gibi görünmektedir.

Öte yandan son dönemlerde gecekondû bölgelerinde yaygın bir durum olan kiracılık durumu açısından bir değerlendirme yapıldığında, emlak piyasasının çoğunlukla emlakçıların eline geçmesi, bu açıdan bir hemşehrî-akraba dayanışmasının yaratılmasını zorlaştırmaktadır. Kiralık konut bulmada kişisel çabaların ön plana çıkması, ya da bu süreçte emlakçıların etkin rol oynamaya başlaması kaçınılmaz gibi görünmektedir. İzmir kentinde gazete ve emlakçı aracılığı ile konut bulanların oranı % 13,60’dır. Öte yandan akraba yardımı % 31,00, hemşehrî yardımı ise % 26,60 düzeyindedir. Bu açıdan hemşehrî ve akraba dayanışması konut edinme veya arsasını temin etme sorunları ile başa çıkmada önemli bir etkidir (Tablo: 6.31).

MAHALLE		EV ALIŞ ŞEKLİ					TOPLAM
		Emlakçı-gazete ilanı	Akraba Yardımı	Hemşehri Yardımı	Miras	Hiç kimse	
Naldöken	SAYI		12	4	4	1	21
	%		57.14	19.05	19.05	4.76	100.00
Çamkule	SAYI	5	12	4	2	4	27
	%	18.52	44.44	14.81	7.41	14.81	100.00
Mevlana	SAYI	4	27	15	19	1	66
	%	6.06	40.91	22.73	28.79	1.52	100.00
Osmangazi	SAYI	11	29	15	22	2	79
	%	13.92	36.71	18.99	27.85	2.53	100.00
Çamlık	SAYI	3	12	8	12	2	37
	%	8.11	32.43	21.62	32.43	5.41	100.00
Çamlıkule	SAYI	7	4	28	12		51
	%	13.73	7.84	54.90	23.53		100.00
Kuruçeşme	SAYI	15	8	28	7		58
	%	25.86	13.79	48.28	12.07		100.00
Güzeltepe	SAYI	2	7	3	7		19
	%	10.53	36.84	15.79	36.84		100.00
Balatçık	SAYI	11	5	9	9		34
	%	32.35	14.71	26.47	26.47		100.00
Beyazevler	SAYI	5	11	7	13		36
	%	13.89	30.56	19.44	36.11		100.00
Yamanlar	SAYI	3	30	19	19		71
	%	4.23	42.25	26.76	26.76		100.00
M.Erener	SAYI	3	10	8	7		28
	%	10.71	35.71	28.57	25.00		100.00
Cumhuriyet	SAYI	12	14	11	16		53
	%	22.64	26.42	20.75	30.19		100.00
Adalet	SAYI	8	19	12	16	1	56
	%	14.29	33.93	21.43	28.57	1.79	100.00
2.İnönü	SAYI	1	8	8	1		18
	%	5.56	44.44	44.44	5.56		100.00
Ataturk	SAYI	1	3	7	1		12
	%	8.33	25.00	58.33	8.33		100.00
Peker	SAYI	10	22	13	24	1	70
	%	14.29	31.43	18.57	34.29	1.43	100.00
Küçükada	SAYI	5	5	8	13		31
	%	16.13	16.13	25.81	41.94		100.00
İmariye	SAYI	8	24	21	21		74
	%	10.81	32.43	28.38	28.38		100.00
Umut	SAYI	13	18	15	21	3	70
	%	18.57	25.71	21.43	30.00	4.29	100.00
Kadifekale	SAYI	4	17	14	22	1	58
	%	6.90	29.31	24.14	37.93	1.72	100.00
Atamer	SAYI	5	13	9	4		31
	%	16.13	41.94	29.03	12.90		100.00
TOPLAM	SAYI	136	310	266	272	16	1000
	%	13.60	31.00	26.60	27.20	1.60	100.00

Tablo 6. 31: Katılımcıların konut bulma-yapma şekline göre dağılımı

6.6. KAMUSAL ALANDA GELİŞTİRİLEN DAYANIŞMA İLİŞKİLERİ

Akrabalık türü dayanışma ilişkileri kente taşınan en önemli unsurdur. Kente yerleşme aşamasında başlayan dönüşüm süreci ile akrabalık ilişkileri büyük ölçüde değişikliğe uğramaktadır. Bu değişim kentsel ortamda kurulan yeni ilişki türleri ile ortaya çıkmaktadır. Aile ilişkileri büyük ölçüde varlığını sürdürürken kentte bu ilişkilere kökene dayalı hemşehrilik ilişkileri de eklenmektedir (Erder, 1996: s.245). Öte yandan komşuluk temelinde gelişen ve tanışıklığa dayanan ilişkiler de yeni ilişki ağları çerçevesinde daha anlamlı bir hale gelmiştir.

6.6.1. ÖZEL YAŞAMDA GELİŞTİRİLEN İLİŞKİLER

Çalışma alanında görüşülen hanelerde ev hanımı olma durumunun çok yaygın olduğu görülmektedir. Bu açıdan haneler arasında geliştirilen ilişkiler açısından, ailenin geldiği yörenin kültürel özelliği, inanç, etnik köken haneler arasında kurulan ilişkileri etkilemektedir. Araştırma alanında yapılan gözlemlerde genel olarak en fazla güven duyulan ve en sık görüşülen kişilerin akrabalar olduğu göze çarpmaktadır. Ancak sözkonusu mahallelerde akrabalık kadar komşuluk ilişkilerinin de gelişmiş olduğu görülmektedir. Böyle bir eğilim, aynı yöreden gelenlerin bir arada yer seçme eğiliminde oldukları mahallelerde herhangi bir temele dayanma zorunluluğu bulunmayan ve yalnızca bir arada yaşama, karşılıklı dayanışma ve yardımlaşma temeline dayanan ilişkileri de güçlü tutma eğilimi vardır. Bu açıdan sözkonusu mahalleler kentin merkezi semtlerinden ayrılmaktadır. Çalışma alanı içerisinde hanelerde yaşayanlar hangi yılda veya hangi yöreden gelmiş olurlarsa olsunlar en yoğun ilişkileri akraba ve komşularla yaşamaktadırlar.

Akrabalık ilişkilerinin çok güçlü bir şekilde korunduğu göçle beslenen mahallelerde yaşayan ailelerin % 84,60'ının aynı semtte en az bir akrabası bulunmaktadır. Hiç akrabası olmayanların oranı ise % 15,40'dır (Tablo: 6.32). En çok güven duyulan ve dayanışma ilişkilerinde öncelikli kanallar olan akrabaların hanehalkları ile aynı mahallede yaşadıkları bu çalışmada elde edilen en önemli bulgulardan biridir.

MAHALLE		AYNI SEMTTE OTURAN AKRABA SAYISI					TOPLAM
		Hiç	1–10 Aile	11–20 Aile	21–30 Aile	31 aile ve üzeri	
Naldöken	SAYI		19	2			21
	%		90.48	9.52			100.00
Çamkule	SAYI	4	17	2	3	1	27
	%	14.81	62.96	7.41	11.11	3.70	100.00
Mevlana	SAYI	6	58	1		1	66
	%	9.09	87.88	1.52		1.52	100.00
Osmangazi	SAYI	12	58	3	1	5	79
	%	15.19	73.42	3.80	1.27	6.33	100.00
Çamlık	SAYI	12	21	1	2	1	37
	%	32.43	56.76	2.70	5.41	2.70	100.00
Çamlıkule	SAYI	9	37	2		3	51
	%	17.65	72.55	3.92		5.88	100.00
Kuruçeşme	SAYI	6	51	1			58
	%	10.34	87.93	1.72			100.00
Güzeltepe	SAYI	8	11				19
	%	42.11	57.89				100.00
Balatçık	SAYI	13	21				34
	%	38.24	61.76				100.00
Beyazevler	SAYI	7	26		1	2	36
	%	19.44	72.22		2.78	5.56	100.00
Yamanlar	SAYI	6	55	3	2	5	71
	%	8.45	77.46	4.23	2.82	7.04	100.00
M.Erener	SAYI	1	21	2		4	28
	%	3.57	75.00	7.14		14.29	100.00
Cumhuriyet	SAYI	17	36				53
	%	32.08	67.92				100.00
Adalet	SAYI	3	49			4	56
	%	5.36	87.50			7.14	100.00
2. İnönü	SAYI	4	13	1			18
	%	22.22	72.22	5.56			100.00
Ataturk	SAYI		11		1		12
	%		91.67		8.33		100.00
Peker	SAYI	16	49	3	1	1	70
	%	22.86	70.00	4.29	1.43	1.43	100.00
Küçükada	SAYI	6	24			1	31
	%	19.35	77.42			3.23	100.00
İmariye	SAYI	11	57	3	2	1	74
	%	14.86	77.03	4.05	2.70	1.35	100.00
Umut	SAYI	1	67			2	70
	%	1.43	95.71			2.86	100.00
Kadifekale	SAYI	9	45	2	1	1	58
	%	15.52	77.59	3.45	1.72	1.72	100.00
Atamer	SAYI	3	21	4		3	31
	%	9.68	67.74	12.90		9.68	100.00
TOPLAM	SAYI	154	767	30	14	35	1000
	%	15.40	76.70	3.00	1.40	3.50	100.00

Tablo 6. 32: Katılımcıların aynı semtte ikamet eden akraba sayısına göre dağılımı

Akrabalık ilişkileri ile iç içe geçmiş olan ve kentsel ortamda ortaya çıkan hemşehri gruplanmaları çok güçlü bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Aynı semtte hiç hemşehrisi bulunmayan katılımcı oranı çok düşüktür (% 10,00). Özellikle göçle

beslenen yaşama alanlarında aynı coğrafi kökenden gelenlerin sıklıkla bir arada oturdukları hatta kimi yerde akrabalıktan daha güçlü bir bir arada oluş, dayanışma ağı ortaya çıktığı görülmektedir (Tablo: 6.33).

MAHALLE		AYNI SEMTTE OTURAN HEMŞEHİRİ SAYISI					TOPLAM
		Hiç	1–10 Aile	11–30 Aile	31–40 Aile	41 aile ve üzeri	
Naldöken	SAYI		1	1	4	15	21
	%		4.76	4.76	19.05	71.43	100.00
Çamkule	SAYI	2	17	2	1	5	27
	%	7.41	62.96	7.41	3.70	18.52	100.00
Mevlana	SAYI	8	18	16	13	11	66
	%	12.12	27.27	24.24	19.70	16.67	100.00
Osmangazi	SAYI	17	39	12	6	5	79
	%	21.52	49.37	15.19	7.59	6.33	100.00
Çamlık	SAYI	1	11	7	6	12	37
	%	2.70	29.73	18.92	16.22	32.43	100.00
Çamlıkule	SAYI	1	17	13	5	15	51
	%	1.96	33.33	25.49	9.80	29.41	100.00
Kuruçeşme	SAYI	9	22	12		15	58
	%	15.52	37.93	20.69		25.86	100.00
Güzeltepe	SAYI	2	7	3	5	2	19
	%	10.53	36.84	15.79	26.32	10.53	100.00
Balatçık	SAYI	3	20	6		5	34
	%	8.82	58.82	17.65		14.71	100.00
Beyazevler	SAYI	2	20	5	2	7	36
	%	5.56	55.56	13.89	5.56	19.44	100.00
Yamanlar	SAYI	4	35	11	6	15	71
	%	5.63	49.30	15.49	8.45	21.13	100.00
M.Erener	SAYI	6	15	4	1	2	28
	%	21.43	53.57	14.29	3.57	7.14	100.00
Cumhuriyet	SAYI	6	27	7	8	5	53
	%	11.32	50.94	13.21	15.09	9.43	100.00
Adalet	SAYI	3	20	9	7	17	56
	%	5.36	35.71	16.07	12.50	30.36	100.00
2.İnönü	SAYI	2	6	2	5	3	18
	%	11.11	33.33	11.11	27.78	16.67	100.00
Atatürk	SAYI	4	4		2	2	12
	%	33.33	33.33		16.67	16.67	100.00
Peker	SAYI	5	36	6	5	18	70
	%	7.14	51.43	8.57	7.14	25.71	100.00
Küçükada	SAYI	5	13	6	2	5	31
	%	16.13	41.94	19.35	6.45	16.13	100.00
İmariye	SAYI	9	37	13	10	5	74
	%	12.16	50.00	17.57	13.51	6.76	100.00
Umut	SAYI	6	22	15	10	17	70
	%	8.57	31.43	21.43	14.29	24.29	100.00
Kadifekale	SAYI	3	28	9	4	14	58
	%	5.17	48.28	15.52	6.90	24.14	100.00
Atamer	SAYI	2	11	12	3	3	31
	%	6.45	35.48	38.71	9.68	9.68	100.00
TOPLAM	SAYI	100	426	171	105	198	1000
	%	10.00	42.60	17.10	10.50	19.80	100.00

Tablo 6. 33: Katılımcıların aynı semtte ikamet eden hemşehri sayısına göre dağılımı

6.6.2. HEMŞEHRİLERLE GÖRÜŞME SIKLIĞI

Hemşehrilerle bir arada olma ve böylece kentte daha rahat ayakta durma, sıkıntılarla başa çıkma kente göçen birey için özellikle göçün yoğun yaşandığı mahallelerde temel olgulardan biridir. Katılımcıların % 48,10'u hemşehrileri ile haftada birden fazla görüşmektedirler (Tablo: 6.35). Çoğunlukla aynı mahalleyi, aynı semti ve zaman zaman aynı sokağı paylaşan hemşehriler sürekli bir arada bulunmaktadır. Bu durum kırdan getirilen kültürün kentte kolay kolay ortadan kalmayacağı sorununu gündeme getirmektedir. Kadınlar açısından aynı sokakta kapı önünde ya da bir parkta beraber oturma, sohbet etme, piknik yapma, ev temizliği, yün yıkama, yorgan yapma gibi karşılıklı yardımlaşma temelinde basit ilişkilerden başlayarak çok çeşitlilik gösterdiği alan çalışması sırasında gözlenmiştir.

Erkekler açısından yürütülen hemşehri ilişkilerinin düzeyi incelendiğinde, değişik temele dayanan gruplaşmalar ön plana çıkmaktadır. Bu gruplaşmalar açısından en fazla göz önünde olan ve kökene bağlı olarak en temel bir arada bulunma biçimi olarak gelişen fiziksel mekanlar kahvehanelerdir. Her yörenin kendi içinde genellikle dışarıya kapalı kahvehaneleri bulunmaktadır. Örneğin, Karşılar'ın kahvesi, Mardinliler kahvesi, Şenkayalıları kahvesi gibi. Bu kahvehaneler mahalleler açısından en önemli sosyalizasyon unsurları olmakla beraber, basit hemşehrilik dayanışması dışında politik, dinsel ve ideolojik etkileşimlere açık mekanlardır. Erkek nüfusun etkileşimini sağlayan bu mekanlar göçe dayalı yerleşme pratiği içinde gelişen mahallelerin en önemli sosyal etkileşim ortamlarıdır. Bu kahvehanelere gidenler çoğunlukla hemşehriler olup, kimi kahvehanelerde politik ve dini gruplar ile hemşehri gruplarının birbirlerinden ayrılır biçimde aynı masa etrafında kağıt v.b. oyunlarla vakit geçirdikleri çalışma sırasında gözlenmiştir. Hemşehrilerle hemşehrileri ile görüşmeyen grubun görüşmeme nedenlerine bakıldığında; en belirleyici faktör hemşehrilerin uzak semtlerde oturmasıdır. Yine katılımcıların % 26,61'i ekonomik nedenlerden dolayı görüşmemektedir (Tablo: 6.34).

GÖRÜŞMEME NEDENİ	Ekonomik	Uzak semtlerde oturdukları için	İşlerin yoğunluğu	Tanımıyorum	Eşim istemiyor	TOPLAM
%	26,61	28,03	25,26	20,72	1,38	100

Tablo 6. 34: Hemşehrileri ile görüşmeyen katılımcıların görüşmeme nedeni

MAHALLE		HEMŞEHRİLERLE GÖRÜŞME SIKLIĞI						TOPLAM
		Hiç	Haftada 1'den fazla	Ayda 1-2 kez	Yılda birkaç kez	2-3 yılda 1 kez	Bayramdan bayrama	
Naldöken	SAYI		21					21
	%		100.00					100.00
Çamkule	SAYI	3	18	2	2		2	27
	%	11.11	66.67	7.41	7.41		7.41	100.00
Mevlana	SAYI	3	32	19	2	1	9	66
	%	4.55	48.48	28.79	3.03	1.52	13.64	100.00
Osmangazi	SAYI	2	30	13	14		20	79
	%	2.53	37.97	16.46	17.72		25.32	100.00
Çamlık	SAYI	11	15	5	3		3	37
	%	29.73	40.54	13.51	8.11		8.11	100.00
Çamlıkule	SAYI	3	32	11	4	1		51
	%	5.88	62.75	21.57	7.84	1.96		100.00
Kuruçeşme	SAYI	13	30	9	2		4	58
	%	22.41	51.72	15.52	3.45		6.90	100.00
Güzeltepe	SAYI	5	5	3	1		5	19
	%	26.32	26.32	15.79	5.26		26.32	100.00
Balatçık	SAYI	1	21	5	3		4	34
	%	2.94	61.76	14.71	8.82		11.76	100.00
Beyazevler	SAYI	6	12	6	2	1	9	36
	%	16.67	33.33	16.67	5.56	2.78	25.00	100.00
Yamanlar	SAYI	3	50	10	6		2	71
	%	4.23	70.42	14.08	8.45		2.82	100.00
M.Erener	SAYI		17	2	5		4	28
	%		60.71	7.14	17.86		14.29	100.00
Cumhuriyet	SAYI	6	14	12	9		12	53
	%	11.32	26.42	22.64	16.98		22.64	100.00
Adalet	SAYI	4	29	12	5		6	56
	%	7.14	51.79	21.43	8.93		10.71	100.00
2.İnönü	SAYI	2	11	3			2	18
	%	11.11	61.11	16.67			11.11	100.00
Ataturk	SAYI		8	1	1		2	12
	%		66.67	8.33	8.33		16.67	100.00
Peker	SAYI	5	29	12	15		9	70
	%	7.14	41.43	17.14	21.43		12.86	100.00
Küçükada	SAYI	3	14	11	1		2	31
	%	9.68	45.16	35.48	3.23		6.45	100.00
İmariye	SAYI	12	17	19	14		12	74
	%	16.22	22.97	25.68	18.92		16.22	100.00
Umut	SAYI	1	33	16	10		10	70
	%	1.43	47.14	22.86	14.29		14.29	100.00
Kadifekale	SAYI	2	25	14	8		9	58
	%	3.45	43.10	24.14	13.79		15.52	100.00
Atamer	SAYI	3	18	4	3		3	31
	%	9.68	58.06	12.90	9.68		9.68	100.00
TOPLAM	SAYI	88	481	189	110	3	129	1000
	%	8.80	48.10	18.90	11.00	0.30	12.90	100.00

Tablo 6. 35: Katılımcıların hemşehrilerle görüşme sıklığına göre dağılımı

6.6.3. AİLE KURUMUNUN OLUŞTURULMASINDA HEMŞEHRİ SEÇİMİ

Aile tüm diğer kurumlar gibi kendisini biçimlendiren toplum için bazı fonksiyonları yerine getiren bir yapısal özellik gösterir. Kişinin kendisine ve içerisinde yaşadığı topluma hizmetle başlayan mikro düzeydeki fonksiyonlarının yanı sıra, bu hizmetler yoluyla toplumun tüm yapısını etkilemeye varan makro düzeydeki fonksiyonları bulunan bir kurumdur (Kongar, 1972: s.4). İzmir kent bütününde nüfusu göç ile artan yerleşim alanlarında eş seçimi çoğunlukla bireylerin aynı köy (% 39,60)'den olan yakınlarıyla evlenmeyi tercih ettikleri ortaya çıkmaktadır (Tablo: 6.36). Aynı kültürel geçmişe sahip, aynı geleneksel değerleri taşımanın da ötesinde aynı köyden olmak bireylere hem daha kolay anlaşma olanağı sunarken, ait olunan köyün kültürel unsurlarının da devam ettirilmesi kaygısının bir sonucudur.

MAHALLE		EŞ SEÇİMİNDE HEMŞEHRİLİK						TOPLAM
		Eş hemşehri değil	Aynı köy	Aynı ilçe	Aynı il	Aynı yöre	Bekar	
Naldöken	SAYI		14	3	2		2	21
	%		66.67	14.29	9.52		9.52	100.00
Çamkule	SAYI	3	15		1	2	6	27
	%	11.11	55.56		3.70	7.41	22.22	100.00
Mevlana	SAYI		28	18	6	5	9	66
	%		42.42	27.27	9.09	7.58	13.64	100.00
Osmangazi	SAYI		33	18	9		19	79
	%		41.77	22.78	11.39		24.05	100.00
Çamlık	SAYI	2	12	4	16		3	37
	%	5.41	32.43	10.81	43.24		8.11	100.00
Çamlıkule	SAYI	3	29	5	9	3	2	51
	%	5.88	56.86	9.80	17.65	5.88	3.92	100.00
Kuruçeşme	SAYI	1	20	17	5	13	2	58
	%	1.72	34.48	29.31	8.62	22.41	3.45	100.00
Güzeltepe	SAYI	2	7	1	4		5	19
	%	10.53	36.84	5.26	21.05		26.32	100.00
Balatçık	SAYI	4	4	3	7	7	9	34
	%	11.76	11.76	8.82	20.59	20.59	26.47	100.00
Beyazevler	SAYI	6	15	2	4	2	7	36
	%	16.67	41.67	5.56	11.11	5.56	19.44	100.00
Yamanlar	SAYI	7	31	11	9	3	10	71
	%	9.86	43.66	15.49	12.68	4.23	14.08	100.00
M.Erener	SAYI		15	2	2	1	8	28
	%		53.57	7.14	7.14	3.57	28.57	100.00
Cumhuriyet	SAYI	17	8	7	7	6	8	53
	%	32.08	15.09	13.21	13.21	11.32	15.09	100.00
Adalet	SAYI		25	4	6	10	11	56
	%		44.64	7.14	10.71	17.86	19.64	100.00
2. İnönü	SAYI	3	9	2		2	2	18
	%	16.67	50.00	11.11		11.11	11.11	100.00
Ataturk	SAYI		7	1	1		3	12
	%		58.33	8.33	8.33		25.00	100.00
Peker	SAYI	7	26	11	10	2	14	70
	%	10.00	37.14	15.71	14.29	2.86	20.00	100.00
Küçükada	SAYI	2	7	6	6	1	9	31
	%	6.45	22.58	19.35	19.35	3.23	29.03	100.00
İmariye	SAYI	5	24	13	8	9	15	74
	%	6.76	32.43	17.57	10.81	12.16	20.27	100.00
Umut	SAYI	4	23	8	18	5	12	70
	%	5.71	32.86	11.43	25.71	7.14	17.14	100.00
Kadifekale	SAYI	1	34	3	13		7	58
	%	1.72	58.62	5.17	22.41		12.07	100.00
Atamer	SAYI	3	10	6	3	3	6	31
	%	9.68	32.26	19.35	9.68	9.68	19.35	100.00
TOPLAM	SAYI	70	396	145	146	74	169	1000
	%	7.00	39.60	14.50	14.60	7.40	16.90	100.00

Tablo 6. 36: Katılımcıların eş seçiminde hemşehrlik ilişkilerine yaklaşımlarına göre dağılımı

6.7. HEMŞEHRİYİ TANIMLAMA VE HEMŞEHRİ İLE ORTAK HAREKET ETME

Temelde aynı coğrafi kökenden gelmiş olmak kente çeşitli zamanlarda göç etmiş bireylere güven vermekte; yalnızca hemşehrilik temelinde bir dayanışma görülmemekle beraber kimi zaman hemşehrilik ilişkilerinin yerini mezhep, etnik köken ya da dinsel temelde gelişen ilişki ağları gündeme gelmektedir. Yöresel ilişkilere oturan bazen de bu farklılaşmanın biraz daha ötesine geçen ilişkiler hemen hemen tüm metropolü içine alan bir yaygınlık düzeyine ulaşmıştır.

6.7.1. HEMŞEHRİYİ TANIMLAMA VE HEMŞEHRİLİĞE YAKLAŞIM

İzmir kentinde göçle oluşmuş mahallelerde hemşehrlik bağları titizlikle korunmaktadır. Öyleki hemşehri hem komşu olabilmekte hem de akraba ya da kimi zaman aynı aşiret mensubu kişilerden oluşabilmektedir. Gecekondu semtlerinde hemşehrlik aslında oldukça karmaşık bir olgu gibi görünmektedir. Gecekondulularda komşuluk ilişkileri ile hemşehrlik ilişkileri çakışmaktadır, çoğu gecekondu aslında kapı komşusu ile hemşehridir. Çünkü bu tür mahallelerde oturanlar çoğunlukla aynı yörenin insanıdır. Örneğin Erzurumlularla Karşılılar, Ardahanlılar; ya da Ağrılılarla Muşlular çoğu zaman aynı sokağı paylaşmaktadır. Aynı kentte doğmasa bile aynı coğrafi yöreden gelmek kişileri kentte bir arada tutmakta, birbirlerini daha iyi anladıklarını düşünmektedirler.

Araştırma sürecinde dikkate değer bir diğer olgu yöresel gruplanmaların kendi içinde kapalı bir sistem oluşturmasıdır. Aynı yörenin insanları (hemşehriler) başka yörelerin insanlarından bahsederken o grubu kimi zaman öteki/onlar diye tanımlamaktadır. Yine çalışma sahasında etnik ve mezhepsel temelli ayrımlaşmaların hem kahvehanelerde hem de kadınlar arasındaki mahalle toplantılarında kendini belli ettiği gözlenmektedir. Genelde aynı kökenden gelenlerin sokakta, kapı önünde beraber oturup, örgü örerek sohbet ettikleri, kahvehanede aynı kökenden gelen erkeklerin aynı oyun masa etrafında oturmaları dikkati çekmiştir (Tablo: 6.37).

MAHALLE		HEMŞEHİRİYİ TANIMLAMA									TOPLAM
		Aynı köy kasaba	Aynı ilden olanlar	Aynı yöre	Doğulu	Doğu-güney doğulular	Kara denizliler	Orta Anadolu lular	Egeliler	Başkaca	
Naldöken	SAYI	3		6	4					8	21
	%	14.00		29.00	19.00					38.00	100.00
Çamkule	SAYI	4		9	4	6			1	3	27
	%	15.00		33.00	15.00	22.00			4.00	11.00	100.00
Mevlana	SAYI	6	8	25	6	2	4		8	7	66
	%	9.00	12.00	38.00	9.00	3.00	6.00		12.00	11.00	100.00
Osmangazi	SAYI	15	6	35	9	1	1	1	7	4	79
	%	19.00	8.00	44.00	11.00	1.00	1.00	1.00	9.00	5.00	100.00
Çamlık	SAYI		2	27	5	2			1		37
	%		5.00	73.00	14.00	5.00			3.00		100.00
Çamlıkule	SAYI	3	1	28	9		1			9	51
	%	6.00	2.00	55.00	18.00		2.00			18.00	100.00
Kuruçeşme	SAYI	3	5	23	6	7	2		1	11	58
	%	5.00	9.00	40.00	10.00	12.00	3.00		2.00	19.00	100.00
Güzeltepe	SAYI	3	2	6		4	2		2		19
	%	16.00	11.00	32.00		21.00	11.00		11.00		100.00
Balatçık	SAYI	2		25	3		1		1	2	34
	%	6.00		74.00	9.00		3.00		3.00	6.00	100.00
Beyazevler	SAYI	5	3	21	2	1		1	1	2	36
	%	14.00	8.00	58.00	6.00	3.00		3.00	3.00	6.00	100.00
Yamanlar	SAYI	3	9	35	10	7				7	71
	%	4.00	13.00	49.00	14.00	10.00				10.00	100.00
M.Erener	SAYI	4	2	10	5	2	1		2	2	28
	%	14.00	7.00	36.00	18.00	7.00	4.00		7.00	7.00	100.00
Cumhuriyet	SAYI	3	2	24	6	4	1	1	9	3	53
	%	6.00	4.00	45.00	11.00	8.00	2.00	2.00	17.00	6.00	100.00
Adalet	SAYI	10	6	21	3	2	2		10		56
	%	18.00	11.00	38.00	5.00	4.00	4.00		18.00		100.00
2.İnönü	SAYI		1	12	2	2			1		18
	%		6.00	67.00	11.00	11.00			6.00		100.00
Ataturk	SAYI			4	2	2	1			3	12
	%			33.00	17.00	17.00	8.00			25.00	100.00
Peker	SAYI	5	6	33	8	1	2	1	4	10	70
	%	7.00	9.00	47.00	11.00	1.00	3.00	1.00	6.00	14.00	100.00
Küçükada	SAYI	4	1	12	6	2	2	1	2	1	31
	%	13.00	3.00	39.00	19.00	6.00	6.00	3.00	6.00	3.00	100.00
İmariye	SAYI	17	2	27	7	7	1	3	1	9	74
	%	23.00	3.00	36.00	9.00	9.00	1.00	4.00	1.00	12.00	100.00
Umut	SAYI	7	4	42	4	1	1			11	70
	%	10.00	6.00	60.00	6.00	1.00	1.00			16.00	100.00
Kadifekale	SAYI	7	4	30	6	1	2		2	6	58
	%	12.00	7.00	52.00	10.00	2.00	3.00		3.00	10.00	100.00
Atamer	SAYI	2		7	13		1		2	6	31
	%	6.00		23.00	42.00		3.00		6.00	19.00	100.00
TOPLAM	SAYI	106	64	462	120	54	25	8	55	106	1000
	%	11.00	6.00	46.00	12.00	5.00	3.00	1.00	6.00	11.00	100.00

Tablo 6. 37: Katılımcıların hemşehriyi tanımlama biçimine göre dağılımı

6.7.2. SEMT SORUNLARINA KARŞI HEMŞEHRİLERLE ORTAK HAREKET ETME EĞİLİMİ

Kente gelme aşamasında yer seçimi yani yerleşilmek istenen kentin seçiminde belirleyici olan faktör, akraba-hemşehri yanında olma isteği kent içinde mahalle ya da semt seçiminde de etkili olmaktadır. Göçle kente gelenler başlangıçta bir gecekondulu semtinde tanıdık, akraba ve hemşehrileri ile beraber olmayı bir güvence olarak görmekte, kent içinde göçe dayalı olarak gelişen yerleşme alanları ise büyük oranda hemşehri ve akrabaların beraber yaşadıkları mahallelere dönüşmektedir. İzmir kenti dayanışma ilişkilerini merkeze alan ve dolayısıyla da hemşehrilik ilişkileri ile temellenen mahallelerce çevrelenmiş durumdadır. Böylesi bir birliktelik eğilimini kentin düzenli yerleşme alanlarında görmek pek mümkün değildir. Hemşehrilik temelinde büyüyen gecekondulu mahallelerinde yaşayan bireylerin yaşadıkları semtin sorunlarının çözümünde ortak hareket etme eğiliminde olmadıkları katılımcıların sadece %19,00’u böyle birlikteliği daha önce gerçekleştirdikleri görülmektedir (Tablo: 6.38).

MAHALLE		SEMT SORUNLARINDA ORTAK HAREKET		TOPLAM
		Hayır	Evet	
Naldöken	SAYI	8	13	21
	%	38.10	61.90	100.00
Çamkule	SAYI	25	2	27
	%	92.59	7.41	100.00
Mevlana	SAYI	48	18	66
	%	72.73	27.27	100.00
Osmangazi	SAYI	62	17	79
	%	78.48	21.52	100.00
Çamlık	SAYI	35	2	37
	%	94.59	5.41	100.00
Çamlıkule	SAYI	42	9	51
	%	82.35	17.65	100.00
Kuruçeşme	SAYI	53	5	58
	%	91.38	9.00	100.00
Güzeltepe	SAYI	17	2	19
	%	89.47	10.53	100.00
Balatçık	SAYI	29	5	34
	%	85.29	14.71	100.00
Beyazevler	SAYI	30	6	36
	%	83.33	16.67	100.00
Yamanlar	SAYI	60	11	71
	%	84.51	15.49	100.00
M.Erener	SAYI	20	8	28
	%	71.43	29.00	100.00
Cumhuriyet	SAYI	44	9	53
	%	83.02	16.98	100.00
Adalet	SAYI	45	11	56
	%	80.36	19.64	100.00
2.İnönü	SAYI	13	5	18
	%	72.22	27.78	100.00
Ataturk	SAYI	5	7	12
	%	41.67	58.33	100.00
Peker	SAYI	61	9	70
	%	87.14	12.86	100.00
Küçükada	SAYI	22	9	31
	%	70.97	29.03	100.00
İmariye	SAYI	55	19	74
	%	74.32	25.68	100.00
Umut	SAYI	62	8	70
	%	88.57	11.43	100.00
Kadifekale	SAYI	51	7	58
	%	87.93	12.00	100.00
Atamer	SAYI	20	11	31
	%	64.52	35.48	100.00
TOPLAM	SAYI	807	190	1000
	%	80.70	19.00	100.00

Tablo 6. 38: Katılımcıların yaşanan semtin sorunlarına karşı ortak hareket etme eğilimine göre dağılımı

6.7.3. HEMŞEHİRİ DERNEKLERİNE ÜYELİK

İzmir kent bütününde göçle oluşmuş mahallelerde hemşehri derneklerine üyelik durumu incelendiğinde katılımın çok az olduğu görülmektedir. Katılımcı olarak seçilen grubun %19,60'ı derneklere üyedir (Tablo: 6.39). hemşehri derneklerine üyelik belli bir ekonomik güç gerektirmekte en azından faaliyetlerin organize edilmesi, aylık düzenli aidat ödenmesi gibi belli bir maliyuk gerektirmektedir. Oysa seçilen mahallelerde ekonomik alım gücünün zayıf olduğu görülmekte, kente göç etmiş ve düzenli geliri olmayan toplulukların dernek faaliyetlerine katılımının güç olduğu ortaya çıkmaktadır.

Hemşehri derneklerine üyelik düzeyinin çok az olduğu kentin yoğun göç alan mahallelerinde hemşehri derneklerine üyelik nedeni hemşehrilerle birlikte olma isteği temelinde şekillenmektedir. İzmir'de yaşayan hemşehrilerle bir araya gelmek memleket özleminin giderilmesi, memlekette tanıdıklarla İzmir'de diğer tanıdıklardan çok daha rahat iletişim kurma özgürlüğünü getirmektedir (Tablo: 6.40).

MAHALLE		HEMŞEHİRİ DERNEKLERİNE ÜYELİK			TOPLAM
		Hayır	Evet	Derneğimiz yok	
Naldöken	SAYI	19	1	1	21
	%	90.48	4.76	4.76	100.00
Çamkule	SAYI	26		1	27
	%	96.30		3.70	100.00
Mevlana	SAYI	52	8	6	66
	%	78.79	12.12	9.09	100.00
Osmangazi	SAYI	52	20	7	79
	%	65.82	25.32	8.86	100.00
Çamlık	SAYI	32	4	1	37
	%	86.49	10.81	2.70	100.00
Çamlıkule	SAYI	26	25		51
	%	50.98	49.02		100.00
Kuruçeşme	SAYI	39	17	2	58
	%	67.24	29.31	3.45	100.00
Güzeltepe	SAYI	16	3		19
	%	84.21	15.79		100.00
Balatçık	SAYI	32	1	1	34
	%	94.12	2.94	2.94	100.00
Beyazevler	SAYI	30	3	3	36
	%	83.33	8.33	8.33	100.00
Yamanlar	SAYI	41	26	4	71
	%	57.75	36.62	5.63	100.00
M.Erener	SAYI	18	8	2	28
	%	64.29	28.57	7.14	100.00
Cumhuriyet	SAYI	45	5	3	53
	%	84.91	9.43	5.66	100.00
Adalet	SAYI	38	14	4	56
	%	67.86	25.00	7.14	100.00
2.İnönü	SAYI	13	4	1	18
	%	72.22	22.22	5.56	100.00
Ataturk	SAYI	9	2	1	12
	%	75.00	16.67	8.33	100.00
Peker	SAYI	58	11	1	70
	%	82.86	15.71	1.43	100.00
Küçükada	SAYI	23	4	4	31
	%	74.19	12.90	12.90	100.00
İmariye	SAYI	63	4	7	74
	%	85.14	5.41	9.46	100.00
Umut	SAYI	50	16	4	70
	%	71.43	22.86	5.71	100.00
Kadifekale	SAYI	45	9	4	58
	%	77.59	15.52	6.90	100.00
Atamer	SAYI	20	10	1	31
	%	64.52	32.26	3.23	100.00
TOPLAM	SAYI	746	196	58	1000
	%	74.60	19.60	5.80	100.00

Tablo 6. 39: Katılımcıların hemşehri derneklerine üyelik durumuna göre dağılımı

MAHALLE		HEMŞEHRİ DERNEKLERİNE ÜYELİK NEDENİ							TOPLAM
		Üye olmayan	Dernek yöneticileri ile yakınlık	Hemşehrilerle birlikte olma isteği	Bürokrasi ile işlerde yardımcı olması	Memleketten haber alma	İzmir'deki hemşehrilerden haber alma	Başkaca	
Naldöken	SAYI	19		1	1				21
	%	90.48		4.76	4.76				100.00
Çamkule	SAYI	26		1					27
	%	96.30		3.70					100.00
Mevlana	SAYI	58	2	3	2	1			66
	%	87.88	3.03	4.55	3.03	1.52			100.00
Osmangazi	SAYI	58	2	12	2	3		2	79
	%	73.42	2.53	15.19	2.53	3.80		2.53	100.00
Çamlık	SAYI	32		3	2				37
	%	86.49		8.11	5.41				100.00
Çamlıkule	SAYI	25	10	11	3	2			51
	%	49.02	19.61	21.57	5.88	3.92			100.00
Kuruçeşme	SAYI	41	4	2	5	3	1	2	58
	%	70.69	6.90	3.45	8.62	5.17	1.72	3.45	100.00
Güzeltepe	SAYI	16	1	1			1		19
	%	84.21	5.26	5.26			5.26		100.00
Balatçık	SAYI	32	1	1					34
	%	94.12	2.94	2.94					100.00
Beyazevler	SAYI	33		1		1	1		36
	%	91.67		2.78		2.78	2.78		100.00
Yamanlar	SAYI	45	3	16		2	4	1	71
	%	63.38	4.23	22.54		2.82	5.63	1.41	100.00
M.Erener	SAYI	20		4		3	1		28
	%	71.43		14.29		10.71	3.57		100.00
Cumhuriyet	SAYI	48	1	4					53
	%	90.57	1.89	7.55					100.00
Adalet	SAYI	42	5	5	1	2		1	56
	%	75.00	8.93	8.93	1.79	3.57		1.79	100.00
2.İnönü	SAYI	14		1		1	2		18
	%	77.78		5.56		5.56	11.11		100.00
Ataturk	SAYI	10	1		1				12
	%	83.33	8.33		8.33				100.00
Peker	SAYI	59		6		3	2		70
	%	84.29		8.57		4.29	2.86		100.00
Küçükada	SAYI	27		2		1	1		31
	%	87.10		6.45		3.23	3.23		100.00
İmariye	SAYI	70		2		2			74
	%	94.59		2.70		2.70			100.00
Umut	SAYI	53	1	7	1	4	3	1	70
	%	75.71	1.43	10.00	1.43	5.71	4.29	1.43	100.00
Kadifekale	SAYI	49	2	2	1	3		1	58
	%	84.48	3.45	3.45	1.72	5.17		1.72	100.00
Atamer	SAYI	21		3	2	1	4		31
	%	67.74		9.68	6.45	3.23	12.90		100.00
TOPLAM	SAYI	798	33	88	21	32	20	8	1000
	%	79.80	3.30	8.80	2.10	3.20	2.00	0.80	100.00

Tablo 6. 40: Katılımcıların hemşehri derneklerine üyelik nedenlerine göre dağılımı

6.7.3.1. DERNEK FAALİYETLERİNE KATILIM

Katılımcı grubun hemşehri derneklerinin yemek, piknik, özel toplantı, kurtuluş günü kutlamaları gibi organizasyonlara katılımlarının düzeyi düşüktür. Katılımcıların % 78,10'u derneklerin düzenlediği faaliyete katılmamaktadır (Tablo: 6.41).

MAHALLE		HEMŞEHİRİ DERNEĞİNİN FAALİYETLERİNE KATILIM					TOPLAM
		Hayır	Tüm faaliyetlere	Yemeklere	Pikniklere	Sadece üye, hiçbir faaliyete	
Naldöken	SAYI	20			1		21
	%	95.24			4.76		100
Çamkule	SAYI	26				1	27
	%	96.30				3.70	100.00
Mevlana	SAYI	58	2	2	4		66
	%	87.88	3.03	3.033	6.06		100.00
Osmangazi	SAYI	59	7	3	9	1	79
	%	74.68	8.86	3.80	11.39	1.26	100.00
Çamlık	SAYI	30	2	3	1	1	37
	%	81.08	5.41	8.11	2.70	2.70	100.00
Çamlıkule	SAYI	25	18		5	3	51
	%	49.02	35.29		9.80	5.88	100.00
Kuruçeşme	SAYI	41	7	5	4	1	58
	%	70.69	12.07	8.62	6.90	1.72	100.00
Güzeltepe	SAYI	16	2		1		19
	%	84.21	10.53		5.26		100.00
Balatçık	SAYI	32	2				34
	%	94.12	5.88				100.00
Beyazevler	SAYI	32	2	1		1	36
	%	88.89	5.56	2.78		2.78	100.00
Yamanlar	SAYI	44	21	1	4	1	71
	%	61.97	29.58	1.41	5.63	1.41	100.00
M.Erener	SAYI	19	4	1	4		28
	%	67.86	14.29	3.57	14.29		100.00
Cumhuriyet	SAYI	49	2	1		1	53
	%	92.45	3.77	1.89		1.89	100.00
Adalet	SAYI	43	7	1	2	3	56
	%	76.79	12.5	1.79	3.57	5.36	100.00
2.İnönü	SAYI	13		1	1	3	18
	%	72.22		5.56	5.56	16.67	100.00
Ataturk	SAYI	10	1		1		12
	%	83.33	8.33		8.33		100.00
Peker	SAYI	58	6		5	1	70
	%	82.86	8.57		7.14	1.43	100.00
Küçükada	SAYI	23	2	2	3	1	31
	%	74.19	6.45	6.45	9.68	3.23	100.00
İmariye	SAYI	67	2	2	1	2	74
	%	90.54	2.70	2.70	1.35	2.70	100.00
Umut	SAYI	47	8	1	9	5	70
	%	67.14	11.43	1.43	12.86	7.14	100.00
Kadifekale	SAYI	48	3	2	4	1	58
	%	82.76	5.17	3.45	6.90	1.72	100.00
Atamer	SAYI	21	8	1	1		31
	%	67.74	25.81	3.23	3.23		100.00
TOPLAM	SAYI	781	106	27	60	26	1000
	%	78.1	10.6	2.7	6	2.6	100.00

Tablo 6. 41: Katılımcıların hemşehri derneklerinin faaliyetlerine katılımlarına göre dağılımı

6.8. KENTSEL YAŞAMA KATILIM VE KENTLE KURULAN İLİŞKİLER

Göç sonucunda varılan yerde oluşturulan yeni yaşam biçimi ve kurulan ilişki ağları, kitlelerin göç sürecinde ortaya kentte tutunma çabasının en somut örnekleridir. Bu çaba kent yaşamında iyi bir yere gelmek, iyi ve düzenli geliri olan bir işte çalışmak, sağlıklı bir konutta oturabilmek ve çocuklarına iyi bir eğitim vermek ya da bir işe sokabilmek içindir. Kimi birey bu amacına ulaşabilirken, kimisi de kent ortamında daha büyük ekonomik sıkıntılar çekmekte ve yardımlaşma-dayanışma ilişkilerinin de dışına itilmekte, yalnızlaşmaktadır.

6.8.1. GERİ DÖNME İSTEĞİ

Geri dönmek kente göç etmek kadar umut verici bir süreç olmayıp, bir yenilgi, ya da pes etme anlamı taşır. Zaten memleket denilen çıkış noktasının temel özelliği hem yetersiz iş olanaklarına sahip olması hem de eğitim, sağlık gibi olanaklardan yeterince yararlanamamasıdır. Dolayısıyla kente göç eden birey için geri dönmek pratikte pek söz konusu olmamaktadır. Bununla beraber geri dönme isteği sadece ekonomik yetersizlikler sonucu ortaya çıkan bir durum değildir. Ailelerin kentsel yaşama ve kent kültürüne uyum sağlayamamaları veya manevi açıdan aradıkları rahatı bulamamaları; kentin yalnızlaştırdığı bireyi memleketine geri dönme düşüncesine yönlendirmektedir. Çalışma alanındaki mahallelerde katılımcılara geldikleri yerlerde ekonomik koşullar düzelirse geri dönmek isteyip istemedikleri sorulmuştur. Toplamda katılımcıların %38,10'u (Tablo: 6.42) geri dönmek istemektedirler. Ancak mahalleler arasındaki farklılık kente göç edilen dönemin özellikleri çerçevesinde, yani son yıllarda yapılan göçlerin daha eski dönemlerdeki göçlere oranla sahip olduğu dezavantajlarla açıklanabilir.

MAHALLE		MEMLEKETE GERİ DÖNME İSTEĞİ			TOPLAM
		Evet	Hayır	Kararsızım	
Naldöken	SAYI	14	7		21
	%	67.00	33.00		100.00
Çamkule	SAYI	3	15	9	27
	%	11.11	55.56	33.33	100.00
Mevlana	SAYI	26	22	18	66
	%	39.39	33.33	27.27	100.00
Osmangazi	SAYI	28	41	10	79
	%	35.44	51.90	12.66	100.00
Çamlık	SAYI	12	23	2	37
	%	32.43	62.16	5.41	100.00
Çamlıkule	SAYI	15	33	3	51
	%	29.41	64.71	5.88	100.00
Kuruçeşme	SAYI	19	27	12	58
	%	32.76	46.55	20.69	100.00
Güzeltepe	SAYI	6	7	6	19
	%	31.58	36.84	31.58	100.00
Balatçık	SAYI	10	10	14	34
	%	29.41	29.41	41.18	100.00
Beyazevler	SAYI	16	15	5	36
	%	44.44	41.67	13.89	100.00
Yamanlar	SAYI	31	26	14	71
	%	43.66	36.62	19.72	100.00
M.Erener	SAYI	14	9	5	28
	%	50.00	32.14	17.86	100.00
Cumhuriyet	SAYI	14	28	11	53
	%	26.42	52.83	20.75	100.00
Adalet	SAYI	17	30	9	56
	%	30.36	53.57	16.07	100.00
2.İnönü	SAYI	4	5	9	18
	%	22.22	27.78	50.00	100.00
Ataturk	SAYI	4	6	2	12
	%	33.33	50.00	16.67	100.00
Peker	SAYI	28	38	4	70
	%	40.00	54.29	5.71	100.00
Küçükada	SAYI	13	11	7	31
	%	41.94	35.48	22.58	100.00
İmariye	SAYI	32	20	22	74
	%	43.24	27.03	29.73	100.00
Umut	SAYI	36	22	12	70
	%	51.43	31.43	17.14	100.00
Kadifekale	SAYI	27	23	8	58
	%	46.55	39.66	13.79	100.00
Atamer	SAYI	12	15	4	31
	%	38.71	48.39	12.90	100.00
TOPLAM	SAYI	381	433	186	1000
	%	38.10	43.30	18.60	100.00

Tablo 6. 42: Katılımcıların geri dönme isteğine göre dağılımı

6.8.2. İZMİR'İN KENTSEL SORUNLARINA YAKLAŞIM

İzmir kenti nüfusu ve alansal büyüklüğü ile çok karmaşık ve farklı kentsel sorunlara sahip bir metropoldür. Göç sonucu giderek kalabalıklaşan nüfus yapısı ise, kentin sürekli olarak yeni sorunlarla baş başa kalması sonucunu doğurmuştur. Bu açıdan yaşanılabilir bir kent olma özelliğini yitiren İzmir sadece kente göç eden yoksul kesim için değil bütün nüfus için zor şartlara sahip bir kent olmaya başlamıştır. Bu çalışma kapsamında katılımcılara kentin en önemli sorunlarını nasıl algıladıkları sorulmuştur. Katılımcıların özellikle ekonomik sorunlara odaklandığı (% 37,60) dikkati çekmektedir. Önemli bir kesim ise (% 54,40) kent sorunları hakkında fikir sahibi değildir. Bu açıdan dikkati çeken en önemli nokta, katılımcı grubun genellikle kendi sorunlarını kentsel sorunlarla özdeşleştirmeleridir. Kentin karşı karşıya kaldığı altyapı, gecekondulaşma ve kirlilik gibi sorunlar çok az katılımcı tarafından dile getirilmiştir.

Ortaya çıkan sonuç kentsel yaşamın dışında kalan önemli bir kesimin bulunduğunu göstermektedir. Çalışma sırasında elde edilen en önemli gözlemlerden birisi, nüfusu göçle oluşan bu mahallelerde yaşayanların çok az bir kısmının yaşanan semtin dışına çıktığıdır. Genellikle ilçe ya da kent merkezine (Konak) devlet kurumuna iş düşüldüğünde gidildiği; genellikle gezmek, alış-veriş, eğlence gibi aktiviteler bile yaşanan semtte gerçekleşir. Katılımcılar yaşanan semtin/mahallenin dışına çıkmanın ekonomi ile ilintili olduğunu, semt dışında ilçe merkezlerine gitmek için yol parası bile hesaplanmak durumunda kaldığı gözlenmiştir.

Bir başka nokta, göçle oluşmuş bu gecekondulu mahallelerinde sadece % 0,40'lık bir kesim kentin en önemli sorununu nüfus artışı ve göç olarak tanımlamaktadır (Tablo: 6.43).

MAHALLE		İZMİR'İN KENTSEL SORUNLARINA YAKLAŞIM						TOPLAM
		Fikrim yok	İşsizlik-ekonomik sorunlar	Göç, nüfus artışı	Altyapı	Çevre Sorunları	Diğer	
Naldöken	SAYI	13	8					21
	%	62.00	38.00					100.00
Çamkule	SAYI	13	14					27
	%	48.00	52.00					100.00
Mevlana	SAYI	45	17		1	2	1	66
	%	68.00	26.00		2.00	3.00	2.00	100.00
Osmangazi	SAYI	34	37		8			79
	%	43.00	47.00		10.00			100.00
Çamlık	SAYI	22	12		1	2		37
	%	59.00	32.00		3.00	5.00		100.00
Çamlıkule	SAYI	27	19	1	2	1	1	51
	%	53.00	37.00	2.00	4.00	2.00	2.00	100.00
Kuruçeşme	SAYI	31	22		2	2	1	58
	%	53.00	38.00		3.00	3.00	2.00	100.00
Güzeltepe	SAYI	13	6					19
	%	68.00	32.00					100.00
Balatçık	SAYI	16	13		2	3		34
	%	47.00	38.00		6.00	9.00		100.00
Beyazevler	SAYI	19	14	2		1		36
	%	53.00	39.00	6.00		3.00		100.00
Yamanlar	SAYI	43	21		4	2	1	71
	%	61.00	30.00		6.00	3.00	1.00	100.00
M.Erener	SAYI	11	14			2	1	28
	%	39.00	50.00			7.00	4.00	100.00
Cumhuriyet	SAYI	27	22		2	2		53
	%	51.00	42.00		4.00	4.00		100.00
Adalet	SAYI	29	21		2	3	1	56
	%	52.00	38.00		4.00	5.00	2.00	100.00
2.İnönü	SAYI	11	7					18
	%	61.00	39.00					100.00
Atatürk	SAYI	9	2		1			12
	%	75.00	17.00		8.00			100.00
Peker	SAYI	42	24	1	3			70
	%	60.00	34.00	1.00	4.00			100.00
Küçükada	SAYI	12	13		3	2	1	31
	%	39.00	42.00		10.00	6.00	3.00	100.00
İmariye	SAYI	38	30		4	1	1	74
	%	51.00	41.00		5.00	1.00	1.00	100.00
Umut	SAYI	42	25			3		70
	%	60.00	36.00			4.00		100.00
Kadifekale	SAYI	34	20		2	1	1	58
	%	59.00	34.00		3.00	2.00	2.00	100.00
Atamer	SAYI	13	15			2	1	31
	%	42.00	48.00			6.00	3.00	100.00
TOPLAM	SAYI	544	376	4	37	29	10	1000
	%	54.40	37.60	0.40	3.70	2.90	1.00	100.00

Tablo 6. 43: Katılımcıların İzmir'in kentsel sorunlarına yaklaşımlarına göre dağılımı

6.8.3. YAŞANILAN SEMTİN SORUNLARINA BAKIŞ

İzmir'in kentsel sorunlarını kendi sorunları veya yaşadıkları semtin sorunları ile tarif eden katılımcılara yaşadıkları semtin temel problemleri sorulduğunda fikrim yok diyenlerin oranı azalmaktadır (% 5,40). İzmir'in kentsel sorunları karşısında bilgi eksikliği yaşayan katılımcılar yaşadıkları semt sorunlarına karşı daha bilinçlidirler. Altyapı eksikliği en çok dile getirilen problem iken (% 22,20); temizlik problemi %21,30 düzeyindedir. Gecekondulaşmayı en önemli problem olarak algılayanların oranı % 13,40'dır (Tablo: 6.44).

Araştırma sürecinde ilgi çeken bir husus da yaşanan semtten söz ederken pek çok katılımcının planlı yerleşim alanlarından söz ederken büyük bir özenti ile yaklaşmalarıdır. Balkonda oturmak, balkondan kenti izlemek, sokağın pisliklerinin eve dolmadığı bir apartman katında yaşamak pek çok gecekondu için bir özlem iken, kimisi de bulunduğu mahallede komşuluk, arkadaşlık ve yardımlaşmanın çok güçlü olması nedeniyle gecekondu türü evde yaşamayı çok katlıda yaşamaya tercih etmektedir.

MAHALLE		YAŞANILAN MAHALLENİN SORUNLARINA YAKLAŞIM										TOPLAM
		Fikrim yok	Temizlik	Sağlık	Altyapı	Semt pazarı	Çevre Sorunları	Yeşil alan	Göç/gecekondu	Gasp/hırsızlık	Başkaca	
Naldöken	SAYI		7		3		11					21
	%		33.33		14.29		52.38					100.00
Çamkule	SAYI	4	6	7	3	2	1	1	2	1		27
	%	14.81	22.22	25.93	11.11	7.41	3.70	3.70	7.41	3.70		100.00
Mevlana	SAYI	4	17	5	7	4	8	14	4	2	1	66
	%	6.06	25.76	7.58	10.61	6.06	12.12	21.21	6.06	3.03	1.52	100.00
Osmangazi	SAYI	4	21	7	8	2	7	19	7	4		79
	%	5.06	26.58	8.86	10.13	2.53	8.86	24.05	8.86	5.06		100.00
Çamlık	SAYI	5	7	4	15		3	1			2	37
	%	13.51	18.92	10.81	40.54		8.11	2.70			5.41	100.00
Çamlıkule	SAYI	3	19	7	17			1	2	1	1	51
	%	5.88	37.25	13.73	33.33			1.96	3.92	1.96	1.96	100.00
Kuruçeşme	SAYI	2	17	4	23	4		1	5	2		58
	%	3.45	29.31	6.90	39.66	6.90		1.72	8.62	3.45		100.00
Güzeltepe	SAYI		1	2	10		2		3	1		19
	%		5.26	10.53	52.63		10.53		15.79	5.26		100.00
Balatçık	SAYI		7	6	13			2	3	3		34
	%		20.59	17.65	38.24			5.88	8.82	8.82		100.00
Beyazevler	SAYI	1	9	2	4		5	5	8	2		36
	%	2.78	25.00	5.56	11.11		13.89	13.89	22.22	5.56		100.00
Yamanlar	SAYI		25	8	18	1		1	8	8	2	71
	%		35.21	11.27	25.35	1.41		1.41	11.27	11.27	2.82	100.00
M.Erener	SAYI	2	4	1	5	1		12	3			28
	%	7.14	14.29	3.57	17.86	3.57		42.86	10.71			100.00
Cumhuriyet	SAYI		5	7	16	8	2	7	7	1		53
	%		9.43	13.21	30.19	15.09	3.77	13.21	13.21	1.89		100.00
Adalet	SAYI	3	8	2	15	1	5	13	7	1	1	56
	%	5.36	14.29	3.57	26.79	1.79	8.93	23.21	12.50	1.79	1.79	100.00
2. İnönü	SAYI	2	5	6	4			1				18
	%	11.11	27.78	33.33	22.22			5.56				100.00
Ataturk	SAYI			2	5		1	1	3			12
	%			16.67	41.67		8.33	8.33	25.00			100.00
Peker	SAYI	8	11	5	12	4	5	11	12	2		70
	%	11.43	15.71	7.14	17.14	5.71	7.14	15.71	17.14	2.86		100.00
Küçükada	SAYI	3	7	4	5	2	1	2	7			31
	%	9.68	22.58	12.90	16.13	6.45	3.23	6.45	22.58			100.00
İmariye	SAYI	5	8	5	6	5	8	7	28	2		74
	%	6.76	10.81	6.76	8.11	6.76	10.81	9.46	37.84	2.70		100.00
Umut	SAYI		12	11	20	4	1	8	14			70
	%		17.14	15.71	28.57	5.71	1.43	11.43	20.00			100.00
Kadifekale	SAYI	7	11	4	10	7	1	7	6	5		58
	%	12.07	18.97	6.90	17.24	12.07	1.72	12.07	10.34	8.62		100.00
Atamer	SAYI	1	6	6	3	1		8	5	1		31
	%	3.23	19.35	19.35	9.68	3.23		25.81	16.13	3.23		100.00
TOPLAM	SAYI	54	213	105	222	46	61	122	134	36	7	1000
	%	5.40	21.30	10.50	22.20	4.60	6.10	12.20	13.40	3.60	0.70	100.00

Tablo 6. 44: Katılımcıların yaşadıkları semt sorunlarına yaklaşımlarına göre dağılımı

6.8.4. İZMİR KENTİ İLE İLİŞKİLER

Kimi kesimde kentsel alanla etkileşimin çapı yaşanan semt, mahalle hatta sokakla sınırlı iken çok az bir kesim için bu çemberin çapı kent bütününe kadar ulaşmaktadır. Çalışma alanının ve çalışma alanında görüşülen hanelerde bu etkileşimin düzeyini ortaya koymak ve kentle kurmuş oldukları ilişkiler sorgulamak adına bir takım önermeler verilmiş ve bu önermelere katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Öncelikle yaşanan ilçenin ve İzmir Anakent belediye başkanlarının adı veya partisi sorulmuştur. Araştırma alanında katılımcıların % 60,70'i İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı'nın adını veya partisini bilirken (Tablo: 6.45); yaşanan ilçe belediye başkanının adı veya partisini bilenlerin oranı daha düşük düzeyde kalmaktadır (% 43,20).

		BİLMİYENLER	BİLENLER	TOPLAM
	SAYI	568	432	1000
İLÇE BELEDİYE BAŞKANI	%	56.8	43.2	100
	SAYI	393	607	1000
ANAKENT BELEDİYE BAŞKANI	%	39,3	60,7	100

Tablo 6. 45: İzmir Anakent ve ilçe belediye başkanının adını ve partisini bilenlerin oranı

İzmir kenti ile kurulan ilişkilerin niteliğine bakıldığında yaşanan kentin nüfusu hakkında hiçbir fikri olmayanların oranı oldukça yüksektir (% 63,10). İzmir'in ilçelerinden en az 5 tanesini sayabilenlerin oranı yüksektir (% 61,30), metroya binmeyenlerin oranı % 57,30 iken, vapur ya da feribota hiç binmeyenlerin oranı % 52,10'dur. Anket yapılan hanelerde hanehalkları alış-verişlerini mahalle bakkalından önemli ölçüde veresiye yaptığı gözlenmiştir. Son bir yıl içinde alışveriş merkezlerine gidenlerin oranı %57,70'dir. Sosyal-kültürel faaliyetler açısından bir değerlendirme yapılacak olursa ekonomik açıdan zor şartlara sahip olan gecekondü alanlarında yaşayan nüfusun eğlence amaçlı aktiviteleri değerlendirdiğinde kentle eğlence amaçlı bir ilişki kurulmadığı görülmektedir (Tablo: 6.46). Düğün, aile toplantıları da dahil olmakla beraber bütün dinlenme, gezme, eğlenme amaçlı aktiviteler yaşanan mahalle ile sınırlıdır. Yapılan görüşmelerde çoğu ailenin dışarıda bir lokantada yemek yemek, sahilde oturmak, fuarı gezmek, Konak, Alsancak gibi kent merkezi olarak adlandırılan yerleri görmemiş oldukları da saptanan olgular arasındadır. Yine kent çevresindeki piknik, milli park, sahil kasabası gibi gezinti yerlerine giden katılımcıların oranı %

55,50'dir. Ancak katılımcılarla bire bir görüşmelerde kent çevresindeki alanlara daha çok piknik yapmak amacıyla gidildiği, örneklem sahasında denizi hiç yakından görmeyen, denize girmeyen kentlilerin olduğu saptanmıştır (Tablo: 6.46).

KENTLE KURULAN İLİŞKİLER		Hayır	Evet	Toplam
İzmir kent nüfusunu biliyor musunuz?	SAYI	631	369	1000
	%	63,1	36,90	100
İzmir kenti ilçelerinden 5 tanesinin adını biliyor musunuz?	SAYI	387	613	1000
	%	38,70	61,30	100
Son 1 yıl içinde ilçe/ kent merkezine gezmek-eğlenmek amacıyla gittiniz mi?	SAYI	651	349	1000
	%	65,10	34,90	100
Son 1 yıl içinde kentteki alış-veriş merkezlerine gittiniz mi (kipa, carrefour, palmiye v.b.)?	SAYI	423	577	1000
	%	42,30	57,70	100
Hiç metroya bindiniz mi?	SAYI	573	427	1000
	%	57,30	42,70	100
Hiç vapura bindiniz mi?	SAYI	521	479	1000
	%	52,10	47,90	100
Kenti çevresindeki gezinti yerlerine hiç gittiniz mi?	SAYI	445	555	1000
	%	45,50	55,50	100

Tablo 6. 46: İzmir ile kurulan ilişkilerin niteliği

Kentsel sosyo-kültürel aktivitelere katılım sıklıkları açısından bir değerlendirme yapıldığında hiç denize gitmeyen katılımcıların oranı % 36,80'dir. Hiç tiyatro-söyleşi-gösteriye gitmeyenlerin oranı %80,40; sinemaya hiç gitmeyenlerin payı % 71,70'dir (Tablo: 6.47). Hiç kahveye gitmeyenler % 23,30' dur. Özellikle kentle doğrudan haberalmayı sağlayan gazete okuma ve yerel televizyon kanallarından kentle ilgili gelişmeleri takip etme düzeyinin de düşük olduğu görülmektedir.

SOSYAL-KÜLTÜREL AKTİVİTELER		ÇOK SIK	SIKÇA	ARASIRA	NADİR	HİÇ	TOPLAM
Uygun mevsimde denize gitmek	SAYI	60	61	267	244	368	1000
	%	6	6,10	26,70	24,40	36,80	100,00
Piknik-kırgezisi	SAYI	39	86	368	329	178	1000
	%	3,90	8,60	36,80	32,90	17,80	100,00
Sinema	SAYI	19	17	78	169	717	1000
	%	1,90	1,70	7,80	16,90	71,70	100,00
Tiyatro- söyleşi- gösteri	SAYI	14	19	48	115	804	1000
	%	1,40	1,90	4,80	11,50	80,40	100,00
Kahveye gitmek	SAYI	119	190	251	207	233	1000
	%	11,90	19,00	25,10	20,70	23,30	100,00
Spor programlarını izlemek	SAYI	118	186	195	156	345	1000
	%	11,80	18,60	19,50	15,60	34,50	100,00
İzmir ile ilgili gazete ekleri okumak	SAYI	83	141	224	263	289	1000
	%	8,30	14,10	22,40	26,30	28,90	100,00
İzmir'in yerel Tv kanallarını izlemek	SAYI	83	150	242	283	242	1000
	%	8,30	15,00	24,20	28,30	24,20	100,00

Tablo 6. 47: Katılımcıların sosyal-kültürel aktivitelere katılım sıklığı

6.8.5. KENDİNİ KENTLİ OLARAK GÖRME EĞİLİMİ

Toplumsal göstergelerler açısından göçle kente gelmiş olan kitlelerin kent içinde kendilerini nasıl tarif ettiklerini ortaya koymak önemli bir husustur. Kişilerin kendilerini kentli olarak görmelerini etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Kentli olmak kentliler ya da kentte doğup büyümüş, planlı yerleşme alanlarında yaşayanların sahip olduğu yaşam standartlarına sahip olmakla mümkünmüş gibi algılanmaktadır. Bu yüzden kentli olmak, kentte sahip olunan olanaklar, kentsel hizmetlerden yararlanmak, kentin sosyo-kültürel yaşamının bir parçası haine gelmekletir. Bu yüzden göçle oluşan mahallelerde kentli olmak kentli gibi yaşamak istenen ancak ulaşılması zor bir hayal olarak algılanmaktadır. Çalışma alanında katılımcıların % 51,50'si kendini kentli olarak tanımlarken önemli oranda bir kesim kendini köylü olarak görmektedir (Tablo: 6.48). Kendini kentli olarak hissetme eğiliminin göç yılı ile orantılı olduğu gözlenmektedir. Kentin olanaklarından faydalanma olanağı buldukça, en azından düzenli bir gelire sahip olundukça kendini kentli hissetme eğiliminin arttığı düşünülmektedir.

MAHALLE		KENDİNİ TANIMLAMA		TOPLAM
		Kentliyim	Köylüyüm	
	SAYI	20	1	21
Naldöken	%	95.24	4.76	100.00
	SAYI	9	18	27
Çamkule	%	33.33	66.67	100.00
	SAYI	26	40	66
Mevlana	%	39.39	60.61	100.00
	SAYI	48	31	79
Osmangazi	%	60.76	39.24	100.00
	SAYI	21	16	37
Çamlık	%	56.76	43.24	100.00
	SAYI	14	37	51
Çamlıkule	%	27.45	72.55	100.00
	SAYI	35	23	58
Kuruçeşme	%	60.34	39.66	100.00
	SAYI	8	11	19
Güzeltepe	%	42.11	57.89	100.00
	SAYI	21	13	34
Balatçık	%	61.76	38.24	100.00
	SAYI	23	13	36
Beyazevler	%	63.89	36.11	100.00
	SAYI	25	46	71
Yamanlar	%	35.21	64.79	100.00
	SAYI	14	14	28
M.Erener	%	50.00	50.00	100.00
	SAYI	38	15	53
Cumhuriyet	%	71.70	28.30	100.00
	SAYI	26	30	56
Adalet	%	46.43	53.57	100.00
	SAYI	11	7	18
2. İnönü	%	61.11	38.89	100.00
	SAYI	5	7	12
Ataturk	%	41.67	58.33	100.00
	SAYI	42	28	70
Peker	%	60.00	40.00	100.00
	SAYI	20	11	31
Küçükada	%	64.52	35.48	100.00
	SAYI	37	37	74
İmariye	%	50.00	50.00	100.00
	SAYI	37	33	70
Umut	%	52.86	47.14	100.00
	SAYI	18	40	58
Kadifekale	%	31.03	68.97	100.00
	SAYI	17	14	31
Atamer	%	54.84	45.16	100.00
	SAYI	515	485	1000
TOPLAM	%	51.50	48.50	100.00

Tablo 6. 48: Katılımcıların kendini kentli olarak görme eğilimine göre dağılımı

Kente göçen bireyler için önemli diğer bir konu da kendini nereye ait hissettiğidir. Yaşam tarzı, kültürel yapı, sahip olunan iş türü, gelir miktarı ve göç yılı ile orantılı olan aidiyet olgusu önemli bir konudur. Kentdini kentli olarak gören çoğunluk

aidiyet konusunda aynı düşüncede değildir. Yaşam tarzı, gelir, kente uyum bireyi kentlileştirse de kente göçen için memleket özlem duyulan ata toprağıdır. Kente göçen bireylerin önemli bir kısmı (% 77.30) kendini doğduğu yere ait hissetmektedir (Tablo:6.49). Bu açıdan İzmir’li olmak çoğu birey için “aslını inkar etmek” demektir.

MAHALLE		KENDİNİ TANIMLAMA		TOPLAM
		Doğduğum yer	İzmir'li	
Naldöken	SAYI	20	1	21
	%	95.24	4.76	100.00
Çamkule	SAYI	23	4	27
	%	85.19	14.81	100.00
Mevlana	SAYI	58	8	66
	%	87.88	12.12	100.00
Osmangazi	SAYI	56	23	79
	%	70.89	29.11	100.00
Çamlık	SAYI	33	4	37
	%	89.19	10.81	100.00
Çamlıkule	SAYI	48	3	51
	%	94.12	5.88	100.00
Kuruçeşme	SAYI	41	17	58
	%	70.69	29.31	100.00
Güzeltepe	SAYI	14	5	19
	%	73.68	26.32	100.00
Balatçık	SAYI	32	2	34
	%	94.12	5.88	100.00
Beyazevler	SAYI	30	6	36
	%	83.33	16.67	100.00
Yamanlar	SAYI	58	13	71
	%	81.69	18.31	100.00
M.Erener	SAYI	16	12	28
	%	57.14	42.86	100.00
Cumhuriyet	SAYI	41	12	53
	%	77.36	22.64	100.00
Adalet	SAYI	33	23	56
	%	58.93	41.07	100.00
2.İnönü	SAYI	18		18
	%	100.00		100.00
Atatürk	SAYI	12		12
	%	100.00		100.00
Peker	SAYI	45	25	70
	%	64.29	35.71	100.00
Küçükada	SAYI	27	4	31
	%	87.10	12.90	100.00
İmariye	SAYI	55	19	74
	%	74.32	25.68	100.00
Umut	SAYI	44	26	70
	%	62.86	37.14	100.00
Kadifekale	SAYI	45	13	58
	%	77.59	22.41	100.00
Atamer	SAYI	24	7	31
	%	77.42	22.58	100.00
TOPLAM	SAYI	773	227	1000
	%	77.30	22.70	100.00

Tablo 6. 49: Katılımcıların kendilerini ait hissettikleri yere göre dağılımı

6.8.6. “KENTLİ”Yİ TANIMLAMA BİÇİMİ

Herhangi bir gelecek güvencesinden yoksun, ekonomik olarak zor şartlarla mücadele etmek zorunda olan, güvencesiz işlerde çalışan, ancak kente ve kentte karşılaşılan sorunlara kendi aralarında geliştirdikleri ilişkilerle karşı koymaya çalışan nüfus kitlesi, kentin planlı yerleşme alanlarında yaşayan nüfustan bu özellikleri ile keskin bir çizgi ile ayrılmaktadır. Bu ayrışma “kentli”yi tanımlama biçimi ile açıkça ortaya çıkmaktadır. “şehirli insanın en önemli özelliği nedir?” sorusuna verilen yanıtlarda “eğitilmiş ve kültürlü insanlar” ifadesini temel alan tanımlama biçimi çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. çoğulula eğitim düzeyi düşük kitlelerin eğitilmiş ve kültürlü insanları kentlilik kategorisine sokması oldukça ilgi çekicidir. İyi bir eğitim almakve kültürel açıdan donanımlı olmak hem yaşam biçimini etkilemekte hem de ekonomik açıdan iyi bir iş ve kazanç getirmektedir. Modern ve çağdaş insan kentli insanın en önemli özelliğidir diyenlerin oranı % 18,10’dur (Tablo: 6.50).

Yaşanılan kent ve kent içerisindeki farklı soyso-ekonomik kesimler hakkında yargılar geliştirebilmek, öncelikle kentte yaşayan farklı kesimlerle belirli düzeylerde de olsa iletişim kurmayı gerektirir. Bu çerçevede değişik grupların yan yana ancak birbirinden kopuk ilişkiler içinde olduğu kent sakinleri içinde özellikle göçle gelenlerin kentle son derece kopuk ilişkiler kurduğu, bu açıdan kentin merkezi yerlerinde yaşayanlarla toplumsal ilişkiler bakımından oldukça uzak mesafelerde durulduğu gözlenmektedir.

MAHALLE		KENTLİYİ TANIMLAMA BİÇİMİ							TOPLAM
		Fikrim yok	Kentte doğup büyüyenler	Modern-çağdaş olanlar	Zengin insanlar	Eğitimli-kültürlü insanlar	Önemli mevkilerde olanlar	Kentte yaşayan herkes	
Naldöken	SAYI	5		4	2	3	7		21.00
	%	23.81		19.05	9.52	14.29	33.33		100.00
Çamkule	SAYI	6	5	1	4	11			27.00
	%	22.22	18.52	3.70	14.81	40.74			100.00
Mevlana	SAYI	19	3	13	4	22	3	2	66.00
	%	28.79	4.55	19.70	6.06	33.33	4.55	3.03	100.00
Osmangazi	SAYI	12	3	16	1	46		1	79.00
	%	15.19	3.80	20.25	1.27	58.23		1.27	100.00
Çamlık	SAYI	1	6	13	3	14			37.00
	%	2.70	16.22	35.14	8.11	37.84			100.00
Çamlıkule	SAYI	10	7	5	3	23	1	2	51.00
	%	19.61	13.73	9.80	5.88	45.10	1.96	3.92	100.00
Kuruçeşme	SAYI	6	4	12	7	27	1	1	58.00
	%	10.34	6.90	20.69	12.07	46.55	1.72	1.72	100.00
Güzeltepe	SAYI	3	5	2	3	6			19.00
	%	15.79	26.32	10.53	15.79	31.58			100.00
Balatçık	SAYI	8	3	5	1	17			34.00
	%	23.53	8.82	14.71	2.94	50.00			100.00
Beyazevler	SAYI		8	7	1	18	2		36.00
	%		22.22	19.44	2.78	50.00	5.56		100.00
Yamanlar	SAYI	12	3	7	20	25	4		71.00
	%	16.90	4.23	9.86	28.17	35.21	5.63		100.00
M.Erener	SAYI	4	3	3		18			28.00
	%	14.29	10.71	10.71		64.29			100.00
Cumhuriyet	SAYI	20	6	12	4	10	1		53.00
	%	37.74	11.32	22.64	7.55	18.87	1.89		100.00
Adalet	SAYI	6	2	11	3	33	1		56.00
	%	10.71	3.57	19.64	5.36	58.93	1.79		100.00
2.İnönü	SAYI	3	4		6	4	1		18.00
	%	16.67	22.22		33.33	22.22	5.56		100.00
Ataturk	SAYI	1	1	1	1	8			12.00
	%	8.33	8.33	8.33	8.33	66.67			100.00
Peker	SAYI	15	8	15	3	28	1		70.00
	%	21.43	11.43	21.43	4.29	40.00	1.43		100.00
Küçükada	SAYI	10	2	2	4	13			31.00
	%	32.26	6.45	6.45	12.90	41.94			100.00
İmariye	SAYI	19	7	16	1	29	2		74.00
	%	25.68	9.46	21.62	1.35	39.19	2.70		100.00
Umut	SAYI	12	9	23	3	22		1	70.00
	%	17.14	12.86	32.86	4.29	31.43		1.43	100.00
Kadifekale	SAYI	9	6	11	6	26			58.00
	%	15.52	10.34	18.97	10.34	44.83			100.00
Atamer	SAYI	2	1	2	6	18	1	1	31.00
	%	6.45	3.23	6.45	19.35	58.06	3.23	3.23	100.00
TOPLAM	SAYI	183	96	181	86	421	25	8	1000.00
	%	18.30	9.60	18.10	8.60	42.10	2.50	0.80	100.00

Tablo 6. 50: Katılımcıların kentli insanı tanımlama biçimine göre dağılımı

6.8.7. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINA ÜYELİK

Günümüzde çağdaş toplumun en belirgin özelliklerinden biri olan, aynı zamanda önemli bir kentlilik göstergesi olarak kabul edilen katılımcılık göçle gelen nüfus için pek söz konusu olmamaktadır (Tablo: 6.51). Ancak sivil toplum kuruluşları içinde en çok üyelik dernek ve vakıflar etrafında görülmektedir. Sözü edilen dernek ve vakıfların önemli bir bölümü hemşehri derneği olduğu gözlenmiştir.

MAHALLE		SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINA ÜYELİK								TOPLAM
		Üye olmayan	Dernek-vakıf	Gönüllü kuruluş	Spor kulübü	Yapı koop.	Meslek odası	Siyasi parti	Sendika	
Naldöken	SAYI	13	7					1		21
	%	61.90	33.33					4.76		100.00
Çamkule	SAYI	18	2					1	6	27
	%	66.67	7.41					3.70	22.22	100.00
Mevlana	SAYI	50	8	1	3		1	1	2	66
	%	75.76	12.12	1.52	4.55		1.52	1.52	3.03	100.00
Osmangazi	SAYI	59	4				7	5	4	79
	%	74.68	5.06				8.86	6.33	5.06	100.00
Çamlık	SAYI	30	3	1	1			2		37
	%	81.08	8.11	2.70	2.70			5.41		100.00
Çamlıkule	SAYI	39	6		2		1	2	1	51
	%	76.47	11.76		3.92		1.96	3.92	1.96	100.00
Kuruçeşme	SAYI	45	5	2	1	1	2	2		58
	%	77.59	8.62	3.45	1.72	1.72	3.45	3.45		100.00
Güzeltepe	SAYI	17	2							19
	%	89.47	10.53							100.00
Balatçık	SAYI	23	3	2		1			5	34
	%	67.65	8.82	5.88		2.94			14.71	100.00
Beyazevler	SAYI	31	1		3				1	36
	%	86.11	2.78		8.33				2.78	100.00
Yamanlar	SAYI	58	6	1		2		2	2	71
	%	81.69	8.45	1.41		2.82		2.82	2.82	100.00
M.Erener	SAYI	23	2				1	1	1	28
	%	82.14	7.14				3.57	3.57	3.57	100.00
Cumhuriyet	SAYI	35	4	1	5	2	1	3	2	53
	%	66.04	7.55	1.89	9.43	3.77	1.89	5.66	3.77	100.00
Adalet	SAYI	36	9	1	1		5		4	56
	%	64.29	16.07	1.79	1.79		8.93		7.14	100.00
2. İnönü	SAYI	15	1				1	1		18
	%	83.33	5.56				5.56	5.56		100.00
Atatürk	SAYI	9						2	1	12
	%	75.00						16.67	8.33	100.00
Peker	SAYI	49	9				1	2	9	70
	%	70.00	12.86				1.43	2.86	12.86	100.00
Küçükada	SAYI	19	3		1	1	2	5		31
	%	61.29	9.68		3.23	3.23	6.45	16.13		100.00
İmariye	SAYI	62	5	3			2		2	74
	%	83.78	6.76	4.05			2.70		2.70	100.00
Umut	SAYI	49	8	1	1		2	5	4	70
	%	70.00	11.43	1.43	1.43		2.86	7.14	5.71	100.00
Kadifekale	SAYI	52	3		1	1			1	58
	%	89.66	5.17		1.72	1.72			1.72	100.00

	SAYI	28					1		2	31
Atamer	%	90.32					3.23		6.45	100.00
	SAYI	760	91	13	19	8	27	35	47	1000
TOPLAM	%	76.00	9.10	1.30	1.90	0.80	2.70	3.50	4.70	100.00

Tablo 6. 51: Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumuna göre dağılımı

4.8.8. BAZI TÜKETİM MALZEMELERİNE SAHİP OLUŞ

Ekonomik alım gücü ile bağlantılı olması yanında özellikle kent insanının yaşamını kolaylaştıran bazı tüketim ürünlerine sahip oluş düzeyi, göçle oluşmuş mahallelerde yaşayan ailelerde yetersiz düzeydedir. Evinde bilgisayar bulunanların oranı % 30.00 iken, interneti olanlar % 20,90'dur. Hanelerde en çok bulunan ev gereci çamaşır makinesi (% 90,40), otomobil sahibi katılımcıların oranı % 31,80'dir (Tablo: 6.52).

MAHALLE		TÜKETİM ÜRÜNLERİNE SAHİP OLUŞ						TOPLAM
		Bilgisayar	Çamaşır makinası	K.ev aletleri	Bulaşık makinası	İnternet	Otomobil	
Naldöken	SAYI	5	19	8	3	1	2	21
	%	23.81	90.48	38.10	14.29	4.76	9.52	100.00
Çamkule	SAYI	7	24	16	11	7	9	27
	%	25.93	88.89	59.26	40.74	25.93	33.33	100.00
Mevlana	SAYI	18	51	38	12	10	15	66
	%	27.27	77.27	57.58	18.18	15.15	22.73	100.00
Osmangazi	SAYI	31	73	59	27	19	29	79
	%	39.24	92.41	74.68	34.18	24.05	36.71	100.00
Çamlık	SAYI	8	36	27	4	4	17	37
	%	21.62	97.30	72.97	10.81	10.81	45.95	100.00
Çamlıkule	SAYI	4	46	39	24	2	20	51
	%	7.84	90.20	76.47	47.06	3.92	39.22	100.00
Kuruçeşme	SAYI	24	57	53	19	14	28	58
	%	41.38	98.28	91.38	32.76	24.14	48.28	100.00
Güzeltepe	SAYI	7	16	14	12	7	4	19
	%	36.84	84.21	73.68	63.16	36.84	21.05	100.00
Balatçık	SAYI	11	32	25	7	8	18	34
	%	32.35	94.12	73.53	20.59	23.53	52.94	100.00
Beyazevler	SAYI	13	31	22	15	11	13	36
	%	36.11	86.11	61.11	41.67	30.56	36.11	100.00
Yamanlar	SAYI	17	68	43	20	15	17	71
	%	23.94	95.77	60.56	28.17	21.13	23.94	100.00
M.Erener	SAYI	6	27	13	2	3	6	28
	%	21.43	96.43	46.43	7.14	10.71	21.43	100.00
Cumhuriyet	SAYI	26	47	39	23	20	12	53
	%	49.06	88.68	73.58	43.40	37.74	22.64	100.00
Adalet	SAYI	22	52	41	17	17	18	56
	%	39.29	92.86	73.21	30.36	30.36	32.14	100.00
2.İnönü	SAYI	7	16	11	3	4	4	18
	%	38.89	88.89	61.11	16.67	22.22	22.22	100.00
Ataturk	SAYI	3	7	9	3	2	6	12
	%	25.00	58.33	75.00	25.00	16.67	50.00	100.00
Peker	SAYI	27	62	53	14	22	18	70
	%	38.57	88.57	75.71	20.00	31.43	25.71	100.00
Küçükada	SAYI	8	29	20	8	3	7	31
	%	25.81	93.55	64.52	25.81	9.68	22.58	100.00
İmariye	SAYI	11	59	45	15	8	13	74
	%	14.86	79.73	60.81	20.27	10.81	17.57	100.00
Umut	SAYI	19	66	52	30	12	28	70
	%	27.14	94.29	74.29	42.86	17.14	40.00	100.00
Kadifekale	SAYI	13	55	37	14	8	22	58
	%	22.41	94.83	63.79	24.14	13.79	37.93	100.00
Atamer	SAYI	13	31	27	18	12	12	31
	%	41.94	100.00	87.10	58.06	38.71	38.71	100.00
TOPLAM	SAYI	300	904	691	301	209	318	1000

	%	30.00	90.40	69.10	30.10	20.90	31.80	100.00
--	---	-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------

Tablo 6. 52: Katılımcıların bazı tüketim malzemelerine sahip oluş durumuna göre dağılımı

6.9. HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI

6.9.1. HEMŞEHRİLİK DAYANIŞMASI İLE CİNSİYET ARASINDAKİ İLİŞKİ

İzmir kentinde hemşehri ilişkilerinin etkilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları hesaplanmış, aritmetik ortalamalar arası farkın önemli olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır. Hemşehri ilişkileri durumunun kadınlarda ($x=62.27$) erkeklerden ($x=61.37$) daha az olduğu gözlenmiştir. Yani kadınların erkeklerden daha fazla hemşehri ilişkilerini kullandığı ortaya çıkmaktadır. Ancak, aritmetik ortalamalar arası farkların önemli olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonuçlarına göre hemşehrlik ilişkilerinin cinsiyete göre önemli bir farklılık göstermediği ortaya çıkmaktadır (Tablo: 6.53).

Cinsiyet	n	x	ss	sd	tdeğeri	Önem denetimi
Kadın	359	62.27	11.32	998.00	1.21	Fark önemsiz
Erkek	641	61.38	11.27	738.09	1.20	Fark önemsiz

Tablo 6. 53: Hemşehrlik dayanışması ile cinsiyet ilişkisi

6.9.2. MEMLEKETTEKİ MAL VARLIĞI İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI ARASINDAKİ İLİŞKİ

İzmir anakent bütününde hemşehri ilişkilerinin memlekette mal varlığının (ev, arsa, tarla, bahçe, arazi ve hayvan gibi) bulunmasına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları hesaplanmış, aritmetik ortalamalar arası farkın önemli olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır. Hemşehri ilişkilerinin memlekette mal varlığı bulunmayan katılımcılarda ($x=61.06$) daha düşük olduğu görülmektedir. Memlekette mal varlığı memleketle olan

ilişkilerin sürdürülmesi sonucunda kentte de bireyin hemşehrileri ile kurduğu ilişkinin boyutunu arttırmaktadır. Bu durum kente göçen ve memleketle maddesel bağlantısı olan katılımcıların kentte hemşehri ilişkilerinin daha canlı tutmaya çalıştığını göstermektedir.

Aritmetik ortalamalar arası farkların önemli olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonuçlarına göre hemşehri dayanışmasının memlekette mal varlığının bulunup bulunmaması ile ilişkili olmadığı ortaya çıkmaktadır. Ancak genel olarak yaklaşıldığında memlekette mal varlığı bulunan katılımcıların hemşehri ilişkilerini daha fazla benimsemeye eğilimli oldukları görülmektedir (Tablo:6.54).

Memleketteki mal varlığı	n	x	ss	sd	tdeğeri	Önem denetimi
Yok	640	61.06	11.18	998.00	-2.38	Fark önemsiz
Var	360	62.83	11.42	730.94	-2.36	Fark önemsiz

Tablo 6. 54: Memleketteki mal varlığı ile hemşehri dayanışması arasındaki ilişki

6.9.3. GÖÇ YILI İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Göç yıllarına göre İzmir Kent bütününde nüfusu göçle beslenen alanlardan seçilen katılımcıların hemşehri ilişkilerinin göç yılına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin aritmetik Ortalamaları ve Standart sapmaları hesaplanmış, aritmetik ortalamalar arası farkın önemli olup olmadığını belirlemek için Tek Faktörlü Varyans Analizi yapılmıştır. Buna göre; hemşehrilik dayanışmasının en fazla görüldüğü grubu İzmir kentine 26–17 yıl önce göç eden katılımcı grup oluşturmaktadır ($x=62.88$). Bu durum göç yılının hemşehri ilişkileri üzerinde önemli bir rol oynamadığını, hangi dönemde göç edilirse edilsin hemşehri ilişkilerinin kentte biçim değişirse bile süregeldiğini göstermektedir.

Analiz sonuçlarına göre göç yılı ile hemşehri ilişkileri arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmaktadır. Standart Sapmalar incelendiğinde 37 yıl ve daha önce ($ss=13.14$); 1-6 yıl önce göç eden grupların ($ss=10.52$) homojen özellik gösterdiği görülmektedir (Tablo: 6.55).

Göç yılı	n	x	ss
37 yıl ve öncesi	81	60.16	13.14
36-27 yıl önce	136	62.08	12.20
26-17 yıl önce	291	62.88	10.68
16-7 yıl önce	374	61.13	11.18
1-6 yıl önce	118	61.22	10.52

Tablo 6. 55: Hemşehrilik dayanışmasında göç yılının aritmetik ortalaması ve standart sapması

Göç yılına göre yapılan hesaplamalarda görülen aritmetik ortalamalar arası farkın önemli olup olmadığını belirlemek için Varyans Çözümlemesi yapılmış ve göç yılına göre hemşehri ilişkilerinin anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Tablo: 6.56).

Göç yılı	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	764.86	4	191.21	1.5	Fark önemsiz
Gİ	126556	995	127.19		
GN	127321	999			

Tablo 6. 56: Hemşehri dayanışmasında göç yılına göre varyans analizi sonuçları

6.9.4. KIR-KENT KÖKENLİ OLUŞ İLE HEMŞEHİRİ DAYANIŞMASI İLİŞKİSİ

Köy-kent kökene göre katılımcıların hemşehri farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin kır-kent kökene göre aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanarak, aritmetik ortalamalar arasındaki farkın önemini ortaya koyan varyans analizi yapılarak şu bulgular elde edilmiştir.

Tabloda görüldüğü gibi kır-kent bağlamında kökenle ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının köy-kır kökenlilerde $x=61.88$; ilçe-kasaba kökenlilerde ise $x=61.28$ olduğu görülmektedir. Bu durum hemşehri ilişkilerinin kır kökenlilerde kent kökenlilere göre daha yüksek olduğu izlenimi vermektedir (Tablo: 6.57).

Köy-kent	n	x	ss
Köy	770	61.88	11.34
Kent	123	60.93	10.59
İlçe	107	61.28	11.76

Tablo 6. 57: Hemşehri dayanışmasında kökenin aritmetik ortalaması ve standart sapması

Kır-kent açısından katılımcıların kökenlerine göre yapılan hesaplamalarda görülen aritmetik ortalamalar arası farkın önemli olup olmadığını belirlemek için ortaya konan varyans çözümlemesi sonuçlarına göre; köken ile hemşehri ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Tablo:6.58).

Köy-kent	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	117.09	2	58.55	0.46	Fark önemsiz
Gİ	127204	997	127.59		
GN	127321	999			

Tablo 6. 58: Hemşehri dayanışmasında kökene göre varyans analizi sonuçları

6.9.5.COĞRAFİ KÖKEN İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Coğrafi yöreye göre katılımcıların kent kültürünü benimseme düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların doğum yeri bakımında coğrafi yöre ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının hemşehrilik ilişkileri açısından Malatya, Erzincan, Tunceli, Bingöl, Elazığ ve Bitlis illerinde doğanların oluşturduğu katılımcı grup en yüksek değeri göstermektedir ($X=64.13$). Hakkâri ve Şırnak illerinde doğan katılımcıların yer aldığı grupta $X=63.78$ 'dir, bu grupta da hemşehri ilişkileri yüksektir.

Standart sapma sonuçlarına göre ise memleketi Batı Karadeniz, Yukarı Sakarya, Ergene, Yıldız ve Çatalca-Kocaeli Bölümünde yer alan iller ($SS=8.22$) ve Orta Kızılırmak-Konya Bölümü illerinde doğan gruplar ($SS=11.87$) katılımcı gruplar içinde homojen grupları oluşturmaktadırlar (Tablo: 6.59).

Yöre	n	x	ss
Erzurum-Kars Bölümü	266	63.29	11.06
Yukarı Murat—Van Bölümü	77	61.56	10.99
Batı Karadeniz, Yukarı Sakarya, Ergene, Yıldız, Çatalca-Kocaeli Bölümleri	18	58.50	8.22
Orta Karadeniz Bölümü	67	61.85	11.65
Doğu Karadeniz Bölümü	26	60.85	9.55
Yukarı Fırat Bölümü	140	64.13	10.76
Hakkari, Dicle Bölümleri	120	63.78	10.64
Orta Fırat, Adana Bölümleri	54	62.87	11.66
Konya, Orta Kızılırmak Bölümleri	82	56.44	11.87
İç Batı Anadolu Bölümü	79	59.05	10.65
Ege, Antalya, Güney Marmara Bölümleri	71	56.66	11.56

Tablo 6. 59: Hemşehri dayanışmasında doğum yerlerinin aritmetik ortalaması ve standart sapması

Coğrafi kökenin hemşehrilik ilişkileri üzerinde etkilerini karşılaştırmak için aritmetik ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir. Coğrafi kökene göre aritmetik ortalamalar arasındaki farkın önemli olup olmadığını anlamak için varyans çözümlemesi yapılmış ve Tablo 6.60’da gösterilmiştir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların coğrafi köken boyutunda hemşehri ilişkileri bakımından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Yöre	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	6928.26	10.00	692.83	5.69	0
Gİ	120392.53	989.00	121.73		
GN	127320.79	999.00			

Tablo 6. 60: Hemşehri dayanışmasında doğum yerinin varyans analizi sonuçları

Varyans çözümlemesi sonucunda ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirtmek amacıyla Schffé testi uygulanmış ve sonuçlar tablo 6.61’de gösterilmiştir:

Yöre	Erzurum-Kars Bölümü	Yukarı Murat-Van Bölümü	Batı Karadeniz, Yukarı Sakakara Ergene Yıldız, Çat-Kocaeli Bölümü	Orta Karadeniz Bölümü	Doğu Karadeniz Bölümü	Yukarı Fırat Bölümü	Hakkari, Dicle	Orta Fırat, Adana	Konya, Orta Kızılırmak Bölümleri	İç Batı Anadolu Bölümü	Ege, Antalya, Güney Marmara Bölümleri
Erzurum-Kars Bölümü									Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
Y. Murat-Van Bölümü									Fark önemli		Fark önemli
B. Karadeniz, Y. Sakarya, Ergene, Yıldız, Çatalca-Kocaeli Bölümleri						Fark önemli					
Orta Karadeniz Bölümü									Fark önemli		Fark önemli
D oğu Karadeniz Bölümü											
Yukarı Fırat Bölümü									Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
Hakkari, Dicle Bölümleri									Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
Orta Fırat, Adana Bölümleri									Fark önemli		Fark önemli
Konya, Orta Kızılırmak Bölümleri											
İç Batı Anadolu Bölümleri											
Ege, Antalya, Güney Marmara Bölümleri											

Tablo 6. 61: Hemşehri dayanışmasında doğum yeri ölçümüne Scheffé Testi Sonuçları

Tablo 6.61'e göre göre hemşehri ilişkileri boyutunda coğrafi kökeni Erzurum Kars Bölümü olan katılımcılar ile coğrafi kökeni Konya-Orta Kızılırmak ve Ege-Antalya-Güney Marmara Bölümünü ve İç Batı Anadolu Bölümü grupların aritmetik ortalamaları arasındaki;

Coğrafi kökeni Yukarı Murat-Van bölümü olan grup ile olan katılımcılar ile Konya-Orta Kızılırmak, Ege- Antalya- Güney Marmara Bölümü kökenli katılımcıların aritmetik ortalamaları arasındaki;

Batı Karadeniz-Yukarı Sakarya-Ergene-Yıldız-Çatalca Kocaeli Bölümleri olan katılımcı grup ile memleketi Yukarı Fırat bölümü olan katılımcı grup arasındaki;

Memleketi Orta Karadeniz Bölümü olan grup ile Konya-orta Kızılırmak Bölümünde yer alan grup ve Ege- Antalya-Güney Marmara Bölümü arasındaki;

Memleketi Yukarı Fırat Bölümü illeri olan katılımcı grup ile Konya-Orta Kızılırmak bölümü; İç Batı Anadolu Bölümü ve Ege- Antalya-Güney Marmara Bölümü illerinde doğan katılımcı gruplar arasında;

Coğrafi Kökeni Hakkari-Dicle Bölümü olan grup ile Konya-Orta Kızılırmak bölümü; İç Batı Anadolu Bölümü ve Ege- Antalya-Güney Marmara Bölümü illerinde doğan katılımcı gruplar arasında;

Memleketi Orta Fırat – Adana bölümü illeri olan grup ile Konya-Orta Kızılırmak bölümü; İç Batı Anadolu Bölümü ve Ege- Antalya-Güney Marmara Bölümü illerinde doğan katılımcı gruplar arasında;

Coğrafi kökeni Hakkari-Dicle Bölümü olan katılımcılar ile Konya- Orta Kızılırmak, Ege- Antalya- Güney Marmara Bölümü kökenli katılımcıların aritmetik ortalamaları arasındaki;

farkın önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

6.9.6.EĞİTİM DÜZEYİNİN HEMŞEHRİ DAYANIŞMASINA ETKİSİ

Eğitim düzeylerine göre katılımcıların hemşehri dayanışmasının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin eğitim seviyesine göre aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanarak, aritmetik ortalamalar arasındaki farkın önemini ortaya koyan varyans analizi yapılmış ve şu bulgular elde edilmiştir:

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların eğitim düzeyleri ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının hemşehri dayanışması açısından en yüksek düzeyde yer alan kesimin okur-yazar grubunda yer alan katılımcı grup olduğu ($X=66.37$) gözlenmektedir. Hemşehri dayanışmasının yüksek olduğu ikinci grup okur-yazar olmayan gruptur ($X=65.18$). Dolayısıyla bu gruplarda yer alan katılımcılar hemşehri ilişkilerini en fazla kullanan ve bu grup olduğu düşünülmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe hemşehri dayanışması azalmaktadır.

Üniversite mezunları hemşehri dayanışması en az olan gruptur ($X=55.37$). Standart sapma sonuçlarına göre ise okur-yazar olmayan ($SS=9.10$) ve Ortaokul ($SS=12.19$) mezunu katılımcılar diğer eğitim grupları içinde homojen grupları oluşturmaktadırlar (Tablo:6.62).

Eğitim	n	x	ss
Okur-yazar değil	73	65.18	9.10
Okur-yazar	71	66.37	10.14
İlkokul	466	62.24	11.00
Ortaokul	166	61.17	12.19
Lise ve dengi	163	59.46	11.44
Yüksekokul	20	55.45	10.26
Üniversite	41	55.37	10.43

Tablo 6. 62: Hemşehri dayanışmasında eğitim düzeyinin aritmetik ortalama ve standart sapma

Eğitim düzeyinin hemşehrilik ilişkileri üzerinde etkilerini karşılaştırmak için aritmetik ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir. Eğitim seviyesine göre aritmetik ortalamalar arasındaki farkın önemli olup olmadığını anlamak için varyans çözümlemesi yapılmış ve tablo 6.63’de gösterilmiştir.

Eğitim	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	5854.84	6.00	975.81	7.98	0
Gİ	121465.95	993.00	122.32		
GN	127320.80	999.00			

Tablo 6. 63: Hemşehri dayanışmasının eğitim düzeyine göre varyans analizi

Analiz sonuçlarına göre katılımcıların hemşehri ilişkileri boyutunda eğitim bakımından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Varyans çözümlemesi sonucunda ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirtmek amacıyla Schffé testi sonucuna göre;

Eğitim düzeyi bakımından okur-yazar olmayan grup ile ilkokul; ortaokul; lise ve dengi okul mezunları, yüksekokul ve üniversite mezunları arasında;

Okur-yazar katılımcılar ile ilkokul, ortaokul, lise ve dengi, yüksekokul ve üniversite mezunları arasında;

İlkokul mezunları ile lise ve dengi okul, yüksekokul ve üniversite mezunları arasında;

Ortaokul mezunları ile yüksekokul ve üniversite mezunları arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo: 6.64).

Eğitim	Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise ve dengi	Yüksekokul	Üniversite
Okur-yazar değil			Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
Okur-yazar			Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
İlkokul					Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
Ortaokul						Fark önemli	Fark önemli
Lise ve dengi							Fark önemli
Yüksekokul							
Üniversite							

Tablo 6. 64: Hemşehri dayanışmasının eğitime göre Scheffè Testi Sonuçları

6.9.7. HEMŞEHİRİ DAYANIŞMASI İLE YAŞ İLİŞKİSİ

Yaş gruplarına göre katılımcıların hemşehri dayanışmasının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde; katılımcıların yaş grupları ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının hemşehri dayanışması açısından en yüksek düzeyde yer alan kesimin 55-64 yaş grubunda görüldüğü ortaya çıkmaktadır ($\bar{x}=64.92$). Dolayısıyla bu grupta yer alan katılımcılar hemşehri ilişkilerini en fazla kullanan grup olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan hemşehrilik dayanışması en düşük grup 65 yaş ve üzeri yaş aralığıdır ($\bar{X}=59.96$). Standart sapma sonuçlarına göre homojen özellik gösteren gruplar 65 yaş ve üzeri ($ss=12.43$) ile 18-24 ($ss=9.87$) yaş grubudur (Tablo: 6.65).

Yaş	n	x	ss
18-24	53	61.96	9.87
25-34	205	61.01	11.37
35-44	416	60.73	11.18
45-54	227	63.16	11.12
55-64	75	64.92	12.01
65 ve üzeri	24	59.96	12.43

Tablo 6. 65: Hemşehri dayanışmasında yaş gruplarının aritmetik ortalama ve standart sapma

Yaş ile hemşehri dayanışması arasında anlamlı bir ilişki vardır (Tablo:6.66).

Yaş	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	1829.36	5	365.87	2.90	0.01
Gİ	125491.43	994	126.25		
GN	127320.79	999			

Tablo 6. 66: Hemşehri dayanışmasının yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçları

Varyans çözümlemesi sonucunda ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirtmek amacıyla uygulanan Schffé testi sonuçlarına göre; 25-34 yaş grubu ile 45-54 yaş grubu ve 55-64 yaş grubu arasında önemli farklılık olduğu tespit edilmiştir. Test sonucu ortaya çıkan bir diğer anlamlı farklılık 35-44 yaş grubu ile 45-54 yaş grubu ve 55-64 yaş grubu arasında olduğu görülmektedir (Tablo: 6.67).

Yaş	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 ve üzeri
18-24						
25-34				Fark önemli	Fark önemli	
35-44				Fark önemli	Fark önemli	
45-54						
55-64						
65 ve üzeri						

Tablo 6. 67: Hemşehri dayanışmasında katılımcıların yaş gruplarına göre Scheffé Testi Sonuçları

6.9.8.MESLEK İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Meslek gruplarına göre katılımcıların hemşehri dayanışmasının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde; katılımcıların meslek grupları ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının hemşehri dayanışması açısından en yüksek düzeyde yer alan kesimin işsiz-geçici işçi katılımcı grubu olduğu ortaya çıkmaktadır ($x=64.37$).

Dolayısıyla bu grupta yer alan katılımcılar hemşehri ilişkilerini en fazla grup olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan hemşehri dayanışması en düşük grup memurlardır ($X=57.84$). Standart sapma sonuçlarına göre homojen özellik gösteren grupların işsiz-geçici işçi ($ss=9.16$) meslek grubu ile emekliler ($ss=12.82$) olduğu görülmektedir (Tablo:6.68).

Meslek	n	x	ss
İşsiz-geçici işçi	76	64.37	9.16
Ev hanımı	279	62.99	10.92
Marjinal	58	59.71	11.50
İşçi	262	61.76	10.85
Memur	61	57.84	11.13
Esnaf	125	60.14	12.21
Serbest meslek	51	61.18	11.75
Emekli	88	61.59	12.82

Tablo 6. 68: Hemşehri dayanışmasının meslek gruplarına göre aritmetik ortalama ve standart sapma

Meslek grupları hemşehri ilişkileri arasında önemli fark olduğu anlaşılmaktadır (Tablo:6.69).

Meslek	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	2467.33	7.00	352.48	2.80	0.01
Gİ	124853.47	992.00	125.86		
GN	127320.80	999.00			

Tablo 6. 69: Hemşehri dayanışmasının meslek gruplarına göre varyans analizi sonuçları

Bu farkın kaynağını ortaya koyan aşağıdaki tablodan şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: meslek ile hemşehri dayanışması arasındaki ilişkiyi yaratan;

İşsiz-geçici işçi meslek grubu ile marjinal, memur, esnaf meslek grupları;

Ev hanımı marjinal, memur, esnaf meslek grupları;

İşçi meslek grubu ile memurlardan oluşan katılımcı grup arasında,

Memur katılımcı grup ile emeklilerden oluşan grup arasında

olduğu anlaşılmaktadır (Tablo:6.70).

Meslek	İşsiz-geçici işçi	Ev hanımı	Marjinal	İşçi	Memur	Esnaf	Serbest meslek	Emekli
İşsiz-geçici işçi			Fark önemli		Fark önemli	Fark önemli		
Ev hanımı			Fark önemli		Fark önemli	Fark önemli		
Marjinal								
İşçi					Fark önemli			
Memur								Fark önemli
Esnaf								
Serbest meslek								
Emekli								

Tablo 6. 70: Hemşehri dayanışmasının meslek gruplarına göre Scheffé Testi Sonuçları

6.9.9. HEMŞEHİRİ DAYANIŞMASINA MESLEK STATÜSÜNÜN ETKİSİ

Meslek statüsüne göre katılımcıların kent kültürünü benimseme düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: Katılımcıların statüleri ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının hemşehrilik dayanışması açısından en yüksek düzeyde yer alan kesim işsizlerdir ($x=63.31$). Bu açıdan hemşehrilik dayanışması en düşük aile işletmesi statüsünde çalışan gruptur ($X=58.68$). Standart sapma sonuçlarına göre işsizler($SS=10.77$) ile işveren ($ss=14.36$) statüsünde çalışanların homojen özellik gösteren gruplar olduğu söylenebilir (Tablo:6.71).

Statü	n	x	ss
İşsiz	250	63.31	10.77
Maaşlı-ücretli	507	61.43	11.24
Kendi hesabına çalışan	178	61.64	11.31
İşveren	16	57.50	14.36
Aile işletmesi	31	58.68	11.12
Başkaca	18	56.28	13.97

Tablo 6. 71: Hemşehri dayanışmasında statüye göre aritmetik ortalama ve standart sapma

Hemşehri ilişkileri ve kent kültürü düzeyi meslek statüsü arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmaktadır (Tablo:6.72).

Statü	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	1777.60	5.00	355.52	2.81	0.02
Gİ	125543.19	994.00	126.30		
GN	127320.80	999.00			

Tablo 6. 72: Hemşehri dayanışmasında statüye göre varyans analizi sonuçları

. Hemşehri dayanışması ile meslek statüsü arasında farkı yaratan gruplar; İşsizlerin yer aldığı katılımcı grup ile maaşlı-ücretli, işveren ve aile işletmesi olarak çalışan katılımcı grup arasındaki farktan kaynaklanmaktadır (tablo:6.73).

Statü	İşsiz	Maaşlı- ücretli	Kendi hesabına çalışan	İşveren	Aile işletmesi	Başkaca
İşsiz		Fark önemli		Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
Maaşlı-ücretli						
Kendi hesabına çalışan						
İşveren						
Aile işletmesi						
Başkaca						

Tablo 6. 73: Hemşehri dayanışmasında katılımcıların statülerine göre Scheffè Testi Sonuçları

6.9.10. HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI İLE KONUT TÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİ

İkamet edilen ev türüne göre katılımcıların kent kültürünü benimseme düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak için yapılan ölçümler sonucunda elde edilen aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Katılımcıların ev türü ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının, hemşehri dayanışması boyutunda en yüksek düzeyde yer alan kesimin tapulu gecekonduda yaşayan grup olduğu ortaya çıkmaktadır ($X=63.89$). Tapusuz gecekonduda oturanlarda da hemşehrilik ilişkileri düzeyi yüksek olduğu gözlenmektedir ($X=63.65$). Ölçüm sonuçları, konut türünün iyileşmesine bağlı olarak hemşehri dayanışmasının azaldığını göstermektedir; apartman dairesinde yaşayan katılımcı grup hemşehri dayanışmasının en düşük olduğu gruptur ($X=60.00$). Standart sapma sonuçlarına göre tapusuz

gecekondu oturanlar ($SS=10.39$) ile apartman dairesinde oturanların ($ss=12.07$) homojen özellik gösterdiği görülmektedir (Tablo: 6.74).

Ev türü	n	x	ss
Apartman dairesi	318	60.00	12.07
Müstakil	408	61.59	11.03
Tapulu gecekond	209	63.89	10.41
Tapusuz gecekond	65	63.65	10.39

Tablo 6. 74: Hemşehri dayanışmasında ev türüne göre aritmetik ortalama ve standart sapma

Analiz sonuçları kent kültür düzeyi ile ev türü arasında önemli bir ilişki olduğunu oraya koymaktadır (Tablo:6.75).

Ev türü	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	2171.23	3	723.74	5.76	0.00
Gİ	125149.56	996	125.65		
GN	127320.80	999			

Tablo 6. 75: Hemşehri dayanışmasında konut türüne göre varyans analizi

Bu farkın kaynağı yapılan varyans analiz çözümlemeleri ile şu şekilde ortaya konmuştur: apartman dairesi ile tapulu gecekond ve tapusuz gecekond;

Apartman dairesinde yaşayan katılımcı grup ile tapulu gecekonduda yaşayan grup ve tapusuz gecekonduda yaşayan grup arasındaki ilişkinin; müstakil evde oturan grup ile tapulu gecekonduda ikamet eden gruplar arasında ilişkinin anlamlı olduğu ortaya çıkmaktadır (Tablo:6.76).

Ev türü	Apartman dairesi	Müstakil	Tapulu gecekond	Tapusuz gecekond
Apartman dairesi			Fark önemli	Fark önemli
Müstakil			Fark önemli	
Tapulu gecekond				
Tapusuz gecekond				

Tablo 6. 76: Hemşehri dayanışmasında konut türüne göre Scheffè Testi Sonuçları

6.9.11. KONUT SAHİPLİĞİ İLE HEMŞEHİRİ DAYANIŞMASI İLİŞKİSİ

Hemşehri ilişkileri boyutu konut mülkiyeti açısından incelendiğinde ev sahibi olan katılımcıların hemşehri dayanışması düzeyi yüksektir ($X=62.89$).

Başkalarına ait konutta kira ödemedeki ikamet eden katılımcı grup hemşehri dayanışmasının en az olduğu gruptur (59.83) (Tablo: 6.77).

Ev mülkiyet	n	x	ss
Ev sahibi	569.00	62.89	10.96
Kiracı	361.00	60.19	11.52
Başkaca	70.00	59.83	11.65

Tablo 6. 77: Hemşehri dayanışmasında konut mülkiyet durumunun aritmetik ortalaması ve standart sapma

Ev mülkiyet	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	1875.49	2	937.74	7.45	0.00
Gİ	125445.31	997	125.82		
GN	127320.80	999			

Tablo 6. 78: hemşehri dayanışmasında konut mülkiyet durumunun varyans analizi

Hemşehri dayanışması boyutunun ev mülkiyet türüne göre anlamlı bir fark gösterdiği; bu farkın ev sahibi olan grup ile kiracı ve yakınına ait konutta kira ödemedeki oturan gruptan kaynaklandığı görülmektedir (Tablo:6.79).

Ev mülkiyet	Ev sahibi	Kiracı	Başkaca
Ev sahibi		Fark önemli	Fark önemli
Kiracı			
Başkaca			

Tablo 6. 79: Hemşehri dayanışmasında katılımcıların ev mülkiyet durumlarına göre Scheffé Testi Sonuçları

6.9.12.MEMLEKETE GİDİŞ SIKLIĞI İLE HEMŞEHİRİ DAYANIŞMASI İLİŞKİSİ

Memlekete gidiş sıklığına göre katılımcıların hemşehri dayanışmasının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde; katılımcıların memlekete gidiş sıklığı ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının hemşehri dayanışması açısından en yüksek düzeyde yer alan kesimin 2-3 yılda 1 kez giden grup görüldüğü ortaya çıkmaktadır. (X=63.59). Ancak ilk bakışta çelişki gibi görünen bu durum irdelendiğinde memleketine 2-3 yılda bir kez giden grup memleketi İzmir'e uzak mesafede bulunan iller olduğu; memlekete gitmenin belli bir ekonomik bütçe gerektirdiği düşüncesinden hareketle; bu grupta yer alan katılımcıların memleketlerine yer yıl gitmemelerine rağmen hemşehri

dayanışmasına katıldıkları sonucuna varılabilir. Hemşehri dayanışması en düşük grup 5-10 yılda bir memleketine giden gruptur ($X=60.34$) (Tablo:6.80).

Memlekete gidiş sıklığı	n	x	ss
Yılda birden çok	146	60.38	10.87
Yılda 1 kez	184	61.83	11.64
2-3 yılda bir	313	63.59	9.90
5-10 yılda bir	185	60.34	12.41
Hiç	172	60.69	11.98

Tablo 6. 80: Hemşehri dayanışmasında memlekete gidiş sıklığının aritmetik ortalaması ve standart sapması

Memlekete gidiş sıklığı	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	1894.25	4	473.56	3.76	0.00
Gİ	125426.55	995	126.06		
GN	127320.80	999			

Tablo 6. 81: Hemşehri dayanışmasında memlekete gidiş sıklıklarının varyans analizi

Hemşehri dayanışması boyutu ile memlekete gidiş sıklığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. İlişkinin içeriğinin incelenmesi sonucunda yılda birden çok memleketine giden grup ile 2-3 yılda bir memlekete giden grup; 2-3 yılda bir memlekete giden grup ile 5-10 yılda bir memleketine giden grup ve memlekete hiç gitmeyen grup arasında anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır (Tablo:6.82).

Memlekete gidiş sıklığı	Yılda birden çok	Yılda 1 kez	2-3 yılda bir	5-10 yılda bir	Hiç
Yılda birden çok			Fark önemli		
Yılda 1 kez					
2-3 yılda bir				Fark önemli	Fark önemli
5-10 yılda bir					
Hiç					

Tablo 6. 82: Hemşehri dayanışmasında memlekete gidiş sıklığına göre Scheffè Testi Sonuçları

6.9.13. HEMŞEHİRİ DAYANIŞMASI İLE GELİR İLİŞKİSİ

Katılımcıların gelir düzeyleri ile ilgili aritmetik ortalama ve standart sapma analizleri incelendiğinde hemşehri dayanışması en yüksek katılımcı grup 1501-2000 TL geliri olan gruptur ($X=62.63$). Hemşehri dayanışması 500 TL'den az olan katılımcı grupta $xx=62.18$ 'dir; bu grupta da hemşehri dayanışması boyutu yüksektir (Tablo: 6.83).

Toplam gelir	n	x	ss
500 TL'den az	239	62.18	10.18
501-1000 TL	479	61.70	11.62
1001-1500 TL	183	61.09	12.07
1501-2000 TL	54	62.63	10.58
2001 TL ve üzeri	45	60.51	11.14

Tablo 6. 83: Hemşehri dayanışmasında aylık gelir miktarlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması

Kent kültürü ile toplam gelir arasındaki farkın önemli olmadığı görülmektedir (Tablo:6.84).

Toplam gelir	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	233.03	4	58.26	0.46	Fark önemsiz
Gİ	127087.77	995	127.73		
GN	127320.80	999			

Tablo 6. 84: Hemşehri dayanışmasında gelir miktarının varyans analizi

6.9.14. GÖÇÜ NEDENİ İLE HEMŞEHİRİ DAYANIŞMASI İLİŞKİSİ

Katılımcıların göç nedeni ile ilgili aritmetik ortalama ve standart sapma analizleri incelendiğinde hemşehri dayanışması en yüksek katılımcı grubun göç nedeni terör-güvenlik olan grup ($x=63.15$) ile göç nedeni “iş bulmak” olan grupta olduğu görülür ($X=63.15$). Göç nedeni eğitim olan grup hemşehri dayanışması en az olan gruptur ($X=56.42$). göç nedeni terör- güvenlik olan katılımcılar zorunlu olarak İzmir’e göç eden grubu oluşturmakta ve dolayısıyla hemşehri dayanışmasına en fazla ihtiyaç duyan grubu oluşturmaktadır. Göç nedeni boyutunda en homojen gruplar ise göç nedeni eğitim olanlar ($SS=8.89$) ile göç nedeni sağlık olanlardır($SS=13.58$) (Tablo:6.85).

Göç nedeni	n	x	ss
Eğitim	36	56.42	8.89
Sağlık	18	56.83	13.58
İş bulmak	543	63.15	10.81
Görev-tayin	60	56.53	11.79
Terör-güvenlik	59	65.32	11.19
Kentsel yaşam şartlarının olumlu olması	143	60.29	12.07
Evlilik	71	60.25	10.80
Çocukları eğitimi	56	61.16	10.93
Başkaca	14	55.79	10.06

Tablo 6. 85: Hemşehri dayanışmasında göç nedenlerinin aritmetik ortalaması ve standart sapması

Hemşehri dayanışması göç nedeni ile ilişkilidir (Tablo:6.86).

Göç nedeni	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	5896.13	8	737.02	6.02	0
Gİ	121424.66	991	122.53		
GN	127320.80	999			

Tablo 6. 86: Hemşehri dayanışmasında göç nedenlerinin varyans analizi

Göç nedeni boyutunda aralarında anlamlı farklılık bulunan gruplar;

Eğitim ile iş bulmak, terör-güvenlik; sağlık ile iş bulmak, terör-güvenlik;

İş bulmak ile görev-tayin

Görev-tayin ile terör güvenlik;

İş bulmak ile görev-tayin, kentsel yaşamın olumlu olması ve evlilik; görev-tayin ile terör-güvenlik, kentsel yaşamın olumlu olması ve çocukların eğitimi;

Terör-güvenlik ile kentsel yaşam şartlarının olumlu olması, evlilik ve çocukların eğitimi olan gruplar arasında önemli farklılaşma olduğu görülmektedir (Tablo:6.87).

Göç nedeni	Eğitim	Sağlık	İş bulmak	Görev-tayin	Terör-güvenlik	Kentsel yaşam şartlarının	evlilik	Çocukları eğitimi	Başkaca
Eğitim			Fark önemli		Fark önemli			Fark önemli	
Sağlık			Fark önemli		Fark önemli				
İş bulmak				Fark önemli		Fark önemli	Fark önemli		Fark önemli
Görev-tayin					Fark önemli	Fark önemli		Fark önemli	
Terör-güvenlik						Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
Kentsel yaşam şartlarının									
Evlilik									
Çocukları eğitimi									
Başkaca									

Tablo 6. 87: Hemşehri dayanışmasında göç nedenlerinin Scheffé Testi Sonuçları

6.9.15. HEMŞEHRİLERLE GÖRÜŞME SIKLIĞI İLE HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI İLİŞKİSİ

Hemşehrilerle haftada 1 ve daha fazla görüşen grup hemşehri dayanışması en yüksek grup olduğu görülmektedir ($X=64.78$). Hemşehrilerle görüşme sıklığı hemşehri dayanışması ile paralel bir seyir izlemektedir.

Hemşehri görüşme sıklığı azaldıkça hemşehri dayanışması da azalmaktadır. Hemşehri dayanışması boyutunda aritmetik ortalaması en az olan grup hemşehrilerle hiç görüşmeyenlerdir (54.60) (Tablo: 6.88).

Hemşehrilerle görüşme sıklığı	n	x	ss
Hiç	88	54.60	12.32
Haftada bir ve daha fazla	481	64.78	10.03
Ayda birkaç kez	189	60.50	11.78
Yılda birkaç kez	104	59.91	10.89
Bayramdan bayrama	132	58.60	10.94
Başkaca	6	55.33	11.71

Tablo 6. 88: Hemşehri dayanışmasında hemşehrilerle görüşme sıklığına göre aritmetik ortalama ve standart sapma

Hemşehrilerle görüşme sıklığı	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	11125.68	5	2225.14	19.04	0.00
Gİ	116195.12	994	116.90		
GN	127320.80	999			

Tablo 6. 89: Hemşehri dayanışmasında hemşehrilerle görüşme sıklığının varyans analizi

Hemşehri dayanışması boyutunun hemşehrilerle görüşme sıklığına göre anlamlı bir fark gösterdiği görülmektedir. Hemşehrilerle hiç görüşmeyen grup ile diğer katılımcı gruplar arasında; hemşehrilerle haftada bir ve daha fazla görüşen grup ile hemşehrileri ile ayda birkaç kez, yılda birkaç kez ve bayramdan bayrama görüşen gruplar arasında önemli fark olduğu hesaplanmıştır (Tablo: 6.90).

Hemşehrilerle görüşme sıklığı	Hiç	Haftada bir ve daha fazla	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez	Bayramdan bayrama	Başkaca
Hiç		fark önemli	fark önemli	fark önemli	fark önemli	
Haftada bir ve daha fazla			fark önemli	fark önemli	fark önemli	
Ayda birkaç kez						
Yılda birkaç kez						
Bayramdan bayrama						
Başkaca						

Tablo 6. 90: Hemşehri dayanışmasında hemşehrilerle görüşme sıklığının Scheffè Testi Sonuçları

6.9.15. HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI İLE AYNI SEMTTE İKAMET EDEN HEMŞEHRİ SAYISI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Yaşanılan semtte hiç hemşehrisi olmayan katılımcı grup hemşehri dayanışması en düşük çıkan gruptur ($X=57.68$). Yaşanılan semtte hemşehri sayısı arttıkça hemşehri dayanışması da artmaktadır. Yaşadığı semtte 31 ve üzeri aile sayısının bulunduğu katılımcı grup hemşehri ilişkileri en güçlü grup olduğu görülmektedir ($X=66.59$) (Tablo: 6.91).

Hemşehri sayısı	n	x	ss
Hiç	100	57.68	11.92
1-10 aile	426	59.81	11.29
11-20 aile	171	62.30	10.65
21-30 aile	105	62.97	11.56
31 ve üzeri	198	66.59	9.51

Tablo 6. 91: Hemşehri dayanışmasında hemşehri sayısının aritmetik ortalaması ve standart sapması

Hemşehri sayısı	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	8101.49	4	2025.37	16.90	0.00
Gİ	119219.30	995	119.82		
GN	127320.80	999			

Tablo 6. 92: Hemşehri dayanışmasında hemşehri sayısının varyans analizi

Hemşehri dayanışması boyutunun ikamet edilen semtteki hemşehri sayısına göre anlamlı bir fark gösterdiği görülmektedir. İkamet edilen semtte hiç hemşehrisi olmayanlar ile hemşehri sayısı 11-20 aile olan grup, hemşehri sayısı 21-30 aile olan grup ve 31 ve üzeri hemşehri ailesi olan grup arasında fark önemlidir.

Hemşehri sayısı 1-10 aile olan grup ile hemşehri sayısı 11-20 aile olan grup, hemşehri sayısı 21-30 aile olan grup ve 31 ve üzeri hemşehri ailesi olan grup arasında;

Hemşehri sayısı 11-20 aile olan grup ile 21-30 aile hemşehrisi olan grup arasındaki farkın önemli olduğu hesaplanmıştır (Tablo: 6.93).

Hemşehri sayısı	Hiç	1-10 aile	11-20 aile	21-30 aile	31 ve üzeri
Hiç			Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
1-10 aile			Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
11-20 aile				Fark önemli	
21-30 aile					
31 ve üzeri					

Tablo 6. 93: Hemşehri dayanışmasında hemşehri sayısının Scheffè Testi Sonuçları

6.10. KENT KÜLTÜRÜ

6.10.1. CİNSİYET İLE KENT KÜLTÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİ

İzmir anakent bütününde hemşehri ilişkilerinin kent kültürü üzerindeki etkilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları hesaplanmış, aritmetik ortalamalar arası farkın önemli olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır. Kent kültürünün düzeyi kadınlarda ($x=41.78$) erkeklerden ($x=42.07$) daha az olduğu gözlenmiştir. Yani kadınların erkeklerden kent kültürünü daha az benimsediği ortaya çıkmaktadır. Ancak, aritmetik ortalamalar arası farkların önemli olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonuçlarına göre erkekler kadınlara göre daha fazla kent kültürünü benimsemişlerdir (Tablo:6.94).

Cinsiyet	n	x	ss	sd	tdeğeri	Önem denetimi
Kadın	359	41.78	9.17	998.00	-0.45	0.02
Erkek	641	42.07	9.91	790.08	-0.46	

Tablo 6. 94: Kent kültürü ile cinsiyet ilişkisi

6.10.2. MEMLEKETTEKİ MAL VARLIĞININ KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İzmir anakent bütününde kent kültürünün memlekette mal varlığının (ev, arsa, tarla, bahçe, arazi ve hayvan gibi) bulunmasına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları hesaplanmış, aritmetik ortalamalar arası farkın önemli olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır. Kentsel kültürün memlekette mal varlığı bulunmayan katılımcılarda ($x=41.14$) daha düşük olduğu görülmektedir. Memlekette mal varlığının bulunması kent kültürünü olumlu yönde etkilemektedir. Aritmetik ortalamalar arası farkların önemli olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonuçlarına göre kentsel kültürün memlekette mal varlığının bulunup bulunmaması ile ilişkili olmadığı ortaya çıkmaktadır (Tablo: 6.93).

Memleketteki mal varlığı	n	x	ss	sd	tdeğeri	Önem denetimi
Yok	640	41.14	9.65	998	-3.64	Fark önemsiz
Var	360	43.44	9.49	754.68	-3.64	Fark önemsiz

Tablo 6. 95: Memleketteki mal varlığı ile kent kültürü ilişkisi

6.10.3. GÖÇ YILI İLE KENT KÜLTÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Göç yıllarına göre İzmir Kent bütününde nüfusu göçle beslenen alanlardan seçilen katılımcıların kent kültürünü benimseme süreçlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin aritmetik Ortalamaları ve Standart sapmaları hesaplanmış, aritmetik ortalamalar arası farkın önemli olup olmadığını belirlemek için Tek Faktörlü Varyans Analizi yapılmıştır. Buna göre; kent kültürünü en fazla benimseyen ve hemşehrilik ilişkilerini en az kullanan katılımcı grup İzmir kentine 37 yıl ve daha önce göç edenler($x=45.93$) oluşturmaktadır. İzmir'e en eski göç eden katılımcı grup; kent kültürüne en fazla uyum sağlayan grubu oluşturmaktadır. Göç yılı ile kent kültürü arasında orantısal bir ilişki vardır. Örneğin

İzmir'e en yeni göçenler olan 1-6 yıl aralığı kent kültür düzeyi en az olan gruptur ($X=40.64$).

Analiz sonuçlarına göre göç yılı ile kent kültürü ve hemşehri ilişkileri arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmaktadır.

Standart Sapmalar incelendiğinde 1–6 yıl önce göç edenlerin ($ss=8.89$); 37 yıl ve öncesi göç eden ($ss=10.51$) grupların homojen özellik gösterdiği görülmektedir (Tablo: 6.96).

Göç yılı	n	x	ss
37 yıl ve öncesi	81	45.93	10.51
36-27 yıl önce	136	42.76	9.53
26-17 yıl önce	291	42.33	9.72
16-7 yıl önce	374	40.95	9.45
1-6 yıl önce	118	40.64	8.89

Tablo 6. 96: Kent kültüründe göç yılının aritmetik ortalaması ve standart sapması

Göç yılı	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	1983.42	4.00	495.85	5.42	0.00
Gİ	91028.49	995.00	91.49		
GN	93011.91	999.00			

Tablo 6. 97: Kent kültürünün göç yılına göre varyans analizi sonuçları

Göç yılına göre yapılan hesaplamalarda görülen aritmetik ortalamalar arası farkın önemli olup olmadığını belirlemek için Varyans Çözümlemesi yapılmış ve göç yılına göre kent kültürün anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Aşağıdaki tabloya göre kent kültürü boyutunda göç yılı 37 yıl ve öncesi olan katılımcılar ile 36-27 yıl önce; 26-17 yıl önce; 16-7 yıl önce; 1-6 yıl önce olan katılımcıların aritmetik ortalamaları arasındaki farkın önemli olduğu ortaya çıkmaktadır (Tablo: 6.98).

Göç yılı	37 yıl ve öncesi	36-27 yıl önce	26-17 yıl önce	16-7 yıl önce	1-6 yıl önce
37 yıl ve öncesi		Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
36-27 yıl önce					
26-17 yıl önce					
16-7 yıl önce					
1-6 yıl önce					

Tablo 6. 98: Kent kültürünün göç yılına göre Scheffé Testi Sonuçları

6.10.4. KIR-KENT KÖKENKÖKENLİ OLUŞ İLE KENT KÜLTÜRÜ İLİŞKİSİ

Köy-kent kökene göre katılımcıların kent kültürünü benimseme düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin köy-kent kökene göre aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanarak, aritmetik ortalamalar arasındaki farkın önemini ortaya koyan varyans analizi yapılarak şu bulgular elde edilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi kır-kent bağlamında kökenle ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının ilçe kökenlilerde $x=42.63$; kent kökenlilerde ise $x=42.37$ olduğu görülmektedir. Buna göre ilçe-kasaba ile kent kökenlilerde kent kültürü düzeyinin daha yüksek olduğu kırsal kökenli katılımcılarda ise kentsel kültür düzeyinin düşük olduğu ortaya çıkmaktadır.

Standart sapma sonuçlarına göre ise köy($SS=9.49$) ve ilçe kökenlilerin ($SS=10.35$) homejen gruplar olduğu ortaya çıkmaktadır (Tablo: 6.99).

Köy-kent	n	x	ss
Köy	770	41.81	9.49
Kent	123	42.37	10.05
İlçe	107	42.63	10.35

Tablo 6. 99: Kent kültüründe kökenin aritmetik ortalaması ve standart sapması

Köy-kent açısından katılımcıların kökenlerine göre yapılan hesaplamalarda görülen aritmetik ortalamalar arası farkın önemli olup olmadığını belirlemek için ortaya konan varyans çözümlemesi sonuçlarına göre; köken ile kent kültürü arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Tablo: 6.100).

köy-kent	KT	sd	KO	Fdeğeri	önem denetimi
GA	85.75	2.00	42.88	0.46	fark önemsiz
Gİ	92926.16	997.00	93.21		
GN	93011.91	999.00			

Tablo 6. 100: Kent kültüründe kökene göre varyans analizi sonuçları

6.10.5. COĞRAFI KÖKEN İLE KENT KÜLTÜRÜ İLİŞKİSİ

Coğrafi yöreye göre katılımcıların kent kültürünü benimseme düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların doğum yeri bakımında coğrafi yöre ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının kent kültürü düzeyi açısından Ege- Antalya ve Güney Marmara Bölümlerinde yer alan illerde doğanlarda ($X=46.52$) en yüksek düzeyde olduğu gözlenmektedir. Balıkesir, Manisa, Aydın, Muğla, Denizli, Antalya, Isparta, Burdur, Bursa, Çanakkale, Bilecik illerini kapsayan bu grup kentlilik bilinci diğer katılımcı gruplara göre en yüksek düzeydedir.

Kent kültürü yüksek olan bir diğer katılımcı grup Uşak, Kütahya ve Afyon illerinde doğanların yer aldığı katılımcı gruptur, bu grupta $X=45.85$ 'dir.

Kent kültürü en düşük grup Hakkari ve Şırnak illerinde doğan gruptur ($X=34.19$). Kahramanmaraş, Adıyaman, Şanlıurfa illerinde doğan katılımcıların yer aldığı grupta da kent kültür düzeyi düşüktür ($X=37.80$)

Standart sapma sonuçlarına göre ise memleketi Konya Bölümü ile Orta Kızılırmak bölümü olan katılımcı grup ($SS=8.05$) ile memleketi Orta Fırat Bölümü ile Adana Bölümünde olan grup ($SS=9.53$) katılımcılar içinde homojen grupları oluşturmaktadırlar (Tablo: 6.101).

Yöre	n	x	ss
Erzurum-Kars Bölümü	266	42.72	9.35
Yukarı Murat-Van Bölümü	77	41.51	9.47
Batı Karadeniz, Yukarı Sakarya, Ergene, Yıldız, Çatalca-Kocaeli Bölümleri	18	46.00	8.96
Orta Karadeniz Bölümü	67	44.01	8.22
Doğu Karadeniz Bölümü	26	44.04	9.22
Yukarı Fırat Bölümü	140	40.72	9.05
Hakkari, Dicle Bölümleri	120	34.19	8.90
Orta Fırat, Adana Bölümleri	54	37.80	9.53
Konya, Orta Kızılırmak Bölümleri	82	45.30	8.05
İç Batı Anadolu Bölümü	79	45.85	9.01
Ege, Antalya, Güney Marmara Bölümleri	71	46.52	8.50

Tablo 6. 101: Kent kültürünün doğum yerine göre aritmetik ortalaması ve standart sapması

Yöre	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	12840.54	10.00	1284.05	15.84	0
Gİ	80171.37	989.00	81.06		
GN	93011.91	999.00			

Tablo 6. 102: Kent kültürünün yöreye göre varyans analizi

Coğrafi kökenin kent kültürü üzerinde etkilerini karşılaştırmak için aritmetik ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir. Coğrafi kökene göre aritmetik ortalamalar arasındaki farkın önemli olup olmadığını anlamak için varyans çözümlemesi yapılmış ve yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların coğrafi köken boyutunda kent kültürü bakımından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Varyans çözümlemesi sonucunda ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirtmek amacıyla Schffé testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 6.103’de gösterilmiştir:

Kentsel kültür boyutunda coğrafi kökeni Erzurum Kars Bölümü olan katılımcılar ile coğrafi kökeni Yukarı Fırat; Hakkari-Dicle Bölümü; Orta Fırat-Adana Bölümü; Konya-Orta Kızılırmak bölümü; İç Batı Anadolu Bölümü ve Ege- Antalya-Güney Marmara Bölümünü kapsayan grup olan katılımcıların aritmetik ortalamaları arasındaki; Memleketi Yukarı Murat-Van Bölümü olan katılımcılar ile Hakkari-Dicle Bölümü; Orta Fırat-Adana Bölümü; Konya-Orta Kızılırmak bölümü; İç Batı Anadolu Bölümü ve Ege- Antalya-Güney Marmara Bölümünü kapsayan grup olan katılımcıların aritmetik ortalamaları arasındaki; Coğrafi kökeni Batı Karadeniz-Yukarı Sakarya-Ergene-Yıldız-Çatalca-Kocaeli olan grup ile Fırat; Hakkari-Dicle Bölümü; Orta Fırat-Adana Bölümü olan grupların aritmetik ortalamaları arasındaki; Memleketi Orta Karadeniz illeri olan katılımcı grup ile Hakkari-Dicle Bölümü; Orta Fırat-Adana Bölümü; Memleketi Doğu Karadeniz illeri olan katılımcı grup ile Hakkari-Dicle Bölümü; Orta Fırat-Adana Bölümü; Coğrafi kökeni Yukarı Fırat Bölümü olan katılımcılar ile Hakkari-Dicle Bölümü; Orta Fırat-Adana Bölümü; Konya-Orta Kızılırmak bölümü; İç Batı Anadolu Bölümü ve Ege- Antalya-Güney Marmara Bölümünü kapsayan grup olan katılımcıların aritmetik ortalamaları arasındaki; Coğrafi kökeni Hakkari-Dicle Bölümü olan katılımcılar ile Orta Fırat-Adana Bölümü; Konya-Orta Kızılırmak bölümü; İç Batı Anadolu Bölümü ve Ege- Antalya-Güney Marmara Bölümünü kapsayan grup olan katılımcıların aritmetik ortalamaları arasındaki;

farkın önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

	Erz-Kars Bölümü	Y.Murat-Van Bölümü	B.Kdeniz, Y.Sak, Erg. Yıldız, Çat-K.eli Bölümleri	Orta Karadeniz Bölümü	Doğu Karadeniz Bölümü	Yukarı Fırat Bölümü	Hakkari, Dicle Bölümleri	Orta Fırat, Adana Bölümleri	Konya, O.Kızılırmak Bölümü	İç Batı Anadolu Bölümğ	Ege,Ant, G.Marmara Bölümleri
Yöre											
Erzurum-Kars Bölümü						fark önemli	fark önemli	fark önemli	fark önemli	fark önemli	fark önemli
Y.Murat-Van Bölümü							fark önemli	fark önemli	Fark önemli	fark önemli	fark önemli
B.Karadeniz, Y.Sakarya, Ergene, Yıldız, Çatalca-Kocaeli bölümleri						Fark önemli	Fark önemli	Fark			
O. Karadeniz Bölümü							Fark önemli	Fark önemli			
D.Karadeniz Bölümü							Fark önemli	Fark önemli			
Y. Fırat Bölümü							Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
Hakkari, Dicle Bölümleri							Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
O.Fırat, Adana Bölümleri								Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	
Konya, O.Kızılırmak Bölümleri											
İç Batı Anadolu Bölümü											
Ege,Antalya, G.Marmara Bölümleri											

Tablo 6. 103: Kent kültüründe doğum yeri ölçümlerine Scheffé Testi Sonuçları

6.10.6. EĞİTİM DÜZEYİNİN KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Eğitim düzeylerine göre katılımcıların kent kültürünü benimseme düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin eğitim seviyesine göre aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanarak, aritmetik ortalamalar arasındaki farkın önemini ortaya koyan varyans analizi yapılmış ve şu bulgular elde edilmiştir:

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların eğitim düzeyleri ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının kent kültürü düzeyi açısından en yüksek düzeyde yer alan kesimin üniversite ve üstü eğitim grubunda yer alan katılımcı grup olduğu ($X=48.07$) gözlenmektedir. Dolayısıyla bu grupta yer alan katılımcılar kent kültürü düzeyi en yüksek gruptur. Eğitim düzeyi yükseldikçe kent kültürü düzeyi de yükselmektedir. Okur-yazar olmayan grupta aritmetik ortalama ($X=36.05$) en düşüktür; bu grup kent kültürü seviyesi açısından en düşük gruptur.

Standart sapma sonuçlarına göre ise üniversite mezunları($SS=8.03$) ve okur-yazar ($SS=9.63$) olan katılımcı gruplar diğer eğitim grupları içinde homojen grupları oluşturmaktadırlar (Tablo: 6.104).

Eğitim	n	x	ss
Okur-yazar değil	73	36.05	8.74
Okur-yazar	71	37.32	9.63
İlkokul	466	41.52	9.42
Ortaokul	166	42.89	9.33
Lise ve dengi	163	45.52	9.04
Yüksekokul	20	41.25	9.25
Üniversite	41	48.07	8.03

Tablo 6. 104: Kent kültüründe eğitim düzeyinin aritmetik ortalama ve standart sapma

Eğitim	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	7912.31	6.00	1318.72	15.39	0
Gİ	85099.60	993.00	85.70		
GN	93011.91	999.00			

Tablo 6. 105: Kent kültürünün eğitim düzeyine göre varyans analizi

Eğitim düzeyinin kent kültürü ve hemşehrilik ilişkileri üzerinde etkilerini karşılaştırmak için aritmetik ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir. Eğitim seviyesine göre aritmetik ortalamalar arasındaki farkın önemli olup olmadığını anlamak için varyans çözümlemesi yapılmış ve yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların hemşehri ilişkileri-kent kültürü boyutunda eğitim bakımından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Varyans çözümlemesi sonucunda ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirtmek amacıyla Schffé testi sonucuna göre (Tablo: 6.106);

Eğitim düzeyi bakımından okur-yazar olmayan grup ile ilkökul,ortaokul,, lise ve dengi okul mezunları, yüksekokul ve üniversite mezunları arasında;

Okur-yazar katılımcılar ile ilkökul, ortaokul, lise ve dengi ve üniversite mezunları arasında;

İlkokul mezunları ile lise ve dengi okul ve üniversite mezunları arasında;

Ortaokul mezunları ile lise-dengi okul mezunlar ve üniversite mezunları arasında; yüksekokul mezunları ile üniversite mezunları

anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır.

Eğitim	Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise ve dengi	Yüksekokul	Üniversite
okur-yazar değil			Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
okur-yazar			Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli		Fark önemli
ilkokul					Fark önemli		Fark önemli
ortaokul					Fark önemli		Fark önemli
lise ve dengi							
yüksekokul							Fark önemli
üniversite							

Tablo 6. 106: Kent kültürünün eğitime göre Scheffé Testi Sonuçları

6.10.7. KENT KÜLTÜRÜ İLE YAŞ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Yaş gruplarına göre katılımcıların kent kültürünü benimseme düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde; katılımcıların yaş grupları ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının kent kültürü düzeyi açısından en yüksek düzeyde yer alan kesimin 18–24 yaş grubunda görüldüğü ortaya çıkmaktadır($x=43.85$). Dolayısıyla bu grupta yer alan katılımcılar kent kültürü düzeyi en yüksek grup olduğu

ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan kent kültürü düzeyi en düşük grup 55–64 yaş aralığıdır($X=41.11$).

Standart sapma sonuçlarına göre homojen özellik gösteren grupların 55-64 yaş grubu($ss=11.26$) ile 18-24 ($ss=9.10$) yaş grubu olduğu ortaya çıkmaktadır (Tablo: 6.107).

Yaş	n	x	ss
18-24	53	43.85	9.10
25-34	205	41.96	9.52
35-44	416	42.33	9.43
45-54	227	41.21	9.71
55-64	75	41.11	10.84
65 ve üzeri	24	41.33	11.26

Tablo 6. 107: Kent kültüründe yaş gruplarının aritmetik ortalama ve standart sapma

Yaş	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	438.55	5.00	87.71	0.94	Fark önemsiz
Gİ	92573.37	994.00	93.13		
GN	93011.91	999.00			

Tablo 6. 108: kent kültürünün yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçları

6.10.8.MESLEK İLE KENT KÜLTÜRÜ İLİŞKİSİ

Meslek gruplarına göre katılımcıların kent kültürünü benimseme düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde; katılımcıların meslek grupları ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının kent kültürü düzeyi açısından en yüksek düzeyde yer alan kesimin memurlar olduğu ortaya çıkmaktadır($x=46.33$).

Kent kültürü düzeyi en düşük grup işsizler grubundadır (39.11). Standart sapma sonuçlarına göre homojen özellik gösteren grupların işsiz-geçici işçi ($ss=10.57$)meslek grubu ile ev hanımlarıdır ($ss=9.20$) olduğu görülmektedir (Tablo: 6.109).

Meslek	n	x	ss
İşsiz-geçici işçi	76	39.11	10.57
Ev hanımı	279	40.98	9.20
Marjinal	58	39.48	9.59
İşçi	262	41.55	9.41
Memur	61	46.33	9.72
Esnaf	125	42.62	9.40
Serbest meslek	51	44.90	9.84
Emekli	88	44.80	9.38

Tablo 6. 109: Kent kültürünün meslek gruplarına göre aritmetik ortalama ve standart sapma

meslek	KT	sd	KO	Fdeğeri	önem denetimi
GA	3654.81	7	522.12	5.80	0
Gİ	89357.10	992	90.08		
GN	93011.91	999			

Tablo 6. 110: Kent kültürünün meslek gruplarına göre varyans analizi sonuçları

Meslek grupları kent kültürü arasında önemli fark olduğu anlaşılmaktadır. Bu farkın kaynağını ortaya koyan aşağıdaki tablodan şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: meslek grupları içinde işsiz—geçici işçilerin oluşturduğu grup ile işçi, memur, esnaf, serbest meslek, emekliler arasında;

Ev hanımı katılımcı grubu ile memur, esnaf, serbest meslek, emekliler arasında;

Marjinal meslek grubu ile memur, esnaf, serbest meslek, emekliler arasında;

İşçi grubu ile memur, serbest meslek, emekliler arasında ;

Memur meslek grubu ile esnaf grubu arasında

anlamli bir fark olduğu anlaşılmaktadır.

Meslek	İşsiz-geçici işçi	Ev hanımı	Marjinal	İşçi	Memur	Esnaf	Serbest meslek	Emekli
İşsiz-geçici işçi				Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
Ev hanımı					Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
Marjinal					Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
İşçi					Fark önemli		Fark önemli	Fark önemli
Memur						Fark önemli		
Esnaf								
Serbest meslek								
Emekli								

Tablo 6. 111: Kent kültürünün meslek gruplarına göre Scheffé Testi Sonuçları

6.10.9. KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNDE STATÜNÜN ETKİSİ

Meslek statüsüne göre katılımcıların kent kültürünü benimseme düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: Katılımcıların statüleri ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının kent kültürü düzeyi açısından en yüksek düzeyde yer alan kesim aile işletmesi statüsünde çalışanlardır ($x=42.68$). Bu gruptaki katılımcıların kentlileşme düzeyi yüksektir.

Bu açıdan kent kültürü düzeyi en düşük düzeyde yer alan grup işsizlerdir ($X=41.16$). Standart sapma sonuçlarına göre işsizler ($SS=9.27$) ile işveren ($ss=10.93$) statüsünde çalışanların homojen özellik gösteren gruplar olduğu söylenebilir (Tablo: 6.112).

Statü	n	x	ss
İşsiz	250	41.16	9.27
Maaşlı-ücretli	507	42.15	9.96
Kendi hesabına çalışan	178	42.58	9.38
İşveren	16	41.19	10.93
Aile işletmesi	31	42.68	8.93
Başkaca	18	41.28	8.98

Tablo 6. 112: Kent kültüründe statüye göre aritmetik ortalama ve standart sapma

Kent kültürü düzeyi ile meslek statüsü arasında anlamlı bir fark yoktur (Tablo: 6.113).

Statü	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	282.25	5	56.45	0.61	Fark önemsiz
Gİ	92729.66	994	93.29		
GN	93011.91	999			

Tablo 6. 113: Kent kültüründe statüye göre varyans analizi sonuçları

6.10.10 KONUT TÜRÜ İLE KENT KÜLTÜRÜ İLİŞKİSİ

İkamet edilen ev türüne göre katılımcıların kent kültürünü benimseme düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak için yapılan ölçümler sonucunda elde edilen aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Katılımcıların ev türü ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının, kent kültürü boyutunda en yüksek düzeyde yer alan kesimin apartman dairesinde yaşayanlar olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu grupta yer alan katılımcılar kent kültür düzeyi diğer gruptaki katılımcılara göre daha yüksektir ($x=43.50$). Tapusuz gecekonduda oturanlarda ise kent kültürü düşüktür ($X=36.31$).

Ölçüm sonuçları, konut türünün iyileşmesine bağlı olarak kent kültürü düzeyi de yükseldiğini göstermektedir. Standart sapma sonuçlarına göre tapusuz gecekonduda oturanlar ($SS=8.55$) ile müstakil konutta oturanların ($ss=9.58$) homojen özellik gösterdiği görülmektedir (Tablo: 6.114).

Ev türü	n	x	ss
Apartman dairesi	318	43.50	9.53
Müstakil	408	43.05	9.58
Tapulu gecekonduda	209	39.28	9.14
Tapusuz gecekonduda	65	36.31	8.55

Tablo 6. 114: kent kültüründe ev türüne göre aritmetik ortalama ve standart sapma

Ev türü	KT	sd	KO	F değeri	Önem denetimi
GA	4813.20	3.00	1604.40	18.12	0
Gİ	88198.71	996.00	88.55		
GN	93011.91	999.00			

Tablo 6. 115: Kent kültüründe konut türüne göre varyans analizi

Analiz sonuçları kent kültür düzeyi ile ev türü arasında önemli bir ilişki olduğunu oraya koymaktadır (Tablo: 6.116). Bu farkın kaynağı yapılan varyans analiz çözümlemeleri ile şu şekilde ortaya konmuştur: apartman dairesi ile tapulu gecekonduda ve tapusuz gecekonduda;

Müstakil konut ile tapulu gecekonduda ve tapusuz gecekonduda arasındaki;

Tapulu gecekonduda ile tapusuz gecekonduda arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ev türü	Apartman dairesi	Müstakil	Tapulu gecekonduda	Tapusuz gecekonduda
Apartman dairesi			Fark önemli	Fark önemli
Müstakil			Fark önemli	Fark önemli
Tapulu gecekonduda				Fark önemli
Tapusuz gecekonduda				

Tablo 6. 116: Kent kültüründe konut türüne göre Scheffé Testi Sonuçları

6.10.11. KONUT SAHİPLİĞİNİN KENT KÜLTÜRÜNE ETKİSİ

Hemşehri ilişkileri boyutu konut mülkiyeti açısından incelendiğinde bir yakınına ait konutta kira ödemeyen katılımcı grubun kent kültürü yüksektir ($X=43.01$). Kiracı olan katılımcıların bulunduğu grupta kent kültürü düzeyi en düşük gruptur ($X=41.17$) (Tablo: 6.117).

Ev mülkiyet	n	x	ss
Ev sahibi	569.00	42.34	9.76
Kiracı	361.00	41.17	9.50
Yakınına ait	70.00	43.01	9.32

Tablo 6. 117: Kent kültüründe konut mülkiyet durumunun aritmetik ortalaması ve standart sapması

Kent kültürü boyutunun ev mülkiyet türüne göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir (Tablo: 6.118).

Ev mülkiyet	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	1409.20	2.00	704.60	2.72	Fark önemsiz
Gİ	258636.68	997.00	259.41		
GN	260045.88	999.00			

Tablo 6. 118: Kent kültüründe konut mülkiyet durumunun varyans analizi

6.10.12.MEMLEKETE GİDİŞ SIKLIĞI İLE KENT KÜLTÜRÜ İLİŞKİSİ

Memlekete gidiş sıklığına göre kent kültürünün farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen ölçümlerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde; katılımcıların memlekete gidiş sıklığı ile ilgili ölçümlerin aritmetik ortalamasının kent kültürü açısından en yüksek düzeyde yer alan kesimin 5-10 yılda 1 kez giden grup görüldüğü ortaya çıkmaktadır (Tablo: 6.119).

Memlekete gidiş sıklığı	n	x	ss
Yılda birden çok	146	43.18	9.28
Yılda 1 kez	184	42.46	9.39
2-3 yılda bir	313	41.37	9.51
5-10 yılda bir	185	42.60	9.78
hiç	172	40.81	10.24

Tablo 6. 119: Kent kültüründe memlekete gidiş sıklığının aritmetik ortalaması ve standart sapması

Kent kültürü boyutu ile memlekete gidiş sıklığı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı anlaşılmaktadır (Tablo: 6.120).

Memlekete gidiş sıklığı	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	673.35	4.00	168.34	1.81	Fark önemsiz
Gİ	92338.56	995.00	92.80		
GN	93011.91	999.00			

Tablo 6. 120: Kent kültürünün memlekete gidiş sıklıklarının varyans analizi

6.10.13. KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNDE GELİRİN ETKİSİ

Katılımcıların gelir düzeyleri ile ilgili aritmetik ortalama ve standart sapma analizleri incelendiğinde kent kültürü düzeyi en yüksek katılımcı grup 1001-1500 Ytl gelir grubunda yer alan katılımcı gruptur (44.92). Gelir kent kültürünü olumlu yönde etkilemektedir gelir düzeyi en düşük grup olan aylık 500YTL'den az geliri olan katılımcı grup kentleşme düzeyi en az gruptur (X=39.67). Gelirin azalması kent kültürünün içselleştirilmesi ve kent yaşamına uyumu olumsuz yönde etkilemektedir (Tablo: 6.121).

Toplam gelir	n	x	ss
500 TL'den az	239	39.67	10.25
501-1000 TL	479	41.53	9.53
1001-1500 TL	183	44.92	8.65
1501-2000 TL	54	44.65	8.34
2001 TL ve üzeri	45	43.51	9.30

Tablo 6. 121: Kent kültüründe aylık gelir miktarlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması

En homojen gruplar ise 500 TL'den az geliri olan grup ile 1501-2000 TL gelir grubudur (Tablo: 6.122).

Toplam gelir	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	3441.70	4.00	860.42	9.56	0.00
Gİ	89570.21	995.00	90.02		
GN	93011.91	999.00			

Tablo 6. 122: Kent kültüründe gelir miktarının varyans analizi

Kent kültürü ile toplam gelir arasındaki farkın önemli olduğu görülmektedir. 500YTL'den az geliri olan grup ile 501-1000YTL; 1001-1500YTL; 1501-2000YTL ve 20001 YTL ve üzeri gelir grubu ile;

501-1000Ytl gelir grubundaki katılımcı grup ile 1001-1500 ve 1501-2000YTL arası gelire sahip grup arasında ilişkinin önemli olduğu görülmektedir.

Toplam gelir	500 TL'den az	501-1000 TL	1001-1500 TL	1501-2000 TL	2001 TLve üzeri
500 TL'den az		Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli
501-1000 TL			Fark önemli	Fark önemli	
1001-1500 TL					
1501-2000y TL					
2001TL ve üzeri					

Tablo 6. 123: Kent kültüründe aylık gelir miktarına göre Scheffè Testi Sonuçları

6.10.14. GÖÇÜ NEDENLEYEN FAKTÖRLERİN KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Katılımcıların göç nedeni ile ilgili aritmetik ortalama ve standart sapma analizleri incelendiğinde kent kültürü düzeyi en yüksek katılımcı grubun göç nedeni “sağlık” olan grupta olduğu görülür ($X=45.00$). Kent kültürü açısından diğer önemli bir katılımcı grup görev-tayin nedeniyle göç eden gruptur ($X=44.37$). Bu grupta yer alan katılımcılar düzenli geliri olan ve çoğunlukla memur- kamu kuruluşunda çalışanlardan oluştuğu söylenebilir.

Terör ve güvenlik nedeniyle göç eden grup ise kent kültürü düzeyi en düşük olan gruptur ($X=36.86$). Bu gruptaki katılımcılar zorunlu olarak İzmir'e göç eden grubu oluşturmakta ve dolayısıyla hemşehri dayanışmasına en fazla ihtiyaç duyan grubu oluşturmaktadır. İş bulmak için göç eden grupta da kent kültür düzeyi düşüktür ($X=41.34$).

İş bulmak ve geçim sıkıntısı sebebiyle göç etmek kentte dayanışmayı zorunlu kılmaktadır. Göç nedeni boyutunda en homojen gruplar ise göç nedeni çocukların eğitimi olan grup ile (SS=7.37) göç nedeni iş bulmak olanlardır (SS=9.98) (Tablo: 6.124).

Göç nedeni	n	x	ss
Eğitim	36	43.36	9.51
Sağlık	18	45.00	9.34
İş bulmak	543	41.31	9.98
Görev-tayin	60	44.37	9.60
Terör-güvenlik	59	36.86	9.77
Kentsel yaşam şartlarının olumlu olması	143	43.19	8.64
Evlilik	71	42.30	8.72
Çocukların eğitimi	56	43.89	7.37
Başkaca	14	49.14	8.64

Tablo 6. 124: Kent kültürünün göç nedenlerinin aritmetik ortalaması ve standart sapması

Göç nedeni	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	3497.85	8	437.23	4.84	0
Gİ	89514.07	991	90.33		
GN	93011.91	999			

Tablo 6. 125: Kent kültüründe göç nedenlerinin varyans analizi

Göç nedeni boyutunda aralarında anlamlı farklılık bulunan gruplar;

Eğitim ile terör-güvenlik;

Sağlık ile terör-güvenlik,

İş bulmak ile görev-tayin, terör-güvenlik, kentsel yaşam şartlarının olumlu olması ve başkaca;

Görev-tayin ile terör güvenlik;

Terör-güvenlik ile kentsel yaşam şartlarının olumlu olması, evlilik, çocukların eğitimi grupları arasında önemli farklılaşma olduğu görülmektedir (Tablo: 6.126).

Göç nedeni	Eğitim	Sağlık	İş bulmak	Görev-tayin	Terör-güvenlik	Kentsel yaşam şartlarının olumlu olması	Evlilik	Çocukları eğitimi	Başkaca
Eğitim					Fark önemli				
Sağlık					Fark önemli				
İş bulmak				Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli			Fark önemli
Görev-tayin					Fark önemli				
Terör-güvenlik					Fark önemli				
Kentsel yaşam şartlarının olumlu olması									
Evlilik									Fark önemli
Çocukların eğitimi									Fark önemli
Başkaca									

Tablo 6. 126: Kent kültüründe göç nedenlerinin Scheffé Testi Sonuçları

6.10.15. KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNDE HEMŞEHRİLERLE GÖRÜŞME SIKLIĞININ ETKİSİ

Hemşehrilerle hiç görüşmeyen grup kent kültür boyutunda en yüksek aritmetik ortalaması olan katılımcılardan oluşmaktadır ($X=44.76$). Hemşehrilerle görüşme sıklığı kent kültürü ile paralel bir seyir izlemekte; görüşme sıklığı azaldıkça kent kültürü yükselmektedir. Kent kültürü ortalaması en az olan grup hemşehrilerle haftada bir ve daha fazla görüşenlerdir ($X=40.59$) (Tablo: 6.127).

Hemşehrilerle görüşme sıklığı	n	x	ss
Hiç	88	44.76	9.90
Haftada bir ve daha fazla	481	40.59	9.59
Ayda birkaç kez	189	42.69	9.61
Yılda birkaç kez	104	42.97	9.63
Bayramdan bayrama	132	43.10	9.11
Başkaca	6	46.67	9.07

Tablo 6. 127: Kent kültüründe hemşehrilerle görüşme sıklığına göre aritmetik ortalama ve standart sapma

Kent kültürü boyutunun hemşehrilerle görüşme sıklığına göre anlamlı bir fark gösterdiği görülmektedir (Tablo: 6.128).

Hemşehrilerle görüşme sıklığı	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	2108.70	5	421.74	4.61	0.00
Gİ	90903.21	994	91.45		
GN	93011.91	999			

Tablo 6. 128: Kent kültüründe hemşehrilerle görüşme sıklığının varyans analizi

Hemşehrilerle hiç görüşmeyen grup ile hemşehrilerle haftada bir ve daha fazla görüşen grup;

Hemşehrilerle haftada bir ve daha fazla görüşen grup ile hemşehrilerle ayda birkaç kez görüşenler, yılda birkaç kez görüşenler ve bayramdan bayrama görüşenler arasında önemli fark olduğu hesaplanmıştır (Tablo: 6.129).

Hemşehrilerle görüşme sıklığı	Hiç	Haftada bir ve daha fazla	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez	Bayramdan bayrama	Başkaca
Hiç		Fark önemli				
Haftada bir ve daha fazla			Fark önemli	Fark önemli	Fark önemli	
Ayda birkaç kez						
Yılda birkaç kez						
Bayramdan bayrama						
Başkaca						

Tablo 6. 129: Kent kültüründe hemşehrilerle görüşme sıklığının Scheffè Testi Sonuçları

6.10.16. KENT KÜLRÜRÜ İLE AYNI SEMTTE YAŞAYAN HEMŞEHRİ SAYISI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Yaşanılan semtte hiç hemşehrisi olmayan katılımcı grup kentsel kültür düzeyi en yüksek çıkan gruptur($X=44.05$) (Tablo: 6.130).

Hemşehri sayısı	n	x	ss
Hiç	100	44.05	9.53
1-10 aile	426	42.03	9.67
11-20 aile	171	41.60	8.95
21-30 aile	105	40.94	9.30
31 ve üzeri	198	41.64	10.35

Tablo 6. 130: Kent kültüründe hemşehri sayısının aritmetik ortalaması ve standart sapması

Kent kültürü boyutunun hemşehri sayısına göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir (Tablo: 6.131).

Hemşehri sayısı	KT	sd	KO	Fdeğeri	Önem denetimi
GA	590.99	4	147.75	1.59	Fark önemsiz
Gİ	92420.92	995	92.89		
GN	93011.91	999			

Tablo 6. 131: Kent kültüründe hemşehri sayısının varyans analizi

6.11. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ KORELASYON

Katılımcıların yaş puanları ve meslek puanları arasındaki ilişki basit korelasyon (pearson korelasyon katsayısı) hesaplanarak incelenmiştir. Verilerin analizinden elde edilen bulgular verilmiştir.

6.11.1. YAŞ İLE MESLEK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 6.132'deki verilerde yaş puanları ile meslek puanları arasındaki korelasyon katsayısının $r = .27$ ve anlamlılık düzeyinin $p = .00$ olduğu görülmüştür. Burada $p < 0.01$ 'dir ve korelasyon katsayısı 0'dan büyük olduğu için yaş ile meslek arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bu ilişkinin düşük düzeyde olduğu, buna göre katılımcıların yaş puanları arttığında, meslek puanının da arttığı söylenebilir. Ancak determinasyon katsayısına bakıldığında ($r^2 = 0.07$); mesleğin %7'sinin yaş gruplarından kaynaklandığı söylenebilir. Mesleği etkileyen diğer faktörlerin dikkate alınması gerekir.

		Yaş puanı	Meslek puanı
Yaş puanı	r	1,000	0.27
	p	.	0,000
	N	1000	1000
Meslek puanı	r	0.27	1,000
	p	0,000	.
	N	1000	1000

Tablo 6. 132: Yaş ve meslek ilişkisi

6.11.2. EĞİTİM İLE MESLEK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Katılımcıların eğitim puanları ve meslek puanları arasındaki ilişki basit korelasyon (pearson korelasyon katsayısı) hesaplanarak incelenmiştir. Verilerin analizinden elde edilen bulgular verilmiştir.

Tablo 6.133'deki verilerde eğitim puanları ile meslek puanları arasındaki korelasyon katsayısının $r = .27$ ve anlamlılık düzeyinin $p = .00$ olduğu görülmüştür. Burada $p < 0.01$ 'dir ve korelasyon katsayısı 0'dan büyük olduğu için eğitim ile meslek arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bu ilişkinin düşük düzeyde olduğu, buna göre katılımcıların yaş puanları arttığında, meslek puanının da arttığı söylenebilir. Ancak determinasyon katsayısına bakıldığında ($r^2 = 0.06$); mesleğin % 6'sının eğitim gruplarından kaynaklandığı söylenebilir.

		Eğitim puanı	Meslek puanı
Eğitim puanı	r	1,000	0.26
	P	.	0,00
	N	1000	1000
Meslek puanı	r	0.26	1,000
	p	0,00	.
	N	1000	1000

Tablo 6. 133: Meslek ve eğitim ilişkisi

6.11.4. EV MÜLKİYETİ İLE GÖÇ YILI İLİŞKİSİ

Katılımcıların ev mülkiyet ve göç yılı puanları arasındaki ilişki basit korelasyon (pearson korelasyon katsayısı) hesaplanarak incelenmiştir. Verilerin analizinden elde edilen bulgular verilmiştir.

Tablo 6.134'deki verilerde oturulan konutun mülkiyet durumu puanları ile göç yılı puanları arasındaki korelasyon katsayısının $r = .22$ ve anlamlılık düzeyinin $p = .00$

olduğu görülmüştür. Burada $p < 0.01$ 'dir ve korelasyon katsayısı 0'dan büyük olduğu için ev mülkiyet puanı ile göç yılı puanı arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bu ilişkinin düşük düzeyde olduğu, buna göre katılımcıların göç yılı eskidikçe ev mülkiyet durumlarında olumlu yönde değişmektedir. Ancak determinasyon katsayısına bakıldığında ($r^2=0.05$); ev mülkiyetinin %5'inin göç yılından kaynaklandığı söylenebilir. Ev mülkiyet durumunu etkileyen diğer faktörlerin de göz önüne alınması gerekmektedir.

		Ev mülkiyet durumu puanı	Göç yılı puanı
Ev mülkiyet durumu puanı	r	1,000	0.22
	P	.	0,00
	N	1000	1000
Göç yılı puanı	r	0.22	1,000
	p	0,00	.
	N	1000	1000

Tablo 6. 134: Ev mülkiyet durumu ile göç yılı ilişkisi

6.11.5. MESLEK İLE STATÜ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Katılımcıların statü ve meslek puanları arasındaki ilişki basit korelasyon (pearson korelasyon katsayısı) hesaplanarak incelenmiştir. Verilerin analizinden elde edilen bulgular verilmiştir.

Tabloda 6.135'deki verilerde oturulan meslek puanları ile meslek statüsü puanları arasındaki korelasyon katsayısının $r = .22$ ve anlamlılık düzeyinin $p = .00$ olduğu görülmüştür. Burada $p < 0.01$ 'dir ve korelasyon katsayısı 0'dan büyük olduğu için meslek puanı ile statü puanı arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bu ilişkinin orta düzeyde olduğu, buna göre katılımcıların meslek puanı arttıkça statü puanları da artmaktadır. Determinasyon katsayısına bakıldığında ($r^2=0.13$); statü düzeyinin %13'ünün meslekten kaynaklandığı söylenebilir.

		meslek puanı	Statü puanı
Meslek puanı	r	1,000	0.36
	P	.	0.00
	N	1000	1000
Statü puanı	r	0.36	1,000
	p	0	.
	N	1000	1000

Tablo 6. 135: Meslek ve statü ilişkisi

6.11.6. GELİR İLE EĞİTİM ARASINDAKİ İLİŞKİ

Katılımcıların gelir ve eğitim puanları arasındaki ilişki basit korelasyon (pearson korelasyon katsayısı) hesaplanarak incelenmiştir. Verilerin analizinden elde edilen bulgular verilmiştir.

Tablo 6.136'deki verilerde katılımcıların aylık toplam gelir puanları ile eğitim puanları arasındaki korelasyon katsayısının $r = .32$ ve anlamlılık düzeyinin $p = .00$ olduğu görülmüştür. Burada $p < 0.01$ 'dir ve korelasyon katsayısı 0'dan büyük olduğu için toplam gelir puanı ile eğitim puanı arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bu ilişkinin orta düzeyde olduğu, buna göre katılımcıların gelir puanı arttıkça eğitim puanları da artmaktadır. Determinasyon katsayısına bakıldığında ($r^2 = 0.10$); gelir düzeyinin %13'ünün eğitimden kaynaklandığı söylenebilir.

		Toplam gelir puanı	Eğitim puanı
Toplam gelir puanı	r	1,000	0.32
	P	.	0,000
	N	1000	1000
Eğitim puanı	r	0.32	1,000
	p	0,000	.
	N	1000	1000

Tablo 6. 136: Gelir ve eğitim ilişkisi

6.11.7. GELİR İLE MESLEK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Katılımcıların gelir ve meslek puanları arasındaki ilişki basit korelasyon (pearson korelasyon katsayısı) hesaplanarak incelenmiştir. Verilerin analizinden elde edilen bulgular verilmiştir.

Tablo 6.137'deki verilerde katılımcıların aylık toplam gelir puanları ile meslek puanları arasındaki korelasyon katsayısının $r = .21$ ve anlamlılık düzeyinin $p = .00$ olduğu görülmüştür. Burada $p < 0.01$ 'dir ve korelasyon katsayısı 0'dan büyük olduğu için toplam gelir puanı ile meslek puanı arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bu ilişkinin düşük düzeyde olduğu, buna göre katılımcıların gelir puanı arttıkça meslek puanları da artmaktadır. Determinasyon katsayısına bakıldığında ($r^2 = 0.04$); gelir düzeyinin %4'ünün meslekten kaynaklandığı söylenebilir. Geliri etkileyen diğer faktörlerin dikkate alınması gerekir.

		Toplam gelir puanı	Meslek puanı
Toplam gelir puanı	r	1,000	0.21
	P	.	0,000
	N	1000	1000
Meslek puanı	r	0.21	1,000
	p	0,000	.
	N	1000	1000

Tablo 6. 137: Gelir ve meslek ilişkisi

6.11.8. CİNSİYET İLE EĞİTİM ARASINDAKİ İLİŞKİ

Katılımcıların cinsiyet ve eğitim puanları arasındaki ilişki basit korelasyon (pearson korelasyon katsayısı) hesaplanarak incelenmiştir. Verilerin analizinden elde edilen bulgular verilmiştir.

Tablo 6.138'deki verilerde katılımcıların cinsiyet puanları ile eğitim puanları arasındaki korelasyon katsayısının $r = .26$ ve anlamlılık düzeyinin $p = .00$ olduğu görülmüştür. Burada $p < 0.01$ 'dir ve korelasyon katsayısı 0'dan büyük olduğu için cinsiyet puanı ile eğitim puanı arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bu ilişkinin düşük düzeyde olduğu, buna göre katılımcıların cinsiyet arttıkça eğitim puanları da artmaktadır. Determinasyon katsayısına bakıldığında ($r^2 = 0.07$); eğitim düzeyinin %7'sinin cinsiyetten kaynaklandığı söylenebilir. Eğitimi etkileyen diğer faktörlerin dikkate alınması gerekir.

		Cinsiyet puanı	Eğitim puanı
Cinsiyet puanı	r	1,000	0.26
	P	.	0
	N	1000	1000
Eğitim puanı	r	0.26	1,000
	p	0	.
	N	1000	1000

Tablo 6. 138: eğitim ve cinsiyet ilişkisi

6.11.9. CİNSİYET İLE MESLEK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Katılımcıların cinsiyet ve meslek puanları arasındaki ilişki basit korelasyon (pearson korelasyon katsayısı) hesaplanarak incelenmiştir. Verilerin analizinden elde edilen bulgular verilmiştir.

Tablo 6.139'daki verilerde katılımcıların meslek puanları ile cinsiyet puanları arasındaki korelasyon katsayısının $r = .46$ ve anlamlılık düzeyinin $p = .00$ olduğu görülmüştür. Burada $p < 0.01$ 'dir ve korelasyon katsayısı 0'dan büyük olduğu için cinsiyet puanı ile meslek puanı arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Buna göre katılımcıların cinsiyeti değiştikçe meslek puanları da artmaktadır. Determinasyon katsayısına bakıldığında ($r^2 = 0.21$); mesleğin %21'inin cinsiyetten kaynaklandığı söylenebilir. Eğitimi etkileyen diğer faktörlerin de dikkate alınması gerekir.

		Meslek puanı	Cinsiyet puanı
Meslek puanı	r	1,000	0.46
	P	.	0,00
	N	1000	1000
Cinsiyet puanı	r	0.46	1,000
	p	0,00	.
	N	1000	1000

Tablo 6. 139: Meslek ve cinsiyet ilişkisi

6.11.10. CİNSİYET İLE STATÜ İLİŞKİSİ

Katılımcıların cinsiyet ve statü puanları arasındaki ilişki basit korelasyon (pearson korelasyon katsayısı) hesaplanarak incelenmiştir. Verilerin analizinden elde edilen bulgular verilmiştir.

Tablo 6.140'daki verilerde katılımcıların cinsiyet puanları ile statü puanları arasındaki korelasyon katsayısının $r = .43$ ve anlamlılık düzeyinin $p = .00$ olduğu görülmüştür. Burada $p < 0.01$ 'dir ve korelasyon katsayısı 0'dan büyük olduğu için cinsiyet puanı ile statü puanı arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Buna göre katılımcıların cinsiyeti değiştikçe statü puanları da artmaktadır. Determinasyon katsayısına bakıldığında ($r^2 = 0.18$); statünün %18'inin cinsiyetten kaynaklandığı söylenebilir. Statüyü etkileyen diğer faktörlerin de dikkate alınması gerekir.

		Cinsiyet puanı	Statü puanı
Cinsiyet puanı	r	1,000	0.43
	P	.	0,00
	N	1000	1000
Statü puanı	r	0.43	1,000
	p	0,00	.
	N	1000	1000

Tablo 6. 140: Cinsiyet ve statü ilişkisi

	Cinsiyet	Yöre	Köy-kent	Yaş	Eğitim	Meslek	Statü	Ev türü	Ev mülkiyeti	göç yılı	göç nedeni	Mem.gid sıklığı	Gelir	Mem. malları	hem. gör sıklığı	Hem. Sayı
Cinsiyet					0.26	0.46	0.43									
Yöre																
köy-kent																
Yaş						0.27										
Eğitim						0.26							0.32			
Meslek							0.36						0.21			
Statü																
Ev türü																
ev mülkiyeti										0.22						
Göç yılı																
Göç nedeni																
Mem.gid. sıklığı																
gelir																
mem. malları																
Hem.gör. sıklığı																
Hem. Sayı																

Tablo 6. 141: Bağımsız değişkenler arasındaki pearson korelasyon tablosu

7. SONUÇ

Bu araştırma sonucunda ortaya çıkan en önemli gerçek Türkiye'nin kendine özgü bir kentleşme süreci içinde olduğudur. Bu süreçte hemşehrilik özgün bir olgu olarak ortaya çıkmakla beraber henüz ekonomik, siyasi ve kültürel boyutu tam olarak ortaya konmamıştır. Ancak hemşehrilik, büyük kentlerde canlanan bir dayanışma biçimidir. Bir tampon mekanizma işlevi üstlenmekle beraber, kentsel alanlarda sürekliliği olan bir dayanışma biçimidir. Göçle beraber ortaya çıkan hemşehrilik yeni bir akrabamsı ilişkidir. Hemşehrilik göçle birlikte ortaya çıkmış bir büyük kent gerçeği olmakla birlikte, sadece gecekonduların araştırılmalarının değil genel olarak kenti ele alan bütün bilimlerin ilgi alanına girmektedir.

Göçe dayalı yerleşme alanlarında hemşehrilik temelinde gelişen dayanışma ilişkilerinin kent kültürü üzerindeki etkilerini bir örnek saha araştırması aracılığı ile ortaya koymayı amaçlayan çalışmanın bu bölümünde, söz konusu saha araştırmasının gözlem, anket çalışması çerçevesinde elde edilmiş olan bulguları değerlendirilmiş; İzmir kentinde tamamen göçle oluşmuş 22 mahallesi örnek alanlar olarak seçilmiştir. Araştırma alanındaki mahalleler İzmir kentinin göçle oluşmuş yaşama bölgeleri içinde yer alan ekonomik açıdan çoğunluğunu dar gelirli olanların oluşturduğu bölgelerdir.

1. Söz konusu mahalleler, Türkiye'nin özellikle son 30 yılda izlenen ekonomi politikalarının yaratmış olduğu gelişmelerden etkilenecek şekilde ağırlıklı olarak Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden göçle gelmiş kesimleri barındırmaktadır. Göç eden bu kitle gerek göç sürecinde gerekse kente yerleşme aşamasında çeşitli zorluklar yaşamaktadırlar. Yoksul kitlelerin göç etme biçimi, kentteki iş edinme koşullarını yeniden biçimlendirmiş, eğitim düzeyleri de düşük olan bu kesim düzensiz ve düşük gelir getiren işlerde kendilerine bir yer edinebilmişlerdir.

2. İzmir'deki göç nüfusu çekirdek ailelerden oluşmaktadır. 5 kişilik aileler önemli bir paya sahip olmakla beraber, eşler çoğunlukla hemşehridir. Eşlerin aynı zamanda hemşehri olmasının hemşehrilik dayanışmasını olumlu yönde etkileyeceği düşünülebilir.

3. Göç eden nüfus çoğunlukla kentin yoksul kesimini oluşturmaktadır. Ağırlıklı olarak düşük gelir getiren iş yapısı içinde himaye ilişkilerinin ortaya çıktığı belirli işlerin aynı yöreden gelenlerce yapıldığı görülmektedir. Mahallelerde yaşayan kesimler süreç içinde ekonomik durumlarını düzeltmiş görünmekte göç yılına bağlı olarak konut sahipliği durumunda da artış görülmüştür. Çoğunluğu tek katlı müstakil evlerde oturan göç nüfusu içinde, göçün ilk yıllarında kiracılık yüksek iken ilerleyen yıllarda ev sahibi olma oranı artmaktadır.

4. Türkiye'nin son 30 yılda içinde bulunduğu ekonomik dönüşüm süreç içinde sosyal ve kültürel yapıyı da etkilemiş, özellikle 1990 yılı sonrası göç süreci daha da hızlanmıştır. Göç etme nedeni içinde ekonomik sıkıntıların birinci sırada gelmesi Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik koşulları yansıtması bakımından ilgi çekicidir. Memlekette işsiz ya da tarım-hayvancılık sektöründe istihdam edilen kitleler kentte niteliksiz iş gücünü oluşturmakta böylesi bir nüfusu kentsel işgücü piyasasında istihdam etmek güçleşmektedir. Göç eden nüfusun eğitim düzeyinin düşüklüğü bu sorunu daha da ağırlaştırmaktadır.

5. Söz konusu mahallelerde yaşayan kesimlerin ekonomik koşulları kentin sunduğu sosyal ve kültürel olanaklardan faydalanmalarına yetecek düzeyde değildir. Bu yüzden göçle oluşmuş bu mahallelerde eğitim olanakları, alış-veriş, eğlence ve dinlenme mekânları bilinmemekte ya da yeterince kullanılamamakta, göç nüfusu bu açıdan İzmir kentine katılamamaktadır. Mahallelerde yaşayan kesimler, söz konusu kentsel olanaklardan yararlanmanın, iyi gelir getiren bir işte çalışabilmek ya da kentsel olanaklardan yararlanabilmenin ön koşulunu kentte geliştirilen ilişki ağları içerisinde aramaktadır. Hemşehrilik ilişkileri olarak adlandırılan dayanışma ilişkileri ile akrabalık ilişkileri göçle oluşan mahallelerde yüksektir. Hemşehrilik ilişkilerinin maddi dayanışma yanı sıra artan ekonomik sorunlarla paralel olarak süreç içinde azalmıştır. İş bulma, konut sahibi olma gibi maddi unsurların oluşumunda hemşehri desteği azalmış gibi görünse de aynı mahallelerde bir arada yaşayan hemşehriler, kurdukları sosyal ilişkilerle hem dayanışma ağını güçlü tutmakta hem de memleketlerindeki kültürel değerleri yaşatmaktadırlar. Bu yönüyle hemşehrilik ilişkileri süreç içinde kentsel kültürü algılamada değişimin yaşanmasına neden olmaktadır. Artan göçle beraber kent yaşamı ve kent kültürü de değişmiş, her sosyal grup kenti farklı algılamaya başlamıştır.

Bu açıdan göç nüfusu kentin eğlence, kültür ve eğitim olanaklarını kullanmamakta kurulan hemşehri ilişkileri ile kente uyum sağlamaya çalışmaktadır.

6. Kentleşme hızının gittikçe artması hemşehrilik gibi temelinde dayanışma yatan ilişkilerin önemini azaltmamıştır. Türkiye kentlerinin toplumsal yapısının belirli yönleri hemşehrilik ve akrabalık türü ilişkiler üzerine kuruludur. Akrabalık ve hemşehrilik birbirinden ayrılmayan ilişkilerdir.

7. Kentsel ilişkiler sisteminin bugünkü yapısı içerisinde yer edinebilmek, iş kariyerinden daha çok tercih özgürlüğü ve hareketlilik gibi belirleyiciler çerçevesinde biçimlenmeye başladığından, bu bölgelerde yaşayan kesimlerin iş kariyerleri ticarete atılma ya da esnafılık gibi alanlara yönelmede kendini göstermektedir.

8. Göçle oluşan mahalleler, hem fiziksel hem de toplumsal açıdan İzmir kent bütününde kopmuş ve bu bölgelerde yaşayan toplumsal kesimler İzmir kent yaşamını ancak uzaktan izlemekte, kentsel yaşamın içine girememektedir. Bu durum göçle gelmiş kesimlerin kendilerini kentli olarak tanımlayamamalarına neden olurken, bireylerin “kentli”yi algılama biçimleri de kenttekilerle aynı koşullarda yaşamakla eş tutulmuştur. Kendilerini “kentli” ya da “İzmirli” olarak tanımlama eğilimi, kişilerin sahip oldukları iş ve yaşama koşullarına ya da kentte kalma sürelerine göre değişen özellikler ortaya çıkarmıştır. Kendini İzmirli olarak görmeyenler ise, alt gelir grubu ya da yoksul, fakir nitelmesi içinde kendilerini tanımlamaktadırlar; kentsel olanaklardan yararlanmak başta ekonomik olarak belli bir güç gerektirmektedir. Bulundukları ekonomik yetersizlikler içinde bulunan göç nüfusu katılamadıkları kentsel yaşantı karşısında, kendi aile ve akrabalık ilişkilerine yönelmeye başlamaktadır. Coğrafi kökene bağlı ilişkilerin ön plana çıktığı mahallelerde yer alan kahvehaneler, dernek dernekler, sosyalizasyon açısından önemli bir unsur oluşturmaktadır. Göç süreci sonrasında hemşehri dernekleri önemli bir işlev üstlenmektedir. Ancak göç hızının yüksekliği kitlelerin tamamının hemşehri derneklerine katılımını sınırlandırmaktadır. Yoksul ve güvence bakımından henüz bir doyum noktasına ulaşmamış kesim yaşamın doğrudan geçim ve yeniden üretime yönelik boyutlarına öncelikle eğilmektedir. Orta alt sınıf semtlerde komşuluk, akrabalık, hemşehrilik dayanışması da yüksek düzeydedir. Bu ortam, iç grup yaratma, başkalarını dışlama ve karşıt grup yaratma eğilimini güçlendirmektedir. Bireyselliğin düşük, geleneksel dayanışmanın yaygın olması farklılıkların belirginleşmesine, vurgulanmasına ve genel bir ayrışmaya yol açabilir.

9. Kentin planlı yerleşim alanları ile göç sürecinde oluşmuş mahalleler arasındaki farklılık mekansal açıdan da kendini göstermiştir. Göçle oluşan bu mahallelerde fiziksel koşullar hala devam eden göç dalgaları yüzünden altyapı olanaklarından yoksun çoğunlukla tek katlı müstakil, küçük bahçeli ve konfordan uzakmış izlenimi veren derme çatma gecekondü tarzı evlerden oluşmakta, dar zaman zaman çıkmaz sokaklar temizlik ve hijyen açısından yetersiz görülmektedir. Kadınların çoğu ev hanımı olup, genellikle günlük yaşam hemşehri, akraba ve komşularla birlikte geçirilmektedir.

10. Hemşehri dayanışması coğrafi kökenle doğrudan ilişkilidir. Özellikle Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu illerinden göç edenlerin hemşehri ilişkilerini daha çok kullandığı görülmektedir. Hemşehri dayanışmasını etkileyen diğer bir faktör eğitimidir. Eğitim düzeyi yüksek ve düzenli geliri ve güvencesi olan işlerde çalışanlar hemşehri dayanışmasını az kullanmaktadır. Eğitilmiş nüfus ve nisbeten daha iyi işlerde çalışanlar kentsel örgütleri kullanmada bir sıkıntı yaşamamakta, kentin olanaklara ulaşabilmektedir. Ancak bu nüfus hemşehri dayanışmasına daha az katılıyormuş gibi algılsa da hemşehri ilişkilerinin karmaşık yapısı, farklı sosyo-ekonomik grupların hemşehriliği ilişkilerine yaklaşımı nedeniyle hemen her kesimin farklı işlevler yüklesse de hemşehri ilişkilerini kentte koruduğu görülmektedir.

11. İzmir'e göç eden nüfus, memleketlerindeki yaşamları ve olanakları ile kıyaslandığında, İzmir'de yaşamaktan memnundur. Ancak kentsel olanaklardan yararlanan üst ve orta gelir grubunun yaşamları ile kıyaslandığında birey için ciddi çelişkiler yaratmakta, birey kendini izole edilmiş bir yaşam içinde algılamaktadır. Bu durum kente göçen nüfusun kentte kendine bir yer edinmesi kendini kentin bir ferdi olarak algılamasına engel oluşturmaktadır. Birey kendini kente ait, onun bir unsuru olarak görmemektedir.

12. Aynı semtte oturan hemşehri sayıları dikkate alındığında, hemşehrilerle görüşme sıklığı da yükselmektedir. Aynı coğrafi kökenden gelenlerin bir arada aynı mahallede hatta kimi zaman aynı sokakta; bazende aynı bina içinde bir arada yaşayan topluluklar arasında hemşehriliği ilişkilerinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Hemşehrilerle sık görüşme bireyin kente uyumunu, diğer kentlilerle etkileşimini bozmaktadır. Nitekim hemşehrilerle görüşme sıklığı arttıkça kent kültürü azalmaktadır. Her ne kadar bireyler hemşehriliği "aynı ilden göç edenler" diye tanımlasalar da

pratikte aynı coğrafi yörenin insanları kentsel mekanda ciddi bir kümelenme yaratmaktadır.

13. Göçün ilk yıllarında ev ve iş bulmada hemşehri desteği önemlidir. Ev veya iş bulmada hemşehri desteğinin olmadığı durumlarda bile yeni kente göçenler için kente alışma kentin kendilerinden önce göç edenlerce daha iyi tanınması nedeniyle kent kültürünü tanımada hemşehriler önemli işlev üstlenmektedir.

14. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan iller İzmir'e çok yoğun olarak göç vermektedir. Genel olarak Doğu Anadolu kökenliler kentin en dış mahallerinde yaşamaktayken, Güneydoğu Anadolu bölgesi kökenlilerin merkezde yer alan geçeköndü mahallelerinde yaşadıkları gözlenmektedir. Bununla birlikte kente en yeni gelenler kent çeperinde yaşamayı tercih ederken süreç içinde nispeten merkeze yakın semtlerde yaşama eğilimi görülmektedir. Sözkonusu geçeköndü mahallelerinde akrabalık, hemşehrilik türü dayanışma ilişkilerinin hanelerde yaşamın gündelik bir parçası olduğu görülmektedir. Kente göç edenler hemşehriyi doğdukları coğrafi birimden göç edenleri hemşehri olarak tanımlamaktadır. Kente göç eden birey açısından hemşehriyi tanımlama biçimi "memleket" kavramıyla anlam kazanmaktadır. Örneğin köy kökenliler için memleket o köyü ifade ederken hemşehri o coğrafyadan gelen kişiyi tanımlamaktadır. Ancak gündelik yaşam pratiği içinde dayanışma ilişkileri sadece o köyden göç edenlerle sınırlı kalmamakta; daha geniş bir coğrafyayı içine almaktadır. Bu açıdan dayanışma ilişkileri aynı il ve hatta aynı coğrafi yöreden gelenleri kapsamaktadır. Erzurumlu, Karşlı, Iğdırlı ve Ardahanlıların kendi aralarında ilişkilerini daha canlı tutmaları ve diğer illerden göç edenlere göre daha uzak mesafede durmaları gibi.

15. Temel göç nedeni iş bulmak ve memlekette geçim sıkıntısı çekmektir. Milyonlarca insanı memleketlerinde göç etmeye iten sebep Türkiye'nin ağırlaşan ekonomik koşullardır. Memleketlerinde geçim sıkıntısı yaşayan bireyler kente göç etmekte ancak kentin de en yoksul kesimini oluşturmaktadır. Geldikleri yere göre ekonomik koşulları iyileşse bile kentlerde var olan ekonomik eşitsizlikler bu kitlelerin kentin en yoksul mahallerine itilmesine sebep olmaktadır.

16. İzmir'e göç eden hanalarda görüşülen kişilerin önemli bir bölümünün eşi hemşehrisidir. Bu hanelere hemşehrilik dayanışmasının diğer hanelere göre daha fazla olduğu fikrini vermektedir.

17. Nüfusu göçle beslenen mahallelerde aynı ilden göç edenler arasında ciddi bir kümelenme olduğu görülmektedir. Bu kümelenme sadece gece kondu mahallelerine özgü değil kentin orta gelir guplarına hitap eden semtlerinde de ortaya çıkmaktadır. Üstelik oturulan semtte en fazla bulunan yakınlar hemşehrilere. Hemşehrilere kümeleşmeye zemin hazırlayan en büyük ihtiyaç maddi ve sosyal yardımlaşma ihtiyacıdır.

18. Büyük kente göç edildiğinde en fazla yardım akrabalarından gelmektedir. Ancak çoğu durumda hemşehrilerin akrabalarından sonra ikinci sırada gelmesi kent ortamında yeni bir akrabamsı ilişki biçimi olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Aynı şekilde hemşehri kümeleşmesinin komşuların çoğu durumda hemşehriler olmasına yol açarak hemşehriliğin işlev ve kapsamını daha da derinleştirmektedir.

19. Hemşehrilik kente gelişin ilk yıllarında ev ve iş bulma gibi zorunlu ihtiyaçların giderilmesinde büyük işlevler üstlenmektedir. Özellikle ilk işi bulmada hemşehri yardımının neredeyse akraba yardımıyla aynı olması bu işlevin önemini ortaya koymaktadır. Öte yanda bu gerçek hemşehrilik ilişkilerinin kolayca güç ilişkilerine dönüşme eğilimine işaret etmektedir.

20. Arştırma sırasında hemşehri dayanışmasının ikinci kuşakta dahada zayıflayacağına dair bir takım ipuçları elde edilmiştir. Çünkü ikinci kuşağın eğitim imkanları daha iyi, kültürel temasları daha da genişlemiştir.

21. İzmir'de çok sayıda hemşehri derneği bulunmaktadır. Köy düzeyinde bile dernekleşmeye gidilmiştir. Hemşehri derneklerindeki bu yüksek orana rağmen derneklere üyelik çok düşük düzeydedir. Dernekler hemşehrilerin birbirleriyle haberleştikleri mekanlardır. Memleket geceleri, piknik, kurtuluş günleri, özel yemek ve eğlenceler kentteki hemşehrileri bir araya getirmeyi hedeflemektedir. Dernek aracılığıyla dayanışma hemşehrilik dayanışmasının en önemli göstergesi olmamakla birlikte memleketle ilişkileri canlı tutmak ve kentteki bürokratik kurumlarla kolay iletişim kurmak gibi önemli işlevler üstlenmektedir.

22. Erzurum, Kars, Ardahan, Iğdır illerinden göç edenlerin oranı % 26.60'dır. Bu illerde doğan katılımcıların en yoğun olduğu mahalleler Atamer (% 80.14), M. Erener (% 57.14) ve Kuruçeşme (% 44.83) mahalleleridir. Katılımcıların % 77'sinin kır-köy kökenlilerden oluşmaktadır.

23. Katılımcı nüfusun % 34'ünün memlekette ev arsa, tarla gibi gelir getiren mülkü bulunmamaktadır. Bu durum İzmir'e göç eden nüfusun önemli bir kısmının göç öncesi ya da göçten hemen sonra mallarını elinde çıkardığını göstermektedir. Ancak memlekte gidiş sıklığı açısından değerlendirme yapıldığında nüfusun % 18.40'i yılda bir kez, % 31.30'u 2-3 yılda bir kez memleketlerine gitmektedir. Memlekette mal varlığı bulunmasa bile göç eden nüfus akraba-eş, dost ziyareti ya da memleket özleminin giderilmesi amacıyla memleketine gitmektedir. Memleketlerine hiç gitmeyenler % 17.20'dir. Ancak bu grupta yer alanların çoğu kentlileştiği için değil ekonomik nedenlerden dolayı gidememektedir.

24. Katılımcıların % 38,10'u "memleketlerine" geri dönmek istemekte; %18.60'ı ise bu konuda kararsızdır. Memlekete geri dönme isteği kuşkusuz memleketteki ekonomik koşulların düzelmesi ile ilgilidir. Bu açıdan memlekete geri dönmek mümkün gibi görünmemekte, kentin ağır koşullarından bunalan bireyler memleket bir manevi açıdan bir güven kaynağı oluşturmaktadır. Katılımcıların özellikle ekonomik sorunlara odaklandığı (% 37,60) dikkati çekmektedir. Önemli bir kesim ise (% 54,40) kent sorunları hakkında fikir sahibi değildir. Göç nüfusunun kentsel sorunlara bakışı şüphesiz kentin sunduğu olanakları kullanmakla doğrudan ilişkilidir. Kentin yoksul alanlarında yaşayan çoğu bireyin semt dışına bile çok ender çıkması bireyin yaşadığı kenti tanımasına engel olmaktadır. Öyle ki çalışma sahasında özellikle kadın nüfusun mahalle dışına bile yılda birkaç kez çıkabildiği gözlenmiştir. Genellikle nüfusu göçle beslenen alanlarda mahallelerin temel sorunları ise altyapı eksikliği; temizlik problemi, gecekondulaşmadır.

25. Katılımcıların % 60,70'i İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı'nın adını veya partisini bilirken; yaşanılan ilçe belediye başkanının adı veya partisini bilenlerin oranı daha düşük düzeyde kalmaktadır (% 43,20). Yaşanılan kentin nüfusu hakkında hiçbir fikri olmayanların oranı % 63.10'dır. İzmir'in ilçelerinden en az 5 tanesini sayabilenlerin oranı % 61,30, metroya binmeyenlerin oranı % 57,30 iken, vapur ya da

feribota hiç binmeyenlerin oranı % 52,10'dur. Son bir yıl içinde alışveriş merkezlerine gidenlerin oranı %57,70'dir. Yine kent çevresindeki piknik, milli park, sahil kasabası gibi gezinti yerlerine giden katılımcıların oranı % 55,50'dir. Dolayısıyla kente göç eden bireylerin kentle ilişkileri ve kentlileşme düzeyi düşüktür. Hiç denize gitmeyen katılımcıların oranı % 36,80'; tiyatro-söyleşi-gösteriye gitmeyenlerin oranı % 80,40; sinemaya gitmeyenlerin oranı % 71,70'dir; Kahveye gitmeyenler % 23,30' dur. Özellikle kentle doğrudan haber almayı sağlayan gazete okuma ve yerel televizyon kanallarından kentle ilgili gelişmeleri takip etme düzeyinin de düşük olduğu görülmektedir.

26. Çalışma alanında katılımcıların % 51,50'si kendini kentli olarak tanımlarken, kente göçen bireylerin önemli bir kısmı (% 77.30) kendini doğduğu yere ait hissetmektedir. Göç nüfusu kentliyi "Eğitim ve kültürlü insanlar kentlidir" şeklinde tanımlaması kentliliğe yüklenen anlam bakımından ilgi çekicidir (% 42.10).

27. Evinde bilgisayar bulunanların oranı % 30.00 iken, interneti olanlar % 20,90'dur. Hanelerde en çok bulunan ev gereci çamaşır makinesi (% 90,40), otomobil sahibi katılımcıların oranı % 31,80'dir.

28. Kadınlar erkeklerden daha fazla hemşehri ilişkilerini kullanmaktadır. Memleketle maddesel bağlantısı olan katılımcılar kentte hemşehri ilişkilerinin daha canlı tutmaya çalışmaktadır. Göç yılı hemşehri ilişkileri üzerinde önemli bir rol oynamamaktadır, hangi dönemde göç edilirse edilsin hemşehri ilişkilerinin kentte biçim değiştirse bile süregeldiğini görülmektedir.

29. Hemşehri dayanışması, kır kökenlilerde kent kökenlilere göre daha yüksektir. Malatya, Erzincan, Tunceli, Bingöl, Elazığ ve Bitlis; Hakkâri ve Şırnak ile Erzurum, Kars, Ardahan ve Iğdır illerinde doğan katılımcıların hemşehri dayanışmasını daha çok kullandığı gözlenmektedir.

30. Eğitim hemşehri dayanışmasında önemli bir etkidir. Eğitim düzeyi yükseldikçe hemşehri dayanışması azalmaktadır. İşsiz ve geçici işçi olarak çalışanların hemşehri dayanışmasını en çok kullanan, memurların ise en az kullanan grup olduğu görülmektedir. Konut türünün iyileşmesine bağlı olarak hemşehri dayanışmasının azalmaktadır; apartman dairesinde yaşayanlar hemşehri dayanışmasının en düşük olduğu gruptur.

31. Ev sahibi olan katılımcıların hemşehri dayanışması düzeyi yüksektir. Hemşehri dayanışması gelir ile ilişkili değildir. Terör-güvenlik nedeniyle göç edenler ile iş bulmak için göç edenler hemşehri dayanışması en yüksek; eğitim nedeniyle göç edenlerde ise en düşük düzeydedir. Hemşehri görüşme sıklığı azaldıkça hemşehri dayanışması azalmaktadır; yaşanan semtte hemşehri sayısı arttıkça hemşehri dayanışması da artmaktadır.

32. Kadınların erkeklerden kent kültürünü daha az benimsediği ortaya çıkmaktadır. Kentsel kültürün memlekette mal varlığının bulunup bulunmaması ile ilişkili olmadığı ortaya çıkmaktadır. Göç yılı kent kültürünü etkilemektedir: İzmir’e en eski göç eden katılımcı grup; kent kültürüne en fazla uyum sağlayan grubu oluşturmaktadır.

33. İlçe-kasaba ile kent kökenlilerde kent kültürü düzeyinin daha yüksek olduğu kırsal kökenli katılımcılarda ise kentsel kültür düzeyinin düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Balıkesir, Manisa, Aydın, Muğla, Denizli, Antalya, Isparta, Burdur, Bursa, Çanakkale, Bilecik illeri ile Uşak, Kütahya ve Afyon illerinden göç edenlerde kentlilik bilinci yüksektir. Eğitim düzeyi yükseldikçe kentlilik düzeyi artmaktadır. Okur-yazar olmayanlar en düşük düzeyde; üniversite mezunları en yüksek düzeyde kalmaktadır.

34. Kent kültürü en düşük meslek grubu işsizlerdir. Kent kültürü boyutunda en yüksek düzeyde yer alan kesim apartman dairesinde yaşayanlar, Tapusuz gecekonduda oturanlarda ise kent kültürü düşüktür. Bir yakınına ait konutta kira ödemeyen katılımcı grubun kent kültürü yüksektir; kiracı olan katılımcıların bulunduğu grupta kent kültürü düzeyi en düşük gruptur. Gelir kent kültürünü olumlu yönde etkilemektedir gelir düzeyi en düşük katılımcı grup kentlileşme düzeyi en az gruptur.

35. Kent kültürü düzeyi en yüksek grup göç nedeni “sağlık” olan grup görev-tayin nedeniyle göç eden gruptur. Terör ve güvenlik nedeniyle göç eden grup ise kent kültürü düzeyi en düşük olan gruptur.

36. Hemşehrilerle görüşme sıklığı kent kültürü ile paralel bir seyir izlemekte; görüşme sıklığı azaldıkça kent kültürü yükselmektedir. Yaşanılan semtte hiç hemşehrisi olmayan katılımcı grup kentsel kültür düzeyi en yüksek çıkan gruptur.

İzmir Kentinde Hemşehri dayanışmasının ve bu dayanışmanın kent kültürü ve kentleşme sürecindeki rolünün ortaya konmaya çalışıldığı bu çalışmada yukarıda ortaya konan sonuçlar daha önce hemşehrilik konusunu ele alan pek çok çalışmada elde edilen bulgularla örtüşmektedir. Tekşen tarafından Ankara'daki Malatyalılar etrafında inçenen hemşehrilik olgusunun kentte ortaya çıkan bir gurbet terimi olduğu ve hemşehrilik eksenli kümelenme olgusu bu çalışmada da tespit edilmiştir. Hemşehriliğin akrabalığı da kapsayan çok geniş bir işlevi olduğu, bir nevi abrahamsı ilişkileri kapsadığı, kümelenmeninse sadece gecekondü alanlarında değil, kentin orta gelir grubuna hitap eden semtlerinde de oluştuğı gözlenmiştir.

Çalışmanın ana konusu her ne kadar hemşehri dernekleri olmasa da hemşehri dernekleri üzerine hazırlanan çok az sayıdaki tez ve makelede elde edilen bulgular, bu çalışma sürecinde alan araştırması sırasında hemşehri derneğı üyeleri ile yapılan görüşme ve hemşehri toplantılarında yapılan gözlemlerde de tespit edilmiştir.

Özellikle hemşehriliğın kente göç eden gruplar açısından tampon görevi üstlenmekte hemşehri gruplarının kentte kendi aralarında geliştirdikleri dayanışma ağı, kentli göçmeni yalnızlık ve reddedilmişlik duygusundan, kentte "sıradan köylü" olmaktan kurtarmaktadır. Öte yandan, aynı dayanışma ağı ve hemşehrilik üzerine kurulmuş olan ilişkiler, ve bunun yarattığı denetim, göçmenin, kentli kimlik edinmesini engellerken göçmeni kökenleriyle tanımlamaya, ve dolayısıyla köyden göç edenleri köylü kalmaya, köylü hissetmeye, köylü olarak tanımlamaya mahkum kılmaktadır. Tampon mekanizmalar bir yandan toplumsal değişmeyle ortaya çıkan boşlukları doldurarak olumlu bir görev yaparken, öte yandan eski geleneksel yapıya ait özellikleri korumakta, modern, kentsel sanayi yapısına doğru olan değişmeyi, yeniliğı engellemektedir.

KAYNAKÇA

ABAY F, 2001, Türkiye’de Kapitalizmin Mekansal Dönüşümü, Kent ve Kapitalizm Sayı 2 Bahar Üç Aylık Sosyal Bilim Dergisi, Ankara.

ACAR, Ercan, İşçi Konutu Olarak Gecekondu, Türkiye I. Şehircilik Kongresi, ODTÜ, Ankara, 1982.

AKÇURA T- Türkiye’de Şehirleşme ve Bazı Örnekleri, Türkiye’de Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü, İstanbul, 1971

AKKOYUN, Taylan, Göç ve Değişme, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2573, 1979, İstanbul

AKTALAY, Alptekin, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Haziran 2001 Yıl 3 Sayı 5

AKTÜRE, Sevgi, 17 yy Başından 19 yy Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci, ODTÜ, Mimarlık Fakültesi Dergisi, C.1 1975.

AKTÜRE, Sevgi, 19. yüzyılın sonunda Anadolu kenti mekânsal çözümlemesi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi yayını, Ankara, 1981.

ALKAN, Ahmet, gelişim süreci içinde kentin sosyo-ekonomik analizi, K.D.M.M. Konya: Konya akademisi yayını, 1981.

ALPAR, İstiklal- YENER, Samira, Gecekondu Araştırması, Ankara, 1991, DPT Yayınları.

ALTABAN, Özcan, Cumhuriyetin Kent Planlama Politikaları ve Ankara Deneyimi, 75 yılda Değişen Kent ve Mimarlık, TTK vakfı, İstanbul, 1998,

ALTINÇEKİÇ, F- İzmir’de Planlama Kavramı, Kentsel Gelişme Dinamikleri ve Sonuçları Üzerine Bir Araştırma, DEÜ Mimarlık Mühendislik Fakültesi Yayını No: ISBN 9754410013, İzmir, 1987

ANSE, Ebru, Internal Migration and NGO’s : places, peoples, politics, Masters of Arts in Political science, Institute of Social Sciences, Boğaziçi Üniv., 2003, 75 p.

ARON, R. sanayi toplumu, Çeviren: Erol GÜNGÖR, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1987.

ARSLAN E, 2001, Etnisite, Çok kültürcülük, Diaspora, Prakois Dergisi Kent ve Kapitalizm Sayı 2 Bahar Üç Aylık Sosyal Bilim Dergisi, Ankara

ASLANOĞLU, Rana; Kent, Kimlik ve Küreselleşme, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000.

AKŞİT, Bahattin, Türkiye’de az gelişmiş kapitalizmin köye girişi, Ankara, ODTÜ öğrenci birliği yayını, 1976.

ATALAY, İbrahim, Ekosistem Ekolojisi, Meta basım ve Matbaacılık, Cilt:II, 2008.

ATAUZ S, ATAUZ A, 1992, Enformel Sektör, Kentsel İşgücü Pazarları, Sosyo-Ekonomik Yapılanmalar Üzerinde Betimsel Tartışmalar, Planlama 92/1-4 Sayı 9, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara

ATAY, Çınar, Tarih içinde İzmir, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, İzmir, 1978.

AYAN, Mesut, Sanayinin Kentleşmeye Etkisi, Seydişehir Örneği, Ege Üniversitesi, GSF Yay. No:12, İzmir, 1982

AYATA Sencer, Toplumsal Çevre Olarak Gecekondu ve Apartman, Toplum ve Bilim, 46–47 1989

AYATA, A- Geleneksel ve Modern Dayanışma, Dünyada ve Türkiye’de güncel Sosyolojik Gelişmeler, Sosyoloji Derneği, Ankara, 1994

AYATA, Ayşe Gecekondularda Kimlik Sorunu, Dayanışma Örüntüleri ve Hemşehrilik, Toplum ve Bilim, 51/52 1990–1991 İstanbul

AYATA, Sencer- Ayşe G. AYATA Konut, Komşuluk ve Kent Kültürü, T:C: Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Konut Araştırma Dizisi 10, Ankara, 1996

AYBAY, Aydın, « Vakıf », Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ensiklopedisi, t.10 : 2778-2786.

AYDAR, F- ALTINÇEKİÇ F, Şehirsel Sınıf Sisteminin Mekansal Boyutları, DEÜ Mimarlık Mühendislik Fakültesi Yayını MM/ŞBP–88 EY 166, İzmir, 1988

AYTAÇ, Ömer, Türkiye Kentleşmesinde Birara Kurum: Kent Kahvehaneleri, 2005.

ATAY, Çınar, Tarih içinde izmir 1978 - Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, 1978.

BAL, H, Kentsel Toplumda Anomi- Yabancılaşma Olgusu, Kente Göç Edenlerin Alternatif Çözümü: Hemşehri Birlikleri, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, DİE- Sosyoloji Derneği Yayını, Ankara, 1997

BALAMİR, Murat Kentleşme, Kentsel Süreçler ve Kent Yapısı, Türkiye’de I. Şehircilik Kongresi ODTÜ, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara, 1982.

BARAN, Tülay Alim, Bir Kentin Yeniden Yapılanması İzmir, 1923-1928, Arma Yayınları, 2003.

BAYGO, Saim, Türkiye’de Beşeri Çevre ve Şehirleşmenin Demografik Analizi Üzerine Bir Deneme, İTÜ Mimarlık Fakültesi, 1968, Yayınlanmış Doktora Tezi

BAYHAN, Vehbi, Türkiye’de İç Göçler ve Anomik Kentleşme, Toplum ve Göç, Sosyoloji Derneği Yayını no:9, Ankara, DİE basımevi, 1997.

BAYKARA, Tuncer, İzmir Şehri ve Tarihi, E.Ü. Matbaası, İzmir, 1974.

BAYRAKTAR, Ulaş, Formelleşen Hemşehri Dayanışma Ağları: İstanbul’daki Hemşehri Dernekleri, Toplumbilim, sayı:17, Ekim 2003, sayfa:107-118:

BEYRU Rauf, 19 yy. da İzmir’de yaşam, Literatür Yayınları, İstanbul, 2000.

BEYRU, Rauf, İzmir’de Belediyeden Önce Belediyecilik, Türkiye’de I. Şehircilik Kongresi ODTÜ, Ankara, 1982.

BİLİCİ, Faruk, « Acteurs de développement des relations entre la Turquie et le monde turc : les vakıfs », CEMOTI, n°14 : 17-29, 1992.

BİR, Atıf, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları no: 1081, 1999.

BOOKCHIN, Murruy, Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995, Çeviren Burak Özyalçın

BORA, Tanıl, « Tasralasan ve Tasrasini Kaybeden İstanbul », no: 86-87, Birikim, pp. 101-106, 1996 .

BUMİN Kürşat, Demokrasi Arayışında Kent. Ayrıntı Yayınları, 1990

BURAN, Hasan, « Baskı grupları, Türkiye’de dernekleşme ve Balkan göçmen ve mülteci dernekleri örneği », Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü - Siyaset Bilim Anadilim Dalı, 1993.

CERİT, Sevil, Türkiye’de İller Arası Göçler (1950-1980) Nüfus Bilim Dergisi Cilt 8, Yıl 1986, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü S.81-103

CHP Merkez Yürütme Kurulu, Somut Politikalar Çalışma Grubu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Zorunlu Göç Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, İstanbul.

Cogito, Kent ve Kültürü, YKY Sayı:8, İstanbul, 1996

ÇADIRCI, Musa, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1997

ÇİÇEK, Hüseyin, Türkiye’de vakıf müessesesinin sosyo-ekonomik fonksiyonları (İzmir il sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları üzerine bir araştırma, Yüksek Lisans, Dokuz Eylül Üniv. , Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996, 148p.

ÇİZGEN Nevval, Kent ve Kültür, Say yayınları, 1994

DEMİRBAĞ, Hubayar, Refah Partisi Hemşehri Cemaatleri ilişkisi, Yüksek Lisans, Uludağ Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997, 115 p.

DEMİRCİ, Meryem, SUNAR, Belma, Nüfus Sayımları İle Derlenen İç Göç Bilgisinin Değerlendirilmesi, Türkiye’de İç Göç (Konferans, Bolu- Gerede, 1997) Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1998

DİE. 1980–1985 ve 1985–1990 Sayımları Arası Dönemlerde Türkiye’de İç Göçler Toplum ve Göç, ‘. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ankara, 1997.

DİE, İzmir Bölge Müdürlüğü, Bölgesel İzleme Göstergeleri, 2005.

DPT, Türk Aile Yapısı Araştırması, DPT Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü Araştırma Dairesi Yayın No: 2313, Ankara, 1992

DUBEN, Alen, Kent, Aile, Tarih, İletişim Yayınları 852, 2002

EKE, Feral, Ankara’da Alt Gelir Gruplarının Kente Uyumu, Türkiye I. Şehircilik Kongresi ODTÜ, Ankara, 1982

EKİNCİ Oktay, Dünden Bugüne İstanbul Dosyaları Gecekondulaşmadan Kaçak Kentleşmeye Şehremanetinden Büyükşehir Belediyesine, Anahtar Kitapları Yayınevi, İstanbul Kitapları

ERDER, Sema, „Nerelisin Hemşehrin ?“, in KEYDER Çağlar, İstanbul küresel ile yerel arasında, İstanbul, Metis, 2000, pp.192-205.

ERDER, Sema, İstanbul’a Bir Kent Kondu (Ümraniye), İstanbul, 1996, İletişim Yayınları

ERDER, Sema, Kentsel gerilim, Ankara, UMAG. Vakfı yay., 1997.

ERDOĞAN, Nihat, Sosyolojik açıdan Kent İşsizliği ve Anomi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 62, 1991.

ERDOĞMUŞ, Zeki, Kırsal Bölgelerden Ankara Kıbrıs- Bayraktar İlkokulu Gecekondu Bölgesine Göç Ve Göç Edenlerin Kentlileşmesi, Ankara, 1978, Hacettepe Üniversitesi Yayınları

ERDOĞMUŞ, Zeki, Türkiye’de Kırdan Kente Göçün Sosyal Temelleri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilim Dergisi Cilt 3 Sayı 2,1989, 97-108

ERGEN, Yaşar bahri, Şehircilik, Ankara, 1981, Yüksek Teknik Öğretim Okulu Matbaası.

ERKAN, Rüstem, Kentleşme Sosyal Değişme, Bilim adamı Yayınları, Ankara, 2002, ISBN 9758737007

ERKUT, Gülden, Kentlileşme Sürecinin Sosyolojik Boyutu, Türkiye’de Kentleşme, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, Türkiye’nin Sorunları Dizisi 7, İstanbul, 1996

ERMAN, Tahire, Şehirli Olmak ya da Köylü Kalmak: Kentteki Kır Göçmeninin Kendini Tanımlama Olayı, Toplum ve Göç, S. 303-307.

ERMAN, Tahire, 'Gecekondu Çalışmalarında 'Öteki' Olarak Gecekondu Kurguları', *European Journal of Turkish Studies*, Thematic Issue N°1 , No. 1 | Gecekondu, URL : <http://www.ejts.org/document85.html>, 2004.

ERMAN, Tahire, Kentteki kırsal kökenli göçmenlerin yaşamında gecekondu ve apartman, 75 yılda Değişen Kent ve Mimarlık, TTK vakfı, İstanbul, 1998,

EROL, Metin, Kentsel Bütünleşme Üzerine, Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilim Dergisi SSSN:1300-1930 Sayı:17, Aralık, 1994

ERSOY, Melih, Göç ve Kentsel Bütünleşme, Ankara, 1985, TGAV Yayınları Yayın No:2

GERAY, Cevat, Gecekondu Sorununa Toplu Bir Bakış, Amme İdaresi Dergisi Cilt 1, 1968.

GERAY, Cevat, Kentleşme ve Konut politikaları açısından yeni yerleşmeler, toplum ve göç, Ankara SD yayını,1997.

GİLBERT A. GUGLER, J. 1992, Cities Poverty and Development, Urbanization In The Third World, Oxford University Press, 1992

GİLBERT, A, 1994, Third World Cities Powerty, Employment,Gender Roles And The Environment During A Time Of Rerstucting, Urban Studies Vol:31 No:4-5, Gasgow University

GİRİTLİOĞLU, Cengiz, İç Göç Ve Kentlileşme, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, Türkiye’nin Sorunları Dizisi 7, Türkiye’de Kentleşme, İstanbul, 1996

GOTTMANN, J. Şehirsel Merkeziyetin Gelişmesi, Çeviren N. Özgüç, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayını No:80, İstanbul, 1976

GÖKÇE, Birsen, Gecekonduarda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1993

GÖKÇE, Birsen, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar, Savaş Yayınevi, 1996

GÖKSU, E. 1929 Dünya Ekonomik Buhran Yıllarında İzmir'de Yoksulluk ve Suçun Mekansal Dağılımı, DEÜ Mimarlık Fakültesi Yayını MİM:F-01-DK-004, İzmir, 2002

GÖNEY, S. Yerleşme Coğrafyası, Cilt 1, Şehir Coğrafyası-1 Coğrafya Enstitüsü Yayın No:88, İstanbul, 1977

GÖRMEZ, Kemal, Kent ve Siyaset, Bir Metropol Alanda, Kentleşme/Kentlileşme Düzeyi İle Siyasal Kültür ve Siyasal Davranış İlişkileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği), Gazi Kitabevi, Ankara, 1997.

GÖRMEZ, Kemal, Şehir ve İnsan, MEB yayını, İstanbul, 1991.

GÜNEŞ-AYATA, Ayşe, « Gecekonduara kimlik sorunu, dayanışma örüntüleri ve hemşehrilik » Toplum ve Bilim, no 51-52, automne 1990- hiver 1991, pp.

GÜNEŞ-AYATA, Ayşe, Participation and Organization in local Politics : a Comparative Study of Class and Clientage in to Small Towns, Ph.D. University of Kent, Department of Sociology and Social Anthropology, Canterbury, 1984.

GÜRBÜZ, Mehmet, Yüreğir'e Göç Eden Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Şehirleşme Sürecindeki Değişimi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Dergisi, Sayı 15, Sayfa 1-12, İstanbul, 2007.

GÜRSOY, Melih, Göç ve Kentsel Bütünleşme, TGAV Yayını, Ankara, 1985.

HATEMİ, Hüseyin, «Cumhuriyetten sonra vakıflar », Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ensiklopedisi, t.10 : 2787-2792.

HAUZER, Philip, Problems Of Rapid Urbanisation, Peter Warsleyled, Problems Of Modern Society, Penguin, Harmondsworth, 1972

HEPER, Metin, Türkiye'de Kent Göçmeni ve Bürokratik Örgütler, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1983.

IRMAK, Yakut, Kentlileşme, İstanbul, İÜ İktisat fakültesi mecmuası, 1982.

İŞİK, Şevket, Bornova Mevlana Mahallesinin (İzmir)Gelişim Süreci ve Sosyo-Ekonomik yapısı,ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları 11, İzmir, 2000

İŞIKPINAR, Ülkü, Türkiye’de iç göçler ve toplumsal dayanışma bir saha çalışması örneği olarak Sivas Dayanışma Derneği (SİDAD) örneği, Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.

İMAMOĞLU, Erolcay, İMAMOĞLU, Vacit, İnsan, Evi ve Çevresi: Ankara’da Bir Toplu Konut Araştırması, Konut Araştırmaları Dizisi 15, 1996, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

İNSEL, A. Çözülme Devrinde Cemaat Kimlikleri ve Feodal Devlet, Birikim Sayı 89, İstanbul, 1996

İŞBİR, Eyüp, Kentleşme, Metropolitan Alan ve Yönetimi, Ankara Üniversitesi İTİA Yayını No:185, Ankara, 1982.

İzmir’in Tarihsel Gelişimi, İzmir Kentinde Gündem 21 'e Doğru, Towards Agenda 21 in İzmir, Ed.Şükran Cirik, Zerrin Toprak Karaman, İlkim Saadet Kaya. Nevzat Gümüş, Acar Şenol, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayını, 1996,

JOHNSON, Emler H. Social Problems Of Urban Man, Illinois The Dorsey Pres, 1973.

KALAYCIOĞLU, Ersin, “Siyasal Katılmanın Koşullarına Genel Bir Bakış, Türkiye Örneği, Türk Siyasal Hayatının gelişimi, Beta Basın yayım, İstanbul,1987.

KARA, Barış, KÜÇÜKERBAŞ, Erhan Vecdi, Kent Kültürü, Kent Sanatı, Kent Plastikleri, İzmir Kent Kültürü Dergisi, Mart 2001 Sayı 3, İ.B.Ş.B. Kültür Yayını, S 159–165

KARADAĞ, A, Kentsel Gelişim Süreci Çevresel Etkileri ve Sorunları İle İzmir, Ege Koop Yayını, İzmir, 2000

KARANBORAN, Hilmi, Şehir Coğrafyası ve Şehirselleşme Fonksiyonlar, Fırat Üniversitesi Dergisi, Sosyal Bilimler,1989, Cilt 3 Sayı 1, Elazığ

KARATEPE, Şükrü, Şehir Kültürü ve Hemşehrilik Bilinci, Yeni Türkiye S.8 Mart-Nisan 1996

KARPAT, H.Kemal, The Gecekondu- Rural Migration and Urbanization, Newyork, 1976, Cambridge University Pres

KARTAL, Kemal, Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme, Ankara, 1983, Yurt Yayınları

KARTAL, Kemal, Kentleşme ve İnsan, Ankara, 1978, TODAİ Yayınları No:175

KARTAL, Kemal, Kırdan Kente Göçenlerin Kır İle Kent Arasında Yarattıkları Kaynak Akımları Ve Gecekondu, Türkiye I. Şehircilik Kongresi, ODTÜ, Ankara, 1982

KARTAL, S.Kemal, Kent Toprağında Özel Mülkiyet Hakkının Doğurduğu Sorunlar, Amme İdaresi Dergisi Cilt 10 S.2, 1977.

KAYA, Ayhan, « Türkiye'deki Çerkes diasporası ve siyasal katılım stratejileri , 21 yüzyıl karşısında kent ve insan, Bağlam yay., İstanbul, 2001, pp.201-215.

KAYA, Erol, Kentleşme ve Kentlileşme Editör: Yalçın Akdoğan, İlke Yayıncılık, İstanbul, 2003, ISBN:9757105406

KAYGALAK, S, Yeni Kentsel Yoksulluk Göç ve Yoksulluğun Mekansal Yoğunlaşması; Mersin/Demirtaş Mahallesi Örneği, Praksis Dergisi, Kent ve Kapitalizm Sayı 2, 2001, Ankara

KAYIN, Emel, Tarihsel Süreçte İzmir Limanları, İzmir Kent Kültürü Dergisi, Kasım 2000, sayı:2 İBŞB Kültür Yayını, s.200-208.

KELEŞ, Ruşen, İzmir'in Mahalleleri, Sosyal Bilimler Dergisi Yayını, Ankara, 1973.

KELEŞ, Ruşen, Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar, İULE-EMMA, İstanbul,1993

KELEŞ, Ruşen, Kentleşme ve Konut Politikası, A.Ü. SBF Yayın No:540, Ankara, 1984.

KELEŞ, Ruşen, SBF Kent bilim Terimleri Sözlüğü, TDK Yayını, Ankara, 1980

KELEŞ, Ruşen, Urban Poverty In The Third World;Theoretical Approach and Policy Options, İnstitute Of Developing Economies V.R.F. Series No: 152, 1998

Kent Planlamada Kuram Ve Kılğı, Seminer 13–14 Kasım1980 Bildiriler, Yayını Hazırlayan Tamer GÖK, ODTÜ, SBPB, Ankara, 1980.

Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, Demokrasi Kitaplığı, Editör Ferzan Yıldırım, 2002

KEPENEK, Y, YENTÜRK N, Türkiye Ekonomisi, Remzi Kitabevi, Büyük Fikir Kitapları Dizisi:99, İstanbul, 2000

KIRAY Mübeccel, Modern Şehirlerin Gelişimi ve Türkiye'ye Has Bazı Gelişmeler, Toplumbilim Yazıları, Gazi Üniversitesi, İTİA Yayını, Ankara, 1982.

KIRAY, B. Mübeccel, Değişen Toplum Yapısı, 1982, Bağlam Yayınları

KIRAY, Mübeccel, Az Gelişmiş Ülkelerde Metropolitenleşme Süreçleri, Türkiye Birinci Şehircilik Kongresi, ODTÜ, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara, 1982

KIRAY, Mübeccel, Kentleşme Yazıları, İstanbul, 2000, Bağlam Yayınları

KIRAY, Mübeccel, Örgütlemeyen Kent İzmir’de İş Hayatının Yapısı, Sosyal Bilim Derneği Yayınları, Ankara, 1972.

KIRAY, Mübeccel, Toplumsal Değişme ve Kentleşme, Kentsel Bütünleşme, TGAV Yayını No:4, Ankara, 1982

KIRAY, Mübeccel, Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1999

KIZILÇELİK, Sezgin, Türkiye’de Kırsal Ve Kentsel Kesimi Sosyolojik Düşünmek, Cumhuriyet Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi SSSN 1300-1930 Sayı:22-23, Aralık, 1999

KOCAMAN, Tuncer, Türkiye’de İç Göçler, İller Arası ve Kır- Kent Göçleri Ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965–1990), DİE, Türkiye’de Tarımsal Yapı ve İstihdam, Ankara, 1998

KOÇ, H, Cumhuriyet Döneminde İzmir’de Sosyal Konut ve Toplu Konut Uygulamaları, DEÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, 2001, İzmir

Kolektif Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul, Mart, 1999, 1. Baskı, ISBN: 9757237

KONGAR Emre, 21. yy.da Türkiye, 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitabevi

KONGAR, Emre, İzmir’de Kentsel Aile, Ankara, 1972, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.

KÖKNAL, S, İstanbul’da Bir Kent Kondu, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996

KÖSE, Ahmet Cengizhan, Yöresel dayanışma örgütlerinin kentleşme sürecindeki rolü – Konya ili örneği, Yüksek Lisans, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Üniversitesi, Konya, 1996, 96 p.

KURDOĞLU, A, İstanbul’un Nüfus Kompozisyonu ve Hemşehrilik Dernekleri:1944–89, Dünyada ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler, Sos. Der. Yayını, Ankara, 1994.

KURTOĞLU, Ayça, “Hemşehrlik dernekleri, yerel siyaset ve elit stratejileri”, Mübeccel Kıray için Yazılar, Bağlam, İstanbul, 2001, pp.

KURTOĞLU, AYÇA, Hemsehrlik ve Şehirde Siyaset: Keçiören Örneği, İstanbul:İletişim Yayınları, 2004.

KURTOĞLU, Ayça, Local Politics and Social Networks in Urban Turkey. The Case of Hemşehrlik in the Keçiören Municipality, Doktora tezi, Ankara, ODTÜ Department of Sociology, 1998.

KÜTÜKOĞLU, M.S. İzmir Tarihinden Kesitler, Kent Kitaplığı Dizisi I, İzmir Yayın A.Ş., 2000, İzmir

LACİNER, Ö, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne Kentlerin Dönüşümü ve Yeni Kentlilik Bilinci, Editör: Ferzan Bayramoğlu Yıldırım, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, 1996, İstanbul

MARTAL, A, Değişim Sürecinde İzmir’de Sanayileşme, DEÜ Yayınları, 1999, İzmir

Mimarlar Odası Ankara Şubesi: Türkiye’de Kentleşme, Ankara, 1971, Mimarlar Odası Şubesi Yayını

MİNGİONE, E, The New Urban Poverty and Underclass Introduction, International Journal Of Urban And Regional Research, Vol 17 Number 3,Slacwell.

MUTLUER, Mustafa, Kentleşme Sürecinde İzmir’de Toplu Konut Uygulamaları ve Sorunlar, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: 99, İzmir, 2000.

NARI, Yaşar, Bursa kent merkezinde faaliyet gösteren hemşehri dernekleri ve bu derneklerin Bursa’nın sosyo-politik yapısına katkıları, Yüksek lisans, İstanbul, Marmara Üniversitesi, 1999.

OCAK, Ersanlı, Kentin Değişen Anlamı, Birikim Sayı 86-87, İstanbul, 1996

OKUTAN, Atakan, Türkiye’de Kentleşme ve Siyasal Yapı, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1995

ORSA Nazmi, AKSOYLU, Sevin, Dünya Şehircilik Günü Kolokyumları, Kentleşme- sanayileşme Etkileşimi, Bir Sanayi Kentinin Planlama ve Uygulama Sorunları, Eskişehir Örneği, Kolokyum, 1985.

Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Ana Bilim Dalı 2000 Yılı Stüdyo Çalışması, Sanayisizleşme Sürecinin Kentsel yaşama Etkileri

OZANKAYA, Özer, Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür, Ankara, SBF Yayını, 1971

ÖNEN, Engin, Kent Dayanışma ve Hemşehrilik Dernekleri Toplum ve Göç, 450-458, DİE ve Sosyoloji Derneği Ortak Yayını, 1997

ÖZBUDUN, Ergun, Türkiye’de Demokrasi ve Demokrasi Kültürün Gelişmesi, TDV ve DEÜ yayını, İzmir, 1990.

ÖZDAĞ, Doç.Dr. Ümit, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ve Güneydoğu Anadolu’dan Batıya Göç Edenlerde Kültürel Yapı ve Kültürel Kimlik Sorunu, 1995

ÖZER, Ahmet, Kentleşme ve Yerel Politikalar, Ürün Yayınları, İstanbul, Şubat 2002, ISBN:9757145645 1. Baskı

ÖZER, İnan, Toplumsal Değişme ve Kent Olgusu, Sosyal Bilimler Dergisi, 1983, Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sayı:1.

ÖZGÜR, Murat, Türkiye’de İl İçi Göçler Hakkında Düşünceler, Ankara Üniversitesi DTCTF 367 Cilt:39 Sayı:1-2 Fakülte Dergisi, Ankara, 1999

ÖZKALP, Enver, Kentleşme Olgusu ve Kentleşmenin Ekolojisi, Sosyal Bilim Dergisi Sayı 8, 1987 (yada 1989)

ÖZOĞUZ, Kayıhan, Türkiye’de Kent Nüfusunun Sayısal Gelişimi, Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik Ve Sosyal Sorunlar, SİSAV, İstanbul, 1986

PEKER, Mümtaz, ÖNEN, Engin, BALKIZ, Bekir, Göç, Kentleşme Sorunları ve Yerel Siyaset, Yeni Eğilimler, Yeni Yaklaşımlar, Saray Kitabevi, İzmir, 1997

PINAR, İlhan (Derleyen ve Çeviren) 19 yy Anadolu Şehirleri, Akademi Kitabevi, İzmir, 1998

PINAR, İlhan, Gezginlerin Gözüyle İzmir, 18. yüzyıl, Akademi Kitabevi, İzmir, 1996.

Politis, K. Yitik Kentin Kırk Yılı, (Çeviren: Osman Bleda), Belge Uluslar arası Yayıncılık, İstanbul, 1994.

ROBERT, Jean, Kent ve Halk, Kent Üzerine Alternatif Düşünceler, Ütopya Yayınları, 1999

ROBERTS, B, Informal Economy and Family Strategies, International Journal Of Urban And Regional Research Vol 18,N 1, Blackwell

SARI, Engin, Bir ilişki ve bir kültür örüntüsü olarak hemşehrilik. Amkara'da bir hemşehri iletişim ağı, Yüksek lisans, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002,147 p.

SAY, Yıdız, Cumhuriyet Döneminde Konut, 75 yılda Değişen Kent ve Mimarlık, TTK vakfı, İstanbul, 1998,

SCHULER, Harald, Particilik, Hemşehrilik, Alevilik, İletişim Yayınları ISBN:9754707219 Çeviren Yılmaz Tonbul

SENCER, Yakut, Türkiye'de Kentleşme, Kültür Bakanlığı Yayınları Yayın no:345, 1979, Ankara.

SERÇE, E., İzmir from Reformist to Republican Period, DEU Press, İzmir, 1998.

SEVGİ, Cezmi, Kentleş Sürecinde İzmir ve Gecekondular, İzmir Konak Belediyesi Kültür Hizmetleri, İzmir, 1988

SEVİNDİ, Nevval, Kent ve Kültür, Alfa Yayını, 2003

SEZAL, İhsan, Göçler ve Şehirleşemeyen Şehirler, Toplum Ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yayın No: 5, Ankara, 1997

SOROKIN, P.A, C.C, Rural and Urban Worlds, Urban man A Society: A Reader In Urban Sociology Cousins, A. Ve Nagpaul H. Newyork: Alfred A. Knopf. S 73-77, 1971

SÖNMEZ, M, Bölgesel Eşitsizlik, Türkiye'de Doğu ve Batı Uçurumu, Alan Yayını, İstanbul,1998

SUZUKİ, Peter, Peasant Without Plows; Some Anatolians In İstanbul, Rural Sociology, 31 December 1996, 428-438

SÜEL, Akın, Kentlerde Yapısal oluşumu Belirleyen Etmenler, DEÜ Mimarlık Mühendislik fakültesi Yayın No: 18, İzmir, 1983

SÜHER, Hande, Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları, yeni Yüzyıl Türkiye' de Kentleşme, Türkiye'nin Sorunları Dizisi 7, 1996

ŞENGÜL, H.Tarık, Kentsel Çelişki ve Siyaset/ Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar, Demokrasi kitaplığı; Nisan 2001, ISBN: 9757237175

ŞENGÜL, T, Kentsel Çelişki ve Siyaset, Kapitalist Kentleşme Üzerine Yazılar, Demokrasi Kitaplığı, Dünya Yerel Yönetim Ve Demokrasi Akademisi Yayını, İstanbul, 2001

ŞENYAPILI, Önder, Kentlileşen Köylüler, İstanbul,1976, Milliyet Yayınları

ŞENYAPILI, T, Enformel Sektör; Karmaşık Bir Alan, Türkiye Eko Ve Sosyal etütler Vakfı, www.tesev.org.tr/projeler/yoksulluk_kent_metin_tebliğ3.php

ŞENYAPILI, Tansı, Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu, Ankara, 1978, ODTÜ Yayınları:27

ŞENYAPILI, Tansı, Cumhuriyetin 75. yılı Gecekonduların 50. yılı, 75 yılda Değişen Kent ve Mimarlık, TTK vakfı, İstanbul, 1998,

ŞENYAPILI, Tansı, Gecekondular, Çevre İşçilerin Mekânı, ODTÜ Yayını, 1982, Ankara

TAŞDELEN, H.Musa, Şehirle Bütünleşmeyen Nüfusa Örnek: Seyyar Satıcılar, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilim Dergisi, 1990 Cilt:4 Sayı 2 (s 243-269)

TATLIDİL, Ercan, Kent Sosyolojisi, Kuram ve Kavramlar, Sosyoloji Dergisi, E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını Sayı 3, İzmir, 1992, s 25-45

TATLIDİL, Ercan, Kentle Bütünleşmenin Bir Yolu: Gecekondular, Sosyoloji Dergisi Ege Üniversitesi Fakültesi Yayını, 1987, Sayı:1 s.45

TATLIDİL, Ercan, Kentleşme Bütünleşmenin Bir Yolu Gecekondular, Aile Yazıları c.2, AAK Yayınları, 363–389, 1991

TATLIDİL, Ercan, Kentleşme ve Gecekondular, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Yayın no: 47, İzmir, 1989

TATLIDİL, Ercan, Türkiye’de Kentleşme ve İşgücünün Değişen Nitelikleri s.59–70, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Yayını, Sosyoloji Dergisi Yıl:1993, Sayı:4

TATLIDİL, Ercan, Türkiye’de Kentleşme, İstihdam ve Eğitim İlişkisi, Sosyoloji Dergisi, E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını Sayı 6, İzmir, 1998, sayfa17–28

TAYMAZ, Erol, « Kuzey Kafkas denekleri »,Türkiye’de sivil toplum ve milliyetçilik, İstanbul, İletişim, 2001.

TEKELİ, İlhan, Ege Bölgesinde Yerleşme Sisteminin 19 yy.daki Dönüşümü, Üç İzmir, YK Yayınları, İstanbul, 1992

TEKELİ, İlhan, Türkiye’de Kentleşme Yazıları, Turhan Kitabevi, 1982.

TEKELİ, İlhan, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, (Ed. Fak. Yıldırım), Türkiye’de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi, WALD, 1996, İstanbul

TEKELİ, İlhan, Modernite Aşılırken Kent Planlaması, İmge Kitabevi, 2000, Ankara

TEKELİ, İlhan, Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, 75 yılda Değişen Kent ve Mimarlık, TTK vakfı, İstanbul, 1998,

TEKELİ, İlhan, Türkiye’de İç Göç Sorunsalı Yeniden Tanımlama Aşamasına Geldi, Türkiye’de İç Göç Konferansı, Bolu- Gerede, 6-8 Haziran, 1997, Türkiye Ekonomik Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 1998, İstanbul

TEKELİ, İlhan, Türkiye’de Kentleşme Yazıları, Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar 3, Turhan Kitabevi, 1982, Ankara

TEKŞEN, Adnan, Kentleşme Sürecinde Bir Tampon Mekanizma Olarak Hemşehrilik Ankara’daki Malatyalılar Örneği, DPT, Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü, Çok Taraflı Ekonomik İlişkiler Dairesi Başkanlığı Yayın no:2669, Mart, 2003

TEMREN, Belkıs, Ankara Üniversitesi DTCF:377 Dergisi Cilt 37 Sayı:1-2 Ankara, 1995, Yıldız Gecekondu Ailelerine Genel Bir Bakış

TOKSÖZ, Fikret, « Dernekler », Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, t.2 : 366-378, 1983.

TOUMARKİNE, Alexandre, « Kafkas ve Balkan göçmen dernekleri : Sivil toplum ve milliyetçilik, in S.Yerasimos (ed.) Türkiye’de sivil toplum ve milliyetçilik, İstanbul, İletişim, 2001, pp.425-450.

TUNA, Numan, GÜNAY, Baykan, TOPAKTAŞ, Levent, ÜLKENLİ, Zeki kamil, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Türkiye’de Toplu Konut Uygulamalarının Kentsel Gelişmeye Etkileri, Konut araştırma Dizisi 9, 1996.

TUNCEL, Gökhan, Sosyal, kültürel dayanışma ve yardımlaşma (hemşehri) derneklerinin Türkiye’nin sosyal, kültürel ve siyasal yaşamına etkileri ve Malatyalılar denekleri örneği, Yüksek Lisans İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998, 150 p.

TUNCEL, M, Tarih Boyunca Türkiye’de Kent Kuruluşları, İstanbul, 1981

TUNCEL, M, Türkiye’de Kent Yerleşmelerinin Tarihçesine Toplu Bir Bakış, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi Sayı 23, İstanbul, 1980

TÜMERTEKİN, E, Türkiye’de Şehirleşme ve Şehrsel Fonksiyonlar, İstanbul Üniversitesi Yayın No:1840 Coğrafya Enstitüsü Yayın No: 83, İstanbul, 1973

TÜRKDOĞAN, Orhan, Yoksulluk Kültürü, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:336, İstanbul,1974

Türkiye Gelişim Araştırma Vakfı, Kentsel Bütünleşme, TGAV Yayın No:4, Ankara, 1982

TÜTENGİL C. Orhan, Azgelişmiş Ülkelerin Toplumsal Yapısı, İstanbul, 1966.

UNAT, Nermin Abadan, A. YÜCEKÖK, 1961-65 Seçimlerinde Büyük Şehirlerin Oy Verme Davranışlarıyla İlgili Bazı Yorumlar, SBF Dergisi, Aralık 1967

ÜNVERDİ, Hayat, Sosyo-Ekonomik İlişkiler Bağlamında İzmir Gecekondualarında Kimlik Yapılanmaları: Karşıyaka Onur Mahallesi ve Yamanlar Mahallesi Örnekleri, DEÜ FBE Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Şehir Planlama ABD, 2002, İzmir

VERGİN, Nur, Hızlı şehirleşmenin Sosyolojik ve Siyasal Sonuçları, Hızlı Şehirleşmenin yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar, Sisav yayını İstanbul,1986.

VERGİN, Nur, kentleşme ve Siyasal Yaşam, Basılmamış Doçentlik tezi, İstanbul,1977.

WEBER, Max, The City (Çev. D. Martindale) New York: Free Pres, 1968

YANAGA, Olaf, 19 Yüzyılın İlk Yarısında Fransız Gezgincilerinin Anlatımlarında İzmir, Çev: Gürhan Tümer, İzmir BŞB Kültür Yayını, 2000, İzmir

YAŞA, İbrahim, Ankara’da Gecekondu Aileleri, Ankara, 1970, SSYB Yayınları

YAVUZ, Fehmi, KELEŞ, Ruşen, GERAY, Cevat, Şehircilik, A.Ü. SBF Yayını, Ankara, 1978

YEŞİTUNA, Dilek Çiftçi, Hemşehri Derneklerinin İçerdiği İletişim Yapısı, Toplum Ve Göç 441-449, DİE ve Sosyoloji Derneği Ortak Yayını, Ankara,1997

YILDIRIM, F, Gençlik ve Kent Yönetimi, Demokrasi Kitaplığı, 2002.

YILDIRIM, Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınları, Ankara, 2000

YÖRÜKAN, Turhan, Gecekondu ve Gecekondu Bölgelerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri, Ankara, 1968, İskân Bakanlığı Yayınları

YÖRÜKAN, Turhan, Şehirlerin Yeniden Geliştirilmesi veya Yenilenmesi Sırasında İşbirliği, İmar İskan Bakanlığı Sosyal Araştırma Dairesi 32, Ankara, 1968.

EKLER:

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ									
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ									
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI (DOKTORA TEZİ İÇİN)									
Anketörün adı-soyadı :					Uygulama tarihi :				
ANKETLER GÖÇ İLE İZMİR'E GELEN AİLELERE UYGULANACAKTIR									
mahalle adı (mutlaka yazılacak):									
1.cinsiyeti:		1.kadın				2.erkek			
3. doğum yeri				il:					
				ilçe:					
				köy:					
4. yaşı:		1. 18- 24		2. 25-34		3. 35-44		4. 45-54	
		5. 55-64		6. 65 ve üzeri					
5.Bitirdiği en son eğitim kurumu ve okur-yazarlık durumu:						1. okur-yazar değil			
		2. okur-yazar		3. ilkokul		4. ortaokul		5. lise ve dengi	
		6. yüksekokul				7. üniversite		8. lisansüstü	
								9. belirsiz	
6.Ait olduğu meslek katmanı:				1. işsiz-geçici işçi		2. ev hanımı		3.marjinal	
		4. işçi		5. memur		6. esnaf-zanaatkar		7. serbest meslek(belirtiniz)	
		8.tüccar-sanayici		9.emekli		0. diğer(belirtiniz).....			
7.İşteki statüsü?		1. Maaşlı-Ücretli		2. kendi hesabına çalışan					
		3. işveren		4. aile işletmesi				5. başkaca.....	
8.Medeni durumu:		1. evli		2. bekar		3. boşanmış			
		4.eşi vefat etmiş		5. imam nikahlı		5.belirsiz		6. başkaca (belirtiniz)...	
9.Eşininin eğitim durumu:		1. okur-yazar değil		2. okur-yazar		3. ilkokul			
		4. ortaokul		5. lise ve dengi		6. yüksekokul		8. üniversite	
		9. lisansüstü		0. belirsiz					
10.Eşinin mesleği:		1. işsiz-geçici işçi		2. ev hanımı		3. marjinal			
		4. işçi		5. memur		6. esnaf-zanaatkar			
		7. serbest meslek(belirtiniz)		8.tüccar-sanayici		9. emekli		0. diğer(belirtiniz)...	
11.Aynı çatı altında yaşayan anne, baba, çocukların (varsa akraba v.s.) toplam sayısı:								1. 1 kişi	
2. 2kişi		3. 3-5 kişi		4. 6-8 kişi		5. 9-11 kişi		6. 12 ve üzeri	
12.Anne, baba ve çocuklar dışında aile ile birlikte yaşayan var mı?						0.yok		var.....kişi(sayı)	
13.Yaşadığı evin mülkiyet durumu ve türü nedir:									
mesken türü		evsahibi		kiracı		bır yalınına ait kira ödeniyor		başkaları ile ortak- kiracı	
apartman dairesi		1		2		3		4	
müstakil		1		2		3		4	
gecekondu tapulu		1		2		3		4	
gecekondu tapusuz		1		2		3		4	
başkaca (belirtiniz).....									
14.(ev sahibi olanlara sorulacak) Kaç yıldan beri bu kentte ev sahibisiniz?								1. 1-4 yıl	
2.5-8yıl		3.9-12yıl		4.12-15 yıl		5.16-19 yıl		6.20 ve üzeri	
15.İzmir de mülkiyetinizde oturduğunuz ev dışında başka ev varmı?						0. yok		var.....tane	
16.İzmir'e devamlı yerleşmek üzere ne zaman geldiniz?						1. 1950 öncesi		2. 1951-1960	
3.1961-1970		4.1971-1980		5.1981-1990		6.1991-2000		7.2001 ve sonrası	
17.İzmir'e göç etmenizde en etkili faktör nedir?						1. eğitim için		2. sağlık sebebiyle	
						3. iş bulmak için-geldiğimiz yerde geçim sıkıntısı çekmemiz yüzünden		4. Görev-tayin nedeniyle	
						5.Terör, kandavası ve güvenlikgibi zorlayıcı nedenler		6.buradaki yaşam şartlarının daha olumlu olması	
7. evlilik		8.çocukların eğitimi için		9.başkaca.....					
18. Memleketine ne sıklıkta gidersiniz?						1. Yılda birden fazla		2. Yılda 1 kez	
3. 2-3yılda bir		4. 5-10 yılda bir		5.Hiç gitmedim					

Sayfa 1

19. (18. SORUYA HİÇ GİTMİYORUM DİYENLERE SORULACAK) Neden?			
1. Ekonomik nedenlerden	2. Terör- güvenlik nedeniyle	3. Diğer.....	
20. Ailede aylık gelirlerin toplamı (çalışanların toplam maaşları, faiz- kira gelirleri v.s.) ne kadardır?			
1. 500 Ytl'den az	2. 501-1000 Ytl arası	3. 1001-1500 Tl arası	4. 1501-2000 Ytl arası
5. 2001-2500 Ytl arası	6. 2501-3000 Ytl arası	7. 3001 Ytl ve üzeri	
21. Aylık maaş dışında (çalıştığınız işten aldığınız ücret dışında) ek geliriniz ya da gelirleriniz var mı?			
0 yok	1. var (neler, belirtiniz).....		
22. Deneyim sosyal güvencesi var mı?			
0. hayır		1. evet	
23. Memleketinizde hangi işi yapıyordunuz?			
1. işsiz-geçici işçi	2. ev hanımı	3. marjinal	
4. işçi	5. memur	6. esnaf-zanaatkar	7. serbest meslek (belirtiniz)
8. tüccar-sanayici	9. emekli	0. tarım-hayvancılık	
24. Memleketinizde şuan sahip olduğunuz mallar var mı?			
0 yok	1. Ev	2. Arsa, tarla, bahçe	
3. Hayvan	4. Büyük arazi	5. Başkaca (belirtiniz).....	
25. Halen oturmakta olduğunuz konutu ya da arsasını ne şekilde buldunuz?			
1. emlakçı ya da gazete ilan aracılığıyla			
2. akraba yardımı ile	3. hemşehri yardımı ile	4. başkaca (belirtiniz)....	
26. Şu anki işinize nasıl girdiniz ya da nasıl kurdunuz?			
1. Komşuların yardımı ile			
2. Akrabaların yardımı ile	3. hemşehrilerimin yardımı ile	4. atama ile	
5. Hiç kimsenin yardımı olmadan	6. sınav ile	7. başkaca.....	
27. Evli ise; eşiniz hemşehriniz mi? 0 hayır			
1. aynı köy	2. aynı ilçe	3. aynı il	4. aynı yöre
28. Sizce kimler hemşehriniz?			
1. doğduğum köyden olan herkes	2. doğduğum kasaba-ilçeden olan herkes		
3. doğduğum ilden olan herkes	4. bütün doğulular	5. bütün güneydoğulular	
6. bütün Karadenizliler	7. bütün orta anadolulular	8. bütün Egeliler	
9. bütün akdeniz bölgesinden olanlar	0. başkaca (belirtiniz).....		
29. Aynı semtte ikamet eden akraba, hemşehri aile sayısı ne kadardır?			
1. akraba.....	2. hemşehri.....		
30. İzmir'de hemşehrilerinizle ne sıklıkta görüşüyorsunuz?			
0. hiç görüşmem			
1. Haftada bir veya daha fazla	2. Ayda bir	3. Senede birkaç defa	
5. Bayramdan bayrama	6. Diğer..... (belirtiniz)		
31. (30. soruya "Hiç görüşmüyorum" diyenlere sorulacak) neden görüşmüyorsunuz?			
1. ekonomik nedenlerle			
2. uzak semtlerde oturuyorlar	3. işlerinin yoğunluğu	4. başkaca.....	
32. Çalışan çocuklarınızın iş bulmasında hemşehrilerinizden yardım gördünüz mü?			
1. evet	2. çalışan çocuğum yok		
0. hayır			
33. İzmir'e göç ettiğiniz ilkyıllarda hemşehrilerinizden ne tür yardım gördünüz?			
0. yardım görmedim			
1. ev-arsa bulmada	2. iş bulmada	3. kent yaşamını öğrenmede	4. ev yaptırırken
34. Yaşadığınız semtin sorunlarının çözümünde (okul, yol, ulaşım, park v.b.) hemşehrilerinizle ortak hareket ettiniz mi?			
0. hayır	1. evet (belirtiniz).....		
35. İzmir'de hemşehri derneklerine üyemisiniz?			
0. hayır	1. evet	2. derneğimiz yok	
36. (35.'e evet diyenlere sorulacak) Hemşehri derneğine üye olmanızda en etkili faktör hangisidir?			
1. Dernek yöneticileri ile yakınlığım	2. Hemşehrilerimle birlikte olmayı istemek		
3. Bürokrasi ile ilgili işlerde yardımcı oluyor	4. Memlekette olup bitenlerden haberdar olma		
5. İzmir'deki hemşehrilerimden haber alma	6. Başkaca.....		
37. Hemşehri derneğinin faaliyetlerine katılıyor musunuz?			
0. hayır			
1. Tüm faaliyetlerine	2. Yemeklere	3. Pikniklere	4. Sadece üyeyim, hiçbir faaliyete katılmıyorum.
38. Şu an hangi kuruluşlara üyesiniz?			
1. Sendika	2. siyasi parti	3. meslek odası/örgütü	
4. yapı kooperatifi	5. Spor kulübü	6. gönüllü kuruluşlar	7. dernek-vakıf
8. Hiçbiri			
39. Kendinizi ve ailenizi nereli olarak görüyorsunuz?			
0. doğduğum yerli			1. İzmir'li
40. Siz;			
1. kentli misiniz?		2. köylü müsünüz?	
41. Sizce İzmir kentinin üç önemli sorunu nedir?			
0. fikrim yok			
1.....			
2.....			
3.....			

42.Şu an yaşadığınız mahallenin en önemli sorunu nedir?		1. Temizlik	2. Ulaşım
3.Alt yapı (yol, su, elektrik,kanalizasyon)	4. Semt pazarı yokluğu-yetersizliği	5. hava kirliliği	
6. Yeşil alan-park-gezinti yeri yetersizliği	7. Göç, gecekondulaşma, plansız yapılaşma		
8.başkaca (belirtiniz).....			
43.Sizce şehirli bir insanın en önemli özelliği nedir?		0.Fikrim yok.	1. Kentte yaşıyor olmak
2. Modern olmak/Çağdaş olmak	3.Zengin olmak	4. Eğitimli-kültürlü olmak	
5.Önemli mevkilerde olmak	6. başkaca.....		
44.İzmir Büyükşehir Belediye Başkanının partisi ve adı nedir?		0.bilmiyorum	
1. biliyorum:.....			
45.İkamet ettiğiniz ilçenin belediye başkanının adı ve partisi nedir?		0. bilmiyorum	
1.biliyorum:.....			
46.Aşağıdaki etkinlikleri ne sıklıkta yaparsınız?			
	1. çok sık	2. sıkça	3. arasıra
uygun mevsimde denize gitmek			4.nadir
piknik-kurgezisi			5. hiç
sinema			
tiyatro- söyleşi- gösteri			
kahveye gitmek			
spor karşılaşması izlemek			
İzmir ile ilgili gazete ekleri okumak			
İzmir'in yerel Tv kanallarını izlemek			
47.Aşağıdakilerden hangisi evinizde mevcuttur?			
	0.yok	1.var	
bilgisayar			
otomatik çamaşır makinası			
küçük mutfak aletleri			
bulaşık makinası			
internet			
otomobil			
		0.hayır	1.evet
48.İzmir'in nüfusunu biliyor musunuz?			
49.İzmir metropol ilçelerini biliyormusunuz?			
50.Yaşadığınız ilçe çevresindeki dinlenme alanlarını-yeşil alanlara gezmek amacıyla son bir yıldır gittiniz mi?			
51.İzmir'de son bir yıl içinde büyük alış-veriş merkezlerini kullandınız mı?(kipa-forum bornova,palmye v.s.)			
52.Metro- raylı sistemi son bir yıl içinde kullandınız mı?			
53.Feribot - vapura son bir yıl içinde bindiniz mi?			
54.Son bir yıl içinde yaşadığınız ilçe dışına gezmek amacıyla hiç çıktınız mı?			

Aşağıdaki ifadelerin her birini dikkatlice okuduktan sonra ne ölçüde katıldığınızı yanındaki kutucuklara (X) işareti koyarak belirtiniz.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
HEMŞEHRİLİK TUTUM ÖLÇEĞİ					
1.İşsiz kalsam iş bulması için hemşehrilerimden yardım isterim					
2. Hemşehrilerimin hastalık, ölüm, kaza gibi olaylarında yanlarında bulunurum.					
3 Bir devlet kurumuna işim düştüğü zaman orada yardımcı olması için bir hemşehrime olup olmadığını araştırırım.					
4. Hemşehrilerimden uzakta oturmayı tercih ederim.					
5. Bir hemşehrime borç para isterse veririm.					
6.Hemşehrilerimle memleket özlemine giderim.					
7. Bekar çocuklarımla hemşehrilerimle evlenmesini isterim.					
8. Borç paraya ihtiyacım olsa hemşehrilerimden istemeyi tercih ederim.					
9.Seçimlerde bir hemşehrime aday olsa ona oy veririm.					
10.Çalıştığım işe eleman ihtiyacı olsa öncelikle hemşehrilerimin alınmasını isterim.					
11. Hemşehrilerimin hazırlanmış olduğu toplantılara katılmak beni rahatsız eder.					
12.Hemşehrilerimle bir arada olmak bizi sorunlar karşısında daha güçlü yapar.					
13.Hemşehrilerimiz derneklerimiz devletle ile olan işlerimizde bize yardımcı olurlar.					
14.Hemşehrilerim olmazsa bu kentte kendimi yalnız hissederim.					
15.Yoksul hemşehrilerimize yeterince yardımcı olamıyoruz.					
16.Hemşehrilerimle görüşmeyi sıkıcı bulurum.					
17.Komşularımız arasında hemşehrilerimin olması beni rahatsız eder.					
18.Hemşehrilerle görüşmek memleketimizin kültürünü yaşatmamızı sağlar.					
19.İzmir'e yeni gelen hemşehrilerimize iş bulması için yardımcı olmak beni mutlu eder.					
20. Bir sıkıntımla olsa hemen hemşehrilerimi bulurum.					
21.Hemşehrilerimizle beraberken Türkçeyi şiveli konuşuruz.					
KENT KÜLTÜRÜ TUTUM ÖLÇEĞİ					
1. Kendimi İzmir'li olarak hissetmiyorum.					
2. Mahallemizin sorunlarının çözümünde yurttaşların katılımcı olmadığını düşünüyorum.					
3.Aile içinde Türkçe'den başka bir dille konuşuruz.					
4."Nerelisin?" sorusu sorulduğunda İzmir'li olduğumu söylüyorum.					
5. Memleketimde olup bitenlerle ilgilenmek beni mutlu eder.					
6.Memleketimde koşullar düzelirse tereddüt etmeden oraya yerleşirim.					
7. İzmir'de yaşayan herkese İzmir'li denir.					
8. Şehirli insanların kıyafetlerinin ahlaki değerlerimize uymadığını düşünüyorum.					
9. İzmirdeki maddi durumum memleketinden daha iyidir.					
10.Kadınların çalışmasını doğru bulmuyorum.					
11.İzmir'in kentsel olanaklarından yararlandığımı düşünmüyorum.					
12.Memleketimizin kültürünü burada da yaşattığımı düşünüyorum.					
13. Tatil günlerinde gezmek amacıyla semt dışına çıkmayı tercih ederim.					
14. İzmir'de yaşıyor olmaktan memnunum.					
15.Memlekettten yatılı misafir gelmesi beni memnun eder.					
16.Düğün, sünnet gibi törenleri memleketimizdeki geleneklere göre yaparız.					
17.İzmir'in çevre sorunlarının çözümü için kurulacak bir kuruluştaki görev almak isterim.					
18. Ailemdeki kişilerin giyim kuşamlarının şehirli gibi olmadığını düşünüyorum.					
19.Kendimi bu kentte yabancı gibi hissediyorum.					